בשם ה' אל עולם

משפטיו לנגדי

קובץ המאמרים (חלק א')

השקפת התורה לאורו של הרמב"ם - יסודות דת האמת - מושגים בחז"ל - תורה שבעל פה אמת לאמיתה - השקפות רעות הרסו את עמינו הטהור - עין הרע מה הוא באמת - מעשה מרכבה - הנסתרות לה' בלבד - מי יודע מחשבות הלב

השקפת התורה לאורו של הרמב"ם ..... ה - לב
יסוד הבחירה – כפירת המקובלים והזיותיהם ..... לג - מב
האם חובה לתת כספי מעשרות וכמה? ..... מג - נו
זלזולו של הראב"ד ברבינו הטהור הרמב"ם ..... נז - סו
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ..... סז - פו
"לימוד תורה באופן נכון – על פי חז"ל והרמב"ם" ..... פז - צב
"כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה" - טענת המינים נגד הרמב"ם ..... צג - קח
"השלכת נעל החליצה" – טענת המינים נגד רבינו הטהור הרמב"ם ..... קט - קיד
מחשבות הלב ומעשים בסתר - מי יודע מחשבות הלב ..... קטו - קסח
מי זה סמאל? מי זו לילית? השקפות ביסודות דת האמת ..... קסט - ריד
טעמי המצוות – האם המצוות מתקנים עולמות עליונים? ..... רטו - רלב
"סטייל יהודי" - האם הציצית באה בשביל לשמור על גוף האדם? ..... רלג - רמג
האם יש עין הרע? ביאור מטלטל מה הוא עין הרע באמת! ..... רמה - שעו
מעשה מרכבה – האיסור החמור והשגגה הגדולה ..... שעז - תלז

השקפת התורה לאורו של הרמב"ם

בשנת התש"פ לבריאת העולם (2020 למניין העבו"ם), עם כל חיפושיי ותפילותי אחר דרך האמת, עוד הייתי נחשב ל-"תמים", מודרך, מנוהל, שפוט מעט ל-"צבא הרבנים הממסדים", המנוהלים על ידי כנסת המינים. אבל אז הגיע שנת 2020, 70 שנה אחר קום המדינה, וכמאמר דוד המלך (תהלים פרק צ פסוק י): "יְמֵי־שְׁנוֹתֵינוּ בָהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה וְאִם בִּגְבוּרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְרָהְבָם עָמָל וָאָוֶן כִּי־גָז חִישׁ וַנָּעֻפָה". ה' יתברך נתן זמן, האריך אפים, חיכה שיחזרו בתשובה. עברו 70 שנה מאז קיבוץ הגלויות הגדול ביותר מאז חורבן הבית השני, ואז ה' יתברך הכניס את העולם לדמיון, ודמיון זה היה, "שקר הקורונה". וכהבטחתו הברורה (דברים פרק כח פסוק סו – סז פרשת כי תבוא): "וְהָיוּ חַיֶּיךָ תְּלֻאִים לְךָ מִנֶּגֶד וּפָחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם וְלֹא תַאֲמִין בְּחַיֶּיךָ: בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי־יִתֵּן עֶרֶב וּבָעֶרֶב תֹּאמַר מִי־יִתֵּן בֹּקֶר מִפַּחַד לִבֶּךָ אֲשֶׁר תִּפְחָד וּמִמַּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה". ושלח עלינו שליחים להרע לנו על מנת לעורר אותנו, כדוגמת הנאצים בשואה, כך נהגו אתנו התשקורת שהללנו אותה במשך שבעים שנים, ובאותן השנים היו עם ישראל מרותקים למסך הזוהר בביתם, אותו מסך אשר עבדו אותו, הוא המסך אשר שיעבד אותם.

תשקורת אחת בזויה ומהובלת, מזוהמת ומצחינה מריח של טומאה, גרמה לכל העולם כולו, לשבת בביתם כמו כלואים, לפחד ממחלה שלא מדבקת, כי אין מחלות מדבקות, ולגרום לעם היהודי לקחת זריקת מוות ממיתה. והכל בחסות הדמיון.

והנה אז כבר הבנתי, הבנתי כמה יש שקר עמוק וקשה בתוכינו. כי מה שאמרו לנו רבותינו בתלמוד (בבלי סוטה מט.) שהשקר יהיה קשה. אין מדובר דווקא בתאוות קשות, שאע"פ שהניסיון, וכמות התאוות מרובות, והקלות שיש לבני אדם לעשותם, הוא בגדר ניסיון קשה. אבל הבנתי שזה לא זה! השקר עמוק יותר ופנימי יותר. בני אדם שהחשבתי אותם, האמנתי בהם, סמכתי עליהם, עשיתי אותם מורי ורבותי, אחי ורעי, לא רצו לשמוע האמת, לא רצו להבין שהורו טעות חמורה לבני אדם. "רע-בני ערים" הכריזו עלי ושכמותי כמנודה לסביבה, ומדוע? כי לא הסכמנו להיות עכברי מעבדה של תשקורת מהובלת, וסרבנו להיות עבדים של חברת הפרזים (פייזר) ולהיות עובדי אלילים לנמרוד (מודרנה). וכבר הזהיר על זה ה' ואמר (ירמיהו פרק ב פסוק ח): "הַכֹּהֲנִים לֹא אָמְרוּ אַיֵּה יְהוָה וְתֹפְשֵׂי הַתּוֹרָה לֹא יְדָעֻונִי וְהָרֹעִים פָּשְׁעוּ בִי וְהַנְּבִיאִים נִבְּאוּ בַבַּעַל וְאַחֲרֵי לֹא־יוֹעִלוּ הָלֵכוּ". ודי לחכם ברמז להבין ולקשר הדברים.

היום כשמסתכלים אחורה, יודעים אנו כמה שגו אותם מהובלים מלאי גאווה בתוך ליבם, ש-"לא ראו ברוח קודשם" את הנולד. אבל ברוך ה' הוסרו המסכים, נפלו חומות ההסתרה, ופרחו הדמיונות ללא שוב, החלה ההבנה הברורה שאנו בני אדם עובדים רק אחד! והוא ה' יתברך שהוא אחד ושמו אחד. והבנה זו תופסת היום תאוצה יותר ויותר. בני אדם לא יודעים מחשבות הלב, בני אדם לא מלאכים, בני אדם טועים, רב יכול לטעות, כל רב טועה. משה רבינו טעה כמו שהודיעה התורה בהכאת הסלע. יעקב אבינו טעה כמו שאמרו רבותינו בתלמוד בענין כותנת הפסים. יהודה הודה בטעותו, כל בשר ודם מועד לטעות. יש אחד שלא טועה! רק ה' יתברך. ונדגיש, שאין ראוי לפסול אדם טועה, אלא ראוי לפסול מי שלא מודה

בטעותו. כי תועבת ה' כל גבה לב! ואז בכל התקופה הזו הנזכרת, נגלה אלי שקר הגלובוס האלילי והמזוהם של נאס"א. ובד בבד התחלתי להבין שלא הכל נקי וטהור, אלא ההיפך הוא, מוטמע שקר עמוק וחזק בתוכינו אנו. כי אם במשך מאות שנים, היו חכמים שהבינו וסברו, שאנו חיים על מקום בצורת תפוח, ולא ירדו לסוף דעתם של חז"ל הטהורים והנקיים, הבנתי שיש כאן הרבה דברים לחקור ולראות מה עוד השתנה לאחר תקופת שני התלמודים ירושלמי ובבלי והתימתם על ידי רבינא ורב אשי. ולא סתם שני החכמים האלו ראו לחתום לנעול ולסגור את הפלפול על המשניות ואת השמועות היוצאות מהם להלכה. ואחריהם אין להוסיף ואין לגרוע.

ובכל התקופה הזו המשכתי להעמיק לחקור ולחפש, ובד בבד נגלו אלינו עוד דברים, תובנות של אמת נגלו אלינו, המסכים ירדו והאמת החלה לצוף. עד שהגעתי למה שבאנו לדבר בו עתה. והוא, פירוש המשנה להרמב"ם במסכת סנהדרין פרק י' משנה א'. והנה הרבה טועים כאשר לומדים את דבריו אלו, בחושבם שדבריו הם עוד "דעה", או שזו "מחלוקת" וכיוצא בדברים אלו, כמו שאוהבים בני אדם לומר, כאשר שומעים דעה ברורה וצלולה שנוגדת את שיטתם שנהגו בה עד היום, וסותמים הדברים ואומרים, "טוב אז זו דעת הרמב"ם". לא זה לא! זו לא מחלוקת, וזו לא דעת הרמב"ם. הרמב"ם בא להודיע לנו את מחשבת הבורא כפי שהנחיל לנו בתורתו הקדושה ובדברי חז"ל.

ובעצם בדבריו הנכונים, יש מקום להצלת יהדות ישראל וליחוד ה' יתברך. ובעזיבתם נמצא המקור להחרבת הדת. לצמיחת שקר עמוק וחזק, להגדלת המסיטיקה והמאגיה, להשרשת ההבל ורעות רוח, והאמנה באמונות כוזבות, יחס לכוחות אחרים, יחס לממשלות וכו'. ולכן פירושו הנפלא שנציג עתה הינו פרי שכלו הישר של רבנו הרמב"ם, הגובל בשכל ישר, והוא התבלין הכי גדול להרחקת דמיונות, ולהסרת המינות מקרבנו.

נאמר במשנה (סנהדרין פרק י' משנה א'): "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר (ישעיהו פרק ס פסוק כא): "וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נֵצֶר מטעו מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר". ואלו שאין להם חלק לעולם הבא: האומר אין תחיית המתים מן התורה, ואין תורה מן השמים, ואפיקורס. רבי עקיבא אומר, אף הקורא בספרים החיצונים, והלוחש על המכה ואומר (שמות פרק טו פסוק כו): "כָּל־הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי בְמִצְרַיִם לֹא־אָשִׂים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רֹפְאֶךָ". אבא שאול אומר, אף ההוגה את השם באותיותיו". ע"כ.

וכתב רבינו הרמב"ם בפירוש המשנה הנזכרת: "ראיתי לדבר כאן על יסודות רבים באמונות, גדולי הערך מאוד". עכת"ל. וכבר כאן צריך לעצור אני בשביל שהקורא יתבונן ויבין את גודל משמעות המילים. והנה צריך להעיר כאן, כי שימוש המילים, "גדולי הערך מאוד". ושימוש המילים, "יסודות רבים", כבר מורה על יחודו של פירוש זה, אשר הוא משמש לבסיס הבנת אמונת ה', השקפת ה', יחוד ה', וקצת מן דרכי העיון הנכונים. ולכן כל מי שבמשך הדורות קרא דבר זה והתעלם מדבריו, או שעשה כן בכוונת תחילה, או שלא הבין כלל מה הרמב"ם רוצה ממנו. כעת נביא את לשונו המלא: "ראיתי לדבר כאן על יסודות רבים

באמונות, גדולי הערך מאוד: דע [לך, אתה הקורא], שבעלי [אנשי] התורה, נחלקו דעותיהם בענין האושר [השכר] שישיג האדם בקיום המצוות הללו, אשר צונו ה' בהם על ידי משה רבינו. ו[כפי שנחלקו דעותיהם בענין השכר והאושר שישיג האדם בקיום המצות, כך נחלקו בדיוק] בנקמה [בענש] אשר תבואינו בעוברינו עליהם. ונחלקו מחלוקות רבות מאוד כפי שנויי שכליהם [ולא כפי קבלתם, אלא לפי השקפתם וציור תאוותם], ונשתבשו בכך המחשבות [של בני אדם הבאים אחריהם], שיבוש רב, עד ש[בעקבות דבריהם המשובשים], אפשר שלא תמצא כלל, אדם [ואפילו אחד] שנתברר אצלו ענין זה [לאמיתו של דבר, או די צרכו]. גם לא תמצא בו דברים סדורים לאף אחד [מן אותם אנשי התורה המפרשים הנ"ל] אלא [כל דעותיהם ופירושיהם] בערבוב רב". עכת"ל.

והנה כבר ממילים אלו למדים אנו, כי בני אדם שאינם נחשבים לתלמידי חכמים, נשתבשו דעותיהם דווקא מן אנשי הדת שהיו בזמנם, דווקא מאלו שנחשבים לבני תורה ולרבנים מוסמכים. ויוצא שהרמב"ם מגלה לנו, כי מה שלא משתנים בני אדם אשר רחוקים מתורה ומצוות, וממעטים בחשיבות התורה, כל זה דווקא בגלל שהמחנך הוא בעייתי, שלעולם אין הבעיה במחונך אלא במחנך. והחדרת השקפות כוזבות שהרמב"ם ידבר עליהם, הם אלו ששבשו את העם, כי בפירושם גרמו להרחקת בני אדם מן היהדות. ומדגיש הרמב"ם ומבהיה, שכל אחד מן המפרשים שפירש את ענין העולם הבא, ואת ענין השכר והעונש, לא פירש דבר זה מתוקף קבלה שהיתה לו, אלא פירש דבר זה מעצמו ומדעותיו והשקפותיו, ביחס לעולם כפי הנראה בעיניו. וחמשה דעות שקורא להם הרמב"ם "כתות", ישנם בעם ישראל. כלומר חמשה מיני השקפות בתפיסת חיי העולם הבא, השכר והעונש, יש בעם ישראל. ובמאמר זה נציג אחד מהם.

"דעה של הכת הראשונה • האושר הוא אכילה ושתיה גופנית"

והמשיך הרמב"ם לכתוב: "והנה כת [אחת מאותם אנשי התורה הנזכרים לעיל], סוברת, כי האושר [השכר שיקבל האדם על ידי שמירת התורה והמצוות], הוא, [שישימהו האלהים בתוך מקום שנקרא] "גן עדן", ו[סוברים הם בדעתם המשובשת], ש[אותו "גן עדן"], הוא מקום ["נשמי" או "רוחני" מורגש, ראוים לבוא שם בני אדם], שבו [אותם בני אדם], אוכלים ושותים בלי יגיעה גופנית, ובלי עמל [וטורח כלל], ויהיו בו בתים מאבנים יקרות, ומצעות של משי, ונהרות זורמים יין, ושמני בושם [נמצאים בו], והרבה [דמיונות ושיבושים] מסוג זה. ו[אם יעשה אדם עבירות ויעבור על מצות ה' יתברך, סוברים הם] שהנקמה [של הבורא יתברך תהיה בכך, שישימם בתוך מקום שנקרא] "גיהנם". ו[מעלים על דעתם המשובשת ואומרים], ש[המקום הזה הנקרא, "גיהנם"], הוא מקום ["נשמי" או "רוחני" מורגש] לוהט אש, שבו נשרפות הגופות, ומתענים בו בני אדם במיני ענויים [וסבל] שיארך סיפורם [על ידי אותם הסוברים כך, בכדי לשכנע את לומדיהם ולהפחידם]. ולומדים [מדעתם] אנשי כת זו על דעה [משובשת] זו, במאמרים רבים מדברי חכמים עליהם השלום, שמתאימים לכאורה לטענתם כולם, או רובם". עכת"ל. והנה השקפה רעה זו עליה גדלנו מקטנותינו, מאיר עינינו הרמב"ם ומסביר בחדות לשונו שהשקפה זו שיבוש אחד גדול היא וממנה נשתרש ונולד חורבן. שהרי הרמב"ם בא להסביר כאן, שדעה זו, היא זו שגרמה לשבש את בני אדם ולגרום להם לתהות בדבר. ומדוע? כי בדברים אלו ובהשקפה זו, נמצא שתכלית המצוות כולם אינם אלא הנאות גוף! ובאותה משנה עצמה כבר הזהירו רבותינו,

שאין עושים מדברי תורה הנאות גוף! כמו שאמרו: "והלוחש על המכה ואומר (שמות פרק טו פסוק כו): "כָּל־הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי בְמִצְרַיִם לֹא־אָשִׂים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רֹפְאֶךָ". ומפני מה נאסר דבר זה? מפני שאין עושים דברי תורה רפואות גוף! וכמו שכבר ביארתי במאמר זה – "האם מותר לקרוא תהלים על אדם חולה? ומה היא השקפת התורה בענינים אלו? ויתבאר גם ענין ה-"קמיעות".

במאמר הקודם התחלנו לבאר את משנת הרמב"ם ואת ביאורו, על השאלה הגדולה ביותר – "מה זה העולם הבא? מה ענינו? והיכן מקומו"? והבאנו בשם הרמב"ם, ש-"הכת" הראשונה אשר השקפתם אינה נכונה, ופירושם בפסוקי התורה, ובמדרשי חז"ל אינם אמיתיים, והבינו בדעתם שגן עדן הוא מקום שבו בני אדם מקבלים שכר בגופם על מעשיהם הטובים שעשו בזה העולם, ומתענגים בו תענוגי הגוף גדולים וכו', וכן הבינו ש-"גהינם" הוא מקום ענישה מורגש, שבו שורפים את האדם אשר עשה עבירות בזה העולם. וכמובן לשיטת הרמב"ם דבר זה אינו נכון. ולהיפך, הוא מגנה שיטה זו בחוזקה ושיבוש הוא לפי השקפתו. אלא שכעת הרמב"ם מביא ומציג את השיטות שיש בעם ישראל, ואת ההשקפות הרעות הללו שנולדו במשך השנים. ולאחר שיביא את כל חמשת השיטות והכתות הללו, אז יתחיל לבאר דעתו, ומה השקפת התורה באמת כפי הבנתו וקבלתו.

דעה של הכת השניה • האושר הוא השארות בימות המשיח לנצח

וכת שניה [מאותם אנשי התורה הנזכרים לעיל], **מאמינה** [בדעתם המשובשת] **וחושבת, שהאושר המיוחל** [כלומר, השכר שיקבל האדם על ידי שמירת התורה והמצוות], **הם** [שיזכו בני אדם להיות קיימים בזמן] **ימות המשיח מהרה יגלה. ו**[סוברים בדעתם], **שבאותו הזמן** [שבו יבוא המשיח] **יהיו בני אדם כולם מלכים** [וקיימים] **תמיד, ויגדלו גופותיהם, ויבנו** [הם] **את כל העולם הזה כולו לנצח**, [כלומר שחושבים בדעתם שלעולם לא ימותו]. **ואותו המשיח לפי דמיונם** [המשובש], **יחיה** [לעולם ולא ימות], **כנצחיות הבורא יתרומם שבחו. ו**[עוד סוברים בדעתם המשובשת], **שבאותו הזמן תצמיח הארץ בגדים ארוגים, ולחם אפוי, והרבה מן הנמנעות** [דברים שהם נגד הטבע] **כאלה. ו**[כמו כן, סוברים הם, שאם לא ישמור האדם תורה ומצוות, אז] **הנקמה** [אשר תבוא לבני האדם מאת האלהים], **היא שלא יהיה האדם** [חי וקיים], **באותו הזמן, ולא יזכה** [האדם] **לראותו** [בעיניו]. **וגם הם** [כמו קודמיהם, מאותם המדמיינים לעצמם סברות אלו], **לומדים על כך במאמרים רבים המצויים בדברי חכמים, ובפסוקים מן המקרא המתאימים פשטיהם לטענתם או מקצתה. ע"כ דבריו בענין הכת השניה. והנה הרמב"ם מבין שגם השקפה ותפיסה זו מעוותת ולא נכונה היא. וכמו שיסביר דעתו בהמשך, ויבאר השקפתו בענין זה.**

דעה של הכת השלישית • תחיית המתים והשארות לנצח

וכת שלישית [מאותם אנשי התורה הנ"ל], **חושבת, כי האושר** [השכר] **המיוחל** [שיזכה האדם על ידי שמירת התורה והמצוות], **הוא** [שיקומו הם ב]**תחית המתים. ו**[ענין תחיית המתים לפי דעתם המשובשת] **הוא, שיחיה האדם ויקום מקברו אחר מותו, ויחזור** [לחיים בגופו שהיה] **עם משפחתו וקרוביו, יאכל וישתה ולא ימות עוד** [לעולם]. **ו**[סוברים הם בדעתם המשובשת, שאם לא ישמור האדם תורה ומצוות בעולם הזה,

אז] הנקמה [מאת האלהים תהיה], שלא יחיה [בתחיית המתים, אלא ישאר לנצח קבור בקבר]. ולומדים גם על זה במאמרי חכמים ובמקצת פסוקים מן המקראות המתאימים לטענה זו. ע"כ.

והנה רבים בדורו של הרמב"ם, נכשלו לחשוב בדעתו, שהוא מכחיש חלילה את ענין תחית המתים. אבל לא זו כוונתו כלל. אלא עיקר כוונתו על השיבוש שבדעת הכת הזו, הוא על מה שאמר בלשונו והתלונן על הכת השלישית, "ויחזור [לחיים בגופו שהיה] עם משפחתו וקרוביו, יאכל וישתה ולא ימות עוד [לעולם]". כלומר, תחית המתים ודאי תהיה ומסכים לה הרמב"ם. אלא מתלונן הוא על מה שכתבו בענין -השארות האדם חי וקיים לנצח בזה העולם אחר התחיה, כלומר שיחיה האדם לנצח בגופו. וזהו שיבוש לפי דעתו. אולם אינו חולק על עצם תחיית המתים חלילה!

וכמו שכתב בעצמו (הלכות תשובה פרק ג הלכה ו): "ואלו הן שאין להן חלק לעולם הבא אלא נכרתים ואובדין ונידונין על גודל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים: המינים והאפיקורוסין והכופרים בתורה והכופרים בתחיית המתים ובביאת הגואל המורדים ומחטיאי הרבים והפורשין מדרכי צבור והעושה עבירות ביד רמה בפרהסיא כיהויקים והמוסרים ומטילי אימה על הצבור שלא לשם שמים ושופכי דמים ובעלי לשון הרע והמושך ערלתו". עכ"ל. והרי לך, שכל הכופר בתחית המתים אין לו חלק לעולם הבא. ולכן פשוט הדבר שהרמב"ם לא חולק על עצם תחית המתים, אלא חולק על תכלית התחיה. שלפי דעתו תכלית התחיה, אינה אלא בשביל לקנות חיי העולם הבא, ולהכיר ידיעה גמורה את ה' יתברך. אמנם לפי דעתם של כת זו השלישית, אין תחית המתים אלא תכלית לתענוגי גוף! ועל זה חולק הרמב"ם!

עוד מצאתי בחסדי ה', שכתב הרמב"ם באגרות וגילה דעתו (הוצאת הרב קאפח עמוד פא והלאה): "דע אתה המעיין, כי מטרתנו במאמר זה, היא לבאר את דעתנו אנו [לאותם שאינם מצליחים להבין המילים הברורות והפשוטות], ביסוד הזה אשר אירעו חליפות [שינוי] דברים בין התלמידים, והוא [ענין] תחית המתים. ו[דע, כי] אין במאמר זה [שאכתוב כעת], דבר נוסף כלל [על דברי בפירושי הקודמים ו]על כל מה שאמרנו [כבר] בפירוש המשנה [סנהדרין פרק י' משנה א'. והוא מה שאנו עומדים בו כעת]. או בחיבור [היד החזקה]. אבל [אלא שבמאמרי זה] יש בו כפילות ענינים [רצונו לומר, הסבר מורחב לצורך אנשים], ואריכות [יתר] להמון [לעמי ארצות] לא יותר, ותוספת באור [זה] יבינוהו [אפילו] הנשים והקטנים לא יותר". ע"כ.

וצריך לעצור לרגע ולהסביר את דבריו הנפלאים. ונראה בראשית הדברים, שתשובתו זו מופנית גם כלפי הראב"ד, בנוסף למה שמופנית כלפי חכמים אחרים שהיו בדורו, שהראב"ד כתב והשיג על דבריו (הלכות תשובה פרק ח הלכה ב): "דברי האיש הזה בעיני קרובים למי שאומר אין תחיית המתים לגופות, אלא לנשמות בלבד". והרמב"ם עונה לו בחריפות מרובה, וכלשונו: "ותוספת באור [זה] יבינוהו [אפילו] הנשים והקטנים לא יותר". כלומר, הרמב"ם בחדות לשונו לועג לחולקים עליו ואומר, שמי שלא הבין את דבריו הפשוטים בפירוש המשנה, ובחיבור היד החזקה, מוחו כחשיבת הנשים והקטנים. ונראה שלשון חריפה זו, באה בעקבות הדיבה

והוצאת שם הרע שהוציאו להרמב"ם, וסברו אותו לחינם ככופר בתחיית המתים, אחר שלא ירדו לסוף דעתו במילותיו הפשוטות.

והמשיך הרמב"ם בלשונו: "ואומר, שתחית המתים המפורסמת והנודעת באומתנו, המוסכם עליה מכלל כתותינו [כלומר שלא נחלק בה אף אחד לעולם], אשר רוב זכרה בתפלות ובספורים ובתחנות אשר חברום הנביאים וגדולי החכמים, ימלא מהם התלמוד והמדרשות, ענינה: שוב [שתחזור] זאת הנפש לגוף אחרי הפרידה זה, מה שלא נשמע באומה מחלוקת עליו, ואין בו פירוש כלל, ואין מותר [ואסור לנו] להאמין באיש מאנשי הדת שהוא מאמין חלוף זה. [כלומר, כל מי שכופר בעצם תחיית המתים לגוף, ואומר שלא יתכן שהמתים שמתו מן העולם יקומו מן הקבר, אסור לנו להאמין בו ולשמוע דבריו]. והנני עתיד לבאר לך בזה המאמר, למה לא נפרש אלו הפסוקים [הנדרשים לגבי תחיית המתים] כמו שנפרש פסוקים רבים בתורה [שאינם כפשוטם] והוצאנו אותם מפשוטיהם ...

וכן יראה לנו מן המאמרים ההם, שאלו האנשים אשר [נפטרו מן העולם, בוודאי] ישובו נפשותם לגופות ההם, יאכלו וישתו וישגלו ויולידו. ו[אמנם] ימותו [הם] אחרי חיים ארוכים מאוד, כחיים הנמצאים בימות המשיח. ואמנם החיים שאין מוות אחריהם, הם חיי עולם הבא, אחר שאין גוף בהם, שאנחנו נאמין והוא האמת אצל כל בן דעת, שעולם הבא נפשות מבלי גופות כמלאכים, ובאור זה שהגוף אמנם הוא כלל כלים לפעולות הנפש, כבר התבאר זה במופת". ע"כ.

והרי לך, שהרמב"ם מסכים שתחיית המתים תהיה. ויחיו בני האדם חיים ארוכים ומאושרים. ויהנו ממאכל וממשקה ומלבוש וכל טוב. אמנם לפי דעתו, שיבוש לומר שהאדם יחיה בגופו לנצח. ועיין לו עוד שם מדוע הכריח לומר כן. ואם אתה הקורא תשאל, מפני מה חשוב להרמב"ם לעמוד על נקודה דקה זו? ונענה בפשטות ונאמר, כי הרמב"ם הסביר בהמשך, שדבר זה נקרא, לעבוד את ה' על מנת לקבל פרס. אולם כאשר האדם מבין שהעולם הבא הוא התכלית, ושם נמצאים בני אדם ונהנים מזיו השכינה, ויוצאים מן הבהמיות והגשמיות לרוחניות מופלאה, ומכירים את ה' דעה שאין למעלה ממנה. זו התכלית המעולה ביותר. ואין זה נקרא לעבוד את ה' על מנת לקבל הפרס. כי תכלית העולם הבא, הוא על מנת להכיר את ה' ידיעה גמורה! וכשאדם שם לו מחשבה זו בתוך ליבו, מבין שהגשמיות היא לא התכלית. ולפיכך מתאווה כל חייו לעבוד את ה' יתברך מתוך אהבה ותשוקה לעשות רצונו יתברך. אולם מי שיפרש שתחיית המתים זו התחנה הסופית של האדם, ויחיה חיי נצח, הרי יוצא לפי דבריו, שעיקר עבודת ה' ושמירת מצוותיו, הוא שיקבל האדם שכר גשמי, והנאה גשמית. ולכן דעה של כת שלישית זו מגונה היא עד מאוד. ודעותיהם גורמים להרס עצום ביהדות.

דעה של הכת הרביעית • האושר הוא הצלחה בעולם הזה וחיים ארוכים

וכת רביעית [מאותם אנשי התורה הנ"ל] חושבת שהאושר שנשיג בקיום המצות, הוא תענוג הגוף והשיגי העולם בעולם הזה, כגון, שפע הארץ ורבוי הנכסים והבנים ואורך החיים ובריאות הגוף והבטחון, ושתהיה לנו מלכות ונהיה שליטים על אויבינו. והנקמה [והעונש] אשר תבואנו [מאת

האלהים] **בהמרותינו** [שנסור חלילה מדרך שמירת התורה והמצוות, הוא שיקרה לנו] **היפך המצבים האלה** [הנזכרים], **כפי שאנחנו בו** [נמצאים] **בזמננו זה** [מעונים, סובלים ורצוצים ב]**זמן הגלות** [הנמשך לצערינו עד עתה]. **ולומדים** [אוותם חכמים בעיניהם] **לפי מחשבתם** [המשובשת] **בכל מקראות התורה** [שנאמר בהם] **הברכות והקללות וזולתם, ובכל הסיפורים האמורים במקרא.**

דעה של הכת החמישית • צירוף כל הדברים הללו יחד

וכת חמישית [מאותם אנשי התורה הנ"ל], **והם הרוב** [מאנשי התורה, וכן סברת רוב בני האדם. והם בדעתם המשובשם, ולרוב ציור תאוותם], **מצרפים כל הדברים האלו** [של ארבעת הכתות הנזכרות] **כולם** [ביחד]. **ואומרים** [הם בדעתם כך]**: כי המיוחל** [השכר לעתיד לבוא], **הוא שיבוא המשיח** [בפי שסברה הכת השניה], **ויחייה** [הוא] **את המתים. ויכנסו** [לאחר תחיית המתים מיד ל-] **גן עדן** [בפי שסברו הכת הראשונה], **ויאכלו שם וישתו ויחיו כימי השמים והארץ** [כל חייהם, כפי שסברה הכת השלישית וגם הכת הרביעית]. **ע"כ.**

עד כאן השלמנו והבאנו את השקפותיהם של כל תופסי הדת שהיו בזמנו של הרמב"ם ולפניו. ועד היום דעות אלו נמצאות עמנו מקובצות בספרים, בדרשות וכו' וכו'. ולפי דעתו של הרמב"ם כל הדעות הללו שיבוש הם. ולא רק שהם לכשעצמם שיבוש, אלא מולידות דברים רעים ומכניסים ארס רע ונסתר בתוך ליבות עם ישראל, וגורמים לחורבן של ממש, כמו שיבאר הרמב"ם בהמשך.

הנה לאחר שהבאתי והצגתי בפני הקוראים הנכבדים, שני מאמרים בהשקפתו של רבינו, ובהם יצא הרמב"ם חוצץ נגד אמונות זרות שנכנסו בעם ישראל. כעת פונה הרמב"ם ומבאר, מה דעתו בענין המושג הנקרא, "עולם הבא" והיכן מקומו. ועל ידי זה יתברר לקורא הנעים, כמה שכלו של הרמב"ם היה ישר וזך, וכמה היה נאמן למסורת התורה שבעל פה, וכל אמונה זרה והשקפה רעה אשר נכנסה בעם ישראל השתדל לדחותה בשני ידיו הטהורות, ולא נמשך אחרי התעתועים של "אנשי התורה" המינים והשחצנים שבדורו, שלאמיתו של דבר, הם היו נוטשי התורה והיראה, אוהבי השררה הכבוד והממון, אשר מכרו את תורתם ואת תורת אבותם בשביל הכסף והכבוד הארוה. וסינוורו את ליבות בני אדם בדבריהם העקומים העטופים במסווה של תורה. וכבר אמרו לנו חז"ל, זכה, נעשית לו סם חיים. לא זכה, אותה התורה נעשית לו סם המוות. (תלמוד בבלי יומא עב.)**. וכעת הרמב"ם מסביר את דעתו בענין העולם הבא, ומבאר שבעצם היא נקודה פלאית מפינות הדת והאמונה.**

"העולם הבא" הוא נקודה מופלאה, שבני אדם לא שמו לב על כך

אבל [דע לך, כי] **הנקודה הזו המופלאה, כלומר,** [צמד המילים שנקרא בפי חז"ל] **"העולם הבא", הרי מיעוט הוא, שתמצא מי שעלה על דעתו בכלל** [לחקור דבר זה]**, או שחשב בכך, או שנתבונן ביסוד הזה, או ששאל על אלו השמות, על מה הם** [בכלל] **נאמרים, והאם זה** [הנקרא "עולם הבא"] **הוא התכלית? או אחת מאלו ההשקפות הקודמות** [שסברו אותם הכתות המשובשים, שהזכרנו בשם אנשי התורה] **היא התכלית? ו**[האם יש מאותם אנשי התורה מי ש]**יבדיל** [באמת] **בין התכלית** [מטרה]

ובין הסיבה [הגורם] **המביאה על התכלית? ו**[לצערינו הרב] **לא תמצא כלל** [לאנשי התורה וכן לאותם הכתות שהזכרנו] **מי ששואל על זה, או מדבר בו. אלא** [שלפי האמת, הסיבה שלא שאלו שאלות אלו, מפני שבמוחם הוטמע כבר, אותה נקודת הנחה, שיודעים לפי דעתם המשובשת את כל ענין העולם הבא ומה ענינו, ולכן תראה כי] **שואלים בני אדם כולם,** [באילו הדבר מובן מאליו וידוע וברור להם ללא כל ספק]**, יחידיהם והמוניהם, היאך יקומו המתים? ערומים? או לבושים? והאם יקום** [האדם הראוי] **באותם הבגדים עצמם אשר נקבר בהם ברקמתם וקשוטיהם ויופי תפירתם? או** [יקום האדם מן הקבר] **בלבוש המכסה גופו בלבד?** [עוד מוסיפים לשאול אותם בני אדם]**, וכאשר יבוא המשיח, האם ישוה בין העשיר והעני? או שיהא בימיו החזק והחלש? והרבה מן השאלות הללו** [אשר אפשר להרחיב בהן, שואלים אותם בני אדם] **לעתים קרובות,** [כל זה מתוך ידיעה ברורה אשר נחקקה במוחם, שזה מה שיהיה לעתיד, וזהו עיקר התכלית לפי שיטתם, ואין הם חושבים קצת מעבר ולא מתבוננים במצבים אלו שיבואו].

הרמב"ם ממשיל משלו על מנת להבין היטב דבריו

ואתה המעיין [אשר מחפש את האמת הברורה]**, הבן ממני משל זה** [שאמשול לך]**, ואחר כך,** [לאחר שהבנת היטב המשל והנמשל]**, שים ליבך לשמוע דברי** [האמיתיים, שבאים מתוך שכל ישר והבנה ברורה] **בכל הענין הזה** [הנקרא "עולם הבא"].

[משל]**: נניח, ש-נער צעיר הוכנס אצל מחנך ללמדו התורה, וזה** [הדבר נחשב אצלנו ולכל משכיל] **טובה גדולה לו** [לאותו הנער, שהרי זוכה להתחנך על עדני התורה]**, בגלל מה שיגיע אליו מן השלימות** [שמחמת לימוד התורה]**. אלא שהוא** [אותו הנער]**, מחמת גילו הצעיר, וחוסר דעתו** [לשים ליבו אל תכלית הלימוד ואל מעלתו, לכן מחמת כן]**, לא יבין ערך אותו הטוב** [אשר יכול הוא להפיק מן לימוד התורה כאשר יכוין לתכלית הענין]**, ולא** [שם דעתו] **מה שיביא לו מן השלימות** [האמיתית, אשר אפשר להשיג בה באמצעות לימוד התורה]**. והנה** [ודאי ללא כל ספק, כי רק] **ההכרח מביא את המלמד, שהוא מושלם ממנו** [מחמת גילו ונסיונו, או מחמת עיונו בתורה. ורואה לנבון]**, לזרזו** [את זה הנער ולשכנעו] **על הלימוד** [דווקא] **בדבר החביב עליו** [שערב לאותו הילד]**, ו**[כל זה]**, הוא מחמת** [שמבחין המלמד ב] **גילו הצעיר, ו**[לכן בשעה שרוצה ללמדו תורת ה', בכדי שיהיה לו החשק ללמוד]**, יאמר לו** [המלמד, דע לך נער צעיר, הרי אני] **מלמד** [אותך תורה]**, ו**[בעבור כך]**, אתן לך אגוזים או תאנים, או אתן לך חתיכת סוכר, ואז** [ודאי, על ידי כן]**, ילמד** [זה הנער היטב]**, וישתדל** [בלימודו, אמנם ילמד תורה] **לא לעצם** [לא בשביל תכלית] **הלימוד, לפי שאינו יודע לזה ערך** [כי דעתו קצרה עדיין מלהבין זה הענין היטב]**. אלא** [כל השתדלותו של זה הנער בלימוד התורה, הוא ב] **כדי להשיג אותו האוכל** [אשר הבטיחו המלמד בראשונה]**. ו**[בוודאי וברור, כי] **אכילת אותו המאכל אצלו,** [הוא] **יותר חשוב מן הלימוד** [עצמו]**, ויותר טוב** [ממנו] **בלי ספק, ולפיכך חושב הוא את הלימוד עמל ויגיעה שהוא עמל בו,** [רק] **כדי שישיג באותו העמל אותה המטרה החביבה עליו, והיא, אגוז אחד, או חתיכת סוכר. וכאשר גדל** [זה הנער] **ונתחזק שכלו, ונעשה קל בעיניו אותו הדבר שהיה מחשיבו מקודם,** [בגון אותם אגוזים, או תאנים, או חתיכת הסוכר. שהרי מקודם לכן, כל עמלו בלימוד התורה היה בשביל להשיג את אותם הדברים]**, ו**[בעת לאחר שנתבגר קצת והחכים דעתו]**, חזר להעריך דברים אחרים** [בעלי משמעות יותר, לפי שכלו, ולכן, המחנכים והמלמדים, כפי מעלת שכלו, כך] **משדלים אותו באותו הדבר היותר חשוב בעיניו, ו**[כאשר מבחין בזה אותו מלמד, שהדבר אשר הבטיח לנער שיקבל בעבור לימוד תורתו, כבר לא נחשב בעיני אותו נער לכלום, אז]**, יאמר לו מלמדו, למד** [תורה היטב]**, ו**[בעבור כך] **אקנה לך נעלים נאים, או בגד**

שתארו כך. וגם אז [כאשר ישמע זה הנער את הבטחת מלמדו, ישמח מאוד על לימודו ויהגה בה, אמנם] ישתדל לא לעצם הלימוד [עצמו, או לתועלת האמיתית שיכול הוא להפיק ממנה], אלא [כל לימודו יהיה] לאותו הלבוש [אשר חושק בו], כי אותו הבגד אצלו [בדעתו], יותר חשוב מן הלימוד, והוא [אצלו] תכלית הלימוד [במחשבתו של זה הנער]. וכאשר תהיה דעתו יותר שלימה [עם השנים, שיתחזק שכלו והכרתו], וייקל בעיניו דבר זה [שהבטיחו המלמד, כגון אותם נעלים נאים, או בגד נאה. אז שוב פעם, מדברים עמו כפי שכלו שהתבגר, ו] משדלים אותו במה שהוא יותר מזה, ויאמר לו מלמדו, למד פרשה זו, או פרק זה, ואתן לך דינר או שני דינרין, וגם אז [שוב] ילמד [זה הנער] וישתדל [בכל לימודו אשר עמל בו, רק] כדי לקבל אותן המעות [שהבטיחו המלמד, ולא לומד לעצם תכלית הלימוד האמיתית]. וקבלת המעות אצלו, יותר נכבד מן הלימוד [עצמו ומה שמפיק ממנו], לפי שתכלית הלימוד אצלו אז [באותו זמן], הוא קבלת המעות שהובטחו לו.

וכאשר יהיה [זה הנער] בעל הכרה יותר, וייקל בעיניו גם דבר זה, וידע שהוא דבר פחות ערך [אז שוב מדברים עמו כפי שכלו ו] משדלים אותו במה שהוא יותר חשוב מזה, ואומרים לו, למד כדי שתהיה רב ודיין יכבדוך בני אדם, ויעמדו מפניך, ויקיימו דבריך, ויגדל שמך בחייך ואחר מותך, כמו פלוני ופלוני, ואז ילמד וישתדל כדי להשיג אותה המעלה, ותהיה התכלית אצלו שיכבדוהו בני אדם וינשאוהו וישבחוהו.

לא לשמה • דברה תורה כפי דעת האדם

וכל [הדברים האלו שמנינו לעיל במשלינו, שלמענם לומד הנער תורה, ודאי כי] זה מגונה [מאוד, לכל בעלי השכל הישר]. אלא ש [בלית ברירה, ורק מחמת ההכרח] צריכים [אנו] לכך. [וכל זה] מחמת קלות דעת [שכלו של] האדם, שעושה תכלית הלימוד דבר אחר חוץ מן הלימוד [עצמו], ויאמר, מדוע לומד אני את הלימוד הזה, אלא כדי להשיג בו הזיה באמת, וזהו אצל חכמים [ז"ל, מה שנקרא לימוד] "שלא לשמה", כלומר, שהוא מקיים את המצות [בפועל], ועושה אותם [בחיצוניותו], ולומד [אותם בפיו ובמחשבתו]. ו[אמנם] משתדל [הוא], לא למען אותו הדבר עצמו, אלא [בכל לימודו אשר לומד, אינו לומד אלא] למען [השגת] דבר אחר [שהוא לא תכלית הלימוד עצמו]. והזהירונו חכמים ע"ה מזה (אבות פרק ד' משנה ה'), ואמרו, "לא תעשם [את דברי התורה שאתה לומד] עטרה להתגדל בהם, ולא קרדום לחפור בהם". [ובדבריהם אלו] רומזים [אותם רבותינו השלמים] למה שביארתי לך [בזה המשל הנזכר], שלא יעשה [האדם חלילה את] תכלית הלימוד, לא [בשביל] שיכבדוהו בני אדם, ולא [בשביל] רכישת ממון, ואל יעשה תורת ה' [אמצעי ל] פרנסה, ואל יהא אצלו תכלית הלימוד אלא ידיעתו [יתברך] בלבד, וכן [כמו ש] אין תכלית האמת, אלא [רק בשביל] לדעת שהוא אמת, ו [ולדעת ש] המצות הם אמת, ולכן תכליתם [של המצוות, לימוד התורה, הוא] קיומם [על מנת שיזכה להדבק בבוראו].

ואסור לאדם השלם [בשכלו], שיאמר [בפיו, או יחשוב במחשבתו], אם עשיתי אלו הטובות, ונמנעתי מאלו הרעות שהזהיר ה' מהם [בתורתו], במה יהיה גמולי? לפי שזה [המחשבה דומה בדיוק] כמו שיאמר הנער [החסר בדעתו והכרתו], "אם למדתי מה ינתן לי"? ואומרים לו, דבר פלוני. לפי שכאשר ראינו חוסר דעתו שאינו מבין ערך הדבר הזה ומבקש לתכלית [האמיתית], תכלית [אחרת], נענה לו לפי ערך סכלותו, "ענה כסיל כאולתו". וכבר הזהירונו חכמים גם על

זה, כלומר [הזהירונו], שלא ישים האדם תכלית עבודתו וקיומו למצות, איזה דבר מן הדברים. והוא מאמר החסיד השלם, משיג האמת, אנטגונוס איש שוכו (אבות פרק א' משנה ג'): "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא היו כעבדים המשמשין את הרב על מנת שלא לקבל פרס". ורצו בכך [אלו השלמים] להאמין ב-"אמת" [רק] לעצם האמת, וזהו הענין שקוראין אותו, "עובד מאהבה". ואמרו [חז"ל] עליהם השלום [בתלמוד (בבלי עבודה זרה יט.) על מה שנאמר בתהלים (פרק קיב פסוק א): "הַלְלוּ יָהּ אַשְׁרֵי־אִישׁ יָרֵא אֶת־יְהוָה] במצותיו חפץ מאד", אמר ר' אלעזר [ודייק, דווקא] במצותיו [נאמר], ולא [נאמר] בשכר מצותיו. וכמה גדולה ראיה זו וכמה ברורה היא, שזו ראיה ברורה על מה שהקדמנו בדברינו.

ויותר גדול מזה אמרם בלשון ספרי, "שמא תאמר הריני למד תורה בשביל שאהיה עשיר, בשביל שאקרא רבי, בשביל שאקבל שכר בעולם הבא, תלמוד לומר, "לאהבה את ה'"! כל שאתם עושים, לא תעשו אלא מאהבה. הנה נתבאר זה הענין, ונתברר שהוא מטרת המצות ויסוד אמונת חכמים, ולא יתעלם ממנו אלא [בעל תאווה, איש חומרי מאוד, אשר הינו] סכל ופתי, אשר כבר השחיתוהו הזיות הדעות השגעוניות, והדמיונות הגרועות [שנכנסו בליבות בני אדם]. ו[דע לך, כי] זוהי מעלת אברהם אבינו שהיה עובד מאהבה, ואל הדרך הזו חובה לשאוף [כל אחד מבני אדם]. ולפי שידעו חכמים עליהם השלום שענין זה קשה מאוד, ואין כל אדם יכול להשיגו, ואם ישיגנו לא יישר בעיניו בעיון ראשון, ולא יראה לו שהוא דעה אמתית [לעבוד את הבורא לא על מנת לקבל שכר], לפי שדרכו של אדם [לרוב, ש] לא יעשה מעשה, אלא להשיג בו תועלת, או למנוע נזק, ואם לאו [חושב בדעתו ואומר], הרי יהיו מעשיו לבטלה, ואיך אפשר לומר ל[אדם] תורני, עשה מעשים אלו, ו[אמנם] אל תעשם לא מיראת עונש ה' ולא לתקות גמולו, זה קשה מאוד [לומר כן לאחרים], לפי שאין כל בני אדם משיגים האמת, ו[לא כולם] יהיו כמו אברהם אבינו.

ולכן [מטעם זה], התירו [חכמים] להמון שישארו כפי דעתם, [בלומר, שיכוונו] לעשות הטוב לתקות הגמול [לקבל שכר עבור מעשיהם הטובים], ו[התירו להם חז"ל והשאירו אותם בדעתם] להתרחק מן הרעות, מיראת העונש. ו[לא רק שהתירו להם להשאר כך בדעתם, אלא שלרוב חכמתם של חכמים ושכלם הזך, ידעו שהמון העם לא יכולים לעבוד את ה' יתברך מאהבה, ולכן תמצא בהרבה מקומות שהם] מעודדים אותם על כך, ומחזקים מחשבתם בו [שיעבדו את ה' יתברך מתוך הפחד מענש, ומתוך תקוה לקבל השכר. ועשו חכמים זה הדבר, על מנת שזה יהיה שער לבאות], עד שישיג המשיג [ויתעלה בדעתו], וידע את האמת, והדרך המושלמת מה היא. [וכל זה הדבר שעשו חז"ל, היא] כדרך שאנו עושין לנער בזמן הלימוד, כפי המשל שהקדמנו. ו[חכמים] הקפידו על אנטיגונוס איש סוכו, על שפרסם בהמון מה שפרסם [שאין עובדים את ה' יתברך על מנת לקבל פרס, ולא מפני שזה לא נכון, אלא מפני שעל ידי דבר זה יתרחקו ההמון מהתורה והמצוות לגמרי], ואמרו בכך חכמים, "הזהרו בדבריכם וכו'", כמו שנבאר באבות. ו[לכן צריך אני לומר ולהודיע לקורא, כי] אין ההמון מפסידים לגמרי [את עבודתם לה' יתברך] בהיותם מקיימים את המצות מיראת העונש ותקות השכר, אלא [שרצוני לומר בכל אלו הדברים, וללמד] ש[הם] אינם שלמים [כפי הראוי, כאשר מתנהגים בגישה זו]. אבל [ודאי] מוטב להם בכך, כדי ש[זו המחשבה] תקנה להם תכונה והכשרה לקיום התורה, ו[על ידי כן] יעברו אל האמת, ויהיו עובדים [את ה' יתברך] מאהבה, והוא [מה שכיוונו חז"ל ב] אמרם עליהם השלום, "לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". ע"כ.

והנה הרמב"ם בעצם עושה כאן סדר מופתי בענין, "התכלית". כלומר, הרמב"ם מכריח שודאי אין תכלית המצוות, על מנת שאדם ישיג עונג גשמי, או שיקבל כסף וממון בעבור שמירת המצוות. אלא תכלית המצוות הם למען הכרת ה' יתברך. תכלית התורה היא להדבק בבורא יתברך בלבד. וכל מה שמצאנו בדברי רבותינו ואף בדברי תורה, הבטחות גשמיות או עונשים גשמיים, הכל הוא משום, "דברה תורה בלשון בני אדם", שמכיון שאדם אין דעתו שלימה מתחילת גידולו, דברה עמו התורה במושגים כאלה על מנת שיבוא ויגיע לדרך האמת. ומכיון שכך, כבר מכאן ניתן ללמוד, שחלילה לומר שהעולם הבא – הוא תחיית המתים, שאם נאמר כן, נמצא התכלית "הנאה גשמית"! ואין זו בכלל כוונת המצוות. ולזה הקדים הרמב"ם את דבריו כאן, בכדי להסביר לקורא, שהתכלית היא אחת – הכרת ה' יתברך. והכרה זו תהיה בשלימות רק במקום שנקרא – העולם הבא. ואין העולם הבא אחר הפטירה של האדם.

הנה לפני שהקורא הנעים יקרא זה המאמר, אציין שדבריו אלו של הרמב"ם במאמר זה, העירו אותי מתרדמתי ומחשכת מוחי, ומעולם לא מצאתי שכל זך ונקי כדוגמת הרמב"ם. ואבקש מן הקורא לחזור על מאמר זה כמה פעמים על מנת להבינו, ובטוחני שלאחר הקריאה הזו, חייו של הקורא ישתנו אם ירצה לדבוק בשכל ישר.

ודע כי יש ספר לרבי יוסף קארו בעל השולחן ערוך. שנקרא "אבקת רוכל", ספר זה נכתב בסוף ימיו, ובו הוא מעיד כך (שו"ת אבקת רוכל סימן לב): "ילמדנו רבינו קהלות שנוהגים כהרמב"ם ז"ל בקולותיו ובחומרותיו דור אחר דור, מהו לכוף אותם לנהוג כ ... וזולתם מהאחרונים [שבאו אחריו] המביאים הסברות, או דילמא הזהרו מנהג אבותיכם ואם רבו במלכיות רבים מהו?

תשובה: מי הוא זה, אשר ערב אל לבו, לגשת לכוף קהלות שנוהגים כהרמב"ם ז"ל, לנהוג כשום א' מן הפוסקים ראשונים ואחרונים. והא דאמרינן בפ"ק דעירובין: "תני, לעולם הלכה כבית הלל. והרוצה לעשות כב"ש עושה. כדברי ב"ה עושה. [והרוצה לעשות] מקולי ב"ש ומקולי ב"ה רשע. [וכן הרוצה להתחסד ולעשות] מחומרי ב"ש ומחומרי ב"ה, עליו הכתוב אומר, "והכסיל בחשך הולך". **אלא אי** [אם עושה] **כב"ש**, [עושה] **בקוליהון וכחומריהון. אי** [ואם עושה] **כב"ה**, [עושה] **בקוליהון וכחומריהון**. [ע"כ לשון התלמוד].

והלא דברים קל וחומר! ומה אם בית שמאי דאין הלכה כמותם, [בכל זאת] **אמרו אי כבית שמאי** [אתה עושה, חייב אתה לנהוג] **בקוליהון וכחומריהן. הרמב"ם ז"ל, אשר הוא גדול הפוסקים** [בלומר שהיו מאז ומעולם] **ו**[לא זאת בלבד, אלא הוא הרב של] **כל קהלות ארץ ישראל, והאראביסטאן, והמערב נוהגים על פיו, וקבלוהו עליהם לרבן, מי שינהוג כמוהו בקולותיו ובחומרותיו, למה יכפוהו לזוז ממנו? ומה גם אם נהגו אבותיהם ואבות אבותיהם, שאין לבניהם לנטות ימין ושמאל מהרמב"ם ז"ל. ואפי' רבו באותה העיר קהלות שנוהגים כהרא"ש וזולתו, אינם יכולים לכוף למעוט הקהלות שנוהגים כהרמב"ם ז"ל לנהוג כמותם. וליכא משום לא תתגודדו". ע"כ לשונו.**

ובאים כל מיני משובשים אומרים, "אליהו הנביא בא לרמב"ם ואמר לו, שכל הדברים שדיבר נגד ספר שיעור קומה הם לא נכונים, והרמב"ם הודה, שאם היה יודע את זה היה חוזר בו". סיפורי אלף לילה, בושה וחרפה לאדם שנקרא חכם לסבור סברת כרס כזו שטחית ולא שכלית. הרמב"ם היה חוזר בו בגלל שאליהו הנביא בא אליו? וכי כך לומדים תורה? תורה מקבלים במסורה! לא נכנסים למערות ומוציאים תורה. לא אומרים שבא אליהו הנביא ולימד אותי תורה. זו איוולת גמורה!

ודע קורא נעים, כי יש ספר שהיה לפני זמנו של הרמב"ם שדיבר על כל מיני ענינים "רוחניים" ו-"דקים" בעצמותו של הבורא יתברך לפי שיבושו של המחבר. ספר זה נקרא "שיעור קומה". אולם לאמיתו של דבר, לספר זה מתייחס רבינו הטהור הרמב"ם במפורש באחת מתשובותיו, הובאו הדברים במהדורת "חברת מקיצי נרדמים" (תשיח עמוד 200 שאלה קיז) והנוסח כך: "ויורינו הדרתו גם כן, מה ראוי לענות למי ששואל בדבר [ספר] "שיעור קומה", האם הוא כדברי מי שאמר שהוא חבור אחד הקראים, ומסר זאת בשם הדרתכם [שאין לקרוא בו]? או הוא סוד מסודות החכמים, שבו [מבוארים] ענינים עצומים, טבעיים או אלוהיים, כמו שאמר רבינו האיי ז"ל באחד הקונטרסים בשאלות [בחיבוריו] חגיגה. ושכרו כפול מן השמים.

תשובת רבינו הטהור: "לא חשבתי מעולם שהוא מחיבורי [אחד מן] החכמים ז"ל. וחלילה להם שזה [החיבור הנתעב] יהיה מהם. ואין הוא אלא חיבור אחד הדרשנין היוונים, ותו לא! וסוף דבר, למחוק זה הספר ולכרות זכר ענינו, הוא מצוה רבה! [ועל זה נאמר] "ושם אלהים אחרים לא תזכירו", והרי מי שיש לו "קומה", [בוודאי כי] הוא אלהים אחרים בלא ספק. וכתב משה". ע"כ.

ובמקום אחר הובא נוסח אחר (תשובה קיז על פי הרב קאפח במהדורתו על פירוש המשנה להרמב"ם עמוד קמב הערה 42) וזה לשונו: "לא חשבתי מעולם שהוא מחיבורי החכמים, וחלילה שהוא להם, ואינו אלא חיבור אחד מדרשני האירופים [ערי אדום = מהנוצרים] ולא יותר. ובכל אופן, השמדת אותו הספר והכרתת זכר עניינו מצוה רבה – 'וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תַזְכִּירוּ' ... כי אשר יש לו קומה הוא אלהים אחרים בלי ספק". עכ"ל. וכתב הרב יוסף קאפח בהערה הנזכרת, שגם הרס"ג הסתייג מאוד מזה הספר הארור. ואחרים מן הראשונים כתבו נגד הספר בצורה חריפה". ע"ש.

כמו כן, בשריד גניזה עתיק שנתגלה בגניזה הקאהירית נמצא ספר זה, וכך נאמר שם (מובא בכתבים א, עמ' 477–478): "ואמרו, שנמצא בגניזת בית רבנו שגונזין בו בלאי הספרים במחסן אשר במדרשו, חוברת ובה נוסח [הספר] 'שיעור קומה' הנזכר בפרק חֵלֶק הוא ופירושו, וזה לשונו [של הרמב"ם]: זה הוא שיעור קומה, המאמינו לתולעה וּלְרִמָּה, וְשַׁמָּה ושממה, וקודר בלי חַמָּה, יתעלה לעילא-לעילא ממה שאומרים הכופרים. [באן מובא תיאור מידות ותיאור ציורי-חיצוני לרגליו, ברכיו, ידיו, צדדיו, ראשו, שערו, זקנו, צורת פניו, זיוו, לשונו, רוחב מצחו, עיניו, זרועותיו, אצבעותיו, שכמו, חוטמו, שפתיו, גבותיו, אזניו ועוד, יתעלה ויתרומם מפשעי הספר הזה]. כל אלה תועבות ונאצות גדולות, ארור המאמינו, וארור המחברו כמנין כל אות ואות ממנו [כלומר שיחולו עליו קללות כמניין גימטריא של כל אותותיו], וה' אלהים אמת, אין לו דמות ולא ערך, ולא רוחב ולא אורך, שנאמר: 'וְאֶל מִי תְדַמְּיוּן אֵל

[וּמַה דְּמוּת תַּעֲרֻכוּ לוֹ' (יש' מ, יח)], 'וְאֶל מִי תְדַמְּיוּנִי וְאֶשְׁוֶה' (שם, כה), יתעלה וישתבח ויתרומם... לעילא...". ע"כ. והנה מכאן ילמד האדם מוסר גדול, ומה ספר "שיעור קומה", שדיבר על הבורא יתברך במושגים גשמיים בלבה, ודימה את עצמותו לאיברי האדם, עליו אמר וכתב הרמב"ם, שצריך להשמיד ספר זה! ובוודאי לו, שמעולם לא יצא דבר זה מתחת אדם חכם הנאמן למסורת חז"ל. אלא בוודאי יצא ספר זה מן הנוצרים או מן היוונים. וכל שכן מכאן ילמד האדם, כלפי ספרים שקראו לבורא יתברך ומשלו אותו לפרצופים, זיווגים, משגל, עניני תשמיש, משפיע ומושפע, וכיוצא בדברים מכוערים אלו. כמה צריך הקורא אותם לעשות בכל שביכולתו ולהביא להחרבת ספרים אלו. שהרי יש בדברים אלו עקירת יסודות הדת. וכבר כתב רבינו הטהור הרמב"ם (סנהדרין י' א' בסוף ההקדמה לפרק): " ... וכאשר יפקפק אדם [בלומר, רק יפקפק במחשבתו] ביסוד מאלו היסודות, הרי זה יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנותו ולהשמידו, ועליו הוא אומר הלא משנאיך ה' אשנא וכו'". עכ"ל.

ועוד אחת מן ההזיות החמורות שניסה לבטל אותם הרמב"ם, הוא האמנה בכח מאגי של "קמיעות", או "שמות קודש" חדשים מקרוב באו. וכתב הרמב"ם במורה (קאפח עמוד קנח): "אבל כאשר תתבונן בעצמותו מעורטלת ומופשטת מכל פעולה, לא יהיה לו שם נגזר כלל. אלא שם מיוחד להורות על עצמותו. ואין אצלינו שם בלתי נגזר כי אם זה. והוא "יהוה" שהוא שם המפורש בסתם, [ו]אל תחשוב זולת זה. ואל יעלו על לבך הזיות [של אותם] כותבי קמיעות, ומה שתשמע מהם [דמיונות והבלים], או תמצא בספריהם הטפשיים, שמות ["קודש" לפי דעתם המשובשת], שהם מצרפים אותם, ש[לפי האמת] אינם מורים על שום ענין כלל. וקוראים אותם [בדעתם המשובשת] "שמות", ומדמים שהם צריכים קדושה וטהרה, וש[אותם שמות] עושים נפלאות [חלילה וחס]. כל הדברים הללו, [הם הזיות ו]ספורים שאין ראוי לאדם שלם [וחכם בעל שכל] לשומעם, כל שכן לסבור אותם. ולא יקרא שם המפורש בשום אופן, זולת [מלבד] זה השם [יהוה] בן ארבע אותיות". ע"כ. וקל להבין דבריו וההשלכות לכל אחד שצריך לקחת מאמרותיו. וכעת האם נראה לקורא שבגלל שאליהו הנביא יבוא לרמב"ם ויאמר לו תחזור בך, הוא יחזור בו משכל ישר? כך לומדים תורה. הבל הבלים בפי המינים הארורים! וכבר כתבתי בענין הקמיעות כמה דברים כמו שאפשר לראות במאמרים הבאים: "קמיעות – הבל ובדיה".

ודעו כי בימים אלו הדברים שאני דורש וכותב, מתפרסמים ביתר שאת וביתר עז, ונשמעים בכל בית ובית, לא בדיתי אותם מליבי, הבאתי גדולים וענקים שהלכו בדרך ישר ושמרו על המסורת של העם היהודי. ומהם: הרס"ג, הרמב"ם, מלמד התלמידים לרבינו יעקב אנטולי, רבינו מנחם המאירי בבית הבחירה. רבי אברהם בן הרמב"ם, בחינת הדת לרבינו אליהו דלמדיגו. כל אלו ראו הקלקול הנוצר, וזיהו הכנסת השקפות של נצרות, ועוד כל מיני דתות אחרות שנכנסו בתוך היהדות. וכך בדיוק זה קרה, נכנסו ביהדות שלנו דעות של מינות, ספרי אפילה וחשיכה ההורסים את עם ישראל. בני אדם פוחדים לומר, "סמאל" כאילו מדובר בעוד אלהים חלילה וחס. ישנם 7 שמות ה'! ורק אותם אסור לשאת. אלהים אחרים לא תעשה לך!

ובתוך כל זה קמים עלי אנשים לא ראוים לא למנין ולא לחשבון, ומכנים אותי בשמות גנאי, והולכים ל-"גדולי ישראל" ומביאים את דיבתם החמורה אליהם. ומאיימים שיפרסמו שאין לשמוע אותי, וינדו אותי וכו' וכו'. הנני מחכה להשמצותיכם, הנני מחכה לחרמות ההבל שלכם. ככל שתדברו עלי יותר, תגרמו לי לפרסם האמת יותר. אז זאת למודעי, איני עובד בשר ודם, איני עובד מי שקרוץ מחומר, צוויתי על ידי אלהי לכבד כל אדם, ומנגד לשנוא ולהשמיד כל מי שמכניס כפירה ומינות בתוך המסורת היהודית. ולא משנה מי זה יהיה. כמו שכתב הרמב"ם (פירוש המשנה סנהדרין י' א): "וכאשר יהיו קיימים לאדם כל היסודות הללו ואמונתו בהם אמתית, הרי הוא נכנס בכלל ישראל, וחובה לאהבו ולחמול עליו וכל מה שצוה ה' אותנו זה על זה מן האהבה והאחוה, ואפילו עשה מה שיכול להיות מן העבירות מחמת תאותו והתגברות יצרו הרע, הרי הוא נענש לפי גודל מריו ויש לו חלק, והוא מפושעי ישראל. וכאשר יפקפק אדם ביסוד מאלו היסודות הרי זה יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנותו ולהשמידו ועליו הוא אומר הלא משנאיך ה' אשנא וכו'". ע"כ.

הנה במאמר הקודם, רבינו המשיל משלו כהכנה להבנה, מה הוא העולם הבא. והסברנו שבעצם רבינו עשה כאן סדר מופתי בענין, "התכלית". כלומר, הרמב"ם מכריח בהוכחות גמורות שאין עליהם עוררין אלא רק לסכלים העקשנים. שוודאי אין תכלית המצוות, על מנת שאדם ישיג עונג גשמי, או שיקבל כסף וממון בעבור שמירת המצוות. אלא תכלית המצוות כולם, הם למען נדע את ה' יתברך. כמאמר הנביא (ירמיהו פרק ט פסוק כג): "הַשְׂכֵּל וְיָדֹעַ אוֹתִי כִּי אֲנִי יְהוָה". והתורה היא אמצעי לקיום רצונו של הבורא הבלתי בעל תכלית. ולכן כל מקום בו נמצא דיבורים בענייני מציאות והגשמה, הן בדברי תורה, הן בדברי נביאים, והן בדברי חז"ל. כולם נכללים תחת המונח התלמודי המקיף – "דיברה תורה כלשון בני אדם".

ומכיון שכך, כבר מכאן ניתן ללמוד, שחלילה לומר שהעולם הבא – הוא תחיית המתים, שאם נאמר כן, נמצא התכלית "הנאה גשמית"! ואין זו בכלל כוונת המצוות. ולזה הקדים הרמב"ם את דבריו כאן, בכדי להסביר לקורא, שהתכלית היא אחת – הכרת ה' יתברך ויחודו. לדעת שאינו מתחלק, ואינו משתלשל חלילה כדברי המינים, ואינו צריך הוא לשום דבר, אבל כולם צריכים אליו.

כמו שביאר רבינו בפירוש המשנה הזו בסופה (מסכת סנהדרין פרק י משנה א): "היסוד הראשון – מציאות הבורא ישתבח. והוא, ש[נדע בדעתינו ונחתום בליבנו, כי] יש שם מצוי בשלמות אופני המציאות, והוא עלת מציאות כל הנמצאים, ובו קיום מציאותם, וממנו נמשך להם הקיום. ואילו [חלילה] נתאר סילוק מציאותו, [נדע בהחלט] כי אז בטלה מציאות כל נמצא, ולא ישארו קיימים במציאות. ו[אמנם], אלו נתאר סילוק כל הנמצאים זולתו, כי אז [ודאי] לא תבטל מציאותו יתעלה, ולא תחסר.

כי הוא יתעלה בלתי זקוק במציאותו לזולתו [לאף אחד], וכל מה שזולתו מן השכלים, כלומר המלאכים וגרמי הגלגלים ומה שלמטה מהן, הכל זקוק במציאותו אליו. וזה יסוד הראשון, הוא

אשר מורה עליו דיבור [שאמר] (שמות פרק כ פסוק ב פרשת יתרו): "אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֹא־יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנָי". ע"כ. והנה כעת רבינו פונה לבאר את אחד הדברים החשובים ביותר בדת ישראל, ובלעדי דבר זה וידיעה חשובה זו, אדם יכול להרוס ולהחריב את כל עם ישראל. כן! פשוטו כמשמעו! מדובר כאן בהחרבת היהדות שכבר זיהה אותה הרמב"ם שנים קודם לכן. כלומר אם אז בדור של הרמב"ם היה כזה קלקול, היום הוא פי כמה וכמה. והכל בגלל הדבר הזה שהוא יבאר עתה. ורק אם היו שומעים לו ומתבוננים בדבריו, היתה היהדות משגשגת ומעצימה את הבורא יתברך כפי מה שהוא יתעלה.

ואפשר לראות דבר זה בדוגמא פשוטה. שהרי ידוע לכל כי ה' יתברך יתעלה שמו, אינו גוף ואינו דמות הגוף. וכל מי שמעלה בדעתו שה' יתברך הוא גוף, הרי הוא מין ומכעיס לפניו יתברך, ויותר גרוע מעובד עבודה זרה. אמנם מה שברור לנו היום, לא היה ברור לכמה "חכמים" דאז. כמו שכתב רבינו (הלכות תשובה פרק ג הלכה ז): "חמשה הן הנקראים מינים: האומר שאין שם אלוה ואין לעולם מנהיג, והאומר שיש שם מנהיג אבל הן שנים או יותר, והאומר שיש שם רבון אחד אבל שהוא גוף ובעל תמונה, וכן האומר שאינו לבדו הראשון וצור לכל, וכן העובד כוכב או מזל וזולתו כדי להיות מליץ בינו ובין רבון העולמים. כל אחד מחמשה אלו הוא מין". עכ"ל.

וכתב ר' אברהם בן דוד מפושקירה בהשגותיו על הרמב"ם, "ולמה קרא לזה מין? וכמה [מרבותינו שהיו] גדולים וטובים ממנו, הלכו בזו המחשבה, לפי מה שראו במקראות, ויותר ממה שראו בדברי האגדות המשבשות את הדעות". עכ"ל. ובעצם בהשגה זו, מלבד זלזולו של הראב"ד במעלת הרמב"ם, עוד מגלה לנו הראב"ד, שרבותיו חשבו מחשבת מינות כלפי הבורא יתברך. שהרי כתב רבינו, שכל מי שסובר שיש לבורא יתברך יד או רגל וכיוצא בזה, עם כל גדולתו בתורה, הרי הוא מין גמור.

וכבר כתב רבינו במורה (חלק א' פרק לו): "ואתה דע, שכל זמן שתהא בדעתך גשמות [כלפי הבורא יתברך, שתחשוב שיש לבורא יתברך, יד, או רגל, חלילה], או [שתחשוב בדעתך, שיש לבורא יתברך] מאורע ממאורעות הגוף, [כגון: תשמיש, פריה, צרכים, עצב, נחת רוח, בכי, שמחה, דיבור, שינה, הרגשה וכו'. דע כי במחשבה זו בלבד], הנך מקנא ומכעיס, וקודח אש חמה, ושונא ואויב וצר, [והינך] יותר חמור מעובד עבודה זרה בהרבה.

ואם יעלה בדעתך שיש ללמד זכות על מאמיני הגשמות בשל היותו חונך כך או מחמת סכלותו וקוצר השגתו, כך ראוי לך להיות בדעה [זו] ב[מי ש]עובד עבודה זרה, מפני שאינו עובד [עבודה זרה] אלא [רק] מחמת סכלות או חנוך, מנהג אבותיהם בידיהם". עכ"ל. ותשובה זו במורה מופנית ישירות לראב"ד, ובה מבאר רבינו שאין התנצלות ואין כף זכות על רבותיו של הראב"ד, שחשבו בדעתם שיש לבורא יתברך יד או רגל חלילה. וכתב עליהם שהם גרועים ומכעיסים יותר מעובדי עבודה זרה. והנה כבר כתב רבינו בסוף משנה זו, במי שכופר ביסודות ברורים אלו וז"ל: "וכאשר יהיו קיימים לאדם כל היסודות הללו ואמונתו בהם אמתית, הרי

הוא נכנס בכלל ישראל, וחובה לאהבו ולחמול עליו וכל מה שצוה ה' אותנו זה על זה מן האהבה והאחוה, ואפילו עשה מה שיכול להיות מן העבירות מחמת תאותו והתגברות יצרו הרע, הרי הוא נענש לפי גודל מריו ויש לו חלק, והוא מפושעי ישראל. וכאשר יפקפק אדם ביסוד מאלו היסודות הרי זה יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנותו ולהשמידו ועליו הוא אומר הלא משנאיך ה' אשנא וכו'". עכ"ל. כלומר, האמנה באמונות זרות, נטישת המסורת היהודית, היא יותר גרועה מעבירות שעושים בני אדם ביום יום מדרך התאווה!

וזה מה שבעצם העיר אותי מתרדמתי. כאשר התבוננתי בדברי הרמב"ם היטב, הבנתי כיצד נוצר בעם ישראל, "מאגיה", "מיסטיקה", האמנה בכישופים, האמנה בכוחות אחרים, האמנה בעין הרע של אחרים, שכאילו יכולים להזיק אותם, וכאילו יש להם כח רוחני מאני שיכול לפגוע באדם.

וכן כל ענין, "בירור ניצוצות", אשר שייך לדתות אחרות, כמו המניכאיזם, והיא דת גנוסטית-דואליסטית. "סגולות לישועות". "צינורות השקיית שפע", אליליים פאגנים שנולדו בדעתם של האווילים, כמו "סמאל" שנזכר במדרשי חז"ל רק בתור מליצה ומשל. או "לילית" שנזכרה בספר ישעיה בתור חיה מפחידה ומציקה. כמו שאמר (ישעיהו פרק לד פסוק יד): "וּפָגְשׁוּ צִיִּים אֶת־אִיִּים וְשָׂעִיר עַל־רֵעֵהוּ יִקְרָא אַךְ־שָׁם הִרְגִּיעָה לִילִית וּמָצְאָה לָּהּ מָנוֹחַ". וכן כל כיוצא בזה שעיוותו דברים פשוטים ועשו אותם מנופחים.

והנה הרמב"ם בעצם יסביר לנו, שאחת מהסיבות שזה הגיע ונכנס לתוך היהדות, מדבר אחד רע ומר, והוא, הפיכת הדרש לפשט. והדבר המסוכן ביותר הוא, שהפיכת הדרש לפשט לא עושה את הסובר או המפרש כך לכופר בעיקר, כמו זה ה-"מין" הנזכר שכופר ביחוד האל. אמנם, דבר זה לכשעצמו, כלומר הפיכת מדרשי חז"ל ומליצותיהם לפשט, דבר זה מספיק בכדי לגרום שיכנס כפירה ומינות בהמשך הזמן, לתוך ליבות ישראל, וזה מה שקרה לאמיתו של דבר ברבות השנים. ורבינו ראה את הנולד ממש. ולכן מסביר רבינו, שהאסון הנוראי של בני אדם החכמים בעיני עצמם, אשר חשבו וחושבים שמבינים את דברי חז"ל היטב, הוא, "הפיכת דברי דרוש לפשט". כלומר, הפיכת דברי דרש שאינם יכולים להיות בגדר הטבע לפשט, כאילו הדבר היה כן ממש במציאות. וכמו כן, מליצות חז"ל שבאו ללמד מוסר, הפיכתן לפשט, זו היא גם אחת מן הדרכים לחשכת הדת, והחרבת יסודות התורה.

ואתן דוגמא קצרה לצורך ההבנה: נאמר בשיר השירים (פרק ד פסוק ה): "שְׁנֵי שָׁדַיִךְ כִּשְׁנֵי עֳפָרִים תְּאוֹמֵי צְבִיָּה הָרוֹעִים בַּשּׁוֹשַׁנִּים". ובוודאי שאין כוונת שלמה המלך ל-פשוטם של הדברים. ושיבוש גמור הוא ואיוולת לחשוב ששלמה לא דיבר כאן במשלים וחידות. ולזה כולם מסכימים. והנה באותו ענין בדיוק, כך הם מדרשי חז"ל, לא כל מה שכתבו חז"ל בתלמודים ודרשו, הוא "פשט", אלא וודאי כי כתבו דבריהם על דרך ה-"דרש", כלומר בלשון מליצי, וכל זה, על מנת שתפיק ממנו מוסר כאשר תתבונן בו היטב. ומדוע עשו דווקא בזו הדרך? כי כאשר אתה דורש דבר, הינך יכול בדרך "דרש", לטמון בו דברים נפלאים

ולהוציא מדיבור אחד אלף מיני מוסר. אבל אם תעמידהו רק על הפשט, שבשת את כוונת הדרש, וגרמת להוליד הזיות קשות ודמיונות כוזבות בתוך עם ישראל.

ואתן דוגמא פשוטה לכך:

א) נאמר בתלמוד (בבלי סנהדרין צה.) תנו רבנן: שלשה קפצה להם הארץ: אליעזר עבד אברהם, ויעקב אבינו, ואבישי בן צרויה. והנה כל המפרש דבר זה כפשוטו, סובר שקפצה הארץ ממש, והליכה של כמה שבועות נעשתה בשעה אחת. והנה דבר זה ודאי לא יתכן במציאות. וכמה חושבים זה הדבר לפשט? כמעט רוב בני ישראל ורוב המלמדים שבישראל.

אבל טעות הוא! חז"ל באו ללמד כאן ענין מוסרי גדול. והוא, שכאשר הולך אדם בשמחה ואמונה שלימה, קופצת לו הארץ, כלומר, הדרך נהיית קלה בעיניו. כי אליעזר עבד אברהם הלך בשליחות אברהם. וגילו לנו חז"ל במליצה זו, שהיה שמח כל כך לעשות כמצות רבו, עד כדי כך שהרגיש שקפצה לו הארץ, כלומר שלא הרגיש בטורח הדרך. וכן על זו הדרך. ובאו ללמד את האדם, שכאשר עושה הדברים בשמחה, ובאמונה, ומאמין בצדקת הדרך, הדברים נעשים לו בקלות יתירה.

אבל אם תפרש את הדבר כפשוטו, תסבור שה' יתברך משנה סדרי עולם לחינם, ואז יוליד דבר זה הזיה בתוך ליבות ישראל, והוא, שיתכן שתהיה "קפיצת הדרך", ל-"צדיקים", ואז תחשוב אותם ל-"קדושים" ועושי מופתים, ועוד הזיות רעות אשר נולדות מזה במשך השנים. ואז, אף אם תראהו עובר עבירה ומבטל מצוות, תתלה ותאמר, הרי קדוש הוא, אינו יכול לטעות! ואיך יטעה אדם שקפצה לו הדרך? ומלבד מה שיש לענות על זה, הרי עצם המחשבה שבשר ודם לא טועה, זו כפירה גמורה והזיה רעה אלילית ביותר. כי יש אחד שלא טועה! הוא ה' יתברך.

ולכן רבינו מבאר במורה (פתיחה מהדורת הרב קאפח עמוד ו): "אבל אותם שלא ראו אור [בלומר, שלא ראו אמת התורה] אף פעם, אלא הם מגששים באפלתם, והם אשר נאמר בהם (תהלים פרק פב פסוק ה): "לֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ בַּחֶשְׁכָה יִתְהַלֵּכוּ יִמּוֹטוּ כָּל-מוֹסְדֵי אֶרֶץ". ונעלם מהם האמת לגמרי, על אף עוצם בהירותו [הנראה לכל מבין]. כמו שאמר בהם (איוב פרק לז פסוק כא): "וְעַתָּה לֹא רָאוּ אוֹר בָּהִיר הוּא בַּשְּׁחָקִים וְרוּחַ עָבְרָה וַתְּטַהֲרֵם". והם המון עמי הארץ, אין מקום להזכירם כאן במאמר זה. ודע כי כאשר ירצה אחד [מרבותינו] השלימים כפי מעלת שלמותו, לומר דבר ממה שהבין מן הסודות הללו, בין [שירצה לומר דבר זה] בפיו, בין [בפיו ובקולמוסו] בקולמוסו, לא יוכל לבאר [בפיו ובקולמוסו] ואפילו כדי השגתו באור שלם באופן מסודר, כדרך שהוא עושה בשאר המדעים אשר למודן ידוע. אלא יארע לו בלמדו לזולתו, כפי שאירע לו בלמדו לעצמו, כלומר שיהא הדבר [האמת הברורה] מופיע וצץ, ושוב נעלם, כאילו טבע הדבר הזה רבויו ומיעוטו כך הוא. ולפיכך כאשר רוצה כל חכם אלהי רבאני [מרבותינו השלימים] שהיו משיגי האמת, ללמד דבר מן הסוג הזה [לאחרים], אינו מדבר בו כי אם [דווקא] במשלים וחידות, ו[לכן, אותם החכמים השלימים] הרבו המשלים ועשאום שונים במין [בתיאור ענין המשל], ואף [עשאום

שונים] **בסוג** [בסגנון המשל עצמו, שאין משל אחד דומה לחבירו]. **וברובם עשו** [רבותינו השלימים את משלם], **שיהא הענין שהמטרה הבנתו** [כלומר, הענין הוא המשל, המטרה היא, הבנת הדברים היטב, והבנה זו תבוא לקורא] **בתחלת המשל, או באמציעתו, או בסופו** [כוונת רבינו לומר, שיתכן שלא כל המשל הוא "נמשל", אלא יתכן שהמשל יהיה ארוך מאוד, אולם הנמשל יובן רק בחלק קטן ממנו, או בתחלתו, או באמצעיתו, או בסופו, וכל זה דווקא] **אם לא ימצא משל התואם את הענין המכוון מתחלתו ועד סופו. ו**[הם רבותינו השלימים] **הניחו את הענין שרצו ללמדו למי שמוכשר לדעת אותו, ואע"פ שהוא ענין אחד מסויים מפוזר במשלים רבים מרוחקים.** [כלומר, פעמים רבותינו השלימים, לא ביארו את הנמשל מדבריהם במשל אחד שכתבו, אלא עליך לחבר הדברים במקומות מפוזרים ולעשות היקשים על מנת להבין דבריהם היטב, והכל הוא על פי עומק שכלם]. **ע"כ.**

והרי לך קורא נעים, שכל הסובר שדברי חז"ל שדברו במשליהם שרחוקים מדרך הטבע וההגיון הבריא, הם פשטים ללא עמקות ומשל, הרי הוא החשיך את כוונתם השלימה ואת עומק חכמתם הגדולה. וגרם הרס רב מאוד, אשר לא נראה בעין רגילה, אלא למי שמתבונן היטב. ולא רק שהוא הרס את הבאים אחריו, אלא עשה את חז"ל המחוכמים לטפשים. ואחר הקדמה זו, כעת נבוא לדברי הרמב"ם, שעל ידם התעוררתי לאמת הברורה שאנו עומדים בה היום.

תפיסת חז"ל בעיני בני אדם • כת א' שהחריבה את התורה

וממה שאתה צריך לדעת, שדברי חכמים עליהם השלום, נחלקו בהם בני אדם [בהבנתם, באופן פירושם, ובתכלית ענינם. ונמנים אותם בני אדם] **לשלוש כתות: הכת הראשונה, והם רוב** [מבני אדם] **אשר נפגשתי עמהם, ואשר ראיתי חבוריהם** [המשובשים], **ואשר שמעתי עליהם** [ועל דבריהם המפורסמים, וראיתי ש] **מבינים אותם,** [בלומר את דברי חז"ל] **כפשוטם** [ממש], **ואינם מסבירים אותם** [לעומק כוונתם] **כלל,** [ואינם חוקרים לעיקר כוונתם הגדולה אשר ביוונו אלו השלימים], **ונעשו אצלם,** [כלומר אצל אותם בני אדם הנקראים בפי רבינו "הכת הראשונה"], **כל הנמנעות** [נמנע הוא דבר אשר לא יכול להתכן בגדרי הטבע אלא דווקא באורח נס פלאי ורחוק, או שדבר נמנע, הוא דבר שאמרו חז"ל והוא זר ורחוק מיסודות הדת. והם, אותם אנשי הכת הזו, פירשו כל הדברים שאמרו חז"ל, שלא יכולים להיות בגדר הטבע אם לא בנס גמור, ועשו אותם את כל דבריהם] **מחוייבי המציאות,** [כלומר שכך זה היה ממש, בעבור שהוצרכו לפרש הדברים כפשוטם לפי רוב שיבושם]. **ולא עשו כן** [אותם המפרשים, וכותבי ספרים, ומגידי השיעורים] **אלא** [רק] **מחמת סכלותם בחכמות** [השלימות], **וריחוקם מן המדעים** [האמיתיים]. **ו**[בוודאי] **אין בהם** [באותם אנשי התורה ואלו שנקראים חכמים אשר מפרשים כל דבר כפשוטו, אין בהם] **מן השלימות** [האמיתי], **עד כדי שיתעוררו על כך מעצמם. ו**[מכיון שרוב בני התורה וכותבי הספרים הולכים בדרך זו, מחמת סיבה זו] **לא מצאו** [אפילו אחד] **מעורר שיעוררם** [על טעותם וסכלותם], **ולכן חושבים הם, שאין כוונת חכמים בכל מאמריהם המחוכמים, אלא מה שהבינו הם מהם, וש**[כל דבריהם] **הם כפשוטם. ואף על פי** [שנראה לעין כל ופשוט הדבר], **שיש בפשטי מקצת דבריהם מן הזרות** [כלומר כל ילד יודע להבחין וידע לתמוה, אם תפרש כל אמרה של חז"ל כפשוטה, כי הדברים לא יתכנו בטבע אנושי]. **עד כדי** [כך] **שאם תספרנו כפשוטו להמון העם** [באותו כת הראשונה שכך דורשים הדברים ברבים], **כל שכן ליחידיהם, היו נדהמים בכך** [תמהים שואלים] **ואומרים, "היאך אפשר** [איך יתכן] **שיהא בעולם אדם שמדמה דברים אלו, וחושב** [בדעתו הטפשית] **שהם דברים נכונים, וכל שכן שימצאו חן בעיניו". והכת הזו המסכנה, רחמנות על סכלותם, לפי שהם** [באותם פירושיהם

שפירשו על פי פשוטם של דברים ולא התבוננו לדבריהם העמוקים של רבותינו. כביכול חשבו שבכך הם] **רוממו את החכמים לפי** [סכלותם ו]**מחשבתם**, **ו**[האמת הברורה היא, שפעלו להיפך הגמור! כי בפירושיהם שנתנו וכתבו דברים זרים כאלו], **אינם אלא משפילים אותם בתכלית השפלות**, **ו**[הצרה הגדולה ביותר, שאותם המפרשים אפילו] **אינם מרגישים בכך! וחי ה'** [הריני נשבע בשמו של ה' יתברך], **כי הכת הזו** [המסכנה, הם אלו ה]**מאבדים הדר התורה**, **ו**[לפי האמת] **מחשיכים זהרה**, **ועושים** [הם, את] **תורת ה' בהיפך המכוון בה**, **לפי שה' אמר על חכמת תורתו**, "**אשר ישמעון את כל החוקים האלה וכו'**, [דווקא דברים אשר נשמעים על אחרים, ולא דברים שאינם נשמעים!]. **והכת הזו דורשין מפשטי דברי חכמים**, **דברים אשר אם ישמעום העמים**, [יצחקו ו]-**יאמרו רק עם סכל ונבל הגוי הקטן הזה**.

ו[ממה שראיתי] **הרבה שעושין כן**, [הם אותם] **הדרשנין המבינים** [המסבירים] **לעם** [ומלמדים אותו], **מה שאינם מבינים הם עצמם**, **ומי יתן ו**[אותם הדרשנים המשובשים] **שתקו! כיון שאינם מבינים** [בכלל מה שלומדים, כל שכן שמקלקלים כאשר מסבירים זאת לאחרים]. **מי יתן החרש תחרישון** [ועל ידי שתחרישו] **ותהי לכם לחכמה** [כי השתיקה מורה על החכמה], **או היה להם** [לאותם דרשנין] **לומר** [האמת לקהל שומעם, ולהכריז בפיהם], **אין אנו יודעים מה רצו חכמים** [לומר לנו] **בדברים אלו**, **ולא** [נדע] **היאך פירושו** [האמיתי. אבל הם לא עשו כן], **אלא חושבים** [בקוצר דעתם] **שהבינו** [את דברי חכמינו עליהם השלום], **ו**[לא זו בלבד, אלא מוסיפים רעה על רעה, ש]**מעמידים את עצמם להבין** [ללמד] **לעם**, **מה שהבינו הם עצמם** [בדעתם המשובשת, ולאמיתו של דבר, הם כלל] **לא** [הבינו] **מה שאמרו חכמים. ודורשין בפני ההמון בדרשות** [בתלמוד מסכת] **ברכות**, **ו**[בתלמוד מסכת סנהדרין] **פרק חלק וזולתם**, **כפשוטם מלה במלה** [ללא כל הסבר שישבר את האוזן לקהל שומעיהם]. **עכ"ל. כל מי שמעבל את מה שכתוב כאן מסיק וזוכה לכמה מסקנות:**

א) החרבת היהדות באה בעקבות אי הבנת חז"ל וחוסר עיון בהם. כמובן וברור שכל זה הגיע מן החשק העז לחבר ספרים, להיות פוסק, להיות עוד אחד ששומעים עליו, עד שלא שמו ליבם לאמת של חז"ל.

ב) בעלי המשנה ושני התלמודים בבלי וירושלמי, הם שקבלו את התורה במסורת ממשה רבינו ועד אליהם, וכל דבריהם בחכמה גדולה ונפלאה. ועליהם אין להוסיף ואין לגרוע. וכמו שכתב רבינו הרמב"ם ביסוד התשיעי: "ויסוד התשיעי הבטול. והוא שזו תורת משה לא תבטל, ולא תבוא תורה מאת ה' זולתה, ולא יתוסף בה ולא יגרע ממנה לא בכתוב ולא בפירוש, [ועל זה] **אמר, "לא תוסף עליו, ולא תגרע ממנו". וכבר ביארנו מה שצריך לבאר ביסוד זה בהקדמת החבור הזה". עכ"ל. וכתב האבן עזרא** (שמות פרק ב פסוק כב)**:** "**וכלל אומר לך, כל ספר שלא כתבוהו נביאים, או חכמים מפי הקבלה** [למשה מסיני]**, אין לסמוך עליו, ואף כי** [ובמיוחד אם] **יש בו דברים שמכחישים הדעת הנכונה**".

ג) הרמב"ם הוא לא עוד "שיטה" חולקת, כמו שנוהגים לומר כמה בני תורה שמבינים את דבריו היטב, ומדחיקים את הדבר ואומרים, "טוב זו דעת הרמב"ם". לא זו לא דעתו! זו מחשבת ה' והמסורת היהודית. הרמב"ם מגלה לך היכן הבעיה בעם ישראל. וכל מי שחולק, עושה את חז"ל טפשים ולא חכמים.

ד) הדרשנים ומחברי הספרים בדורות עברו ובדור זה, הם עיקר הבעיה ושורש הצרה. אין מי שיעיר אותם לאמת, ואם יתעוררו לאמת יהיה להם קשה לשנות הדרך. וגם לי אני הכותב יש לי עדיין שאלות ודברים לא מובנים, אבל מבין אני שזו האמת הברורה, ומפאת זו הסיבה הוצרכתי לגנוז את ספרי שכתבתי ועמלתי עליהם רבות.

ה) הבעיה בעם ישראל לא התחילה לפני 750 שנה. אלא התחילה לאחר חתימת התלמוד, שהיו כמה גאונים, שעזבו את המסורת, והאמינו בדעות כוזבות. ולכן רבינא ורב אשי ראו לחתום את התלמוד. וזאת מהסיבה שהיו בתוך עם ישראל אנשים שנקראים חשובים, שהיו חולקים על המסורת של חז"ל. ומתוך כל זה הגיע ענין "מיסטיקה" – "מאגיה" – "האמנה בכוחות טומאה" – "בירור ניצוצות", שנכנס לאט לאט לתוך עם ישראל כאילו זו תורה למשה מסיני חלילה וחס.

ו) הרמב"ם הוא בין הבודדים שהיה נאמן לתלמוד בכל ליבו מאודו ונפשו, ולא עזב את המסורת האמיתית של אבותינו. ואם הוא נהג כך, כך אני רוצה לנהוג. עד כאן מאמר ד' וחשוב זה. מי יתן ויתעוררו ליבות ישראל לחזור לאביהם שבשמים ולאמונת היחוד שדיבר בה כבר באריכות רבינו בחיי בן פקודה בספרו חובות הלבבות שער היחוד.

.

במאמר הקודם, הסברנו והבאנו את דבריו של רבינו הטהור וביאורו בענין, "כיצד בני אדם רואים ומפרשים את דברי חז"ל". וביארנו, ש-הכת הראשונה, שהם בעצם כמעט רוב המוחלט היום בקרב הציבור, ובעיקר עשו כן הפרשנים באלף השנים האחרונות, ונטשו את דרך האמת הבנויה על מסורת ומסורה מקובלת. ועל אחת כמה וכמה אותם הדרשנים שדורשים לעם דרשות בציבור שנפלו בשוקת השבורה הזו. והם אלו, התופסים את אגדות דברי חז"ל ואת מליצותיהם ומשליהם, כפשט ממש. ולא נתנו לב, לעיין בדברים העמוקים של חז"ל ובמליצותיהם. ועל ידי כן הולידו הזיות בעם ישראל, וגרמו בדבריהם, שחז"ל יוצגו כחסרי דעת, אוהבי נמנעות, הוזי הזיות, והחשיכו זו הכת הראשונה, את כל יופי התורה והדרה!

ויש לציין, שלימוד התלמוד הוא לא לימוד שמותר לכל אחד ללמוד! כי על מנת ללמוד תלמוד היטב, אדם צריך לדעת איך לגשת ללימוד התלמוד. רצוני לומר, שכאשר חכמים כתבו את התלמוד, לא כתבו אותו אלא לחכמים ואנשי מעשה היודעים דבר, אנשים כדוגמת רבינו הטהור הרמב"ם, הרי"ף ושאר תלמידיהם שהולכים בדרכיהם. וכן שאר הגאונים כהרס"ג, שדבקו בשיטתם ובדרכם של חז"ל, וידעו כיצד לגשת נכונה, ולהבין דבריהם העמוקים. כמו שכתב רבינו בהקדמתו לספר משנה תורה.

וזו הכת הראשונה הנזכרת, בין הפרשנים שכתבו פירושים על התורה, ובין הדרשנים בציבור, לא קבלו האמת ולא דרשו אותה כלל, כי לא הכירו אמת מה היא. והם אלו אשר

החשיכו את מאור הדת, והרסו את היהדות הטהורה, וגרמו לחז"ל בעלי התלמוד והמשנה, שהם בעצם המסורת הבלעדית לתורה שבעל פה ושבכתב, גרמו להם להראות בעיני הציבור כ-סבלים! וכל זה בעבור שלא נחתו ולא ירדו לעומק דעתם של חכמים, כי חשבו הם שהבינו את דבריהם של חכמים כפי שנראה להם.

ועם השנים בדורות האחרונים, נשתכח לגמרי דרך לימוד האמת והבנת דברי חז"ל, עד כדי כך שכמעט כל בני האדם בדורינו אנו, ואפילו מי שנקראים חכמים, מבינים את דברי חז"ל היפך האמת! וכל סיפור, מליצה, משל, נוזמה, בדבריהם של חז"ל, הפך להיות אצל בני אדם פשט של ממש! ונותן טעם להם, הם אותם הפרשנים הקודמים, שכתבו פירושים על התורה, והשתמשו בדבריהם של חז"ל ובמליצות אשר כתבו, השתמשו בהם לפרש התורה, כאילו היה הדבר כך ממש!

ולכן, דעו קוראים נעימים, כי אסור בשום אופן, לשום אדם, לגשת ללמוד תלמוד, עד אשר ילמד היטב את יסודות דת האמת, ובפרט את ההקדמה של רבינו הרמב"ם כאן בפרק "חלק". כי אם ילמד בצורה כזו ללא השקפה נכונה, בוודאי כי יוליד דברים רעים בלימודו! כמו כן, על האדם ללמוד את ספרו הגדול של רבינו, "מורה הנבוכים", אשר ממנו יתעלה האדם שכלית ומחשבתית ובין המון דברים שלא הבין אותם מקודם. וגם אם לא יבין את דברי חז"ל ומשליהם, בוודאי כי לעולם לא יוציא מדבריהם הזיות, או יפסוק ממליצותיהם איזו שהיא הלכה למעשה או הנהגה שתחריב את דת האמת!

עוד ענין חשוב יש לי לציין, שמכשפי האופל שר"י, ובפרט דיעות ופירושים המובאים בספר הזוהר ימחה שמו, המון מהם השתמשו בדברי חז"ל ועיוותו את דבריהם באופן מזיד ולא בשגגה, וכל זה על מנת להכניס את ארס הנצרות במסווה של יהדות. והשתמשו בדבריהם החכמים של חז"ל בכוונת מכוין ועיוותו את דבריהם על מנת להחשיך את מאור דת האמת. ולכן הדבר פשוט כי כותב ספר הזוהר והוגה דעותיו, היה אדם רשע מאוד שרצה להכעיס כלפי שמים! וכל מה שעשה היה על מנת להכשיל את עם ישראל! ונפלו אחרי המסית הזוהרי כמעט כל עם ישראל!

והנה במאמר זה, נבאר בקצרה, מי הם אנשי הכת השניה ודעתם, וכיצד נפלו לתהומות, לסכלות, ולבורות, על ידי חוסר התבוננות בדבריהם של חז"ל ונטו אחר החשיבה ששכלם יותר רחב משל קודמיהם! ויש להדגיש כעת נקודה חשובה:

א) הכת הראשונה, היא יותר גרועה בתוצאות שהניבה מאשר הכת השניה! כלומר, הכת הראשונה החריבה את יסודות דת האמת, וגרמה לקלקול עצום לדורות שלימים וארוכים, כפי שרואים בדורינו אנו! ובעצם הכת הזו, היא זו שנתנה חוזק ועצימות, לכל הזיות ספר הזוהר הטמא, ולכל המקובלים שר"י שהחריבו את מאור הדת.

ב) הכת השניה, היא יותר טפשית מבחינה שכלית מהכת הראשונה. כלומר, נזק הכת

הראשונה, הוא נזק ממאיר לכלל עם ישראל, ופוגע בכל אזרחי העם היהודי, שכן על ידי השקפות נחותות, פירושים מעוותים, אפשר לבנות תילי תילים של הזיות, ואז על ידי הולדת הזיות, בהכרח אפשר להגיע למינות גדולה. ולא רק זו, כיצד יראה עם שעושה מעשים של עובדי אלילים אילמים? כיצד יראה עם שהולך וקופץ בבתי קברות כמו משוגעים? כיצד יראה עם ששופך שמני זית לכיור ומכלה את ממונו על מנת להסיר ה-"קטרוגים"? כיצד יראה עם שחושב שיש על בני אדם עין הרע רוחנית שצריך להסירו בעופרת? כמו שנוהג הכלב האילם יחיאל אבוחצירא שר"ו. כיצד יראה עם שמגדל פיאות הראש כמו אשה, עד לרצפה? כיצד יראה עם שקופץ ברחובות עם בגדים בלויים? האם זה עם ה'? אנו צריכים להיות אור לגוים! ולכן הכת הראשונה גרמה ההיפך מכל זה, שהם החשיכו את כל היהדות והמסורת של עם ישראל! וזה נעשה רק על ידי דבר קטן, חוסר עיון בדברי חז"ל, חוסר הבנה בסיסי, שרוב דבריהם של חז"ל הם משלים וחידות! כלומר, המון מדבריהם, ומה שסיפרו, לא היה הדבר בדיוק כמו שכתבו, במקומות שהדבר נמנע מצד השכל, או נמנע מצד יסודות דת האמת!!

אבל נזק הכת השניה, הוא נזק מחשבתי, רוחני, בעיקר לאלו הסוברים דיעה זו ללא שתשפיע בהכרח כלפי אחרים. ורצוני לומר, שהכת השניה שנעמוד עליה בהמשך, הם לא אנשים שמושכים אחריהם את העם, מכיון שהם תופסים את חז"ל כטפשים וסכלים. ומי יערב ליבו לחשוב את חז"ל כטפשים או חסרי דעת? אמנם הכת הראשונה הסבו לחז"ל יותר נזק מהכת השניה! שאע"פ שהם לא סוברים את חז"ל לטפשים, הם הופכים אותם לטפשיים!! ולכן הכת הראשונה, שהם כמעט כל אנשי דת הכמורה של היום, הם אמנם לא תופסים את חז"ל כחסרי דעת בעיון ראשון, אבל הם, מכיון שלא עיינו בדברי חז"ל, ולא נחתו לדבריהם, חשבו שכל מה שדברו בכל המקומות, הדבר הונח כמו שהוא ממש!

ומכיון שיש בפירושם זה למשוך אחריהם את העם, כי העם נמשך לסיפורים ולמעשיות היוצאים מגדרי הטבע, לכן הכת הזו היא יותר הרסנית מבחינת הנזק הכללי מהכת השניה! שכן הכת הראשונה גרמה לרוב אנשי הדת היום, לחשוב את חז"ל להוזי הזיות באצטלא של תורה, לחשוב את חז"ל כדורשים אל המתים, אוהבי ושוחרי מאגיה, ומהללים הנמנעות! מאמינים בעין הרע רוחנית ומאגית וכו'! וכל זה אינו חלילה וחס להם מכך! ולכן הנזק של הכת הראשונה הוא הרסני מאוד.

ונמשיך כעת בדברי רבינו בביאור הכת השניה (סנהדרין י' א' הכת השניה): "... **והכת השניה** [מבני אדם], **גם הם רבים** [כדוגמת הכת הראשונה], **והם, אותם** [האנשים] **שראו דברי חכמים** [כתובים בספרים], **או שמעוהו** [מאחרים], **והבינוהו כפשוטו** [בדיוק כמו הכת הראשונה], **וחשבו שאין כוונת חכמים בכך, אלא** [רק] **משמעות פשטי הדברים** [בלבד]. **ולכן** [=בשונה מהכת הראשונה שקיבלו הדברים וחשבו שכל מה שאמרו חז"ל כך היה באמת, אנשי הכת השניה], **זלזלו בו וגנוהו, וחשבו למוזר** [וחשיבה זו שלהם היתה נכונה! אמנם הם חשבו למוזר] **מה שאינו מוזר** [אחר העיון הטוב בדבריהם, והבנתם הברורה], **ויילעיגו על דברי חכמים לעתים קרובות** [מפני הדברים הזרים שיש בדברי חכמים כאשר לא יבינו מליצותיהם ודרך לימודם].

וחושבים [אנשי הכת השניה הזו], **שהם, יותר נבונים מהם,** [=יותר נבונים מחז"ל], **ו**[הם] **יותר זכי**

רעיון, ו[חושבים בדעתם], שהם [=חכמינו] עליהם השלום, [היו אנשים חלשים בדעתם, ו]-פתיים, חסרי דעת, סכלים בכל המציאות, ואינם משיגים שום דבר כלל. ורוב מי שנפל במחשבה זו, [הם] אותם הטוענים שהם רופאים, וההוזים [והמתעסקים] במשפטי המזלות, לפי שהם, לפי דמיונם, [חושבים את עצמם] פקחים, חכמים, פילוסופים.

ו[אני אומר], כמה רחוקים הם מן האנושות [=כלומר רחוקים הם מן האמת], אצל הפילוסופים האמתיים [המבינים מדע אמיתי, מה הוא. כי פילוסוף אמיתי, פירושו, "אוהב חכמה" כדוגמת חז"ל ורבינו, אף שהולכים בשכל ישר, יודעים שהבורא אינו מוגבל! ואף שבשכל אנוש ובדרך שכלתנית, יש כמה דברים שלא מסתדרים בשכל! הנה לא מפני זה יחרוג האדם מדברי מסורת ומסורה, ומדברים מפורשים שכתובים וידועים באומה הישראליתי!]. והם יותר סכלים [טפשים] מן הכת הראשונה, ויותר פתיים.

והם כת ארורה שהתפרצו [והתחצפו] כלפי אנשים רמי המעלה [=הם חז"ל, עד ימות רבינא ורב אשי!], שכבר נודעה חכמתם [של חז"ל] אצל החכמים [האמיתיים]. ואילו הכשירו את עצמם במדעים [נבונים. כלומר] עד שידעו איך כותבים [חז"ל] את הדברים בענינים האלהיים, וכיוצא בהם מן המדעים להמון ולחכמים, ויסגלו לעצמם את החלק המעשי של הפילוסופיא, כי אז היו מבינים, אם החכמים חכמים או לאו, והיו מובנים להם עניני דבריהם [מליצותיהם ומשליהם. והיו יודעים שהם מעולם לא דרשו ענינים אלו לומר שכך הם היו בדיוק, אלא דברו חז"ל בראשי פרקים של המדע האלהי, וכמובן עשו זאת במשלים בלבד! כי אין דורשין מעשה מרכבה ואפילו לא ראשי פרקים כנזכר במשנה חגיגה ב'. ומן הסיבה הזו בדיוק, אמרו דברים במליצות ומשלים]". ע"כ.

מה הוא "פילו-סופיה":

מדבריו של רבינו ניתן להסיק בפשטות, כי היום יש שתי סוגי פילוסופיה, הסוג הרע, והסוג הטוב. ועל מנת להעביר המסר היטב שהקורא יבין אחת ולתמיד מה הוא פילוסופיה, ומי הוא הנקרא פילוסוף, נדבר על כך כעת בקצרה.

אדם שהוא נקרא "פילוסוף", הוא סוג אדם, בין איש ובין אשה, ששואלים שאלות, כלומר, שיש להם לעולם הסתכלות, ביקורת, וצורך ללמוד, להעמיק, לדעת ולחקור האמת והמדע האמיתי שבכל דבר. וזה הדבר נקרא, "הגות דעות". ובאמת שכך מצוה אותנו ה' יתברך בתורה (דברים פרק יג פסוק טו פרשת ראה): "וְדָרַשְׁתָּ וְחָקַרְתָּ וְשָׁאַלְתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אֱמֶת נָכוֹן הַדָּבָר נֶעֱשְׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבֶּךָ". ואנו רואים שהתורה שיבחה את ענין הדרישה, החקירה, השאלה, על מנת שהאדם יגיע לאמת הברורה!

והדגיש ה' בתורה, "היטב"! כלומר, תחקור היטב הדברים ולא כלאחר יד חלילה. ובדיוק כמו שאנו השתדלנו לעשות בכל מיני ענינים, ובפרט בעניני ספר האופל, שחקרנו, ועד עתה אנו חוקרים ומשברים את גילולי פרצופי ספר הזוהר, עד היכן שידינו מגעת, והוכחנו ללא ספק שספר האופל הינו עבודה זרה ומינות גמורה, וחייבים בכל דרך לבער ולכלות הספר הזה מקרבנו!

יש הטוענים שפיתגורס נשאל, האם לדעתו הוא, "איש חכם". תשובתו היתה, "אינני חכם, אבל אני אוהב חכמה". ורצונו לומר, שיש המון אנשים חכמים, כלומר שיש להם המון תבונה, יכולת מחשבתית גבוהה! אמנם לא מנצלים זאת, ולא עושים כלום על מנת ללמוד ולאהוב את החכמה! ולהיפך כפי שראינו, יש אנשים שהשתמשו עם החכמה להחריב כל פינה טובה ביהדות, בין בשוגג בין במזיד. ולכן פיתגורס ענה, "אני אוהב חכמה". כי מי שאוהב חכמה, גם אם אינו חכם כל כך, יזכה להגיע לדברים גדולים!

וזה בניגוד למה שאומרים בכתות מסויימים, "זרוק את השכל"! לאמיתו של דבר, צריך לזרוק אותם! את האנשים הללו חובה לזרוק מהארץ הקדושה הזו!! וכי השכל ניתן על מנת לזרוק את השכל?! ועליהם אמר החכם באדם (משלי פרק כא פסוק טז): "אָדָם תֹּועֶה מִדֶּרֶךְ הַשְׂכֵּל בִּקְהַל רְפָאִים יָנוּחַ". וכתב האבן עזרא, " תועה – כי החכמה היא דרך ישרה והעוזב אותה הוא תועה במעשה הרע. מדרך השכל – והוא שם שם התאר או שם פועל. רפאים – מתים. ינוח – שלא יתעה עוד או שם תהיה מנוחתו ולא יהיה לו חלק עם הצדיקים והוא הנכון". ע"כ.

ואמר (ירמיהו פרק ט פסוק כג): "כִּי אִם־בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשְׂכֵּל וְיָדֹעַ אוֹתִי כִּי אֲנִי יְיָ עֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בָּאָרֶץ כִּי־בְאֵלֶּה חָפָצְתִי נְאֻם־יְיָ". ואמר ה' יתברך ושיבח (שמות פרק לה פסוק ל – לה פרשת ויקהל): "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְיָ בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חוּר לְמַטֵּה יְהוּדָה: וַיְמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בִּתְבוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה: וְלַחְשֹׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשֹׂת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת: וּבַחֲרֶשֶׁת אֶבֶן לְמַלֹּאת וּבַחֲרֶשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלֶאכֶת מַחֲשָׁבֶת: וּלְהוֹרֹת נָתַן בִּלְבּוֹ הוּא וְאָהֳלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן: מִלֵּא אֹתָם חָכְמַת־לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל־מְלֶאכֶת חָרָשׁ וְחֹשֵׁב וְרֹקֵם בַּתְּכֵלֶת וּבָאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַשֵּׁשׁ וְאֹרֵג עֹשֵׂי כָל־מְלָאכָה וְחֹשְׁבֵי מַחֲשָׁבֹת". ע"כ. ובמילים אלו, הקורא יבין וישכיל, כמה שיבח הבורא יתברך את ענין הדעת, החכמה, התבונה, המלאכה! שקורא להם ה' יתברך, "חכמת לב"!! ומילת פילוסופיה, נחלקת לשתים, "פיליה = אהבה". "סופיה = חכמה". כלומר, אפשר להגדיר אדם "פילוסוף" = אוהב חכמה. ואם הוא אוהב חכמה, בוודאי כי משתמש הוא עם שכלו ויגיע לדברים טובים.

אלא שעם כל אהבת החכמה וההליכה אחר השכל הישר, יש גבול שאסור לעבור אותו, כלומר, יש גבול שאסור לנו לומר, "כיצד יתכן הדבר"? וזה מה שכתב רבינו בעניני הכת השניה, "ורוב מי שנפל במחשבה זו, [הם] אותם הטוענים שהם רופאים, וההוזים [והמתעסקים] במשפטי המזלות, לפי שהם, לפי דמיונם, [=חושבים את עצמם] פקחים, חכמים, פילוסופים". ע"כ. והנה, רבינו כותב, שהמון בני אדם נחשבים וקוראים לעצמם פילוסופים, אמנם כל זה לפי דמיונם הוא. ומדוע? מכיון שהעולם הזה נברא רק על ידי בורא אחד בלבד, והוא – ה' יתעלה! הוא האחד והיחיד המנהיג את העולם.

ומכיון שכך, בוודאי אם איזה פיקח אחד נתעלה בשכלו, והפך את עצמו לכלי מלא חכמה, עם חקירה ודרישה אל האמת. כל זמן שהאדם הזה, אע"פ שנתעלה בחכמה מסויימת, כל זמן שהוא לא מבין את העיקר שלמענו ניתן השכל, והוא הבנת התורה המביאה להכרת ה'

וחסדו עלינו, הבנת מעשה בראשית וכל מעשה הבריאה, הבנת המדע האלהי בשכלו, והוא מה שנקרא, "מעשה מרכבה" – כפי שביארנו כאן.

אם חולק זה האדם על ענינים אלו, ולא מבין אותם! הכיצד הוא יקרא חכם בעיני ה'?, לדוגמה, "תחית המתים", מי שכופר בתחיית המתים, בהסתכלותו של רבינו הרמב"ם, בוודאי כי לא יקרא אדם כזה, פילוסוף וחכם אמיתי. ואע"פ שתאמר שהוא אדם חכם וכו'. וכל זה, כי החכמה העיקרית, היא התורה, וכל זמן שאהבת החכמה והשכל, פורץ את גבולות הדת והתורה, חכמה זו תקרא סכלות! אע"פ ששכלם יכול להיות חריף וכו'. בכל זאת, אם בשכלם ובחכמה אשר קבלו, חולקים הם על מה שברא ה' ועל יסודות דת האמת, כיצד יקרא זה הדבר "חכמה", או "אהבת חכמת" למי שחולק על מי שבראו? ולכן רבינו כותב עליהם, ש-"חושבים עצמם לפילוסופים"!

ונמצא כי "שתי" סוגי "פילוסופיה" יש. יש את הסוג האחד, שמרוב ש-"נתעלה" אדם בשכלו, ודבק רק במה שהוא מכיר יודע ומרגיש, הביאתו פילוסופיה זאת, לידי כפירה באל יתברך! כלומר, לרוב אהבתו את החכמה ואת הדביקות בשכל הישר, החל להשתבש ולהרהר על יסודות דת האמת. ובשכלו, שחשב שהוא ישר, הגביל את כוחו של הבורא, וסבר שיש מוגבלות מלפניו. ומהם שאמר:

א) אין חיים אחר המוות. וטענתו, שהנשמה לא תתכן לה חיות כי אם בגוף נושם וחי. וטענה זו מופרכת היא לאנשי דת האמת מכמה בחינות. שכן אם תכלית האדם הוא להגיע לשלימות הגוף והקנינים בזה העולם, מדוע מת מן העולם? וכל העברה ממקום למקום נועדה לתכלית, כמו שכל נסיעה ממקום למקום יש לה תכלית מסויימת! כך מיתתו של האדם מזה העולם יש לה תכלית ללא ספק! ואם אמרת שאין תכלית למוות, נמצא כי מי שברא את העולם שגה בבריאתו! ואם מי שברא את העולם כיון דבר ללא תכלית, הרי שבהכרח העולם הזה אינו מונהג בטוב. ועצם מחשבה זו תביא את האדם לידי כל הדברים הרעים, ובוודאי שהינו סכל וטיפש, אע"פ שהוא יכול להיות, "רופא", ידען, ואף יכול להקראות פילוסוף!

ב) אין תחיית המתים. טענתו, שבשכל ישר ותבונה אמיתית, לא ראינו שהמת קם מן הקבר, ומעשה זה יוצא מגדר השכל הישר. וטענתו מופרכת מאוד, שכן מה יענה על גרגיר חיטה? מה יעשה ויענה על עצם הוויתו לעולם, שהרי כולנו באנו מן הזרע! מזרע אדם התהווה ונעשה! ואם מחומר נוזל, נעשה חומר מוצק! האם תשאר תמיהה על תחיית המתים והאמנתו? ולכן, רבינו הרמב"ם שנטה אחר השכל הישר, התבונה, החכמה, וההסתכלות השכלתנית בכל דבר ודבר. כאשר מדובר ביסודות דת האמת, כאשר מדובר בדברים מסורים איש מפי איש, רבינו לא מכחיש את שינוי גדרי הטבע! אלא שהוא מרחיק ממנו היכן שאפשר!

ג) לחלוק על חכמים. טענתו, שבשכל ישר ותבונה אמיתית וחכמה, לא יתכנו דבריהם של חז"ל בהמון מקומות, סיפוריהם שקריים, הם היו פנאנים, מאמינים בהזיות וכו'. רבינו כותב ומסביר שטענתם של אנשי הכת השניה נובעת מסכלותם בהבנת דברי חכמים. ובא להם

דבר זה, לא מפני שלא יכלו להבין ולהתעמק בדברי חז"ל, אלא שלא היו "כנועים" למי שהיו חכמים מהם פי כמה. ומכיון שכך, חשבו הם, שהם האנשים החכמים, והם המבינים, וחשבו את חז"ל להוזי הזיות. והאמת היא, שאין בהם לא החכמה ולא התבונה האמיתית. והם לא שיערו ולא דקדקו היטב בדבריהם של חכמים, ושכל דבריהם מלאים בתבונה וחכמה גדולה!

לפיכך, רבינו הרמב"ם הוא זה אשר נקרא אוהב חכמה אמיתי, מכיון שלא פרץ את גבולות השכל הישר! ולא חשב רבינו שנתעלה הוא בשכלו יותר מחכמים בעלי מסורת אמיתית! וידע וקיבל רבינו, שהמון ענינים שכתבו, היו משל ומליצה עם תבונה מרובה. לכן רבינו הרמב"ם ודבריו הנכוחים, בפירושו למשנה, בחיבורו ספר משנה תורה, ובספרו שאין שני לו הנקרא, "מורה הנבוכים", יש בדבריו להציל עם שלם מחורבן הדעת וגלות ארוכה! שכן כאשר בני אדם מתעלים מחשבתית, ויוצאים מהזיות עובדי האלילים, ודבקים והולכים במסורת על פי תורת אמת! ומתעלים ומשתכללים בפן הרוחני השכלי, ובפן הגשמי והכלכלי, יש בדבר זה קידוש ה' עצום!

ולכן רבינו כתב את ספרו מורה הנבוכים לתלמידו! על מנת להסביר דברים אלו, ובעצם הציל את דת משה וישראל! ולפיכך, המון רשעים שנקראו ונקראים צדיקים, התנגדו לספרו של רבינו מורה הנבוכים, עד שהאשימו את רבינו שנפל בפילוסופיה!! לא יאומן! רבינו הטהור בא לבאר, להציל, ולטהר מן המבוכה הענקית שנפל אצל בני אדם, והאשימו אותו שנפל בסכלות? ולא הבינו כי רבינו אהב חכמה, אהב את השכל הישר, וקיים את הייעוד שלו בעולם, בכך שהשתמש עיניו ושכלו לבחון כל דבר בשכל נכון ובתבונה אמיתית!

אבל לא עשו כן, אלא מחמת עוצם ידיעתם את דבריו הגדולים של רבינו, שכן בדבריו האמיתיים, אם יקבל אותם איש, יצטרך לעשות שינוי מחשבתי ותודעתי גדול! ונדבר על כך עוד במקומו בלא נדר. וכעת הדבר פשוט וברור, כי הסוג השני של הפילוסופיה. זה בעצם הסוג האמיתי שלמענו ברא הבורא יתברך את האדם! כלומר, הבורא יתברך ברא את העולם ואת האדם, נתן את התורה, על מנת שאנחנו הנבראים שלו, נמלא עצמינו בחכמה, בתבונה, במדע אמיתי, נעלה ונתעלה, ונהיה אור לגוים! וכמובן, נשיג את הבורא יתברך ויתעלה שמו.

והדעת נוטה לכך מאוד! שהרי העולם הזה הנברא בששת ימי בראשית, מלא בחכמה ובתבונה שאין אדם יכול לשער ולהבין! ובנוסף לכך, ה' יתברך העביר המון תבונה וחכמה בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה. במילים אחרות, הקב"ה ברא עולם, הביא תורה, הביא לנו את פירוש התורה, על מנת שנתעלה מחשבתית ושכלית להיות שלימים בדעת ובתבונה! ואם אדם לא יפעיל את שכלו לחשוב בשכל ישר, לחשוב בצורה הגיונית, כיצד יראו חייו? כיצד יראו חיי אומה שלימה? כיצד יראו עם ישראל? ולכן המון רשעים ארורים פרצו פרץ, ודברו נגד רבינו הרמב"ם! ולא בגלל שדבריו לא נכונים! אלא בגלל שדבריו גורמים להם להראות טפשיים!

ולמקובלים שר"י קרה בדיוק ההיפך מכל זה. לא רק שהיו מאגים ופגאנים, לא רק שהתעסקו במה שאסור להם, לא רק שזרקו את השכל הישר! אלא דברו כלפי מי שברא אותם בצורה נחותה, בזויה, מתועבת ומשוקצת מאוד! ולא בא להם זה, אלא מפני שנתרחקו מן החכמה, מלימוד המדעים, מלאו את כריסם בהבל הבלים, ונפלו לתהום הרוממות העצמית. וכל זמן שספרי הקבלה הארורה, והזוהר הטמא נמצאים בקרב העם היהודי, אנו נתונים בצרה גדולה.

"קווים לדמותו של הראב"ד – "מקובל" בדורו וראש למקובלים הממשיכים"

הנה, רבים אינם יודעים ולא מודעים, כי בעל ההשגות הידוע, על חיבורו של רבינו הטהור הרמב"ם, "משנה תורה", היה נחשב לראש וראשון לשושלת ה-"מקובלים" המפורסמים, אביו הוא רבי דוד, יש המחשיבים את אביו בין גדולי ה"מקובלים" של אותו הדור. ומספרים שהוא זה אשר מסר את תורת ה"קבלה" לבנו ר' אברהם. אחד מתלמידיו המפורסמים היה יצחק סגי נהור, שהיה גם הוא "מקובל" ונודע. יצחק סגי נהור היה רבם של עזרא ועזריאל בני שלמה מגרונה שהיו דבקים מאוד ב-"קבלה" הארורה והזרה ליהדות, ואף דרשו והתעסקו במפורש בעניני "מעשה מרכבה". ויש אומרים שהם אלו שלימדו את הרמב"ן עניינים אלו.

והנה אותו ר' אברהם בעל ההשגות, לא אחת ולא שתים, מבזה באופן שיטתי את רבינו הטהור, ומלגלג על דבריו, ומשתמש בביטויים גועליים כנגד רבינו הרמב"ם. אלא שכעת לא ניכנס לעניני הבזיונות ושאר הדברים שנאמרו על ידי בעל ההשגות הנזכר. ועוד חזון למועד להרחיב בבזיונות שהוצרך רבינו הטהור לקבל בעבור הליכתו אחר האמת. אמנם, כן ארצה להציג כאן בשלב זה, מי היו רבותיו של הראב"ד, ועל ידי שנבין מי היו רבותיו, נבין את הדרך בה דרכו כל ה-"מקובלים" הבאים אחריהם, ועל ההשקפות והאסונות שהמיתו הם על עם ישראל התמים והטהור.

ואפשר לראות דבר זה בדוגמה פשוטה. שהרי ידוע לכל ופשוט היום לכולם דבר בסיסי, כי ה' יתברך יתעלה שמו, אינו גוף ואינו דמות הגוף. וכל מי שמעלה בדעתו שה' יתברך הוא גוף או יארע לו מאורע ממאורעות הגופים, הרי הוא מין גמור, ומכעיס לפניו יתברך, ויותר גרוע הוא מעובד עבודה זרה. אמנם מה שברור לנו היום, לא היה ברור לכמה "חכמים" דאז. כמו שכתב רבינו (הלכות תשובה פרק ג הלכה ז): "חמשה הן הנקראים מינים: האומר שאין שם אלוה ואין לעולם מנהיג, והאומר שיש שם מנהיג אבל הן שנים או יותר, והאומר שיש שם רבון אחד אבל שהוא גוף ובעל תמונה, וכן האומר שאינו לבדו הראשון וצור לכל, וכן העובד כוכב או מזל וזולתו כדי להיות מליץ בינו ובין רבון העולמים. כל אחד מחמשה אלו הוא מין". עכ"ל.

וכתב ר' אברהם בן דוד מפושקירה בהשגותיו על הרמב"ם, "ולמה קרא לזה מין? וכמה [מרבותינו שהיו] גדולים וטובים ממנו, הלכו בזו המחשבה, לפי מה שראו במקראות, ויותר ממה שראו בדברי האגדות המשבשות את הדעות". עכ"ל. ובעצם בהשגה זו, מלבד זלזולו של הראב"ד במעלת הרמב"ם, עוד מגלה לנו הראב"ד, שרבותיו היו מינים גמורים במחשבתם כלפי הבורא יתברך. שהרי כתב רבינו, שכל מי שסובר שיש לבורא יתברך יד או רגל וכיוצא בזה, עם כל גדולתו בתורה, הרי הוא מין גמור.

וכבר כתב רבינו במורה (חלק א' פרק לו): "ואתה דע, שכל זמן שתהא בדעתך גשמות [כלפי הבורא יתברך, שתחשוב שיש לבורא יתברך, יד, או רגל, חלילה], או [שתחשוב בדעתך, שיש לבורא יתברך] מאורע ממאורעות הגוף, [כגון: תשמיש, פריה, צרכים, עצב, נחת רוח, בכי, שמחה, דיבור, שינה, הרגשה, השפעה וכו'. דע כי במחשבה זו בלבד], הנך מקנא ומכעיס, וקודח אש חמה, ושונא ואויב וצר, [והינך] יותר חמור מעובד

עבודה זרה בהרבה. ואם יעלה בדעתך שיש ללמד זכות על מאמיני הגשמות בשל היותו חונך כך או מחמת סכלותו וקוצר השגתו, כך ראוי לך להיות בדעה [זו] ב[מי ש]עובד עבודה זרה, מפני שאינו עובד [עבודה זרה] אלא [רק] מחמת סכלות או חנוך, מנהג אבותיהם בידיהם". עכ"ל. ותשובה זו במורה מופנית ישירות לראב"ד, ובה מבאר רבינו שאין התנצלות ואין כף זכות על רבותיו של הראב"ד, שחשבו בדעתם שיש לבורא יתברך יד או רגל חלילה. וכתב עליהם שהם גרועים ומכעיסים יותר מעובדי עבודה זרה.

והנה כבר כתב רבינו בסוף דבריו בפירוש המשנה להקדמת פרק חלק (סנהדרין י' א') במי שכופר ביסודות ברורים אלו, וז"ל: "וכאשר יהיו קיימים לאדם כל היסודות הללו ואמונתו בהם אמתית, הרי הוא נכנס בכלל ישראל, וחובה לאהבו ולחמול עליו וכל מה שצוה ה' אותנו זה על זה מן האהבה והאחוה, ואפילו עשה מה שיכול להיות מן העבירות מחמת תאותו והתגברות יצרו הרע, הרי הוא נענש לפי גודל מריו ויש לו חלק, והוא מפושעי ישראל. וכאשר יפקפק אדם ביסוד מאלו היסודות הרי זה יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנותו ולהשמידו ועליו הוא אומר הלא משנאיך ה' אשנא וכו'". עכ"ל. כלומר, האמנה באמונות זרות, נטישת המסורת היהודית, היא יותר גרועה מעבירות שעושים בני אדם ביום יום מדרך התאווה והתיאבון!

והרי לך, שהראב"ד, במקום להסכים עם דברי רבינו הטהור בדבריו הברורים והפשוטים, לא רק שאינו מסכים, אלא נוהג להיפך ומצדד ברבותיו, ואומר עוד, שהם היו גדולים יותר מרבינו הטהור! וכיצד ניתן לומר גדולים וחכמים על מי שחשבו שיש לבורא יתברך רגל או יד? איזה מן גדולים אלו?. זו הקדמה קצרה לקורא הנעים שיבין במי אנו מדברים. ולא לשכוח, זה הראב"ד נחשב לראשי ה-"מקובלים"!

"יסוד הבחירה – דעת רבינו הרמב"ם"

וכעת נבוא לענין, רבינו הטהור הרמב"ם, נוקט בעמדה ידועה וברורה, לפיה, האדם הוא בעל בחירה גמורה, לא מנוהל על ידי הבורא לבחור לעשות רע או טוב, וכן רבינו מסביר כי הבורא לא מסית את האדם לכיון טוב או לכיון רע. וכה דבריו (רמב"ם הלכות תשובה פרק ה): "רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו, ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו, הוא שכתוב בתורה, "הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע", כלומר, הן מין זה של אדם, היה יחיד בעולם ואין מין שני דומה לו בזה הענין, שיהא הוא מעצמו בדעתו ובמחשבתו יודע הטוב והרע ועושה כל מה שהוא חפץ, ואין מי שיעכב בידו מלעשות הטוב או הרע וכיון שכן הוא, [הזהיר ואמר], "פן ישלח ידו". אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומה"ע, ורוב גולמי בני ישראל, שהקב"ה גוזר על האדם מתחלת ברייתו להיות צדיק או רשע [כמו כת בעלי סברת הגלגולים], אין הדבר כן, אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם או חכם או סכל או רחמן או אכזרי או כילי או שוע וכן שאר כל הדעות, ואין לו מי שיכפהו ולא גוזר עליו ולא מי שמושכו לאחד משני הדרכים אלא הוא מעצמו ומדעתו נוטה לאי זו דרך שירצה, הוא שירמיהו אמר,

"מפי עליון לא תצא הרעות והטוב", כלומר אין הבורא גוזר על האדם להיות טוב ולא להיות רע, וכיון שכן הוא, נמצא זה החוטא הוא הפסיד את עצמו, ולפיכך ראוי לו לבכות ולקונן על חטאיו, ועל מה שעשה לנפשו וגמלה רעה, הוא שכתוב אחריו, "מה יתאונן אדם חי וגו', וחזר ואמר, הואיל ורשותנו בידינו, ומדעתנו עשינו כל הרעות, ראוי לנו לחזור בתשובה, ולעזוב רשענו, שהרשות עתה בידינו, הוא שכתוב אחריו, "נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה" וגו'.

ודבר זה עיקר גדול הוא והוא עמוד התורה והמצוה, שנאמר, "ראה נתתי לפניך היום את החיים", וכתיב, "ראה אנכי נותן לפניכם היום", כלומר שהרשות בידכם, וכל שיחפוץ האדם לעשות ממעשה בני האדם עושה, בין טובים בין רעים, ומפני זה הענין נאמר, "מי יתן והיה לבבם זה להם", כלומר שאין הבורא כופה בני האדם ולא גוזר עליהן לעשות טובה או רעה, אלא הכל מסור להם.

"אילו האל היה גוזר על האדם להיות צדיק או רשע, או אילו היה שם דבר שמושך את האדם בעיקר תולדתו [אמר זה כנגד כת המקובלים הסוברים שהאדם נולד עם נשמה חשובה שעתידה להיות גדולה במעלה], לדרך מן הדרכים, או למדע מן המדעות, או לדעה מן הדעות, או למעשה מן המעשים, כמו שבודים מלבם הטפשים הוברי שמים, היאך היה מצוה לנו על ידי הנביאים? עשה כך ואל תעשה כך? הטיבו דרכיכם ואל תלכו אחרי רשעכם? והוא [לפי שיטת המהובלים] מתחלת ברייתו כבר נגזר עליו, או תולדתו תמשוך אותו לדבר שאי אפשר לזוז ממנו, ומה מקום היה לכל התורה כולה? ובאי זה דין ואיזה משפט נפרע מן הרשע או משלם שכר לצדיק? השופט כל הארץ לא יעשה משפט!

ואל תתמה ותאמר היאך יהיה האדם עושה כל מה שיחפוץ ויהיו מעשיו מסורים לו, וכי יעשה בעולם דבר שלא ברשות קונו, ולא חפצו, והכתוב אומר, "כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ", דע שהכל כחפצו יעשה, ואף על פי שמעשינו מסורין לנו, כיצד? כשם שהיוצר חפץ להיות האש והרוח עולים למעלה והמים והארץ יורדים למטה, והגלגל סובב בעיגול, וכן שאר בריות העולם להיות כמנהגן שחפץ בו.

ככה חפץ להיות האדם רשותו בידו וכל מעשיו מסורין לו ולא יהיה לו לא כופה ולא מושך אלא הוא מעצמו ובדעתו שנתן לו האל עושה כל שהאדם יכול לעשות, לפיכך דנין אותו לפי מעשיו אם עשה טובה מטיבין לו ואם עשה רעה מריעין לו, הוא שהנביא אומר, "מידכם היתה זאת לכם, גם המה בחרו בדרכיהם", ובענין זה אמר שלמה, "שמח בחור בילדותך ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט", כלומר דע שיש בידך כח לעשות ועתיד אתה ליתן את הדין". ע"כ.

כלומר, על פי רבינו הטהור, אדם שעשה עבירה הוא אינו מוסת, מנוהל, מושפע מן הבורא לעשות עבירה או מצוה. אלא הקב"ה נתן ביד האדם את יכולת הבחירה לעשות טוב או לעשות רע במלוא מובן המילה והמשמעות היוצאת מכך.

"ידיעת ה' – הכשל של הראב"ד וחוסר ההבנה הברור בדברי רבינו"

ובעת ממשיך רבינו הטהור, ועונה על קושיה שתבוא בענין ידיעת ה', וז"ל: "שמא תאמר והלא הקדוש ברוך הוא יודע כל מה שיהיה, וקודם שיהיה, ידע שזה יהיה צדיק או רשע, או לא ידע. אם ידע שהוא יהיה צדיק, אי אפשר שלא יהיה צדיק, ואם תאמר שידע שיהיה צדיק, ואפשר שיהיה רשע, הרי לא ידע הדבר על בוריו!

דע שתשובת שאלה זו, ארוכה מארץ מדה, ורחבה מני ים, וכמה עיקרים גדולים והררים רמים תלויים בה, אבל צריך אתה לידע ולהבין בדבר זה שאני אומר, כבר בארנו בפ' שני מהלכות יסודי התורה [שבו רבינו ביאר כללי,"מעשה מרכבה"] שהקב"ה אינו יודע מדיעה שהיא חוץ ממנו כבני אדם, שהם [=בני אדם], ודעתם שנים. אלא הוא יתעלה שמו ודעתו אחד, ואין דעתו של אדם יכולה להשיג דבר זה על בוריו, וכשם שאין כח באדם להשיג ולמצוא אמתת הבורא, שנאמר, "כי לא יראני האדם וחי", כך אין כח באדם להשיג ולמצוא דעתו של בורא [=כלומר, רבינו הטהור מסביר, שכשם שאי אפשר לאדם לדעת מי זה הבורא יתברך, כלומר שאי אפשר להשיג את עצמותו של ה' יתברך ולדעת מי הוא, כך האדם לא יכול לדעת גם את דעותיו ומחשבותיו של הבורא], **ה**וא שהנביא אמר, "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי", וכיון שכן הוא, אין בנו כח לידע היאך ידע הקדוש ברוך הוא כל הברואים והמעשים.

אבל נדע בלא ספק, שמעשה האדם ביד האדם ואין הקדוש ברוך הוא מושכו ולא גוזר עליו לעשות כך, ולא מפני קבלת הדת בלבד נודע דבר זה אלא בראיות ברורות מדברי החכמה, ומפני זה נאמר בנבואה שדנין את האדם על מעשיו כפי מעשיו אם טוב ואם רע. וזה הוא העיקר שכל דברי הנבואה תלויין בו". עכ"ל רבינו הטהור.

ומבואר יוצא, שענין רגיש זה של נושא הבחירה, כיצד הבורא יודע מה יהיה, וכל זאת יש בחירה גמורה לאדם, אין אדם חי קיים, לא היה ולא יהיה, אשר יכול להבין דבר זה כלל וכלל! ולא מדובר גם בעניני מעשה מרכבה! כי מעשה מרכבה אע"פ שאסור לדרוש אותו ברבים, בכל זאת אדם יכול להשיג זאת בדעתו הזכה, אם זכה לכך. אבל כאן מסביר רבינו ואומר, "וכשם שאין כח באדם להשיג ולמצוא אמתת הבורא, שנאמר, "כי לא יראני האדם וחי", כך אין כח באדם להשיג ולמצוא דעתו של בורא". כלומר, רבינו משווה את ענין ידיעה זו, לידיעת עצמותו יתברך, שכבר ביארנו במאמרים על מעשה מרכבה, שאין אדם יכול לדעת את עצמותו יתברך, ואפילו לא משה רבינו יכול לדעת, כי גם הוא עליו השלום לא ידע מי זה ה' יתברך בעצמותו.

ולא נכלל ענין זה בכלל מעשה מרכבה. והוא הדין לענין קשה זה של הבחירה שניתנה לאדם, מכיון שענין זה לא נכלל בעניני מעשה מרכבה, אלא זו דעתו של הבורא ממש, ואין הבדל בין ידיעת מי הוא יתברך ויתעלה שמו, לידיעת דעתו והשגת דעותיו. זה מה שמסביר רבינו הטהור.

וכעת נשים לב להשגת הראב"ד במקום, וכיצד לא נחת ולא דק בדברי רבינו הטהור אשר מלאים בחכמה ובדעת ישרה. וז"ל: "אני אומר, לא נהג זה המחבר מנהג החכמים, שאין אדם מתחיל בדבר ולא ידע להשלימו, והוא החל בשאלות קושיות, והניח הדבר בקושיא, והחזירו לאמונה. וטוב היה לו להניח הדבר בתמימות התמימים ולא יעורר ליבם ויניח דעתם בספק, ואולי שעה אחת יבוא הרהור בלבם על זה.

ואף על פי שאין תשובה נצחת על זה, טוב הוא לסמוך לו קצת תשובה, ואומר, אם היו צדקת האדם ורשעתו תלוים בגזירת הבורא ית', היינו אומרים שידיעתו היא גזירתו, והיתה לנו השאלה קשה מאוד, ועכשיו שהבורא הסיר זו הממשלה מידו, ומסרה ביד האדם עצמו, אין ידיעתו גזירה, אבל היא כידיעת האצטגנינים שיודעים מכח אחר מה יהיו דרכיו של זה, והדבר ידוע שכל מקרה האדם קטן וגדול, מסרו הבורא בכח המזלות, אלא שנתן בו השכל להיותו מחזיקו לצאת מתחת המזל, והוא הכח הנתון באדם להיותו טוב או רע, והבורא יודע כח המזל ורגעיו אם יש כח בשכל להוציאו לזה מידו אם לא, וזו הידיעה אינה גזירה, וכל זה איננו שוה". ע"כ.

והנה הדבר ברור שקושיית הראב"ד על רבינו הטהור, לא רק שאינה מתחילה, אלא כל מה שכתב כאן, הכל הוא שגיאה ענקית, וגובלים דבריו בכפירה עצומה ביסודות הדת. מכיון שרבינו לא רק שנהג כשורה, ולא רק שרבינו נקט בעמדה הברורה ביותר, ולא רק שרבינו שכלו זך ונקי פי כמה מהזיותיהם של המתנגדים לו, אלא רבינו מפורש כותב לכל מבין, "ענין זה אי אפשר להשיגו"! ואפילו משה רבינו לא יכל להשיג ענין זה, מכיון שזה אינו מעשה מרכבה! אלא זה נכלל כחלק מידיעת עצמות ה' שאף למלאכים אין השגה בדברים אלו!

ולפיכך מה שכתב רבינו הוא הדבר הנכון, הזך, הנקי ביותר שאפשר לכתוב בענין זה. ולא כדבריו של בעל ההשגות שכתב עליו, "לא נהג זה המחבר מנהג החכמים", ולהיפך הוא הנכון, רבינו נהג כמנהג החכמים, ולא פרץ פרץ לעלות למקומות אשר לא לו! אולם הראב"ד הוא זה שלא נהג מנהג החכמים, והוא זה אשר לא הבין כי הדבר גובל בעצמות ה', שדבר זה לא ניתן להשיג כלל וכלל ואף לא למלאכים!

ואף אם נרצה לומר כי הבין הראב"ד שמדובר במעשה מרכבה, כיצד דרש ענין זה בספרו? ומי התיר לו לדרוש במעשה מרכבה ולכתוב ענין זה בספר כתוב? ובשביל לענות על כך, הנני צריך לבאר לקוראים את מה שחקרתי לא מעט, וכוונתי ל-מילה הקטנה אשר נקראת היום בפי כל, "מקובל".

"הגדרת "מקובל" – מבין בסודות ה' ויודע מעשה מרכבה – האסון שהמיתו עלינו"

הנה בכותבי מאמר זה, לאחר חקירה של אלפי שעות לימוד, וכמעט שנה וחצי שעברו עלי מאז היותי עוסק בנושא הקבלה המזוהמת שהמיתה והרסה את היהדות כולה, כולל ספר האופל שהשחית את עמינו הטהור. היום אני יכול לומר בוודאות מוחלטת, שהמילה "מקובל"

תהיה כלפי אותם בני אדם, אשר ניסו להשיג ענייני "מעשה מרכבה". או כאלו שחשבו שידיעת עצמותו הוא בכלל מעשה מרכבה.

בוודאי כי מיותר לציין, שיש כאלה שלא הבינו בכלל "מה הם עיקרי מעשה מרכבה", כלומר שלא הבינו שמה שהם נגעו בו או ניסו לגעת בו, לא רק שהם לא פגעו והולידו כפירה עצומה כמו ספר האופל הארור, אלא מעיקרו, לא היה זה בכלל מעשה מרכבה. ואני מדבר בכגון אלו שניסו להשיג את עצמות הבורא ודיברו כלפיו במשלים של זיווגים, ואמרו ופירשו כיצד הוא מתחלק, וכתבו על עצמותו שהוא דומה למפלצות ארורות. שהרי כבר הוכחנו שדבר זה לא ניתן לאף אדם להשיג, ואף לא למשה רבינו שהוא בחיר ויציר הבריאה, לא ניתנה לו אפשרות זו. ועל זה אמר לו הבורא, "כי לא יראני האדם וחי".

עוד שגיאה חמורה של ה-"מקובלים", והיא בין החמורות ביותר מתועבותם, הוא דרישת "מעשה מרכבה" ברבים, כלומר, כתיבת "השגות" שניסו להשיג במוחם, והעלאת הדברים על הכתב, או דרישתם לאחרים ואפילו לאיש יחידי, שהרי אין מוסרין "מעשה מרכבה" ברבים, וכל שכן שאין כותבים דברים אלו על ספר, ואפילו לחכם יחיד שמבין מדעתו אסור ללמד אותו מעשה מרכבה, אלא מלמד אותו רק ראשי פרקים בלבד. ובוודאי כאשר נכתבו הדברים על ספר יודעים אנו כי אין אמת בדברים אלו!

ולכן כל המקובלים למיניהם אע"פ שיתכן שחלק מהם כיוונו לעשיית רצון הבורא, פשוט הדבר שהם אלו אשר הביאו אסון נורא, והמיתו עלינו גזירות קשות ורעות, והנני כמעט בטוח, שכל הגזירות הקשות של גירושי צרפת, גירושי ספרד ועוד ועוד, הכל בעבור הקבלה הארורה שהולידה כפירה בישראל, וכל זה בעבור שפרצו פרץ לעלות אל ה', וחשבו להבין ענייני מעשה מרכבה, ומתוך כך, כלומר שעלו אל מקום אשר לא להם, ולא שמעו לדברי חכמים, הולידו כפירה עצומה, ופגמו והרסו את דת ה' הטהורה. והיום רוב בתי הכנסת, כל נוסח התפילה, הכל הוא לפי הזיות המקובלים, כל סידור מלא בטומאה של שמות טמאים, כל סידור ראש השנה ואפילו סידור רגיל, מתחנן לטמא "דיקרנוסא", השם הטמא שהומצא לפני 500 שנה. ובכך נמצא בני ישראל עובדים אלהים אחרים.

ועל זה כבר הזהיר ואמר בתורה (שמות פרק יט פסוק כג – כה פרשת יתרו): "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינָי: וַיִּסְעוּ מֵרְפִידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינַי וַיִּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיִּחַן־שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר: וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתַגִּיד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וָאֶשָּׂא אֶתְכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וָאָבִא אֶתְכֶם אֵלָי: וְעַתָּה אִם־שָׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ בְקֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־בְּרִיתִי וִהְיִיתֶם לִי סְגֻלָּה מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־לִי כָּל־הָאָרֶץ: וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ... וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ אֶל־הָעָם וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר וְכִבְּסוּ שִׂמְלֹתָם: וְהָיוּ נְכֹנִים לַיּוֹם הַשְּׁלִשִׁי כִּי בַּיּוֹם הַשְּׁלִשִׁי יֵרֵד יְהוָה לְעֵינֵי כָל־הָעָם עַל־הַר סִינָי: וְהִגְבַּלְתָּ אֶת־הָעָם סָבִיב לֵאמֹר הִשָּׁמְרוּ לָכֶם עֲלוֹת בָּהָר וּנְגֹעַ בְּקָצֵהוּ כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהָר מוֹת יוּמָת: לֹא־תִגַּע בּוֹ יָד כִּי־סָקוֹל יִסָּקֵל אוֹ־יָרֹה יִיָּרֶה אִם־בְּהֵמָה אִם־אִישׁ לֹא יִחְיֶה בִּמְשֹׁךְ הַיֹּבֵל

הֶמָּה יַעֲלוּ בָהָר ... וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן־יֶהֱרְסוּ אֶל־יְהוָה לִרְאוֹת וְנָפַל מִמֶּנּוּ רָב: וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגָּשִׁים אֶל־יְהוָה יִתְקַדָּשׁוּ פֶּן־יִפְרָץ בָּהֶם יְהוָה: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֹא־יוּכַל הָעָם לַעֲלֹת אֶל־הַר סִינָי כִּי־אַתָּה הַעַדְתָּה בָּנוּ לֵאמֹר הַגְבֵּל אֶת־הָהָר וְקִדַּשְׁתּוֹ: וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה לֶךְ־רֵד וְעָלִיתָ אַתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אַל־יֶהֱרְסוּ לַעֲלֹת אֶל־יְהוָה פֶּן־יִפְרָץ־בָּם: וַיֵּרֶד מֹשֶׁה אֶל־הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם".

ויש לשאול, מפני מה חשש הבורא יתברך שעם ישראל יגע בהר? וכי מה יש בנגיעה זו? אלא וודאי כי אין מדובר על נגיעה גשמית, אלא הכל ענין רוחני. כמו שכתב רבי אברהם בן הרמב"ם, "יהרסו – נגזר מן "הרס" שהוא הנתיצה, והושאל להתפרצות בעבור על הגבול הנגבל, כמו מי שנותץ חומה שלפניו כדי לעבור עליה. ומאמר יהרסו יובן בשני טעמים, (אחד) נגלה ו(אחד) נסתר, הנגלה הוא עבור על הגבול בהסתכלות באור הנברא, והשני (הנסתר), רמז אל התפרצות הנפש אל המחשבה, במה שמופלא מהם, ויאבדו, כמו שאירע לבן עזאי כשנכנס לפרדס, הציץ ונפגע, וכבר דיבר אבא מרי ז"ל בזה, וביארו בשלימות בראשית המורה". עכ"ל. כלומר, אפילו לבני ישראל המקודשים במעמד התורה, הזהיר הבורא יתברך, שלא יפרצו פרץ לנסות להבין עניני מעשה מרכבה! כי לא בולם יוכלו לסבול דבר זה!

והמקובלים לא רק שהתעסקו במעשה מרכבה, אלא דרשו בו, כתבו הדברים על הספר. ולא זאת בלבד, אלא חשבו שהשיגו את עצמותו יתברך, וחירפו בבורא יתעלה שמו ועשוהו משגלים, זכרים, רחם, ביצים, יתעלה ויתרומם הבורא מכל תועבותם. ויותר גרועים אלו מאנוש שהיה עובד עבודה זרה הראשון בעולם, שכיון לכבוד הבורא ועבד את השמש הירח והכוכבים וכו', ונענש עונש גדול. ואלה המקובלים עשו נזק יותר גדול, והוא נזק מחשבתי ותודעתי, שפגמו בעצמותו יתברך!

כמו שכתב הרב יחיה קאפח בספר הגדול מלחמות ה' (אות צד): "הרי דרבותינו ז"ל בעלי הגמרא, קראו לעסקי תשמיש, "דברים של קלון". ודברים כאלה הם מהמפורסמות שאין צריך ראיה רק למתעקש! [בגון דניאל עשור המין הפרו-נוצרי וחבר מרעיו], ואיה בוז וחרפה וקלון יותר מזה ליחס לאלהים אשר נעבוד ונשתחוה לו אברי תשמיש. גיד וביצים, ואשה, ורחם (עיין זהר פרשת בהר דף ק"ט וסוף אדרא דף רצ"ו ע"א) והשתוקקות לחבקה ולנשקה בהיותה מתקשטת לפניו. ובהזדווגו עמה עושה לה נחת רוח ברחמה.

עד שהפייטן מהם בעזות מצחו אמר, "יחבק לה בעלה", וביסודא דילה דעביד ניחא לה יהא כתיש כתישין. הלה' אלהיכם שאתם אומרים שהוא קצר אפים (זעיר אנפין) תגמלו זאת? והלא כבר נאמר בן יכבד אב ועבד אדוניו! ואם אב אני, איה כבודי? ואם אדונים אני, איה מוראי? האם כבודו של אב שיספר בנו עליו שהוא מחבק את אשתו. ועושה לה נחת רוח ברחמה בדישו שם דיש?

ואם זהו מוראו של אדון? שיקראהו עבדו, "קצר אפים" (זעיר נאפין)? ויספר עליו דברי קלון כאלה? למה יגרע כבוד אבא ואימא וזעיר אנפין ונוקביה שאתם אומרים שהוא ה' אלהיכם,

והוא שנגלה בסיני ונתן לנו את התורה. מכבוד האב והאדון? ... דברים שאין להם שום שורש ולא שמץ דבר, לא בתורה ולא בנביאים ולא בכתובים לא בדברי רז"ל שקבלו איש מפי איש (כמבואר במסכת אבות) לא במשנה ולא בתלמוד בבלי וירושלמי ולא במדרשים האמתיים. שהרי תוה"ק לא יחסה לשי"ת חוש המישוש גם בחלק המעולה שבו, כמו שכתב הרב המורה ז"ל. כ"ש וק"ו החלק הפוחת והמגונה שבו דהיינו המשגל.

וחלילה להאמין כי רבותינו ז"ל הקדושים יוציאו מפיהם דברים כאלה על ה' אלהינו ועל כל משרתיו. ולקראו בשם קצר אפים ולספר עליו או על משרתיו ענייני משגל ופריה ורביה להוליד נשמות למלאכים ולבני תמותה, והנביא אמר נותן נשמה לעם עלי הורוח להולכים בה, ולא מוליד. האם על הקבלה החדשה הנכריה יאמרו הגוים עלינו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה? האם יחוד ה' שנצטוינו בתורה הוא לחשוב את כל הצורות והפרצופים הנזכרים באלו הם אחד? האם עליהם אמר דוד המלך ע"ה, "ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש"? הלא נשכבה בבשתינו ותכסינו כלמתינו, אם נספר באזני ערבי אחד כדברים האלה". ע"כ. ע"ש.

ולאחר הבנה זו, אני מבקש מבני ישראל, לחזור בתשובה לאביהם שבשמים, ולגנוז את ספרי המינות, לגנוז את סידורי המינות, ולבקש גאולה מאת הבורא יתברך ולבקש סליחה שפרצנו פרץ ועבדנו רוב חיינו עבודה זרה! ובואו נעשה שלום, אל תעשו עמי שלום, כי השלום הוא רק לבורא, בואו נעשה שלום כולנו עם אבינו שבשמים, נשליך את ספר הזוהר הטמא לפח האשפה של ההיסטוריה ונבער עבודה זרה מקרבנו!

"הכשל של ויטאל – ממשיך דרכם של המקובלים"

והנה נחתום ונראה כיצד נמשך חיים ויטאל אחר הראב"ד, וגם הוא נגע ממש בידיעת עצמותו של ה' יתברך, כאילו מישהו מבני אדם יכול לדעת את עצמותו. וכתב בספרו "ארבע מאות שקל כסף" (עמוד עט והלאה) בזה"ל: "יש לשאול דבר אחד קשה והוא, כי ראינו בספרי "הקבלה", ובספר הזוהר, ובספר המדע, ובספר הקנה, כי בשעה שהאל מתעסק בבריאה אינו **יודע** [מה יהיה לעתיד. כלומר הבורא שברא את העולם אינו יודע עתידות, אבל ארי יודע הכל כל הזמן ולא נעלם ממנו כלום], **וכשיהיה באצילות, הוא יודע** [מה יהיה בעתיד], **אם כן הרי נתבאר שבעולם האצילות היא הידיעה והכריחה** [כלומר היכן שיש ידיעה אצל הבורא מה יהיה בעתיד, לשיטתו הדבר מוכרח שיהיה כך, ולכן אין בחירה, ורק היכן שאין ידיעה מה ה' יודע בעתיד, שם אין בחירה].

אם כן קשה לדברי רז"ל על פסוק, "ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים מלך ראשון שיעמוד לישראל ידקר בחרב, אמר לו, ולי אתה אומר, אמור אל כהנים, שהרי הרג נוב עיר הכהנים, **ונמצא שהכריחה דעתו** [של הבורא] **על שאול באיזה אופן שיהיה, אם בבריאה אם באצילות, ואם כן נמצא שהכריחה** [כלומר הכריח הבורא דעתו על בני אדם] **על כל פנים.**

והתשובה: "... כי אמת שיש באצילות ידיעה, אבל יש כח באדם לבחור זולתה, כמו

שאמר הכתוב, ראה נתתי לפניך היום את החיים וכו' ... מכאן מובן שהכריחה ממעשה שאול ומן הכתוב, מוכיח שהוא בחירה, שנאמר, "ובחרת", וגם לרז"ל שאמרו אין רע יודע מלמעלה, כי למעלה באצילות הכל פשוט, ואין אותה ידיעה יורדת למטה להכריח על האדם, כי אין שכר ועונש ואין בחירה ורצון למעלה. [בלומר, לפי דברי ויטאל, ה' יתברך צמצם את עצמו ואת ידיעתו, ואין הוא יודע, ובעת מסתיר מעצמו את הידיעה העתידה כלפי בריותיו למטה, אלא הידיעה נמצאת רק בעולם מדומיין שנקרא "אצילות"] ... וגם, אם נאמר [כלומר תתעקש לומר] שיש ידיעה מוכרחת [כלומר, אם תאמר שהבורא יתברך יודע מה יהיה בעתיד, כלומר מה האדם יבחר להיות צדיק או רשע, מסביר ויטאל] אין צורך לא לתורה ולא למצות, כי כבר הוכרח האדם במעשיו. [כלומר, ויטאל בדברים אלו ממשיך בערך את דרכו של בעל ההשגות הנזכר למעלה, ומכריח במילים פשוטות שהבורא יתברך לא יודע את עתיד מעשיהם של בני אדם, מכיון שאם נאמר שהוא יודע מעשי בני אדם העתידים, בהכרח כי מוכרחים הם במעשיהם] ... ועם זה יובן מאמר א' בזוהר [אופל טמא] (פרשה ויקרא נפש כי תחטא ושמעה קול אלה וכו') ... כי שם אומר כי הנפש קודם שתרד למעלה משביע אותה הקב"ה, "תהי צדיק ואל תהי רשע", אם נאמר שידע [=כלומר ויטאל אומר, אם נאמר שהבורא יודע מה יהיה], נמצא משביעו לשקר, ואין ה' יתברך רוצה שישבעו בשמו לשקר, אלא אלו המאמרים וגם הרבה כתובים מוכחים שבשעת הבריאה [של האדם] אין לו [לבורא] ידיעה [במעשי בני אדם שיעשו]!". ע"כ מדברי החירוף כלפי הבורא יתברך.

והנה מה שכתב ויטאל על הענין שכביכול ה' משביע את האדם וכו'. דבר זה מבואר בתלמוד (בבלי נדה ל:) " ... וכיון שבא לאויר העולם – בא מלאך וסטרו על פיו, ומשכחו כל התורה כולה, שנאמר לפתח חטאת רובץ. ואינו יוצא משם עד שמשביעין אותו, שנאמר כי לי תכרע כל ברך תשבע כל לשון, כי לי תכרע כל ברך – זה יום המיתה, שנאמר לפניו יכרעו כל יורדי עפר, תשבע כל לשון – זה יום הלידה, שנאמר נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשו ולא נשבע למרמה, ומה היא השבועה שמשביעין אותו – תהי צדיק ואל תהי רשע, ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה – היה בעיניך כרשע. והוי יודע שהקב"ה טהור ומשרתיו טהורים, ונשמה שנתן בך טהורה היא, אם אתה משמרה בטהרה – מוטב, ואם לאו – הריני נוטלה ממך". ע"כ.

והנה חז"ל בסך הכל דרשו מאמר מוסרי בלבד. כי פשט הפסוק שאמר, "תשבע כל לשון", הסביר הרד"ק וכתב, "תשבע כל לשון – כמו שאמר ובשמו תשבע, ר"ל שלא יזכירו שם אלהים אחרים ולא יכרעו לפניו אלא לפני האל יכרעו ויתפללו ובשמו ישבעו באמת". ע"כ. אלא שחז"ל דרשו על כך דרשה מוסרית ותו לא. ואפשר לומר, שאין הקב"ה משביע את האדם על פי חז"ל, אלא מלאכי ה' יתברך הם אלו שמשביעים אותו, ולכן אמר, "משביעין אותו"! בכל אופן, ניכר כי חיים ויטאל היה נמנה מאותם שדורשים את מדרשי חז"ל כפשוטן, וכבר הסברנו הרחבנו וביארנו בשם רבינו הטהור, שאלו שלקחו את מדרשי חז"ל והבינו אותם כמות שהם, הרסו והחריבו את דת ה'. והתוצאה ברורה.

ודי למבין להבין כיצד שנו המקובלים בנושא הבחירה, וכל זה קרה להם משום שהתעסקו במה שלא להם. והיחיד שכיון שוב לאמת הברורה, למרות הפוחזים שהתנגדו לדעותיו הישרות, הוא הרמב"ם הטהור שידע לא לפרוץ פרץ ולא לעלות למקום אשר לא לו!

הנה ראיתי לנכון לחקור, את דעתו של רבינו הטהור הרמב"ם, בענין הנקרא, "מעשר כספים" או לחלופין "חיוב הפרשת כסף לעניני מצוה מן הרווחים". ונחקור, האם יש ענין לעשר כספים, האם יש חיוב על כך, ואם כן כמה הוא הסכום שאדם צריך לתת מכספו לאחרים מריווחיו.

"הבטחת יעקב אבינו – עשר אעשרנו לך"

ענין "מעשר" והפרשת כספים מן הרווחים, הכנסות וכו'. נזכר לראשונה אצל יעקב אבינו, שנאמר (בראשית פרק כח פסוק כב פרשת ויצא): "וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים, וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֶּן־לִי, עַשֵּׂר אֲעַשְּׂרֶנּוּ לָךְ". ע"כ. והנה הבטחת יעקב אבינו לה' יתברך, הוא על דיבורו, "וכל אשר תתן לי", שמשמע שהבטיח יעקב אבינו לעשר, "מכל אשר הבא לידו", בין בממון, בין בנכסים, בין בתבואה.

כלומר, כל ריווח מכל סוג שהוא שיש לאדם, יעקב אבינו הבטיח לבורא יתברך, שהוא יעשר ויעביר הלאה למי שצריך בדין. וכמו שנראה בהמשך בשם רבינו הטהור, שענין "הפרשה מן הרווחים או מעשרות", אינו ענין מכוון ללומדי תורה בלבד, ובפרט לפי מה שפסק רבינו בכמה מקומות, שאסור לאדם להתפרנס מן התורה, כלומר, אסור לאדם לקבל תמלוגים וכספים בעבור לימוד תורתו, וכל שכן לבקש פרנסה מאחרים בעבור לימוד תורתו. אלא כל אדם ואדם חייב לעבוד למחייתו. (משנה תורה לרמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ג הלכה י. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת אבות פרק ד משנה ה).

וכן הוסיף וכתב (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק י משנה א): "... והזהירונו חכמים עליו השלום מזה, ואמרו, "לא תעשם עטרה להתגדל בהם ולא קרדום לחפור בהם", רומזים למה שביארתי לך, שלא יעשה תכלית הלמוד לא שיכבדוהו בני אדם, ולא רכישת ממון, ואל יעשה תורת ה' פרנסה, ואל יהא אצלו תכלית הלמוד אלא ידיעתו בלבד, וכן אין תכלית האמת אלא לדעת שהוא אמת, והמצות אמת ולכן תכליתם קיומם". עכ"ל היקרה מפז.

אלא ודאי, שאם יש אדם הלומד תורה וגם עובד למחייתו, ואינו שם מגמתו להתפרנס על ידי התורה חלילה, ואינו מבקש כספים חלילה מאחרים בעבור התורה שלומד, פשוט שיש ענין להביא לו את אותם ההפרשות מן הרווחים [לא "צדקה" אלא כספי "מעשר" בלבד. כי "צדקה" לפי עניות דעתי אסור לו לקבל גם אם עובד, כל זמן שלומד תורה. כך נראה לי מתוך דברי רבינו הרמב"ם כפי שאני אבאר בהמשך], שאין לך גדול כמי שלומד תורה, וכמובן שתהיה תורת אמת בפיהו. ואם נוטה אחר המאניה, האלילות, הספירות, הפרצופים, וכיוצא בזה, אין שום ענין לתמוך בו.

וכתב האבן עזרא, "וטעם יהיה בית אלהים מקום קבוע לתפלתי, ולהוציא שם מעשר מכל אשר תתן לי ממון, לתתו למי שהוא ראוי לקחתו לכבוד ה'". ע"כ. ומשמע מדבריו, שעיקר הבטחת יעקב אבינו היתה על הממון, ולאו דווקא בתבואה וכו'. אלא יעקב אבינו, הבטיח לה' יתברך, שמכל סוג של ריווח אשר יצא לו בכל ענין שהוא, הבטיח הוא שיעשר, למי שראוי

לכך בדין. וכתב התרגום אונקלוס, "ואבנא הדא דשויתי קמא תהי דאיהי פלח עלה קדם יי וכל דתתין לי חד מן עסרא אפרשניה קדמך". ומבואר מדבריו, שעיקר ההבטחה של יעקב אבינו, הוא שיעשר 1 מכל עשר. כלומר 10 אחוז מן כל סוג של ריווח שיבוא לו.

והסביר רבי אברהם בן הרמב"ם, "וכל אשר תתן לי. כלומר [כל אשר תתן לי, אפילו] מן קנין וריוח של מזון שכיונתי אליו בבקשתי, שהרי הוא לא ביקש אלא, לחם לאכול ובגד ללבוש. ומזה גם כן [אמר שיעשר הוא לאחרים], ואפילו מן הפחות ממה שתתן לי [אמר יעקב אבינו], אני מקבל על עצמי ליתן מעשר, ואפילו יהיה לחם לאכול ובגד ללבוש". ע"כ.

ומבואר מדבריו, שלא רק מן הממון והתבואה וכו', הבטיח יעקב אבינו לעשר. אלא אף מן המזון שיקבל, יחשב סכום הממון אשר קיבל בשיעור, ויעשר הוא ממנו. כלומר, אם קנו לאדם לביתו מיטה, מקרר וכו'. לפי מה שעשה יעקב אבינו, צריך האדם לחשב כמה הסכום של המקרר עולה, ולעשר ממנו הסכום הראוי. כך היתה מידת יעקב אבינו עליו השלום.

ובתלמוד הסיקו בפשטות, שיעקב אבינו עישר חומש מכל כספו והכנסותיו. כמו שמבואר (תלמוד בבלי כתובות נ.): " ... דכתיב: "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך". ושני עישורים ["עשר אעשרנו"] – הרי הם חומש. משמע שלא יבזבז יותר". ע"כ. ובהמשך נרחיב בענין זה המובא בתלמוד ובחילוף הלשון בין התלמוד בבלי לתלמוד ירושלמי.

בכל אופן מבואר יוצא שיעקב אבינו עליו השלום, היה מעשר חומש [=20 אחוז] מכל סוג של הכנסה, פרנסה, ריווח, פת לחם וכיוצא בזה. וזכה וראה ברכה בכך. אולם דבר זה היתה הבטחתו אל מול ה' יתברך, ולא שה' יתברך ציוהו על כך. אלא שתמיד אנו אומרים, "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי". והלוואי ונזכה לקיים את זה הענין, ולתת מכל ריווח הבא לנו 20 אחוז למי שצריך או לעניני מצוה וכדומה.

"עשר תעשר"

ונאמר בתורה (דברים פרק יד פסוק כב – כג פרשת ראה): "עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל־תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם מַעְשַׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ לְמַעַן תִּלְמַד לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־הַיָּמִים". וכן מצאנו תרעומת קשה מאת ה' יתברך, בענין ההתבטלות מן המעשר והתרומה, וכל כיוצא בזה מן הענינים הקשורים לנתינת הצדקה והחסד שחוייב בו האדם. שנאמר (מלאכי פרק ג פסוק ט – יא): "בְּמְאֵרָה אַתֶּם נֵאָרִים וְאֹתִי אַתֶּם קֹבְעִים הַגּוֹי כֻּלּוֹ: הָבִיאוּ אֶת־כָּל־הַמַּעֲשֵׂר אֶל־בֵּית הָאוֹצָר וִיהִי טֶרֶף בְּבֵיתִי וּבְחָנוּנִי נָא בָּזֹאת אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֵת אֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם וַהֲרִיקֹתִי לָכֶם בְּרָכָה עַד־בְּלִי־דָי: וְגַעֲרְתִּי לָכֶם בָּאֹכֵל וְלֹא־יַשְׁחֵת לָכֶם אֶת־פְּרִי הָאֲדָמָה וְלֹא־תְשַׁכֵּל לָכֶם הַגֶּפֶן בַּשָּׂדֶה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת". וכתב הרד"ק, "במארה אתם נארים – מפני העבירות שזכר למעלה כמו שאמר וגם ארותיה, ועוד אתם מוסיפים עון על עון, ואתם קובעים [=גוזלים] אותי ממה שתאספו [לעצמכם], שלא תתנו ממנו תרומה ומעשרות,

ותאמרו [על ה' יתברך], "הוא גוזל אותנו המטר, ושולח מארה בתבואה, ואנחנו ניתן לו התרומה והמעשרות"? ומה שאמר "הגוי כלו", יראה כי העבירות הנזכרות למעלה לא היו שוים בהם כולם, אבל בדבר המעשר והתרומה היו שוים כולם לפיכך אמר הגוי כלו". ע"כ.

ומדבריו מבואר, שחלק מעם ישראל היו חוטאים בעבירות מסויימות, אמנם חלק לא היו חוטאים בעבירות מסויימות שהאחרים חוטאים בהם. אבל בענין ההתרשלות מן המעשרות, אמר, "הגוי כולו", כלומר, בדבר זה, כולם היו חוטאים, שלא היו נותנים מעשרות ותרומות כמו שצריך! וקודם לכן נאמר (מלאכי פרק ג פסוק ז – ח): "לְמִימֵי אֲבֹתֵיכֶם סַרְתֶּם מֵחָקַי וְלֹא שְׁמַרְתֶּם שׁוּבוּ אֵלַי וְאָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וַאֲמַרְתֶּם בַּמֶּה נָשׁוּב: הֲיִקְבַּע אָדָם אֱלֹהִים כִּי אַתֶּם קֹבְעִים אֹתִי וַאֲמַרְתֶּם בַּמֶּה קְבַעֲנָךְ הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה". ומה פירוש, "היקבע אדם אלהים"? ופירש רש"י, "המעשר והתרומה – שאתם גוזלים מן הכהנים ומן הלוים היא גזילתי". עכ"ל.

כלומר כל מי שמתרשל בעניני המעשרות ונתינת התרומה, ונתינת הממון מרווחיו, אינו גוזל אחרים דווקא, אלא גוזל הוא את ה' יתברך כביכול! ופירוש המילה, "ויקבע" הוא – "גזל"! וכתב הרד"ק, "היקבע – יש בכם דבר אחר שבעבורו ראוי להדבק בכם המארה, אמר, "היקבע אדם אלהים"? כי אתם קובעים אותי – ואמרתם ואם תאמרו במה קבענוך, התשובה המעשר והתרומה, היקבע קובעים קבענוך, ענין גזלה ולקיחת הדבר בהכרח, וכן וקבע אם קובעיהם נפש, וי"ת הירגז גבר קדם דיינא וגומר". ע"כ.

והנה אע"פ שהכתוב דיבר בלשון, "תבואה" וכיוצא בזה. פשוט אצלי הדבר, שדברה תורה כנגד זמן ההווה, שבאותו הזמן היו סוחרים בפירות, ירקות, ותבואת הארץ. ואין זה מפקיע מנתינת ממון שאדם צריך לעשר מן רווחיו. ולפי דעתי זו כמובן אחת מהסיבות שתיקנו סנהדרין גדולה, שאדם חייב להפריש חומש מנכסיו, כפי שנראה בהמשך. ואף נלמד שזו לא גזירה, אלא קבלה איש מפי איש דור אחר דור. והנה בתלמוד אמרו (בבלי שבת קיט.): "בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי: עשירים שבארץ ישראל במה הן זוכין? אמר לו: בשביל שמעשרין, שנאמר עשר תעשר – עשר בשביל שתתעשר". ומהיכן למדו שמעשר נותן לאדם עושר? מתוך המילה עצמה, שמילת "עשיר", אלו אותיות "מעשר", וכאילו כתוב כך, "עשר תעשיר", אתה רוצה להיות עשיר? תתן מעשרותיך כדת וכדין יעשה.

"דעת הרמב"ם – חובה לתת חומש מן הרווחים"

נאמר במשנה (משנה מסכת פאה פרק א משנה א): "אלו דברים שאין להם שיעור: הפאה, והבכורים, והראיון, וגמילות חסדים, ותלמוד תורה. אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם". ע"כ. וכבר אמרו רבותינו בתלמוד (בבלי סנהדרין צח:): "שאלו תלמידיו את רבי אלעזר: מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח? – יעסוק בתורה ובגמילות חסדים". וכעת עומדת השאלה, האם יש תקציב וגבול לגמילות חסדים? ועל זה

כותב רבינו הטהור הרמב"ם בפירוש המשנה (פאה א' א') **" ... וגמילות חסדים ... והוא שם נופל על שני סוגים מהמצות:**

א) האחד, הוא השתתפות האדם עם ישראל בממונו. כגון הצדקה ופדיון שבוים. [כלומר, גמילות חסדים שבתורה ובדברי חז"ל, זה ענין השתתפות בכסף, או בפדיון שבוים, וכל כיוצא בו מן העזרה לבני אדם בדברים חומריים שאינם שייכים לגופו של אדם ואיבריו].

ב) והשני, השתתפות האדם עם ישראל בגופו, כגון ניחום אבלים, ולווית מתים, ושמחת חתנים, ודומיהם. [אלו שני סוגי גמילות חסדים שיש בעולם. האחד דברים שהם לא גופו שעוזר בהם לאחרים. והשני הם דברים הקשורים לגופו, כגון שעוזר עם ידיו ורגליו לאחרים וכו']. **ואמרו כאן** [במשנה], **"שגמילות חסדים אין לה שיעור", רוצה לומר, בהשתתפות האדם בגופו.** [כלומר, הרמב"ם כותב דבר זה, על מנת שלא יחשוב האדם, שמה שאמרו בעלי המשנה והקבלה היחידה למשה מסיני, "אין לה שיעור", שיצטרך האדם להביא כל ממונו לחבירו חלילה, ויהיה זה בכלל גמילות החסדים שבמשנה. אומר הרמב"ם מסביר ומזהיר, שדווקא בגמילות חסדים הבאה מתוך עזרה בגוף האדם, שעוזר בידיו וברגליו וכו', בזה אין שיעור לסך היכולת והתקציב, כלומר שלא נתנו שיעור לזמן שצריך האדם לעזור בגופו לחבירו, אלא דבר זה אין לו שיעור, ועושה כמה שיכול, בין מעט בין רב].

אבל השתתפותו בממונו [אע"פ שהוא חובה על האדם לתת ולהפריש מן רווחיו, הנה ודאי כי] **יש לו גבול,** [ומה גבולו?] **והוא חמישית ממונו** [=20 אחוז מכלל נכסיו וקניניו]. **ואינו חייב לתת יותר מחמישית ממונו** [=משמע מתוך דברי רבינו, שחובה עליו לתת חומש מתוך ריווחיו. שכתב "ואינו חייב", ואם היה דעתו שאין חובה, היה לו לומר, "ואינו צריך"], **אלא אם עשה כן במדת חסידות** [ורוצה לתת יותר מחומש, יכול הוא לתת]. **ואמרו, "נמנו** [גזרו סנהדרין גדולה] **ב**[מקום הנקרא] **"אושא", "להיות אדם** [=שחובה על האדם] **מפריש חומש נכסיו למצוה".**

וביאור השאלה הזו אצלי כך, אם ראה האדם שבוים, הרי הוטל עליו לפדותם, כמו שצוה ה', או [שראה בני אדם] **רעבים, או** [שראה אנשים] **ערומים, הרי הוטל עליו** [מן התורה] **להאכילם ולכסותם, כמו שאמר ה', "די מחסורו אשר יחסר לו", כלומר ש**[מצווה האדם על ידי הבורא יתברך, ש]**ישלים לו כל מה שחסר לו, והרי הוא חייב להשלים להם כל מחסורם, כל זמן שמחסורם או צורך פדיונם, הוא פחות מחומש ממונו או חמישיתו.** [כלומר, כל מה שחייב ה' יתברך את האדם לעזור לעניים ולאנשים הזקוקים לכך, זה דווקא כאשר מה שהם זקוקים לו, לא עובר חומש מנכסיו או מקניניו של האדם העוזר]. **אבל אם הם צריכים יותר מחומש ממונו, נותן החומש בלבד ומסתלק,** [אפילו אם הם צריכים יותר], **ואין עליו חטא בהמנעו מהשלים** [להם] **כל מה שהם צריכים, כיון שהוא יותר מהחומש.** [כל זה מדובר כאשר יש לו נכסים או ממון נזיל שכבר הפריש ממנו מעשרות קודם לכן]. ***אבל אם לא יזדמן לו שום דבר מכל מה שאמרנו** [=כלומר, אם לא מזדמן לו עניים שבאים לבקש ממנו ממון, או שלא נזדמן לו לפדות שבוים וכיוצא בזה מן החסד הנזכר, אין הוא פטור מלהפריש ממון מעצמו, אלא] **מפריש את החומש מכל הכנסותיו** [=כלומר, שהאדם מצווה להפריש עשרים אחוז מכל ריווח שיבוא לו בכל דרך שהיא, אלא ש]**לא** [מפריש] **מן הקרן** [שהשקיע, או שיש לו כעת]. **ומוציאו ב**[כל] **דבר** [הקשור לעניני] **מצוה** [וחסד]. **ופירוש "קרן", העיקר** [=השקעה]. **ו-"פירותיהן", הרווחים** [=היוצאים מן ההשקעה, או כל סוג של ריווח שהרוויח מכל דבר בעולם]"*. **ע"כ דבריו של רבינו.**

"את התורה לא לומדים ולא מקיימים ללא תורה שבעל פה!"

והנה עם מה שכתבנו במוסגר בדעת הרמב"ם, ודאי כי דבריו ברורים מאוד, ושפתיו ברור מללו. אלא שלפני שנבאר עוד את דבריו, צריכים אנו למצוא מקור לדברים אשר כתב. שכן לא ראינו שהתורה ציותה בפירוש על הפרשת חומש מן הנכסים או מן קנינים, או מן הממון שמרוויח האדם. אלא שאת התורה שבכתב לא למדים ולומדים רק ממה שכתוב, מכיון שאנו קיבלנו שני תורות במעמד הר סיני, "תורה שבכתב" – "תורה שבעל פה".

וכבר בפתיחה לספר משנה תורה של רבינו הטהור, רואה הוא לפתוח את ספרו בהקדמה ארוכה ונפלאה, אשר מקנה לעם היהודי אוצר גדול בידיעת מסורת התורה שבעל פה. ואלו הם דבריו: "אז לא אבוש בהביטי אל כל מצותיך. כל המצות [הכתובות בתורה שבכתב], שניתנו לו למשה בסיני, [כולם] בפירושן ניתנו. שנאמר (שמות פרק כד פסוק יב פרשת משפטים): "וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה, עֲלֵה אֵלַי הָהָרָה, וֶהְיֵה־שָׁם, וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת־לֻחֹת הָאֶבֶן, וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם".

[ומה שאמר ה' יתברך למשה רבינו] "**תורה**", **זו תורה שבכתב.** [ומה שאמר] "**והמצוה**" **זו פירושה** [שקיבל משה רבינו במעמד הר סיני, את פירוש המצות בעל פה ולא בכתב. ועיקר הראיה על אמיתות דבר זה, הוא מזה שאמר ה' יתברך למשה, "התורה והמצוה", שמשמע מכך כי שני דברים נפרדים הם. שאם לא כן היה לו לרשום, "מצות התורה". אלא מתוך שאמר, "התורה", ואמר, "והמצוה", למדים אנו שיש תורה שבכתב, ויש תורה שבעל פה, שהיא פירוש התורה שבכתב]. **וצונו לעשות** [את מה שכתוב באותה] **התורה** [שבכתב, רק] **על פי המצוה. ומצוה זו היא הנקראת תורה שבעל פה. כל התורה** [=כולה ממש, מאות ב' של בראשית עד האות למד של המילה ישראל]**, כתבה משה רבינו קודם שימות בכתב ידו. ונתן ספר** [תורה] **לכל שבט ושבט. וספר** [תורה] **אחד נתנהו בארון לעד. שנאמר** (דברים פרק לא פסוק כו פרשת וילך): "לָקֹחַ אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשַׂמְתֶּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה־שָׁם בְּךָ לְעֵד".

"**והמצוה, שהיא פירוש התורה** [שבכתב]**, לא כתבה** [משה רבינו]**, אלא צוה בה** [=לימד את פירוש התורה כולה] **לזקנים ויהושע, ולשאר כל ישראל. שנאמר** (דברים פרק יג פסוק א פרשת ראה)**:** "אֵת כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תֹסֵף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ". **ומפני זה** [=כלומר, מפני שלא נכתבו בכתב פירוש אותם המצות שבתורה, לכן] **נקראת "תורה שבעל פה". ע"כ.הא למדת, שאי אפשר ללמוד ולקיים את התורה שבכתב ללא מסורת מסודרת איש מפי איש, וכל שיש שבר באמצע ונקטע הדבר, לא נקראת מסורת.**

וגם הנוצרים או המוסלמים אומרים שתורתם אמת! וכיצד נבחיש דבריהם? מצד המסורת היחידה איש מפי איש עד משה רבינו. ולכן המסורת שלנו הידועה באומה היהודית, היא מזמן משה רבינו עד רבינא ורב אשי אשר חתמו את שני התלמודים הבבלי והירושלמי. ולכן אף שכתוב בפשט התורה, שאדם צריך לעשר ולהפריש רק מן התבואה, עם כל זה, ישנה מסורת מסודרת ותקנות מפורשות שקיבל משה רבינו, אשר נקראים, "תורה שבעל פה". והעבירם הלאה לדורות הבאים.

"תקנת סנהדרין גדולה באושא – וחשיבות גזירות הסנהדרין"

והנה לפני שנבאר הדברים של הרמב"ם הנזכרים למעלה, ראשית כל עלינו לדעת ולהקדים, שתקנה זו שתיקנו לתת חומש מן הנכסים, רווחים, קנינים של האדם. נתקנה על ידי הסנהדרין הגדולה. והיכן נתקנה תקנה זו? במקום הנקרא "אושא". ומה הם תקנות "אושא"? הן תקנות שתיקנה הסנהדרין בעיר אושא, אחרי שגלתה מירושלים בעקבות חורבן בית המקדש השני ושינתה את מיקומה מספר פעמים. לפי האמור בתלמוד, ראש הסנהדרין בתקופת אושא היה בכל הנראה רבי ישמעאל.

והנה על מנת להבין את חשיבות הסנהדרין הגדולה ואת גודל תקנתם, ואת המשמעת שצריך לשמוע לדבריהם. נביא כאן מה שכתב רבינו הטהור (הקדמה ליד החזקה לרמב"ם): " ... כל אלו החכמים הנזכרים, הם גדולי הדורות. מהם ראשי ישיבות, ומהם ראשי גליות, ומהם סנהדרי גדולה. ועמהם בכל דור ודור אלפים ורבבות ששמעו מהם ועמהם. רבינא ורב אשי הם סוף חכמי הגמרא. ורב אשי הוא שחיבר הגמרא הבבלית בארץ שנער אחר שחיבר ר' יוחנן הגמרא ירושלמית בכמו מאה שנה.

וענין שני הגמרות, הוא פירוש דברי המשניות וביאור עמקותיה ודברים שנתחדשו בכל בית דין ובית דין מימות רבינו הקדוש ועד חיבור הגמרא. ומשני הגמרות ומן התוספתות ומספרא וספרי (ומן התוספות) מכולם יתבאר האסור והמותר הטמא והטהור החיוב והפטור הפסול והכשר, כמו שהעתיקו איש מפי איש מפי משה רבינו מסיני.

גם יתבאר מהם דברים שגזרו חכמים ונביאים שבכל דור ודור לעשות סייג לתורה כמו ששמעו ממשה בפירוש. שנאמר ושמרתם את משמרתי עשו משמרת למשמרתי. וכן יתבאר מהם המנהגות והתקנות שהתקינו או שנהגו בכל דור ודור, כמו שראו בית דין של אותו הדור. לפי שאסור לסור מהם, שנאמר "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל".

וכן משפטים ודינים מופלאים שלא קיבלום ממשה, ודנו בהם בית דין של אותו הדור במדות שהתורה נדרשת בהן. ופסקו אותם הזקנים וגמרו שהדין כך הוא. הכל חיבר רב אשי בגמרא מימות משה ועד ימיו. וחברו חכמי המשנה חיבורים אחרים לפרש דברי התורה. רבי הושעיא תלמידו של רבינו הקדוש חיבר ביאור ספר בראשית. ורבי ישמעאל פירש מאלה שמות עד סוף התורה והוא הנקרא מכילתא. וכן ר' עקיבא חיבר מכילתא. וחכמים אחרים אחריהם חיברו מדרשות. והכל חובר קודם הגמרא הבבלית". ע"כ.

נמצא שכאשר סנהדרין גדולה תיקנו דבר מה, זה כמו מצוה מן התורה ממש. שכן, או שקיבלו דבריהם במסורה, או שגזרו כן על פי חוקות התורה. ולכן כאשר גזרו חז"ל הטהורים ראשי הסנהדרין, על האדם שצריך הוא להפריש מנכסיו\ריווחיו שיעור "חומש", הרי שחובה על האדם לעשות כן, ואסור לו להתרשל מכך לעולם.

מהיכן נלמד החובה להפריש חומש מכל ריווחיו

והנה אמרו בתלמוד (בבלי כתובות נ.): "**אמר רבי אילעא: באושא התקינו** [סנהדרין גדולה], **שהמבזבז נכסיו לצדקה – אל יבזבז יותר מחומש מנכסיו. תניא נמי הכי: המבזבז מנכסיו לצדקה – אל יבזבז יותר מחומש, שמא יצטרך לבריות. ומעשה באחד שבקש לבזבז יותר מחומש, ולא הניח לו חבירו. ומיהו אותו חבר? "רבי ישבב". ואמרי לה, שרבי ישבב ביקש לבזבז יותר מחומש, ולא הניחו חבירו. ומנו – רבי עקיבא. אמר רב נחמן, ואיתימא רב אחא בר יעקב: מאי קרא? מנין אנו למדים מהמקרא דבר זה? דכתיב: "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך". ושני עישורים** ["עשר אעשרנו"] **– הרי הם חומש. משמע שלא יבזבז יותר". ע"כ.**

ומבואר מכאן לכאורה, כי אין חיוב גורף לתת מעשרות מכספו או כל ריווח שיבוא לאדם כל חודש! שאמרו, "המבזבז", כלומר אם רוצה כבר לתת, לא יתן יותר מעשרים אחוז.

ברם כבר מצאנו פסוקים מפורשים הרומזים על הפרשת ממון האדם מריווחיו או נכסיו. שכן אמר (תהלים פרק קיב פסוק ט): "פִּזַּר| נָתַן לָאֶבְיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד קַרְנוֹ תָּרוּם בְּכָבוֹד". **וכן אמר שלמה המלך** (משלי פרק ג פסוק ט): "כַּבֵּד אֶת־יְהוָה מֵהוֹנֶךָ וּמֵרֵאשִׁית כָּל־תְּבוּאָתֶךָ: וְיִמָּלְאוּ אֲסָמֶיךָ שָׂבָע וְתִירוֹשׁ יְקָבֶיךָ יִפְרֹצוּ". **והנה לא אמר, "כבד את ה' מראשית כל תבואתך"... אלא אמר, "מהונך" והוסיף ואמר, "מראשית כל תבואתך". משמע שצריך להפריש ויש חובה גם מן ריווח של ממון.**

ובאמת שפשוט אצלי הדבר שזו היתה כוונת התורה. כי דברה תורה בלשון הווה ובדרך המסחר, שהריווח אצלהם כל עיקר היה בתבואה ובנכסים וכיוצא בזה. ופחות היו מתעסקים בענין הממון. ולאמיתו של דבר, מה שכתוב בתלמוד בבלי, למרות שעל פניו נראה כי אין בדברי הבבלי חיוב על נתינת חומש מנכסיו. ואם כן תעלה קושיה חזקה מאוד על רבינו הטהור, כיצד פסק בלשונו ובקולמוסו בפירוש המשנה החשוב, שיש חובה לתת חומש מן הרווחים? והאם רבינו חלילה וחס המציא דין זה מעצמו? האם יעלה על הדעת כי רבינו יגזור דבר זה על הציבור מדעתו?

אלא אם כן נאמר שרבינו הבין מתוך דברי התלמוד בבלי, שהתלמוד בבלי בא רק לתת גדר לאדם, שאע"פ שהוא מחוייב לתת חומש, בכל זאת לא יתן יותר מחומש. וכיצד אני יודע זאת? מתוך שכתב רבינו כך: "אבל השתתפותו בממונו, יש לו גבול, והוא חמישית ממונו, ואינו חייב לתת יותר מחמישית ממונו [=משמע מתוך דברי רבינו, שחובה עליו לתת חומש מתוך ריווחיו], **אלא אם עשה כן במדת חסידות** [ורוצה לתת יותר מחומש, יכול הוא לתת]. **ואמרו, "נמנו** [נזרו סנהדרין גדולה] **ב**[מקום הנקרא] **"אושא", "להיות אדם** [שחובה על האדם] **מפריש חומש נכסיו למצוה". עכ"ל.**

והנה רבינו הטהור לא כתב "אל יבזבז", אלא נקט לשון אחר, "להיות אדם מפריש חומש נכסיו למצוה", משמע שחובה על האדם להפריש חומש מנכסיו וריווחיו! ומהיכן מקורו זה של רבינו? הנה מצאתי בתלמוד ירושלמי שהיה קודם לתלמוד בבלי במאה שנה, שאמרו

כך (מסכת כתובות פרק ד הלכה ח): "אמרין רבי יודה בן חנינה הוה רבי שמעון בן לקיש בשם ר' יודה בן חנינה נמנו באושא שיהא אדם מפריש חומש מנכסיו למצות. עד איכן ר' ירמיה ורבי אבא בר כהנא חד אמר כדי תרומה ותרומת מעשר וחרנה אמר כבד את יי' מהונך כמראשית כל תבואתך רבי גמליאל בר אניא בעא קומי ר' מנא מה חומש בכל שנה גר"ש כהילכתא קדמייתא דפיאה ולא מות אלא שלא ימות לעתיד לבוא". ע"כ.

ומבואר מתוך דברי התלמוד הללו, שגזרו\קיבלו איש מפיש איש סנהדרין גדולה, שחובה על האדם לעשר משווי נכסיו פעם אחת בחייו חומש גמור. ומהשנים הבאות והלאה, מעשר "חומש" רק מן הרווחים שיש לו בכל צורה שהיא. ואם מרוויח בשנה 100 אלף שקל. חובה עליו לעשר 20 אלף שקל לענינים של מצוות. והפרשה זו, אינה דווקא לעניים, אלא כל דבר שהוא נכלל בגדר "מצוה", יכול הוא להחשיב את הדבר כהפרשה מן החיוב עליו שהוא החומש הגמור. וכנראה רבינו הטהור הרמב"ם הבין בפשטות, שהתלמוד בבלי לא בא כלל לחלוק על התלמוד ירושלמי, אלא רק הוסיף ואמר, "אל יבזבז". מכיון שהתלמוד ירושלמי לא הגביל את הדבר. ומה שנקטו בלשון "בזבוז", משום שיש בדבר הנאה לנותן, ולכן קראו לזה "בזבוז".

ולכן מבואר ופשוט למסקנת הדברים:

לפי דעת הרמב"ם, חובה על כל אדם ואדם להפריש מן הרווחים שלו חומש לעניני מצוות. בין לעניים, בין ללומדי תורה שכמובן עובדים וגם לומדים, כי אם לא, תורתם נעשית קרדום חוצבים, ואסור להתפרנס מן התורה. וכן יכול האדם להפריש מן החומש, לכל דבר של מצוה. וחיוב זה של נתינת חומש לפי דעת רבינו, הוא תקנה של חז"ל והם הסנהדרין גדולה, ותקנה זו אין לה ביטול לעולם.

"אין אדם עני מן הצדקה – הניסיון הגדול"

ואע"פ שענין זה הוא דבר קשה בשכל, בכל אופן תדע קורא נעים כי זו אחת המצוות החשובות ביותר, ובעלת הניסיון הגדולה ביותר שיש לאדם בעולמו. כמו שכתב רבינו בחיי בן פקודה החכם השלם בספרו חובות הלבבות (שער הבטחון פרק ד'): "ויש שמנהיג הבורא טרפי רבים מבני אדם [כלומר, שמפרנס את בני אדם רבים], על יד איש אחד מהם [=כלומר שה' יתברך ממנה אדם אחד להיות אחראי לתת להמון בני אדם את פרנסתם, ועשה את זה הבורא על מנת], להבחין בזה עבודתו לאלהים מהמרותו, וישים את זה מן הסיבות החזקות שבסיבות הנסיון וההסתה לו. [כלומר, ניסיון זה הוא אחד מהניסיונות הקשים ביותר שיש לאדם, כאשר הוא אדם עשיר ואמיד, ובעצם הוא מחזיק המון משפחות ותורם להם כסף מהונו, ונתן לו הבורא יתברך להיות אחראי על ניהול חייהם של המון משפחות. ובוחן אותו הבורא יתברך האם הוא עושה עבודתו נאמנה או לא.

ומהם, האם הוא מתגאה עליהם, האם הוא מקבץ הממון ואוגר אותו? כל זה הוא ניסיון גדול מאוד מסביר רבינו, וכמשמע מדבריו, שזה הוא אחד מן הניסיונות הגדולים שיש לאדם

כאשר יש לו הון ומרוויח בצורה מרשימה]". ע"כ. **וכתב** רבינו הטהור הרמב"ם בעצמו (הלכות מתנות עניים פרק י הלכה א – ו): "חייבין אנו להזהר במצות צדקה יותר מכל מצות עשה, שהצדקה, סימן לצדיק זרע אברהם אבינו, שנאמר, "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו לעשות צדקה", ואין כסא ישראל מתכונן ודת האמת עומדת, אלא בצדקה, שנאמר, "בצדקה תכונני", ואין ישראל נגאלין אלא בצדקה, שנאמר, "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה".

לעולם אין אדם מעני מן הצדקה ואין דבר רע ולא היזק נגלל בשביל הצדקה, שנאמר, "והיה מעשה הצדקה שלום", כל המרחם מרחמין עליו, שנאמר, "ונתן לך רחמים ורחמך והרבך", וכל מי שהוא אכזרי ואינו מרחם יש לחוש ליחסו, שאין האכזריות מצויה אלא בעכו"ם. שנאמר, "אכזרי המה ולא ירחמו" ... כל המעלים עיניו מן הצדקה הרי זה נקרא בליעל כמו שנקרא עובד עכו"ם בליעל, ובעכו"ם הוא אומר יצאו אנשים בני בליעל. ובמעלים עיניו מן הצדקה הוא אומר, "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל", ונקרא רשע, שנאמר, "ורחמי רשעים אכזרי", ונקרא חוטא, שנאמר, "וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא", והקב"ה קרוב לשועת עניים, שנאמר, "שועת עניים אתה תשמע", לפיכך צריך להזהר בצעקתם שהרי ברית כרותה להם, שנאמר, "והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני".

כל הנותן צדקה לעני בסבר פנים רעות ופניו כבושות בקרקע אפילו נתן לו אלף זהובים אבד זכותו והפסידה, אלא נותן לו בסבר פנים יפות ובשמחה ומתאונן עמו על צרתו שנאמר אם לא בכיתי לקשה יום עגמה נפשי לאביון, ומדבר לו דברי תחנונים ונחומים שנאמר ולב אלמנה ארנין. שאל העני ממך ואין בידך כלום ליתן לו פייסהו בדברים, ואסור לגעור בעני או להגביה קולו עליו בצעקה, מפני שלבו נשבר ונדכא והרי הוא אומר לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה, ואומר להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים, ואוי למי שהכלים את העני אוי לו, אלא יהיה לו כ-אב, בין ברחמים, בין בדברים, שנאמר אב אנכי לאביונים. ע"כ.

"מדוע לא כתב הרמב"ם דין זה במשנה תורה"

והנה אע"פ שהוכחנו וראינו שמדברי רבינו בפירוש המשנה, מבואר יוצא שחייב האדם לתת חומש מריווחיו, בכל זאת השאלה נשאלת, מדוע לא כתב דין זה במשנה תורה? ואם תאמר מפני שעיקר דין זה הובא בתלמוד ירושלמי, אינו תירוץ מספיק טוב, שכן הרמב"ם מחזיק ומחשיב מאוד את התלמוד ירושלמי, וניכר הדבר בפסיקתו, ובפירושו וחיובו לפירוש המשנה, שפסק שצריך האדם לתת חומש מן הרווחים מעצמו לאחרים.

ומה שכתב הרמב"ם במשנה תורה (הלכות מתנות עניים פרק ז הלכה ה): "בא העני ושאל די מחסורו ואין יד הנותן משגת נותן לו כפי השגת ידו וכמה עד חמישית נכסיו מצוה מן המובחר, ואחד מעשרה בנכסיו בינוני, פחות מכאן עין רעה, ולעולם לא ימנע עצמו משלישית השקל בשנה, וכל הנותן פחות מזה לא קיים מצוה, ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה, חייב ליתן

צדקה לאחר". עכ"ל. והנה רצו מכאן במה להקשות עלי ולומר, שהנה מוכח שאין חיוב לתת חומש מכל רווחיו, אלא חומש, זו רק מצוה מן המובחר בלבד! והנה לצערי הרב לא הבינו את דברי רבינו כאן. שכאן רבינו מדבר באדם שיש לו נכסים עומדים שכבר נתן מן אותם נכסים חומש, ואין מדובר כאן על רווחים שמרוויח באופן קבוע וגורף, ועל זה מדבר רבינו בהלכה זו, ובמקרה כזה שאין לאדם רווחים קבועים, אם בא אדם לעני ושאל די מחסורו, נותן לו עד חמישית "נכסיו", ונקט דווקא, "נכסיו", שהוא מן הקרן ולא מן הרווחים. ולכן לא נקט, "רווחיו".

רצוני לומר, שכל זה הענין המבואר כאן במתנות עניים, לא מדובר בהפרשה מן ההכנסות הקבועות והרווחים שיש לאדם, שזה פשוט שחובה עליו לתת חומש מכספו שהרוויח. אלא כאן מדבר הרמב"ם בהפרשה מן הנכסים העומדים לאדם. ופשוט שכך כוונתו, מכיון שכבר העלה בפירוש המשנה שחובה על האדם להפריש חומש מכל רווחיו שנה בשנה. ואוי לו לאדם, אם יצטרך לחכות שעניים יבואו ויבקשו ממנו דבר. אלא צריך הוא להקדים וללכת למי שצריך לכך, ולעשות חסד בממונו! שכן זו תקנת הסנהדרין! ומי יערב ליבו לחלוק עליהם? שכל קבלתם איש מפיש איש עד משה רבינו!

והנה אני מצאתי קצת מקור הרומז על דבר זה, במשנה תורה, לענין החיוב שדיבר עליו הרמב"ם בפירוש המשנה. שכתב רבינו (רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ח הלכה יג): "לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים כל נכסיו, והעושה כן עובר על דעת הכתוב, שהרי הוא אומר, "מכל אשר לו", ולא כל אשר לו, כמו שבארו חכמים, ואין זו חסידות, אלא שטות שהרי הוא מאבד כל ממונו ויצטרך לבריות, ואין מרחמין עליו, ובזה וכיוצא בו אמרו חכמים חסיד שוטה מכלל מבלי עולם.

אלא כל המפזר ממונו במצוות [כפי תקנת חז"ל שתקנו סנהדרין גדולה באושא], אל יפזר יותר מחומש, ויהיה כמו שצוו נביאים מכלכל דבריו במשפט בין בדברי תורה בין בדברי עולם, אפילו בקרבנות שאדם חייב בהן, הרי חסה תורה על הממון, ואמרה שיביא כפי מסת ידו, קל וחומר לדברים שלא נתחייב בהן אלא מחמת נדרו, שלא ינדור אלא כראוי לו, שנאמר "איש כמתנת ידו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך". ע"כ.

והנה שני דברים מבוארים מתוך דבריו:

א) הקדשת נכסיו בנדר: – בזה הענין נתחייב האדם בדבר, רק מחמת נדרו בלבד. ולכן לא ידור לתת כל נכסיו, אלא נותן חומש.

ב) כל המפזר ממונו במצוות, אל יתן יותר מחומש. שלא יצטרך לבריות. ומשמע שיש חיוב לתת עד חומש מהממון אשר לו. בכל אופן, גם אם נאמר שרבינו לא הביא את ענין חיוב הפרשת החומש במשנה תורה, על זה נאמר "דברי תורה עניים במקום אחד, ועשירים במקום אחר".

ודבר ידוע ופשוט לכל המכיר ויודע את משנת רבינו הטהור. שיש המון דברים הכתובים בפירוש המשנה, שלא כתבם רבינו במשנה תורה. אבל המשקל של שניהם הוא משקל גדול מאוד. והנה, יודע אני שיאמרו הקוראים, שאולי חזר בו הרמב"ם ממה שכתב בפירוש המשנה. אף שכבר הוכחתי שזה לא נכון, ומה שכתב בהלכות מתנות עניים, אין קשר כלל למה שכתב בפירוש המשנה לעניין הפרשה מן הרווחים.

אמנם אני אענה להם שדבר זה לא יתכן. מכיון שרבינו בתחילת ימיו כשהיה צעיר, כתב את פירוש המשנה כמה שנים רצופות. ולאחר מכן כתב את משנה תורה, וסיים לכותבו בגיל 42. ולאחר מכן חזר והגיה שוב את פירוש המשנה פעם שנית כמו שביאר הסיבה באגרותיו. ולאחר מכן לקראת סוף ימיו כתב את ספרו הגדול, "מורה הנבוכים". והנה לי יש עדות, שחזר רבינו כמה שנים לפני פטירתו, והגיה שוב את כל מה שכתב בפירוש המשנה אשר לו.

ומהיכן ראייתי? הנה כתב רבינו בפירוש המשנה (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק י משנה א): "וזה שתראה שאני סובב סביב ענין קדמות העולם לפי דעת הפילוסופים הוא כדי שיהא המופת מוחלט על מציאותו יתעלה כמו שביארתי וביררתי במורה". עכ"ל. והנה מוכח ומבורר מכאן, שרבינו לפני פטירתו הגיה את פירוש המשנה ועבר עליו והוסיף דברים. שדבר ברור הוא שספר מורה הנבוכים נכתב לקראת סוף ימיו של הרמב"ם! ואם הזכירו בפירוש המשנה, ודאי כי עבר על פירוש המשנה לאחר שכתב את המורה נבוכים.

ולכן תמצא שבהלכות יסודי התורה, כאשר ביאר מה הוא ענין, "מעשה מרכבה", לא כתב שחלק ממעשה מרכבה, הוא כל הענינים הקורים את האדם אחר המוות, שאסור לדרוש בהם ברבים ולא לכותבם בספר, אלא כל אדם שהבין דבר זה מדעתו, חייב להשאיר זאת לעצמו. ואם רוצה ללמד לאחרים, מלמד את זה הדבר בראשי פרקים בלבד רק לחכם יחיד המבין מדעתו. כמו שכבר ביארנו לאורך ולרוחב בענין זה של מעשה מרכבה.

אלא שבפירוש המשנה כתב מפורש, שחלק ממעשה מרכבה הוא הדרישה והחקירה מה קורה לאדם לאחר פטירתו. שזה הוא איסור חמור ועבירה על חוקות התורה, כל מי שכתב, דיבר, דרש בדברים אלו ברבים. ומכאן אחת מן הראיות שודאי ספר שנקרא, "זוהר", לא כתבו רשב"י או אחד מן התנאים. אלא הוא ספר מאוחר מאוד והמצאה גמורה. שכן ענין זה נכלל בענין מעשה מרכבה שאין דורשין בו ברבים. והנה מקור הדברים (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת חגיגה פרק ב משנה א): "וכוונתם במעשה מרכבה המדע האלהי והוא הדבור על כללות המציאות ועל מציאות הבורא ודעתו ותאריו וחיוב הנמצאים ממנו והמלאכים והנפש והשכל הדבק באדם ומה שאחרי המות". עכ"ל.

אמנם במשנה תורה לא כתב כן. וכי נאמר שהרמב"ם חזר בו? שטות לומר כן! אלא דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר. וכבר כתבנו בענין מעשה מרכבה, שהדברים שהביא הרמב"ם הם רק חלק מן העיקרים במעשה מרכבה, ולא הביאם כולם. ויש עוד המון דוגמאות לכך. ולפיכך פשוט אצלי הדבר, שרבינו אינו חזר בעצמו במשנה תורה ממה שכתב בפירוש המשנה.

וחובה על כל אדם ואדם לתת חומש מכספו, מכל ריווחיו אשר מרוויח בכל ענין וענין. ואין אדם מעני מן הצדקה. ובוודאי לי כי יראה ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו.

"דעת ר"י קורקס בדעתו של הרמב"ם"

והנה לפני סיום המאמר נתתי אל ליבי לחקור מעט, כיצד הבינו המפרשים את דברי רבינו, והאם הוקשה להם הקושיות אשר הוקשו לי. ואני כמוצא שלל רב, ראיתי שכיוונתי לאמת הברורה. שכתב ר"י קורקס (הלכות מתנות עניים פרק ז הלכה ה): " ... באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, ונלמד מיעקב, דכתיב ביה, "עשר אעשרנו לך", שני עשורים, הרי כאן חומש, ובעשורים שום מירי, מדכתיב, "אעשרנו", ולא כתיב, "אעשר". ושם נתבאר, שזהו בחייו, אבל לאחר מותו עד פלגא. ולא ידעתי למה השמיט זה רבינו.

ובירושלמי פ"ק דפאה הזכירו תקנה זו בלשון אחרת, "באושא התקינו שיהא אדם מפריש חומש מנכסיו למצות", והקשו על זה, שאם הפירוש הוא בכל שנה א"כ בחמש שנים יוצא כל ממונו ותירצו בתחלה נותן חומש הקרן מכאן ואילך חומש הריוח". ורבינו ב[פירוש ה]משנה פ"ק דפאה כתב תקנה זו ופירש עליה ז"ל ... אבל אם לא נזדמן לו דבר מאשר זכרנו יוציא החומש מן הריוח ולא מן הקרן ויתנהו בצרכי מצוות. עכ"ל. וזהו שכתב כאן רבינו, "בא עני ושאל וכולי עד חמישית נכסיו וכו'", משמע דקרן קאמר! [=כמו שכתבתי למעלה. שכל הלכות מתנות עניים מדבר רק לענין הקרן, ולא לענין הרווחים!], וכשבא עני ושאל! כאשר כתב במשנה.

אלא שלא פירש הרמב"ם כאן במשנה תורה, באם לא בא עני, מוציא חומש השכר ומניחו. וגם לא חילק בין בפעם ראשונה, לפעם שנייה אם צריך להפריש שוב משווי נכסיו, כדברי הירושלמי. וצריך עיון למה! ובסוף הלכות ערכין וחרמין, כתב, "המפזר ממונו במצות אל יפזר יותר מחומש", נראה דאף אם לא בא עני ושאל, שייך דין חומש [=בפתור ופרח למה שכתבנו למעלה]. ונראה שדעת רבינו, דכשבא עני ושאל, חייב לתת לו די מחסורו עד חומש, ואם בא עני אחר חומש מהנשאר וכן לעולם וזהו הדין שכתב כאן.

אבל "מפזר במצות", חייב לפזר חומש פעם אחת לבד [מן הנכסים], שאם אתה אומר בכל שנה קשיא כדברי הירושלמי דבחמש שנים נמצא נותן כל ממונו והיינו ההיא דסוף הלכות ערכין וחרמין והיינו ההיא דירושלמי דמיירי כשאין שם עני אלא שמפריש למצות דהיינו כשיבואו עניים ויצטרכו מעט או למצוות אחרות כאשר אמרו שיהיה אדם מפריש וכו' ולא אמרו נותן אדם. וממילא אתה למד שאם הרויח עוד יפריש חומש הריוח דודאי לא יספיק חומש מה שהיה בו בתחילה למה שהרויח אחר כך והרי חזר זה מכלל נכסיו וזה נכלל במה שכתב בהלכות ערכין המפזר ממונו וכו' אל יפזר יותר מחומש.

דאם זה היו לו ק' זוז והוציא עשרים ואח"כ הרויח עוד ק' ודאי כי יכול לבזבז עוד עשרים וממילא שמעינן לה כי לא פיזר זה חומש ממונו דהיינו זה שהרויח, ועל זה סמך רבינו שלא פירש. ואעפ"י שבירושלמי הוצרכו לפרש כן, כי היכי דלא נטעי דחומש בכל שנה קאמר,

אפשר דרבינו לא חשש לפרשו, שכיון שכתב סתם, "המפזר ממונו במצות אל יפזר יותר וכו'", מסתמא דלעולם בכל ימי חייו קאמר שלא יפריש האדם לפזר במצוות יותר מהחומש שלו. והיינו בתחלה מהקרן. ו[אמנם] כל מה שירויח יפריש חומשו, ומסתמא מכל מה שיכנס בידו יפריש חומש כאשר נתבאר והוא יחוש לעצמו.

שהרי בתלמוד הביאו תקנה זו בכמה מקומות ולא פירשו דבר, וכל כי האי לא הוה שתיק תלמודא מלברורה דודאי קושיא גלויה היא דלחמש שנים מפסיד כל נכסיו, אלא נראה שהדבר ברור מעצמו אין צורך לבארו ולכך גם רבינו לא חשש לפרשו כנ"ל ביאור כוונת רבינו לחלק בין בא עני ושאל שכתב כאן למפריש למצוות דסוף ערכין שלא יחלוק על הירושלמי גם על מה שכתב הוא במשנה שלא כתב דין הריוח אלא במפריש למצוות כמבואר בלשון שהעתקתי גם שלא יקשה למה לא כתב מה שפירשו בירושלמי דוק ותשכח". ע"כ תוכן דבריו.

ושפתיו ברור מללו, והבנתו זכה להפליא. והמבואר פשוט ביותר. שרבינו לא דיבר כלל מענין "רווחים", אלא הכל מדובר בענין נכסים עומדים, שכאשר בא עני לבקש מן האדם, יתן לו מן הנכסים העומדים עד חומש. ומחוייב הוא בכך. אמנם יותר מזה לא יתן לו. אמנם בענין, "רווחים" שיש לאדם חודש בחודשו או שנה בשנה, חובה עליו לתת חומש מן הרווחים.

וכתב בספר יצחק ירנן (הלכות מתנות עניים פרק ז הלכה ה): "וכתב מהר"ש יפה שגם מימות ר"ג נתקנה תקנה זאת, אלא ששכחוה וחזרו ויסדוה באושא, ואינן דברי טעם, דכך היתה הלכה בידם, אינה תקנה, אלא דין תורה, ואפשר הלכה למשה מסיני ומדאורייתא היא, [וקיבלו פירוש על] מקרא, 'דעשר אעשרנו לך", ואמרינן התקינו, שנשתכחה הלכה זאת מישראל וחזרו ויסדוה באושא וכו'". ע"כ. כלומר, לפי דבריו, תקנה זו של חומש מן הרווחים, אינה גזירת חז"ל וגדר. אלא חובה מהתורה שבעל פה שקיבלו דבריהם במסורה. ולכן השתמשו בלשון "התקינו", מכיון שנשכחה הלכה זו מישראל. וחזרו והתקינו אותה והעמידו דין תורה שבעל פה שהיא כתורה שבכתב לענין חשיבות המצוה. וכמו שכתבתי ושיערתי כבר למעלה.

"דעת רבי אליהו גאליפפה על הרמב"ם"

והנה נחתום מאמר זה בדברי ה-"ידי אליהו", שכתב (הלכות ערכין וחרמין פרק ח הלכה יג): " ... אלא שרבינו העתיק כאן לשון הברייתא וסמך על דבריו דבהלכות מתנות עניים, ולא ידעתי למה השמיט [הרמב"ם] הא דגרסינן בירושלמי דריש פאה ר' גמליאל בר אינינוא בעא קומי רבי מנא א"ל חומש לכל שנה לה' שנים הוא מכלה את הכל א"ל תחלה חומש לקרן מכאן ואילך לשכר ע"כ.

הרי בהדיא דמצוה ליתן בכל שנה חומש ממה שירויח ... והתימה שרבינו בפי' משנה א' דפאה הזכיר חומש הריוח שכתב שם אבל אם לא נזדמן לו דבר מאשר זכרנו יוציא החומש מן הריוח ולא מן הקרן ויתנהו בצרכי מצוות. ותמהתי על דבריו שם, דוודאי לפי הירושלמי

כתב כן, ומהירושלמי משמע דאפי' נזדמן לו ונתן חומש הקרן, לעולם מצוה אח"כ לתת בכל שנה חומש הריוח". והרי לך פשוט הדבר שמה שגזרו סנהדרין גדולה באושא, היא תקנה איש מפי איש, וחייב לפי דעתו של רבינו הטהור הרמב"ם, שכל אדם יפריש מריווחיו חומש לעניים, לתורה, ולכל עניני המצוות.

ונסיים בדברי רבינו בהקדמתו למשנה (הקדמת הרמב"ם למשנה): "והחלק החמישי – הם הדינים שנעשו בדרך העיון להסדרת הענינים שבין בני אדם, דבר שאין בו הוספה על דברי תורה ולא גרעון, או בענינים שהם מפני תקון העולם בעניני הדת, והם שקוראים אותם חכמים תקנות ומנהגות. ואסור לעבור עליהם בשום פנים הואיל והסכימה עליהם כל האומה, וכבר הזהיר שלמה ע"ה מלעבור עליהם ואמר ופורץ גדר ישכנו נחש, ותקנות אלה רבות מאד נזכרו בתלמוד ובמשנה, מהם בעניני אסור והתר, ומהם בעניני ממונות, ומהם תקנות שתקנו נביאים כגון תקנות משה ויהושע ועזרא כמו שאמרו משה תיקן להם לישראל שיהו שואלים ודורשין הלכות פסח בפסח, ואמרו משה תיקן להם לישראל הזן בשעה שירד המן, אבל תקנות יהושע ועזרא רבים הם. ומהם תקנות מיוחסות ליחידים מן החכמים, כגון הלל התקין פרוזבול, התקין ר"ג הזקן, התקין ריב"ז, והרבה בתלמוד התקין ר' פלוני. ומהם תקנות מיוחסות לרבים כאמרם באושא התקינו, או תקנו חכמים, או תקנת חכמים, ורבים כיוצא באלה". ע"כ.

כלומר, מה שהתקינו באושא שחייב אדם לתת עשרים אחוז מרווחיו, אסור לעבור על דבר זה בשום פנים, ופורץ גדר ישכנו נחש!

"זלזולו המובהק של הראב"ד ברבינו הטהור הרמב"ם"

הנה לאחר שנתפרסם המאמר לגבי – "יסוד הבחירה שסלל רבינו הרמב"ם על פי התנ"ך המשנה והתלמוד". ולאחר שהוצג זלזולו של הראב"ד ברבינו הרמב"ם במאמר הנזכר. יש שטענו נגדי, שאולי מה שכתב הראב"ד בהשגתו על רבינו, "גדולים וטובים ממנו", אין דבר זה בא להורות על זלזול, אלא רק אמר שיש מי שיותר גדול ממנו לפי דעתו של הראב"ד.

והנה כבר בפשטות יש להשיב, שיש הבדל בין, "גדולים" לבין, "וטובים ממנו". ובמילים אלו ניכר היטב זלזולו של הראב"ד ברבינו הטהור הרמב"ם, שהרי, הראב"ד גילה את פנימיות ליבו ביחסו אל רבינו, שכן היינו שותקים, אם היה כותב, "גדולים ממנו" בלבד. אולם כאשר כתב, "וטובים ממנו", בזה ניכר זלזולו של זה האיש, ברבינו הטהור הרמב"ם. שלפי דעתו של הראב"ד, ניכר כי רבינו לא הלך בדרכים טובות. והמילה, "טובים" ידבר על מעלה מידותית והשקפתית בענין תפיסת התורה והיהדות. והמילה, "גדולים", ידבר על גדולה בתורה ובחכמה.

ותפיסתו של הראב"ד כלפי רבינו הטהור היתה, שרבינו בין בגדולה בתורה היה פחות במעלה מרבותיו, ובין בדרך השקפה מידותית ביחס לתורה, היה פחות במעלה מרבותיו. ולא רק זו בלבד, אלא השגה זו באה על ענין כה יסודי ופשוט, שאין לבורא יתברך יד או רגל, ועל זה הענין משיג הראב"ד ואומר לרבינו, שכמה טובים ומעולים ונדולים הלכו במחשבה שיש לבורא יתברך יד או רגל! כלומר הראב"ד קורא ל-"מינים" שהם ארורים מפי הגבורה, קורא להם, "גדולים", ועוד מעז לקרוא להם, "טובים". ועוד ממי? ממי שהרחיק מהגשמה וכל זיק של הגשמה! הוא רבינו הטהור הרמב"ם. בכל אופן דבר אחד יצא טוב, שהראב"ד שנחשב לאבי ה-"קבלה" הארורה מפי הגבורה, העיד בעדות נאמנה, שרבותיו היו מינים גמורים. וזו עדות נפלאה לעקירת עבודה זרה מן הארץ.

וכבר כתבנו כמה פעמים, שהחושב שיש לבורא יתברך מאורע ממאורעות הנוף, ואפילו החושב בדעתו, שהבורא יתברך בעל רגשות כמו בני אדם, הינו גרוע יותר מעובדי עבודה זרה! והנה לשונו של רבינו הטהור (מורה הנבוכים חלק א' פרק לו'): "ואתה דע, שכל זמן שתהא בדעתך גשמות [כלפי הבורא יתברך, שתחשוב שיש לבורא יתברך, יד, או רגל, חלילה], או [שתחשוב בדעתך, שיש לבורא יתברך] מאורע ממאורעות הנוף, [בנוף: תשמיש, פריה, צרכים, עצב, נחת רוח, בכי, שמחה, דיבור, שינה, הרגשה וכו'. דע כי במחשבה זו בלבד], הנך מקנא ומכעיס, וקודח אש חמה, ושונא ואויב וצר, [והינך] יותר חמור מעובד עבודה זרה בהרבה.

ואם יעלה בדעתך שיש ללמד זכות על מאמיני הגשמות בשל היותו חונך כך או מחמת סכלותו וקוצר השגתו, כך ראוי לך להיות בדעה [זו] בנ[מי ש]עובד עבודה זרה, מפני שאינו עובד [עבודה זרה] אלא [רק] מחמת סכלות או חנוך, מנהג אבותיהם בידיהם". עכ"ל. ותשובה זו במורה מופנית ישירות לראב"ד, ובה מבאר רבינו שאין התנצלות ואין כף זכות על רבותיו של הראב"ד שהיו מינים גמורים, כי חשבו בדעתם שיש לבורא יתברך יד או רגל חלילה,

או מאורע ממאורעות הגופות השפלים. וכתב עליהם שהם גרועים ומכעיסים יותר מעובדי עבודה זרה. ובוודאי שמעז יצא מתוק, שהרי אם הראב"ד, שנחשב בדורו לאיש "גדול" טורח להשיג על אדם "פחות במעלה ולא גדול כמו רבותיו, ולא טוב כמו רבותיו המינים", מה זה אומר על חיבור משנה תורה? שהוא כל כך גדול, וכל כך חשוב, שהראב"ד הוצרך לתת לו יחס גדול. ובזה הוצג להיפך הגמור, כי רבינו הטהור על ידי השגת הראב"ד, נתפרסם עוד יותר, והבינו כל העם את מעלתו הגדולה בתורה, ואת מעלתו הטובה בענין השקפה מידותית ושכלית ביחס לתורה והיראה.

"מדוע הראב"ד מצדד במינים?"

והנה לפני שנענה על הקושיה אשר שאלו השואלים. יש לשאול שאלה, מדוע בכלל הראב"ד כתב ספר "השגות" על דברי רבינו הטהור? מפני מה לא כתב חיבור מקיף כמו שעשה רבינו הטהור הרמב"ם? מדוע אינו טרח לעמול, לקבץ, לאגוד, להבין, לחקור, ולכתוב ספר הלכה מקיף כמו שעשה רבינו? ואם רבותיו היו כה "גדולים", וכה "מעולים וטובים" יותר מאשר רבינו, מדוע לא טרחו לכתוב את כל הלכות התורה כמו שעשה רבינו בספר אחד? מדוע לא ביארו הם ביאור כמו כל ביאור המשנה שעשה רבינו הטהור? וכל זה אף שהיה עובד למלאכתו ועומל ויגע בכל דבר ודבר אשר עושה. ולי יש תשובה, לעת עתה אשאיר אותה לעצמי.

והשאלה הגדולה ביותר שנשאלת, מדוע הראב"ד מצדד ב-"מינים"? כמו שכתב על דברי רבינו הטהור (רמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה ז): "חמשה הן הנקראים מינים: האומר שאין שם אלוה ואין לעולם מנהיג, והאומר שיש שם מנהיג אבל הן שנים או יותר, והאומר שיש שם רבון אחד אבל שהוא גוף ובעל תמונה, וכן האומר שאינו לבדו הראשון וצור לכל, וכן העובד כוכב או מזל וזולתו כדי להיות מליץ בינו ובין רבון העולמים כל אחד מחמשה אלו הוא מין". והשיג הראב"ד, "והאומר שיש שם רבון אחד אלא שהוא גוף ובעל תמונה. אני אומר, ולמה קרא לזה "מין" [=כופר ומשומד]? וכמה גדולים וטובים ממנו, הלכו בזו המחשבה". ע"כ.

והנה, הרי מתוך השגתו, נראה כי הוא מסכים עם דברי רבינו לכאורה, כלומר, מסכים עמו שאין לבורא יתברך יד או רגל, אולם בד בבד מצדד ומגן על מי שחשב מחשבות מינות על הבורא יתברך. ואינני מבין, האם יש משוא פנים בתורה? האם מפני שרבותיו של הראב"ד היו מינים וחרפו בעצמותו של הבורא, וכי בגלל זה הותר לו לצדד ב"מינים"? וכבר כתב רבינו (הקדמה לפרק חלק סנהדרין י' א): "... וכאשר יהיו קיימים לאדם כל היסודות הללו ואמונתו בהם אמתית, הרי הוא נכנס בכלל ישראל, וחובה לאהבו ולחמול עליו וכל מה שצוה ה' אותנו זה על זה מן האהבה והאחוה, ואפילו עשה מה שיכול להיות מן העבירות מחמת תאותו והתגברות יצרו הרע, הרי הוא נענש לפי גודל מריו ויש לו חלק, והוא מפושעי ישראל. וכאשר יפקפק אדם ביסוד מאלו היסודות הרי זה יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנותו ולהשמידו ועליו הוא אומר הלא משנאיך ה' אשנא". ע"כ.

ולא רק שעל פי דברים אלו היה אסור לראב"ד לצדד ברבותיו, אלא היה על הראב"ד למחות ברבותיו, ולכתוב, "ורבים מרבותי שנו בזו במחשבה שהלכו, ויסלח ה' להם". ע"כ. שהרי מצוה לשנאותם, ולהשמידם. כי כפרו באחד מן יסודות דת ישראל!

והראב"ד הוא גילוי אמיתי לכך שהם היו מינים. ולי נראה, שהראב"ד היה זהיר לעצמו בתשובה זו, כי מתוך הבנה שטחית יחשוב הקורא, שהראב"ד מסכים עם הרמב"ם, אלא ש-"רק" מצדד הוא ברבותיו, אולם לאמיתו של דבר נראה, כי מתוך צידודו של הראב"ד ברבותיו המינים, נראה כי גם הוא הלך בדרכים אלו, אלא שלא רצה שיהיה ניכר כן. כך נראה לפי עניות דעתי.

"הרמב"ם לא היה צריך לעשות חשבון ולא עשה"

וכעת, אחר הבנה פשוטה זו, מלבד שטות ההשגה של הראב"ד שאין לה מקום בעצם מהותה. עוד צריך להעיר ולהאיר: וכי רבינו הטהור צריך לעשות חשבון כלפי מי שנקרא, "גדוייל" או "פוייסק", ולעוות את ההלכה בגלל שיש אדם, "גדול" שחושב מחשבות מינות ומחרף בעצמות ה'? הרי אין אנו נותנים חשיבות למי שכתב אלא למה שנאמר בלבד. ומתי אנו נותנים חשיבות למי שאמר? מתי שנתפרסם שהוא גדול בתורה ודבריו באו בקבלה ומסורת למשה מסיני בלבד! וגם כל זה, רק אם אינו חולק על יסודות התורה הנאמנים והברורים, אינו מעקם הלכה ואינו מעוות הדין. וכי אם יהיה אדם גדול שיפנה וידרוש אל המתים, וכי בגלל שהוא נחשב לאדם גדול, נשתוק ולא נמחה? מה זה השטות הזו?

ולפי דברים אלו של הראב"ד, היינו כולנו אמורים לשתוק ולא לדבר כנגד ספר הזוהר הטמא מפי הגבורה, ובכך היינו מחניפים לכל קודמינו אשר חשבו שמדובר בספר שיצא מתחת ידו של רשב"י התנא הטהור. ולא זו היא! אנו לא עובדים בני אדם, אנו עובדים רק אחד! והוא ה' יתברך ויתעלה שמו, אשר ציוה אותנו לקדש מלחמה בעובדי עבודה זרה ובמינים ובצאציהם! ואף אם מדובר באדם שנחשב גדול בידיעת התורה!

ומה מקום יש לכל התורה כולה, אם עם ישראל אינו שומר על אמונת היחוד? כלומר האמנה והידיעה שהבורא הוא אחד! מה מקום יש לכל הידיעות הללו וידיעת הספרים, אם לא מודיעים ושוללים את הגשמות ממנו יתברך? ומכשפי האופל ובעלי הקבלה הארורה והמזוהמת במינות ומיץ של זבל פגאני, לא רק שהגשימו את הבורא, לא רק שהלכו אחר ההבל, המאגיה, השטות והתוהו, ולא רק ששיקרו במצח נחושה, ולא רק שכיחשו בסיפורים מהובלים ולא אמיתיים, אלא חילקוה את הבורא יתברך ויתעלה שמו, לגורמים, וקראו לו, "אבא" – "אמא" – "בן" – "בת". וקראו ואמרו שצריך להתפלל ל-זעיר אנפין הטמא, כלומר קראו לבוראינו האחד והיחיד, "זעיר", שפירושו קטן, זעיר, יש"ו מהבליהם המצחינים מטומאה. וכבר הארכנו ומאריכים ומוסיפים בכדי להוכיח את שקריהם והבליהם, בסדרת מאמרים כאן: "שקר הזוהר". וכן כאן: "כזבי הקבלה הארורה".

והנה לך לשונו של רבינו הטהור הרמב"ם בענין קידוש ה' והאמנה ביחודו יתברך (ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה ט מהדורת קאפח): "והמצוה התשיעית, היא שנצטוינו על קידוש ה', והוא אמרו, "ונקדשתי בתוך בני ישראל", וענין מצוה זו, שאנו מצווים לפרסם דת האמת הזו ברבים, ושלא נירא בכך מהיזק שום מזיק, עד שאפילו יבוא לנו אנס עריץ ויקרא אותנו לכפור בו יתעלה, לא נשמע לו, אלא נמסור עצמנו למות בהחלט, ולא ניתן לו לחשוב שכפרנו, אף שליבנו מאמין בו יתעלה, וזו היא מצות קידוש ה' שנצטוינו בה כל בני ישראל, כלומר שנמסור עצמנו למיתה בידי הערין על אהבתו יתעלה והאמונה באחדותו, כדרך שעשו חנניה מישאל ועזריה בימי נבוכדנצר הרשע, כאשר הכריח להשתחוות לצלם, והשתחוו אז כל בני אדם וישראל בכלל, ולא היה שם מקדש שם שמים, והיה בכך חרפה גדולה לישראל שאבדה מצוה זו מכולם, ולא היה שם מי שמקיים אותה, אלא הכל פחדו, ואין חובת מצוה זו, אלא לכגון אותו המעמד העצום שבו פחדו כל באי העולם, והיה חובה לפרסם את היחוד ולהכריז עליו באותה העת, וכבר הבטיח ה' על ידי ישעיהו שלא תהיה חרפת ישראל גמורה באותו המעמד, ושיופיעו בהם בחורים באותו המעמד הקשה שלא ירתיעם המוות, ויפקירו דמם, ויפרסמו את האמונה ויקדשו את השם ברבים, כמו שנצטוינו על ידי משה רבינו, והוא אומרו, "לא עתה יבוש יעקב ולא פניו יחורו כי בראתו ילדיו וכו'". ע"ש.

"כמה ראיות על זלזולו של הראב"ד ברבינו הרמב"ם"

והנה במאמר זה אני אשתדל להוכיח את זלזולו של הראב"ד ברבינו הטהור הרמב"ם. ואת אחת ההשגות שמראות ומשקפים את דרך ההשקפה שבה הוא נקט:

דוגמה א':

כתב רבינו הטהור הרמב"ם בהקדמתו לספרו משנה תורה (בסוף ההקדמה): "... ובזמן הזה, תקפו הצרות יתירות, ודחקה השעה את הכל, ואבדה חכמת חכמינו, ובינת נבונינו נסתרה. לפיכך אותם הפירושים וההלכות והתשובות שחברו הגאונים, וראו שהם דברים מבוארים, [כבר] נתקשו בימינו, ואין מבין עיניהם כראוי, אלא מעט במספר. ואין צריך לומר הגמרא עצמה הבבלית והירושלמית, וספרא, וספרי, והתוספתא, שהם צריכין דעת רחבה ונפש חכמה וזמן ארוך, ואחר כך יודע מהם הדרך הנכוחה בדברים האסורים והמותרים, ושאר דיני התורה היאך הוא.

ומפני זה נערתי חצני, אני משה בן מיימון הספרדי, ונשענתי על הצור ברוך הוא, ובינותי בכל אלו הספרים, וראיתי לחבר דברים המתבררים מכל אלו החיבורים, בענין האסור והמותר, הטמא והטהור, עם שאר דיני התורה, כולם בלשון ברורה ודרך קצרה, עד שתהא תורה שבעל פה כולה סדורה בפי הכל בלא קושיא ולא פירוק. לא זה אומר בכה וזה בכה. אלא דברים ברורים קרובים נכונים על פי המשפט אשר יתבאר מכל אלו החיבורים והפירושים הנמצאים מימות רבינו הקדוש ועד עכשיו.

עד שיהיו כל הדינין גלויין לקטן ולגדול בדין כל מצוה ומצוה ובדין כל הדברים שתיקנו חכמים ונביאים. כללו של דבר, כדי שלא יהא אדם צריך לחיבור אחר בעולם בדין מדיני ישראל, אלא יהא חיבור זה מקבץ לתורה שבעל פה כולה, עם התקנות והמנהגות והגזירות שנעשו מימות משה רבינו ועד חבור הגמרא, וכמו שפירשו לנו הגאונים בכל חיבוריהם שחיברו אחר הגמרא. לפיכך קראתי שם חיבור זה משנה תורה. לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואחר כך קורא בזה, ויודע ממנו תורה שבעל פה כולה ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם". ע"כ לשון רבינו.

כלומר, רבינו מסביר בבירור מוחלט בלי הרבה מקום לטעויות, שכל מה שהוא כתב את ספרו, היה למען מטרה אחת נעלה: "ספר הלכות ללא חולק, ללא פלפולים" – אלא פסיקה הלכתית שידעו העם מה לעשות בלי לבלבלם בפלפולי הבל וסרק שהיו האירופאים ממוקסמים מהם. שהרי אם היה כותב רבינו "זה אומר בכה, וזה אומר בכה", מה היה שונה דינו של ספר זה מן התלמוד? והמטרה ש-למענה הוא כתב את ספרו היתה יורדת לטמיון!

וזו אחת מן ה-"מכות" החריפות ביותר שהכו את "אוהבי הפלפולים", את "אוהבי הלויימדס"! ומדוע? כי כאשר נכתב ספר הלכתי כל כך ברור נקי וזך ללא חולק, מה יעשו אוהבי הפלפול? כיצד יראו את "חריפותם" המלאה בשטות והבל לעם? כיצד יקבצו הממון לישיבות? כיצד יאכלו וילעו מן התורה?

ולכן רבינו הטהור וספריו, הם היו מלח על פצעיהם שלא הגלידו. ובעיקר ליועצי אשכנז, שכן היו רגילים בעיקר לפלפל ולדוש בדברי התלמוד. בזמן שהתלמוד הוא ספר אשר בא לבאר את דברי המשנה שהיא הקבלה האמיתית למשה מסיני.

והנני כמעט בטוח, שכאשר נתפרסם ספר זה של רבינו הטהור בעולם, היו מתכסים הפוחזים עצות בסתר, מה לעשות, וכיצד לגרום שספרו של הרמב"ם לא יקובל בתפוצות ישראל! שהרי אם ספר משנה תורה יקובל בכל קהילות ישראל, יחרב עולמם של הארורים הללו!

"הראב"ד החדיר השקפה הגרועה ביותר לעולם הדת"

וכעת נראה את "השגת" הראב"ד על דברי רבינו הטהור בהקדמתו למשנה תורה: "אני אומר סבר [הרמב"ם] לתקן [=כלומר לעשות דבר טוב], ולא תיקן [=כלומר שלא עשה דבר טוב אלא קלקל], כי הוא עזב דרך כל המחברים [=בעלי הפלפול] אשר היו לפניו, כי הם הביאו ראיה לדבריהם, וכתבו הדברים בשם אומרם, והיה לו בזה תועלת גדולה, כי פעמים רבות יעלה על לב הדיין לאסור או להתיר, וראייתו ממקום אחד, ואילו ידע כי יש גדול ממנו הפליג שמועתו לדעת אחרת, היה חוזר בו. ועתה לא אדע, למה אחזור מקבלתי ומראייתי, בשביל חיבורו של זה המחבר. [=באילו חיבורו של הרמב"ם כולו חונה סביב דעת יחיד, וכאילו רבינו בדה הדברים מליבו], אם החולק עלי גדול ממני [=בקי ממני] הרי טוב, ואם אני גדול ממנו [=בבקיאות בתורה], למה אבטל דעתי מפני

דעתו? ועוד כי יש דברים שהגאונים חולקים זה על זה, וזה המחבר בירר דברי האחד וכתבם בחיבורו, ולמה אסמוך אני על ברירתו? והיא לא נראית בעיני, ולא אדע החולק עמו אם הוא ראוי לחלוק אם לא. אין זה אלא כל קבל די רוח יתירא ביה". ע"כ.

הנה לפני שנסביר מדוע קושיית הראב"ד על רבינו אינה קושיה כלל וכלל. ארצה כאן לומר דבר אחד, והוא, כמה רבינו התענה ועונה על ידי הקנאים שקינאו בהצלחתו הכבירה, כמה רבינו הטהור סבל מהם בעבור הליכתו אחר האמת, כמה הם שנאו אותו בסתר ליבם, וכמה הם השתמשו בשמו על מנת להדר את עצמם. וידוע כבר, כיצד עונו ונשמדו אותם האשכנזים ששרפו את ספריו של רבינו ברחובות העיר פריז, עד שהקב"ה הנחית עליהם מכה ושרפו 3000 בחורי ישיבת, וכל ספרי התלמוד שלהם שרפו ברחובה של עיר, וכל זה בעבור האיש הידוע לשמצה "שלמה מן ההר", אשר גרם לחרם עצום על דברי רבינו, ובגללו שרפו את ספרי רבינו הטהור הרמב"ם. ועוד נרחיב על כך במאמר אחר.

וכעת להשגתו של הראב"ד על רבינו. באמת שאינני מבין, כי נראה מתוך השגה זו, שהראב"ד "חיפש" להשיג, ולא להבין את ראשו של רבינו. שהרי רבינו כתב מפורש, שכל הספר משנה תורה הוא על ידי עיון במשנה, בשני התלמודים, ובכל ספרות חז"ל שנתחברה עד חתימת התלמוד, ולא כמו שכתב הראב"ד, "ראייתו ממקום אחד".

ולא זו בלבד, אלא רבינו כתב, שהוא נוקט והולך בדרך שהלכו כל הגאונים בהבנת דברי התלמוד והמשנה! והסביר רבינו בדיוק את הסיבה מדוע אינו מביא מקור לדבריו, ולא שטעה בכך! אלא נהג בחכמה גדולה, כי ידע מי אורב לפתחו. אולם על ידי שסתם את ההלכה ללא מקורות, לא השאיר פתח לפוחזים לפלפל בספרו הטהור. והפלא ופלא, טענתו של הראב"ד על רבינו, הוא בעצמו עבר עליה! שהרי ברוב השגותיו לא הביא מקורות לדבריו! ומדוע רק השיג על רבינו ללא כתיבת מקורות לדבריו?

אולם תפיסתו של הראב"ד העיקרית ביחס לפסיקת הלכה, פשוט משאירה את האדם השלם בתמיהה גדולה! ובאמת יש לשאול, כיצד נכתבו דברים אלו מקולמסו של הראב"ד? ואני מתכוין למה שכתב, "ואילו ידע כי יש גדול ממנו הפליג שמועתו לדעת אחרת, היה חוזר בו. ועתה לא אדע, למה אחזור מקבלתי ומראייתי, בשביל חיבורו של זה המחבר. אם החולק עלי גדול ממני הרי טוב, ואם אני גדול ממנו, למה אבטל דעתי מפני דעתו".

כלומר, לפי שיטת בעל ההשגות הזה, פוסקים הלכה לפי גדלות ורוממות המחבר ולא לפי ראיותיו ועיונו בחכמה! כלומר, לפי דעתו של הראב"ד, "אין מקבלים את האמת ממי שאמרה"! ואם דברים נכוחים נכתבו על ידי אדם צעיר, אין לקבל ראיותיו, כי יש איזה אוכל מן התורה ונוהג בה קרדום חוצבים, שהוא נחשב לגדוייל הפוסקים, ומה שהוא אומר כן יעשה, אפילו אם הדבר שאמר הוא ללא ראיות, ואף אם מה שאמר מוביל את העם אחר התוהו וההבל! כלומר, לפי הראב"ד יתכן שבגלל שהוא נחשב גדול לדורו, למה שיקבל את ראיותיו של רבינו? הרי הכל הולך לפי מה שנחשב האדם בעיני העם או בעיני עצמו.

וזו ההשקפה, היא היא זו שהמיתה את עמינו הטהור, היא זו שגרמה להרס עצום במחשבה, בתודעה, בתפיסה המחשבתית של עם ישראל. ועד היום רוב בני התורה, כאשר מראים להם האמת, טענה בפיהם, "וכי אתה יותר גדול ממנו"? ובעצם מי אחראי להשקפה כעורה זו? הראב"ד! שלא הלך בעקבות רבותינו בעלי התלמוד, שהיו אנשים ישרים, ומקבלים האמת ממי שאמרה!

דוגמה ב':

כתב רבינו הטהור (רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ד הלכה ד): "אין אחת מערי מקלט נעשית עיר הנדחת שנאמר "באחד שעריך", ולא ירושלים נעשית עיר הנדחת, לפי שלא נתחלקה לשבטים, ואין עושין עיר הנדחת בספר [גבול], כדי שלא יכנסו עובדי כוכבים ויחריבו את ארץ ישראל, ואין בית דין אחד עושה שלש עיירות הנדחות זו בצד זו, אבל אם היו מרוחקות עושה". וכתב הראב"ד, "כל זה שיבוש וכו'". ע"כ. כלומר, הראב"ד אומר על דברי רבינו, "שיבוש", משובשים דבריו. ומדוע אינו נוהג בדרך כבוד כלפי רבינו? וזה עוד אחת מן הראיות שהראב"ד נהג בצורה מזלזלת כלפי רבינו.

דוגמה ג':

כתב רבינו (רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק יא הלכה ד): "אין מנחשין כעכו"ם שנאמר לא תנחשו, כיצד הוא הנחש? כגון אלו שאומרים הואיל ונפלה פתי מפי או נפל מקלי מידי איני הולך למקום פלוני היום שאם אלך אין חפציי נעשים, הואיל ועבר שועל מימיני איני יוצא מפתח ביתי היום שאם אצא יפגעני אדם רמאי, וכן אלו ששומעים צפצוף העוף ואומרים יהיה כך ולא יהיה כך, טוב לעשות דבר פלוני ורע לעשות דבר פלוני, וכן אלו שאומרים שחוט תרנגול זה שקרא ערבית, שחוט תרנגולת זו שקראה כמו תרנגול, וכן המשים סימנים לעצמו אם יארע לי כך וכך אעשה דבר פלוני ואם לא יארע לי לא אעשה, כאליעזר עבד אברהם, וכן כל כיוצא בדברים האלו הכל אסור וכל העושה מעשה מפני דבר מדברים אלו לוקה". ע"כ.

והשיג בעל ההשגות במקום: "וכן המשים לעצמו סימנים אם יארע לו כך וכך וכו'. א"א זה שיבוש גדול, שהרי דבר זה מותר, ומותר הוא, ואולי הטעהו הלשון שראה, "כל נחש שאינו כאליעזר ויונתן אינו נחש", והוא סבר שלענין איסור נאמר, ולא היא, אלא ה"ק, "אינו ראוי לסמוך", ואיך חשב על צדיקים כמותם עבירה זו. ואי הוו אינהו הוו מפקי פולסי דנורא לאפיה". ע"כ. שימו לב כיצד הראב"ד מסיים את דבריו, מלבד שדברי רבינו צדקו בענין הנחש והחליכה אחר הניחוש, כמו שהוכחתי במאמר על החבית הנפוחה "ישראל טמא-ייב" במאמר זה: "לא ימצא בך מנחש" – "האם תמאייב מבולבל או שוגג"? רבינו הרמב"ם התיר איסורי תורה?".

עוד יש להביא את הבושה שנכתבה כלפי רבינו: "שאם היו אותם צדיקים שומעים את הדברים מרבינו היו נותנים לו מכה אחת של אש לפנים". וזה דיבור של שפת הרחוב שמדברים

אותם יושבי מושב הלצים. ואין ראוי לדבר כך לעמי הארץ, כל שכן לרבינו הטהור אשר היה טהור, חכם, משכיל, מבין, מדקדק, ירא ה', פי כמה וכמה מכל דורו ומכל הקודמים לו. ואני אומר להיפך, אם רבותינו בעלי התלמוד והמשנה היו רואים את רבינו, היו מנשקים אותו ומעודדים אותו על דרכיו הישרים.

ולא רק זו בלבד, אלא הרב-אבד, מאחל לרבינו הטהור בחיי חיותו למות מן העולם, כלומר שיחטוף מכה אחת של אש. ולא סתם השקפותיהם של צאצאיהם וממשיכי דרכיהם נשארו כדוגמת הרב-אבד, ועד היום מדברים בצורה כזו שחצנית, כעורה, נילוזה, ומצחינה מטומאה על כל פרטיה.

אלא, שרבינו הטהור כבר הודיע כמה מרורות הוא סבל מאנשי דורו, ובפרט מיועצי ואנשי אשכנז, שמהם הגיעו רוב הצרות לעם ישראל, ומהם יצא ספר האופל הטמא מה שנקרא זוהר. ואני אוכיח זאת בהמשך הדרך במאמרי על הזוהר החושך הטמא, שכל הדרך של ספר האופל הפגאני הזה, נסללה ונכתבה על ידי הוזי הזיות בסוף תקופת הגאונים של ארצות אשכנז, ובעצם האופל הוא החותם הסופי של הפוחזים הללו.

ואגלה כבר כאן, כי הראשון שבהם הוא מי שלא יודעים מי כותב הספר, כמו שרגילים אנו להבין, שכל ספר שהוא מוזר, מעוקש, ומלא במאגיה, המינים לא נוטים לפרסם את זהות המחבר. וספר זה אשר אזכיר עתה, הוא בין הראשונים שדרך בדרכי המאגיה והחדיר אמונות זרות לעם ישראל. והוא ספר בה"ג = בעל הלכות גדולות שלא ידוע מי מחברו. ולאחר מכן ראבי"ה ממשיך דרכו. רש"י ממשיך דרכם, מחזור ויטרי ממשיך דרכם. ראב"ד היה לגדול ה-"מקובלים", ומי ממשיך דרכו, חיים ויטאל שעסק בכישופים ובהזיות הקמיעות והנחשים. האר"י רבו של ויטאל שלימד אותו את תורת הזיווגים, הוא צאצא של רש"י. בקיצור, הכל מובן. יועצי אשכנז הם אלו שאחראים על ספר האופל הטמא במלוא מובן המילה.

והנה הודאתו של רבינו על המרורות הקשים אשר ספג מהפוחזים הללו (באגרת של הרמב"ם לתלמידו יוסף, שמתוך האגרת אתה למד שהתווכח הוא עם שני בני אדם שנקראו "ראשי ישיבה", אשר יצאו חוצץ נגד רבו הרמב"ם. וכותב הרמב"ם לתלמידו יוסף, כך (אגרות הרמב"ם עמוד קכה מהדורת קאפח)**:** "**וממה שאתה צריך לדעת בני, באמתת אמונתי** [נשבע] **בתורת משה רבינו, שאין לי ספק מכל הענינים שהזכרת במכתבך, ואני בטוח שכך אירע** [ואין אני חושד אותך שאתה משקר]**, אלא שאין מדותי כמידותיך בני, כי אני מוחל על כבודי מאוה,** [אמנם] **ואתה אינך יכול להתאפק.** [אבל] **אני, חנכוני הגיל והניסיון, נוסף למה שמחייב העיון** [שאין להגיב לאנשים המתרעמים והמבזים אותי]**. ודע שאני לא חברתי ספר זה כדי להתגדל בו בישראל, ולא כדי שיתפרסם שמי, שאז** [שאם תהיה כוונתי לגדל את שמי] **יצר לי** [באשר מבזים אותי] **אם לא תתקיים מטרתי אשר בגללה חברתיו. אלא חברתיו** [בדעתי] **תחילה** [בראש ובראשונה] **וה' יודע** [שכך היא האמת, שחברתיו בתחילה רק לצורך] **לעצמי, כדי להתפנות מן החקירה והחיפוש למה שאזדקק לו, ולעת הזקנה, ולמען ה' יתעלה. לפי שאני באמת קנא קנאתי לה' אלהי ישראל בראותי אומה ללא ספר באמת וללא השקפות נכונות ומדוייקות, ולכן עשיתי מה שעשיתי** [ופרסמתי זה הספר ברבים] **למען ה' בלבד**". עכ"ל.

עוד כותב הרמב"ם (שם אות ז): "ומדוע אתה מתפלא על התנהוגותו [של מי שביזנתי] בדומה למדות הללו, אותו שחונך מצעירותו באשליה שאין בדור כמוהו, וסייעוהו בכך הזקנה והמעלה והייחוס והעדר בעל ההבחנה באותו האקלים, וזקיקותו לבני אדם להחדיר לליבם אותו התבשיל הנתעב, שכל בני אדם מצפים לכל דבר הנשמע מן הישיבה או למתן תואר כבוד, ואותן ההזיות שנעשו להם בטבע.

והיאך אתה מדה לעצמך בני, שהם יגידו לדאגת הכרת האמת עד כדי שיודה שהוא חסר ויעקוב כבודו וכבוד ביתצ אביו. זה מה שלא יעשהו כמוהו ולא מי שהוא יותר שלם ממנו. ואני יודע ברור שכל שנתפרסם שמי שם יותר, מביאו דוחק הנסבות הוא והנוהים אחריו, וכל מי שרוצה שתהא לו מעלה בעיני הבריות להמעיט את חבורי ולהראות לבני אדם שהם יותר שלימים מכדי להזקק לעיין בו, ואף חולקים עליו, [=ואומרים הפוחזים הרשעים] ואילו רצה אחד מהם לחבר היה מחבר יותר טוב ממנו בזמן קצר, ואם יביאם הכרח הדברים לפקפק בדתיותי ומעשי יעשו זאת.

וכל זה חי ה' בני, אינו מצער אותי, ואפילו ראיתיו ונעשה בנוכחותי, אלא הייתי מדבר בנימוס ושותק או עונה לפי המצב, כי אשר נעלם מהם באמת הוא יותר חמור מזה בהרבה. ואין אני דואג לנצחון עצמי, כי כבודי העצמי ומדותי לדעתי הוא להתעלם מן הסכלים, לא לנצח אותם במילים". ע"כ. וזו דוגמה לאיש שקידש שם שמים, אף שעמדו נגדו פוחזים נלחם בהם בחוזקה והמשיך בדרכו הישרה!

דוגמה ד':

כתב רבינו (רמב"ם הלכות תשובה פרק ו הלכה ה): "ומהו זה שאמר דוד טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך ידרך ענוים וגו', זה ששלח נביאים להם מודיעים דרכי ה' ומחזירין אותן בתשובה, ועוד שנתן בהם כח ללמוד ולהבין, שמדה זו בכל אדם שכל זמן שהוא נמשך בדרכי החכמה והצדק מתאוה להן ורודף אותם, והוא מה שאמרו רז"ל בא לטהר מסייעין אותו כלומר ימצא עצמו נעזר על הדבר, והלא כתוב בתורה ועבדום וענו אותם הרי גזר על המצריים לעשות רע, וכתיב וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ, הרי גזר על ישראל לעבוד כו"ם ולמה נפרע מהן, לפי שלא גזר על איש פלוני הידוע שיהיה הוא הזונה אלא כל אחד ואחד מאותן הזונים לעבוד כו"ם אילו לא רצה לעבוד לא היה עובד, ולא הודיעו הבורא אלא מנהגו של עולם, הא למה זה דומה לאומר העם הזה יהיה בהן צדיקים ורשעים, לא מפני זה יאמר הרשע כבר נגזר עליו שיהיה רשע מפני שהודיע למשה שיהיו רשעים בישראל, בענין שנאמר כי לא יחדל אביון מקרב הארץ, וכן המצריים כל אחד ואחד מאותן המצירים והמריעים לישראל אילו לא רצה להרע להם הרשות בידו, שלא גזר על איש ידוע אלא הודיעו שסוף זרעו עתיד להשתעבד בארץ לא להם, וכבר אמרנו שאין כח באדם לידע היאך ידע הקדוש ברוך הוא דברים העתידין להיות". והשיג האיש במקום: "והלא כתוב בתורה ועבדום וענו אותם וכו'. א"א אלה הם אריכות דברים שאינן מתובלים וחיי ראשי כמעט אני אומר שהם דברי נערות". ע"כ.

והנה שוב מתברר לך הקורא ומתלבן, שהראב"ד לא רק שזלזל ברבינו הטהור, ולא רק שראה את רבינו כפחות המעלה, ולא רק שראה את רבינו כפחות בענין ההליכה במידות והשקפותיו ביחס לתורה, אלא הראב"ד היה תופס את רבינו כמי שמזלזל בדברי חכמים! וצייר את רבינו כמי שמבזם! ובאמר הבא אני יוכיח בראיות ברורות, שהראב"ד וחבריו שהצרו והציקו לרבינו הטהור, ניסו להפיץ בכל הכח שרבינו היה כופר בתחיית המתים, אף שכתב אין ספור פעמים שהוא לא!

"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד – מהיכן נולד דבר זה"?

הנה ראיתי לנכון לחקור ולהבין, מדוע אנו אומרים לאחר קריאת פסוק, "שמע ישראל", את המשפט הבא: "ברוך שם, כבוד מלכותו, לעולם ועד". ובנוסף לזה יש להבין, מדוע אנו אומרים אותו דווקא בלחש? ועוד יש לשאול, מפני מה ביום כיפור, המון בני אדם אומרים ענין זה בקול רם, כלומר שאומרים, "ברוך שם, כבוד מלכותו, לעולם ועד" בקול רם דווקא, בשונה משאר ימות השנה? ועוד נקודה שיש לעמוד עליה, האם צריך לומר ענין זה בלחש, דווקא לאחר פסוק שמע ישראל, או שבכל מצב שאומרו, חייב לומר אותו בלחש?

והנה הודיעונו חז"ל במשנה (מסכת פסחים פרק ד משנה ח): "ששה דברים עשו אנשי יריחו, על שלושה מיחו בידם [חכמים], ועל שלושה [=אע"פ שלא עשו כדין], לא מיחו בידם. ואלו הן שלא מיחו בידם, [שהיו] מרכיבין דקלים כל היום, ו[היו] כורכין את שמע, ו[היו] קוצרין וגודשין לפני העומר, ולא מיחו בידם. ואלו שמיחו בידם, מתירין גמזיות של הקודש, ואוכלין מתחת הנשרים בשבת, ונותנים פאה לירק, ומיחו בידם חכמים". ע"כ.

וכתב רבינו הטהור בפירוש המשנה (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת פסחים פרק ד משנה ט): "[דע לך, כי כל] אלו הששה דברים, כולם היו שלא ברצון חכמים, אלא שעל שלושה מהם והם הראשונים לא מיחו בידם חכמים, ושלשה המנוים באחרונה מיחו בידם. הראשונות, שהיו מרכיבין דקלים כל יום ארבעה עשר, והוא שמרכיבין הזכר על התמרות. וזה מפורסם אצל עובדי האדמה, וזהו ענין אמרו מרכיבין דקלים. ו[מה שהיו] "כורכין את שמע", [הכוונה בזה], שלא היו אומרים [בלל], "ברוך שם, כבוד מלכותו, [לעולם ועד]", בעת קרית שמע". ע"כ.

והנה על המשנה הזו ביארו רבותינו בתלמוד (ירושלמי מסכת פסחים פרק ד הלכה ט): "כיצד היו כורכין את שמע? אמר רב אחא, אמר רבי זעירה, א"ה, לא שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, אלא שלא היו מפסיקין בין תיבה לתיבה, דברי רבי מאיר. [=כלומר, רבי מאיר סובר, שהיו אומרים שמע ישראל וכו' באופן רצוף ללא הפסק, ואסור לעשות כן, שהרי משמע כי ישראל הוא ה' יתברך חלילה]. רבי יודה אומר [בוודאי כי] מפסיקין היו, [=שכן אם לא היו מפסיקין בפסוק ראשון היו חייבים למחות בידם, כי מדובר באמירה שיש בה מינות בשוגג!], אלא, שלא היו אומרים, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". ר' יוסה אמר, ר' זעירה [אמר בשם] ר' [=רבי], לא שמע ישראל ה' וגו' אלא שלא היו מפסיקין בין אחד לברוך. [=כלומר, שהיו אומרים את שניהם בוודאי כי מסורת היה לומר ענין זה של, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", אלא שהיו אומרים שמע ישראל וענין זה ברצף גמור]. דברי רבי מאיר. רבי יודה אומר, מפסיקין היו, אלא שלא היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". ע"כ.

ובתלמוד בבלי (מסכת פסחים דף נו עמוד א): מבואר "וכורכין את שמע. היכי עבדי? [=כיצד עשו? כלומר מה זה שאמרו במשנה, "וכורכין את שמע"?], אמר רב יהודה: אומרים, שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, ולא היו מפסיקין. [כלומר, שהיו אומרים אותו ללא שהיו מפסיקין בין צמד המילים, "שמע ישראל", לבין צמד המילים הבאות, "יי אלהינו יי אחד". ואז היה נשמע כאילו אומרים, "שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד", כלומר שהיה נשמע שאומרים "שמע יעקב" שהוא נקרא "ישראל", וכאילו היה אומרים שיעקב הוא יי אלהינו חלילה וחס.

ולא ניתן לומר שכוונת רבי יהודה ש-"אין כורכין", הכוונה שאין מפסיקין לומר, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"], **רבא אמר: מפסיקין היו [=רבא חולק על רב יהודה וטוען, בוודאי שהיו מפסיקין ואומרים כך, "שמע ישראל, – יי אלהינו, – יי אחד". שכן המחבר "שמע ישראל עם "יי אלהינו", הרי הוא מין בשוגג!**

ומסביר רבא ואומר, שמה שאמרו, "כורכין את שמע"], אלא שהיו אומרים [ברצף את הפסוק "וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ] **היום על לבבך"** [ולא היו אומרים "היום", ומפסיקין מעט, ולאחר מכן אומרים, "על לבבך", שכן מדבריהם], **דמשמע: "היום על לבבך",** [דווקא היום צריכים שיהיו, ומחר משמע, יהיה ביטול לאותה תורה חלילה, שכן "רק היום" צריך לשמור, לפי זה הכורך את שמע ולא עושה הפסק בין מילת, "היום" לצמד המילים, "על לבבך". וכמו שמבאר רבא] **ולא, "מחר על לבבך".** [ממשיך התלמוד מלמד ואומר], **תנו רבנן: כיצד היו כורכין את שמע? אומרים, "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד", ולא היו מפסיקין. דברי רבי מאיר.** [כמו רב יהודה שנזכר למעלה]. **רבי יהודה אומר: מפסיקין היו** [בוודאי בפסוק עצמו של שמע ישראל, שכן מי שאינו מפסיק בפסוק זה הרי הוא מין בשוגג! וחובה למחות בו], **אלא שלא היו אומרים** [בין פסוק שמע לבין פסוק ואהבת וכו'], **"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".**

ואנן [ואנחנו], **מאי טעמא אמרינן ליה?** [=בלומר, מה אנו שונים מהם שאנו אומרים ברוך שם וכו'], **כדדריש רבי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש: "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם". ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו שכינה. אמר: שמא חס ושלום יש במטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו. אמרו לו בניו: "שמע ישראל** [=שמע יעקב אבינו ותדע, אנו מודים שהבורא יתברך הוא], **ה' אלהינו,** [ולא רק זה, אלא הוא יתברך] **ה' אחד".** [ואינו מתחלק]**! אמרו** [בניו של יעקב לאבין], **"כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד". באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר: "ברוך שם, כבוד מלכותו, לעולם ועד".**

אמרי רבנן: היכי נעביד? נאמרוהו [=אם נאמר אותו, הרי הדבר לכאורה אסור, וכל שכן אם נאמר אותו בקול], מכיון ש]**לא אמרו משה רבינו** [וכיצד נוסיף על מה שלא אמרו משה רבינו]? [ואם] **לא נאמרוהו,** [הרי] **אמרו יעקב!** [ולכן] **התקינו שיהו אומרים אותו בחשאי** [ולא בגלוי חלילה, שלא יראה כמוסיף על התורה]. **אמר רבי יצחק, אמרי דבי רבי אמי: משל לבת מלך שהריחה ציקי קדירה, אם תאמר – יש לה גנאי, לא תאמר – יש לה צער. התחילו עבדיה להביא בחשאי. אמר רבי אבהו: התקינו שיהו אומרים אותו בקול רם מפני תרעומת המינין. ובנהרדעא דליכא "מינין" – עד השתא אמרי לה בחשאי". ע"כ.**

והנה מבואר בפשטות מדברי זה התלמוד, כי חובה לומר, "ברוך שם, כבוד מלכותו, לעולם ועד" בלחש; כלומר בקול נמוך מאוד באופן כזה שלא ישמע ממנו לאחרים. והיכן שיש חשש שנמצאים מינים בלבד, ויבואו לחשוד את האדם הממלמל מילים לאחר פסוק ראשון זה, ויחשבוהו למין כמוהם, יש לאומרו בקול רם. והחשש שיראה כמוסיף על דברי תורה, הוא פחות חמור מן החשש שיחשב למין. אמנם במקום שאין חשש שיחשדו את האדם במינות בגלל שמחוייב לומר "ברוך שם וכו'" בלחש, אז חובה לומר לעולם את זה הענין בלחש.

וכתב רבינו חננאל, "וכורכין את שמע – קיימא לן כרבי יהודה, דאמר, לא שהיו כורכין שמע ישראל עם ואהבת את ה', אלא לעולם מפסיקין היו בין שמע ישראל ל-ואהבת! אלא שלא היו אומרים בהפסק זה, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". ומאי כורכין דקתני? דלא היו מפסקי בדבר אחר, בין שמע לואהבת את ה':

ואנן מאי טעמא? אמרי' ליה, כי הא דדרש ר"ש בן פזי, "ויקרא יעקב אל בניו", מלמד שבקש לגלות הקץ לבניו נסתלקה שכינה ממנו, אמר דלמא חס ושלום פסול יש במטתי? פתחו כלן ואמרו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד כיון ששמע להם כך, פתח הוא, ואמר, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. [ולכן] התקינו [חכמים] במקום שאין בו מינין, לאמרו בחשאי. ובמקום שיש בו מינין אומרין אותו בקול [רם] באושא הוו שכיחי". ע"כ.

והנה מתוך דברי התלמוד ומתוך דברי רבינו חננאל, אין שום טעם ואפילו לא חשש מסויים משום גורם, או עויין מזיק של ישות פגאנית ומאגית המקנא לאדם, שבגלל זו הסיבה צריך לומר חלילה, "ברוך שם וכו'" בלחש. אלא הכל ענין שכלי על פי השכל הישר, שלא יראה שחלילה מוסיף האדם על פסוקי התורה, כמו שלימדונו רבותינו עליהם השלום! ואם כן, לעולם ועד אסור יהיה בשום מצב לפי דעת התלמוד, לומר, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", בקול רם.

וכה פסקו של רבינו הטהור (רמב"ם הלכות קריאת שמע פרק א הלכה ד): "הקורא קריאת שמע, כשהוא גומר פסוק ראשון, אומר בלחש, "ברוך שם, כבוד מלכותו, לעולם ועד", וחוזר וקורא כדרכו, ואהבת את יי' אלהיך עד סופה. ולמה קורין כן? מסורת היא בידינו, שבשעה שקיבץ יעקב אבינו את בניו במצרים, בשעת מיתתו ציום וזרזם על יחוד השם, ועל דרך ה' שהלך בה אברהם ויצחק אביו, ושאל אותם ואמר להם, בני שמא יש בכם פסלות, [שמא יש בכם] מי שאינו עומד עמי ביחוד ה'? [ואמר זה] כענין שאמר לנו משה רבינו (דברים פרק כט פסוק יז פרשת נצבים): "פֶּן יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה [או מִשְׁפָּחָה או שֵׁבֶט אֲשֶׁר לְבָבוֹ פֹּנֶה הַיּוֹם מֵעִם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְלֶכֶת לַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם פֶּן יֵשׁ בָּכֶם שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה". ענו כולם [כל בניו של יעקב] ואמרו, "שמע ישראל [=שמע אבא יעקב מה שאנו מדברים], יי' אלהינו, יי' אחד". כלומר, שמע ממנו אבינו ישראל, [אנו מודים ואומרים], יי' אלהינו יי' אחד [=ואנחנו עמך בהאמנה זו שהבורא יתעלה שמו אחד הוא! מיד] פתח הזקן ואמר, "ברוך שם, כבוד מלכותו, לעולם ועד", לפיכך נהגו כל ישראל לומר שבח, ששבח בו ישראל הזקן אחר פסוק זה". ע"כ.

והנה מבואר מדבריו שמלבד שאבותינו היו דבקים באמונת היחוד, הנה יעקב אבינו, היה ירא שלא יפלו בניו לסכלות אמונות הצאביים שהיו בזמניהם כמו בזמננו, ולכן חששו של יעקב אבינו לפני פטירתו היה על דבר אחד, האם בניו שומרים על יחוד ה'! והם פתחו ואמרו לו, אבא ישראל, "יי אלהינו יי אחד!, כלומר לא רק שהוא יתברך אלהינו ואנו עבדים ומקבלים עלינו כל רצונו! אלא שהוא יתברך אחד! לא מתחלק, לא זקוק, ולא צריך לבריותיו, אלא כולם צריכים אליו.

"כיצד נכשלו "גדולים" בעיוות הלכה על סמך מדרשים"?

והנה על מנת להבין את שאנו רוצים לומר, עלינו להקדים ולומר כמה דברים חשובים לפני בואנו לענין שאנו רוצים להציג. ולפני שנציג הענין, נאמר, כי אחד הדברים החמורים ביותר שהרסו את השקפת התורה והרהרו יסודותיה, הוא ענין שיבוש הבנת מדרשי חז"ל, שבאו על מנת ללמד ולהפיק דברים מוסריים בלבד.

וכמובן כל זה אני מדבר ביחס למדרשי חז"ל האמיתיים! המובאים בשני התלמודים הירושלמי והבבלי, או במדרשי חז"ל המוסמכים עלינו, ומהם, "בראשית רבה", ומדרש, "ויקרא רבה", אשר נכתבו בזמן מאוחר וקדום, וככל הידוע לנו היו מוסמכים הם בעיני חז"ל. וכמובן גם ממדרשים אלו, אין להסיק הלכות, וחלילה לא לפרש הנמנעות כפשוטן של דברים וכיוצא בהם, אלא חייבים אנו לדעת שדברים אלו הם מליצות שבאו ללמד מוסר, וכל מה שנמנע מן המושכל או מן הטבע, בוודאי לא קרה במציאות, אלא יש לייחסו למליצה מוסרית בלבד. ואם אדם לא מצליח להבין מה באו חז"ל ללמד, על דבר זה וכיוצא אמרו, "למד עצמך לומר איני יודע", מאשר שתאמין דבר כפשוטו, ותחריב את יסודות הדת חלילה וחס.

אולם אלא שלמדו ממדרשים מזוייפים שחוברו לאחר חתימת התלמוד, ואין להם שום ביסוס ושום קשר לתורת אמת נכוחה, בדבר זה יש תוספת תלונה פי כמה וכמה על מי שהרס ושיבש, ולמד הלכות, והוליד הזיות, מ-"דרשות" שבנויות על סיפורי בדים בלבד, ועל פרי דמיונם הבואש של המחברים שחיברוהו!

"דברי המורה נבוכים המלאים ביסודות"

ולכן רבינו מבאר במורה (פתיחה מהדורת הרב קאפח עמוד ו): "אבל אותם שלא ראו אור [בלומר, שלא ראו אמת התורה] אף פעם, [כמו אלו שפירשו מדרשי חז"ל והפכו הנמנעות למציאות], אלא הם מגששים באפלתם, והם אשר נאמר בהם (תהלים פרק פב פסוק ה): "לֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ בַּחֲשֵׁכָה יִתְהַלֵּכוּ יִמּוֹטוּ כָּל־מוֹסְדֵי אָרֶץ". ונעלם מהם האמת לגמרי, על אף עוצם בהירותו [=הנראה לכל מבין]. כמו שאמר בהם (איוב פרק לז פסוק כא): "וְעַתָּה לֹא רָאוּ אוֹר בָּהִיר הוּא בַּשְּׁחָקִים וְרוּחַ עָבְרָה וַתְּטַהֲרֵם". והם המון עמי הארץ, אין מקום להזכירם כאן במאמר זה. ודע כי כאשר ירצה אחד [מרבותינו] השלימים כפי מעלת שלמותו, לומר דבר ממה שהבין מן הסודות הללו, בין [שירצה לומר דבר זה] בפיו, בין [שירצה לבטאות הדבר ולכתוב] בקולמוסו, לא יוכל לבאר [בפיו ובקולמוסו] ואפילו כדי השגתו באור שלם באופן מסודר, כדרך שהוא עושה בשאר המדעים אשר למודן ידוע. אלא יארע לו בלמדו לזולתו, כפי שאירע לו בלמדו לעצמו, כלומר שיהא הדבר [האמת הברורה] מופיע וצץ, ושוב נעלם, כאילו טבע הדבר הזה רבויו ומיעוטו כך הוא.

ולפיכך כאשר רוצה כל חכם אלהי רבאני [מרבותינו השלימים] שהיו משיגי האמת, ללמד דבר מן הסוג הזה [לאחרים], אינו מדבר בו כי אם [דווקא] במשלים וחידות [=מרוחקים מן הדעת], ו[לכן, אותם החכמים השלימים] הרבו המשלים ועשאום שונים במין [בתיאור ענין המשל], ואף [עשאום

שונים] **בסוג** [בסגנון המשל עצמו, שאין משל אחד דומה לחבירו]. **וברובם עשו** [רבותינו השלימים את משלם], **שיהא הענין שהמטרה הבנתו** [כלומר, הענין הוא המשל, המטרה היא, הבנת הדברים היטב, והבנה זו תבוא לקוראו] **בתחלת המשל, או באמציעתו, או בסופו** [כוונת רבינו לומר, שיתכן שלא כל המשל הוא "נמשל", אלא יתכן שהמשל יהיה ארוך מאוד, אולם הנמשל יובן רק בחלק קטן ממנו, או בתחלתו, או באמצעיתו, או בסופו, וכל זה דווקא] **אם לא ימצא משל התואם את הענין המכוון מתחלתו ועד סופו. ו**[הם רבותינו השלימים] **הניחו את הענין שרצו ללמדו למי שמוכשר לדעת אותו, ואע"פ שהוא ענין אחד מסויים מפוזר במשלים רבים מרוחקים.** [כלומר, פעמים רבותינו השלימים, לא ביארו את הנמשל מדבריהם במשל אחד שכתבו, אלא עליך לחבר הדברים במקומות מפוזרים ולעשות היקשים על מנת להבין דבריהם היטב, והכל הוא על פי עומק שכלם]. **ע"כ.**

והרי לך קורא נעים, שכל הסובר שדברי חז"ל שדברו במשליהם שרחוקים מדרך הטבע וההגיון הבריא, הם פשטים כמו שהם, ללא עמקות ונמשל, הרי הוא החשיך את כוונתם השלימה ואת עומק חכמתם הגדולה. וגרם הרס רב מאוד, אשר לא נראה בעין רגילה, אלא למי שמתבונן היטב. ולא רק שהוא הרס את הבאים אחריו, אלא עשה את חז"ל המחוכמים לטפשים.

"דברי רבינו הטהור בפרק חלק"

כמו שכתב רבינו הטהור שכבר הבין בקטנותו, כיצד לעו ותעו בני אדם בהבנת דברי חז"ל, עד שהקדיש לכך במספר מקומות התייחסות נצרכת, והציל בכך את היהדות כולה! כמו שכתב בלשונו (פירוש המשנה – סנהדרין, הקדמה לפרק חלק)**: "וממה שאתה צריך לדעת, שדברי חכמים עליהם השלום, נחלקו בהם בני אדם** [בהבנתם, באופן פירושם, ובתכלית ענינם. ונמנים אותם בני אדם] **לשלוש כתות: הכת הראשונה, והם רוב** [מבני אדם ומאותם שנחשבים "חכמים"] **אשר נפגשתי עמהם, ואשר ראיתי חבוריהם** [המשובשים], **ואשר שמעתי עליהם** [ועל דבריהם המפורסמים, וראיתי ש] **מבינים אותם,** [כלומר את דברי חז"ל] **כפשוטם** [ממש], **ואינם מסבירים אותם** [לעומק כוונתם] **כלל,** [ואינם חוקרים לעיקר כוונתם הגדולה אשר כיוונו אלו השלימים], **ונעשו אצלם,** [כלומר אצל אותם בני אדם הנקראים בפי רבינו "הכת הראשונה"], **כל הנמנעות** [נמנע הוא דבר אשר לא יכול להתכן בנדרי הטבע אלא דווקא באורח נס פלאי ורחוק, או שדבר נמנע, הוא דבר שאמרו חז"ל והוא זר ורחוק מיסודות הדת. והם, אותם אנשי הכת הזו, פירשו כל הדברים שאמרו חז"ל, שלא יכולים להיות בנדר הטבע אם לא בנס גמור, ועשו אותם את כל דבריהם] **מחוייבי המציאות,** [כלומר שכך זה היה ממש, בעבור שהוצרכו לפרש הדברים כפשוטם לפי רוב שיבושם].

ולא עשו כן [אותם המפרשים, וכותבי ספרים, ומגידי השיעורים] **אלא** [רק] **מחמת סבלותם בחכמות** [השלימות], **וריחוקם מן המדעים** [האמיתיים]. **ו**[בוודאי] **אין בהם** [באותם אנשי התורה ואלו שנקראים חכמים אשר מפרשים כל דבר כפשוטו, אין בהם] **מן השלימות** [האמיתי], **עד כדי שיתעוררו על כך מעצמם. ו**[מכיון שרוב בני התורה וכותבי הספרים הולכים בדרך זו, מחמת סיבה זו] **לא מצאו** [אפילו אחד] **מעורר שיעוררם** [על טעותם וסכלותם], **ולכן חושבים הם, שאין כוונת חכמים בכל מאמריהם המחוכמים, אלא מה שהבינו הם מהם, וש**[כל דבריהם] **הם כפשוטם. ואף על פי** [שנראה לעין כל ופשוט הדבר], **שיש בפשטי מקצת דבריהם מן הזרות** [כלומר כל ילד יודע להבחין ויודע לתמוה, אם תפרש כל אמרה של חז"ל כפשוטה, כי הדברים לא יתכנו בטבע אנוש]. **עד כדי** [כך] **שאם תספרנו כפשוטו להמון העם** [באותו כת הראשונה

שכך דורשים הדברים ברבים], **כל שכן ליחידיהם, היו נדהמים בכך** [תמהים שואלים] **ואומרים, "היאך אפשר** [איך יתכן] **שיהא בעולם אדם שמדמה דברים אלו, וחושב** [בדעתו הטפשית] **שהם דברים נבונים, וכל שכן שימצאו חן בעיניו".**

והכת הזו המסכנה, רחמנות על סכלותם, לפי שהם [באותם פירושיהם שפירשו על פי פשוטם של דברים ולא התבוננו לדבריהם העמוקים של רבותינו. כביכול חשבו שכבר הם] **רוממו את החכמים לפי** [סכלותם ו]**מחשבתם,** ו[האמת הברורה היא, שפעלו להיפך הגמור! כי בפירושיהם שנתנו וכתבו דברים זרים כאלו], **אינם אלא משפילים אותם בתכלית השפלות,** ו[הצרה הגדולה ביותר, שאותם המפרשים אפילו] **אינם מרגישים בכך! וחי ה'** [הריני נשבע בשמו של ה' יתברך], **כי הכת הזו** [המסכנה, הם אלו ה]**מאבדים הדר התורה,** ו[לפי האמת] **מחשיכים זהרה, ועושים** [הם, את] **תורת ה' בהיפך המכוון בה, לפי שה' אמר על חכמת תורתו, "אשר ישמעון את כל החוקים האלה וכו',** [דווקא דברים אשר נשמעים על אחרים, ולא דברים שאינם נשמעים!]. **והכת הזו דורשין מפשטי דברי חכמים, דברים אשר אם ישמעום העמים,** [יצחקו ו]**-יאמרו רק עם סכל ונבל הגוי הקטן הזה.**

ו[ממה שראיתי] **הרבה שעושין כן,** [הם אותם] **הדרשנין המבינים** [המסבירים] **לעם** [ומלמדים אותו], **מה שאינם מבינים הם עצמם, ומי יתן ו**[אותם הדרשנים המשובשים] **שתקו! כיון שאינם מבינים** [בכלל מה שלומדים, כל שכן שמקלקלים כאשר מסבירים זאת לאחרים]. **מי יתן החרש תחרישון** [ועל ידי שתחרישו] **ותהי לכם לחכמה** [כי השתיקה מורה על החכמה], **או היה להם** [לאותם דרשנין] **לומר** [האמת לקהל שומעם, ולהכריז בפיהם], **אין אנו יודעים מה רצו חכמים** [לומר לנו] **בדברים אלו, ולא** [נדע] **היאך פירושו** [האמיתי. אבל הם לא עשו כן], **אלא חושבים שהבינו** [בקוצר דעתם] [את דברי חכמינו עליהם השלום], ו[לא זו בלבד, אלא מוסיפים רעה על רעה, ש]**מעמידים את עצמם להבין** [ללמד] **לעם, מה שהבינו הם עצמם** [בדעתם המשובשת, ולאמיתו של דבר, הם כלל] **לא** [הבינו] **מה שאמרו חכמים. ודורשין בפני ההמון בדרשות** [בתלמוד מסכת] **ברכות,** ו[בתלמוד מסכת סנהדרין] **פרק חלק וזולתם, כפשוטם מלה במלה** [ללא כל הסבר שישבר את האוזן לקהל שומעיהם]. **עכ"ל.**

כל מי שמעכל את מה שכתוב כאן מסיק וזוכה לכמה מסקנות:

א) החרבת היהדות באה בעקבות אי הבנת חז"ל וחוסר עיון אמיתי בהם. כמובן וברור שכל זה הגיע מן החשק העז לחבר ספרים, להיות פוסק, להיות עוד אחד ששומעים עליו, עד שלא שמו ליבם לאמת של חז"ל.

ב) בעלי המשנה ושני התלמודים בבלי וירושלמי, הם שקבלו את התורה במסורת ממשה רבינו ועד אליהם, וכל דבריהם בחכמה גדולה ונפלאה. ועליהם אין להוסיף ואין לגרוע. וכמו שכתב רבינו הרמב"ם ביסוד התשיעי: "ויסוד התשיעי הבטוח. והוא שזו תורת משה לא תבטל, ולא תבוא תורה מאת ה' זולתה, ולא יתוסף בה ולא ינרע ממנה לא בכתוב ולא בפירוש, [ועל זה] אמר, "לא תוסף עליו, ולא תגרע ממנו". וכבר ביארנו מה שצריך לבאר ביסוד זה בהקדמת החבור הזה". עכ"ל. וכתב האבן עזרא (שמות פרק ב פסוק כב): "וכלל אומר לך, כל ספר שלא כתבוהו נביאים, או חכמים מפי הקבלה [למשה מסיני] אין לסמוך עליו, ואף כי [ובמיוחד

אם] יש בו דברים שמכחישים הדעת הנכונה [כמו ספר הזוהר הפגאני האריור מפי הגבורה]". עכ"ל.

ג) הרמב"ם הוא לא עוד "שיטה" חולקת, כמו שנוהגים לומר כמה בני תורה שמבינים את דבריו היטב, ומדחיקים את הדבר ואומרים, "טוב זו דעת הרמב"ם". לא זו לא דעתו! זו מחשבת ה' והמסורת היהודית. הרמב"ם מגלה לך באומץ רב ובמסירות נפש דאז, היכן הבעיה בעם ישראל. וכל מי שחולק, עושה את חז"ל טפשים ולא חכמים.

ד) הדרשנים ומחברי הספרים בדורות עברו ובדור זה, הם עיקר הבעיה ושורש הצרה. אין מי שיעיר אותם לאמת, ואם יתעוררו לאמת יהיה להם קשה לשנות הדרך. בכל אופן שלא יהיה, לאנשים כאלו וכיוצא בהם, אסור ללמוד שום תלמוד לעולם, כי כל תלמוד שילמדו יחריבו בו הדת. וגם לי אני הכותב יש לי עדיין שאלות ודברים לא מובנים, אבל מבין אני שזו האמת הברורה, ומפאת זו הסיבה הוצרכתי לגנוז את ספרי שכתבתי ועמלתי עליהם רבות.

ה) הבעיה בעם ישראל לא התחילה לפני 750 שנה. אלא התחילה לאחר חתימת התלמוד, שהיו כמה גאונים, שעזבו את המסורת, והאמינו בדעות כוזבות. ולכן רבינא ורב אשי ראו לחתום את התלמוד. וזאת מהסיבה שהיו בתוך עם ישראל אנשים שנקראים חשובים, שהיו חולקים על המסורת של חז"ל. ומתוך כל זה הגיע ענין "מיסטיקה" – "מאגיה" – "האמנה בכוחות טומאה" – "בירור ניצוצות", שנכנס לאט לאט לתוך עם ישראל כאילו זו תורה למשה מסיני חלילה וחס. ולא זו בלבד, אלא הבעיה היותר גדולה, היא שבני אדם כתבו שטויות והבלים בספרים, ועל מנת שהדברים יתקבלו לאחרים, קראום בשם "מדרשים", וייחסו דבריהם לאמוראים! וכל זה בשקר ומרמה עשו. הרמב"ם הוא בין הבודדים שהיה נאמן לתלמוד בכל ליבו מאודו ונפשו, ולא עזב את המסורת האמיתית של אבותינו. וכבר הרחבתי במאמרים רבים בהשקפתו הגדולה של הרמב"ם בנושא יהדות ומחשבת התורה האמיתית: "השקפת התורה לאורו של הרמב"ם".

"שגגתו החמורה של הטור בעל ספר ארבעה טורים"

והנה, כעת, אחר הקדמה זו שכתבתי במאמר הקודם, שים ליבך קורא נעים למה שכתב בספר טור (או"מ הלכות יום הכיפורים סימן תריט): "וקורין שמע בברכותיה, ונוהגין באשכנז [=ביום הכיפורים] לומר, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", בקול רם. וסמך לדבר, במדרש "ואלה הדברים רבה" [=מדרש זה הנזכר בדברי טור, הוא מדרש מאוחר שנכתב בין המאה השביעית למאה התשיעית. ועבר עיבודים רבים במשך השנים. כפי שאכתוב בהמשך], בפרשת ואתחנן, "כשעלה משה לרקיע, שמע מלאכי השרת, שהיו מקלסין להקב"ה, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, והורידו לישראל, למה הדבר דומה? לאדם שגנב הורמין, פי' חפין נאה מתוך פלטרין של מלך, ונתנו לאשתו. ואמר לה אל תתקשטי בו אלא בצנעה בתוך ביתך, לכן כל השנה אומרים אותו בלחש וביום הכיפורים אומרים אותו בפרהסיא, לפי שאנו כמלאכים". ע"כ. והנה, דברים זרים מאוד נאמרו במדרש מאוחר זה שהציג הטור בספרו. ואני אציג לפני הקורא את מקור הדברים במלואם, וכיצד, או שהיה לפני הטור גרסא אחרת, או שהטור עיבד את הדברים ושינה אותם ממקורם,

מה שלא נראה לי שהטור יעשה. והנה לפני שנביא את הדברים, יש לציין שנוסח זה של המדרש, מופיע רק במהודרת "ליברמן", כלומר, מעבר לזה שכל מדרש "דברים רבה", נכתב ונערך בין המאה השביעית למאה התשיעית, כלומר לאחר תקופת התלמוד וחתימתו, ואין לנו ללמוד ממנו כלל ואף לא להביא ממנו ראיה לשום דבר, כי מדובר במדרש שמכיל דברים זרים מאוד. אלא הדבר החמור ביותר שנעשה כאן, הוא שהביא הטור ולמד ממנו הלכה למעשה!! כן כן הלכה למעשה!! ולא רק שלמד ממנו הלכה למעשה! אלא הלכה זו היא נגד תלמוד מפורש!! ולא רק זה, אלא גם מדרש זה, הוא בכלל גרסה נוספת של המדרש עצמו!! כלומר עיבוד וכתיבה מחדש למדרש שנכתב מאוחר בלאו הכי, וגרסא זו נוצרה בידי מעתיקים בספרד במאה ה-13. והיא פורסמה בידי שאול ליברמן על פי כתב יד אוקספורד 147, בירושלים בשנת 1940, ומכונה "דברים רבה ליברמן". כלומר, כל מה שהביא הטור ולמד ממנו, הוא בגדר, "המצאה" ופרי דמיונו של הכותב המהובל של המדרש!! ופשוט לכל מבין, שבזמנים אלו בארצות אשכנז בפרט ובשאר המקומות, כבר ייחסו, שינו, עיבדו, רמסו את דת ישראל ואת המסורת על ידי כתיבת "חידושי" הבל וסרק, על מנת להחשיך את ליבות ישראל. וכמו שכבר הוכחתי באריכות כאן: "קמיעות – הבל ובדיה – ייחסם של הגאונים"

וכמו שעשו עם ספר החושך שנקרא "זוהר", שבתחילה קראו לו "מדרש", ואז למדו ממנו הלכות למעשה. כן כן! הלכות למעשה מספר עבודה זרה ומינות!! וספר זה נכנס לאט לאט לתוך עולם הדת, ונהיה לתורה חדשה יותר חשובה מן התלמוד בבלי והירושלמי, ואף מן המשנה! ולא אתפלא אם אותם מכשפי האופל שכתבו את חידושי ההבל של ספר הזוהר, הם בעצמם הוסיפו הוספה זו שהביא הטור בתור "מדרש", ועיבדו מחדש מדרשים והוסיפו הבל ורעות רוח על מנת להצדיק את חידושי ההבל שלהם, הבנויים מהזיות, תהומות, ומחשכים גדולים!

"הקדמה – אין למדים הלכה מן המדרש"

וכבר אמרו בתלמוד (ירושלמי מהדורת ונציה מסכת חגיגה פרק א דף עו טור ד /ה"ח): **"רבי חגיי בשם רבי שמואל בר נחמן, נאמרו** [במעמד הר סיני] **דברים בן**[על] **פה** [=תורה שבעל פה], **ונאמרו** [במעמד הר סיני], **דברים בכתב** [=חמשה חומשי תורה הם הנקראים, "תורה שבכתב"], **ואין אנו יודעין איזה מהן חביבין, אלא** [=אפשר לשער ולומר איזה מהן יותר חביבין], **מן מה דכתיב** [=ממה שכתוב (שמות פרק לד פסוק כז פרשת כי תשא): "וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה כְּתָב לְךָ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אִתְּךָ בְּרִית וְאֶת יִשְׂרָאֵל". **הדא אמרה** [=אחד אמר, מזה שנאמר "כי על פי הדברים האלה כרתי איתך ברית", הרי מוכח שבריתת הברית היתה דווקא על הפירושים של התורה שהם עיקר לימוד המצוות, ולכן] **אותן שבפה חביבין. רבי יוחנן ורבי יודן בי רבי שמעון** [=נחלקו ביניהם], **חד אמר** [=אין כוונת הכתוב לומר, שדווקא על תורה שבעל פה כרת ה' ברית עם ישראל! אלא כוונת הדברים לומר, ש]**-אם שימרת מה ש**[נתן בעל] **פה, ושימרת מה ש**[נתן] **בכתב,** [אז] **אני כורת אתך ברית, ואם לאו איני כורת אתך ברית. וחורנה אמר** [=אחד מן החכמים האחרים אמר], **אם שימרת מה שבפה, ושימרת מה שבכתב, את**[ה] **מקבל שכר, ואם לאו אין את**[ה] **מקבל שכר.**

אמר רבי יהושע בן לוי [=חולק ואומר] **עליהם ועליהם** [נאמר] **"כל" כ-"כל דברים"**. [מה שנאמר בפסוק] **"הדברים"** [הכוונה ל-] **מקרא ומשנה, תלמוד** [=לימוד ופלפול על מנת לדעת] **הלכות, ואגדות!** [וידע, כי] **אפילו מה שתלמיד וותיק** [=חכם גדול] **עתיד להורות לפני רבו, כבר נאמר ל**[ו], [ל]**משה** [נדול הנביאים] **ב**[הר] **סיני. מה טעמא? יש דבר שיאמא, ראה זה חידש הוא! חבירו משיבו, ואומר לו, "כבר היה לעולמים, אשר היה** [נגלה לכל מי שהיה] **מלפנינו.** [ושלא תחשוב שחידשת דבר שלא ידע משה רבינו חלילה!].

רבי זעורה בשם שמואל [מזהיר ואומר, אע"פ שהלכות, ואגדות האמיתיים הכל הוא ממשה מסיני, כלומר שמשה רבינו ידע כל מה שעתיד תלמיד לדבר! בכל זאת תדע שלעולם] **אין מורין, לא מן ההלכות, ולא מן האגדות, ולא מן התוספות, אלא** [דווקא] **מן התלמוד! ר' אבא בר יעקב בשם ר' יוחנן אם באת הלכה תחת ידיך, ואין את**[ה] **יודע אם לתלות אם לשרוף, לעולם הוי רץ אחר השריפה, יותר מן התלייה, שאין לך חביב בתורה מפרים הנשרפין ושעירים הנשרפין, והן בשריפה. רבי יוסי בע', ולמידין דבר שאין מצותו לכאן מדבר שמצותו לכאן". ע"כ.**

והנה מדברי התלמוד הירושלמי הזה למדים אנו כמה דברים חשובים ביותר:

א) כל חידוש, פלפול, היוצא מן ההלכות והפירושים של תורה שבעל פה, כל דבר כזה וכיוצא בו, הכל היה גלוי למשה רבינו, כלומר, משה רבינו היה בתכלית השלימות בידיעה תורנית, ולעולם ועד לא יוכל לומר אדם כלשהו, אני יודע מה שמשה רבינו לא ידע בענין התורה והמצוות. וכמובן אין כוונתי לתקנות וגזירות שנעשו בזמן התלמוד, שכן אין לזה קשר למסורת משה, מכיון שתקנות וגזירות שנעשו על ידי חז"ל, הם על מנת לתת גדר, ונעשו על פי מציאות הדברים בלבד, ואין לזה קשר למה שקיבל משה רבינו מסיני! אמנם, מדרשי חז"ל הבאים ללמד מוסר, הלכות שהובאו במשנה שהם באו מתוקף מסורת תורה שבעל פה, כל אלו הדברים ידע משה רבינו וקיבל הכל במעמד הר סיני.

וכל מי שיאמר שהוא קיבל מה שמשה רבינו לא קיבל, הרי הוא מין ואפיקורוס ומצוה עלינו לשנאותו ולהשמידו! וכמו שכתב רבינו הטהור (פירוש המשנה הקדמה לפרק חלק סנהדרין י' א'): "... והיסוד השמיני הוא תורה מן השמים. והוא, שנאמין שכל התורה הזו הנמצאת בידינו היום הזה היא התורה שניתנה למשה, ושהיא כולה מפי הגבורה, כלומר שהגיעה עליו כולה מאת ה' הגעה שקורים אותה על דרך ההשאלה דבור, ואין יודע איכות אותה ההגעה אלא הוא עליו השלום אשר הגיעה אליו, ושהוא במעלת לבלר שקורין לפניו והוא כותב כולה תאריכיה וספוריה ומצותיה, וכך נקרא מחוקק ... וכן פירושה המקובל גם הוא מפי הגבורה, וזה שאנו עושים היום צורת הסוכה והלולב והשופר והציצית והתפילים וזולתם היא עצמה הצורה שאמר ה' למשה ואמר לנו, והוא רק מוביל שליחות נאמן במה שהביא, והדבור המורה על היסוד הזה השמיני הוא אמרו בזאת תדעון כי ה' שלחני וכו' כי לא מלבי.

ויסוד התשיעי הבטול. והוא שזו תורת משה לא תבטל, ולא תבוא תורה מאת ה' זולתה, ולא יתוסף בה ולא יגרע ממנה לא בכתוב ולא בפירוש, אמר לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו.

וכבר ביארנו מה שצריך לבאר ביסוד זה בהקדמת החבור הזה ... וכאשר יפקפק אדם ביסוד מאלו היסודות הרי זה יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנותו ולהשמידו ועליו הוא אומר הלא משנאיך ה' אשנא וכו'". ע"כ. ולמדים אנו מתוך דבריו הטהורים של רבינו, שכל מי שאמר, או אומר, או יאמר לעתיד, שהוא קיבל מה שמשה רבינו לא קיבל, ואפילו בדבר המועט ביותר מדברי התורה! הרי מצוה לשנואתו, ואם יש בידינו ספריו, מצוה עלינו להשליכם לפח האשפה.

ב) עוד למדים אנו מתוך דברי התלמוד ירושלמי הנזכר, שאין למדים לעולם הלכה מן המדרש!! כן כן, תלמוד ירושלמי מפורש!! שאין למדין הלכה מן המדרשות ולא מן הדרשות! ומדוע? מכיון שכל דרשה באה ללמד מוסר בלבד, וכמעט רוב הדברים שכתובים במדרש, יתכן ולא היו במציאות, אלא זו מליצת מוסר בלבד! וכיצד יהיה ניתן לפסוק הלכה מן המדרש, כאשר הדברים שהוא אמר הם משל בלבד? כלומר כיצד ניתן להביא ראיה ממדרש שהדברים המובאים בו לא היו, ולהכניסו לענין מעשי שיעשו בני אדם? וזה מה שבא התלמוד ירושלמי ללמד! כל שכן כאשר מדובר במדרשים שאין עליהם כל סמך!!

ומכאן יש לנו ללמוד דבר עצום! כאשר חז"ל אומרים לנו שאין למדין הלכה מן המדרשות, אז מבואר יוצא, שהודיעו לנו בכך, שהמון מדרשים שדיברו בהם, רובם הם משלים! ולכן אין ללמוד מהם הלכה למעשה! מה שאין כן עם ספר הזוהר הפרו-נוצרי, שלמדו ממנו הלכות למעשה! ואין מכשפי האופל יכולים לומר שמדובר במשלים! שכן המון הלכות בנויות על השיקוץ הזוהרי ועל דבריו המהובלים!! ולעולם לא יתכן לעשות הלכה מעשית מדברי משל! ולכן מכשפי האופל כאשר הביאו דבריהם לתוך הלכה מעשית, הפילו עצמם ברשת הסבלות עוד יותר ויותר.

"דברי המדרש המלאים שהביאם הטור"

וכעת אציג לפני הקורא את מקור הדברים כמו שהם, ואף נראה כי הטור, או שהיה לו גרסא אחרת, או ששינה את לשון המדרש, מה שלא נראה לי שהטור יעשה. כי בדברי המקור מובא דברים תמוהים וקשים כלפי משה רבינו גדול הנביאים. וכה דברי המדרש המזוייף (דברים רבה ליברמן פרשת ואתחנן): "חביבה ק"ש שניתנה לישראל, שהן משבחין תחלה, ואח"כ מלאכי השרת, שהן אומרי' ה' אלהינו ה' אחד, ואח"כ המלאכים אומרי' ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ... אומרי' שמע ישראל, דוממי' ואומרי' בלחישה, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". באותה שעה הן מקלסין. ולמה ישראל אומרי' אותו בלחישה? [=כלומר מה הטעם?], אלא כשעלה משה למרום, גנב אותו מן המלאכים [=משה גנב?!] ולימדה לישראל ... כך אמ' משה לישראל, כל המצוות שנתתי לכם ממה שקבלתי מן התורה, אבל השם הזה ממה ששמעתי ממלאכי השרת שבו הם משבחים להקב"ה ונטלתי אותו מהם, לכך תהיו אומרי' אותו בלחישה, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". למה הן אומרים אותו ביום הכפורים בפרהסיא? אלא שהם כמלאכים, לובשי' לבנים ולא אוכלי' ולא שותין ואין בהם לא חטא ולא עון שהקב"ה סולח להם כל עונותיהם". ע"כ.

והנה כמה דברים זרים נאמרו בזה המדרש, ומהם:

א) תחילה, מה שאמר, "ולמה ישראל אומרים אותו בלחישה", כלומר, בעל המדרש הזה מעוות את כל דברי התלמוד, ומסיק ואומר, שהטעם שאנו לא אומרים, "ברוך שם וכו'", בקול, בכל יום, הוא חלילה שלא להדמות למלאכים! כלומר, בעל המדרש המהובל טוען, שאם נאמר את "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" כל יום בקול! אז יש קנאה וקטרוג מצד המלאכים! כלומר, עצם המניעה לשבח את בוראינו בקול רם נובעת מצד פחדינו מן המלאכים! וזו הזיה רעה שאין כמוה! זו הזיה שהורסת את השקפות דת האמת היא תורת משה רבינו הנביא הגדול! והזיה רעה זו משבשת את כל השכל הישר והטעם הנכון שהביאו והודיעו לנו בעלי התלמוד! שהסיבה שאין אומרים ברוך שם וכו' בקול רם בכל יום, הוא משום שלא יראה כמוסיף על פסוקי התורה.

ויתירה מזאת, על מנת לבטל ולמחות דעות מהובלות אלו, חז"ל הביאו בדרך של מליצה וסיפור דברים, את מה שאמרו (תלמוד בבלי מסכת שבת דף פח עמוד ב): "ואמר רבי יהושע בן לוי: בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, מה לילוד אשה בינינו? אמר להן: לקבל תורה בא. אמרו לפניו: חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם? "מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים"! – אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: החזיר להן תשובה! – אמר לפניו: רבונו של עולם, מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם. – אמר לו: אחוז בכסא כבודי, וחזור להן תשובה, שנאמר מאחז פני כסא פרשז עליו עננו. ואמר רבי נחום: מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו. אמר לפניו: רבונו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה – "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים".? אמר להן: למצרים ירדתם? לפרעה השתעבדתם? תורה למה תהא לכם? [=ולא ענו תשובה]!

שוב מה כתיב בה – "לא יהיה לך אלהים אחרים", בין הגויים אתם שרויין שעובדין עבודה זרה?. שוב מה כתיב בה? זכור את יום השבת לקדשו! כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות? שוב מה כתיב בה – לא תשא, משא ומתן יש ביניכם? שוב מה כתיב בה – כבד את אביך ואת אמך, אב ואם יש לכם? שוב מה כתיב בה, לא תרצח לא תנאף לא תגנב, קנאה יש ביניכם? יצר הרע יש ביניכם? מיד הודו לו להקדוש ברוך הוא, שנאמר ה' אדנינו מה אדיר שמך וגו' ואילו, "תנה הודך על השמים" – לא כתיב. מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב, ומסר לו דבר, שנאמר ע"לית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם", בשבר שקראוך "אדם", לקחת מתנות. אף מלאך המות מסר לו דבר, שנאמר ויתן את הקטרת ויכפר על העם ואומר ויעמד בין המתים ובין החיים וגו', אי לאו דאמר ליה – מי הוה ידע?". ע"כ. **ושימו לב** לחכמה המרובה שבזו המליצה של רבי יהושע בן לוי, שדברים אלו הכל זה משל לאדם, שידע שהתורה היא רק לבני אדם, ואין לייחס לעולם למלאכים, "קנאה", "הרגש", "תורה", "פריה ורביה", ועוד מן הדברים הבטלים שחושבים בני אדם כלפי המלאכים קדושי עליון!

ב) ויתירה מזאת, נראה מדברי בעל המדרש הנחות הזה, שמשה רבינו הוא "גנב"! מה שמבואר להיפך בתלמוד, שכביכול מלאכי השרת הסכימו עם מה שאמר! ואיך בעל המדרש הנחות הזה יאמר על משה רבינו, "גנב"! עצם המילה הזו "גנב" לייחסה למשה רבינו מורה על זיוף עצום ומהובל!

ג) לפי שיטת בעל המדרש הזה, כל אדם שמפאת גילו אינו יכול לצום, או שהוצרך לבטל את הצום, חייב לומר את הענין הזה בלחש, שכן אין הוא דומה למלאכי השרת! כמה שטויות אפשר לומר?! בכל אופן, מלבד שאין למדים הלכה מן המדרש, וכל שכן ממדרש מאוחר זה, הוכחנו ללא ספק שמדובר במדרש מזוייף, ולא אתפלא אם אחד ממכשפי האופל כתבו ממש. והנה לצערינו הרב, בעקבות מדרש מהובל זה, גם הש"ע נמשך אחר הטור וכתב (שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום הכיפורים סימן תריט סעיף ב): "בליל יוה"כ ומחרתו אומרים: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, בקול רם". ע"כ. ופסיקה זו היא נגד דברי התלמוד! שכבר הודיעונו ואמרו לנו שבכל אופן שלא יהיה צריך לומר לעולם, "ברוך שם כבוד וכו'", בלחש! ואין הבדל בין יום הכיפורים לימים אחרים.

"פסיקתו של רבינו הטהור הרמב"ם – שכל ישר ללא דמיונות"

אבל לא כן דרכו של רבינו הטהור, שבניגוד לאלה שלמדו הלכות מן המדרשים, ולא שמו לב כי חלקו על תלמוד מפורש! וכן בניגוד לאותם אלה שהפכו דרשות לפשטים, ולא השכילו להבין את מוסרי הדברים, בניגוד לכל אלה, רבינו לא זז כהוא זה מן התלמוד, ופוסק ואומר, שלעולם ועד צריך לומר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" בלחש! וכה דברי רבינו הטהור (רמב"ם הלכות קריאת שמע פרק א הלכה ד): "הקורא קריאת שמע, כשהוא גומר פסוק ראשון, אומר בלחש, "ברוך שם, כבוד מלכותו, לעולם ועד", וחוזר וקורא כדרכו, ואהבת את יי' אלהיך עד סופה.

ולמה קורין כן? מסורת היא בידינו, שבשעה שקיבץ יעקב אבינו את בניו במצרים, בשעת מיתתו ציום וזרזם על יחוד השם, ועל דרך ה' שהלך בה אברהם ויצחק אביו, ושאל אותם ואמר להם, בני שמא יש בכם פסלות, [שמא יש בכם] מי שאינו עומד עמי ביחוד ה'? [ואמר זה] בענין שאמר לנו משה רבינו (דברים פרק כט פסוק יז פרשת נצבים): "פֶּן יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה [או מִשְׁפָּחָה אוֹ שֵׁבֶט אֲשֶׁר לְבָבוֹ פֹנֶה הַיּוֹם מֵעִם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לָלֶכֶת לַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם פֶּן יֵשׁ בָּכֶם שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה". ענו כולם [כל בניו של יעקב] ואמרו, "שמע ישראל [=שמע יעקב מה שאנו מדברים], יי' אלהינו, יי' אחד". כלומר, שמע ממנו אבינו ישראל, [אנו מודים ואומרים], יי' אלהינו יי' אחד [=ואנחנו עמך בהאמנה זו שהבורא יתעלה שמו אחד הוא! מיד] פתח הזקן ואמר, "ברוך שם, כבוד מלכותו, לעולם ועד", לפיכך נהגו כל ישראל לומר שבח, ששבח בו ישראל הזקן אחר פסוק זה". ע"כ. והנה מבואר מדבריו שמלבד שאבותינו היו דבקים באמונת היחוד, הנה יעקב אבינו, היה ירא שלא יפלו בניו לסכלות אמונות הצאביים שהיו בזמניהם כמו בזמננו, ולכן חששו של יעקב אבינו לפני פטירתו היה על דבר אחד, האם בניו שומרים על יחוד ה'! והם פתחו ואמרו לו, אבא ישראל, "יי אלהינו יי אחד!, כלומר לא רק שהוא יתברך אלהינו ואנו עבדים ומקבלים עלינו

כל רצונו! אלא שהוא יתברך אחד! לא מתחלק, לא זקוק, ולא צריך לבריותיו, אלא כולם צריכים אליו.

ולא רק רבינו הטהור כתב כן, אלא אף רבינו חננאל שהבאנו לעיל. וכן כתב המאירי (בית הבחירה למאירי מסכת ברכות דף טו עמוד ב): "אף על פי שאמרו שלא להפסיק בק"ש, תקנו להפסיק בה, "בברוך שם כבוד מלכותו", מפני שאמרו יעקב אבינו על ענין זה, כשקבץ בניו וזרזם כלם על יחוד השם, והשיבו כולם בלב אחד, "שמע ישראל" וכו' וסמך עליהם וענה אחריהם, "ברוך שם כבוד מלכותו" וכו', אלא שמתוך שלא קבעו משה רבינו, אנו אומרין אותו בחשאי, ודבר זה התבאר במס' פסחים". ע"כ.

"החשש לומר, "ברוך שם" וכו', בלחש, הוא דווקא בקריאת שמע"

ודע לך קורא נעים, כי כל מה שצריך לומר, "ברוך שם וכו'", בלחש, כל זה באמור כשאומר דבר זה מיד לאחר פסוק ראשון של, "שמע ישראל וכו'"! אמנם כאשר אומר אותו מ-סיבות אחרות, אין צריך לומר אותו בלחש כלל ואף לא לחשוש מכך! שכן כתב רבינו לעיל, "הקורא קריאת שמע, כשהוא גומר פסוק ראשון, אומר בלחש, "ברוך שם, כבוד מלכותו, לעולם ועד". עכ"ל. ומבואר שכל החשש הוא רק כשאומר ענין זה לאחר פסוק ראשון של קריאת שמע!

וכן מתבאר מדברי רבינו הטהור שכתב (רמב"ם הלכות ברכות פרק ד הלכה י): "אין מברכין על אוכל מן כל האוכלין ולא על משקה מן כל המשקין עד שיבא לפניו, ואם בירך ואח"כ הביאו לפניו, צריך לחזור ולברך. נטל אוכל ובירך עליו, ונפל מידו ונשרף, או שטפו נהר, נוטל אחר וחוזר ומברך עליו, אף על פי שהוא מאותו המין. וצריך לומר, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", על ברכה ראשונה, כדי שלא להוציא שם שמים לבטלה. עומד אדם על אמת המים ומברך ושותה אף על פי שהמים שהיו לפניו בשעת הברכה אינם המים ששתה מפני שלכך נתכוון תחלה". ע"כ. והראת לדעת, כי אין כל ענין לומר דבר זה בלחש דווקא, אלא דווקא כאשר אמירה זו סמוכה לפסוק ראשון של קריאת שמע!

עוד נמצאינו למדים מדברי רבינו, כי אמירת ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, מציל אף מהוצאת שמו יתברך לבטלה. וכיצד? מכיון שלאחר שהוציא שם שמים לבטלה, כאשר סומך לו ענין זה ואומר, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", נראה כאילו סמך את הזכרת שמו, לענין השבח שאומר, ונמצא שעל ידי אמירת זה השבח, הברכה אשר ברך לבטלה, אינה עוד לבטלה ממש! ומקורו של רבינו, הם מדברי התלמוד (ירושלמי מסכת ברכות פרק ו הלכה א): "אמר רבי תנחום בר יודן צריך לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, שלא להזכיר שם שמים לבטלה". ע"כ.

עוד ראיה למה שכתבתי בענין זה שאין צורך לומר בלחש בכל מקום. הוא ממה שכתב רבינו בשם חז"ל (רמב"ם הלכות תעניות פרק ד הלכה טו): "כשהיו מתפללין על הסדר הזה בירושלם היו מתכנסין בהר הבית כנגד שער המזרח ומתפללין כסדר הזה, וכשמגיע שליח צבור לומר

מי שענה את אברהם אומר ברוך אתה ה' אלהינו אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך אתה ה' גואל ישראל, והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, וחזן הכנסת אומר לתוקעים תקעו בני אהרן תקעו, וחוזר המתפלל ואומר מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ואחר כך תוקעין הכהנים ומריעין ותוקעין". עכ"ל. ומבואר יוצא מדבריו, שהיו עונין בקול רם ענין זה של, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", והרי אין כל קפידא לומר זאת בלחש דווקא! אלא דווקא שכל החובה לומר בלחש דבר זה, הוא רק לאחר פסוק ראשון של קריאת שמע! וחובה לעשות כן, כלומר אסור לעולם לקרוא את הענין הזה בקול רם! שכן עובר בכך על ציווי חז"ל שהם בעלי התלמוד ובעלי המסורת התורה שבעל פה.

"הזיות הזוהר הפרו-נוצרי – מדוע אומרים שמע ישראל? צריך לומר בלחש כי..."

הנה, לאחר שביארנו בשתי המאמרים החשובים הנזכרים לעיל, את החשיבות המרובה ואת הנחיצות הברורה, לומר, "ברוך שם, כבוד מלכותו, לעולם ועד" לאחר פסוק ראשון של שמע ישראל וכו', בלחש דווקא! ואף ביום הכיפורים אין משנים מדבר זה, כפי שכתבנו. וחובה לומר לעולם ענין זה בלחש, לאחר פסוק ראשון של קריאת שמע! שלא יראה וישמע שהוא חלילה מוסיף על פסוקי התורה.

הנה כעת נלמד ונראה כיצד מפרש ספר הזוהר הפרו-נוצרי ענין זה, וממנו יתבאר לך תיעובו הנורא של מכשף האופל הטמא. והנה חייב אני לציין, שעד כה, כלומר עד נקודה זו שבה אני כותב וסוקר את המאמרים נגד מכשפי האופל, אני יכול לומר כמעט בוודאות, שמלבד שספר זה כולו מינות פגאנית ואלילית, עוד תדעו נאמנה, כי ספר זה הוא טינופת ארורה מן החמורות, ואם לא החמורה ביותר שחרפה בבוראינו מבריאת העולם עד עתה. ומעולם לא תיארתי לעצמי, שעם ישראל יפול לשפל המדרגה הנורא הזה, לדבר (בין ביודעין בין שלא ביודעין), על בוראינו בצורה נתעבת, מבזה, רעה, קלוקלת, אלילית, ללא בושה וללא פחד!! ימחה שמם של מכשפי האופל מן העולם!

וכותב המכשף (פירוש הסולם לזוהר – שמות פרשת תרומה מאמר שמע ישראל ובשכמל"ו אות קלב): **"סוד** [=הבל הבלים לא סוד!] **המלות של** [=פסוק ראשון] **"שמע ישראל"**. [הוא כך, מה שאומרים בפסוק ראשון], **הויה ראשונה, זה היא הרשימו** [=רושם, כלומר הארה מאנית ומסטית המפעימה והמפעילה חלק מחלקיו של הבורא!! כמו שכותב הטמא ואומר], **של אות י' שבשם הקדוש** [=י-ה-ו-ה], **הרומזת לאבא. [=כלומר, לפי שיטת המכשף הטמא, הבורא נקרא דווקא בשם יהוה, הבנוי ומיוסד מארבע אותיות, וכל זה בגלל שהוא מחולק במהותו לפרצופים ומפלצות, והאות י' הראשונה משמו, שהודיע לנו ה' יתברך שהוא כך נקרא, הוא בכדי לרמוז לחלק האבא של הבורא, כלומר לפי מכשפי האופל, הבורא שלנו מחולק לגורמים במהותו! ולא רק זו בלבד, אלא כל המטרה של קריאת שמע והזכרת שמו, הוא בכדי להפעים ולהפעיל את נקודת האור הנמצאת בחלק של האבא מתוך החלקים האחרים!**

וזו מינות רצוצה וחירוף כלפי הבורא יתברך לכל דבר ודבר! וכבר כתב רבינו במורה (חלק א' פרק לו'): "**ואתה דע, שכל זמן שתהא בדעתך נשמות** [=מחשבת נשמות כלפי הבורא יתברך, כלומר, שתחשוב שיש לבורא יתברך, יד, או רגל, חלילה], **או** [שתחשוב בדעתך, שיש לבורא יתברך] **מאורע** [=הרגש, פעולה] **ממאורעות הגוף**, [כל מאורע ולו הקטן ביותר שיחשוב האדם שיש לבורא יתברך, כגון: תשמיש, פריה, צרכים, עצב, נחת רוח, בכי, שמחה, דיבור, שינה, הרגשה, השפעה, התפעלות, תזוזה, אור דק, רוחניות מתפעלת ומשתנה וכו'. דע כי במחשבה זו בלבד], **הנך מקנא ומכעיס, וקודח אש חמה, ושונא ואויב וצר**, [והינך] **יותר חמור מעובד עבודה זרה בהרבה.**

ואם יעלה בדעתך שיש ללמד זכות על מאמיני הגשמות בשל היותו חונך כך, או מחמת סכלותו וקוצר השגתו, כך ראוי לך להיות בדעה [זו] ב[מי ש]עובד עבודה זרה, מפני שאינו עובד [עבודה זרה] **אלא** [רק] מחמת סכלות או חנוך, מנהג אבותיהם בידיהם". עכ"ל

ממשיך הטמא הזוהרי ואומר, ומה שאנו אומרים בקריאת שמע, שם שנקרא], "אלהינו", **זה הוא סוד** [=הבל הבלים!] הרשימו של אות ה' עליונה שבשם הקדוש [=י-ה-ו-ה], הרומזת לאמא. [=כלומר, לפי הטמא הנחות והארור הזה, הבורא יתעלה שמו, בעצמותו שלו, מחולק לזוג, איש ואשה, אשר נקראים, "אבא" ו-"אמא", כלומר לפי דברי השיקוץ הזה, הבורא שלנו יתעלה שמו, יש בו ישות זכרית, וגם יש בו ישות נקבית! ואם יש בו ישות נקבית וישות נקבית, בוודאי כי יש בו גם איברים לכל צד מן הישות, ואם כן בהכרח הינו גם משמש ועושה צרכים!!

וכיצד הגיעו מכשפי האופל ל-הבל הנורא הזה? הנה הסכלים מחשיבי התורה שסטו מן דרך הישר, פירשו ענין אחד בעיוות גדול ונורא וחרפו כלפי שמים. שהרי נאמר (בראשית פרק א פסוק כז פרשת בראשית): "וַיִּבְרָא אֱלֹהִים| אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם". וחשבו בני אדם הנוטים מדרך האמת, שהבורא יתברך חלילה וחס הינו, "זכר ונקבה", כלומר, לא שיש שם גוף, ולא כח בגוף, כך הם טוענים, אלא שמדובר בדברים רוחניים ואורות דקים שאנו לא מבינים, כלומר, מודים ואומרים שיש ענין של זכרות ונקבות אצל האל, אבל לא כמו שאנו מתארים ומבינים! אלא דווקא באורות דקים מאוד. והם הסכלים הטפשים הבערים מכל בני אדם! שהרי גם אם יאמרו מילים משורבטות שנקראות "אורות דקים", בעת שייחסו אליו ענין זכרות ונקבות, ודימוהו למנהג השפלים בארץ, הרי שחירפו כלפיו יתברך, וכי מה זה משנה אם באורות הינו מתפעל ומשמש, או בגוף ממש משמש? כל ייחוס כלפיו יתברך של זיווג, תשמיש, הוצאת זרע, קבלת זרע, התפעלות ושינוי מצב, התפעמות ממעשי השפלים בארץ, הרי שכל זה חירוף וגידוף כלפי שמים, ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות!

ובלי נדר, אייחד להבל זה שאמרו החשוכים, מאמר בפני עצמו, על מנת להוכיח את בורותם, סכלותם, ערמתם, רשעותם הרעה והגדולה, אשר גרמה לחושך גמור בליבות ישראל!

ממשיך הטמא הזוהרי ואומר] "הויה" שניה [=הנזכרת בפסוק "שמע ישראל", היא הרומזת לאות ו' שבשמו – י-ה-ו-ה], זה הוא המשכות המוחין מאבא ואמא [=המשכות מוחין, כלומר הטמא אומר, שלאחר שהפעלת והפעמת את אבא ואמא להזדווג ולהתייחד על ידי שאמרת בכוונה, "יהוה אלהינו", בעת אומר השיקוין הזוהרי, שפע שופע למטה לבין האליל הקבלי האחר! כלומר, הטמא טוען שעל ידי פעולותינו אנחנו גורמים לחלקים מחלקיו של הבורא להיות משפיעים ושופעים לחלקים הנחותים או הנצרכים שבחלקיו!], הנמשכות למטה [=כלומר, יש מיקומים וצדדים בשמים שהחלקים של הבורא מפוזרים בו!] בסוד הרשימו של אות ו' של השם הקדוש [=י-ה-ו-ה], הרומז לזעיר אנפין! [=כלומר, לפי הטמא הנחות, כל המטרה בקריאת שמע, לפי המכשף הטמא, הוא, שכאשר אתה אומר, "יהוה" הראשון, ומילת "אלהינו", מה אתה עושה בכך? אתה מוריד שפע מתוך אבא ואמא, והשפע הזה נמשך ומפעים ומפעיל את מי? את האליל הקבלי הטמא, "קצר אפים". ולכן אתה מסיים ואומר שוב פעם, "יהוה" פעם שנית, על מנת לחתום ולהביא את השפע מאבא ואמא לכיוונו של בנם הטמא קצר אפים!

כלומר לא מספיק שהבורא הוא מחולק, לא מספיק שהוא אבא וגם אמא, אלא האבא והאמא עצמם גורמים לבן שלהם להיות מוכן ושלם למעשה המתועב! כלומר אבא ואמא של בנם הקצר אפים, מחממים אותו לעשות מעשים עם הבת שלהם האלילה הקבלית, "נוקבא", כלומר יש כאן אף מעשה כפייתי מאוד, שכביכול האדם גורם לבורא לעשות עם עצמותו שלו!!! וכל זה כמובן לפי מכשפי האופל, כמו שטוען ואומר] כי אלו ב' אותיות י"ה [שכנגדם אתה אומר בקריאת שמע, "יהוה אלהינו", ששניהם רומזים לאבא ואמא, הם] נמשכות להיות במקום הזה [=כלומר, הטינופת הזוהרית מסביר, שאבא ואמא נמשכות ומשתוקקות לעזור לבן שלהם הטמא קצר אפים, והבורא של מכשף האופל כל כך נחות, עד שאבא ואמא זקוקים לאדם הנחות כאן למטה, על מנת לאחד אותם יחדיו, ובכך לגרום להם לחמם את בנם הטמא קצר האפים! דהיינו בחלק האות] ו' [מתוך שם י-ה-ו-ה] שהוא [רומז ל]-"זעיר אנפין", והוא אחד! שכל אלו השלושה, שהם אבא ואמא וזעיר אנפין, הם אחד, [כלומר] ביחוד אחד. [=ממש יסוד ותורת נצרות שלימה לעינינו.

תורת השילוש של הנוצרים נעשית כאן לעינינו ולנגדנו בתוך ספר "יהדות" שמחזיקים ממנו עוד לקדוש ומרומם! והשוני בין מכשף הזוהר הטמא שהוא בהרבה יותר גרוע מן הנוצרים, הוא שהטינופת הזוהרית מוסיף, פרצופים, ספירות, ולא הספיק לו רק דבר זה, אלא מוסיף גם אשה נוספת לכל הסרט הרע הזה, ומי זו האשה החשובה? היא המלכות!! המלכה של האליל קצר אפים!

בכל אופן, מבואר מדברי הטמא, שכאשר אתה האדם הנחות אומר, "שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד", אתה גורם בפעולה זו, הרמוניה לישות האלהית, אבא ואמא, שהם בעצמם מתאווים להמשיך שפע לבנם הטמא זעיר אנפין, על מנת שיוכל לקיים את יעודו ולספק את אשתו! ואתה, האדם הנחות, בעצם גורם לו יתברך ולאשתו למשוך השפע לבנו הטמא האלילי קצר אפים, ואז נעשה כאן שילוש טמא, ונעשו שלושתם אחד! וכעת לאחר כל הסרט המתועב הזה, ממשיך הטמא ואומר] כיון שכל אלו נעשו אחד ביחוד אחד [כלומר, שכעת אבא אמא והבן האלילי קצר אפים כולם בהרמוניה אחת, לאחר שהאדם השפל "כיון היטב" בקריאת שמע!] ונשאר הכל בסוד אות ו', שכל המוחין נשארו בז"א שה"ס ו', והוא שלם מראש המבוע [=כלומר, לפני

כן לא היה הבורא שלם!!], **שהוא אבא, ומהיכל הפנימי, שהוא אמא, ויורש לאבא ואמא.** [=ירושות בחלקים של הבורא!], **אז מכניסים אליו המלכה, דהיינו המלכות!** [=והנה כעת הגיע עת הזיווג החשוב, נכנסת המלכה! כלומר, יש ישות נוספת נקבית בשמים שנקראת מלכה! ומדוע היא מגיעה רק עכשיו? כי האדם הנחות קרא שמע ישראל בכוונה של המכשף הזוהרי!

וכעת אשאל את כל מכשפי האופל של דורינו, הרי אתם טוענים כי "רשב"י" חלילה פתח מבועין! ותורתו היא חדשה. אם כן, מה עשה הבורא וכיצד היה נהנה ומתחבר עד אז עם ישותו? כלומר עד שרשב"י נכנס למערה, לפי שיטת המכשף הזוהרי, היה הבורא מחכה, והבת המלכות לא היתה באה, כי לא היה מי שיכוין את הכוונה הזו שבדברי המכשף! ומסביר הטמא ואומר], כי עתה [אומר הטמא, זעיר אנפין האליל הקבלי] **הוא שלם בכל טוב העליון** [=כלומר, לפני כן היה חסר!!!], **ויכול להזין אותה ולתת לה מזון וכלכלה כראוי. [כלומר, לפי הטינופת הזוהרית הארורה מפי הגבורה, אבא ואמא, חיממו אותו, כלומר חיממו את בנם וגירו אותו, והכינו אותו לתשמיש הראוי, ולאחר שהיה מוכן לתשמיש כמו שצריך, כעת הוא יכול לשכב בצורה מעולה עם המלכות, כמו שהטמא אומר בלשונו הארמית המזוייפת: "וַיָרִית לְאַבָּא וְאִמָּא, כְּדֵין עַיְילִין לְמַטְרוֹנִיתָא בַּהֲדֵיהּ, דְּהָא הַשְׁתָּא אִיהוּ שְׁלִים בְּכָל טִיבוּ עִלָּאָה, וְיָכִיל לְאַזְּנָא לָהּ, וּלְמֵיהַב לָהּ מְזוֹנָא וְסִפּוּקָא כְּדְקָא יָאוּת".**

כלומר המכשף מעליל, שאבא ואמא הביאו את הבן שלהם קצר אפים למצב הטוב ביותר לתשמיש, כלומר הביאו אותו למצב שבו הוא יכול לספק את האלילה הקבלית "מלכות" ותצא היא מאושרת ושמחה! כלומר, מבואר יוצא לפי הטינוף, ש-ללא מעשה בני האדם כאן למטה, לא יכול היה הבורא לתת למלכות הנקבית תשמיש ראוי היטב, ולספק אותה כמו שצריך!! לא יאומן שאלו הדברים אשר כתובים בספר שנחשב קשור לעולם היהדות! ועוד שנכתב לקדוש ומרומם! ולאמיתו של דבר זה ספר פח אשפה שמקומו בפח האשפה של ההיסטוריה העולמית, ולשם הוא גם יגיע!

ממשיך הטמא ואומר], וכל אלו אברים שלו, שהן הספירות, כולם אחד! [=הנה מכאן ראיה מפורשת שזה הענין אינו רק משל, כי כעת כל ישות ה' עם כל האיברים שלו נעשו כולם אחד] **ואז מכניסים אותה בלחש.** [=שימו לב היטב, הטמא אומר שפעולות הנעשות כאן ממש בפועל, הם בכדי שאותו הדבר יפעם ויפעל למעלה, כלומר, אין כאן משל! אלא הכל מעשים ממש! כלומר, על ידי שאנו אומרים, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", לאחר פסוק ראשון של קריאת שמע, כעת המלכות יכולה לבוא ולהזדווג עם כל האיברים של הבורא, ויוכל כעת האליל הקבלי זעיר אנפין לשכב עם אשתו, שהיא גם בתו של חלק מחלקיו של הבורא, ועל ידי כך יספק אותה במעשה השכיבה! וכמו שאומר הטמא וממשיך] **למה בלחש? כדי שלא יתערב זר!** [=כלומר, מדוע אומרים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" בלחש? בכדי שלא ישמע חלילה הישות הפנאנית הנקראת בפי הטמא, "הצד האחר", מה שנקרא, "סטרא אחרא" בלשון הטמא! ולכן צריך לומר ענין זה בלחש, כי המלכות מגיעה לשכב עם האליל הקבלי "זעיר אנפין הטמא", ואז חושש הבורא ומפחד, שלא יתערב סמאל] **בשמחה ההיא.** [=כלומר, יש שמחה אצלו יתברך במעשה של זיווג ותשמיש! והרי לפי שיטת הפרו נוצרי הזה, הבורא מתעדן ונהנה ממעשה משגל בשמים!], **כמו שאמר** (משלי פרק יד פסוק י): **"לֵב יוֹדֵעַ מָרַת נַפְשׁוֹ וּבְשִׂמְחָתוֹ לֹא יִתְעָרַב זָר".**

כלומר [לפי דברי המכשף, לימד אותנו שלמה המלך, שהמלכות צריכה להכנס בלחש לתוך חדרו של האליל הקבלי זעיר אנפין הטמא, ומדוע?], כדי שלא ימשך הסטרא אחרא [=הצד האחר] לינק מהארת הזיווג. [כלומר, לפי דברי המכשף הזוהרי הטמא, יש זיווג אמיתי וקיים בשמים! ונעשית כאן פעולה בארץ, כלומר נעשית פעולה פיזית ומציאותית של אמירת, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" בלחש! על מנת למנוע מהצד האחר, מצד הקליפות, שלא יבואו ויינקו להם מהזיווג החשוב של המלכות עם בעלה קצר אפים הטמא! כלומר, לפי הטינופת הזוהרית, בנוסף לזה שהבורא מחולק, בנוסף לזה שהבורא מתפעל, בנוסף לזה שהבורא מזדווג, עוד מעליל הטמא ואומר, שהבורא גם פחדן!! כלומר הוא מפחד מהסטרא אחרא! אין גבול לתיעוב, לטמטום של המטונף הזה!

והטמא עיוות לגמרי את כוונת שלמה המלך, שבכלל בא להסביר ולומר, "לב יודע – לבו של האדם הוא יודע ומרגיש במרירות נפשו בעמל התורה, ואין זולתו מרגיש בצערו של זה שעמל והתאמץ על דברי תורה על מנת להאיר לשאר הבריות. לכך בשמחתו, כלומר בעת קבול השכר, לא יתערב זר לחלוק בו, כי לבדו יקבל שכרו מן השמים". (ע"פ המצודת דוד). ומה הקשר בכלל לדברים שכתב השיקוץ והעליל עלילות דברים על שלמה המלך? סכלות לשמה.

ממשיך הטמא ואומר] ואם תאמר [ותקשה] הרי רק למעלה בזעיר אנפין, דהיינו בשמע ישראל, כתוב "אחד", ולמטה, במלכות, דהיינו [באמירת] ב-"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", לא כתוב "אחד". [ואם כן לא מצאנו זכר שהמלכות נעשית אחד עם האליל הקבלי קצר אפים? ולכן קשה מאוד על החידוש של המכשף עצמו!], ומשיב [הטמא ואומר, האיחוד נרמז במילת] "ועד", שהוא אחד בחילוף האותיות. כי אות אלף מתחלפת באות ו, וח' מתחלפת בע', ונעשה ועד אותיות אחד. [=מה?????!! לא מובן כיצד הטמא אומר שמילת "אחד" מתחלפת במילת "ועד"! שהרי אפילו גימטריא אין ביניהם שווה. ולא רק זו, אפילו תאמר שהטמא משתמש בצופן "א"ת ב"ש" שמחליפים כל אות של התחלה עם אות סופית. גם כאן אותיות המוחלפות של אחד יהיו לפי צופן א"ת ב"ש, "תסק". ואם תאמר שמשתמש הטמא בצופן "אי"ק בכ"ר", גם בזה לא מתחלף! ואם תאמר שמשתמש הטמא בצופן א"ט ב"ח, גם בזה לא יוצא. וגם בצופן האחרון שיש והוא צופן א"ב ג"ד, גם בזה לא מתחלף. אז ודאי כי הטמא משרבט שטויות, וסומך על בורותם של קוראיו הפתאים!

ממשיך הטמא ואומר, שהרי תוכל לטעון מדוע הוא מחליף את האותיות ששייכות לחלק המלכות והוא מילת, "ועד", ולא מחליף את האותיות ששייכות לחלק הזכר שהוא, "אחד". טוען המכשף] אותיות הזכר אינן מתחלפות, אותיות הנקבה מתחלפות, שזהו שבח הזכר על הנקבה. [=מה שבח בזה?! ומי החליט שהמשפט, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" שייך לנקבה? ועוד, הרי אשה נקבה פטורה מכל מצוות עשה שהזמן גורם אותם! וידוע כי מצות קריאת שמע נכללת בכלל מצוות עשה שהזמן גורם אותם! שימו לב להמצאתו של הטינופת ומינותו הידועה. מסביר הטמא ואומר, מדוע הדבר כך, כלומר מדוע נתקן שרק בחילוף וברמז "עמוק" נגרום לזיווג כזה בחלקיו של הבורא, מסביר הטמא], וכדי שלא תשלוט עין הרע, שהוא הסטרא אחרא אנו מחליפים האותיות, שאין אנו אומרים "אחד" בגלוי, אלא "ועד". [כלומר, הטמא

אומה, שכאשר יעקב אבינו אמה, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", דקדק לומר בכוונה "ועד", ולא רק שאמר בלחש, כדי שהקליפות לא יפריעו לאליל הקבלי להזדווג, אלא בכוונה לא סיים יעקב אבינו ואמה, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם אחד", אלא אמה, "ועד", והכל עשה יעקב אבינו בחכמה ובתבונה, כדי שהסטרא אחרא לא יחשוד בבורא שבעת הוא רוצה להזדווג עם אשתו! ונמצא לפי הטמא הטינופת הזוהרית, שבנוסף לכל, יש אורבים על אשתו של הבורא, כלומר יש לה המון מחזרים!.

ומסביר הטמא], ולעתיד לבא, שהעין הרע יהיה נעבר מהעולם ולא תשלוט, אז תהיה נקראת המלכות אחד בגלוי. [=כלומר, לא די שביאר ענין עין הרע בצורה מאנית, אלא אף ביאר הטמא, שיש עין הרע גם בשמים!! וזה חירוף נורא ואיום כלפי הבורא, שהרי אפילו את עולמו אינו מסוגל לנהל בצורה טובה! ומסביר הטמא], כי עתה שהסטרא אחרא דבוק עמה, בסוד [=הבל הבלים] ורגליה יורדות מות, אינה אחד, אלא שאנו מיחדים אותה בלחש בסוד החילוף של אותיות אחרות, ואומרים ועד, במקום אחד. [בכדי להביא אותם להיות יחד! כלומר, לפי הטינופת הזוהרית, אשתו של הבורא הנוקבא האלילית שמזדווגת עמו, היא גם דבוקה ובוגדת עם האליל הקבלי המכונה "צד אחר"! כלומר אשתו של הבורא נאלצת לבגוד בו מדי פעם, ופוחדת שהצד האחר לא יאנוס אותה! וזה בוודאי החירוף הגדול ביותר שנאמר כלפי הבורא שלנו בכל ההיסטוריה מבריאת העולם!

וממשיך הטמא ואומר, וזו] הכלה, שהיא המלכות, כל זמן שרוצים להכניסה אל המלך [=כלומר אל הבורא] לשמחת הזווג, צריך להיות בלחש ובסוד, כדי שלא ימצא בצעדי רגליה רמז של צד הרע, ולא יתדבק עמה, ולא ימצא בבנים, דהיינו בישראל למטה, רמז פסול כלל. [כלומר הטמא מעליל, שאם למעלה הזיווג לא יהיה כשורה, אז גם כאן, כח השפעה זו ישפיע על ישראל, ויגרום להם לעשות דברים לא טובים! כלומר הכל ענין מעשי ממש ולא משל! ובמילים אחרות, אם הנוקבא לא תהנה כמו שצריך ולא תסתפק במעשה השכיבה, יבואו אסונות על עם ישראל! ומעליל הטמא ואומר] וכך אמר יעקב לבניו, אולי חס ושלום קרה פסול במטתי, אז אמרו בניו, כמו שאין בלבך אלא אחה,כך גם אצלנו אין אלא אחד. [כלומר], אין לנו דבקות בסטרא אחרא כלל. כי הוא נפרד ממטתך, ואנו ביחוד למלך העליון, שהוא זיער אנפין, ואין לנו דבקות כלל בסטרא אחרא, כי לפרוד מן הצד האחר היה הרצון והמחשבה שלנו. [כלומר לפי שיטת המכשף הטמא, יעקב אבינו בדק אותם היטב, האם הם גורמים לבורא יתברך להיות בקשר טוב עם עצמותו, ושהזיווג יהיה מעולה וטוב! ולא רק זו, אלא בניו הטהורים הודיעו לו, שהם מפחדים מן הסטרא אחרא והם לא בקשר עמו כלל! ובושה זו מה עושה! וממשיך הטמא ואומר] כיון שידע יעקב, שהסטרא אחרא לא נתדבק שם כלל [=אצל הבורא, וידע על ידי תשובת בניו ש]אז נכנסה האשה, שהיא מלכות, אל בעלה [=הבורא, שהוא] קצר אפים! ... פתח יעקב ואמר, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". כי היא בסוד אחד, עם העלמות שלה, בלא עירוב כלל, ובלא שותפות של הסטרא אחרא". ע"כ. ואין גבול לחירוף של מכשפי האופל! אין גבול לעילגות המצחינה היוצאת מהטמאים הללו.

כעת אשאל את הטמאים הללו שאלה, מה יענו לפי שיטתם לפי דעת התלמוד שאומר, שהיכן שמצויים מינים, חייבים לומר, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" בקול! הרי לפי שיטתם חז"ל הרסו את הזיווג של הבורא! ימחה שמם של המקובלים המשומדים הללו מן

העולם! ואין צורך עוד להרחיב את היריעה, וכבר מוכח לכל סכלותם, בורותם, עגלותם, ומינותם של מכשפי האופל הטמאים!

"לימוד תורה באופן נכון – על פי חז"ל והרמב"ם"

כתב רבינו הטהור (רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה ט – יב): "גדולי חכמי ישראל היו מהן חוטבי עצים, ומהן שואבי מים, ומהן סומים, ואף על פי כן היו עוסקין בתלמוד תורה ביום ובלילה. והם מכלל מעתיקי השמועה איש מפי איש מפי משה רבינו. עד אימתי חייב ללמוד תורה? עד יום מותו, שנאמר, "ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך", וכל זמן שלא יעסוק בלימוד הוא **שוכח**. [=ובוודאי שאם ישכח, לא יוכל לקיים כמו שצריך, שכל מטרת הלימוד וזכרון הלימוד הוא על מנת לעשות].

וחייב לשלש את זמן למידתו, שליש בתורה שבכתב, ושליש בתורה שבעל פה, ושליש יבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו, ויוציא דבר מדבר, וידמה דבר לדבר, ויבין במדות שהתורה נדרשת בהן, עד שידע היאך הוא עיקר המדות, והיאך יוציא האסור והמותר, וכיוצא בהן מדברים שלמד מפי השמועה, וענין זה הוא הנקרא "גמרא". כיצד? היה בעל אומנות, והיה עוסק במלאכתו שלש שעות ביום ובתורה תשע, אותן התשע קורא בשלש מהן בתורה שבכתב, ובשלש בתורה שבעל פה, ובשלש אחרות מתבונן בדעתו להבין דבר מדבר. ודברי קבלה [=נביאים וכתובים] **בכלל** תורה שבכתב הן [=לענין הלימוד], ופירושן בכלל תורה שבעל פה, [=לענין הלימוד]. והענינים הנקראים, "פרדס", בכלל הגמרא הן.

במה דברים אמורים [=במה שכתבנו?] בתחלת תלמודו של אדם. אבל כשיגדיל בחכמה, ולא יהא צריך לא ללמוד תורה שבכתב [=שהרי יודע ובקיא היטב בתנ"ך], ולא לעסוק תמיד בתורה שבעל פה, יקרא בעתים מזומנים תורה שבכתב ודברי השמועה, כדי שלא ישכח דבר מדברי דיני תורה. ויפנה כל ימיו לגמרא בלבד לפי רוחב שיש בלבו ויישוב דעתו". ע"כ.

והנה מה שכתב רבינו שלאחר שלמד אדם היטב את כל התנ"ך ובקיא בו, יפנה כל ימיו לגמרא בלבד. דבר זה כתב רבינו על פי מה שאמרו חז"ל (תלמוד בבלי קידושין ל, א): "אָמַר רַב סָפְרָא מְשׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא: מַאי דִּכְתִיב "וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ" – אַל תִּקְרֵי "וְשִׁנַּנְתָּם", אֶלָּא "וְשִׁלַּשְׁתָּם". לְעוֹלָם יְשַׁלֵּשׁ אָדָם שְׁנוֹתָיו: שְׁלִישׁ בַּמִּקְרָא, שְׁלִישׁ בַּמִּשְׁנָה, שְׁלִישׁ בַּתַּלְמוּד. מִי יוֹדֵעַ כַּמָּה חָיֵי? לָא צְרִיכָא לְיוֹמֵי". ע"כ.

ורצונינו לומר, שרבינו נקט כלשון התלמוד. אבל לאמיתו של דבר, לאחר שרבינו כתב את ספרו הגדול משנה תורה, אין אנו צריכים לזה, ובפרט בזמנינו אנו, שרוב בני אדם אינם עוסקים במלאכה ג' שעות אלא בהרבה יותר מפני דוחק השעה. ומכיון שרבינו כבר כתב לנו את כל ההלכות הלכה למעשה, מדוע לנו לפלפל בתלמוד ולכלות זמנינו? ואם אדם יחל לפלפל בתלמוד, מי יודע כמה זמן יקח לו להוציא שמועה אחת להלכה?

וכן כתב רבינו בעצמו (הקדמה לספר משנה תורה): "ובזמן הזה תקפו הצרות יתירות ודחקה השעה את הכל ואבדה חכמת חכמינו ובינת נבונינו נסתרה. לפיכך אותם הפירושים וההלכות והתשובות שחברו הגאונים וראו שהם דברים מבוארים נתקשו בימינו ואין מבין עניניהם כראוי אלא מעט במספר. ואין צריך לומר הגמרא עצמה הבבלית והירושלמית וספרא וספרי

והתוספתא שהם צריכין דעת רחבה ונפש חכמה וזמן ארוך ואחר כך יודע מהם הדרך הנכוחה בדברים האסורים והמותרים ושאר דיני התורה היאך הוא.

ומפני זה נערתי חצני אני משה בן מיימון הספרדי ונשענתי על הצור ברוך הוא ובינותי בכל אלו הספרים, וראיתי לחבר דברים המתבררים מכל אלו החיבורים בענין האסור והמותר הטמא והטהור עם שאר דיני התורה. כולם בלשון ברורה ודרך קצרה עד שתהא תורה שבעל פה כולה סדורה בפי הכל בלא קושיא ולא פירוק. לא זה אומר בכה וזה בכה. אלא דברים ברורים קרובים נכונים על פי המשפט אשר יתבאר מכל אלו החיבורים והפירושים הנמצאים מימות רבינו הקדוש ועד עכשיו. עד שיהיו כל הדינין גלויין לקטן ולגדול בדין כל מצוה ומצוה ובדין כל הדברים שתיקנו חכמים ונביאים.

כללו של דבר כדי שלא יהא אדם צריך לחיבור אחר בעולם בדין מדיני ישראל, אלא יהא חיבור זה מקבץ לתורה שבעל פה כולה עם התקנות והמנהגות והגזירות שנעשו מימות משה רבינו ועד חבור הגמרא וכמו שפירשו לנו הגאונים בכל חיבוריהם שחיברו אחר הגמרא. לפיכך קראתי שם חיבור זה משנה תורה. לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואחר כך קורא בזה, ויודע ממנו תורה שבעל פה כולה ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם". ע"כ. והרי שלפי דעתו של רבינו, לאחר שכתב הוא את ספרו הגדול משנה תורה, אדם אינו צריך לשום ספר לאחר לימוד התנ"ך, על מנת לדעת הלכות ודינים למעשה.

ולכן רבינו נוקט בלשונו ואומר, "שלא יהא אדם צריך לחיבור אחר בעולם בדין מדיני ישראל", כלומר, אדם אינו צריך שום ספר על מנת לדעת הלכות למעשה מלבד ספרו של רבינו. וכמובן רבינו אינו שולל את לימוד התלמוד בדברים אלו, אלא שהוא מרחיק אותך מלפלפל בו לאחר שכתב הוא את ספרו והוציא הלכות למעשה איש מפי איש עד משה רבינו.

וביחס ללימוד התלמוד הירושלמי והבבלי, אחד האסונות הגדולים ביותר שבני אדם יכולים לעשות בלימוד התלמודים הנ"ל, הוא להבין את האגדות האמורים שם כפשוטם, ואינם מעלים על לב ולא חוקרים ומתבוננים שדברי חז"ל בעניני אגדות ומעשים, המון מהם נאמרו על דרך משל ונמשל, על דרך המליצה, על מנת למשוך לב השומעים. מה גם שלימוד התלמוד והמשנה, הוא לא לימוד שמתאים לכל אחד, כלומר, חז"ל כאשר כתבו את התלמוד בבלי וירושלמי, לא התכוונו שכל אדם ילמד בספריהם, אלא דווקא לאנשים שיש להם דיעה נכונה ושכל ישר.

"עולם הישיבות נוהג הפוך לגמרי מן האמת":

עוד דבר חשוב אנו למדים מתוך דברי רבינו שמונהגים ומושתתים על דברי חז"ל. אנו רואים כמה עם ישראל ובפרט עולם הנקרא, "ישיבות", "תלמודי התורה", וגם, "הכוללים", נוהגים בדיוק ההיפך מכך. וכוונתינו לומר, שבתחילה המון תלמידי ישיבות ואברכים, מלמדים

ומדריכים אותם לעסוק בעיקר בלימוד הגמרא, ואולי אם יהיה להם זמן ורצון אישי ללמוד מקרא (תנ"ך, וכפרט נ"ך), אז יעשו כן מרצונם, אך זה לא קיים בסדר הלימוד כלל וכלל, כלומר, ענין זה של לימוד התנ"ך, אינו נכלל בסדרים של הלימוד שלהם.

ולצערנו הרב, אנו רואים שרובם גם במשך הזמן לא לומדים את התנ"ך, אלא רק קוראים בכל שבוע ושבוע שנים מקרא ואחד תרגום, כפי שציוו חכמים בתלמוד בבלי (ברכות ח, א): "אָמַר רַב הוּנָא בַּר יְהוּדָה, אָמַר רַבִּי אַמֵּי: לְעוֹלָם יַשְׁלִים אָדָם פָּרָשִׁיוֹתָיו עִם הַצִּבּוּר: שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם", אך לימוד הנביאים והכתובים כמעט ולא מצוי כלל לצערנו הרב!

והנה על פי האמת והצדק, ועל פי דברי חז"ל, הדין הוא שבתחילה עליהם לעסוק שליש מתוך לימודם במקרא, בין בתורה שבכתב ובין בדברי נביאים וכתובים. ולאחר מכן צריכים ללמוד שליש במשנה ובתלמוד, ושליש בפלפול והוצאת דינים. ורק לאחר שיגדילו בחכמה, ופירושו שיהיו בקיאים היטב בתנ"ך ובתורה שבעל פה, לאחר שיזכו לזה, יגיע העת לעסוק בלימוד היום יומי בלימוד הגמרא כל אחד לפי רוב ליבו וישוב דעתו, ובעיתים מזומנים ילמדו תורה שבכתב והתורה שבעל פה על מנת שלא ישכחו דבר מדברי דיני התורה!

אלא שפועל מה שקורה היום, הוא שמלמדים ומחנכים בתלמודי התורה, בישיבות ובכוללים לעסוק כל ימיהם בלימוד הגמרא כבר בתחילת הדרך, מבלי שזכו לסיים ולדעת היטב את התנ"ך. ומה שהם יודעים נ"ך, זה בעיקר מה שמלמדים את כלל העם בהיותם קטנים, וכוונתינו לומר את הסיפורים והדמויות המפורסמות שלומדים עליהם רוב הילדים בבתי הספר כגון: על שמשון הגיבור, שמואל הנביא, שאול המלך, דוד וגולית, מרדכי ואסתר בשושן הבירה. שזה בכלל המעשה שבזכותו אנו חוגגים את חג הפורים וקוראים מגילה. ועושים כל זה מבלי שזכו לגדול בחכמה בלימוד התורה שבכתב והתורה שבעל פה, והמציאות מראה שרוב תלמידי הישיבות בארץ ובעולם, וכן רוב האברכים אינם בקיאים כלל בתנ"ך, ולא רק שאינם בקיאים במילותיו, אלא אפילו לא למדו מעולם את כל התנ"ך אפילו פעם אחת.

וכמובן כאשר נוטשים את דרך חז"ל, התוצאה ברורה, ולכן אנו רואים שהיום רוב תלמידי הישיבות והאברכים מסוגלים להתבטל ל-"רבם" כאילו היה אלהים! כלומר, הם מתבטלים ביטול מוחלט לרבנים, מבלי שום הרהור ושום שאלה אע"פ שעולה להם תהיות ושאלות, ולדעתם אם הרב אמר הרי זה קדוש, ואפילו שהתלמיד יראה שגיאה, ויראה טעות ברורה וחדה כשמש, אינו יוכיח את רבו, אפילו כשמדובר בדברים של יסודות דת משה וישראל, ענינים שיש בהם חילול שם שמים ממש, אע"פ לא מקשים ולא שואלים שאלות!!

וכל זה בא להם מפני שלא שמעו לחז"ל, לא שמעו לרבינו הרמב"ם שכתב כיצד על האדם לזכות לחכמת אמת! כיצד אדם מנציח את השכל הישר ועלה בדעתו הטובה. אבל הם עשו להיפך, נטשו את דרך האבות, וגם לימודם יצא משובש לצערינו הרב. ואלו שעושים את רבם לאלהים, הנה זה הענין עבודה זרה מוחלטת, שלצערנו הרב, רבים מעם ישראל, עובדים כיום

"עבודת בשר ודם". וכוונתינו לומר שהם עובדים את הרבנים, ומאמינים בהם באמונה שלמה בביטול גמור מבלי לשאול שאלות, וכל זה נובע מדבר אחד, שהם מעולם לא עסקו ולמדו את התנ"ך היטב כפי שאנו מצווים בפסיקה זו שראינו ברמב"ם, אשר הביא ופסק כן מתוך דבר חז"ל הטהורים, והראיה הפשוטה שמציאות זו נובעת, מפני שעברו על דברי חז"ל שהרי הורו שצריך האדם לשלש תלמודו בתורה שבכתב ושבעל פה ובתלמוד.

ואנו רואים לנגד עינינו, שמתוך שביטלו את הוראתם ופסיקתם של חז"ל, הם לא זכו ללמוד לדעת להבין ולהשכיל, שהרי בתנ"ך למדים אנו כיצד כל גדולי ישראל אפילו משה רבנו אדון הנביאים טעה כמה פעמים בהלכה, והוציא כרוז (דהיינו עמד קבל עם ועדה) והודיע שטעה בהלכה, ואחיו אהרון הכהן לימדו!

כמו שאמרו במדרש הנאמן עלינו (ויקרא רבה פרשה יג סימן א פרשת שמיני): "וידבר אהרן אל משה בדיבור ענה כנגדו כדכתיב (בראשית מב) דבר האיש אדוני הארץ וגו' הן היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם אמר לו היום מתו בני והיום אקריב קרבן היום מתו והיום אוכל בקדשים מיד דרש אהרן ק"ו למשה ומה מעשר הקל אסור לאונן חטאת דחמיר אינו דין שיהא אסור באונן. מיד, "וישמע משה וייטב בעיניו", הוציא כרוז לכל המחנה ואמר אני טעיתי את ההלכה ואהרן אחי בא ולמד לי אלעזר ידע את ההלכה ושתק איתמר ידע את ההלכה ושתק זכו ונתייחד הדיבור עליהם ועל אביהם ועל אחי אביהם בחייהם הה"ד וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם תני ר' חייא לאמר אליהם לבנים לאלעזר ואיתמר". ע"כ.

וזו רק דוגמה בטעות ושגיאה הלכתית, ומה נאמר על המעשים בנ"ך על אלו שנחשבו ל-"גדולי ישראל" בעיני עמי הארץ, הלא הם נביאי הבעל במשך כל הדורות, שחטאו והחטיאו את הרבים, וכפי שנאמר במלכים א (פרק יח פסוק יט): "וְעַתָּה שְׁלַח קְבֹץ אֵלַי אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַר הַכַּרְמֶל וְאֶת־נְבִיאֵי הַבַּעַל מָאתִים וַחֲמִשִּׁים וּנְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה אַרְבַּע מֵאוֹת אֹכְלֵי שֻׁלְחַן אִיזֶבֶל". וכן ירבעם בן נבט מלך ישראל שחטא והחטיא את הרבים ועשה עבודה זרה בישראל, וכך אמרו חז"ל במשנה באבות (ה, יח): "כָּל הַמְזַכֶּה אֶת הָרַבִּים, אֵין חֵטְא בָּא עַל יָדוֹ. וְכָל הַמַּחֲטִיא אֶת הָרַבִּים, אֵין מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. מֹשֶׁה זָכָה וְזִכָּה אֶת הָרַבִּים, זְכוּת הָרַבִּים תָּלוּי בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג) צִדְקַת ה' עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל. יָרָבְעָם חָטָא וְהֶחֱטִיא אֶת הָרַבִּים, חֵטְא הָרַבִּים תָּלוּי בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א טו) עַל חַטֹּאות יָרָבְעָם (בֶּן נְבָט) אֲשֶׁר חָטָא וַאֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל".

וישנם עוד דוגמאות רבות ומרובות, וביניהם על מלכי ישראל וגדולי ישראל שכפרו בה' יתברך, על אף היותם גדולים ועצומים בתורה ובחכמה. ואין ספק, שאם היו אותם תלמידי הישיבות והאברכים יודעים היטב את כל התנ"ך, ומבינים שבמשך כל תקופת ההיסטוריה של עם ישראל מקבלת התורה, היו גדולים בתורה שנפלו (בין בשגגה בין במזיד), והיו גדולים בתורה שנפלו ועברו עבירות במזיד וחטאו והחטיאו את ישראל, ואם היה זה אצלם בליבם ובמחשבתם שזאת היא המציאות, והיא יכולה לקרות לכל איש ישראל אפילו על הגדולים ביותר בעם ישראל לאורך כל תקופת ההיסטוריה, שהרי כבר אמרו חכמים בתלמוד הבבלי

(ברכות כט, א): "וְהָא תְּנַן: אַל תַּאֲמִין בְּעַצְמְךָ עַד יוֹם מוֹתְךָ, שֶׁהֲרֵי יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל שִׁמֵּשׁ בִּכְהוּנָּה גְּדוֹלָה שְׁמוֹנִים שָׁנָה וּלְבַסּוֹף נַעֲשָׂה צָדוֹקִי". ולצערינו הרב, המון רבנים מעודדים בעצמם לרומם ולפאר אותם, שכן בדבריהם הם טוענים ואומרים, שאין שואלים שאלות על הצדיקים, ולא שואלים שאלות על הרב! ומה יעשו הנערים ולא יחטאו? מה יעשו הנערים שרבותיהם מלמדים אותך ההיפך מן האמת?

והרי הלומד היטב את התנ"ך מודע לזה בצורה ברורה ומוחלטת, ואינו מסופק בזה כלל, וכמו שאמר הרמב"ם שלאחר שיגדיל האדם בחכמה וכבר לא יצטרך ללימוד התורה והמשנה, שהרי הם כבר ברורים וידועים אצלו כראוי היטב היטב, לאחר מכן יוכל לעסוק כל ימיו בלימוד הגמרא, ולעיתים יקבע זמן ללימוד התורה שבכתב והתורה שבעל פה על מנת שלא ישכח ממנו, ופירוש לא ישכח, זה על אדם שכבר למד הדק היטב והוא בקיא ויודע ויכול ללמד אחרים, ומה נגיד ומה נאמר, שרובם ככולם לא רק שלא בקיאים בתנ"ך, אלא אינם למדו אפילו פעם אחת את כולו בלימוד פשטי ובסיסי.

וזו המכה הגדולה ביותר בעולם הישיבות והכוללים, ולכן המציאות, שרובם היום הגיעו למצב של "עבודת" בשר ודם, וכוונתי לומר שעובדים הם את רבם, שהרי הוא אצלם בקדוש וטהור כמלאך שלא טועה ואינו יכול חלילה לשגות או חלילה ליפול ולעזוב את הדרך הישרה שבה צריך לילך והיא התורה והמצות על פי חוקיו ומשפטיו של הקב"ה!

"פנחס בן אלעזר השיב את חמתי":

ונסיים בראיה חשובה לחזק טענתנו במעשה פנחס בן אלעזר בן אהרון הכהן. מבואר בתלמוד הבבלי (סנהדרין פב, א): "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל שִׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'". הָלַךְ שִׁבְטוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן אֵצֶל זִמְרִי בֶּן סָלוּא, אָמְרוּ לוֹ: הֵן דִּינֵי נְפָשׁוֹת וְאַתָּה יוֹשֵׁב וְשׁוֹתֵק?! מָה עָשָׂה? עָמַד וְקִיבֵּץ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף מִישְׂרָאֵל וְהָלַךְ אֵצֶל כָּזְבִּי. אָמַר לַהּ: הִשָּׁמְעִי לִי. אָמְרָה לוֹ: בַּת מֶלֶךְ אֲנִי, וְכֵן צִוָּה לִי אָבִי: לֹא תִּשְׁמְעִי אֶלָּא לַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶם. אָמַר לַהּ: אַף הוּא נְשִׂיא שֵׁבֶט הוּא, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ, שֶׁהוּא שֵׁנִי לַבֶּטֶן וְהוּא שְׁלִישִׁי לַבֶּטֶן. תְּפָשָׂהּ בִּבְלוֹרִיתָהּ וְהֵבִיאָהּ אֵצֶל מֹשֶׁה. אָמַר לוֹ: בֶּן עַמְרָם, זוֹ אֲסוּרָה אוֹ מוּתֶּרֶת? וְאִם תֹּאמַר אֲסוּרָה, בַּת יִתְרוֹ מִי הִתִּירָה לָךְ? נִתְעַלְּמָה מִמֶּנּוּ הֲלָכָה. גָּעוּ כּוּלָּם בִּבְכִיָּה, וְהַיְינוּ דִּכְתִיב: "וְהֵמָּה בֹכִים פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד".

וּכְתִיב: "וַיַּרְא פִּנְחָס בֶּן אֶלְעָזָר". מָה רָאָה? אָמַר רַב: רָאָה מַעֲשֶׂה וְנִזְכַּר הֲלָכָה. אָמַר לוֹ: אֲחִי אֲבִי אַבָּא, לֹא כָּךְ לִימַּדְתַּנִי בְּרִדְתְּךָ מֵהַר סִינַי: הַבּוֹעֵל אֲרָמִית קַנָּאִין פּוֹגְעִין בּוֹ? אָמַר לוֹ: קָרֵינָא דְּאִינַּרְתָּא אִיהוּ לֵיהֱוֵי פַּרְוָונְקָא. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: רָאָה שֶׁאֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה לְנֶגֶד ה'. כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ חִילּוּל הַשֵּׁם, אֵין חוֹלְקִין כָּבוֹד לָרַב". ואכן כך פסק להלכה רבינו הרמב"ם במשנה תורה (הלכות תלמוד תורה פרק ה הלכה ג): "הָיָה בֵּינוֹ וּבֵין רַבּוֹ שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל וְשָׁאַל לוֹ אָדָם דָּבָר הֲלָכָה מֻתָּר לְהָשִׁיב. וּלְהַפְרִישׁ מִן הָאִסּוּר אֲפִלּוּ בִּפְנֵי רַבּוֹ מֻתָּר לְהוֹרוֹת. כֵּיצַד. כְּגוֹן שֶׁרָאָה אָדָם עוֹשֶׂה דָּבָר הָאָסוּר מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָדַע בְּאִסּוּרוֹ אוֹ מִפְּנֵי רִשְׁעוֹ יֵשׁ לוֹ לְהַפְרִישׁוֹ וְלוֹמַר לוֹ דָּבָר זֶה אָסוּר וַאֲפִלּוּ בִּפְנֵי רַבּוֹ וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ רַבּוֹ רְשׁוּת. שֶׁכָּל

מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ חִלּוּל הַשֵּׁם אֵין חוֹלְקִין כָּבוֹד לָרַב ...". ע"כ. אנו למדים הלכה למעשה, שכל מקום שיש חילול השם אין חולקין כתוב לרב, שהרי מה לנו יותר ממעשה פנחס שראה חילול השם גדול שעשה ראש שבט שמעון "זמרי בן סלוא", ועמד בפני משה רבנו במעמד פומבי, והודיע שהוא הולך להיות עם הנויה "כזבי בת צור", ומשה רבנו שתק משום שנתעלמה ממנו הלכה, (לא שחלילה משה רבנו פחד להורות או שחשב מחשבות בליבו של אינטרס אישי חלילה וחס, אלא סך הכל שכח את ההלכה!).

ופנחס עמד באומץ גדול מתוך יראת שמים, והורה הלכה לפני משה רבנו בחיר ה', אדון הנביאים, איש האלוהים. אע"פ שעלינו להדגיש ולומר שלא חלילה משה זה שעשה את החילול ה', אלא בעקבות זה ששתק ולא השיב לזמרי בן סלוא נוצר חילול ה' גדול וכולם בכו, לכן עמד פנחס מפני החילול ה' הגדול שראה והורה הלכה לפני משה רבנו ברבים, ולא רק שלא נענש פנחס במעשה זה, אלא זכה לכהונת עולם וזכה להציל את כל עם ישראל שהיו עתידים למות במגפה, כפי שהעיד ה' יתברך בתורה בזו הלשון (במדבר כה, י-יג): "וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת־חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹ אֶת־קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא־כִלִּיתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי: לָכֵן אֱמֹר הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת־בְּרִיתִי שָׁלוֹם: וְהָיְתָה לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹהָיו וַיְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

וכאשר אנו רואים כזו עדות של ה' יתעלה בתורתו, כלומר ש-בעת חילול השם לא חולקין כבוד אפילו לאדם הגדול מכל בני האדם שהיו ושיהיו כדוגמת משה רבנו, שהרי כך העיד עליו הקב"ה בתורה הקדושה. ולא שחלילה משה רבנו היה זה שעשה את החילול השם, אלא זמרי בן סלוא נשיא שבט שמעון היה זה שחילל שם שמים ברבים, בכל זאת ראה פנחס "שֶׁאֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה לְנֶגֶד ה'. כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ חִלּוּל הַשֵּׁם, אֵין חוֹלְקִין כָּבוֹד לָרַב".

והרי לכם קוראים נעימים, הדברים קל וחומר, שכאן הורה פנחס הלכה לפני משה רבנו, והורה כן ברבים משום חילול השם שעשה אדם אחר, קל וחומר כאשר אנו רואים שאותם "הגדולים" עושים בעצמם חילול שם שמיים ברבים, כמה אנו צריכים לעמוד בפרץ ולמחות על כבוד השם יתברך, ולא לשתוק חלילה.

ולצערנו הרב, מפני הסיבה שביארנו לעיל, רוב ככל תלמידי הישיבות והאברכים, אם חלילה רבם עשה חילול השם, או שהיה שותף לחילול השם, או שחיזק מחללי השם, הם שותקים כמו אילמים! ולא רק שלא מוחים, הם אפילו לא מוכיחים את רבם, ויתרה מזאת אפילו שאלות לא שואלים, כי כבר לימדו והשרישו להם, "כי על הרב ... לא שואלים שאלות! למה? כי מי ששואל שאלות אבא לוקח אותו למעלה כדי לומר לו את תשובות, ומי שלא שואל שאלות אבא נותן לו ישועות". אלו מילים שנאמרות על רבנים בישראל, שנחשבים לגדולים, ולאמיתו של דבר טפשים הם! ומה לנו יותר מזה עבודה זרה שאין כדוגמתה, שהרי הפכו בשר ודם לאלוהים, והוא נעשה בדרגת השם יתברך שלא שואלים עליו שאלות!

"כל הכועס – כאילו עובד עבודה זרה – מה הוא כעס"

במאמר על אחאב שונא ציון, הפרכתי את טענותיו במה שיחס לרבינו הטהור הרמב"ם. וזה תוכן הדברים: "אמר הכסיל הבהמי: "עוד דוגמה שניה ואחרי זה אני מתחיל ... כתוב ברמב"ם שכל הכועס כאילו עובד עבודה זרה. בתלמוד שלפנינו אין מימרא כזו. איפה זה כתוב? בזוהר". ע"כ. שוב פעם אתה משקר? לא נורא לא למדת מספיק טוב ולא עיינת בתלמוד היטב. אגב, אני נהנה להראות את בורותך וכסילותך לעיני הכל. שכן כבר אמרת עלי "נחש". ובתלמוד אמרו (תלמוד בבלי מסכת שבת דף סג עמוד א): "אם תלמיד חכם נוקם ונוטר כנחש הוא – חגריהו על מתניך". ע"כ. והרי הנחש הזה כעת שאתה אמרת עליו, "נחש", חן ש... הוא נוקם ונוטר בך כמו שצריך, ומראה את בורותך וטמטומך לעיני כל! וכך אעשה ואמשיך לעשות לכל מי שירים ידו נגד האמת.

כתב רבינו הטהור (רמב"ם הלכות דעות פרק ב הלכה ג): "ויש דעות שאסור לו לאדם לנהוג בהן בבינונית אלא יתרחק מן הקצה האחד עד הקצה האחר, והוא גובה לב, שאין דרך הטובה שיהיה אדם עניו בלבד אלא שיהיה שפל רוח ותהיה רוחו נמוכה למאד, ולפיכך נאמר במשה רבינו ענו מאד ולא נאמר ענו בלבד, ולפיכך צוו חכמים מאד מאד הוי שפל רוח, ועוד אמרו שכל המגביה לבו כפר בעיקר שנאמר ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך, ועוד אמרו בשמתא מאן דאית ביה גסות הרוח ואפילו מקצתה.

וכן הכעס מדה רעה היא עד למאוד, וראוי לאדם שיתרחק ממנה עד הקצה האחר, וילמד עצמו שלא יכעוס, ואפילו על דבר שראוי לכעוס עליו [=אין לו לכעוס]. ואם רצה להטיל אימה על בניו ובני ביתו או על הציבור, אם היה פרנס ורצה לכעוס עליהן כדי שיחזרו למוטב, יראה עצמו בפניהם שהוא כועס כדי לייסרם, ותהיה דעתו מיושבת בינו לבין עצמו כאדם שהוא מדמה כועס בשעת כעסו והוא אינו כועס.

אמרו חכמים הראשונים כל הכועס, כאילו עובד עבודת כוכבים, ואמרו [=אותם החכמים הראשונים], שכל הכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, ואם נביא הוא, נבואתו מסתלקת ממנו. ובעלי כעס אין חייהם חיים, לפיכך צוו להתרחק מן הכעס עד שינהיג עצמו שלא ירגיש אפילו לדברים המכעיסים וזו היא הדרך הטובה, ודרך הצדיקים הן עלובין ואינן עולבין שומעים חרפתם ואינם משיבין עושין מאהבה ושמחים ביסורים, ועליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו". ע"כ. והנה, מתוך שאמר רבינו, "אמרו חכמים הראשונים", בוודאי כי מקורו של רבינו הוא מתוך דברי המשנה והתלמוד. שכן כל מקום בספר משנה תורה שנוקט בלשונו ואומר, "חכמים הראשונים", כוונתו לבעלי המשנה והתלמודים.

"מה הוא כעס"?

ועל מנת להבין את דבריו של רבינו, נקדים ונאמר, כי מילת, "כעס" מתפרשת בעיני הציבור כאיש צועק ומשתולל, וכועס בקולי קולות, וכן על זו הדרך. אמנם, נראה לפי עניות דעתי,

כי מילת, "כעס" יהיה על כל ענין שיבטא אצל האדם רצון לצאת מגדר הטבע והמחשבה הישרה. וכמו שאמר (קהלת פרק א פסוק יח): "כִּי בְּרֹב חָכְמָה רָב־כָּעַס וְיוֹסִיף דֵּעַת יוֹסִיף מַכְאוֹב". ואיך יתבטא "כעס" של קולי קולות ועצבים ברוב חכמה? והסביר האבן עזרא, "כי – כאשר ביקש לדעת השכלות [=החכמה], ראה כי המשכיל, המכיר דברי העולם ברוב חכמתו, תמיד יהיה לו כעס [=דאגה ושבר בליבו] ומכאוב, ולא ישמח בבנים, יעבור דעתו שאחריתם למות בחייו, או אחריו ולא בעושה, כעוף יעופף, וגם לא יועיל ויושיע ביום האד ויום המות נתון בין שתי עיניו". ע"כ.ובעצם מובן לפי דברי האבן עזרא, כי "כעס" הוא ביטוי לעצבות הנובעת מן ההבנה של, "חוסר תקוה", כלומר, מצב שבו אי אפשר לסדרו או לתקנו. וגם מחשבות כאלו בתוך לב האדם, הם כלולים בכלל, "כעס". ויוצא שהכעס יכול להתבטאות בלב בלבד!

ונמצא, כי התבטאות "כעס" יכולה להיות בתוך ליבו של האדם בלבד. וכן מבואר מתוך דברי רבינו הטהור שכתב, "... ואם רצה להטיל אימה על בניו ובני ביתו או על הציבור, אם היה פרנס ורצה לכעוס עליהן כדי שיחזרו למוטב, יראה עצמו בפניהם שהוא כועס כדי לייסרם, ותהיה דעתו מיושבת בינו לבין עצמו כאדם שהוא מדמה כועס בשעת כעסו והוא אינו כועס". והרי הנלמד מכאן, כי אפילו כאשר אדם ביטא פעולת כעס כלפי חוץ, והטיל אימה על בני ביתו, אמנם ליבו רגוע והכל היה מן השפה אל החוץ על מנת להיטיב עם בני ביתו או עם תלמידיו, הדבר משובח, כי הכל הולך אחר הלב.

ומובן, כי "כעס" = הרגשה הנובעת מחוסר הסכמה על הנעשה. וכאשר התבטאות זו נעשית כלפי חוץ, ונראה על פניו של הכועס שאינו מסכים על הנעשה, אמנם בתוך ליבו הוא רגוע ועושה זאת רק על מנת ליישר הענינים, הרי זה משובח. ויוצא שכעס אין הכוונה כלל על האופן החיצוני שבו מתבטא האדם, אלא על ההרגש הפנימי, ועל האמונה הברורה בבורא יתברך.

ונמצא כי מה שכתב רבינו, "כל הכועס כאילו עובד עבודת כוכבים" שווה לומר, "כל המתרעם/כל שאינו מסכים עם בוראו, כאילו עובד עבודת כוכבים". ולכן עיקר המכשול של המפרשים, ושל אחאב שונא ציון בדברי רבינו, הוא שלא השכילו לעמוד על מילת, "כעס", וחשבו כי מדובר באדם שכועס ומשתולל כלפי חוץ. ולכן מה שכתב רבינו, "וילמד עצמו שלא יכעוס, ואפילו על דבר שראוי לכעוס עליו". אין כוונתו לומר, "וילמד עצמו שלא יצעק או יתעצבן כלפי חוץ, על דבר שראוי לכעוס עליו", אלא כוונתו לומר, "וילמד עצמו שלא ישפיע עליו דבר שלא נעשה כרצונו, ואפילו על דבר שראוי להתרעם עליו שלא נעשה ברצונו". ויוצא, כי מילת, "כעס" היא מילת שימוש השווה ל – = "תרעומת" – "אי הסכמה עם הנעשה". וכל זה כמובן דבר המתבטא בלב האדם!

ואמר שלמה המלך (קהלת פרק ז פסוק ח – ט): "טוֹב אַחֲרִית דָּבָר מֵרֵאשִׁיתוֹ טוֹב אֶרֶךְ־רוּחַ מִגְּבַהּ־רוּחַ: אַל־תְּבַהֵל בְּרוּחֲךָ לִכְעוֹס כִּי כַּעַס בְּחֵיק כְּסִילִים יָנוּחַ". והנה גם שלמה המלך לימד, כי כעס יכול להיות רק ברוחו של האדם הפנימית, ובזמן שכועס, כלומר מביא עצמו למצב שהוא אינו מסכים עם דינו של ה' יתעלה שמו, נמצא כאילו עובד עבודה זרה. ומדוע?

שאם הוא מתרעם על מצבו וענינו, כאילו אומר לעצמו, אין ה' בעולם! ולכן, הכועס, כלומר "המתרעם – כאילו עובד עבודה זרה", שלפי דעתו מצבו לא נתון ביד ה' יתעלה שמו! ולכן אמר (קהלת פרק יא פסוק י): "וְהָסֵר כַּעַס מִלִּבֶּךָ וְהַעֲבֵר רָעָה מִבְּשָׂרֶךָ כִּי־הַיַּלְדוּת וְהַשַּׁחֲרוּת הָבֶל". וכאילו אמר, "והסר תרעומת מליבך, ועל ידי כן תעביר רעה מבשרך", שכן המתרעם והחולק על דינו של ה', יבואו לו כל הרעות כולם.

וכן מצאתי לרבינו הטהור במורה הנבוכים (ספר מורה הנבוכים חלק א פרק כט): "עצב, שם משתתף, הוא שם [=יבטא את] הכאב והחיל. [וכמו שנאמר], "בעצב תלדי בנים", והוא [="עצב" גם] שם [נרדף ל], "הכעס", [=כמו שנאמר במלכים א פרק א פסוק ו], "וְלֹא־עֲצָבוֹ אָבִיו מֵיָמָיו". ו[כוונת זה המאמר לומר, "ולא עצבו", כלומר] "לא הכעיסו" [=וכמו שהסביר הרד"ק, "כשהיה עושה שום דבר רע, לא היה מכלימו ומיסרו לאמר, מדוע ככה עשית, לפיכך יצא לדרך רעה ולמרוד באביו. כי יודע היה אדוניהו כי דוד אמר להמליך שלמה, אף על פי שלא הודיע דוד המלוכה עדיין, אבל חשב בלבו, אבי אוהב אותי ולא נער בי מימי, אכנס בדבר המלוכה בימיו, ואם לא ירע לו, ידעתי שאני אמלוך". ונמצא כי ביטוי הכעס, הוא ביטוי של חוסר הסכמה, וחלק מביטוי של חוסר הסכמה, יכול לבוא בשינוי פנים, בגערה וכן על זו הדרך. ומכיון שדוד המלך לא הראה לאדוניהו חוסר הסכמה עם מעשיו הרעים, על זה אמר, "ולא עצבו", כלומר, "ולא הראה חוסר הסכמתו עם מעשיו". ונמצא כי "כעס" הוא ביטוי לחוסר הסכמה עם המצב הנתון.

וכן אמר בשמואל א פרק כ פסוק לד] "כִּי נֶעְצַב אֶל־דָּוִד". [כלומר] "כעס" בעבורו. והוא שם המרי, מרו ועצבו את רוח קדשו, יעציבוהו בישימון, אם דרך עוצב בי, כל היום דברי יעצבו. ולפי הענין השני או השלישי נאמר, "ויתעצב אל לבו". אמנם כפי הענין השני, פירושו, כי השם כעס עליהם לרוע מעלליהם וכו'". ע"כ מדבריו של רבינו בענין זה.

ומבואר יוצא, כי "כעס" = "עצב", "מרה", "חוסר הסכמה", "חוסר קבלת הדברים" וכל זה מוביל למכנה משותף = "חוסר בטחון". ובמילים אחרות, מי שכועס, כלומר עצב בליבו, ומתרעם על הבורא ואינו מסכים עם דינו, יש בו גם קצת מגסות הרוח, כלומר מן המחשבה שיש בידו להועיל או להזיק בכוחות עצמו. ואמר שלמה המלך (קהלת פרק ז פסוק ג): "טוֹב כַּעַס מִשְּׂחָק כִּי־בְרַע פָּנִים יִיטַב לֵב".

והסביר האבן עזרא, "ועתה אפרש אותם בדרך קצרה, אף על פי שהשלוש נפשות נקראות בשם אחד, בעבור התאחדת, כי הנשמה תקרא רוח ונפש, לכן אשים שמות להם, למען לא אאריך בתואר כל אחת. ויהיה השם "הנפש" המתאוה לאכול ולשמוח וחשק המשגל, "נפש", ויהיה שם נפש בעלת ההרגשה המבקשת שררה וגדולה רוח, ויהיה שם נפש החכמה נשמה, ג"כ חלקם רבינו סעדיה גאון ז"ל, וידוע כי בהתגבר הנפש, תחלש הנשמה, ואין לה כח לעמוד לפניה, בעבור היותה גוף, וכל יצריו עוזרים אותה, על כן המתעסק באכילה ושתיה לא יחכם לעולם. ובהתחבר הנשמה עם הרוח תנצחנה הנפש, אז תפקחנה מעט עיני הנשמה להבין חכמות הגויות, לכן לא תוכל לדעת החכמות העליונות בעבור כח הרוח המבקשת שררה, והיא המולידה הכעס, והנה זה פירוש טוב כעס משחוק, וענין, "כי ברוע פנים ייטב לב", היא

הדאגה, כמו, "מדוע פניכם רעי'", וענין לב הוא השכל, ואחר שתתגבר הנשמה על הנפש בעזר' הרוח צריכה הנשמ' להתעסק בחכמה שתעזור אותה עד שתנצח הרוח, ותהיה תחת ידיעה וכו'".

והנה מילותיו של האבן עזרא ברורות, "כח הרוח המבקשת שררה, היא המולידה כעס". שוב אנו רואים כי יש קשר ישיר בין רום הלב והשררה, לענין הכעס, שהכעס הוא העצבון והתרעומת על מה שלא קיבל האדם".

ובעת למקור דברי רבינו הטהור הנה לפי עניות דעתי, וכמו שכתבתי, יש קשר ישיר בין "גס הרוח" לבין "הכועס". כלומר, אדם שיש בו גסות הרוח, כלומר הגאווה הפנימית, מסוגל לבוא לידי כעס. שכן פעולת "כעס" נגזרת מ – "תרעומת", וכל "תרעומת" כלפי ה' יתברך נובעת מחוסר אמונה ובטחון בבורא המביעה לידי עצב פנימי. וכמו שלימד החכם באדם (משלי פרק טז פסוק כח): "אִישׁ תַּהְפֻּכוֹת יְשַׁלַּח מָדוֹן וְנִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף". והנרגן הוא המתרעם. וכל המסוגל להתרעם, יכול לבוא לכלל כעס. שכן פעולת תרעומת גוררת אחריה הכעס שהוא העצב כפי שלמדנו.

ומפאת ענין זה, נוכל גם להבין, מדוע נענש משה רבינו עליו השלום בחומרה גדולה, כאשר אמר (במדבר פרק כ פסוק ט – יג פרשת חקת): "וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמַּט�ֶּה מִלִּפְנֵי יְיָ כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ: וַיַּקְהִלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת־הַקָּהָל אֶל־פְּנֵי הַסֶּלַע וַיֹּאמֶר לָהֶם שִׁמְעוּ־נָא הַמֹּרִים הֲמִן־הַסֶּלַע הַזֶּה נוֹצִיא לָכֶם מָיִם: וַיָּרֶם מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ וַיַּךְ אֶת־הַסֶּלַע בְּמַטֵּהוּ פַּעֲמָיִם וַיֵּצְאוּ מַיִם רַבִּים וַתֵּשְׁתְּ הָעֵדָה וּבְעִירָם: וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן יַעַן לֹא־הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת־הַקָּהָל הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם: הֵמָּה מֵי מְרִיבָה אֲשֶׁר־רָבוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְיָ וַיִּקָּדֵשׁ בָּם".

"לא תשרה על נביא נבואה כאשר הוא כועס אפילו מעט":

וכתב רבינו הטהור (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת אבות – שמונה פרקים פרק ז): "הרבה יימצא במדרשות ובהגדות, ויש מזה בתלמוד, כי מן הנביאים מי שיראה את ה' מאחורי מחיצות רבות, ומהם מי שיראהו מאחורי מחיצות מעטות, לפי ערך קרבתם אל ה', ועילוי מדרגתם בנבואה. עד שאמרו, שמשה רבנו ראה את ה' מאחורי מחיצה אחת מלוטשת, רצוני לומר: שקופה, והוא אומרם: "הסתכל בספקלריא המאירה עינים". ו'ספקלריא' שם המראה העשויה מגשם שקוף, כגביש וכזכוכית, כמו שנבאר בסוף כלים.

והכוונה בזה הענין, מה שאומר לך: והוא, שאנו כבר בארנו בפרק השני, כי המעלות – מהן מעלות שכליות ומהן מעלות מידות. וכן הפחיתויות – מהן פחיתויות שכליות, כסכלות, והטפשות, וקשי ההבנה; ומהן פחיתויות מידות, כרוב התאוה, והגאוה, והכעס, והקנאה, והעזות, ואהבת הממון, ומה שדומה להן, והן רבות מאד. וכבר זכרנו החוק בידיעתן בפרק הרביעי. ואלו הפחיתויות בכללן, הן המחיצות המבדילות בין האדם ובין ה' יתעלה. אמר

הנביא, מבאר זה: "כי אם עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם". יאמר, כי חטאינו, והן אלו הרעות, כמו שזכרנו, הן המחיצות המבדילות בינינו ובינו יתעלה.

ודע, כי כל נביא לא יתנבא אלא אחר שייקנו לו המעלות השכליות כולן, ורוב מעלות המידות והחזקות שבהן, והוא אומרם: "אין הנבואה שורה אלא על חכם גיבור ועשיר". אמנם 'חכם' הוא כולל המעלות השכליות בלא ספק. ו'עשיר' היא ממעלות המידות, רצוני לומר: ההסתפקות, לפי שהם יקראו המסתפק בחלקו 'עשיר', והוא אומרם בגדר העשיר: "אי זה הוא עשיר? השמח בחלקו", כלומר שהוא מסתפק במה שהמציא לו הזמן, ואינו מצטער על מה שלא המציא לו. וכן 'גיבור' היא גם כן ממעלות המידות, רצוני לומר, שהוא ינהיג כוחותיו לפי הדעת, כמו שבארנו בפרק החמישי, והוא אומרם: "אי זה הוא גבור? הכובש את יצרו".

ואין מתנאי הנביא שיהיו לו מעלות המידות כולן [=כמו במעלת השכל שמחוייב שיקנה לו המעלות כולן], עד שלא תחסרהו פחיתות כלל, שהרי שלמה – נביא, כעדות הכתוב: (מלכים א' ג, ה) "בגבעון נראה ה'" וכו', ומצאנו לו בפרוש פחיתות מידות, והיא רוב התאוה, וזה בריבוי הנשים, וזו מפעולות תכונת רוב התאוה. ואמר, מבואר: "הלא על אלה חטא שלמה" וכו'. וכן דוד, עליו השלום – נביא, אמר: (שמואל ב' כג, ג) "לי דיבר צור ישראל", ומצאנוהו בעל אכזריות. ואף על פי שהשתמש בה בגוים ובהרינת הכופרים, והיה רחמן לישראל, אבל באר בדברי הימים שה' לא מצאו ראוי לבנין בית המקדש, לרוב מה שהרג, ואמר לו: (דברי – הימים א' כב, ח) "לא (אתה) תבנה בית לשמי, כי דמים רבים שפכת".

ומצאנו לאליהו, זכור לטוב, מידת הכעס [=חוסר ההסכמה בחטאים], ואף על פי שהשתמש בה כלפי הכופרים, ועליהם היה כועס [=מתרעם כיצד הם חוטאים! והיה לו לדונם לזכות כאשר דיבר עם האל יתברך ביחידות], אבל בארו החכמים שה' הרחיקו, ואמר לו: "לא יצלח לבני אדם מי שיש לו קינוי כשיעור שיש לך, שהוא ימיתם". [=כלומר, אליהו הנביא היה קנאי לה' ולא היה מסכים שימצאו חוטאים כלל! והיה לו לקוות שיחזרו בתשובה. ואמר לו הבורא, שהוא חייב להיות מתון, ואע"פ שיש חוטאים, צריך להוריד במידה הזו של הקנאה, ולחמול עליהם כאשר אתה מתבודד עם עצמך לבד]. וכן מצאנו ששמואל פחד משאול, ויעקב נתייירא מפגישת עשו. ואלו המידות וכיוצא בהן – הן מחיצות הנביאים, עליהם השלום. ומי שהיו לו מהם שתי מידות או שלוש בלתי ממוצעות, כמו שבארנו בפרק הרביעי, נאמר בו שהוא רואה את ה' מאחורי שתי מחיצות או שלוש.

ואל תרחיק היות חסרון קצת המידות ממעט במדרגת הנבואה, לפי שמצאנו מקצת פחיתויות המידות ימנעו הנבואה לגמרי. כבעס, אמרו: "כל הכועס, אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו", והביאו ראיה מאלישע, אשר נסתלקה ממנו הנבואה כאשר בעס, עד שהסיר בעסו, והוא אומרו: (מלכים ב' ג, טו) "ועתה קחו לי מנגן" וכו'. וכדאגה והיגון, לפי שיעקב אבינו, כל ימי אבלו על יוסף – נסתלקה ממנו רוח הקודש, עד שבושר בחייו, אמר: (בראשית מה, כז) "ותחי רוח יעקב אביהם", ואמר התרגום, המפרש העניינים המקובלים ממשה רבנו: "ושרת רוח נבואה על יעקב אבוהון". ולשון החכמים: "אין הנבואה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות, אלא מתוך דבר שמחה".

וכאשר ידע משה רבנו, שלא נשארה לו מחיצה שלא קרעה, ושכבר נשלמו בו מעלות המידות כולן והמעלות השכליות כולן – ביקש להשיג ה' על אמיתת מציאותו, הואיל ולא נשאר מונע, ואמר: (שמות לג, יח) "**הראני נא את כבודך**". והודיעו, יתעלה, שאי אפשר לו זה בהיותו שכל מצוי לחומה, רצוני לומר: באשר הוא אדם, והוא אומרו: (שמות לג, כ) "**כי לא יראני האדם וחי**". הנה לא נשארה בינו ובין השגת ה' על אמיתת מציאותו אלא מחיצה אחת בהירה, והוא השכל האנושי הבלתי נבדל. והשפיע עליו, יתעלה, ונתן לו מן ההשגה אחר שאלתו יותר ממה שהיה אצלו קודם שאלתו, והודיעו כי התכלית לא תתכן לו והוא בעל גשם. וכינה אמיתת ההשגה בראיית פנים, כי האדם, אם יראה פני חברו – תיקנה לו בנפשו צורה שלא יתבלבל בה עם זולתו.

אבל אם יראה אחוריו – אף על פי שיבחינו בזאת הראיה, אבל לפעמים יסופק עליו, ולפעמים יתבלבל לו עם זולתו. כן השגתו יתעלה על האמת, היא, שיקנה מאמיתת מציאותו בנפש מה שלא ישתתף במציאות ההיא זולתו מן הנמצאות, עד שימצא בנפשו את מציאותו חקוקה, נפרדת ממה שימצא בנפשו ממציאות שאר הנמצאות. ואי אפשר להשגת האדם זה השיעור מן ההשגה, אבל הוא, עליו השלום, השיג למטה מזה מעט, והוא אשר כינה אותו: +שמות לג, כג+ "**וראית את אחורי**". ואני עתיד להשלים זה הענין בספר הנבואה". ע"כ.

וכתב רבינו באותו מקום קודם לכן (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת אבות – שמונה פרקים פרק ד): "... **ואתה יודע, כי אדון הראשונים והאחרונים, משה רבנו, כבר אמר לו יתעלה:** (במדבר כ, יב) "**יען לא האמנתם בי**", (במדבר כ, כד) "**על אשר מריתם**", (דברים לב, נא) "**על אשר לא קדשתם**" – כל זה. וחטאו, עליו השלום, היה, שנטה אל אחד משני הקצוות במעלה ממעלות המידות, והיא הסבלנות, כאשר נטה אל הכעס, באומרו: (במדבר כ, י): "**שמעו נא המורים**". דקדק ה' עליו שיהיה איש כמוהו, כועס [=מתרעם] **בפני קהל ישראל, במקום שאין ראוי בו הכעס.** [=כי לא היה ראוי להתרעם על קהל ישראל באותו המעמד], **וכגון זה בחוק האיש ההוא** [=ואצל משה רבינו אדון הנביאים, דבר זה אצלו נחשב בגדר], "**חלול השם**". **לפי שתנועותיו כולן, ודיבוריו** [=שמדבר] **נלקחים למופת** [=כולם לומדים ממשה רבינו ומפיקים ממנו לקחים והתנהגויות], **ומקווים להגיע בהם להצלחת העולם הזה והעולם הבא. ואיך ייראה ממנו הכעס** [=התרעומת], **והוא** [=הכעס, התרעומת ואי ההסכמה, כל זה] **מפעולות הרע, כמו שבארנו. ולא יבוא אלא מתכונות רעות מתכונות הנפש!**

ואמנם אומרו בזה: (במדבר כז, יד) "**מריתם פי**" – **הרי הוא כמו שנבאר. וזה, שהוא לא היה מדבר עם אנשים המוניים, ולא עם מי שאין להם מעלה, אלא** [=היה מדבר] **עם אנשים שהקטנה שבנשיהם היתה** [מעלתה] **כמו יחזקאל בן בוזי, כמו שזכרו החכמים, וכל מה שיעשה או יאמר – יבחנוהו.**

וכאשר ראוהו [=בני ישראל] **שכעס** [=משה רבינו], **אמרו שהוא עליו השלום, אינו מי שיש לו פחיתות מידה, ואלמלא ידע שה' קצף עלינו בבקשת המים, ושאנו הכעסנוהו יתעלה – לא היה כועס.** [=ולכן, עיקר העונש של משה רבינו, הוא על שהתרעם עליהם שלא בדין, כלומר שכעס והתרעם עליהם מצד עצמו]. **ולא מצאנו בדברי ה' יתעלה אליו בזה הענין, לא כעס ולא קצף** [=על בני ישראל כאשר

ביקשו ממנו החמים], **אלא אמר** [ה' יתעלה]: (במדבר כ, ח) "**קח את המטה וכו' והשקית את העדה ואת בעירם**". [=ולכן לא היה לו להתרעם בחינם על בני ישראל, כי כאשר ראו אותו מתרעם עליהם, חשבו שהאל יתברך כועס עליהם]. **וכבר יצאנו מכוונת הפרק, אבל התרנו ספק מספקות התורה, שהרבה נאמר בו, והרבה יישאל: איזה חטא חטא? וערוך מה שאמרנוהו אנחנו אל מה שנאמר בו, והאמת תורה דרכה**". ע"כ.

והנה מתוך דברי רבינו הטהור האלו למדים אנו, כי משה רבינו כעס שלא בדין, והתרעם עליהם שלא במשפט. וכעת מובן מדוע העניש ה' שלא יכנס לארץ ישראל. מכיון שאדם שהגיע לכלל כעס ותרעומת שלא בדין, לא הגיע למידה זו אלא מפני גסות הרוח. שכן, לא יתכן לעולם לאף אדם להתרעם שלא בדין, אלא אם כן יש בו מעט גסות הרוח. ולכן אמרו בתלמוד (תלמוד בבלי מסכת סוטה דף ד עמוד ב): "א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי: כל אדם שיש בו גסות הרוח – כאילו עובד עבודת כוכבים, כתי' הכא: "תועבת ה' כל גבה לב", וכתיב התם [=בעניני עבודה זרה]: "ולא תביא תועבה אל ביתך". ורבי יוחנן דידיה אמר: כאילו כפר בעיקר, שנאמר: ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך וגו'. ר' חמא בר חנינא אמר: כאילו בא על כל העריות, כתי' הכא: תועבת ה' כל גבה לב, וכתי' התם: כי את כל התועבות האל וגו'. עולא אמר: כאילו בנה במה, שנאמר: חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא, אל תיקרי בָּמָה אלא בָּמָה". ע"כ.

והנה כי זה מקורו של רבינו להלכה שכתב. ואם משה רבינו כעס שלא בדין, הרי שמה שכתב רבינו, "כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה", נאמר גם על כעסו של משה רבינו עליו השלום. ולכן דקדק עמו האל יתברך ואמר להם, "וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן יַעַן לֹא־הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת־הַקָּהָל הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם". וכיצד ניתן לשער ולתאר מילים אלו בכלל? ה' יתעלה שמו אומר למשה ואהרן, לאותם האנשים הנאמנים בכל לב לבורא יתעלה שמו, אומר להם ה', "לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל", כלומר נדמיתם בעיניהם באותו הכעס והתרעומת, כאילו אינכם מאמינים בי, ודומה שאתם כאילו עובדים עבודה זרה.

והיה עונשם, "לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ". ואם ישאל השואל, כיצד מידה כנגד מידה תהיה בעונש זה? נענה ונאמר, משום שנאמר בתלמוד (תלמוד בבלי מסכת כתובות דף קי עמוד ב): "אלא לומר לך: כל הדר בחו"ל – כאילו עובד עבודת כוכבים". ע"כ. ומתחברים הדברים עם, "כל המתרעם כאילו עובד עבודת כוכבים" עם "כל הדר בחו"ל כאילו עובד עבודת כוכבים", מידה כנגד מידה לא בטלה. ובמי מדובר? בגדול הנביאים משה רבינו עליו השלום! וכמו שכתב רבינו הטהור שדקדק עמו ה' יתברך ביותר בעבור מעשה זה של התרעומת והכעס.

וכעת מובן מה שאמרו (תלמוד בבלי מסכת נדרים דף כב עמוד ב): "**אמר רבה בר רב הונא: כל הכועס – אפי' שכינה אינה חשובה כנגדו**". והבן זה. ויתירה מכך, שוב מצאתי תלמוד מפורש שממנו מתברר שאחד מסעיפי הכעס, כלומר הדבר שנגרם בעקבות כעס הוא שבירת חפצים

וכלים כפי שידוע. ועל זה אמרו בתלמוד (תלמוד בבלי מסכת שבת דף קה עמוד ב): "והתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר משום חילפא בר אגרא, שאמר משום רבי יוחנן בן נורי: המקרע בגדיו בחמתו, והמשבר כליו בחמתו, והמפזר מעותיו בחמתו – יהא בעיניך כעובד עבודה זרה". ופשוט וקל להבין.

"טעמו של ספר האופל הפגאני והזיותיו":

כתב אזולאי בספרו עבודת הקודש (עמוד ג' אות י): "יזהר מהכעס קטן וגדול, שמחליף נפשו הקדושה בנפש סטרא אחרא [=מה?? אדם יכול להחליף נפשו? מה זה השטות הזו?], ונעשה הוא עצמו [כלומר כל גופו נעשה] עבודה זרה, וטורף נפשו, וכל מה שטרח כל ימיו בהסתלק נפשו חלף הלך. וכה דבר האיש ... [=ארי הלא קדוש] כי בעל הכעס אין לו תיקון עד אשר ישתדל מאוד שלא יכעוס כלל, ואז יתחיל לתקן". ע"כ.

ופשוט הדבר וברור, שכעס אצל ההזויים הללו, מתבטא כלפי חוץ, כלומר ששובר דברים, או צועק בקולי קולות וכן על זו הדרך מה שנקרא מתעצבן. ולדעתם יש כח בכעס האדם, להביא את הישות הדמיונית והמומצאת, "סטרא אחרא", להתלבש על גופו ממש! כלומר להחליף נפשו! שמעתם? כמה שפלות לעם היהודי! כמה שפלות לבני ישראל! לעלות על לב, שכאשר אדם כועס או מתעצבן, מסתלק ממנו נפשו ונתחלף נפשו בסטרא אחרא, כלומר, עבודה זרה לא רק שהיא קיימת, אלא עבודה זרה יכולה להתפס על האדם, ולהיות טמועה בנפשו וגופו!! כלומר הם מודים המינים הללו שעבודה זרה קיימת בפועל ממש, והרי רק במחשבה זו הרי הם מינים גמורים!

ודע כי כל עניני עבודה זרה שנאסרו בתורה, הם הבל הבלים! כלומר לא אסר הקב"ה את אותם דברים בתורה, מפני שיש בהם כח חלילה, אלא כמו שהזהירה התורה מן השקר בהרבה מן הדברים, כך אותם עניני עבודה זרה, הם שקר גמור והבל מהובל! וכל המאמין בכח עבודה זרה, נחשב ככופר בכל התורה כולה. כמו שכתב רבינו הטהור (רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ב הלכה ד): "מצות עבודת כוכבים כנגד המצות כולן היא שנאמר, "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות וגו', ומפי השמועה למדו שבעבודת כוכבים הכתוב מדבר, הא למדת שכל המודה [=המודה בלבד! אפילו לא עבד, אלא רק מודה] בעבודת כוכבים, כופר בכל התורה כולה, ובכל הנביאים, ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ועד סוף העולם, שנאמר, "מן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם", וכל הכופר בעבודת כוכבים מודה בכל התורה כולה, ובכל הנביאים ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ועד סוף העולם, והוא עיקר כל המצות כולן". ע"כ. ומי שחולק וכופר בספר הטמא שנקרא, "זוהר", הרי הוא מודה בכל התורה כולה! שמלבד שלספר זה אין מסורת וכולו מאגיה ואלילות, עוד מרבה הוא באלוהות רבים ומחרף בעצמות ה'!

וכן כתב רבינו במפורש כמה הלכות לאחר מכן (רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ב הלכה ו): "כל המודה בעבודת כוכבים שהיא אמת אף על פי שלא עבדה הרי זה מחרף ומגדף את השם

הנכבד והנורא, ואחד העובד עבודת כוכבים ואחד המגדף את ה' שנאמר והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר את ה' הוא מגדף, לפיכך תולין עובד עבודת כוכבים כמו שתולין את המגדף ושניהם נסקלין, ומפני זה כללתי דין המגדף בהלכות עבודת כוכבים ששניהם כופרים בעיקר הם". עכ"ל. כלומר, כל מי שמודה בפיו שיש כח לקמיעות, כח לכישוף, כח לאיזה שהוא סממן מאני, ואפילו כל המודה בפיו שיש כח לספר "דברים" להגן או להועיל, או שאומר שיש כח לספר תהלים לשמור, כח לאיזו סגולה פגאנית להציל, אפילו שלא עשה שום מעשה! אלא רק מחשב בליבו שיש בדברים אלו תועלת, הרי זה מחרף ומגדף את ה' יתברך הנכבד והנורא!

כלומר כל מאמיני ושוחרי המאגיה למיניהם, כל המקובלים למיניהם שמאמינים בהבל הסגולות, הקמיעות, המאגיה, המיסטיקה וכו', כל אלו עובדי עבודה זרה לכל דבריהם! ונדע אנחנו כי כל מי שנטה אחר דבר מעניני עבודה זרה, או נמשך אחר הדבר המעט ביותר מדברי עבודה זרה, הרי הוא מין ארור, אפיקורוס, מצוה לשנאותו ולהשמידו. ואם יש בידינו ספריו, חייבים לשורפם ולבער אותם מקרבנו!

ואמרו בספרי (ספרי דברים פרשת עקב): "**וסרתם – מדרך חיים לדרך מות.** [שכן מילת "וסרתם" = סר מות], **ועבדתם אלהים אחרים, וכי אלהים הם** [ויש להם חשיבות בכלל]? **והלא כבר נאמר** (ישעיה לז יט): "**ונתון את אלהיהם באש כי לא אלהים המה**". **ולמה נקרא שמם "אלהים אחרים"?** שמאחרים את הטובה מלבוא בעולם. עוד סיבה שנאמר על הבל הבלים זה, "אלהים אחרים", מכיון שעושים את עובדיהם אחרים ומשונים. [במו עבדי הספירות, וכל מיני כתות שקמו בעם ישראל]. עוד סיבה שנקרא שמם, "אלהים אחרים", על שם שאחרים קורים אותם אלוהות ולא הבורא יתברך. דבר אחר, "אלהים אחרים" – שאחרים הם לעובדיהם וכן הוא אומר (שם ישעיה מו ז): "**אף יצעק אליו ולא יענה מצרתו לא יושיענו**". ע"כ.

"רבינו בחיי בן פקודה = אין שום כח מלבדו יתברך":

והרי מובן ופשוט, כי עבודה זרה כלל אינה קיימת!! ואין בה שום כח!! וכמו שכתב רבינו **בחיי בן פקודה** (ספר חובות הלבבות שער ה – שער יחוד המעשה פרק ה): "**וכבר הזהיר הנביא על זה** באמרו: "ולא תלכו בחקת הגויים", אשר מדרכם לשעות אל חכמת הכוכבים והנחוש והעונן והקסום וכל מיני הכשוף והדומה לזה ולדרש אל משפטם, כמו שאמר עליהם הכתוב: "כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן".

ואמר הנביא: "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמים". והסמיך מעביר בנו ובתו באש אל קוסם קסמים לאמר לך: שהקוסם שנוא אצל הקדוש ברוך הוא כמעביר בנו ובתו באש ושקול הוא בעיניו כמוהו לגנות. והנביאים הרבו לתעב זה במקומות שונים ואין לנו צרך להביא דבריהם, מפני שהם מן המפורסמות, והתורה כבר אמרה: כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל, והנביא אמר: לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא. וביחוד אחרי אשר יש בזה התרחקות מהבטחון באלהים ומסירות הנפש אליו והרצון במשפטו, כי מי שמיחס

המשפט והגזרה בטובות ורעות למשפט הכוכבים והקסמים והדומה להם הוא משתף בלי ספק ויביאו זה לידי כפירה באלהים ולכחש בו לגמרי.

ואם יאמר אדם: והלא מצאנו בגדעון [לכאורה] **ש-"נחש", כנראה מן מובן הכתוב: "ויבא גדעון והנה איש מספר לרעהו חלום ויהי כשמע גדעון" וגו'. נשיב לו** [=לטוען זה], **שהאל יתברך צוהו בכך, מפני שידע מעוט בטחונו בעצמו ושהיה קטן בעיניו, מה שמצא חן בעיני ה'. ובכן יצא הענין מכלל נחוש.**

ואם יאמר עוד: והלא מצאנו ביהונתן בן שאול, שהלך אחרי הנחוש, כנראה ממאמר הכתוב: ויאמר הנה אנחנו עוברים אל האנשים וגו' נשיב לו: הלא כבר נאמר קדם, שכיון לבו בתפלה לה' שיראה ישועתו לישראל על ידו ככתוב: ויאמר יהונתן אל הנער נושא כליו... אולי יעשה ה' לנו, כי אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט. ואמרו: אולי יעשה ה' לנו, מראה, שהתחנן אל ה' ועורר לבו בתפלה שיעודדהו ויחזקהו על אויביו. וכיון שידע הבורא כוונתו הטובה ושמטרתו במעשהו היתה לטובת ישראל והצלתו, נענה לו בבקשתו ויתן שונאיו בידו ויהי הוא המסבב לתשועה השלמה ולנצחון על יתר הפלשתים. ובכן יצא גם זה מכלל נחוש, עקב התפללו לאלהים על התשועה בשבילו ובשביל כל האומה, ככתוב: כי אין מעצור לה' להושיע. ואם יאמר: והרי ראינו, שהראשונים ז"ל היו מגנים מי שנמנע מלמוד חכמת הכוכבים והמזלות באמרם: כל היודע לחשב בתקופות ובמזלות ואינו מחשב עליו הכתוב אומר: והיה כנור ונבל וגו' ואמרו: מנין שחייב אדם לחשב [=ללמוד] בתקופות ומזלות שנאמר: ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם וגו' איזו היא חכמה שהיא לעיני העמים הוי אומר זו חשוב תקופות ומזלות.

[נענה ו]**נאמר לו, שהראשונים אמנם חשבו בזה על פי דברי הנביא: שאו מרום עיניכם וגו' ודברי דוד: כי אראה שמיך וגו'. אולם** [כל מה שאמרו], **זהו רק מצד הבחינה בברואים, כדי להוכח, שיש בורא, כל יכל ויודע הכל, שבראם כלם יש מאין ויסדר אותם ויכוונם בסדר היותר משובח ובתקון היותר מחוכם. וחיוב ההתענינות בהם הוא רק מצד זה, ולא כדי לדון על פיהם ולשפט מהם בענין ההצלחה והרעה, ואתה דע לך. בדברים כאלה וכיוצא בהם יחפץ היצר להביא ספק בלבך, כדי להאבידך ולהכחידך". ע"כ. כמה דבריו ברורים הם להפליא.**

וכעת, יתירה מכך, במה שכתבו לענין הכעס וההבל היוצא מדבריהם, מוכח כי הם חולקים על כל יסודות דת האמת, כי ארי הלא קדוש אומר, שמי שכועס אין לו תיקון. ורק מי זה שיכול לתקן? רק מי שלא יכעוס כלל!! וכי יעלה על הדעת כדבר הזה? וכיצד אדם יודע לאחר שעשה תשובה אם יעמוד בניסיון הכעס? אלא בוודאי שכאשר אדם הבין את טעותו תשובתו מועילה בכל מצב שיהיה, ואין זה תנאי מתנאי התשובה שיעמוד שוב במה שחטא, אלא מצוה מן המובחר היא.

אמנם, מכיון שהם היו הוזי הזיות, והפכו את כל התורה הטהורה למטאפורית, וכן כל ענין הכעס אצלם הוא ענין שפוגם בנשמתו של האדם ולא בשכלו, רק מפאת ענינים אלו רעים

שהיו חקוקים אצלם, כתבו את מה שכתבו! והם לא הבינו בחשיכה התהלכו, כי חומרת הכעס, הוא משום שהכעס מבטא אשמה, ואשמה זו מבטאת אי הסכמה על מצב האדם, ואי הסכמה על מצב האדם, במילים אחרות זה אומר, שהאדם לא מסכים עם מה שעשה לו הבורא, ולכן אמרו חז"ל, "כאילו" עובד עבודה זרה! שבשעת כעסו וגסות רוחו, מראה בכך כאילו הבורא לא מנהל את העולם!

וכמובן מקורו של אזולאי הוא מתוך דברי האופל. ובאמת לאחר שאני חוקר את הנושא ובודק אותו קרוב לשנתיים, אפשר לומר בקלות, כי המון מהמקובלים היו בטוחים שהם עושים רצון הבורא במאה אחוז, ולא נכשלו אלא בגלל ספר האופל המאגי והפנאני הרע והמר.

עוד הוסיף אזולאי וכתב, "מאוד יזהיר לאשתו של תתכעס, כי אמרו בזוהר ... מי שמחובר לאדם רוגז כאילו התחבר לעבודה זרה ממש. ואם כן אם האדם קדוש בהיות אשתו כעסנית, צדיק מה פעל". ע"כ. ומעניין מאוד הענין הזה. וכי יש אשה שאין בה כעס? ומה אשם בעלה שאשתו כעסנית? ושמעתם מה אומר האופל על בנות ישראל, שהרי האופל יודע היטב שרוב נשים כעסניות!! מכיון שנשים מגדלות ומטפחות את הילדים, צריכות לדאוג לסדר ולנקיון הבית, המטלות שיש לאשה הם פי כמה מהאיש, וכיצד לא יהיו כעסניות וטרודות? ומה גם בדורינו אנו, שבנות ישראל הטהורות יוצאות לעבוד ולעזור לבעליהן!!

אמנם הטמא הזה כיון בדיוק לענין, כי הוא ידע את מצב בנות ישראל ואת מצב עם ישראל, וגרם להם להתרחק אחד מן השני, וכל מטרתו היתה להחטיא את עם ישראל, שכן כאשר לימד שהכעס פוגע בו כי הסטרא אחרא יכנס אליו, אז יהיה מקום לבעל להעליל על אשתו ולומר, הסטרא אחרא שולט בך, וכל מיני מילים כאלו שלימד אותם הטמא הזוהרי.

ובכל אופן, אין כמעט אשה היום שאינה כעסנית, ובכלל מה יזהיר אדם את אשתו, שלא תכעס כי נשמתה תוחלף בסטרא אחרא? מה יאמרו הגוים אם ישמעו הבלים כאלו? ונבוא למקורו של אזולאי. כתב המכשף הזוהרי הטמא (פירוש הסולם לזוהר – שמות פרשת תצוה מאמר למיהב חולקא לסטרא אחרא אות נ): "... **בוא וראה, כשיצאו ישראל ממצרים, יצאו מרשות שלהם, מרשות הסטרא אחרא** [=כלומר, הסטרא אחרא יש לו רשות בפני עצמו, כלומר ה' יתברך לא אחד ויחיד, אלא יש עוד רשות בשמים הנקראת סטרא אחרא, ויתירה מכך מעליל הטמא, שעם ישראל היו ברשותו של היצר הרע, כלומר לא היו ברשותו של הבורא יתעלה שמו. ומסביר הטמא, כשיצאו ישראל ממצרים, יצאו] **מרשות ההיא שנקרא חמץ, לחם רע,** ע"כ **נקרא עבודה זרה כך, בשם חמץ.** [=שימו לב, המכשף טוען, שהקב"ה בכבודו ובעצמו מודה בתורתו, כי יש עבודה זרה והיא שרירה וקיימת פועלת. ולא קרא ה' יתברך ללחם חמץ, אלא על מנת להורות שיצאו מן הסטרא אחרא, ולזה קרא לו חמץ. ולא על שם החימוץ של הבצק, אלא הסטרא אחרא נקרא חמץ. שוב כל הטעם גם של אכילת מצה בפסח הופך להיות מטאפורי ולא שכלי. וכבר כתב רבינו בהלכות מלכים (פרק יא') שמי שהוציא מצוה אחת מפשוטן של דברים הרי הוא אפיקורוס!

ממשיך הטומאה הרקובה ואומר], וזה הוא סוד יצר הרע, שהוא עבודה זרה, שנקרא גם כן שאור. [=כלומר, חטמא מודה בפה מלא ואומר, עבודה זרה זה הסטרא אחרא!! כלומר הוא לא אומר שלא קיים עבודה זרה, אלא הוא אומר שהיא קיימת!! ואין בזה הענין משל ונמשל!! כי זה תפיסתם של המכשפים!! ממשיך הטומאה ואומר], וזה הוא יצר הרע, שכך הוא יצר הרע באדם כמו שאור בעיסה. נכנס לאט לאט במעיו של האדם ואח"כ מתרבה בו, עד שכל הגוף מעורב בו. וזהו עבודה זרה, וע"כ כתוב, "לא יהיה בך אל זר". אל זר ודאי. [=שימו לב לערמתו של המכשף, לאחר שהוא מביא את הפסוק, ומבין שמה שנאמר, "לא יהיה בך אל זר", אינו כפשוטו!! הופך אותו הטמא לפשוטו!! ואומר, "אל זר – ודאי", כלומר הוא מוציא מדעת הקוראים שמדובר בדרש, אלא אומר, שהבורא מתייר מאל זר ודאי!! כלומר שהבורא שאמר, "לא תעבוד אלהים אחרים", הוא אל שמפחד שאדם יעבוד אל אחר שהוא קיים באמת ויכנס אף בגופו!!!! כמה טמטום וטפשות!!

ואמרו בתלמוד (תלמוד בבלי מסכת שבת דף קה עמוד ב): "והתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר משום חילפא בר אגרא, שאמר משום רבי יוחנן בן נורי: המקרע בגדיו בחמתו, והמשבר כליו בחמתו, והמפזר מעותיו בחמתו – יהא בעיניך כעובד עבודה זרה; שכך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך. עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד. אמר רבי אבין: מאי קראה – לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר, איזהו אל זר שיש בגופו של אדם – הוי אומר זה יצר הרע". ע"כ. והנה המכשף הזוהרי ושאר ממשיכי דרכיו המקובלים המינים, חשבו שהדברים האמורים כאן הם כפשוטם!

ולא הבינו את כוונת חז"ל, שבמליצה זו התכוונו לומר, שכל אדם ההולך אחר יצרו הרע, כלומר אחר מחשבותיו הרעות, מראה עצמו כאילו עובד את גופו, כלומר את תאוותיו. וכל זה הוא מליצה מוסרית לאדם על יצרו הרע הפנימי המטה אותו אל הרע! והם מכשפי האופל והמקובלים, החשיכו מאור דת האמת, והרסו ושיבשו הדר התורה!! ושינו את כל המושגים בעם ישראל!! וכבר הארכנו עליהם וכיוצא בהם במאמר זה.

ממשיך הטומאה ואומר] ר' יהודה פתח, "חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא" ... ואם אדם ההוא אינו שומר אותה, והוא עוקר קדושה זו העליונה, מחמת שבא לידי כעס, ומשרה במקומה, סטרא אחרא. ודאי זה הוא אדם שמרד באדונו, ואסור לקרב אליו ולהתחבר עמו. [=שמעתם מה הטמא עושה כאן? הוא אומר שכל מי שכועס אסור להתחבר אליו!! כלומר אם יש לאדם אשה כעסנית, שלא יתחבר אליה!! ואם יש לאדם חברים כעסנים, שלא יתחבר אליהם כי הם עבודה זרה!!! פשוט הזיה!! ממשיך הטומאה ואומר], וזהו, טורף נפשו באפו, שטורף ועוקר נפשו מחמת כעסו, ומשרה בעצמו אל זה. [=לא נבון! מה שנאמר טורף נפשו באפו, הכוונה, שעל ידי כעסו הוא כח השכל שלו מתמעט ולא פועל אלא מן הרגשות בלבד! ולכן אי הסכמה לנעשה, מקשה על הנפש להמשיך בדרכה!! ארור מכשף האופל!!], ועליו כתוב, חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו, היינו שטורף נשמה הקדושה ההיא ומטמא אותה בשביל אפו, דהיינו מחמת שבא לידי כעס, אשר החליף נשמתו בכעסו. כי במה נחשב הוא, היינו, שאדם ההוא נחשב לבמה שעובדים עליה עבודה זרה. [=מה?? הכתוב בא ללמד מוסר (ישעיהו פרק ב פסוק כב): "חִדְלוּ לָכֶם מִן־הָאָדָם אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְאַפּוֹ כִּי־בַמֶּה נֶחְשָׁב הוּא". כלומר, הנביא בא ללמד, שבני יחדלו להם מהחונף לאחרים, כי במה נחשב הוא? כלומר מה זה אדם, היום כאן ומחר בקבר! ומה קשור במה לעבודה

זרה? ממשיך הטומאה ואומר], **ומי שמתחבר עמו, ומי שמדבר עמו, הוא כמו שמתחבר בעבודה זרה ממש**, [=כלומר, אם יש לאדם אשה כעסנית והוא מחובר אליה, הוא עובד עבודה זרה!! שמעתם בנות ישראל, אם יש לך קצת כעסים, את כל כולך עבודה זרה!! ובעל שקורא את האופל ומאמין בו, מה יחשוב על אשתו כאשר כועסת? יראה אותה כעבודה זרה, ויתרחק ממנה בעבור כעסה!! שהרי הוא עבודה זרה לפי הספר המאני והפגאני!!]. **מהו הטעם? משום שעבודה זרה ממש שורה בתוכו, דהיינו אל זר, ולא עוד אלא שעקר קדושה עליונה ממקומה והשרה במקומה עבודה זרה, אל זר.** [=ומי הוא זה קדושה העליונה? זה הוא חלק מן הבורא, כלומר קצר אפים שבתוך האדם!! וכאשר הוא כועס, קצת מקצר אפים מתסלק ממנו ונכנס בו הסטרא אחרא!! שמעתם כמה מינות וטמטום?]. **מה אל זר כתוב בו, אל תפנו אל האלילים, כמו זה, אסור להסתכל בפניו של הכועס ... הוא משום שבכל החטאים שעושה האדם אינם עבודה זרה ממש כמו הכועס, אסור לקרב אל זה. ואם תאמר, הרי לשעה הוא עבר וכעס, ואח"כ חזר בתשובה. אינו כן, כי כיון שעקר קדושת נפשו ממנו וממקומה, ואותו אל זר, עשק מקום ההוא, הוא מתחזק בו ואינו עוזב אותו. חוץ כשנטהר האדם מכל וכל, ועקר מתוכו את אל זר לעולם, ואח"כ השתדל להתקדש ולהמשיך קדושה עליו, אז הלואי שיתקדש. א"ל ר' יוסי הוא מתקדש ממש.**

אמר לו, בוא וראה בשעה שהוא עוקר קדושת נפשו, ושורה במקומה אל זר ההוא הנקרא טמא, נטמא האדם, ומטמא את מי שקרב אליו, וקדושה ההיא נעקרה ממנו, וכיון שנעקרה ממנו פעם אחת, כמה שיעשה האדם, לא תשוב עוד למקומה. אמר לו אם כן, כמה טמאים הם שמטהרים. אמר לו משונה הוא טומאה אחרת, שאינו יכול לעשות יותר מלטמא אותו בחוץ. אבל זה הכועס משונה מכל, שכל גופו טימא מפנים ומחוץ, והנפש והכל מטמא. ושאר טומאות העולם אינו מטמא אלא הגוף מבחוץ בלבד. ומשום זה כתוב, חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו, דהיינו, שהחליף קדושת רבונו בשביל כעסו. [=הבנתם מה אומר הטמא? שהבורא יתברך בעצמו מעובר בו, כלומר האדם הוא חלק מבוראו ממש!!! ולכן כאשר אדם כועס, מעליל הטמא ואומר, שעוקר את הקב"ה מתוך גופו!! כלומר פוגם בגופו של הבורא ממש!! ומבואר שהבורא הוא גשמי בצד מה!! ממשיך הטומאה ואומר] **שזה הוא טומאה שמטמא לכל. כי "במה נחשב הוא",** [עשה] **במה של עבודה זרה, ודאי נחשב הוא.** [=במה שטויות כתוב בספר הטמא הזה]. **בוא וראה, הכעס הזה שהוא עבודה זרה, סטרא אחרא, כמו שאמרנו, שצריך האדם להשמר ממנו ולהפרד מעליו, וע"כ כתוב, אלהי מסכה לא תעשה לך. לך פירושו, שלא להרע לעצמך, וכתוב אחריו, את חג המצות תשמר. תשמר, היינו צד הקדושה, שאדם צריך לשמרה ולא יחליף אותה בסטרא אחרא. ואם החליפה בס"א, הרי הוא טמא, ומטמא כל מי שקרב אליו". ע"כ לשון הטומאה.**

ואם מקור דברי רבינו חלילה היו מדברי החושך הכתובים כאן. מדוע לא נתן סדר מיוחד ותיקון מיוחד לתשובה? אלא בוודאי, כי מקור דברי רבינו הוא מדברי התלמוד הזך! וכל מה שחז"ל גינו את הכעס, הוא לא בעבור המעשה החיצוני הנלווה לכעס, כי יש הבדל בין, "עצבים" לבין, "כעס", כמו שביארנו, שכעס אמיתי הוא כמו עצב, כלומר עצבות ואי הסכמה על הנעשה בחייו, וכביכול אומר אין בורא לעולם, כי לא מסכים עם דינו. וברור הדבר שלרבינו הטהור, אין שום קשר לספר האופל, וכמו שכתבנו במאמר על שונא ציון, שבוודאי אם הרמב"ם כתב על ספר שיעור קומה שהמקיימו יהיה לרימה, כל שכן על ספר האופל המאני והפגאני!!

"הפרכת טענות המינים נגד רבינו הטהור הרמב"ם"

במאמר האחרון שכתבתי על שונא ציון, שם עמדתי על טענותיו של הכסיל הבהמי כלפי רבינו הטהור הרמב"ם. וזה תוכן הדברים: "נמשיך את דבריו האחרונים של הכסיל הבהמי, ואני מקווה מאוד שהוא יטרח לענות לי כל המאמרים, בכדי שאוכל שוב לשבת ללמוד וללמד ולהשיב לו נכוחה, ולקיים את מצוות בוראי, שירוש עבודה זרה מן הארץ. ואלו דבריו של הכסיל: " ... עכשיו אני יגיד לכם דוגמה. כתוב שהאשה חולצת את המנעל, יש יבום ויש חליצה, אז אם הבעל הוא אחי האב מת בלי בנים ... כתוב [ברמב"ם] לאחר שהיא חולצת את המנעל, היא לוקחת את המנעל וזורקתו, אין שום מקור לדבר הזה, חוץ מהזוהר.

עוד דוגמה שניה ואחרי זה אני מתחיל ... כתוב ברמב"ם שכל הבועס כאילו עובד עבודה זרה. בתלמוד שלפנינו אין מימרא כזו. איפה זה כתוב? בזוהר". ע"כ.

והנה, שוב, חייב אני לומר לקהל שומעי וקוראי דברי, שאין מאושר ממני, ואין שמח ממני, כאשר אני שומע את ההבלים הללו מפיהם של מכשפי האופל! ומדוע? מכיון שעל ידי דיבורים אלו מתגלה עוד יותר ועוד יותר סכלותם וטמטומם, ובכך דרך האמת ניכרת ונבחנת ביתר שאת וביתר עוז. במילים אחרות, כל ראיה שלהם להכשיר את ספר האופל, באה לרעתם! והבור שהם יקברו בו נהיה עמוק ועמוק יותר.

"הקדמה חשובה להפרכת הטענות":

נקדים ונאמר, לפני שנבוא למה שכתב רבינו הטהור ונעמוד על טענתו של אחאב שונא ציון. הנה בשנת תשפ"ה, אברך אחד שאיני מכירו, הוציא חיבור בשם, "לאתחדשא על ידו דמשה, בענין חיבור ספר הזוהר זמנו ומחברו". ניתן להורידו כאן. ובעמוד רצד' בסיכום הדברים נכתב: "הוכחנו שכל ספר הזוהר על כל רבדיו חוברו בזמן הראשונים. הוכחנו שמשה דיליאון [=שר"י] היה המחבר המרכזי של כל חלקי הזוהר. וכבר בזמנו יצאו עוררין כנגדו על כך שהוא לא מרשב"י, גם בין מקובלי וחכמי דורו. משה דיליאון חיבר מדרש סדר גן עדן, ומסכת אצילות, וכתב [הוא בעצמו] צוואת רבי אליעזר הגדול. [משה די ליאון שר"י זיף] וחידש תשובות בשו"ת הגאונים, ובשו"ת מן השמים, לבד מהמון חיבורים שהביא בזוהר ... הוכחנו הרקע לחיבור הזוהר כתגובה לספר "מורה הנבוכים" ... הוכחנו שתלה סודותיו בתנאים ואמוראים כדי שיתקבלו דבריו, כי גם בכתביו העבריים שכתבם על דעתו נתלה במדרשים שאינם". ע"כ.

והנה מחבר הספר הזה, על אף מסקנותיו הברורות, טוען שהתגלו למשה דיליאון שר"י סודות!! ומחשיב את הטומאה הרצוצה הזו שנקראת, "זוהר", לספר מרומם. כמה אפשר להיות מטומטם? ועל האברך שחיבר את החיבור נאמר (תהלים פרק קטו פסוק ה – ח): "פֶּה־לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ אַף לָהֶם וְלֹא יְרִיחוּן: יְדֵיהֶם|וְלֹא יְמִישׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יְהַלֵּכוּ לֹא־יֶהְגּוּ בִּגְרוֹנָם: כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר־בֹּטֵחַ בָּהֶם".

ומדוע אני טוען זאת? מכיון שהוא כותב מפורש במסקנותיו, שמשה דיליאון שם רשעים ירקב, הוא גם נוכל וגם שקרן. משה דילאון שיקר, ערך תשובות גאונים, זייף כתבים, ורוב ספרות הקבלה הארורה שלפני קבלת נוכלי צפת, ערוכה על ידי משה דיליאון לטענתו. וכיצד ניתן להעלות על לב, שאיש שקרן כסיל וטיפש, יצליח לדבר בסודות אמיתיים, כאשר כל דיבור שני שלו הוא שקר? כיצד יעלה על לב שהבורא יסייע בטוב, למי שמייחס דברים שלא כתבו אמוראים ותנאים? ואיני יודע דינו של מי חמור יותר, של שונא ציון ימחה שמו, או של האברך הכסיל הזה שקיבל עינים לראות אבל השליך את הבורא אחריו! ויתירה מכך, האברך הכסיל הזה שכתב את החיבור הנ"ל, טוען שאפשר להשביע קולמוס, כלומר, שאדם יכול לומר לחשים על עט, והעט יכתוב מעצמו!! אתם שומעים?

וכתב רבינו במורה (חלק ב' פרק מ' קאפח): "כי אין רצוי לפניו יתעלה כי אם האמת, ואין מכעיסו כי אם השווא". ע"כ. והרי תראה קורא נעים כמה מכעיסים את הבורא אנשי השווא החשיכה והאפילה, וכמה הם שנואים לפניו. ויראה לי אחר העיון הקל, שכותב החיבור, בוודאי כי דינו בהרבה יותר חמור משנוא ציון, כי שנוא ציון נוטה להאמין שספר האופל נכתב על ידי רשב"י! אמנם זה מחבר החיבור יודע האמת, מכיר ריבונו ומורד בו!

והדבר החשוב ביותר מבחינתי במה שכתב, הוא הנקודה, שספר הזוהר הטמא נכתב על מנת להלחם בהשקפתו הנקיה של רבינו הטהור. ובמילים אחרות, הרמב"ם היה האיש שנלחם בכל דעות האופל שכבר היו כמה מאות שנים קודם חיבורו, וכל דעות האופל הם בעצם הגות דעות של תרבויות שונות, וקיבוצם בספר אחד. כלומר, ספר האופל המטרה שלו, הוא לאחד את כל התרבויות לכדי ספר אחד, יהדות, נצרות, יוונים, מצרים, הכל הכל בספר אחד. ובדיוק כמו לשכת הבונים החופשיים, שבבית תועבתם, משתמשים בשלוש ספרים, תנ"ך, הברית החדשה, קוראן. רבותי היקרים, הכל מתוכנן! "סדר עולמי חדש" = "סדר דתי חדש". ספר הזוהר הוקם על מנת להחריב את דת משה וישראל.

ולכן, לא הרמב"ם העתיק מספר הזוהר! ספר הזוהר העתיק מן הרמב"ם! ועל ידי יחוס הדברים לרשב"י הטהור. הכסיל הבהמי שונא ציון ורבותיו שלא השתמשו בשכלם, חשבו כי הרמב"ם העתיק מספר האופל!! הבנת כסיל ציון? שב תחזור על הדברים, אולי תקלוט אחר 100 פעם!

"הפרכת טענה ראשונה":

אמר הכסיל: "כתוב שהאשה חולצת את המנעל, יש יבום ויש חליצה, אז אם הבעל הוא אחי האב מת בלי בנים ... כתוב [ברמב"ם] לאחר שהיא חולצת את המנעל, היא לוקחת את המנעל וזורקתו, אין שום מקור לדבר הזה, חוץ מהזוהר". ע"כ. הבה נבחן את הדברים: נאמר בתורה (דברים פרק כה פסוק ה – י פרשת כי תצא): "כִּי־יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אַחַד מֵהֶם וּבֵן אֵין־לוֹ לְאֵ֣שֶׁת־הַמֵּת֮ הַחוּצָה֒ לְאִ֣ישׁ זָ֔ר יְבָמָ֖הּ יָבֹ֣א עָלֶ֑יהָ וּלְקָחָ֥הּ לוֹ֙ לְאִשָּׁ֔ה וְיִבְּמָֽהּ׃ וְהָיָ֗ה הַבְּכוֹר֙ אֲשֶׁ֣ר תֵּלֵ֔ד יָקֻ֕ם עַל־שֵׁ֖ם אָחִ֣יו הַמֵּ֑ת וְלֹא־יִמָּחֶ֥ה שְׁמ֖וֹ מִיִּשְׂרָאֵֽל׃ וְאִם־לֹ֣א יַחְפֹּ֗ץ הָאִישׁ֙ לָקַ֣חַת

אֶת־יִבְמְתּוֹ וְעָלְתָה יְבִמְתּוֹ הַשַּׁעְרָה אֶל־הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי: וְקָרְאוּ־לוֹ זִקְנֵי־עִירוֹ וְדִבְּרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ: וְנִגְּשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה אֶת־בֵּית אָחִיו: וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל".

כתב רבינו הטהור (רמב"ם הלכות יבום וחליצה פרק ד הלכה א – ו): "**כיצד** מצות חליצה? היבמה הולכת אחר יבמה למקום שהוא שם, ובאה לדיינין, והן קוראין לו ונותנין לו עצה ההוגנת לו ולה, אם עצה טובה ליבם יועצין אותו ליבם, ואם עצה טובה לחלוץ כגון שהיתה היא ילדה והוא זקן או היא זקנה והוא ילד יועצין אותו לחלוץ ... והחליצה ביום ולא בלילה, ובפני שלשה שיודעין להקרות, ואם היה אחד מן השלשה גר פסול ואפילו היה אביו גר ואמו ישראלית לא תחלץ עד שיהיה אביו ואמו מישראל, ומצותה בחמשה כדי לפרסם הדבר, ואותן השנים אפילו היו עמי הארץ.

כיצד חולצין? מביאין לו מנעל של עור שיש לו עקב, ואינו תפור בפשתן, ולובשו בימין, וקושר רצועותיו על רגלו, ועומד הוא והיא בבית דין, ומקרין ליבמה בלשון הקודש מאן יבמי וגו'. ואחר כך מקרין ליבם לא חפצתי לקחתה ונועץ רגלו בארץ, והיא יושבת ופושטת ידה בבית דין, ומתרת רצועות המנעל מעל רגלו, וחולצת המנעל ומשלכת אותו לארץ, ומשישמט רוב העקב הותרה היבמה לזר". ע"כ.

והנה יש לשאול, שונא ציון לא יודע לקרוא? האם חסר לו ידע בסיסי בהבנת הנקרא? רבינו כותב, "וחולצת המנעל ומשלכת אותו לארץ". ושונא ציון טוען, "לאחר שהיא חולצת את המנעל, היא לוקחת את המנעל וזורקתו". היכן נאמר, "לוקחת את המנעל וזורקתו"? רבינו הטהור כותב, "משלכת אותו לארץ", כלומר, משמיטה אותו בסך הכל מידיה, והכל הוא על פי השכל הישר, כלומר, מה שכתב רבינו שתשליך את הנעל מידיה לארץ, הוא בעבור שתהא חליצה זו שלימה וברורה. ולא יראה שלקחה את הנעל לעצמה, אלא השמיטה מידה את הנעל לארץ, להורות שאין לה חלק בנעל, וכל רצונה רק לקיים מצות חליצה.

ולאחר מכן מצאתי מפורש בתשובת הגאונים!! כן כן בתשובת הגאונים מצאתי מפורש (מעשה הגאונים סימן ע"ד): "... עד היא שמטה סנדלא בימינה מן רגלא ויקלקל דלא יכבוש ומה חלצת ושלפה סנדלא תטלק יתה קודמוי [=תשליך את הנעל מלפניו] ועוה לא תגיע בה ורקקה קודמוי רוק רב קמיה דיבם מתחמי לדיינא ואם לא מתחמי חזרה ורקקה רב ועתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישר' בית חלוץ הנעל". ע"כ. והנה שונא ציון לא טרח לבדוק שמקורו של הרמב"ם הוא מדברי הגאונים? הרי הכרזת ואמרת בפיך, שאין מקור להרמב"ם!! טמא מטומא הינך!

ומהיכן אני יודע שהמילה, "תטלק" הוא ענין השלכה, כלומר נטישה, ולא זריקה? משום שנאמר (בראשית פרק כא פסוק טו פרשת וירא): "וַיִּכְלוּ הַמַּיִם מִן־הַחֵמֶת וַתַּשְׁלֵךְ אֶת־הַיֶּלֶד תַּחַת אַחַד הַשִּׂיחִם". ותרגם התרגום הירושלמי (תרגום ירושלמי בראשית פרק כא פסוק טו פרשת וירא): "וּשְׁלִימוּ מַיָּא

מִן קָרְנַת וְטַלְקַת יַת טַלְיָא". ולשון התרגום הזה נתחבר בזמן הגאונים, ולכן המושג, "תטלק", הכוונה "השלכה", כלומר, "השמטה", להניח את הדבר. והאם מישהו יעלה על דעתו לומר, שהשליכה אותו, כלומר זרקה אותו כמו שזורקים אבן? בוודאי שלא! וכך דייק הרד"ק (רד"ק בראשית פרק כא פסוק טו פרשת וירא): "ותשלך את הילד – השליכתו מחיקה שהיתה נושאת אותו, כי היה עייף מהדרך ומהצמא". ופשוט הדבר וברור לכל מבין. אז בוודאי מבואר יוצא:

א) מקור הרמב"ם הוא מן הגאונים.

ב) מכיון שאין מדובר כאן על הלכה או ברכה, אלא רק השמטת הנעל, הרמב"ם ראה להביא זאת בספרו במנהג טוב שנהגו במעשה החליצה.

ג) משליכה = השמטה. כלומר עזיבת הדבר. "זריקה" = לשון חבטה, או זריקה למרחוק.

ד) שונא ציון בור ועם הארץ!

ושוב אחרי חיפוש ארוך מצאתי ונדהמתי לראות, שכך כתב רב האי גאון בספר השטרות (עמוד 39) וז"ל: " ... ואומרין לה לאשה לגשת אליו ונגשת אליו, ותתיר רצועות הסנדל שלימין בידיה, ותאחז בעקיבה של סנדל, ותוציא את רגלו ממנה, ותשליך את הסנדל על הארץ". ע"כ. היש יותר ברור מזה? היש לשון ברורה יותר מזו? מה שהגאונים בעצם רצו לעשות ולומר, שעל מנת שהחליצה הזו תהיה שלימה וברורה, כאשר תוציא את רגלו מן הנעל, הנה אם לא תשמיט את הנעל ממנו לארץ, יכול הוא להחזיר את רגלו לנעל במהירות, או לטעון כי התרת הנעל היתה על ידו.

ויתכן כי מקור רב האי גאון לענין זה, הוא ממה שאמרו בתלמוד (ירושלמי מסכת יבמות פרק יב הלכה א): "אמר רבי ינאי חלץ הוא, והחזירה היא, חלצה היא והתירה הוא, חליצתה פסולה. אם רצה להחזיר לא יחזיר. למה משום שאין שתיהן בה. או משום שאינן על סדר. מה נפק מן ביניהון חזרה והתירה. תאמר משום שאין שתיהן בה הרי שתיהן בה. הרי לית טעמא דלא משום שאינן על הסדר. אמר רבי לעזר יש מהן שאמרו חליצתה פסולה ואם רצה להחזיר יחזיר. ויש מהן שאמרו חליצתה (כשירה) פסולה. ואם רצה להחזיר לא יחזיר". ע"כ.

והנה, אולי מה שנהגו הגאונים להשליך את הסנדל על הארץ, הוא להורות שהיא חלצה, והיא גם התירה את הסנדל. כי כאשר השמיטה היא את הנעל לארץ, זו הוראה גמורה שהכל נעשה כאן על ידה!

או שיתכן, שבכלל פעולת החליצה נגמרת בהשמטת הנעל על הארץ. וכמו שנאמר (ויקרא פרק יד פסוק מ פרשת מצורע): "וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְחִלְּצוּ אֶת־הֲאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֵן הַנֶּגַע וְהִשְׁלֵיכוּ אֶתְהֶן אֶל־מִחָוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא". ושם תרגם הירושלמי (תרגום המיוחס ליונתן – תורה ויקרא פרק יד פסוק מ פרשת מצורע): "וְיפַקֵד כַּהֲנָא וְישְׁמְטוּן יַת אַבְנַיָא דְבְהוֹן מַכְתְּשָׁא וְיטַלְקוּן יַתְהוֹן לְמִבָּרָא לְקַרְתָּא לַאֲתַר מְסָאָב". ואם תשאל מה הקשר בין "וחלצו את האבנים", לבין חליצת הסנדל? אענה

ואומר, שענין חליצת הסנדל נלמד מכאן! כמו שאמרו (תלמוד בבלי מסכת יבמות דף קב עמוד ב): "אמר ליה רב כהנא לשמואל: ממאי דהאי "וחלצה נעלו מעל רגלו" מישלף הוא? [=מהיכן אנו למדים שמה שנאמר, "וחלצה נעלו מעל רגלו" שצריך להוציא את נעלו מרגלו?] דכתיב: "וחלצו את האבנים אשר בהן הנגע" ... א"כ, לכתוב רחמנא "במעל רגלו", מאי "מעל רגלו"? ש"מ מישלף הוא". ע"כ. ומכיון שנאמר בפסוק הנ"ל, "והשליכו אתהן", למדים אנו כי יתכן ומקור הדברים להשמטת הנעל מן הארץ, הוא מכאן, שכל פעולה של חליצה, סופה לבוא לידי השלכה, וזו הוראה על חוסר ההנאה מן הענין.

"למה שונא ציון כל כך כועס"?:

והנה עיקר כעסו של הבהמי שונא ציון, ובעיקר אחר שהבאנו והצבנו ציונים לדברי הרמב"ם מתוך דברי הגאונים. הוא משום ששונא ציון בעצמו כתב בענין זה (קובץ דבר אברהם חלק ז' סימן ט'), שונא מוות שם בתשובתו, מנסה להוכיח שמקור דברי הרמב"ם מדברי הזוהר הפרו-נוצרי. וכל הקורא את תשובתו העילגת צחוק יצחק מרמת הרדידות שבכתיבתו וחוסר בקיאותו, וכל שהוא עושה זה העתק הדבק בלבד! וכך הוא מנסה לעשות בעוד כמה נושאים, מכיון שהכלב הבהמי הזה מבין את המשקל שיש לרבינו הטהור הנאמן עלינו, ולכן הוא מנסה להצליב את דברי הרמב"ם עם ספר הנצרות זוהר, על מנת שיהיה מקום להכשירו מפנים אחרות. וכל דבריו דחויים בוודאי, וחובה לבער ולשרוף את הדברים הכתובים הללו מכל מקום.

"שונא ציון אינו בקי בספר המינות זוהר"?

והנה, פתחתי את ספר הפרו-נצרות זוהר, ונדהמתי לגלות, ששונא ציון לא דקדק בדבריו של המכשף הבהמי, שהפך גם מצוה זו למצוה מטאפורית, והרי רק משום כך דינו כמין ואפיקורוס שהרי הוציא מצוות התורה מפשוטן! שכתב (זוהר – במדבר פרשת חקת מאמר שלף איש נעלו אות י): "בוא וראה, כשהמת הזה נסתלק מעולם בלי בנים, בת נדיב הזה, שהיא המלכות, אינה אוספת אותו האדם אליה [=כלומר, אדם שניסה להביא ילדים לעולם, עשה השתדלות, ולא הצליח, כלומר הבורא לא סייע בידו במצוה זו, אלא הביא רק בנות לעולם. ספר האופל מעליל ואומר, שאשתו של הבורא שהיא בעצם חלק מחלקי הבורא שהוא זה שמחליט על מין העובר, נוקם בו, באותה נשמה שנפטרה ללא בנים], והולך נע ונד בעולם שאינו מוצא מקום. והקב"ה [=כלומר ישות נפרדת מנוקבא אשתו של זעיר אנפין האליל הקבלי הטמא, הוא] מרחם עליו [=כלומר ניגוד עניינים בין אלוהות בשמים. הקב"ה מרחם, אשתו נוקמת!!], וצוה לאחיו, שיגאל אותו, שישוב ויתתקן בעפר אחר, דהיינו שיתגלגל כמ"ש ואדם על עפר ישוב. והעמידוהו. [=שוב הזיה ושמה "גלגולים"!!].

ואם גואל הזה אינו רוצה להחיות את אחיו בעולם הזה, דהיינו ליבם את אשתו כדי שיחזור ויתגלגל בבן הגולה, [=כלומר, מצות יבום אינה מצוה שכלית אלא מטאפורית הנורמת לנשמות להתגלגל!! ומסביר הטמא, שאם היבם לא רוצה ליבם את אשתו של אחיו], צריכים לקשור לו נעל אחד ברגלו, ואשה ההיא תחלוץ אותו ותקבל אותו הנעל אצלה. ולמה נעל? אלא משום, שנעל ההוא, הוא בשביל

המת, כלומר שנחשב שהוא של המת, ונותן ברגל אחיו החי, והאשה היבמה, מקבלת אצלה נעל ההוא, להראות שמת ההוא חוזר בין החיים ע"י מעשה זה. [=מה? מה זה השטות הזו]?, פי' שהנעל רומז על היבמה, דהיינו בחינת היבום הקשורה ברגל אחיו החי, כדי להביא אחיו המת בין החיים, דהיינו שיתגלגל בבן הנולד.

והוא בהיפך מאותו הנעל שהמת נוטל מן החיים בחלום, שאמרנו לעיל שע"י לקיחת הנעל מעביר את החי מעולם הזה לעולם האחר של המת (כנ"ל באות ח') ועתה נעל הזה של חליצה, לוקח החי מן המת, וע"כ בנעל ההוא הולך המת בין החיים, משום שהאשה החיה היתה מעבירה את המת מעולם האחר אל עולם הזה בין החיים, שהיה מתגלגל בבן הנולד מן היבום, ועתה שאינו רוצה ליבם, והאשה לוקחת אותו אצלה, להראות שהאשה עטרת בעלה ההיא, שהיא השכינה, לוקחת אותו ומקבלת אותו אצלה.

וצריכים להשליך נעל ההוא על הארץ [=השלכה ראשונה], להראות שנשקט הגוף של אותו המת, והקב"ה בשעה זו, או לאחר זמן, ירחם עליו ויקבלו לעולם האחר. עוד [=לאחר שהשליכו את הנעל לארץ. לפי הטמא צריכה לשוב לקחת האשה את הנעל מן הארץ, ואז עושה פעולת], הכאת הנעל מיד האשה לארץ. [זה] בא להראות, שאותו המת יבנה מעפר אחר של עולם הזה, דהיינו שיתגלגל, ועתה ישוב תחילה לעפר שהיה משם, ואז, אשה ההיא מותרת לעשות זרע אחר. והעמידוהו". עכ"ל לשון הטמטום הפגאני.

והפלא ופלא, שוב שונא ציון לא הבין, שהאופל כותב שצריכה האשה להשליך את הנעל לארץ פעמיים ולא פעם אחת! ואם מקור דברי רבינו הטהור מספר האופל חלילה לו, מדוע לא אמר להשליך את הנעל פעמיים לארץ! וכך הבין רש"ל (ביש"ש מס' יבמות הנ"ל פי"ב סי' יט) שכתב שם: "ובתיקון [=ספר האופל] אחר מצאתי וז"ל, ושומטת המנעל מעל עקבו, וגוררת המנעל מעל רגלו, וזורקתו בקושי על הארץ לפני הדיינים ובראייתם, ואחר שזרקה אותו על הארץ אז תגביהנו וזורקתו מרחוק שנית, כך קבלה בידינו וסוד הוא". ע"כ. והרי שלפי ספר הטמטום זוהה, צריך להשליך הנעל פעמיים. ואין סוף למינים הללו, בכל מקום הוסיפו או גרעו, העיקר לומר, "אנחנו כאן", אנחנו מבינים יותר וכו' וכו'.

והרי התברר והתלבן לך קורא נעים, כי מקור דברי הרמב"ם הוא מדברי התנ"ך חז"ל ומן הגאונים. ולא מדברי ספר האופל הטמא והנורא.

הנה שאלונו בענין אחד שתוהים בו בני אדם, "האם ישנו מי שיודע מחשבות לב האדם, מלבד ה' יתברך"? כי ראו ושמעו במשך השנים, מכמה שלכאורה ידעו מחשבות לב האדם. ובמאמר זה נעסוק בהשקפת התורה, בקבלת הנביאים והכתובים, ובדעת המשנה, התלמוד הירושלמי והבבלי שאנו הולכים בדרכיהם. ומאלה ילמוד האדם ויקיש לסיפורים שסופרו, האם הם אמת או שקר דברו, על מנת לייפות ולהדר את דבריהם, כי ליסודות התורה אין תחליף, ולשם אנו חותרים. בשם ה' אל עולם.

הנסתרות לה' אלהינו

א) נאמר בתורה (דברים פרק כט פסוק כח פרשת נצבים): "הַנִּסְתָּרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת". ויש לשאול בראיה עיונית על מאמר זה, מפני מה הודיע משה רבינו זה הדבר? וכי אין זה דבר פשוט ש-לה' יתברך שמו, לו כל הנסתרות? ועוד יש לשאול, וכי רק הנסתרות לה' יתברך? כלומר רק אליהם הוא מתייחס? כי כאשר אמר, "הנגלות", לא אמר שהם שייכות לה' יתברך, אלא אמר, "לנו ולבנינו"! והרי נאמר (זכריה פרק ד פסוק י): "כִּי מִי בָז לְיוֹם קְטַנּוֹת וְשָׂמְחוּ וְרָאוּ אֶת־הָאֶבֶן הַבְּדִיל בְּיַד זְרֻבָּבֶל שִׁבְעָה־אֵלֶּה עֵינֵי יְהוָה הֵמָּה מְשׁוֹטְטִים בְּכָל־הָאָרֶץ".

והרי כתובים מפורשים שה' יתברך עיניו משוטטות בכל הארץ, בין על הנגלה ובין על הנסתר, וכמו שנאמר מפורש (דברי הימים ב פרק טז פסוק ט): "כִּי יְהוָה עֵינָיו מְשׁוֹטְטוֹת בְּכָל הָאָרֶץ לְהִתְחַזֵּק עִם לְבָבָם שָׁלֵם אֵלָיו נְסִכַלְתָּ עַל זֹאת כִּי מֵעַתָּה יֵשׁ עִמְּךָ מִלְחָמוֹת". ופשוט הוא. וראתה עינינו, במה שכתב התרגום ירושלמי [ואינו תרגום יונתן כמו שרבים נוטים לחשוב. שכן מבואר בתלמוד בבלי (מגילה ג.) שיונתן כתב תרגום רק על נביאים בלבד. אמנם תרגום ירושלמי נכתב כמה מאות שנים אחר חתימת התלמוד.], "הַנִּסְתָּרוֹת גלויות לפני יי אלהינו והוא יפרע מהם, והגלויות תמסרנה לנו ולבנינו עד עולם, לעשות להם משפט בשביל לקיים את כל דברי התורה הזאת". והנה התרגום ירושלמי מסדר הדברים ומפרק את כל הקושיות כמו שנבאר עתה.

התרגום ירושלמי בעצם מסביר, שאין כוונת משה רבינו להודיע שה' יתברך מתבונן ויודע בכל מעשי בני האדם בסתר בלבד. כי זה דבר ידוע הוא, לכל מכיר ריבונו. אלא כוונת משה רבינו במאמר זה, להודיע לדיינים ולרבנים, שכל מה שעם ישראל עושים בסתר, לא עליהם הדבר ולא עליהם הדין. ומדוע? מפני שאין מהם ולא ימצא בהם, מי שיכול לדעת מה בני אדם עושים בסתר, כי מידה זו שייכת רק לבורא יתברך ולא לבני אדם. ולכן התביעה לא עליהם, כאשר בני אדם חוטאים בסתר חלילה. וזה לא רק במחשבה בסתר ליבם, שזה כל שכן. אלא אפילו במעשה ממש, כלומר שעשו עבירה מעשית בסתר, כל זמן שהוא נעשה בסתר, אין הדיינים יודעים ממנו מאומה, ולכן לא עליהם התביעה.

אולם כאשר חוטאים עם ישראל בענינים הגלויים והנראים, ציוה עליהם ה' יתברך במאמר זה, לקחת מהחוטאים את הדין, ולעשות בהם משפט התורה. וכתב רש"י, "הנסתרת לה' אלהינו - [מפני מה הודיע משה רבינו דבר זה?] ואם תאמרו מה בידינו לעשות, [הרי] אתה [הודעת

בתורתך שאתה] **מעניש את הרבים על הרהורי היחיד, שנאמר** (דברים פרק כט פסוק יז פרשת נצבים): "פֶּן־יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ־שֵׁבֶט אֲשֶׁר לְבָבוֹ פֹנֶה הַיּוֹם מֵעִם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לָלֶכֶת לַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם, פֶּן־יֵשׁ בָּכֶם שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה". [והרי שאמרת בתורתך, "אשר לבבו". ומשמע מכאן שעם ישראל נתפס על מחשבות ליבו של חבירו], **ואחר כך** [נאמר] (שם שם פסוק כא): "וְאָמַר הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר יָקוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהַנָּכְרִי אֲשֶׁר יָבֹא מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה וְרָאוּ אֶת־מַכּוֹת הָאָרֶץ הַהִוא וְאֶת־תַּחֲלֻאֶיהָ אֲשֶׁר־חִלָּה יְהוָה בָּהּ". **והלא** [קשה לנו על זה, הרי] **אין אדם יודע טמונותיו של חבירו!** [לכן הודיע ואמר לעם ישראל, "הנסתרות לה' יתברך, בכדי להורות ש] **אין אני מעניש אתכם על הנסתרות** [של בני אדם], **שהן** [גלויות רק] **לה' אלהינו** [בלבד] **והוא יפרע מאותו יחיד, אבל הנגלות** [מסורים בידינו], **לנו ולבנינו לבער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין בהם, יענשו את הרבים.**

נקוד, "על לנו ולבנינו", לדרוש, שאף על הנגלות לא ענש את הרבים עד שעברו את הירדן משקבלו עליהם את השבועה בהר גרזים ובהר עיבל, ונעשו ערבים זה לזה". עכת"ל. והרי לך קורא נעים, שדבר פשוט הוא שאין שום אדם אשר יודע מעשי חבירו, ואפילו גדול ככל שיהיה. ולכן פשוט לרש"י, שאין אדם הקרוץ מחומר שיודע נסתרות של איש אחר, שזו המידה שייכת לה' יתברך בלבד, אשר מלא כל הארץ כבודו, ומתוך סיבה זו אין הקב"ה מעניש את בני האדם על עבירות שעשו חבריהם בסתר, וכל שכן על מחשבות ליבם. ואף אם תקשה ותאמר, שמא פסוק זה מדבר על בני אדם הפשוטים שבעם, ולא על אדם אשר הגיע לדרגת נבואה? נענה ונאמר, שגם נביאי ישראל שהיו, ומשה רבינו בכללם, לא יכלו לדעת את הנסתר אשר יש בלב האדם ומחשבות ליבו אשר חושב, וכמו שנבאר כל זה בהמשך באופן ברור.

והנה יש לשאול כבר בשלב זה ולעמוד על כמה ענינים לפני שנמשיך הלאה, ומהם, שכאשר עשיו הבין שיעקב אחיו לקח ממנו הברכות, העלה על ליבו מחשבה זו ואמר (בראשית פרק כז פסוק מא - מב): "וַיִּשְׂטֹם עֵשָׂו אֶת־יַעֲקֹב עַל־הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר עֵשָׂו בְּלִבּוֹ יִקְרְבוּ יְמֵי אֵבֶל אָבִי וְאַהַרְגָה אֶת־יַעֲקֹב אָחִי: וַיֻּגַּד לְרִבְקָה אֶת־דִּבְרֵי עֵשָׂו בְּנָהּ הַגָּדֹל וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְיַעֲקֹב בְּנָהּ הַקָּטָן וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה עֵשָׂו אָחִיךָ מִתְנַחֵם לְךָ לְהָרְגֶךָ"[1].

---

1) הנה יש לנו להתבונן בערמתו של עשיו הרשע ולהבין מדוע חיכה דווקא לפטירת אביו, שיש לשאול מדוע לא נהג כמו קין? שהרי קין הרג את אחיו הבל בחיי חיותו של אביו אדם הראשון. ומה ראה עשיו לחכות? אלא כתב התרגום ירושלמי, "וישמר עשו שנאה בלִבו ליעקב אחיו על ענין הברכה אשר ברכו אביו, ויאמר עשו בלִבו, **אין אני עושה כמו שעשה קין שהרג את הבל בחיי אביו, וחזר אביו והוליד את שת. אך מחכה אני עד זמן שיגיעו ימי אבל של מיתת אבא, ובכך אני אהרוג את יעקב אחי, ואני נמצא הורג ויורש**". ע"כ. ומיד עולה השאלה? **אם יעקב יודע שעשיו לא יהרוג אותו כל זמן שאביו חי, מפני מה היה ירא כאשר חזר מלבן הארמי? ויש לומר בזה כמה תירוצים.** א) רבקה לא אמרה לו שעשיו אחיו מתכנן להורגו רק לאחר פטירת אביו, אלא רק אמרה לו שאחיו מתנחם להורגו. ב) אף אם נאמר שאמרה לו כמו שהוגד לה אם כך הוגד לה, הנה לא ידע אם אביו חי או מת, ולכן היה ירא. ג) אפשר שעשיו היה פוצע אותו ולא הורגו, והיה ירא יעקב מכך. ד) ואף אם נאמר שהיה הורגו וידע שאביו היה חי. וכמו שפירש רש"י, "ויירא ויצר - ויירא שמא יהרג, ויצר לו אם יהרוג הוא את אחרים". **שמא חזר בו עשיו, ותבנן להרוג אותו מוקדם יותר מרוב שנאתו.**

והנה אנו רואים לכאורה מפסוק זה, שרבקה יודעת מחשבות ליבה של עשיו בנה, שהרי הוגד לה מחשבת לבו של עשיו, ובזכות כך הזהירה היא את יעקב. וזו ראיה לכאורה שנביא כן יכול לדעת מחשבות ליבו של אדם, שהרי אמותינו נביאות היו. אלא שודאי זה אינו. ולכן נאמר דווקא, "ויוגד", שלא תחשוב אתה הקורא שידעה רבקה כן מעצמה חלילה. ואיך נייחס מידת הבורא יתברך למידת בשר ודם, ואפילו לנביא! ואין ראוי לנו לעולם להשוות מידת ריבון הכל לברואיו חלילה.

ולכן תמצא כיצד תרגם התרגום ירושלמי מאמר זה בזהירות מרובה, וז"ל: "והתגלה לרבקה ברוח הקודש את דברי עשו בנה הגדול שחשב בלִבו להרוג את יעקב ותשלח ותקרא ליעקב בנה הקטן ותאמר לו הנה עשו אחיך אורב לך מארב ונועץ עליך להרגך". ומה ראה התרגום לדרוש הדברים כך, שכתב, "והתגלה", ולא כתב, "וראתה", או לא כתב, "וידעה"? אלא ללמדך, שגם אמותינו הנביאות לא ידעו מחשבות ליבו של אדם מצד עצמן. אלא ה' יתברך הגיד לה מה עשיו חשב בליבו לצורך השעה בלבד. אבל מצד עצמה אין לה הכח לכך לעולם. ולכן לא פירש, "חזיא", אלא פירש, "וְאִתְחַוָה לְרִבְקָה בְּרוּחַ קוּדְשָׁא", דווקא, "והתגלה", כלומר התגלה רק על ידי ה' יתברך בלבד, שהודיע לה הוא יתברך, בנבואה.

ועוד חובה עלינו לומר כבר כעת ולחזק ענין זה, שכל מה שהוגד לרבקה בנבואה, כל זה היה דווקא גילוי של עניין מסויים מתוך הרהורי עשו שחשב בליבו! זאת אומרת כשהבורא יתברך גילה לרבקה זה העניין והמחשבה של עשיו, ברוח הקודש, היה מפני חשיבותו הרבה, על מנת שתדע רבקה את המחשבה הרעה הזו, ותוכל לעשות השתדלות טבעית להציל ולשמור את בנה יעקב. ואם היתה רבקה קוראת או יודעת מחשבות הלב מדעת עצמה, היה הכתוב צריך לומר "ותרא" רבקה את מחשבת עשיו בנה הגדול". ויתרה מזאת, הרי הפסוק מעיד, שרק ענין זה בלבד הוגד לרבקה, ולא שאר מחשבות ליבו, ואם היה ביכולתה לדעת מחשבות לב בני אדם, לא היה הכתוב מודיע ואומר, "ויוגד", אלא היה לו להפליג בשבחה ולומר, "וידעה".

ולכן עליך ללמוד מכאן, שהקב"ה בעצמו כאשר מגלה מחשבת לב אחת מתוך אין ספור מחשבות של בני אדם לנביא או לנביאה במקרים חריגים מאוד, גם שם תראה כמה הפליגה בזה התורה, והודיע ענין זה לרוב דקותו ומיעוטו, וקל וחומר ובן בנו של קל וחומר, שלעולם ועד, אין אדם יכול לדעת מעצמו ומדעתו מחשבות ליבו של האחר.

וכמה מחזק זה הענין לראות את רבותינו השלמים, שהרחיקו אותנו ממחשבות רעות כאלו, לייחס כוחותיו יתברך לבשר ודם חלילה. וגם רש"י הרגיש בזה ודייק בלשונו, "ויגד לרבקה - ברוח הקודש הוגד לה מה שעשו מהרהר בלבו". ולא כתב, "ראתה", אלא "הוגד", שהוגד לה על ידי הקב"ה. וכתב הרד"ק, "ויגד לרבקה - והיאך הוגד לה? והוא לא אמר אלא בליבו? אפשר כי בנבואה נאמר לה, כי נביאה היתה, כדברי הקבלה, או אפשר כי כמו שחשב בליבו, כן אמר בלא מתכוין [לאחרים], והוגד לרבקה". ע"כ. ורק מן התמיהה של

הרד"ק, הינך מבין כמה שכלם היה ישר וזך להבין ולדעת, שאין מציאות בעולם ואפילו לנביא, לדעת מה האחר חושב בליבו.

ועל אותו הענין מה שנאמר (מלכים א פרק יב פסוק כו): "וַיֹּאמֶר יָרָבְעָם בְּלִבּוֹ עַתָּה תָּשׁוּב הַמַּמְלָכָה לְבֵית דָּוִד". **וכן אמר** (אסתר פרק ו פסוק ו): "וַיָּבוֹא הָמָן וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ מַה־לַּעֲשׂוֹת בָּאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ וַיֹּאמֶר הָמָן בְּלִבּוֹ לְמִי יַחְפֹּץ הַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת יְקָר יוֹתֵר מִמֶּנִּי". וכתב האבן עזרא, "ויאמר המן בלבו - יש בדברי יחיד כי מזה הכתוב נלמוד כי בנבואה נכתבה זאת המגילה, **כי מי יודע תעלומות לב?! כי אם ה' שיגלה סודו אל עבדיו הנביאים.** ואחרים אמרו כי היה דרך סברא, או המן גילה סודו אחר כן [לאחרים], או ביום עצמו. וכמוהו ויאמר עשו בלבו. **והאמת כי זאת המגלה ברוח הקדש** [=בנבואה על ידי ה'] **נכתבה**". עכ"ל.

והרי לך קורא נעים, הקושי שעלה לרבותינו, והוצרכו לחזק את יסודי התורה ולהעמיד בכל מצב עמודיה, שאף אסתר עם כל צדקותה לא ידעה מחשבות ליבו של המן. אלא גם לה הוגד בנבואה דבר זה, ולא שהיא ידעה מחשבות ליבו של המן חלילה. כי זו מידה ראויה רק לבורא יתברך שמו. ואחר דברים אלו הקצרים, **מי הוא זה ואיזה הוא שיפצה פיו ולשונו לומר, "הרב שלי יודע מחשבות הלב"? פשוט הדבר שזו איוולת גמורה לחשוב כן וכל שכן לומר בפה דבר זה!**

ה' יראה ללבב

ב) והנה כמו שידוע, שמואל הנביא הגדול, שכבר אמרו והעידו עליו חז"ל בתלמוד, שהוא נמנה משלושה גדולי עולם שהיו בכל הדורות (בבלי מסכת ראש השנה דף כה עמוד א): וז"ל: "שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם, לומר לך: ירובעל בדורו - כמשה בדורו, בדן בדורו - כאהרן בדורו, יפתח בדורו - כשמואל בדורו". ע"כ. ועיין עוד בשבח שמואל במה שאמרו עליו בתלמוד. (בבלי מסכת תענית דף ה עמוד ב). **והנה, כאשר בא שמואל הנביא הנזכר, למשוח את בן ישי, חשב שמדובר באליאב, אולם שמואל לא ראה אלא לעיניים, ולא ידע את מעשיו של אליאב בסתר. וכמו שנאמר** (שמואל א פרק טז פסוק ו-ז): "וַיְהִי בְּבוֹאָם וַיַּרְא אֶת־אֱלִיאָב וַיֹּאמֶר אַךְ נֶגֶד יְהוָה מְשִׁיחוֹ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל אַל־תַּבֵּט אֶל־מַרְאֵהוּ וְאֶל־גְּבַהּ קוֹמָתוֹ כִּי מְאַסְתִּיהוּ כִּי לֹא אֲשֶׁר יִרְאֶה הָאָדָם, כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לָעֵינַיִם וַיהוָה יִרְאֶה לַלֵּבָב".

והנה מבואר מכאן, כי ה' יתברך הביט אל לבבו של שמואל הנביא, וראהו חושב ואומר בליבו על אליאב, שהוא המלך שצוהו האל למשוח, **כי אע"פ שאמר לו ה' יתברך למשוח מלך, עדיין לא ידע מי יהיה המלך המשוח.** ומדוע חשב כן? לפי שהיה בכור בבני ישי. ועוד, כי ראהו יפה צורה וקומה כשאול, **וחשב כי הקב"ה בוחר באנשים יפי קומה וצורה, למלכות,** בכדי שיהא על ידי צורה זו מורא ממנו על העם. וכן אמר בשאול (שמואל א פרק י פסוק כד): "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־הָעָם הַרְאִיתֶם אֲשֶׁר בָּחַר־בּוֹ יְהוָה כִּי אֵין כָּמֹהוּ בְּכָל־הָעָם וַיָּרִעוּ כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ". וכן הוא כאן בענין אליאב, כמו שחשב שמואל, כי בעל קומה וצורה יפה בוחר בו האל למלוכה כדי שייראו ממנו העם, ובלבד שיהיה לבו טוב וישר.**אבל**

אמר לו ה' יתברך, "אל תבט אל מראהו", כלומר בוחן לבות וכליות בני אדם, יודע לבב אליאב כי איננו ישר הוא, לפיכך אמר לשמואל, אל תבט אל מראהו, כי אעפ"י שהוא יפה מראה בעיניך, והגון למלכות לפי מראהו, אני יודע לבבו, ומאסתיהו למלכות, כי איננו הגון לפי לבבו". (ע"פ הרד"ק). והנה יש לשאול, אם נביא גדול כשמואל הנביא, לא ידע מחשבות הלב ומעשיו הרעים של אליאב אשר עושה בסתר, מי הוא זה, ואיזה הוא, שיוכל לומר כן על רבו? ובפרט שהעידו עליו חז"ל, שנחשב ונמנה בין שלושה חמורי עולם כנזכר.

וכתב המלבי"ם, "והטעם לזה, כי האדם יראה לעינים, ר"ל האדם שופט על הנאָה ויפה מצד ראות החושים, שהם לא יחושו רק חיצוניות הדבר הנראה, לא פנימיותו, ולכן יגדירו היופי לפי המראה החיצונית אם יהיה הגוף גבוה הקומה, יפה התואר והמראה וכדומה, הגם שתהיה צורתו הפנימית הנפשיית מלאה מומים ותכונות רעות. לא כן ה', כי הוא יראה ללבב, כלומר שהוא לא יביט רק ללבב, על צורתו הפנימית, אם היא יפה בתכונותיה ונאה במדותיה, זה האיש היפה אצלו, הגם שחיצונית האיש שפל הקומה ומכוער המראה". עכ"ל.

ומבואר שלעולם נטו המפרשים אחר השכל הישר והברור, שאין מי שיודע מחשבות לב האדם אלא רק ה' יתברך בלבד. והדבר החשוב ביותר בשביל ה' יתברך זו הצורה הפנימית ולא החיצונית דווקא.

וכן תראה מה שנאמר (מלכים ב פרק כג פסוק כו - כט): "וַיֹּאמֶר יְהוָה גַּם אֶת־יְהוּדָה אָסִיר מֵעַל פָּנַי כַּאֲשֶׁר הֵסַרְתִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל וְמָאַסְתִּי אֶת־הָעִיר הַזֹּאת אֲשֶׁר־בָּחַרְתִּי אֶת־יְרוּשָׁלַם וְאֶת־הַבַּיִת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי יִהְיֶה שְׁמִי שָׁם: וְיֶתֶר דִּבְרֵי יֹאשִׁיָּהוּ וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה: בְּיָמָיו עָלָה פַרְעֹה נְכֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם עַל־מֶלֶךְ אַשּׁוּר עַל־נְהַר־פְּרָת וַיֹּלֶךְ הַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ לִקְרָאתוֹ וַיְמִיתֵהוּ בִּמְגִדּוֹ כִּרְאֹתוֹ אֹתוֹ".

וכתב הרד"ק, "וילך המלך יאשיהו לקראתו - להלחם אתו. לפי שהיה עובר פרעה בגבולו בכרכמיש על פרת, והוא היה הולך להלחם על מלך אשור שכבש כרכמיש ממלך ארם. ושלח לו פרעה, מה לי ולך מלך ישראל? לא עליך אתה היום כי אל בית מלחמתי, כמו שכתוב בדברי הימים. ולא שמע אל דברי פרעה נכה. ואמרו רבותינו ז"ל מאי דרש יאשיהו? כלומר, מפני מה יצא להלחם במלחמה שאינה שלו? דרש ואמר, מכיון שנאמר בתורה, "וחרב לא תעבור בארצכם", אפילו חרב של שלום לא תעבור בארצכם. וסבר שהוא ינצח את פרעה ויכניעהו, מכיון שהיו עושין רצונו של מקום.

אמנם הוא לא היה יודע שכל דורו עובדי גילולים היו. ואם תשאל כיצד לא ידע מכך? אלא שהיו עושין מעשיהם בסתר! שהרי בימי יאשיהו היה ירמיהו מוכיח ואומר (ירמיהו פרק יא פסוק יג): "כִּי מִסְפַּר עָרֶיךָ הָיוּ אֱלֹהֶיךָ יְהוּדָה וּמִסְפַּר חֻצוֹת יְרוּשָׁלַם שַׂמְתֶּם מִזְבְּחוֹת לַבֹּשֶׁת מִזְבְּחוֹת לְקַטֵּר לַבָּעַל". ובוודאי שאם יאשיהו היה יודע על כך, כמו שנודע מאת ה' יתברך לירמיה, היה יאשיהו מוכיחם.

והרי למדים אנו מכאן ב' דברים: א) שמכיון שחטאו בסתר היה דבר זה נסתר מיאשיהו עם כל גדולתו. ולא רק שחשבו בסתר מחשבה בליבם, אלא היה כאן מעשה ממש בסתר. והוא חשב שהיו צדיקים, אמנם לא ידע מעשיהם הרעים שעשו. ב) הדבר השני שלמדים אנו מכאן, הוא, שאם העם חוטא כולו בסתר, אע"פ שהמלך פטור מתוכחה, מכיון שאינו יודע על מעשיהם. מכל מקום בעבור כך, כלומר בעבור מעשיהם, תוסר ההשגחה האלהית ממי שנלחם בשביל העם. וכמו שהיה אצל יהושע בן נון, בענין עכן שמעל בחרם. ולמדים אנו מדברים אלו עוד דוגמה נפלאה ליסוד זה שאנו מבארים במאמר זה.

האבות הקדושים לא ידעו מחשבות הלב

והנה אחר מחשבה ניתן להביא ראיה חזקה לכך, שאפילו האבות הקדושים לא ידעו מחשבות הלב. שכן נאמר (בראשית פרק כה פסוק כז - כח פרשת תולדות): "וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים: וַיֶּאֱהַב יִצְחָק אֶת־עֵשָׂו כִּי־צַיִד בְּפִיו וְרִבְקָה אֹהֶבֶת אֶת־יַעֲקֹב". וכתב התרגום ירושלמי, "ויאהב יצחק את עשיו כי מלא רמאות בפיו ורבקה אוהבת את יעקב". ע"כ. ופרש"י, "בפיו - כתרגומו - בפיו של יצחק. ומדרשו - בפיו של עשיו, שהיה צד אותו ומרמהו בדבריו". ומבואר מדבריו שעשיו היה גונב דעתו של אביו, ומראה עצמו כצדיק לפניו. ולכן נאמר עליו, "יודע ציד", כלומר, יודע לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו, "אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן", כסבור אביו שהוא מדקדק במצות". ולא היו פיו וליבו שוין.

ואם יצחק לרוב גדולתו היה יודע מחשבות הלב של עשיו, כיצד לא הבין כן? אלא ודאי כי מחשבות הלב נתונות לבורא יתברך בלבד. וכן נאמר ביעקב אבינו (בראשית פרק לז פסוק לא - לד): "וַיִּקְחוּ אֶת־כְּתֹנֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁחֲטוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַכְּתֹנֶת בַּדָּם: וַיְשַׁלְּחוּ אֶת־כְּתֹנֶת הַפַּסִּים וַיָּבִיאוּ אֶל־אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מָצָאנוּ הַכֶּר־נָא הַכְּתֹנֶת בִּנְךָ הִוא אִם־לֹא: וַיַּכִּירֶהָ וַיֹּאמֶר כְּתֹנֶת בְּנִי חַיָּה רָעָה אֲכָלָתְהוּ טָרֹף טֹרַף יוֹסֵף: וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שִׂמְלֹתָיו וַיָּשֶׂם שַׂק בְּמָתְנָיו וַיִּתְאַבֶּל עַל־בְּנוֹ יָמִים רַבִּים". ולמדים אנו מן הפסוקים הללו, שבניו של יעקב גנבו דעתו, וגרמו לו לחשוב שיוסף מת, והרי אם ידע מחשבות ליבם, היה יודע כי מרמה בפיהם.

וכתב התרגום ירושלמי, "ויכירה ויאמר כתונת של בני היא לא חיית שדה אכלתו, ולא על ידי בני אדם נהרג, אלא רואה אנוכי ברוח הקודש שאשה רעה עומדת לנגדו". ולכן אין זו קושיה כלל, מפני שיעקב אבינו גם מה שהיה יודע, לא היה יודע כי אם בנבואה, כמו אמו רבקה שגילה לה הקב"ה את רצון עשיו.

ונאמר באברהם אבינו (בראשית פרק יח פסוק יב - יד פרשת וירא): "וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרֵי בְלֹתִי הָיְתָה־לִּי עֶדְנָה וַאדֹנִי זָקֵן: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַבְרָהָם לָמָּה זֶּה צָחֲקָה שָׂרָה לֵאמֹר הַאַף אֻמְנָם אֵלֵד וַאֲנִי זָקַנְתִּי: הֲיִפָּלֵא מֵיְהוָה דָּבָר לַמּוֹעֵד אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעֵת חַיָּה וּלְשָׂרָה בֵּן". ואמרו במדרש רבה (שם פרשה מח סימן יח): "ויאמר ה' אל אברהם למה זה צחקה שרה לאמר

- בר קפרא אמר, גדול השלום, שאף הכתובים דברו "בדאית" בשביל להטיל שלום בין אברהם לשרה, ותצחק שרה בקרבה לאמר, אחרי בלותי היתה לי עדנה ואדני זקן. לאברהם אינו אומר כן, אלא, "למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנתי", לא דיבר הכתוב כמו שאמרה שרה, "ואדוני זקן", אלא, "ואני זקנתי".

ואמרו בתלמוד (בבלי מסכת בבא מציעא דף פז עמוד א): "תנא דבי רבי ישמעאל: גדול שלום, שאפילו הקדוש ברוך הוא שינה בו, שנאמר, "ותצחק שרה בקרבה וגו' ואדני זקן", וכתיב "ויאמר ה' אל אברהם וגו' ואני זקנתי".

ותאמר, מי מלל לאברהם הניקה בנים שרה - כמה בנים הניקה שרה? - אמר רבי לוי: אותו היום שגמל אברהם את יצחק בנו, עשה סעודה גדולה, היו כל אומות העולם מרננים ואומרים: ראיתם זקן וזקנה שהביאו אסופי מן השוק, ואומרים: בנינו הוא, ולא עוד אלא שעושין משתה גדול להעמיד דבריהם!

מה עשה אברהם אבינו - הלך וזימן כל גדולי הדור, ושרה אמנו זימנה את נשותיהם, וכל אחת ואחת הביאה בנה עמה ומניקתה לא הביאה, ונעשה נס בשרה אמנו, ונפתחו דדיה כשני מעיינות, והניקה את כולן. ועדיין היו מרננים ואומרים: אם שרה הבת תשעים שנה תלד, אברהם בן מאה שנה יוליד? מיד נהפך קלסתר פנים של יצחק ונדמה לאברהם. פתחו כולם ואמרו אברהם הוליד את יצחק".

והנה הראת לדעת, כי הקב"ה שידע מחשבות ליבה של שרה, אשר חשבה בליבה, אם יעשו הניסים הללו והמעיים יטענו ולה, והשדים הללו ימשכו חלב, אמרה, בכל זאת אברהם לא יוכל, מפני שזקן הוא, שנאמר, "וַאדוֹנִי זָקֵן". והוצרך הקב"ה לשנות דיבורה על מנת שלא ישנא חלילה אברהם את שרה אם ידע דיבורה זה שאמרה. ולכן, למדים אנו ממאמר זה, שאפילו אברהם אבינו, לא ידע כלל את מחשבת ליבה של שרה אשתו, אלא רק הקב"ה בלבד הוא זה אשר יודע.

עוד ראינו שכתב האבן עזרא, "וטעם, "בקרבה בנפשה", רוצה לומר, שה' גילה סודה למלאך". ומתבאר יותר מכך, שלא רק בני אדם לא יודעים מחשבות בני אדם, אלא אף המלאכים, עושי רצונו, נטולי כל בחירה, אינם יודעים מחשבות לב האדם. ולכן הוצרך האבן עזרא לפרש שהקב"ה גילה למלאך מחשבת שרה. שכל ישר!

נמצאת למד מכל האמור לעיל, שגם האבות הקדושים אשר היו במדרגה כה גבוהה, והיו קרובים לה' יתברך מאוד, ורוח הקודש היתה בקרבם, והיה הוא יתברך מגלה להם דברים הנסתרים משאר בני אדם, דברים שקרו ובני אדם אחרים לא ידעו מה היה בגורלם, ודברים שעתידים להיות שזוהי הנבואה וכן על זו הדרך. אך לידע מחשבות בני אדם מה נסתר בליבם, זה אין אדם ואין נביא ואין אחד מהאבות אשר ידע! וקל וחומר לדורות הבאים.

וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה

ואם נקשה ונאמר, קיבלנו הדברים ובאמת הוכח שהנביאים והאבות הקדושים לא ידעו מה בליבות בני אדם, אך היה לנו נביא אשר היה למעלה מכולם, והגיע למדרגה הגבוהה ביותר, והוא משה רבנו עליו השלום, ואולי משה רבנו כן הגיע למדרגה זו, ויתכן שיכול היה לידע גם מחשבות בני אדם. אלא שלפני שנבאר את הענין כלפי משה. עלינו להוכיח שאין אדם בישראל, ולא היה, ולא יהיה, גדול כמוהו במדרגת הנבואה והקרבה להקב"ה.

והנה אמר ה' בתורתו על מעלתו ודרגתו של משה רבנו, וכך נאמר (במדבר פרק יב פסוק ו - ח פרשת בהעלותך): "וַיֹּאמֶר שִׁמְעוּ־נָא דְבָרָי אִם־יִהְיֶה נְבִיאֲכֶם יְהוָה בַּמַּרְאָה אֵלָיו אֶתְוַדָּע בַּחֲלוֹם אֲדַבֶּר־בּוֹ: לֹא־כֵן עַבְדִּי מֹשֶׁה בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא: פֶּה אֶל־פֶּה אֲדַבֶּר־בּוֹ וּמַרְאֶה וְלֹא בְחִידֹת וּתְמֻנַת יְהוָה יַבִּיט וּמַדּוּעַ לֹא יְרֵאתֶם לְדַבֵּר בְּעַבְדִּי בְמֹשֶׁה". וכתב התרגום ירושלמי, "ויאמר שְׁמַעוּ נא דברי עד שאדבר, אם יהיו כל הנביאים שקמו מִן ימות העולם מדבר עִמהם כמו שמדבר עִם משה, שמאמר של יי במראה אליהם מִתגלה, בחלום מדבר עִמהם, לא כך דרכו של משה עבדי, בכל בית ישׂראל עמי נאמן הוא, דיבור עִם דיבור דִברתי עִמו שיפרוש מִתשמיש של מִטה, ומראה, ולא בהחבא מִתגלה לו בסנה, ודמות שאחרי שכינתי ראה, ומה זה לא יראתם לספר כאלה מִלים בעבדי במשה". **ולמדים אנו שדיבורו של משה עם ה' הוא לא בחזיון, אלא פה אל פה דיבר בו. כלומר במראה הנבואה שהיה כל כך גבוה משאר הנביאים.**

וכתב הרמב"ם (הלכות יסודי התורה פרק ז הלכה ד - ו): "**כל הנביאים אין מתנבאין בכל עת שירצו, אלא מכוונים דעתם ויושבים שמחים וטובי לב ומתבודדים, שאין הנבואה שורה לא מתוך עצבות, ולא מתוך עצלות, אלא מתוך שמחה, לפיכך בני הנביאים, לפניהם נבל, ותוף, וחליל, וכנור, והם מבקשים הנבואה.** וזהו שנאמר, "והמה מתנבאים", כלומר מהלכין בדרך הנבואה עד שינבאו. כמו שאתה אומר, "פלוני מתגדל". אלו שהם מבקשין להתנבא הם הנקראים בני הנביאים, ואף על פי שמכוונים דעתם, אפשר שתשרה שכינה עליהן, ואפשר שלא תשרה. כל הדברים שאמרנו, הם דרך נבואה לכל הנביאים הראשונים והאחרונים. חוץ ממשה רבינו רבן של כל הנביאים.

ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל הנביאים? שכל הנביאים בחלום או במראה! ומשה רבינו מתנבא והוא ער ועומד, שנאמר, "ובבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול", כל הנביאים על ידי מלאך, לפיכך רואים מה שהם רואים במשל וחידה, משה רבינו לא על ידי מלאך, שנאמר, "פה אל פה אדבר בו", ונאמר, "ודבר ה' אל משה פנים אל פנים". ונאמר, "ותמונת ה' יביט". כלומר, שאין שם משל! **אלא רואה הדבר על בוריו, בלא חידה ובלא משל, הוא שהתורה מעידה עליו במראה ולא בחידות, שאינו מתנבא בחידה, אלא במראה שרואה הדבר על בוריו. כל הנביאים יראים ונבהלים ומתמוגגין.** ומשה רבינו אינו כן, הוא שהכתוב אומר, "כאשר ידבר איש אל רעהו", כלומר כמו שאין אדם נבהל לשמוע דברי חבירו, כך היה כח בדעתו של משה רבינו להבין

דברי הנבואה, והוא עומד על עומדו שלם. כל הנביאים אין מתנבאים בכל עת שירצו. משה רבינו אינו כן, אלא כל זמן שיחפוץ, רוח הקודש לובשתו ונבואה שורה עליו, ואינו צריך לכוין דעתו ולהזדמן לה. שהרי הוא מכוון ומזומן ועומד כמלאכי השרת, לפיכך מתנבא בכל עת. שנאמר, "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם". ובזה הבטיחו האל, שנאמר, "לך אמור להם, שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי".

הא למדת שכל הנביאים כשהנבואה מסתלקת מהם חוזרים לאהלם שהוא צרכי הגוף, כולם כשאר העם, לפיכך אין פורשין מנשותיהם, ומשה רבינו לא חזר לאהלו הראשון, לפיכך פירש מן האשה לעולם ומן הדומה לו. ונקשרה דעתו לצור העולמים ולא נסתלק מעליו ההוד לעולם, וקרן עור פניו ונתקדש כמלאכים". ע"כ. וכן מעידה התורה שוב על משה רבנו לאחר פטירתו, שנאמר (בדברים לד, י) "וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יְדָעוֹ יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים". ומה פירוש, "לא קם"? העידה התורה שנביא כמו משה לא יקום ולא יהיה.

וכן כתב הרלב"ג: "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה. ידוע כי מדברי התורה שלא קם נביא תורה ולא יקום זולת משה, כי שום נביא לא יאמן לחדש בה או לגרוע באופן שישימהו תורה נוהגת לדורות. כ"ש שלא יאמן לשנותה, ולהמירה באחרת. וזה כולו מבואר ממה שקדם. ולזה לא זכר כאן זה ההבדל נפלא שיש בין נבוא' משה ובין נבואת זולתו, אבל זכר מה שהובדל בו משה מכל נביא שיקום להתנבא בישראל". ע"כ.

וכבר כתב רבי יעקב אנטולי בספר מלמד התלמידים (פרשת ואתחנן): "והכלל הגדול שידיעת כל המצות תלויה בתורה שבעל פה, ועליה סמך משה רבינו ע"ה בקצורו בתורה שבכתב, הלא תראה שהוא היה מאריך מאד בספורי התורה להחזיק באמתתם, ולהראות החבוב בכל דרכי השם. אבל במצות היה מקצר בתכלית הקצור, מדעתו מעלת הדבר הנאמר פה אל פה על הדבר שנכתב בספר, לפי שדבר הנכתב תפול המחלוקת כפי דעות הקוראים, כמו שאמרו שבעים פנים לתורה, כפי מספר הלשונות. וכבר תעו רבים והתעו אחרים בדברי משה רבינו ובדברי שאר הנביאים. ואל זה הענין היתה הכונה בקצור דברים במצות, עד שבאו קצת מצות בדרך הרמז, כדי שיקבלו האמת איש מפי איש, ולא נספק בדברי הקבלה שהם העיקר במצות.

ועל דרך זה באו ג"כ סודות התורה [האמיתיים, כגון המדרשים שבתלמוד שרוב דבריהם הם משל ומליצה. ולא מה שחושבים בני אדם בענינים אחרים שהם סודות התורה, ולא יבינו כי הם הבל וריק], לקבל באורם מפי היחידים יודעיהם, לא שנסמך במה שנראה מן הכתוב בלבד, כי יש שם דברים נמנעים לפי משמעותם הפשוטה, ולא מסרן הכתוב, אלא לחכמים יהושע ושאר הזקנים והזקנים לנביאים ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה כמו שבאה המשנה משה קבל תורה וכו'". ע"כ. ולפי דבריו הטהורים, משה רבינו קיבל כבר את הענינים כולם, ולא רק שקיבל אותם, אלא העבירם ליהושע תלמידו, וכן על זו הדרך. ולכן כל אותם הדברים האמיתיים נמצאים כולם בתנ"ך, במשניות, ובשני התלמודים. וחלילה לומר שמישהו במהלך הדורות קיבל דברים חדשים, באיזה שהוא מקום, ומשה רבינו לא ידעם, או בעלי

התלמוד לא ידעום, שזו כפירה בכל יסודות הדת והאמונה. וכתב רבינו הטהור בגודל מעלתו של משה רבינו (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק י משנה א): "והיסוד השביעי נבואת משה רבינו. והוא, שנאמין שהוא אביהן של כל הנביאים שקדמו לפניו והבאים אחריו, הכל הם למטה ממנו במעלה, והוא בחיר ה' מכל המין האנושי, אשר השיג ממנו יתעלה יותר ממה שהשיג וישיג כל אדם שנמצא ושימצא. ושהוא עליו השלום הגיע לתכלית הרוממות מעל האנושיות עד שהשיג המעלה המלאכית ונעשה במעלת המלאכים, לא נשאר לפניו שום מסך שלא קרעו, ולא עצר בעדו שום מעצור גופני, ולא נשאר בו שום דבר מן החסרון לא מעט ולא הרבה, והושבתו בו הכוחות הדמיוניים והחושים בכל השגותיו, ונתבהל כוחו המתעורר, ונשאר שכל בלבד, ועל ענין זה אמרו עליו שהוא מדבר עם ה' בלי אמצעות המלאכים". ע"כ.

ולאחר שהוכחנו מעל כל ספק, שלא היה ולא יהיה אדם כמו משה רבינו. כעת נוכיח שאף משה רבינו גדול הנביאים, לא ידע מחשבות הלב של בני אדם. שכבר ביארו בתלמוד (בבלי מסכת סוטה דף לד עמוד ב): "שלח לך אנשים - אמר ריש לקיש: שלח לך - מדעתך, וכי אדם זה בורר חלק רע לעצמו? והיינו דכתיב: "וייטב בעיני הדבר", אמר ריש לקיש: "בעיני" - ולא בעיניו של מקום". והנה למדים אנו מכאן, כי אמר הקב"ה, אני יודע מה באמת כוונתם מאחורי מילותם, מה הם חושבים ומה כוונת ליבם, כי אני אשר יודע באמת מה במחשך ובנסתר ובמעשים הגלויים, מה היא באמת הכוונה! אלא שאם אתה מבקש, כי אינך יודע מה בליבם ובמחשבתם, שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים, לְךָ לְעַצְמְךָ, כלומר לך, מפני שאני איני צריך, אני יודע בדיוק למה הם רוצים ללכת, מה שאינך יודע, כי לא ביכולתך לדעת מחשבתם וכוונתם האמיתית בליבם!

אֵין אָדָם יוֹדֵעַ מָה בְּלִבּוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ

ג) והנה עוד אחת מן המחשבות המפורסמות שבקרב אנשי העם של היום, הוא שבוודאי יש רבנים, שידעו או יודעים מחשבות הלב של בני אדם. וכמובן שזו אחת מן המחשבות הקשות שנולדו בעם ישראל לצערינו הרב. ומדוע? מכיון שבמחשבה זו, לא די שהפכו את מידת בשר ודם למידת הבורא יתברך, אשר רק בידו מחשבות הלב כפי שהוכחנו עד עתה. אלא נתנו פתח להסית ולהטעות את הבאים אחריהם! שמכיון שכך, לא ניתן לחלוק על דברי "הרב" שיודע מחשבות הלב. שהרי אם הגיע לידיעה כזו והשגה כה גדולה במחשבות לב בני אדם, בוודאי שהוא גם יודע מה הולך "בעולמות העליונים". וזו מחשבה קשה, אשר הלכו והולכו בה שולל "גדולים" ועצומים. ובני אדם מתקשים להבין שדברים מאין אלו, לא היו ולא נבראו.

אבל היום זה מובן יותר מתמיד, שאנו עדים לעזיבת המסורה והמסורת של חז"ל בעלי המשנה והתלמוד, וכאשר נוטשים את זו המסורה, כאשר נוטשים את דרכי אבותינו הטהורים, אפשר להגיע לכל המחשבות הקשות שבני אדם בדו מליבם בדורות הללו. ודעו נאמנה כי יש כאן נטישה גמורה של רבותינו בעלי התלמוד. שכבר כתבו שחור על גבי לבן בדברים

ברורים, שלעולם אין אדם וגם לא נביא, שיודע מה בליבו של חבירו. והיחיד שיודע מחשבות הלב, הוא הבורא יתברך בלבד. וכך מבואר בתלמוד (בבלי פסחים נד:) "תָּנוּ רַבָּנָן: שִׁבְעָה דְּבָרִים מְכוּסִים מִבְּנֵי אָדָם, אֵלּוּ הֵן: יוֹם הַמִּיתָה, וְיוֹם הַנֶּחָמָה, וְעוֹמֶק הַדִּין, וְאֵין אָדָם יוֹדֵעַ מָה בְּלִבּוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, וְאֵין אָדָם יוֹדֵעַ בַּמֶּה מִשְׁתַּכֵּר, וּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מָתַי תַּחְזוֹר, וּמַלְכוּת חֲיֶיבֶת מָתַי תִּכְלֶה". והרי לך, שלעולם ועד, אין אדם יודע מה בליבו של חבירו. והמהרש"א הסביר בחידושי אגדות, שפשוט הדבר, כי אם היה יודע האדם מחשבות ליבו של חבירו, היה יורד לחיי חבירו ומבטל מחשבתו, ונמצא אין העולם יכול להתקיים כלל.

וכך מבואר במדרש. (בראשית רבה ס"ה:י"ב - קהלת רבה י"א:ה'): " ... תָּנֵי שִׁבְעָה דְּבָרִים מְכוּסִים מִבְּנֵי אָדָם, וְאֵלּוּ הֵן: יוֹם הַמִּיתָה, וְיוֹם הַנֶּחָמָה, וְעֹמֶק הַדִּין, וְאֵין אָדָם יוֹדֵעַ בַּמֶּה הוּא מִשְׁתַּכֵּר, וְאֵין אָדָם יוֹדֵעַ מַה בְּלִבּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְאֵין אָדָם יוֹדֵעַ מַה בְּעִבּוּרָהּ שֶׁל אִשָּׁה, וּמַלְכוּת הָרִשָּׁעָה אֵימָתַי נוֹפֶלֶת. יוֹם הַמִּיתָה מְנַיִן, דִּכְתִיב (קהלת ט, יב): כִּי גַם לֹא יֵדַע הָאָדָם אֶת עִתּוֹ. יוֹם הַנֶּחָמָה מְנַיִן, דִּכְתִיב (ישעיה ס, כב): אֲנִי ה' בְּעִתָּהּ אֲחִישֶׁנָּה. וְאֵין אָדָם יוֹדֵעַ מַה בְּעוֹמְקוֹ שֶׁל דִּין, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים א, יז): כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא. וְאֵין אָדָם יוֹדֵעַ בַּמֶּה הוּא מִשְׁתַּכֵּר, דִּכְתִיב (קהלת ג, יג): מַתַּת אֱלֹהִים הִיא. וְאֵין אָדָם יוֹדֵעַ מַה בְּלִבּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, דִּכְתִיב (ירמיה יז, י): אֲנִי ה' חֹקֵר לֵב. וְאֵין אָדָם יוֹדֵעַ מַה בְּעִבּוּרָהּ שֶׁל אִשָּׁה, דִּכְתִיב (קהלת יא, ה): "כַּאֲשֶׁר אֵינְךָ יוֹדֵעַ מַה־דֶּרֶךְ הָרוּחַ כַּעֲצָמִים בְּבֶטֶן הַמְּלֵאָה כָּכָה לֹא תֵדַע אֶת־מַעֲשֵׂה הָ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הַכֹּל". וּמַלְכוּת הָרִשָּׁעָה אֵימָתַי נוֹפֶלֶת, דִּכְתִיב (ישעיה סג, ד): כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי". ע"כ. והנה מה שאמר, שאין אדם יודע בעיבורה של אשה. עיקר כוונת הדברים, שאין אדם יודע האם יהיה קיום לולד הנמצא בבטן האשה. כי זה רק ה' יתברך יודע.

עוד עלה בדעתינו להביא ראיה, ממה שנאמר בתלמוד (שבת נה.): "אָמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְרַבִּי סִימוֹן: לוֹכְחִינְהוּ מָר לְהָנֵי דְּבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא. [אמר רבי זירא לרבי סימון. צריך אתה להוכיח את ראש הישיבה]. אָמַר לֵיהּ: לָא מְקַבְּלִי מִינַּאי. [אמר לו, צודק אתה. אבל יודע אני שבגלל מעמדו לא יקבל תוכחתי]. אָמַר לֵיהּ: אַף עַל גַּב דְּלָא מְקַבְּלִי לוֹכְחִינְהוּ מָר. [אמר לו, אף על גב שלא יקבל ממך, לשיטתך, חייב אתה להוכיחו]. דְּאָמַר רַבִּי אַחָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: מֵעוֹלָם לֹא יָצְתָה מִדָּה טוֹבָה מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְחָזַר בָּהּ לְרָעָה חוּץ מִדָּבָר זֶה, דִּכְתִיב: "וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו עֲבוֹר בְּתוֹךְ הָעִיר בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלִַם וְהִתְוִיתָ תָּו עַל מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים הַנֶּאֱנָחִים וְהַנֶּאֱנָקִים עַל כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בְּתוֹכָהּ וְגוֹ'".

אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְגַבְרִיאֵל: לֵךְ וּרְשׁוֹם עַל מִצְחָן שֶׁל צַדִּיקִים תָּיו שֶׁל דְּיוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ בָּהֶם מַלְאֲכֵי חַבָּלָה וְעַל מִצְחָם שֶׁל רְשָׁעִים תָּיו שֶׁל דָּם כְּדֵי שֶׁיִּשְׁלְטוּ בָּהֶן מַלְאֲכֵי חַבָּלָה. [מלאכי חבלה, יתכן ומדובר במלאכים ממש, כלומר, לא שיש מלאכים קבועים הנמצאים במצב של "מחבלים", אלא פעמים מלאך של השם יתברך יכול להיקרא מלאך חבלה או אפילו שד וכו', כי שליחותו באותו ענין באה לחבל או להזיק בני אדם, והכל בשליחות השם יתברך, ולא שחלילה הוא מלאך רע אשר עושה פעולות רעים מדעת עצמו, אלא הכל בשליחות השם יתברך, וכינו אותו כך חז"ל מפני שליחותו שנשלח לפגוע, לחבל, להזיק וכו' לפי הוראת הבורא, כדוגמת המלאכים שהקב"ה שלח לסדום ועמורה]. אָמְרָה מִדַּת הַדִּין לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא [אין הכוונה שקיימת ישות שנקראת "מדת הדין". אלא הכל הוא לשבר את האוזן מה שיכולה לשמוע]: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! מַה נִּשְׁתַּנּוּ אֵלּוּ מֵאֵלּוּ? אָמַר לָהּ: הַלָּלוּ צַדִּיקִים גְּמוּרִים וְהַלָּלוּ רְשָׁעִים גְּמוּרִים. אָמְרָה לְפָנָיו:

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! [אותם אלו הצדיקים] הָיָה בְיָדָם לִמְחוֹת וְלֹא מִיחוּ! אָמַר לָהּ: [זו לא טענה, מכיון ש]-גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנַי שֶׁאִם מִיחוּ בָּהֶם לֹא יְקַבְּלוּ מֵהֶם. אמרה לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! אִם לְפָנֶיךָ גָּלוּי, לָהֶם מִי גָּלוּי? וְהֵיכִנוּ דִּכְתִיב: "זְקֵן בָּחוּר וּבְתוּלָה טַף וְנָשִׁים תַּהַרְגוּ לְמַשְׁחִית וְעַל כָּל אִישׁ אֲשֶׁר עָלָיו הַתָּו אַל תִּגָּשׁוּ וּמִמִּקְדָּשִׁי תָּחֵלּוּ". וּכְתִיב: "וַיָּחֵלּוּ בָּ אֲנָשִׁים הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר לִפְנֵי הַבָּיִת". תָּנֵי רַב יוֹסֵף: אַל תִּקְרֵי "מִקְדָּשִׁי" אֶלָּא "מְקוֹדָּשַׁי" – אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁקִּיְּמוּ אֶת הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ מֵאָלֶף וְעַד תָּיו". ע"כ.

ובראשית הדברים יש לציין, שכל מה שנאמר כאן, הוא על דרך המליצה והמשל. כלומר, לא קיימת ישות בפני עצמה שנקראת, "מדת הדין". אין הקב"ה צריך יועצים. ואין הקב"ה צריך משכנעים. אלא הכל הוא על דרך המשל והמליצה על מנת לשבר את האוזן ולהביאה אל המטרה של זה המאמר והבנת המוסר מן הדברים. והמטרה של זה המאמר הוא, להסביר ולהבהיר לאדם ב' דברים: א) עליך לעשות את שלך, וה' יתברך יעשה את שלו. ב) לעולם אין אדם יודע מחשבות ליבו של חבירו. ואפילו כאשר מדובר באנשים צדיקים ביותר ומובחרים ביותר. לעולם ועד אין אדם יודע מחשבות ליבו של האחר. וכל מי שיטען אחרת, הרי אנו יודעים שכל דבריו שקר וכזב הם!

ולפיכך ממעשה זה אשר אירע בזמן הנביא יחזקאל, למדים אנו מתוך ביאורם על הפסוקים של חכמינו זכרונם לברכה בתלמוד ובמדרש, שאפילו צדיקים גמורים שקיימו את כל התורה כולה, מתוך שלא מיחו ברשעים, נענשו. וכאשר הקב"ה מעיד, הרי זה ודאי אמת שהיו צדיקים גמורים, הן כלפי חוץ והן כלפי פנים הלב, דהיינו שהיו עושים מעשיהם מתוך צדקות אמיתית, ולא עושים עצמם צדיקים כלפי חוץ ורשעים מבפנים.

ובכל זאת הטענה הזו שנאמרה, "היה בידם למחות, ולא מיחו", עמדה לפני הבורא יתברך ולפני חשבונו הנסתר, עד כדי כך שכאשר חיפש עליהם זכות, אמר, "גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנַי, שֶׁאִם מִיחוּ בָּהֶם לֹא הָיוּ מְקַבְּלִים מֵהֶם", ומשמע שגם אם היו מוכיחים ומוחים בידי הרשעים לא היה עוזר ומועיל להם דבר זה המעשה להחזירם בתשובה. אבל מכיון שאין יודעים הם מחשבות הלב, הודיעו לנו חז"ל בענין זה, שבסופו של דבר ה' יתברך לא מחל להם. ונהפכה הגזרה הטובה שהיו צריכים תחילה להנצל ולא להינזק כלל וכלל! ונגזר עליהם לרעה, שימותו כאותם הרשעים הגמורים.

ולא זו בלבד, אלא שמתו אלו ראשונים, לפני הרשעים בעלי העבירות. שנאמר (יחזקאל ט, ו): "וּמִמִּקְדָּשִׁי תָּחֵלּוּ וַיָּחֵלּוּ בָּ אֲנָשִׁים הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר לִפְנֵי הַבָּיִת". ואמרו חז"ל, "תָּנֵי רַב יוֹסֵף: אַל תִּקְרֵי "מִקְדָּשִׁי" אֶלָּא "מְקוֹדָּשַׁי". וכל זה היה, מפני שאין אדם יודע מה בליבו של חבירו, אלא רק הקב"ה יכול לידע ולהעיד שלא יקבלו התוכחה או מחאה, ומפני שעשו חשבונות שמים, וסברו שלא יקבלו מהם, אף על פי שצדקו במחשבתם, בכל זאת נענשו, מפני שאין לאדם יכולת וכח לדעת מה בליבו של חברו. וכמו שאמרה תורה (דברים פרק כט פסוק כח פרשת נצבים): "הַנִּסְתָּרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת". ובזה הפסוק נצטווינו לבער הרע הגלוי מקרבנו, בדברים

המגולים לעינינו, אך הנסתרות הם לה' אלוקינו בלבד, ואין אנו רשאים להמנע מתוכחה או מחאה בטענה או בסברה, שלא יקבלו הדברים, כי רק הקב"ה לבדו יודע מחשבות בני אדם. ועבשיו עלה בדעתינו לומר, שהמילה נסתרות, אין בה אפילו וא"ו אחת. להורות על ההסתרה שבתוך ההסתרה. כלומר, להורות על גודל הנסתרות שיש לבורא עולם עלינו, שרק הוא יתברך יודע מה בליבות בני אדם. ואין אנו יודעים לעולם מחשבות ה' יתברך עלינו. ולהיפך מן האחרים, הטוענים שיודעים כל מהלכי שמים.

דעת רבינו בחיי בן פקודה

וכתב רבינו בחיי בן פקודה בספרו חובות הלבבות (שער ד - שער הביטחון פרק ג): "וההקדמה השנית, שידע ויתברר אצלו [=אצל האדם], כי הבורא יתברך משקיף עליו [=תמיד], ואין נעלם ממנו נגלהו ונסתרו, וצפונו ונראהו, ו[כן גם אין נעלם ממנו] אם בטחונו באלהיו בלב שלם אם לא, כאשר [=כמו ש]אמר הכתוב (תהלים פרק צד פסוק יא): "יְהוָה יֹדֵעַ מַחְשְׁבוֹת אָדָם כִּי־הֵמָּה הָבֶל". ואמר: (משלי פרק כד פסוק יב): "כִּי־תֹאמַר הֵן לֹא־יָדַעְנוּ זֶה הֲלֹא־תֹכֵן לִבּוֹת| הוּא־יָבִין וְנֹצֵר נַפְשְׁךָ הוּא יֵדָע וְהֵשִׁיב לְאָדָם כְּפָעֳלוֹ". ואמר (מלכים א פרק ח פסוק לט): "וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם מְכוֹן שִׁבְתֶּךָ וְסָלַחְתָּ וְעָשִׂיתָ וְנָתַתָּ לָאִישׁ כְּכָל־דְּרָכָיו אֲשֶׁר תֵּדַע אֶת־לְבָבוֹ כִּי־אַתָּה יָדַעְתָּ לְבַדְּךָ אֶת־לִבֹּת כָּל־בְּנֵי הָאָדָם". וכשיתברר זה לבוטח [=שהבורא יתברך משקיף תמיד על כל פעולה ופעולה של האדם בכל ענין שיהיה], אין ראוי לו לטעון, שהוא בוטח באלהים יתעלה בדיבורו, מבלי שיבטח עליו בלבו ובמצפונו, ו[אם יתנהג כך חלילה, הרי ש]יהיה במעלת [=הפחותים, כמו] מי שנאמר עליהם (ישעיהו פרק כט פסוק יג): "וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יַעַן כִּי נִגַּשׁ הָעָם הַזֶּה בְּפִיו וּבִשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי וְלִבּוֹ רִחַק מִמֶּנִּי וַתְּהִי יִרְאָתָם אֹתִי מִצְוַת אֲנָשִׁים מְלֻמָּדָה". ע"כ.

וכן כתב רבינו בחיי בשער הבטחון (פרק ד' החלק הששי): "ומהם, כי המעשה הטוב [שעושה האדם, או המעשה הרע], מתחלק לשני חלקים: ממנו [החלק הראשון]: [הטוב שעושה באופן ובמקום] נסתר, ו[אין משקיף עליו [אף בריה בעולם] זולת הבורא [יתברך. ונדר הנסתר הוא], כחובות הלבבות [=כלומר, המחשבות שחושב האדם בלבבו, או המעשים שעושה אותם במסתרים] והדומה להם [=כל אלו המעשים שנעשים בסתר, לעולם ועד אין מי שיודע אותם מלבד הבורא יתברך]". עכ"ל. והרי מבואר היטב וברור הדבר, שהיה פשוט לרבינו בחיי בן פקודה, כי מחשבות הלב ומעשים בסתר נתונים רק לבורא בלבד יתעלה שמו.

וכתב הרלב"ג על מה שאמר שלמה המלך (משלי כד, יב): "כִּי־תֹאמַר הֵן לֹא־יָדַעְנוּ זֶה הֲלֹא־תֹכֵן לִבּוֹת| הוּא־יָבִין וְנֹצֵר נַפְשְׁךָ הוּא יֵדָע וְהֵשִׁיב לְאָדָם כְּפָעֳלוֹ". והסביר הרלב"ג, "כי תאמר - הן לא נוכל לדעת אלו המחשבות אשר קיבוצם מביא לקנין המחשבה, הלא הש"י שהוא תובן הלבבות ומשלים אותם, והוא שומר נפשך, הוא יודע אם השתדלת בזה הקנין כאשר תמצא ידך, והוא ישיב לאדם גמול כפעלו". ע"כ. ולפי כל זה ידענו, שכל מי שאמר ש-לרבו היה השגה במחשבות הלב כלפי השני, או שידע במעשה בני אדם שעשו בסתר, הרי הכל היה שקר וכזב, ונפל הדבר מיסודו. וכאשר יפול היסוד יפול כל הבנין. ולאמיתו של דבר, כל המעיין בתנ"ך יראה ויבחין מקומות מפוזרים המעידים על כך בפשטות.

ומהם שאמר (ירמיהו יז, ט-י): "עָקֹב הַלֵּב מִכֹּל וְאָנֻשׁ הוּא מִי יֵדָעֶנּוּ: אֲנִי יְהוָה חֹקֵר לֵב בֹּחֵן כְּלָיוֹת וְלָתֵת לְאִישׁ כִּדְרָכָו כִּפְרִי מַעַלָלָיו". וביאר הרד"ק הפסוקים הנ"ל בצורה יפה ומדוייקת, וזה לשונו, "**עקוב הלב**", לפי שדיבר על הבטחון שהוא רע, כשישים בטחונו באדם. וזה תלוי בכונת הלב, כמו שאמר, "ומן ה' יסור לבו", כמו שפירש. לפיכך דיבר בכוונת הלב. ואמר, כי הלב עקוב יותר מכל דבר, כלומר מרמה [יותר מכולם], כי יוכל אדם להראות בפיו ובמעשיו [שהוא רוצה ב]טוב, ויהיה לבו רע. **ומי ידע זה בלתי האל? לפיכך אמר** [הנביא], "מי ידענו". [כלומר מי יכול לדעת זה חוץ מן הבורא?]. ואמר, אני ה' חוקר לב, והמרמה תלויה בלב! לא בפה ובמעשה, כי אף על פי שתהיה לפעמים המרמה בפה שיאמר דברים שהכונה בהם על שני פנים או יעשה מרמה בידיו, הכל הוא בכונת הלב. לפיכך אמר, "**מכל**", כי אין דבר מרמה כמו הלב". ע"כ. ודקדק יפה לכתוב הרד"ק, "**ומי ידע זה בלתי האל**" בתמיהה! כלומר פשוט לרד"ק, שאין אף אדם יודע מחשבות הלב מלבד הבורא ברוך הוא.

יהושע ואנשי גבעון

עוד עלה בדעתינו להביא ראיה ממה שמסופר בנביא יהושע, על יושבי גבעון, אשר רימו וגנבו את דעתם של בני ישראל, את דעתם של נשיאי העדה, ואפילו את דעתו של יהושע נביא ה', מנהיג ישראל, וממשיך דרכו הראשון של משה רבנו. שכן אמר לו הקב"ה (יהושע פרק א, פסוקים א, ה, ו, ט): "מֹשֶׁה עַבְדִּי מֵת וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אַתָּה וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל ... **לֹא־יִתְיַצֵּב אִישׁ לְפָנֶיךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ לֹא אַרְפְּךָ וְלֹא אֶעֶזְבֶךָּ** ... חֲזַק וֶאֱמָץ כִּי אַתָּה תַּנְחִיל אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבוֹתָם לָתֵת לָהֶם ... הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֲזַק וֶאֱמָץ אַל־תַּעֲרֹץ וְאַל־תֵּחָת כִּי עִמְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ".

והנה, אע"פ שיהושע היה נביא ה' יתברך, אשר הובטח לו מפי הקב"ה, שיהיה עמו כאשר היה עם משה רבנו, בכל זאת אנו למדים ממה שנביא ונציג כעת, מפורשות מן הפסוקים, **שגם יהושע ונשיאי העדה לא רק שלא ידעו מחשבות ליבם של יושבי גבעון, אלא אפילו לא ידעו ולא הבחינו, שכל דבריהם שקר כזב ותרמית! ובאמת היה שגנבו דעתם, ובעקבות הדברים הללו של השקר, כרתו עמם בטעות "ברית"**, מה שהיה אסור להם לעשות, ואם היו יודעים לפני כן שמדובר בשקר ותרמית, בודאי שלא היו כורתים עמם הברית.

וזה המעשה הכתוב בספר (יהושע ט, ג-טז): "וְיֹשְׁבֵי גִבְעוֹן שָׁמְעוּ אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ לִירִיחוֹ וְלָעָי: וַיַּעֲשׂוּ גַם־הֵמָּה בְּעָרְמָה וַיֵּלְכוּ וַיִּצְטָיְרוּ וַיִּקְחוּ שַׂקִּים בָּלִים לַחֲמֹרֵיהֶם וְנאדוֹת יַיִן בָּלִים וּמְבֻקָּעִים וּמְצֹרָרִים: וְנַעֲלוֹת בָּלוֹת וּמְטֻלָּאוֹת בְּרַגְלֵיהֶם וּשְׂלָמוֹת בָּלוֹת עֲלֵיהֶם וְכֹל לֶחֶם צֵידָם יָבֵשׁ הָיָה נְקֻדִּים: וַיֵּלְכוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַמַּחֲנֶה הַגִּלְגָּל וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו וְאֶל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה בָּאנוּ וְעַתָּה כִּרְתוּ־לָנוּ בְרִית: וַיֹּאמֶר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַחִוִּי אוּלַי בְּקִרְבִּי אַתָּה יוֹשֵׁב וְאֵיךְ אֶכְרָת־לְךָ בְּרִית: וַיֹּאמְרוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ, עֲבָדֶיךָ אֲנָחְנוּ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ מִי אַתֶּם וּמֵאַיִן תָּבֹאוּ: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה מְאֹד בָּאוּ עֲבָדֶיךָ לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־שָׁמַעְנוּ

שְׁמֹעוֹ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה בְּמִצְרַיִם: וְאֵת | כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה לִשְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן לְסִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן וּלְעוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן אֲשֶׁר בְּעַשְׁתָּרוֹת: וַיֹּאמְרוּ אֲלֵינוּ זְקֵינֵינוּ וְכָל־יֹשְׁבֵי אַרְצֵנוּ לֵאמֹר קְחוּ בְיֶדְכֶם צֵידָה לַדָּרֶךְ וּלְכוּ לִקְרָאתָם וַאֲמַרְתֶּם אֲלֵיהֶם עַבְדֵיכֶם אֲנָחְנוּ וְעַתָּה כִּרְתוּ־לָנוּ בְּרִית: זֶה | לַחְמֵנוּ חַם הִצְטַיַּדְנוּ אֹתוֹ מִבָּתֵּינוּ בְּיוֹם צֵאתֵנוּ לָלֶכֶת אֲלֵיכֶם וְעַתָּה הִנֵּה יָבֵשׁ וְהָיָה נִקֻּדִּים: וְאֵלֶּה נֹאדוֹת הַיַּיִן אֲשֶׁר מִלֵּאנוּ חֲדָשִׁים וְהִנֵּה הִתְבַּקָּעוּ וְאֵלֶּה שַׂלְמוֹתֵינוּ וּנְעָלֵינוּ בָלוּ מֵרֹב הַדֶּרֶךְ מְאֹד: וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים מִצֵּידָם וְאֶת־פִּי יְהוָה לֹא שָׁאָלוּ: וַיַּעַשׂ לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ שָׁלוֹם וַיִּכְרֹת לָהֶם בְּרִית לְחַיּוֹתָם וַיִּשְׁבְּעוּ לָהֶם נְשִׂיאֵי הָעֵדָה: וַיְהִי מִקְצֵה שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַחֲרֵי אֲשֶׁר־כָּרְתוּ לָהֶם בְּרִית וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־קְרֹבִים הֵם אֵלָיו וּבְקִרְבּוֹ הֵם יֹשְׁבִים".

ומה כוונת הפסוק שאמר, "וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים מִצֵּידָם, וְאֶת־פִּי יְהוָה לֹא שָׁאָלוּ"? יונתן תרגם וביאר הדברים, וזה לשונו, "וְקַבִּילוּ גַּבְרַיָּא לְפִתְגָמֵיהוֹן, וְאוּלְפַן מִן קֳדָם יְיָ לָא תְבָעוּ", משמע שקיבלו והאמינו לדבריהם, ומפי השם לא ביקשו לדעת האם אמת הם דוברים או לאו. ורש"י כתב, "וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים מִצֵּידָם קִבְּלוּ דִּבְרֵיהֶם, שֶׁצִּדּוּם בְּפִיהֶם, לְשׁוֹן (שמות כא יג): "וַאֲשֶׁר לֹא צָדָה", נמצאת למד, שיושבי גבעון גנבו דעתם של יהושע ונשיאי העדה, ולא ידעו כי פיהם שקר דובר. "ואת פי ה' לא שאלו" - מכאן אנו למדים שאם היו שואלים את פי השם יתברך, היה מגלה להם אם יושבי גבעון דוברי אמת או לאו". ע"כ.

ומסקנת הדברים שנשיאי העדה שהם גדולי הדור, ויהושע בן נון שהיה נביא ה', וממשיך דרכו של משה רבנו, ואשר קיבל הבטחה מן ה' יתברך! שנאמר לו (יהושע פרק א פסוק ה): "לֹא־יִתְיַצֵּב אִישׁ לְפָנֶיךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ לֹא אַרְפְּךָ וְלֹא אֶעֶזְבֶךָּ". אע"פ כן, אפילו הוא לא ידע שהם מרמים, ולא הבחין כי שקר בפיהם, ולא השכיל לראות כי גונבים הם את דעתו! ואם לא ידע הוא ששקר היה בפיהם, והצליחו להטעותו, קל וחומר שלא ידע מחשבותם שחשבו בתוך ליבם. ואע"פ שהיה ראוי במצב זה אשר יש בו תועלת וצורך רב שאכן יהושע ידע מחשבותם, על מנת שלא יעברו על ציווי ה' יתברך, **הנה בכל זאת ראינו כי לא ידע ולא קיבל היכולת לידע דבר זה, כי ידיעת מחשבת הלב נתונה רק לבורא יתברך בלבד, ואינה ניתנת לאף בריה בעולם, לעולם!** [ומכאן ילמד האדם, כי יכולת הבחירה נתונה לכל בני האדם, וגם לאדם כמו יהושע בן נון, יכולת הבחירה נתונה בידו לבחור היה, אם להאמין להם, או לשאול את פי ה'. וזהו יסוד גדול בענין הבחירה, שנתונה לכל אדם לעשות בכל העולה על נפשו. וכמו שכתב רבינו הטהור (רמב"ם הלכות תשובה פרק ה הלכה א). ע"ש]. **וכן מבואר במדרש** (בראשית רבה ט' נ'): "רַבִּי חַנִּי בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק אָמַר (דברי הימים א כח, ט): וְאַתָּה שְׁלֹמֹה בְנִי דַּע אֶת אֱלֹהֵי אָבִיךָ וְעָבְדֵהוּ בְּלֵב שָׁלֵם וּבְנֶפֶשׁ חֶפְצָה כִּי כָל לְבָבוֹת דּוֹרֵשׁ ה' וְכָל יֵצֶר מַחְשָׁבוֹת מֵבִין אִם תִּדְרְשֶׁנּוּ יִמָּצֵא לָךְ וְאִם תַּעַזְבֶנּוּ יַזְנִיחֲךָ לָעַד, קֹדֶם עַד שֶׁלֹּא נוֹצְרָה מַחֲשָׁבָה בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם בָּרָר הִיא גְּלוּיָה לְפָנֶיךָ. רַבִּי יוּדָן בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק, קֹדֶם עַד שֶׁלֹּא נוֹצַר יִצּוּר בְּרָר מַחֲשַׁבְתּוֹ גְּלוּיָה לְפָנֶיךָ". ע"כ.

ראיות ברורות מן התנ"ך

וכן אמר שלמה המלך החכם באדם (משלי יז,ג): "מַצְרֵף לַכֶּסֶף וְכוּר לַזָּהָב וּבֹחֵן לִבּוֹת יְהוָה", וביאר רש"י הפסוק, "מצרף לכסף וכור לזהב - המצרף עשוי לצרוף כסף למלאכתו וכן

הכור לזקק הזהב, אבל הלבבות הקב"ה זוקקן ובוחנן ויודע מחשבותן". ומכיון שרק הוא יודע מחשבותם, הרי שרק הוא יכול לנקותם. ובסוף פרושו של הרלב"ג על הפסוק הזה, סיים ואמר, "ואולם הלבבות אין שם מי שיבחנם זולתי ה' יתברך". עכ"ל. וראה קורא נעים כמה פשוט היה לכל אותם המפרשים הללו, שאין מי שיודע מחשבות הלב מלבד ה' יתברך. ואם יטען הטוען, מדוע אנו מאריכים כל כך הרבה בדברים אלו? עליך לדעת, שהחדרת מחשבות אלו לעם ישראל, הם תבלין הרע ביותר להחדרת השקפות מינות ועשיית כל התועבות שיש. וכמו שכבר בארנו במקום אחר דבר זה וכיוצא בו, באותם שהפכו מדרשים הנמנעים או דברים של חז"ל, לפשטים ממש. ולא הבינו פירושיהם האמיתיים.

עוד יש להביא את מה שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים ז, י): "יִגְמָר־נָ֣א רַע | וְרָשָׁ֣עִים וּתְכוֹנֵ֣ן צַדִּ֑יק וּבֹחֵ֥ן לִבּ֖וֹת וְכִלְיוֹת֣ אֱלֹהִ֣ים צַדִּ֔יק", ופירש הרד"ק, "ובחן לבות וכליות אלהים צדיק - הוא [צדיק], שהוא [לבדו] בוחן ליבות, ויודע מחשבות האדם, [ולכן] הוא יודע [מי באמת] הצדיקים והרשעים. כי הרבה בני אדם מראים עצמם טובים [כלפי חוץ], ואינם כן. והוא "אלהים צדיק", רצונו לומר: "שופט בצדק", ויתן לכל אחד כפי דבריו ומחשבותיו, כי הוא [לבדו] יודע הכל". ע"כ. ואמר ירמיה הנביא (ירמיהו יא, כ): "וַיהוָ֖ה צְבָא֣וֹת שֹׁפֵ֣ט צֶ֔דֶק בֹּחֵ֥ן כְּלָיוֹת֖ וָלֵ֑ב אֶרְאֶ֥ה נִקְמָתְךָ֖ מֵהֶ֑ם כִּ֥י אֵלֶ֖יךָ גָּלִ֥יתִי אֶת־רִיבִֽי". וביאר הרד"ק, "בוחן כליות ולב - כי אתה בחנת לבם וכליותם, והודעתני מחשבותם כדי שאשמר מהם".

והנה למדים אנו מדבריו של הנביא ירמיה לבורא יתברך, שלעולם לא היה לו סיכוי לדעת מחשבות הלב של אדם מסויים, אלא ה' יתברך, לעת הצורך, גילה לו מה חשבו ותכננו לעשות. כמו שנאמר (שם יח): "וַיהוָ֖ה הוֹדִיעֵ֣נִי וָאֵדָ֑עָה אָ֥ז הִרְאִיתָ֖נִי מַעַלְלֵיהֶֽם". ויש להסביר כבר כאן לקורא, שכל מה שידע ירמיה הנביא, זה כי ה' יתברך אמר לו מה הם חשבו. וגם כאשר ה' אמר לו, לא הראה לו הבורא יתברך ונתן כח ביד הנביא לדעת מה יש במחשבות הלב שלהם ממש. אלא ה' יתברך גילה לו מה הם תכננו לרעתו. ויוצא שגם באופן כזה, לעולם ועד, אין אחד שיכול לדעת מה בתוך ליבו של חבירו. ואילולי שה' יתברך הודיעו, לא היה יודע, ולא היה יכול להשמר מהם, מפני שרצו להאכילו סם המוות. (הרד"ק בשם אביו).

ועוד אמר הנביא ירמיה (כ, יב): "וַיהוָ֖ה צְבָא֣וֹת בֹּחֵ֥ן צַדִּ֑יק רֹאֵ֥ה כְלָיוֹת֖ וָלֵ֑ב אֶרְאֶ֥ה נִקְמָתְךָ֖ מֵהֶ֑ם כִּ֥י אֵלֶ֖יךָ גָּלִ֥יתִי אֶת־רִיבִֽי". וביאר הרד"ק, "וה' צבאות בוחן צדיק - אותו שהוא צדיק לעיני בני אדם, לא ידעו בו אם תוכו כברו, וה' צבאות בוחן אותו אם לבו בסתר כמו מעשיו בגלוי, [והוא יתברך] יגמלהו כצדקו, ואם לאו, יגלהו ויפרסמהו לעיני האנשים שידעו מי הוא. כלומר שיכשילוהו במעשיו". ע"כ. וכתב רבנו בחיי בן פקודה (חובות הלבבות, הקדמת המחבר): "ומהם, שלא נהרהר בעבירות, ולא נתאוום, ולא נסכים לעשותם, ומה שדומה לזה, במה שהוא במצפון [לב] האדם, ולא ישקיף עליו [על הלב של האדם] זולתי [מלבד] הבורא, כדכתיב (ירמיה יז): "אני ה' חוקר לב בוחן כליות". וכתיב (משלי כ): "נר אלהים נשמת אדם חופש כל חדרי בטן". ע"כ. עוד מצאנו פסוק מפורש אשר לא משאיר ספקות גם למסתפקים בפירושי המפרשים, שנאמר (מלכים א פרק ח פסוק לח - לט): "כָּל־תְּפִלָּ֕ה כָּל־תְּחִנָּ֖ה אֲשֶׁ֣ר תִּֽהְיֶ֑ה לְכָל־הָאָדָ֗ם לְכֹל֙ עַמְּךָ֣ יִשְׂרָאֵ֔ל אֲשֶׁ֣ר יֵדְע֔וּן

אַיִשׁ נֵגַע לִבָּבוֹ וּפָרַשׂ כַּפָּיו אֶל־הַבַּיִת הַזֶּה: וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם מְכוֹן שִׁבְתֶּךָ וְסָלַחְתָּ וְעָשִׂיתָ וְנָתַתָּ לְאִישׁ כְּכָל־דְּרָכָיו אֲשֶׁר תֵּדַע אֶת־לְבָבוֹ כִּי־אַתָּה יָדַעְתָּ לְבַדְּךָ אֶת־לְבַב כָּל־בְּנֵי הָאָדָם". ומה יותר ברור מהמילים הללו: "כי אתה ידעת לבדך את לבב כל בני האדם". וביאר התרגום יונתן: "וְאַתְּ תְּקַבֵּל מִן שְׁמַיָּא מֵאֲתַר בֵּית שְׁכִנְתָּךְ וְתִשְׁבּוֹק לְחוֹבֵיהוֹן וְתַעְבֵּיד בָּעוּתְהוֹן וְתִתֵּן לִגְבַר כְּכָל אוֹרְחָתֵיה דְּגָלֵי קָדָמָךְ לְבֵיהּ אֲרֵי אַתְּ הוּא, לֵית בַּר מִנָּךְ קָדָמָךְ [=אין אף אחד חוץ ממך] לְחוֹד גְּלָן לִבְבַיָּא דְּכָל בְּנֵי אֱנָשָׁא". ומבואר מדבריו, שלא רק שה' יתברך הוא לבדו יודע מחשבות הלב. מסביר רבינו יונתן, שאין מישהו בעולם אשר יודע מחשבות לב האדם חוץ מן הבורא.

ולכן, למסקנת הדברים, זיכנו האל יתברך להביא מקורות רבים המורים והשוללים את המחשבה הקשה שנכנסה בתוך עם ישראל, שיש איזה "צדיק", "קדוש", "בעל השגה", שיכול לדעת מחשבות לב האדם. וכל הסובר כן, הרי הוא כופר ביסודות התורה הטהורה. ומוסכם פה אחד לכל הדעות שאין אדם ובריה בעולם, מלבד הקב"ה, אשר יודע ליבות ומחשבות בני אדם.

לפיכך, המסקנה הפשוטה לכל בר דעת, שכל אותם הסיפורים אשר סיפרו לנו בדורינו, ובדורות הקודמים, אשר היו אנשים גדולים בישראל, שהיה ביכולתם לידע מחשבות בני אדם, ומה שצפון בתוך ליבו של האדם וכיוצא בזה, ולא רק זה, אלא אף עבירות בסתר שבכיכול היו יודעים על אחרים. כל זה בגדר סיפורים בעלמא, ואין שום מקור והוכחה לדבריהם שיש אמת בדבר, ומתוך הראיות החותכות אשר ביארנו לעיל, צר לי לבשר ולהודיע לקורא הנכבד, שכל אותם הסיפורים הללו הם דברי שקר וכזב, וכן מי שדאג לעשות זאת, ולהפיץ השקר הזה בעם ישראל (בידיעה ששקר בפיו), הרי הוא גנב וגונב דעת הבריות, וכבר אמרו לנו רבותינו זכרונם לברכה בתלמוד הטהור (בבא מציעא נח:) "גדולה אונאת דברים מאונאת ממון".

ולא עוד, אלא שגרם לרבים להאמין לדברי כפירה ממש, מפני שסוברים הרבים שיש בני אדם אשר הגיעו ליכולת זו, והיאך יתכן? הרי נאמרה זו היכולת והגדולה על הקב"ה בלבד, שנאמר עליו, "בֹּחֶן כְּלָיוֹת וָלֵב", ולא נאמר זה על בשר ודם, ולמעשה השוו מידת בשר ודם, לבורא יתברך שמו. ובזה עשו מידת בשר ודם החלוש, למידת הבורא יתעלה שמו.

וברצוננו לבקש מכל אותם הסוברים כן, להתוודות ולעשות תשובה על מחשבה זו. שנאמר בירמיהו (ג' כב): "שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים אֶרְפֶּה מְשׁוּבֹתֵיכֶם". ואף על פי שגדלתם כך, ושמעתם זאת מרבותיכם, וכך קראתם בספרים, ואפילו של גדולים בישראל, אל זה יהיה לפלא בעיניכם. וכמו שאמר שלמה המלך (קהלת פרק ז' פסוק כ): "כִּי אָדָם אַיִן צַדִּיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה־טּוֹב וְלֹא יֶחֱטָא". והרי ודאי לי שכמה מהצדיקים אשר סברו כך, אינו אלא בשגגה וטעות. וכאשר אנו מוכיחים זאת, פשוט כי דברים אלו עולים לרצון לפני ה', אשר זכינו להפיץ האמת, ולגלות לעם ישראל טעות זו אשר התהלכה בקרבנו מזה שנים רבות.

ועושים זאת אנו, למען השבת הרבים משגנה זו, ובזה נזכה להחזיר עטרה ליושנה, ולחזור למקורות, לתנ"ך, למשנה, לתלמוד בבלי והירושלמי, למדרשים הנאמנים שיצאו תחת ידיהם של חז"ל, לראשונים עמודי ההוראה שהיו נאמנים ליסודות הדת, וכך נזכה להפיץ האמת של הקב"ה, ולהשפיל השקר והמרמה מישראל, וכל זה למען יתגדל ויתקדש שמו הגדול בעולם.

ואל יהיה זה לפלא בעיניך, כלומר, אל יהיה זה לפלא בעיניך על גודל השקר, שכן כבר הודיעונו חז"ל בתלמוד (בבלי מסכת סוטה דף מט עמוד ב): "בעקבות משיחא - חוצפא יסגא, ויוקר יאמיר, הגפן תתן פריה והיין ביוקר, ומלכות תהפך למינות, ואין תוכחת, בית וועד יהיה לזנות, והגליל יחרב, והגבלן ישום, ואנשי הגבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו, וחכמות סופרים תסרח, ויראי חטא ימאסו, והאמת תהא נעדרת, נערים פני זקנים ילבינו, זקנים יעמדו מפני קטנים, בן מנוול אב, בת קמה באמה, כלה בחמותה, אויבי איש אנשי ביתו, פני הדור כפני הכלב, הבן אינו מתבייש מאביו, ועל מה יש לנו להשען? על אבינו שבשמים".

והנה מבואר היטב מדברי התלמוד הללו, שלא רק שהאמת תהא נעדרת, אלא שחכמת החכמים, כלומר, חכמת חכמי המשנה והקודמים להם, אף היא תסרח, כלומר, שלא יהיה מצוי וגלוי חכמתם הידועה לכל, אלא ילכו בני אדם אחר ההבל ויהבלו! והרי לך, שהודיעונו חז"ל, כי האמת תהא נעדרת לסוף הדורות! ולכן כל המאמין בדברי חז"ל וסמוך עליהם, לא יהיה זה לפלא בעיניו, כאשר הוכחנו את גודל השקר! שכן אם לא מצוי שקר לפי שיטת המקשה, ממה הזהירונו חז"ל בכלל?

אז איך ראינו במציאות "ניסים" ו-"נפלאות"?

ד) והנה מוכרחים אנו לתת הקדמה חשובה מאוד, לפני שהקורא יכנס, יקרא, ויפנים, כמה רב, וגדול, היה השקר שגדלנו עליו כל השנים. אמנם, עם כל אמיתות הדברים והראיות החותכות מן התנ"ך, מן המשנה, ומן התלמוד שנזכרו עד עתה. עדיין יהיה קשה הדבר להמון בני אדם, ובפרט לאנשים ש-"ראו" בעיניהם, "ניסים" - "נפלאות" - "אותות" - "הזות גרמי השמים" - "ידיעת הדברים שבסתר" - וכן על זאת הדרך. ולכן, כאשר יתברר ויתלבן לאדם, האמת שבפסוקי התורה, והאמת שבמסורת חז"ל, הנה אז ישאר נבוך מאוד, שהרי הוא בעצמו ראה הדברים בעיניו, והם ההיפך הגמור ממה שכתבנו, לכאורה.

וראשית כל בכדי לסדר את הראש והשכל של אותם החפצים לדרך האמת, יש לציין שגם אנחנו בתחילת ההתעוררות לדרך האמת, ועזיבת אותם דעות כוזבות שעליהם גדלנו, הנה הוקשה לנו דבר אחד ממה שכתב הרמב"ם (הלכות עבודה זרה פרק יא הלכה טו - טז): וז"ל: "המכשף חייב סקילה, והוא שעשה מעשה כשפים ... ודברים האלו [=כל עניני העבודה זרה], כולן [=בולל כולן], דברי שקר וכזב הן, והם שהטעו בהן עובדי כוכבים הקדמונים לגויי הארצות, כדי שינהגו אחריהן, ואין ראוי לישראל שהם חכמים מחוכמים להמשך בהבלים אלו,

ולא להעלות על לב שיש תועלת בהן. שנאמר, "כי לא נחש ביעקב, ולא קסם בישראל", ונאמר, "כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם, אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו, ואתה לא כן וגו' ... **כל המאמין** [=רק המאמין בלבד ב]**-בדברים האלו, וכיוצא בהן** [=כל עניני עבודה זרה למיניהם], **ומחשב בלבו שהן אמת, ודבר חכמה** [הם], **אבל התורה אסרתן, אינן אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת, ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלימה. אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת, ידעו בראיות ברורות, שכל אלו הדברים שאסרה תורה, אינם דברי חכמה אלא תהו והבל שנמשכו בהן חסרי הדעת, ונטשו כל דרכי האמת בגללן, ומפני זה אמרה תורה כשהזהירה על כל אלו ההבלים, "תמים תהיה עם ה' אלהיך". ע"כ.**

כלומר, הרמב"ם בעצם מסביר, לא רק שאסור לעשות כישופים, אלא "**כישופים**" זה דבר שקר גמור, **ואינם פועלים מאומה!** ויוצא, שכישופים זה מין ממיני עבודה זרה, **וכל מי שעושה, "הסרת כישופים", הרי הוא כופר בכל התורה כולה.** ומדוע? מפני שרק המאמין בכחה של עבודה זרה, נחשב לו שעבד עבודה זרה וכפר בכל התורה. ודע כי כל עניני עבודה זרה שנאסרו בתורה, הם הבל הבלים! כלומר, **לא אסרה התורה אותם מפני שיש בהם כח חלילה, אלא כמו שהזהירה מן השקר בהרבה מן הדברים, כך אותם עניני עבודה זרה שקר גמור והבל מהובל.**

ונאמר (ויקרא פרק יט פסוק ד פרשת קדושים): "אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִם וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם". **וכן נאמר** (ויקרא פרק יט פסוק לא פרשת קדושים): "אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֹבֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים אַל־תְּבַקְשׁוּ לְטָמְאָה בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם". **וכתב התרגום ירושלמי, "לא תסטו אחרי שואלי בידין** [משביעים, מכשפים, נביאי שקר] **ומעלה זכורו** [דורש למתים] **ומבקשי עצם ידוע, ולא תבקשו לְהִטמא בהם אני יי אלהיכם".** ופירש האבן עזרא, "האבת מגזרת, הַגֵּה־בְטֶנִי כְּיֵין לֹא־יִפָּתֵחַ כְּאֹבוֹת חֲדָשִׁים יִבָּקֵעַ". (איוב לב, יט), **כי הם עיקר זאת האומנות. והידענים מגזרת דעת, שיבקשו לדעת העתידות. וריקי מוח אמרו, לולי שהאובות אמת, גם כן דרך הכשוף, לא אסרם הכתוב** [כלומר שאומרים בדעתם הריקה, שהבורא לא היה אוסר דבר שלא פועל כלום, ובוודאי הכישוף יש בו ממש, וכן המעלה אוב]. **ואני אומר היפך דבריהם, כי הכתוב לא אסר האמת, רק השקר, והעד** [=האמת לדברינו, הם] **האלילים והפסילים** [והם בוודאי שקר גמור, כי אין אלהים אחרים, וכך בדיוק הכישופים!]. **ולולי שאין רצוני להאריך, הייתי מבאר דבר בעלת אוב** [=אצל שאול המלך] **בראיות גמורות** [=שהכל היה שם על דרך השקר ולא על דרך האמת]. **וטעם אני ה' אלהיכם - שלא תבקשו כי אם השם לבדו, והנה הזכיר לטמאה, כי נפש הפונה והמבקשת טמאה היא, כי איננה דבקה בשם".** ע"כ.

והנה דע קורא נעים, כי כל המאמין בכח עבודה זרה, כלומר, אפילו המאמין בלבד, ועוד לא עושה מעשה, נחשב לו ככופר בכל התורה כולה. כמו שכתב רבינו הטהור (רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ב הלכה ד): "**מצות עבודת כוכבים כנגד המצות כולן היא, שנאמר, "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות" וגו', ומפי השמועה למדו, שבעבודת כוכבים הכתוב מדבר. הא למדת שכל המודה** [=המודה בלבד בכח עבודה זרה! אפילו לא עבד!], **בעבודת כוכבים, כופר** [=ממש] **בכל התורה כולה, ובכל הנביאים, ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ועד סוף העולם. שנאמר, "מן**

היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם". וכל הכופר בעבודת כוכבים, מודה בכל התורה כולה, ובכל הנביאים, ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ועד סוף העולם, והוא [=כפירה בעיניני העבודה זרה, הם] עיקר כל המצות כולן". ע"כ.

וכן כתב רבינו במפורש כמה הלכות לאחר מכן (רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ב הלכה ו): "כל המודה בעבודת כוכבים שהיא אמת [=כגון זה האומר ומודה שיש כח לכישוף ושאר עניני עבודה זרה וכיוצא בזה], אף על פי שלא עבדה, הרי זה מחרף ומגדף את השם הנכבד והנורא, ואחד העובד עבודת כוכבים ואחד המגדף את ה'!, שנאמר, "והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר, את ה' הוא מגדף". לפיכך תולין עובד עבודת כוכבים, כמו שתולין את המגדף, ושניהם נסקלין, ומפני זה כללתי דין המגדף בהלכות עבודת כוכבים, ששניהם כופרים בעיקר הם". עכ"ל.

ואמרו בספרי (ספרי דברים פרשת עקב): "וסרתם, מדרך חיים לדרך מות. ועבדתם אלהים אחרים, וכי אלהים הם? והלא כבר נאמר (ישעיה לז יט): "ונתון את אלהיהם באש כי לא אלהים המה"! ולמה נקרא שמם "אלהים אחרים"? שמאחרים את הטובה מלבוא בעולם. עוד סיבה שנאמר על הבל הבלים זה, "אלהים אחרים", שעושים את עובדיהם אחרים ומשונים. עוד סיבה שנקרא שמם, "אלהים אחרים", על שם שאחרים קורים אותם אלוהות ולא הבורא יתברך. דבר אחר, "אלהים אחרים" - שאחרים הם לעובדיהם, וכן הוא אומר (ישעיה מו ז): "אף יצעק אליו ולא יענה מצרתו לא יושיענו".

וכן כתב רבינו המאירי בבית הבחירה על התלמוד (בבלי סנהדרין צ.): "והלוחש על המכה, ר"ל שמרפא בלחישות ומיני כשפים, ואף על פי שהם דברים המוניים [דברים של עמי ארצות, ובוודאי] אין קפידא כל כך בהם [כלומר שלא פועלים מאומה], פירשוה בגמ' ברוקן ואומר על רקיקתו דברי תורה, כגון, "כל המחלה אשר שמתי במצרים", וזהו בזיון התורה בכללה וכו', שאלו היו הלחישות נעשות בכשפים, כבר הם ממיני ע"ז ולא הוצרכו לשנותה, והתבאר במקום אחר שהקורא על התינוק שלא יבעת או שמניח עליו ספר תורה או תפילין בשביל שיישן או שיתרפא, לא דיו שהוא בכלל חברים ומלחשים ומכחשים, אלא שהם בכלל כופרים בתורה שאין התורה רפואה לגוף אלא לנפש, אבל הבריא שאומר פסוקים להגן על עצמו בזכות קריאתם ולהנצל בכך מן הפגעים, הרי זה כדרך תפלה ומותר". ע"כ. ויותר ברור מזה אין! ולהרחבה בנושא עיין במורה נבוכים חלק ג' פרק כט'.

אמנם מה נעשה עם מה שכתוב (שמות פרק ז פסוק י - יג פרשת וארא): "וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיַּעֲשׂוּ כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּשְׁלֵךְ אַהֲרֹן אֶת־מַטֵּהוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וְלִפְנֵי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנִּין: וַיִּקְרָא גַּם־פַּרְעֹה לַחֲכָמִים וְלַמְכַשְּׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם־הֵם חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם בְּלַהֲטֵיהֶם כֵּן: וַיַּשְׁלִיכוּ אִישׁ מַטֵּהוּ וַיִּהְיוּ לְתַנִּינִם וַיִבְלַע מַטֵּה־אַהֲרֹן אֶת־מַטֹּתָם: וַיֶּחֱזַק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה". והנה מפורש לכאורה, שפרעה קרא לחכמים ולמכשפים, וגם הם עשו בלהטיהם כן, והשליכו איש מטהו ונעשה לנחש! והרי לכאורה יש במעשיהם ממש. ואיך יחלוק הרמב"ם על תורה מפורשת לכאורה?

אלא אחר המחשבה וההתבוננות, בוודאי שצדקו דברי הרמב"ם, כי אין כח אחר מלבדו יתברך. ואמת כי אין במעשיהם שום דבר והכל הבל! והכל הוא בגזירת ה', או על מנת להגדיל את הנס המעותד לבוא. או על מנת להכשיל ולנסות את הרואים בן, שייחסו חשיבות לכוחות אחרים ולהעמידם בנסיון, האם ילכו אחרי ה' יתברך או ימירו אותו.

וכן כתב הרב החשוב רבינו יעקב אנטולי בספר מלמד התלמידים (פרשת צו): "ואפשר לומר, [שמה שאמר] "שבעבור זה", הוא כמו, "ולמה זה", כלומה, הגד לבנך, למה אתה עושה פסח מצה ומרור. כמו שאמר רבן גמליאל. והכל עולה לענין אחד. כי המכוון [המטרה של חג הפסח] הוא סיפור הנפלאות כמו שאמרנו, [בכדי] להעמיד האמונה, כי בנאולה ההיא [אשר היתה במצרים] הראה השם על ידי משה, כי [רק] לו [יתברך] הממשלה בשמים ובארץ ... ולפי שפרעה נמשל מקדם לתנין הרובץ בתוך יאוריו לפי גאותו על היאור הטוב אשר במצרים, הראה לו [ה' יתברך על ידי משה רבינו], תחלה המופת במטה, אשר נהפך לנחש [לתנין], ואחר [כן], שב [להיות, שוב] מטה, [כל זה על מנת] להודיע שממשלתו מקרית ו[לא פועלת כלום, כי עם בחפצו יתברך, ובוודאי] לא תעמוד [ממשלתו, ואין שום דבר במעשי ההבל שלהם]. גם מטה אהרן בלע מטות החרטומים, להודיע כי אין מעשיהם כמעשיו, כי הם היו עושים בלהט [שהיו מאמינים במעשי כישוף, ומה שפעל הדבר, הכל בשביל להגדיל הנס], ו[אמנם אהרן], הוא היה עושה בדבר ה' ... ו[אם תשאל וכי מעשיהם מועילים בכלל? הרי אין בכישופים כלום ושום דבר! אלא] לפי שרצה השם להקשות לב פרעה ולב עבדיו לגדל עונשם, צוה נביאו לעשות מופתים, בדרך שתפול בו [בפרעה ובעבדיו] תעיה, לומר שהיה עושה אותם [כאילו דבריו פועלים] בדרך להט". ע"כ.

והנה כבר מדבריו אלו קבלנו תשובות להמון קושיות שיסורו אצל בני אדם לאחר קריאת זה המאמר. ובעצם מסביר רבינו יעקב אנטולי, שמה שראו בני אדם כמה "קדושים" עושים ניסים, פלאות ונפלאות, דבר זה לא מעיד על צדקותם או על יושרם והליכתם בדרך תורת אמת. אלא דבר זה בא להכשיל את אותם שנכשלו ועשו בני אדם לאלוה, והאמת היא, כי ה' יתברך הוא זה שעושה את ה-"ניסים" הללו, וכל זה על מנת להקשות את לב הטועים המעריצים בשר ודם. או שדבר זה יבוא בניסיון לנו, אם ננטוש את דברי התורה המפורשים בעבור מעשה "ניסים"? והאם נמיר את ה' אלהינו בעבור "אות ומופת" שראינו?

ולכן ידע כל קורא מאמר זה, אם לאחר שתקרא את הדברים, עדיין תתעקש לומר שהמציאות שראית נוגדת את הכתובים המפורשים ותסתפק בדעתך באמיתת דברי התורה או בדברי חז"ל הטהורים, הרי שהאמנתך בכך קרובה לכפירה ביסודות הדת.

ולכן המובן מדבריו של רבינו יעקב אנטולי, שאין במעשה הכשפים שום דבר והכל הבל הבלים. אלא מכיון שרצה ה' יתברך להראות לפרעה שממשלתו מקרית ובד בבד להקשות את ליבו, אמר למשה רבינו שיזרוק המטה ויהפוך לנחש, וכן הם עשו, ונהפך המטה שלהם בגזירת ה' יתברך לנחש, ולהם זה היה נראה כאילו בלהט הדברים נעשים, כלומר בכישוף. ולא שיש במעשיהם ממש. וההוראה הגדולה ביותר לכך, הוא שהמטה של משה בלע את הנחשים אשר להם. להורות, שאין במעשיהם

כלום, אלא הכל הוא בגזירת ה' יתברך. והכל היה על מנת להקשות את לב פרעה. שיחשוב בדעתו שיש כח בלהטיהם.

וכבר ציוונו בתורתו תורת אמת, הזהיר **ואמר** (דברים פרק יג פסוק א - ו פרשת ראה): "אֵת כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא־תֹסֵף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ: פ כִּי־יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חֹלֵם חֲלוֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת: וּבָא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר נֵלְכָה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יְדַעְתָּם וְנָעָבְדֵם: לֹא תִשְׁמַע אֶל־דִּבְרֵי הַנָּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל־חוֹלֵם הַחֲלוֹם הַהוּא כִּי מְנַסֶּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לָדַעַת הֲיִשְׁכֶם אֹהֲבִים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם: אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלֵכוּ וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת־מִצְוֹתָיו תִּשְׁמֹרוּ וּבְקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וּבוֹ תִדְבָּקוּן: וְהַנָּבִיא הַהוּא אוֹ חֹלֵם הַחֲלוֹם הַהוּא יוּמָת כִּי דִבֶּר־סָרָה עַל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם| מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפְדְּךָ מִבֵּית עֲבָדִים לְהַדִּיחֲךָ מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בָּהּ וּבָעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ".

והנה ודאי ופשוט מדברי הפסוקים הללו, שה' יתברך מודיע הודעה חשובה לבניו, שאם יבוא נביא שקר ויוסיף על התורה או יגרע ממנה, הן בכתובים והן בפירושים כמו שנבאר בהמשך המאמר הזה. תדע לך, כי כל מה שאמר הוא שקר גמור ומצוה להשמידו! **ואם תקשה, הרי הוא עושה אותות ומופתים, וכל מה שהוא מברך ואומר לאחרים, זה קורה, כמו שאומרים הרבה בני אדם בדורינו מעשים שראו בעיניהם.** על זה אמר ה' יתברך, "וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת: וּבָא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת ... לֹא תִשְׁמַע אֶל־דִּבְרֵי הַנָּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל־חוֹלֵם הַחֲלוֹם הַהוּא כִּי מְנַסֶּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לָדַעַת הֲיִשְׁכֶם אֹהֲבִים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם".

כלומר, מודיע הבורא יתברך בתורתו ואומר, נביא השקר יעשה אותות, הוא יעשה מופתים, ולא בגלל שיש כח בידו חלילה, אלא אומר ה' יתברך, אני עושה זאת בעצמי ונותן בעצמי לכל זה לקרות, והכל בשביל לנסות אתכם עם ישראל, האם תלכו אחר השקר או תלכו אחר ה' אלהים אמת. ועיין במה שכתב רבינו הרמב"ם בענין הניסיון בספרו מורה הנבוכים (חלק ג' פרק כד'). ועיין עוד בתלמוד בבלי עבודה זרה (נד: נה.) שאין שום כח לעבודה זרה לא להועיל ולא להזיק. **ולפיכך כל האותות והמופתים שעושה נביא השקר, אינו עושה כי יש לו כח לעשות, אלא מכיון שהנביא הזה הולך בדרך רעה וסר מחוקות התורה, ה' יתברך מכשילו לעשות אותות ומופתים לפי דעתו המשובשת,** ובכך רוצה לנסות את עם ישראל, האם ילכו אחר אותות ומופתים, או שיאמינו רק בתורתו תורת אמת!

וכתב רש"י, "**ונתן אליך אות** - [=נביא השקר יתן לך אות בנרמים אשר נמצאים] **בשמים**, כענין שנאמר [=לטובה] **בגדעון** (שופטים ו, יז) **ועשית לי אות**, **ואומר** (שם ו, לט) **יהי נא חורב אל הגזה וגו'. או מופת** - **בארץ**, אף על פי כן לא תשמע לו. ואם תאמר מפני מה נותן לו הקב"ה ממשלה לעשות אות, כי מנסה ה' אלהיכם אתכם". ע"כ. והנה פשוט לרש"י, שאין ביד נביא השקר או כל רב אחר בדור זה או בדורות עברו כח לשום דבר בעולם מצד עצמו.

ואף אם ראינו שהיה אחד כזה, כלומר, אם ראינו שהיה נביא שקר, שנעשה לו, מה שעשה ה' יתברך לגדעון נביא האמת בענין המופתים הנזכרים, תדע, כי לא בא האות הזה מכוחו, אלא כל זה בא על מנת להעמיד אותנו עם ישראל בניסיון, האם בעבור כך נאמין לדברי השקר והמינות של נביא השקר, או לא. וכתב הרא"ש, "וא"ת הואיל וסופו לקלקל, למה עשאו הקב"ה נביא פן יטעה את בניו? לכך כתיב, "כי מנסה ה' אלהיכם אתכם", וכ"ש שאין לו לשמוע לאותם הנביאים הנעשים מתחלתם ע"י כשפים". ע"כ.

וכתב בספר בכור שור, "ובא האות והמופת ... לא תשמע אל דברי הנביא ההוא. שאפילו העמיד לך חמה בחצי הרקיע כיהושע, לא תשמע אליו. רבי יוסי הגלילי אומר: הגיעה תורה לסוף דעתה של עבודה־זרה, לפיכך נתנה לה ממשלה (ספרי כאן ריש סימן פד, וסנהדרין צ, א) כלומר: הגיעה לסוף דעתם של־בריות של עבודה־זרה, לידע ולנסות אותם אם לבם שלם עם הקב"ה שלא יוכל שום אדם לפתותם, ולפיכך פעמים שהקב"ה מקיים דברי נביאי־הבעל והעובדי אלילים, לנסות הם את יראיו, כדכתיב, "כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים", לא יוכל שום־דבר להפרידכם מאחרי־השם". ע"כ.

ומצאנו לאבן עזרא שכתב, "וטעם כי מנסה - בעבור שעזבו, ולא המיתו. ונסיון השם להראות צדקת המנוסה". ע"כ. והנה דברי האבן עזרא הללו צריכים ביאור. מסביר האבן עזרא, מדוע בכלל ה' יתברך מנסה את בני אדם בניסיון כה קשה? אלא מפרש ואומר, מכיון שבתחילה התפתו בני אדם לדברי שקר, וקיבלו דברי השקרנים ההורסים את דבר ה', ולא דחו דבריהם והשמידום, לכן ה' יתברך מעמיד אותם בניסיון מפעם לפעם, יותר ויותר קשה, ומביא אותות וניסים כביכול ביד "רבנים", וביד מי שנחשב ל-"קדוש", וכביכול ברכותיהם עוזרות ועושות ניסים, ולא בגלל שהם צדיקים וטהורים, אלא כל זה בעבור שהלכו בני אדם אחר השקר של אותם שקרנים. וכעת המבחן שלהם הוא, האם ידחו את המציאות שהם רואים ויאמינו לתורת משה, או שילכו אחר המציאות שראו, ויאמינו באותות של נביאי שקר שבאו על מנת לנסותם.

ואחר המחשבה והעיון, לפי דעתינו הדין נותן לכך, כלומר, אם הנביא או הרב השקרן שהורס את תורת משה אמת, לא היה "עושה" אות ומופת בדרכו הנתעבת, לא היה זה בכלל ניסיון לבני ישראל, כי לא היו מחזיקים ממנו מאומה, ולא היו עומדים כלל בניסיון. אולם אחר שרואים הם כי ה-"קדושים" הללו פועלי "ישועות", כעת יבוא להם הניסיון, האם להאמין להם בגלל האותות והמופתים, או להאמין בתורת ה' אמת. ובכך גם מכשיל ה' יתברך לאותם "קדושים" לחשוב שהולכים הם בדרך נכוחה, וכל זה מפני שעזבו את דרך ה' ויחודו בתחילה. וכדוגמת פרעה בדיוק אחד לאחד:

ולמה הדבר דומה? לבני אדם שהולכים בדרך רשע, מחללים שבת, עובדים עבודה זרה, ועושים כל הרעות שבעולם. וכפי הבטחת התורה, עליהם להיות מעונים, עניים, חולים ורצוצים. אולם רואים אנו בהיפך, שיש מן הרשעים שהם שלוי עולם והשיגו חיל, וכל בתיהם מלאים בטוב, ואין להם חולי אחד בחייהם. ומה יאמר האומר? מפני שרואה את המציאות

שהינם שלווים ושמחים, דברי התורה הינם שקר? האם מפני כך יתן דופי בתורה? ודאי שלא. כל בר דעת ותינוק בן יומו מבין, שכל זה בא על מנת לנסות אותנו עבדי ה'. וכבר האריך בזה רבינו בחיי בן פקודה החכם השלם בספרו חובות הלבבות שער הבטחון פרק ג' בהקדמה החמישית.

וכתב רבינו המאירי בבית הבחירה בפירושו לתלמוד (בבלי סנהדרין צ:): "נביא שהוחזק [לנביא אמת], שציוה מכח נבואתו לעבור על איזה דבר מצוה מדברי תורה או מן התלמוד, יש צדדים שאנו חייבים להאמין בו, ויש צדדים שאנו צריכים שלא להאמינו ולהכחיש את נבואתו. וכיצד הוא הדין בענינים אלו? כל שצוה לשנות דבר אחד לעולם, כגון שהתנבא שאין החמץ אסור בפסח [או כמו אלו שאומרים שאין צורך לישון בסוכה, כי יש שם מין, "אורות גבוהים" המסוגלים להזיק את האדם, וכיוצא בזה מהבליהם המרובים. וכגון אלו שאומרים שאין מצוה להוביח בדורינו וכיוצא בזה], הן דרך נבואה בעקירת אותה מצוה [שאמר שבאה לו נבואה מאת ה' שכבר התבטלה זו המצוה שציוה משה רבינו עליה], הן דרך פירוש שהיא משל לדבר אחר [כלומר, לא אמר שה' יתברך אמר לו שיבטל את המצוה, אבל הסביר שהמצוה אינה כפי שלימדונו בעלי המסורה, אלא הכל הוא על דרך המשל ואין חובה לעשותה ממש במציאות], או שלא ניתנה אלא לפי הזמן, [כלומר שהמצוה הזו שציוה ה' יתברך על ידי משה נביאו היתה עד הזמן הזה], אפילו [אמר זה הנביא] בלאו אחד [מן התורה], או ב[מצוות] עשה אחד [אין שומעין לו].

או שהתנבא בתוספת מצוה על התורה שלא מדרך גדר או הוראת שעה או לקיום שאר מצות, אלא דרך נבואה חדשה וגזירה אלהית [שקיבל משמים, כמו שטוענים מאמיני השלישיות ודומיהם], אפילו עשה אותות עליונות [מופתים וניסים גמורים], כגון העמדת חמה וכיוצא באלו מה שאי אפשר חס ושלום, שאין ה' מעמיד חמה לעוברי רצונו, אפילו הפליג [זה הנביא] בכמה מופתים, אין שומעין לו [לעולם מפני מופתיו], אלא מכחישין נבואתו אפי' הוחזק [בנביא אמת], וממיתין אותו בחנק בלא שום פקפוק ומשוא פנים, שהרי בא להכחיש נבואת משה רבינו שנתנה לחק עולם בלא שנוי או תוספת או מגרעת, מלמד שאין נביא רשאי לחדש בה דבר מעתה, שהתורה נתנה בהסתפקות [בשלימות] כללי לכל טבע ולכל מקום ולכל זמן.

ולא סוף דבר בדברי תורה, אלא אף [אם הוסיף או גרע] בדברי סופרים, כגון שהתיר חמץ בשעה ששית, או אסרו בחמשית, שלא מתורת גדר, אפילו אמר שאין תחום שבת אלא באלפים ואחת, או שהוא באלפים חסר אחת, שהרי הוא מכחיש מה שנודע מפי הקבלה [למשה מסיני]. וזה שנאמר, "לא בשמים היא", ונמצא בכל אלו מכחיש נבואתו של משה שנתפרסמה לנו בנבואה עולה על מדרגת כל נברא, ושנחלקה נבואתו מכל נבואות שבעולם בהרבה מדרגות גדולות כמו שהתבאר בספרי גדולי המחברים [הרמב"ם], ושלא נתלית האמנתנו בו באות ומופת, שכל אותותיו לא נעשו לראיה על נבואתו, אלא לצורך, אלא שנתלית האמנתנו בו לחדוש שלמותו עם היות עינינו רואות ואזנינו שומעות בפרסום כללי כאמרו, "בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם", והרי בין האמנת עינינו להאמנת שאר נבואות, החלוק שיש בין הרואה את הדבר בעיניו, למי שאינו רואה את הדבר, אלא ששומעו מפי העד.

[ואם] צוה הנביא המוחזק, להוסיף או לגרוע או לעבור לפי שעה [קלה, ולא יפסוק כן לעולם], אם בהיתר ענין ע"ז הוא, אין שומעין לו כלל, אפילו צוה לעבוד ברגע זה ולבטלו לשעתו אפילו בלאוין שבו, ואפילו בעשה, כגון נתוץ מזבחותיו וגדוע אשריו, וכיוצא באלו. ובכלל זה כל שיעשה דבר לכונת הריסת פנה מפנות הדת, כגון [שיקלקל ויהרוס בענין] מציאותו ואחדותו יתברך [כגון אלו המחלקים את ה' יתברך ואפילו במשלו], והסתלק הגשמות ממנו וכדומים לאלו, וכל שעשה כן, הרי דינו כ[אותו אחד בדיוק] שלפניו צוה להוסיף או לגרוע, או לעבור בשאר מצות לפי שעה [ומכחישין נבואתו אפי' הוחזק כנביא אמת, וממיתין אותו בחנק בלא שום פקפוק ומשוא פנים, שהרי בא להכחיש נבואת משה רבינו שנתנה לחק עולם בלא שנוי או תוספת או מגרעת].

ו[אם עשה] שלא לכונת הריסת פנה מפנות התורה על הדרך שביארנו, אלא לאיזה צורך, שומעין לו, והוא שאמרו, "אליו תשמעון", אפילו אמר לעבור על דברי תורה [לשעה קלה לצורך], כגון אליהו בכרמל, שהקריב בחוץ להכחשת נביאי הבעל, וכן אלישע שאמר, "וכל עץ טוב הפילו", אף על פי שהתורה אמרה, "לא תשחית את עצה לנדוח עליו גרזן", אפילו צוה בדרך זה לחלל שבת [לשעה קלה], שומעין לו. וכן כל כיוצא בזה. כל מה שכתבנו בענינים אלו הוא בנביא המוחזק או בשהתחיל לעשות עצמו נביא בנתינת אות, אבל כל שלא הוחזק, ואינו עושה עצמו נביא בנתינת אות, אלא שבדברים בעלמא הוא אומר שהוא נביא, [אם אמר כן] בשאר מצות אין עושין בו כלום, ובע"ז דנין אותו כמסית או כמדיח לפי מה שהוא כשאר הדיוטות". עכת"ל. והדברים ברורים למבין.

ונחתום הקדמה זו בדברי רבינו הטהור (משנה תורה, הלכות יסודי התורה ט':ה'): "בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בִּשְׁאָר מְצִוֹת. אֲבָל בַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ וַאֲפִלּוּ לְפִי שָׁעָה. וַאֲפִלּוּ עָשָׂה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים גְּדוֹלִים וְאָמַר שֶׁה' צִוָּהוּ שֶׁתַּעֲבֹד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים הַיּוֹם בִּלְבַד אוֹ בְּשָׁעָה זוֹ בִּלְבַד הֲרֵי זֶה דִּבֵּר סָרָה עַל ה'. וְעַל זֶה צִוָּה הַכָּתוּב וְאָמַר (דברים יג ג) "וּבָא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת" (דברים יג ד) "לֹא תִשְׁמַע אֶל דִּבְרֵי הַנָּבִיא הַהוּא" (דברים יג ו) "כִּי דִבֶּר סָרָה עַל ה' אֱלֹהֵיכֶם". שֶׁהֲרֵי בָּא לְהַכְחִישׁ נְבוּאָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. וּלְפִיכָךְ נָדַע בְּוַדַּאי שֶׁהוּא נָבִיא שֶׁקָּר וְכָל מַה שֶׁעָשָׂה בְּלָט וְכַשּׁוּף עָשָׂה וְיֵחָנֵק". עכ"ל. והרי לך קורא נעים, מכל ההקדמה הברורה הזו, ש-מעתה אין לך להקשות, כיצד ראית מעשה נסים ונפלאות על ידי "צדיקים" או "קדושים". כי הכל הוא בעבור הניסיון.

המון עקשנים מסרבים להודות

ה) והנה כעת, אחר כל מה שראינו במאמרים הקודמים, והוכחנו במפורשות, שאין אדם שידע או יודע מחשבת הלב של אדם אחר מלבד הבורא יתברך. לאחר הבנה זו, יש כאלו, עקשנים נבוכים, שמסרבים לקבל את האמת ממי שאמרה, וגרוע מכל, יראים הם מן האמת. [ולכן רבינו הטהור קרא לספרו, "מורה הנבוכים", להורות הדרך לאותם נבוכים, שנבוכו עד עתה ממה שגדלו עליו, והוא יהיה להם למורה נאמן אשר ממנו יוכח להם האמת]. ודנו עמנו בנושא החקירה, אשר עשינו, ושלחנו להם את התשובה, ולאחר דיון ארוך עם אחד מהם, שלח לנו דבר מסוים, שלכאורה נראה, שאכן היה אדם כזה בעולם שיודע מחשבות לב האדם.

ואלו הם דבריו של המקשה: "אני לא סותר שאדם לא יודע [מחשבות הלב]. **אבל הקב"ה יכול לתת. כמו שנבוכדנצר רצה שיבוא מישהו, ויגיד לו מה החלום שחלם, ומה הפתרון! וה' יתברך נתן לדניאל לדעת". ע"כ קושייתו של האיש הנזכר.**

תשובה: "תחילה נציין, שכל מה שהזכיר הנ"ל בתשובתו, מעשה זה מובא בנביא דניאל בפרק ב. ושם מסופר, שנבוכדנצר חלם חלום שלהבנתו חשוב מאוד. ומפני ששכחו, היה טרוד מאוד. ולכן פנה לכל החרטומים והחכמים שלו, וציוה אותם לומר לו החלום ופתרונו, ואם לא יעשו כן, יהרוג הוא את כולם. **ובתקופה זו הנזכרת, כבר הוגלו לבבל, דניאל, חנניה, מישאל ועזריה על ידי נבוכדנצר, נבוכדנצר התרשם מהם מאוד, ונתן להם תפקידים בכירים בממלכתו**, ולאחר ששמעו זאת, דניאל, חנניה, מישאל ועזריה, הבינו שהם עתידים להיהרג על ידי גזרתו, ולכן התפללו לה' יתברך שיגלה להם החלום ופתרונו.

וזכה דניאל, שהקב"ה הראה לו בחלום את חלומו של נבוכדנצר, ובנוסף לזה, גילה לו גם הפתרון של החלום, ואכן עמד דניאל לפני נבוכדנצר ואמר לו החלום ופתרונו. (עיין בדניאל פרק ב). **ולכן, בתחילה עלינו להבין, שכל מה שראה דניאל, היה כל זה בחלום הלילה! שנאמר** (דניאל ב, יט): "אֱדַיִן לְדָנִיֵּאל בְּחֶזְוָא דִּי־לֵילְיָא רָזָא גְלֵי אֱדַיִן דָּנִיֵּאל בָּרֵךְ לְ אֱלָהּ שְׁמַיָּא". **הרי מבואר מפשט המקרא, שהקב"ה הוא זה שנתן לדניאל לחלום את חלומו של נבוכדנצר, ובנוסף לזה, הוא זה אשר גילה לו גם את הפתרון.** ונשים דגש על דבר חשוב, מה בדיוק הראה הקב"ה לדניאל? את החלום! ומה בדיוק החלום אשר חלם נבוכדנצר? **דניאל מתאר בדיוק את חלומו של נבוכדנצר.** בחלום הוא רואה פסל ענק, ראשו עשוי זהב, חזהו וזרועותיו כסף, בטנו וירכיו נחושת, שוקיו עשויים ברזל, וכפות רגליו חלקם חרס וחלקם ברזל. והנה לפתע מופיעה מאליה אבן, ומרסקת את הפסל לרסיסים שאותם מעיפה הרוח, והאבן הופכת להר גדול.

ומה פירושו של החלום? דניאל מפרש לנבוכדנצר את החלום, ומסביר ש-"**ראש הזהב**", משול לממלכתו שמושל בה עתה, שהיא חזקה וקיימת וחשובה מאוד בדיוק כמו ענין החלום שבו ראה - "**ראש הזהב**". **ומה שראה בחלומו - "זרועות כסף" - פירוש זה הענין לממלכת פרס ומדי, שתקום אחר מלכות בלשצר בנו של נבוכדנצר, אחר שיטול השררה מזרעו, אך היא נמוכה ושפלה מהמלכות שלו, בדיוק כמו שהכסף פחות מן הזהב, ולכן ראה בחלומו דווקא "זרועות כסף" ולא "זרועות זהב".**

ומה שראה בחלומו - "בטנו וירכיו נחושת" - פירוש זה הענין, משל לארץ יוון, אשר היא זו שתמשול לאחר מכן, והיא מלכותו של אלכסנדר מוקדון הידוע. ומה שראה בחלומו - "שוקי הברזל" - פירוש הענין שהם משולים לממלכות ישמעאל, אשר תמשול אחריה. ומה שראה בחלומו - "כפות רגלים", פירוש זה הענין ורמז הוא, על כך שבאחרית הימים, יהיו ממלכות שחלקן חזקות וחלקן חלשות, אבל - "האבן" הנזכרת בחלום, מסמלת את מלכות הקב"ה שלעולם לא תתבטל, והיא מלכות מלך המשיח!

ואחר שפירש לו החלום, נבוכדנצר נדהם, כורע על ברכיו לפני דניאל ומכיר באמיתות דתו וגדולתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, והוא נותן לדניאל בעבור פירושו מתנות, וממנה אותו על כל חרטומיו. ע"כ תוכן המעשה.

והנה ממעשה זה אנו למדים, שהראה הקב"ה לדניאל את חלומו של נבוכדנצר, שבחלום זה העביר ה' יתברך בדרך משל לנבוכדנצר, מה עתיד להיות עם ממלכתו, ושאר הממלכות אשר ישלטו אחרי מלכותו, ומה סופם של כל אלו, עד שיקים הקב"ה את מלכותו שתהיה לעד, והיא מלכות מלך המשיח, במהרה בימינו. ונמצאנו למדים בפשטות, שאין כל קשר בין ידיעת מחשבות הלב, לבין המעשה הנ"ל. ויותר מכך, שטות מראש היה לחשוב שיש קושי בין המעשה הזה לכל מה שכתבנו למעלה.

כי למעשה הקב"ה הראה לדניאל את החלום הנבואי, אשר קיבל נבוכדנצר בחלום הלילה מאת ה' יתברך, ולא שהראה לו את מחשבת ליבו של נבוכדנצר. והראיה, שנבוכדנצר אפילו לא זכר את החלום, ואם היה החלום במחשבת ליבו, לא היה צריך שיאמרו לו, אלא זה החלום מסר מה' יתברך על העתיד לבוא. ולכן מתוך טרדתו ורצונו הגדול לידע החלום ופירושו, גזר שאם חכמיו לא יאמרו לו החלום ופירושו, יהרוג אותם.

ומתוך זה נדע בבירור, שאם היה מדובר כאן במחשבת הלב של נבוכדנצר, הרי ודאי שהיה יודעו וזוכרו היטב, ולא היה צריך כלל שיאמרו לו מה החלום אשר שכח. נמצאת למד מכל האמור לעיל, שאין אדם יודע מה במחשבות ליבו של חברו. והנה כל אלו המקרים המעטים והדומים להם, הם בעצם ראיה לפנינו על גדולתו ושבחו של הבורא יתברך.

ולכן פשוט וברור לכל, שאין קושי ממה שהבאנו לעיל והסקנו, שֶׁ-"אֵין אָדָם יוֹדֵעַ מָה בְּלִבּוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ". כלומר, שיודע בעצמו ומכיר בהם מדעתו, אין אדם כזה בעולם, ומי שאומר שהיה כזה אדם, צר לי לבשרו, שהוא טעה, או הוטעה בגדול. ויתר על כן שם מכשול לאחרים, לחשוב במחשבתם כאילו חס ושלום יש בשר ודם, אשר הגיע לדרגתו של הקב"ה יתעלה שמו. ולכן, לשיטתם, אם יש אדם כזה בעולם, ודאי שצריך אף לירא ממנו, ואף לפחד מדבריו, לסור למרותו, ולעשות כל מה שאומר, או שאמר לאחרים בעבר.

האם האר"י ידע מחשבות הלב ומעשי בני אדם בסתר?

ו) וכעת, אחר הבנה זו, עלינו להתבונן במה שנאמר על האר"י על ידי תלמידו ר' חיים ויטאל (בתחילת ספר עץ חיים בשער ההקדמות) "והנה היום אביע חידות ונפלאות תמים דעים, כי בכל דור ודור הפליא חסדו אתנו, אל ה' ויאר לנו ע"י השרידים אשר ה' קורא בכל דור ודור, כנזכר וגם בדורינו זה אלוהי הראשונים והאחרונים, לא השבית גואל מישראל ויקנא לארצו ויחמול על עמו, וישלח לנו עיר וקדיש מן שמיא נחית, הרב הגדול האלהי החסיד, מורי ורבי, כבוד מורנו הרב רבי יצחק לוריא אשכנזי זכרו לחיי העולם הבא, מלא תורה כרמון, במקרא, במשנה, בתלמוד, בפלפול, במדרשים והגדות. במעשה בראשית, במעשה

מרכבה, **בקי בשיחת אילנות, בשיחת עופות, בשיחת מלאכים, מכיר בחכמת הפרצוף הנזכר, כרשב"י** [הכוונה לספר הזוהר שמיוחס בטעות לרשב"י], **בפרשה ואתה תחזה, יודע בכל מעשי בני אדם שעשו, ושעתידים לעשות. יודע במחשבות בני אדם טרם יוציאום מן הכח אל הפועל.** יודע עתידות, וכל הדברים ההווים בכל הארץ, ולמה שנגזר תמיד בשמים, יודע בחכמת הגלגול מי חדש, ומי ישן, ואיפת האיש ההוא באיזה מקום תלויה באדם העליון, ובאדם הראשון התחתון. יודע בשלהבת הנר, ולהבת אש דברים נפלאים. מסתכל וצופה בעיניו נשמות הצדיקים הראשונים והאחרונים, ומתעסק עמהם בחכמת האמת. מכיר בריח האדם כל מעשיו, על דרך ההוא ינוקא בפרשת בלק. וכל החכמות הנזכרים, היו אצלו כמונחים בחיקו בכל עת שירצה, בלתי יצטרך להתבודד ולחקור עליהם, ועיני ראו ולא זר דברים מבהילים לא נראו ולא נשמעו בכל הארץ, מימי רשב"י עליו השלום ועד הנה". ע"כ.

לאחר שקראנו את השבחים והיכולות הללו שנאמרו על האר"י, מתוך עדותו של תלמידו המובחר והגדול מכולם, אשר הפיץ את כל תורתו החדשה, תורת "הקבלה". נשים דגש כעת על חלק מן השבחים אשר נאמרו כאן, ונבדוק יחדיו, האם יש אמת בדבר וקיימת יכולת כזו לבשר ודם?

נאמר עליו: "**יודע בכל מעשי בני אדם שעשו** [=בעבר] **ושעתידים לעשות** [=בעתיד]". **אם כן וכך היה, נשמח להבין, כיצד יתכן להסביר את דברי חז"ל בתלמוד** (בבלי שבת נה.): "אֲמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְרַבִּי סִימוֹן: לוֹכְחִינְהוּ מָר לְהָנֵי דְּבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא. [אמר רבי זירא לרבי סימון. צריך אתה להוכיח את ראש הישיבה]. אֲמַר לֵיהּ: לָא מְקַבְּלִי מִינַּאי. [אמר לו, צודק אתה. אבל יודע אני שבגלל מעמדו לא יקבל תוכחתי]. אֲמַר לֵיהּ: אַף עַל גַּב דְּלָא מְקַבְּלִי לוֹכְחִינְהוּ מָר. [אמר לו, אף על גב שלא יקבל ממך, לשיטתך, חייב אתה להוכיחו]. דְּאָמַר רַבִּי אַחָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: מֵעוֹלָם לֹא יָצְתָה מִדָּה טוֹבָה מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְחָזַר בָּהּ לְרָעָה חוּץ מִדָּבָר זֶה, דִּכְתִיב: "וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו עֲבוֹר בְּתוֹךְ הָעִיר בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם וְהִתְוִיתָ תָּו עַל מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים הַנֶּאֱנָחִים וְהַנֶּאֱנָקִים עַל כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בְּתוֹכָהּ וְגוֹ'".

אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְגַבְרִיאֵל: לֵךְ וּרְשׁוֹם עַל מִצְחָן שֶׁל צַדִּיקִים תָּיו שֶׁל דְּיוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ בָּהֶם מַלְאֲכֵי חַבָּלָה וְעַל מִצְחָם שֶׁל רְשָׁעִים תָּיו שֶׁל דָּם כְּדֵי שֶׁיִּשְׁלְטוּ בָּהֶן מַלְאֲכֵי חַבָּלָה. [מלאכי חבלה, יתכן ומדובר במלאכים ממש, כלומר, לא שיש מלאכים קבועים הנמצאים במצב של "מחבלים", אלא פעמים מלאך של השם יתברך יכול להיקרא מלאך חבלה או אפילו שד וכו', כי שליחותו באותו ענין באה לחבל או להזיק בני אדם, והכל בשליחות השם יתברך, ולא שחלילה הוא מלאך רע אשר עושה פעולות רעים מדעת עצמו, אלא הכל בשליחות השם יתברך, וכינו אותו כך חז"ל מפני שליחותו שנשלח לפגוע, לחבל, להזיק וכו' לפי הוראת הבורא, כדוגמת המלאכים שהקב"ה שלח לסדום ועמורה]. אָמְרָה מִדַּת הַדִּין לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא [אין הכוונה שקיימת ישות שנקראת "מדת הדין". אלא הכל הוא לשבר את האוזן מה שיכולה לשמוע]: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! מַה נִּשְׁתַּנּוּ אֵלּוּ מֵאֵלּוּ?

אָמַר לָהּ: הַלָּלוּ צַדִּיקִים גְּמוּרִים וְהַלָּלוּ רְשָׁעִים גְּמוּרִים. אָמְרָה לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! [אותם אלו הצדיקים] הָיָה בְּיָדָם לִמְחוֹת וְלֹא מִיחוּ! אָמַר לָהּ: [זו לא טענה, מכיון ש]-גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנַי שֶׁאִם מִיחוּ בָּהֶם לֹא יְקַבְּלוּ מֵהֶם. אמרה לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! אִם לְפָנֶיךָ גָּלוּי, לָהֶם מִי גָּלוּי? וְהַיְינוּ

דִּכְתִיב: "זָקֵן בָּחוּר וּבְתוּלָה טַף וְנָשִׁים תַּהַרְגוּ לְמַשְׁחִית וְעַל כָּל אִישׁ אֲשֶׁר עָלָיו הַתָּו אַל תִּגָּשׁוּ וּמִמִּקְדָּשִׁי תָּחֵלּוּ". וּכְתִיב: "וַיָּחֵלּוּ בָּ אֲנָשִׁים הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר לִפְנֵי הַבָּיִת". תָּנֵי רַב יוֹסֵף: אַל תִּקְרֵי "מִקְדָּשִׁי" אֶלָּא "מְקוּדָּשַׁי" – אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁקִּימוּ אֶת הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ מֵ אָלֶ ף וְעַד תָּיו". ע"כ.

ובראשית הדברים יש לציין, שכל מה שנאמר כאן, הוא על דרך המליצה והמשל. כלומר, לא קיימת ישות בפני עצמה שנקראת, "מדת הדין". אין הקב"ה צריך יועצים. ואין הקב"ה צריך משכנעים. אלא הכל הוא על דרך המשל והמליצה על מנת לשבר את האוזן ולהביאה אל המטרה של זה המאמר והבנת המוסר מן הדברים. והמטרה של זה המאמר הוא, להסביר ולהבהיר לאדם ב' דברים: א) עליך לעשות את שלך, וה' יתברך יעשה את שלו. ב) לעולם אין אדם יודע מחשבות ליבו של חבירו. ואפילו כאשר מדובר באנשים צדיקים ביותר ומובחרים ביותר. **לעולם ועד אין אדם יודע מחשבות ליבו של האחר. וכל מי שיטען אחרת, הרי אנו יודעים שכל דבריו שקר וכזב הם!**

ולפיכך, ממעשה זה אשר אירע בזמן הנביא יחזקאל, למדים אנו מתוך ביאורם על הפסוקים של חכמינו זכרונם לברכה בתלמוד ובמדרש, **שאפילו צדיקים גמורים שקיימו כל התורה כולה, מתוך שלא מיחו ברשעים, נענשו. וכאשר הקב"ה מעיד, הרי זה ודאי אמת שהיו צדיקים גמורים, הן כלפי חוץ והן כלפי פנים הלב, דהיינו שהיו עושים מעשיהם מתוך צדקות אמיתית, ולא עושים עצמם צדיקים כלפי חוץ ורשעים מבפנים,** ובכל זאת הטענה הזו שנאמרה, "היה בידם למחות, ולא מיחו". עמדה לפני הבורא יתברך ולפני חשבונו הנסתר, עד כדי כך שכאשר חיפש עליהם זכות, אמר, "גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנַי, שֶׁאִם מָחוּ בָּהֶם לֹא הָיוּ מְקַבְּלִים מֵהֶם", ומשמע שגם אם היו מוכיחים ומוחים בידי הרשעים לא היה עוזר ומועיל להם דבר זה המעשה. **אבל מכיון שאין יודעים הם מחשבות הלב, הודיעו לנו חז"ל במליצה זו, שבסופו של דבר ה' יתברך לא מחל להם.** ונהפכה הגזרה הטובה, ונגזר עליהם לרעה שימותו כאותם הרשעים הגמורים.

ולא זו בלבד, אלא שמתו אלו ראשונים, לפני הרשעים בעלי העבירות. שנאמר (יחזקאל ט, ו): "וּמִמִּקְדָּשִׁי תָּחֵלּוּ וַיָּחֵלּוּ בָּ אֲנָשִׁים הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר לִפְנֵי הַבָּיִת". ואמרו חז"ל, "תָּנֵי רַב יוֹסֵף: אַל תִּקְרֵי "מִקְדָּשִׁי" אֶלָּא "מְקוּדָּשַׁי". **וכל זה היה, מפני שאין אדם יודע מה בליבו של חברו, אלא רק הקב"ה יכול לידע ולהעיד שלא יקבלו התוכחה או מחאה, ומפני שעשו חשבונות שמים, וסברו שלא יקבלו מהם, אף על פי שכביכול צדקו בדעתם, בכל זאת מפני שאין לאדם לנסות ולחשוב מה בליבו של חברו, כי אין ביכולו לידע לעולם מחשבת הלב, אלא רק לסבור שכך הדברים. ולכן אינו פטור ממצות התוכחה והמחאה.**

ומה שנאמר על האר"י בשם תלמידו, "יודע בכל מעשי בני אדם שעשו ושעתידים לעשות", משמע מדברים אלו, שגם היה יודע האם בני אדם יקבלו מחאה או לא, ואם יחזרו בתשובה או לא. ולומר דבר כזה, משמעותו "הקלה" היא, שאם היה האר"י בזמן המעשה שהבאנו לעיל בתלמוד, היה היחידי שלא צריך למות ולהענש, מתוך כל הקדושים אשר קיימו התורה מאלף ועד תיו, זאת אומרת שכל אותם הגדולים

הללו שהפסוק העיד עליהם שהיו צדיקים וקדושים, ומתו בגלל שלא מיחו, אם האר"י היה ביניהם לא היה ניזוק כלל, מפני שחוסר מחאתו באותם הרשעים, היה בעקבות ידיעתו הברורה שאינם יקבלו את מחאתו, ולכן לא היה נענש כלל.

והמשמעות "החמורה" של הנאמר על האר"י, שחלילה נמצא בתוך התורה הקדושה טעות' שהרי העידה התורה ואמרה (ספר דברים כט, כח): "הַנִּסְתָּרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת". ולפי שבח זה, צריך לשנות הפסוק ולומר: "הַנִּסְתָּרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְלָהַארי הַקָּדוֹש, וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת". ובעצם למעשה יוצא שיכולתו וגדולתו היחודית של האחד והיחיד הבורא יתברך שמו, קיימת וניתנה גם לבשר ודם!

וזו אכן כפירה ממש על הנאמר בתורה הקדושה, והשוואת הקב"ה לבשר ודם, והרי כבר נאמר בתורה (דברים ו, ד): "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד". כלומר, שהוא אחד ואין כמוהו שני. ולומר על בן אדם כלשהו, שבחים מאין אלו, שוודאי ופשוט שלא היו, מלבד הכפירה והשקר שיש בכך, הרי שמדובר כאן בהחטאת הרבים וחילול ה' יתברך לדורות, שהרי אנו רואים כיום בדורנו אנו, כחמש מאות שנה לאחר הנאמר לעיל על האר"י, שקיימים יהודים רבים בכל רחבי העולם, אשר מאמינים כי לרבם יש היכולת לידע הנסתרות, דהיינו שרבם יודע במעשיהם אשר עושים בביתם [בסתר] מבלי להיות נוכח, ומבלי שנאמר לו על ידם כלל! וזו היא רק דוגמא קטנה מתוך מיני רבות, השם ירחם ויציל את עמו הטהור.

והנה אלו שלא מוכנים לקבל האמת ממי שאמרה, ולא שתאמרו שנאמרו הדברים על ידינו חלילה, אלא הבאנו והצבנו את דברי התורה הזאת, כי לא מליבנו בדינו הדברים, ולא ממוחינו חלילה באו! והם שאינם מוכנים לקבל האמת, משיבים לכל מה שאמרנו לעיל בזה"ל: "אתם לא מכירים את האר"י והמהרח"ו, ולא למדתם לעולם בדבריהם, או שלמדתם ולא הבנתם, מי הם, ומהי גדולתם וקדושתם, ולכן, אתם יכולים להגיד שזה נשמע לכם תמוה, אך לומר שזה שקר וכפירה, כיצד אתם מעיזים"?. ע"כ.

תשובה: הנה אותם הטוענים כך כפי שראינו עתה, לא די להם שמחשיכים זוהרה האמיתי של התורה הקדושה, לא די להם שמאמינים בדברי כפירה, ולא די להם שבעצם האמנה בשקר זה אשר אוחזים בו, הם משווים מידת קונם למידת בשר ודם החלוש והקרוץ מן החומר! אלא בדבריהם, הם מנסים לדחות את ההוכחות הברורות מתורת בתירוצים קלושים, ועושים כל זאת, על מנת להשאר בתוך השקר שחיים בו בשביל לא לצאת מאיזור הנוחות. וכל זה נזכיר ונאמר, לאחר שהוכח להם האמת שחור על גבי לבן.

ויתירה מזאת יש לומר לצערינו הרב, שאותם אשר אינם מקבלים האמת שהבאנו, הינם בגדר מזידים, ולא שוגגים כפי שהיו מבתחילה [ומדוע בתחילה היה דינם ודיננו שוגגים? מכיון שגדלו ישירות לתוך הכפירה הזאת, אך לאחר ההוכחות שהצגנו לעיל, חוסר קבלת הדברים מהם, הופך אותם ישירות למזידים בדבר]. ומפני שלא נותר להם מה להשיב וכיצד להתמודד תורנית עם הראיות החותכות, הם משיבים ואומרים, "אתם לא למדתם מעולם בדברי האר"י ותלמידו המהרח"ו או שגם אם

למדתם בוודאי לא הבנתם מי הם ומה הם היו, וכמה גדולים וקדושים הם"! הנה **תשובה זו ידועה מאנשים "למדנים" שלמדו המון שנים והשתקעו בדעותיהם, וכאשר באים אליהם עם ראיות ברורות, כל מה שיש להם לומר זה כך, "מה למדת בחיים", "אתה לא למדת מספיק"**, זו אחת מהדרכים הערמומיות של "**ידעני הספרים**" למיניהם, לדחות בקש את המקשים נכוחה.

וכמובן שנשיב לטענה זו ונאמר: וכי הכחשתנו על שבחי האר"י, נובעת מחוסר הכרת גדולתו או מתוך זלזול בגדולתו? הרי כבר הוכחנו בהוכחות חותכות וברורות מן התנ"ך וחז"ל בתלמוד, שאין לאף אדם ולו הגדול ביותר מכולם כדוגמת משה רבנו, את היכולת לידע הנסתרות, כגון ידיעת מעשי האדם בסתר, ומה שעתיד לעשות, ומחשבת לב האדם האחר טרם יוציא מן הכח אל הפועל, ולא רק זה, אלא, שהתנ"ך וחז"ל מעידים ומגידים, שיכולת זו נתונה רק להקב"ה בלבד, לכן כאשר הוכחנו זאת, בוודאי שאין כלל קשר בין גדולת האדם וחכמתו, לבין ענין זה שנאמר על האר"י! כי יכולת זו שייכת רק לבורא יתברך בלבד, לכן טענה זו מתבטלת וחסרת טעם מעיקרה!

ונמשיל הדבר, יש כספת אחת גדולה עם אלף מטבעות זהב. את תכולת הכספת לא ניתן לראות, אלא דווקא בעל הכספת הוא האחד והיחיד אשר יודע היכן היא נמצאת ומה תכולתה. פעם אחת הוצרך בעל הכספת למסור לעבדו מטבע אחד לצורך ענין חשוב. מה עשה? לא נתן לו את מיקום הכספת ואת המפתחות לשם. אלא הלך הוא בעצמו והוציא מטבע אחד, והביאה הוא בעצמו לעבדו. באופן שאע"פ שקיבל עבדו מן הכספת, עדיין לא ידע היכן היא, ומה מתרחש בתוך הכספת, וכמה אוצרות יש שם. זה המשל. הנמשל הוא, בדיוק מה שאנו מביאים כאן ומדגישים, ה' יתברך, כאשר רצה לגלות לאחד מנביאיו, מה מישהו חשב בלב, לא גילה לנביא את מחשבות הלב של פלוני, **אלא אמר הוא לנביא את תוכן המחשבה האחת, מתוך רבות המחשבות של אותו אדם שרוצה לעשות הרע. ופשוט ביותר ההבנה אחר ההסברה הברורה.**

ודוגמאות לכך ראינו, כגון: רבקה אשר הוגד לה ברוח הקודש דברי עשיו בנה בליבו, שרצה להרוג את בנה יעקב. וגם כל זה, היה לשעת הצורך על מנת שתבריח את יעקב מפני עשיו. אך בכל זאת אותם שלא חפצים באמת, עומדים בדעתם וטוענים שאנו לא מבינים מה שנאמר, וכי אפילו המקובלים אומרים שרק הקב"ה יודע מחשבות לב האדם, אם כן, נשמח להסבר על אותם השבחים שנאמרו על האר"י, בספר שנאמן ומקובל על כולם ומעידים שכתבו ר' חיים ויטאל בעצמו (תלמידו הגדול ומפיץ כל תורתו של האר"י) ושם הספר "עץ חיים", ששם כתוב בהקדמתו לשער ההקדמות וזה לשונו: "והנה היום אביע חידות ונפלאות תמים דעים, כי בכל דור ודור הפליא חסדו אתנו, אל ה' ויאר לנו ע"י השרידים אשר ה' קורא בכל דור ודור כנזכר, וגם בדורינו זה אלוהי הראשונים והאחרונים, לא השבית גואל מישראל, ויקנא לארצו ויחמול על עמו, וישלח לנו עיר וקדיש מן שמיא נחית, הרב הגדול האלהי החסיד, מורי ורבי, כבוד מורנו הרב רבי יצחק לוריא אשכנזי זכרו לחיי העולם הבא, מלא תורה כרמון, במקרא, במשנה, בתלמוד, בפלפול, במדרשים והגדות. במעשה בראשית, במעשה

מרכבה, בקי בשיחת אילנות, בשיחת עופות, בשיחת מלאכים, מכיר בחכמת הפרצוף הנזכר, כרשב"י בפרשה ואתה תחזה, יודע בכל מעשי בני אדם שעשו, ושעתידים לעשות.

יודע במחשבות בני אדם טרם יוציאום מן הכח אל הפועל. יודע עתידות וכל הדברים ההווים בכל הארץ, ולמה שנגזר תמיד בשמים, יודע בחכמת הגלגול מי חדש, ומי ישן, ואיפת האיש ההוא באיזה מקום תלויה באדם העליון, ובאדם הראשון התחתון. יודע בשלהבת הנר, ולהבת אש דברים נפלאים. מסתכל וצופה בעיניו נשמות הצדיקים הראשונים והאחרונים, ומתעסק עמהם בחכמת האמת. מכיר בריח האדם כל מעשיו, על דרך ההוא ינוקא בפרשת בלק, וכל החכמות הנזכרים, היו אצלו כמונחים בחיקו בכל עת שירצה, בלתי יצטרך להתבודד ולחקור עליהם, ועיני ראו ולא זר דברים מבהילים לא נראו ולא נשמעו בכל הארץ, מימי רשב"י עליו השלום ועד הנה.

וכל זה השיג שלא ע"י שמוש קבלת מעשיות ח"ו, כי איסור גדול יש בשימושם, אמנם כל זה היה מעצמו ע"י חסידותו ופרישותו אחרי התעסקו ימים ושנים רבים בספרים חדשים גם ישנים בחכמה הזאת, ועליהם הוסיף חסידות ופרישות וטהרה וקדושה, היא הביאתו לידי אליהו הנביא, שהיה נגלה אליו תמיד, ומדבר עמו פה אל פה, ולמדו זאת החכמה". ע"כ הדברים אחד לאחד. וכעת נעמוד על כמה נקודות מהדברים הנאמרו שם.

נאמר בציטוט הנזכר: "יודע בכל מעשי בני אדם שעשו, ושעתידים לעשות, יודע במחשבות בני אדם טרם יוציאום מן הכח אל הפועל יודע עתידות וכל הדברים ההווים בכל הארץ ולמה שנגזר תמיד בשמים ... מסתכל וצופה בעיניו נשמות הצדיקים הראשונים והאחרונים ומתעסק עמהם בחכמת האמת". עכ"ל. וקשה! שהרי במקומות רבים בתנ"ך, אנו למדים, שנאמרו התארים הללו, ויכולת וגדולה כזו, רק על הקב"ה בלבד. ולכן מי שאומר כך על האר"י, בעצם חולק על הפסוקים אשר נציג עתה:

נאמר בירמיה (כג, כד): "אִם־יִסָּתֵר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וַאֲנִי לֹא־אֶרְאֶנּוּ נְאֻם־יְהוָה הֲלוֹא אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא נְאֻם־יְהוָה". בפסוק זה מודיע הנביא בשם ה' יתברך ואומר, וכי יש אדם בעולם אשר יכול להסתר או להסתתר מן ה' יתברך? כלומר האם יעלה על הדעת המחשבה הרעה, **שאם עשה אדם עבירה כלשהי בסתר, ואני לא אדע עליה? או יותר מזה, אם חשב לעשות אדם עבירה בסתר ליבו ואני לא אדע עליה?** על זה השיב ה' ואמר, "הֲלוֹא אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא נְאֻם־יְהוָה". ונשים דגש על צמד המילים, "אֲנִי מָלֵא", כוונתו במילים אלו, שהיכולת הנזכרת הזו של ה' יתברך, היא נמצאת רק אצלו בלבד, ולא אצל אחר.

וכן אמר שלמה המלך (במשלי טו, ג): "בְּכָל־מָקוֹם עֵינֵי יְהוָה צֹפּוֹת רָעִים וְטוֹבִים". והודיע שלמה המלך, **שהקב"ה צופה ורואה הכל בכל מקום**, ורואה במעשים הרעים והטובים. וביאר המצודת דוד, "בכל מקום. אף אם יסיתו במסתרים, מ"מ צופות עיני ה' לראות מעשה הרעים והטובים ולא נכחד ממנו". עכ"ל.

וכן נאמר בנביא (ירמיהו יז, ט'-י'): "עָקֹב הַלֵּב מִכֹּל וְאָנֻשׁ הוּא מִי יֵדָעֶנּוּ: אֲנִי יְהוָה חֹקֵר לֵב בֹּחֵן כְּלָיוֹת וְלָתֵת לְאִישׁ כִּדְרָכָו כִּפְרִי מַעֲלָלָיו". שואל הנביא בשם הקב"ה, מי יודע איזה אדם ליבו עקום ומעוות? והאם בוטח באמת הוא בבורא יתברך או לא? אמר הקב"ה, "אֲנִי יְהוָה חֹקֵר לֵב בֹּחֵן כְּלָיוֹת וְלָתֵת לְאִישׁ כִּדְרָכָו כִּפְרִי מַעֲלָלָיו". כלומר, ה' יתברך הוא היחיד בעל היכולת הזו!

ואמר הנביא (ישעיהו כט, טו): "הֲוֹי הַמַּעֲמִיקִים מֵיְהוָה לַסְתֵּר עֵצָה וְהָיָה בְמַחְשָׁךְ מַעֲשֵׂיהֶם וַיֹּאמְרוּ מִי רֹאֵנוּ וּמִי יְדָעֵנוּ". והנה מה שאמר, "הֲוֹי הַמַּעֲמִיקִים מֵיְהוָה", כלומר, המעמיקים דווקא מה' יתברך! ולא מבשר ודם אחר, מפני שרק הקב"ה רואה ויודע במחשך מעשיהם. וביאר המצודת דוד: "הוי המעמיקים מה' - אמר הנביא, יש להתאונן על העם החושבים להסתיר עצתם מה' במעמקי הלב, כי יאמרו, אין האל יודע מחשבות האדם. והיה במחשך מעשיהם. כל מעשיהם הרעים יעשו בחושך להסתתר מבני אדם ויאמרו מי רואה אותנו ומי יודע ממעשינו הואיל ונעשה בחושך, אבל לא יראו מה". ע"כ.

עוד נאמר בנביא (דניאל ב, כב): "הוּא גָּלֵא עֲמִיקָתָא וּמְסַתְּרָתָא יָדַע מָה בַּחֲשׁוֹכָא וּנְהוֹרָא עִמֵּהּ שָׁרֵא". כלומר, הקב"ה, הוא זה אשר מגלה לנביא עמוקות ונסתרות, מפני שאין האדם יכול לדעתם לבדו. וכך ביאר האבן עזרא, "הוא - מגלה עמוקות ונסתרות, שלא יוכל אדם לדעתם כאשר יתחננו עבדיו אלה כמוני, שגילה לי סוד החלום. ידע מה בחשוכא - הפך האדם [שאינו יודע מה יש בחושך ואינו יודע המעשים בסתר]". ע"כ. ומעידה תורתינו הקדושה (דברים כט, כח): "הַנִּסְתָּרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת". וביאר רש"י, "הנסתרת לה' אלהינו - וְאִם תֹּאמְרוּ מַה בְּיָדֵנוּ לַעֲשׂוֹת? אַתָּה מַעֲנִישׁ אֶת הָרַבִּים עַל הָרְהוּרֵי הַיָּחִיד, שֶׁנֶּאֱמַר "פֶּן יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ וְגוֹ'", וְאַחַר כָּךְ "וְרָאוּ אֶת מַכּוֹת הָאָרֶץ הַהִוא", וַהֲלֹא אֵין אָדָם יוֹדֵעַ טְמוּנוֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ! [לכן] אֵין אֲנִי מַעֲנִישׁ אֶתְכֶם עַל הַנִּסְתָּרוֹת, שֶׁהֵן לַה' אֱלֹהֵינוּ, וְהוּא יִפְרַע מֵאוֹתוֹ יָחִיד".

ולפי תלמידו של האר"י הוא ר' חיים ויטאל, שהעיד בלשונו וכתב בקולמוסו, שרבו יודע, "כל מעשי בני אדם שעשו, ושעתידים לעשות", דהיינו שידע כל העבירות שבני האדם עשו בעבר, ושגם עתידים לעשות בעתיד!. והנה אם כן לפי דברים אלו, האר"י היה מחוייב על פי דין תורה במצוות תוכחה על כל העבירות של בני אדם, שהרי אם אדם יודע שחבירו עשה חטא מסויים, חובה עליו להוכיחו. וזה היפך מה שאמר בתורה, שאינו מעניש את הרבים על עבירות של היחידים! ומדוע? משום שה' יתברך מעיד בתורתו, שלעולם ועד אין אדם יודע על חבירו מה עשה בסתר! ולכן רק ה' יתברך יכול לקחת הדין והמשפט!

ותירה מזאת על פי האמור, אם האר"י היה יודע מה אדם יחשוב גם בעתיד, ומה יעשה לעתיד, כפי שהעיד תלמידו ר' חיים ויטטל בזו הלשון: "יודע בכל מעשי בני אדם שעשו, ושעתידים לעשות. יודע במחשבות בני אדם טרם יוציאום מן הכח אל הפועל". הרי שהאר"י היה מחוייב למנוע כל אחד ואחד מלעשות עבירה. כמו שכתב רבינו הטהור הרמב"ם (ספר המצוות להרמב"ם מצות עשה רה) וז"ל: "והמצוה הר"ה היא שצונו להוכיח החוטא,

או מי שירצה לחטוא [=לעתיד], ולמנוע אותו ממנו במאמר ותוכחה. ואין ראוי לנו שיאמר אחד ממנו אני לא אחטא ואם יחטא זולתי מה ליי, דינו עם אלהיו! זה הפך התורה. אבל אנחנו מצווים שלא נמרה ולא נעזוב זולתנו מאומתנו שימרה, ואם השתדל להמרות חייבים אנו להוכיחו ולהשיבו, ואעפ"י שלא יצא עליו עדות יחייב עליו דין. והוא אמרו יתעלה (ספר ויקרא יט, יז) "הוכח תוכיח את עמיתך". וכבר בארו החכמים (עב"מ לא.) שחיוב מצוה זו על כל אדם ואפילו הפחות לנכבד, הוא חייב להוכיחו. ואפילו קילל אותו וביזהו לא יסור מלהוכיחו עד שיכהו, כמו שבארו מקבלי התורה, ואמרו (ערכין טז.) עד הכאה". עכ"ל.

והרי לך בוודאי, שאותם סיפורים ודברי אגדות, לא היו ולא נבראו מעולם. ואין שום בריה ולא תהיה, אשר יש לה יכולת להתבונן במחשבות הלב של בני אדם, בין בעבר, בין בהווה ובין בעתיד. כמו כן, אין אדם אשר יודע כעת, או ידע לעתיד, או ידע בעבר, מה אחר עשה במחשבים ובסתר, משום שדבר זה נתון רק אל הבורא יתברך בלבד.

ורבים מאותם העקשנים שלא מוכנים לקבל הראיות הברורות, החליטו לשנות שיטה וגישה בזה הויכוח, מפני שהבינו שלא ניתן להתווכח עם הראיות הברורות מן התנ"ך ועם הראיות הברורות מדברי חז"ל הקדושים, ולכן היו חייבים לעשות הכל, בכדי לא להודות באמת ולקבלה ממי שאמרה, כי דבר זה, כלומר קבלת האמת, היתה מחייבת אותם לחזור בתשובה על כפירתם בה' יתברך ויתעלה שמו, לכן מה עשו? מצאו דרך אחרת לשיטתם להצדיק השבחים השקריים הללו, וכך היא תמצית טענתם: "מה שהאר"י זכה לדעת בעניין מחשבת לב האדם, וכל מעשיו של האדם שעשה, זה מפני שהיה מכיר בחכמת הפרצוף, כפי שהעיד עליו תלמידו ר' חיים ויטאל ואמר שם בשבחיו, וזה לשונו: "מכיר בחכמת הפרצוף הנזכר כרשב"י בפרשה ואתה תחזה". ע"כ טענתם הקלושה.

והנה בתשובה זו, חשבו כי בטענה זו יוכלו להפריך את כל הראיות וההוכחות שהבאנו לעיל, ובאמת רחמנות על סכלותם. על כן נעמוד על טענתם ונשיב להם דבר דבור על אופניו: ונאמר בנביא (שמואל א טז, ז): וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל אַל־תַּבֵּט אֶל־מַרְאֵהוּ וְאֶל־גְּבֹהַּ קוֹמָתוֹ כִּי מְאַסְתִּיהוּ כִּי | לֹא אֲשֶׁר יִרְאֶה הָאָדָם כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לַעֵינַיִם וַיהוָה יִרְאֶה לַלֵּבָב". וביאר הרד"ק, "אל תבט אל מראהו - בוחן לבות וכליות בני אדם, ידע לבב אליאב כי איננו ישר, לפיכך אמר לשמואל, אל תבט אל מראהו, כי אף על פי שהוא יפה מראה והגון למלכות לפי מראהו, אני יודע לבבו, ומאסתיהו למלכות, כי איננו הגון לפי לבבו". ע"כ.

ואם הנביא הגדול שמואל עליו השלום, ששקול כמשה ואהרן, לא ידע מחשבות הלב, מי הוא זה ואיזה הוא אשר יוכל לדעת מחשבות הלב של בני אדם. ויותר מזה יש לומר, כאן לא מדובר במחשבת הלב רגילה, אלא כאן מדובר בבחירה של מלך לעם ישראל! ולכאורה, אם יש אפשרות לראות בחכמת הפרצוף עבירות של בני אדם על ידי הסתכלות בפניהם, או בכף ידם, מדוע לא ראה זה שמואל על אליאב בהיותו עמוס בעבירות? וכיצד לא ידע חכמה זו הנביא הגדול? ואם ה' יתברך לא היה עוזרו, מוכח שהיה שמואל הנביא נכשל לבחור מלך רשע על עם ישראל.

וגם לא מצינו וראינו בשום מקום בתנ"ך שאמר ה' יתברך לנביאיו לבדוק בני אדם על ידי הסתכלות בפניהם, או על ידי חכמת כף היד השקרית, שבדו הגוים מליבם, ונמשכו רוב האנשים מעם ישראל אחר הבלים אלו לצערינו הרב. ולהיפך הגמור מוכח מכאן, **שהרי אחת הסיבות ששמואל הנביא רצה לבחור באליאב למלך, הוא דווקא משום שהיה נראה טוב כלפי חוץ, וגבוה קומה, ופניו היו מאירות וטובות.** כמו שהסביר המצודת דוד, "כי לא - רוצה לומר, איני רואה לתלות בדבר אשר רואה האדם [בעיניו, כי בן אדם] יראה לעינים, [כלומר, האדם יראה], **אם הנראה הוא יפה עינים, שהוא הדבר אשר יראה האדם** [ויתמקסם לו], **ואין לתלות המלוכה בדבר זה**". ע"כ.

וכתב רש"י, אל תבט אל מראהו - אל יופי תארו, כי מאסתיהו! [ומדוע?], **לפי שכעסן הוא!** כמה שנאמר, "ויחר אף אליאב בדוד". (שמואל א' י"ז כ"ח). ומה שאמר, "כי לא אשר יראה האדם, אף ע"פ שקראת לעצמך רואה, שאמרת לשאול, "אנכי הרואה" (לעיל שמואל א' ט' י"ט) **כאן אני מודיעך שאינך רואה**". ע"כ תוכן דבריו. ונראה שעל זה רמז ה' יתברך ואמר, "אל תבט אל מראהו", לטוב ולרע, **אין בוחנים את צדקות האדם על פי מראהו, ואי אפשר לדעת שום דבר מן העבירות והמצוות שעושה האדם בסתר, על ידי הסתכלות בפניו.**

ולכן קל ופשוט להבין הדבר, שלא ניתן לראות עבירות של האדם שעשה בסתר או מחשבות ליבו, אפילו על ידי הסתכלות בפרצוף או בחינה בכף היד! שכל אלו הדברים הם הבל הבלים. וכן תרגם יונתן, "וַאֲמַר יְיָ לִשְׁמוּאֵל לָא תְסְתַּכֵּל בְּחֶזְוֵיהּ וּבְרוֹם קוֹמָתֵיהּ אֲרֵי רְחֵקְתֵּיהּ אֲרֵי לָא כְּמוֹ דְחָזֵן בְּנֵי אֱנָשָׁא אֲרֵי בְּנֵי אֱנָשָׁא חָזֵן בְּעֵינַיְהוֹן וְקֳדָם יְיָ גְּלֵין מַחְשְׁבַת לִבָּא". חמשה מילים שבהם התרגום יונתן מסיר את המחשבות הרעות המולידות כפירה ומינות בליבות של בני אדם, ומפרש, "וְקֳדָם יְיָ גְּלֵין מַחְשְׁבַת לִבָּא". כלומר, **רק לפני ה' יתברך גלוי וידוע מחשבות הלב של האדם.**

עוד אמר שלמה המלך החכם באדם (משלי י"ז,ג): "מַצְרֵף לַכֶּסֶף וְכוּר לַזָּהָב וּבֹחֵן לִבּוֹת יְהוָה". וביאר רש"י, "מצרף לכסף וכור לזהב - המצרף עשוי לצרוף כסף למלאכתו וכן הכור לזקק הזהב, **אבל הלבבות, הקב"ה זוקקן ובוחנן ו**[רק הוא] **יודע מחשבותן**". ובסוף פרושו של הרלב"ג על הפסוק, סיים ואמר, "**ואולם הלבבות אין שם מי שיבחנם זולתי ה' יתברך**".

וכן אמר דוד המלך (תהלים ז', י): "יִגְמָר־נָא רַע | רְשָׁעִים וּתְכוֹנֵן צַדִּיק וּבֹחֵן לִבּוֹת וּכְלָיוֹת אֱלֹהִים צַדִּיק". ופירש הרד"ק, "ובחן לבות וכליות אלהים צדיק - הוא, שהוא בוחן ליבות, ויודע [לבדו] מחשבות האדם, הוא יודע [מי] הצדיקים ו[מי] הרשעים. כי הרבה בני אדם מראים עצמם [מבחוץ כאילו] טובים, ואינם כן. והוא, "אלהים צדיק", רצונו לומר, שופט בצדק ויתן לכל אחד כפי דבריו ומחשבותיו, כי הוא יודע הכל". ע"כ. וכן אמר (ירמיהו י"א, כ): "וַיהוָה צְבָאוֹת שֹׁפֵט צֶדֶק בֹּחֵן כְּלָיוֹת וָלֵב אֶרְאֶה נְקֻמָּתְךָ מֵהֶם כִּי אֵלֶיךָ גָּלִיתִי אֶת־רִיבִי". וביאר הרד"ק, "בוחן כליות ולב - כי אתה בחנת לבם וכליותם, והודעתני מחשבותם, כדי שאשמר מהם". ע"כ. **ולמדים אנו מכאן, שהודה הנביא ירמיה ושיבח את ה' יתברך על רוממותו וגדולתו, שהוא**

יתברך היחיד שיודע מחשבות בני אדם, ומכיון שרצה ה' לשמור את הנביא, גילה לו ה' יתברך מה זוממים עליו בני אדם בליבותם, ועל זה שיבח הנביא את ה' יתברך, ואמר, שרק לו היכולת הזו! ומכיון שכך, ראוי הוא שנעבדהו. כמו שאמר וביקש (ירמיהו יא, יח): "וַיהוָה הוֹדִיעֵנִי וָאֵדָעָה אָז הֶרְאִיתָנִי מַעַלְלֵיהֶם". והרי לך קורא נעים, כי אם לא היה מודיעו **ה' יתברך דבר זה, מעולם הנביא לא היה יודע, ולא היה יכול להשמר מהם, והוא מפני שרצו להאכילו סם המוות.** (הרד"ק בשם אביו).

וכעת אנו מבינים את הערצה העיוורת הנולדה בעם ישראל, עד כדי כך ששנו במחשבות אלו בני אדם חשובים, מפולפלים, חכמים, אשר כל חשקם לפי עניות דעתינו היה לעשות רצון האל. ושגו בכך שגיאה גדולה, ואם לא ה' יתברך מאיר לנו הדרך, היינו שוגים ונופלים בכך עד היום. **אבל די! צריך לומר את האמת. הדברים שנאמרו על האר"י, לא רק שלא נכונים, אלא כל מי שסובר כך, הרי הוא כופר וממיר את ה' יתברך בבשר ודם! וכאשר נפל היסוד נפל הבנין.** וקל להבין.

ונאמר עוד (ירמיהו כ, יב): "וַיהוָה צְבָאוֹת בֹּחֵן צַדִּיק רֹאֵה כְלָיוֹת וָלֵב אֶרְאֶה נְקָמָתְךָ מֵהֶם כִּי אֵלֶיךָ גָּלִיתִי אֶת רִיבִי". וביאר הרד"ק, "וה' צבאות בוחן צדיק", כלומר אותו שהוא צדיק לעיני בני אדם, ולא ידעו בו אם תוכו כברו, וה' צבאות בוחן אותו, אם לבו בסתר כמו מעשיו בגלוי יגמלהו כצדקו, ואם לאו יגלהו ויפרסמהו לעיני האנשים, שידעו מי הוא. כלומר שיכשילוהו במעשיו". עכ"ל.

"ויראת מאלהיך"

ו) עוד ראינו שמתוך השבחים הללו שנאמרו על האר"י, נוצר סתירה ומבוכה ענקית בינם לבין פסוקי תורה מפורשים, שהרי נאמר על האר"י: "יודע בכל מעשי בני אדם שעשו ושעתידים לעשות יודע במחשבות בני אדם טרם יוציאום מן הכח ... מכיר בריח האדם כל מעשיו". ע"כ. ולהבדיל אמרה התורה הקדושה והעידה (ויקרא יט, יד): "לֹא־תְקַלֵּל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה". וביאר רש"י, "ויראת מאלהיך - לְפִי שֶׁהַדָּבָר הַזֶּה אֵינוֹ מָסוּר לַבְּרִיּוֹת לֵידַע אִם דַּעְתּוֹ שֶׁל זֶה לְטוֹבָה אוֹ לְרָעָה, וְיָכוֹל לְהַשְׁמֵט וְלוֹמַר לְטוֹבָה נִתְכַּוַּנְתִּי, לְפִיכָךְ נֶאֱמַר בּוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ הַמַּכִּיר מַחְשְׁבוֹתֶיךָ; וְכֵן כָּל דָּבָר הַמָּסוּר לְלִבּוֹ שֶׁל אָדָם הָעוֹשֶׂהוּ וְאֵין שְׁאָר הַבְּרִיּוֹת מַכִּירוֹת בּוֹ, נֶאֱמַר בּוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ". עכ"ל. והנה מכאן הוכחה חזקה ביותר, שאם היה לבני אדם הבחנה כלשהי, שיכלו באופן כלשהו לדעת מה אדם עשה בסתר, **לא היה לה' יתברך לומר, "ויראת", ומתוך שאמר כן, אנו למדים שרק לו יתברך יש יכולת כזו.**

וכן נאמר בעוד ארבעה מקומות בתורה, "ויראת מאלהיך" ואלו הם הפסוקים (ויקרא יט, לב): "מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה". (ויקרא כה, יז): "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם". (ויקרא כה, לו): "אַל־תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ". (ויקרא כה, מג): "לֹא־תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ". ע"כ.

ואם תשאל, מה שייך ענין ריבית לסתר הלב, הרי מעשה ריבית לכאורה נעשה רק במעשה, שמבקש מן הלווה ריבית. אלא ניתן לתרץ ולומר, שמדבר בדברים הנעשים בסתר, כגון שהוא נהנה מהלווה בדרכים אחרות שאין הדבר מורגש אלא רק בלב. כגון, כבוה, מעמד וכיוצא בזה. וגם רש"י הוקשה לו כן, וכתב, "ויראת מאלהיך - לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הריבית, וקשה לפרוש הימנו, ומורה לעצמו היתר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו, הוצרך לומר "ויראת מאלהיך". או התולה מעותיו בנכרי, כדי להלוותם לישראל בריבית, הרי זה דבר המסור לליבו של אדם ומחשבתו, לכך הוצרך לומר ויראת מאלהיך". ע"כ. ולתירוץ השני מובן, שרק הוא יודע האם הדבר נכון או לא. ולכן הזהיר ה' ואמר "ויראת מאלהיך".

ואם בני אדם היו יודעים על ידי הכרת הפנים, או חכמת כף היד, או ידעו מחשבות אדם מעין אלו, מדוע אמר במצוה זו, "ויראת מאלהיך"?, והכל צפוי וידוע לפניו יתברך, ואם יש מישהו שהיה יודע מחשבות הלב הרעות של האדם לתת כסף ליהודי ברבית, ולתלות את הכסף הזה בנכרי, כלומר שהוא שיך לנכרי, הרי נמצא שהיראה בדבר זה לא רק מה' יתברך, אלא גם מבשר ודם, ולא שייך לומר, "ויראת מאלהיך". ופשוט הדבר וכבר הכל מובן, ולשקר אין רגלים. ואפילו שהדברים כתובים על ספר. אין בזה כלום.

והנה לך מה שכתב רבינו הטהור באגרת תימן (עמוד קסה) "וממה שראוי לך לדעת, שהדברים האלה וכיוצא בהם - שוא וכזב. ולא יהיו לך לראיה [ותשתכנע שהם אמת] לפי [בגלל] שתמצאם כתובים בספרים, [כי אין בכך כלום כאשר הדברים הנאמרים הם שקר]. שהמכזב כמו שהוא מכזב בלשונו, כך הוא מכזב בקולמוסו, ואין זה נמנע עליו. והכסילים הבוערים [שאין מוחם שלם] הם שיעשו אצלם לראיה אמיתית הדבר בהיותו כתוב, אין לנו להאמין סברות מפנים האלה, אלא מפנים אחרים". עכ"ל.

וגם אתם קוראים נעימים, אל תהיו חסים לעולם למי שכתב, ולמה שנכתב, ולא משנה מי זה יהיה, אלא עליכם לדרוש תמיד האמת, ולהודות בה, וללמד גם לאחרים, ולא לעשות חשבונות ולהיות נגועים חלילה, ולומר כי מפני שגדלנו שחכם פלוני היה כך וכך, לא יתכן שיש בזה טעות ודברי כפירה, בגלל שגדלנו מקטנות על שבחיו וגדולתו, אלא עלינו להיות כמו דוד המלך, ואף ללמוד ממנו ממעשה בכשת הרש. שכן כאשר הדבר מושלך על דברים אחרים שלא קשורים לאדם עצמו, הינו חורץ הדין.

ומה שכתבנו בענין החשבונות שעושים בני אדם, כבר הזהיר על זה שלמה המלך ואמר (קהלת פרק ז פסוק כט): "לְבַד רְאֵה זֶה מָצָאתִי אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים אֶת הָאָדָם יָשָׁר וְהֵמָּה בִקְשׁוּ חִשְׁבֹּנוֹת רַבִּים". ולאחר מכן מצאנו שכתב הרמב"ם באגרותיו: "החולי הגדול והרעה החולה, שכל הדברים שימצא אדם כתובים [בספר], יעלה על ליבו בתחילה שהם אמת, וכל שכן אם יהיו ספרים קדמונים, ו[כל שכן] אם נתעסקו אנשים רבים באותן הספרים, ונשאו ונתנו בהן. מיד יקפוץ דעתו של נמהר [וכסיל כמו בדורינו אנו, לומר], ש-אלו [ודאי] דברי חכמה [הם], ויאמר בלבו, וכי לשקר עשה עט סופרים [כלומר לחינם ישב מישהו וכתב חיבורים? לא יכול להיות שהשקיע כל כך ויצא ממנו שקר!], ו[יאמר הקורא עוד], [וכי] בחינם נשאו ונתנו ["גדולי עולם"] אלו, באלו הדברים?

ו[דע לך אתה הסובר דעה מופסדת זו, כי] **זאת היא** [הסיבה] **שאבדה מלכותינו והחריבה בית מקדשנו, והאריכה גלותינו, והגיעתנו עד הלום. שאבותינו חטאו ואינם, לפי שמצאו ספרים רבים ... שדברים אלו עיקר עבודה זרה** [הם], **וטעו ונהו אחריה, ודמו שהם חכמות מפוארות ויש בהן תועלת גדולה. ע"כ. וגם בדורינו אנו ובדורות הקודמים, נכתבו ספרים, נכתבו מגילות, ונשאו ונתנו גדולי עולם באותם ספרים, ופלפלו בחכמות סרק, שאין בהם שום תועלת, ולהיפך הוא הנכון, ימצא שם מינות קשה והחמורה ביותר שהיתה מבריאת העולם.** והרי לכם, כי הרמב"ם ראה את הגולה, וחכם עדיף מנביא. וזה מה שקורה בדורינו אנו.

חכמת הפרצוף - מעם ישראל או מן הגוים?

ז) **וכעת**, אחר הבנה ברורה זו שעוררה ותעורר רבים לדרך האמת, עלינו להתבונן במה שנאמר על האר"י על ידי תלמידו, "**מכיר בחכמת הפרצוף**", ויש לתמוה, מה הוא המושג הזה החדש הנולד בעם ישראל העולה על שם, "**חכמת הפרצוף**"? יש לציין שדבר זה לא נזכר בתור "חכמה", לא בתלמוד, לא במשנה, ולא בתנ"ך. ולא צווינו מאת הבורא יתברך לבדוק בני אדם על ידי ראיית פניהם חלילה וחס.

והנה לצערנו הרב, רבים מן מחשבות הגוים הערלים, הוכנסו לתוך דתינו הטהורה במסווה של יהדות. ובכדי להבין את הנזק העצום שנעשה כאן, תחילה יש להבהיר לקורא, את השיטה הרעה של ענין מסטי זה שנקרא, "**חכמת הפרצוף**" או "**חכמת כף היד**". ולפני שנביא הדברים, נרצה לומר ולהעיר, שכבר ממושג זה שנקרא, "**חכמת הפרצוף**", אנו מוצאים גזענות, המקנה לאדם מידות תרומיות או פחיתות על פי חיצוניותו בלבד. ובכך יוצא, שעל פי ענין זה, בני אדם נבחרים על פי חיצוניותם, שהרי כל מה שחשוב לפי חכמה זו, הוא תווי פניו של האדם על מנת למדוד את מהותו הפנימית. ובכך אחשוד אני שמחשבה רעה זו נכנסה גם מהיוונים הערלים, אשר אצלם רדיפת הגוף והתחרות הוא למקום ראשון.

ומה הוא בעצם, "**חכמת הפרצוף**"? או "**תורת הפנים**"? או בשפה האנגלית, "**פרסונולוגיה**" - "Personology"?. שיטה זו, היא סוג אבחון של תכונות אופי, אשר "**נמצאות**" באדם, ואבחון זה מתבצע ומתבסס על התבוננות בתווי הפנים של האדם לדעת פרשנות הגוים. כלומר, שעל פי שיטה זו, מקור המידות של האדם וטבעיו נרשמים ונחקקים בתווי פניו. שיטה זו מבוססת על "**פיזיו-נומיה**", או, "פיזיו-גנומיה", ביוונית: "physis" – פירושו, "טבע", "gnomon", פירושו, "**שיפוט**". כלומר, "**טבע שיפוט**". יש לציין ששיטה זו היא תאוריה המבוססת על הרעיון, לפיו, הערכת מראהו החיצוני של אדם, בעיקר פניו, יכולה לספק תובנות על אופיו, ואישיותו של האדם המדובר.

והנה יש לציין ולהעיר כאן, שאין כל ספק, שכאשר אדם מכיר מישהו היטב, יכול לזהות מתי הוא עצב או שמח על פי הסתכלותו בהבעות פניו, מכיון שהשמחה והעצב, היגון והכעס ניכרות בפנים של האדם. ולאו דווקא אם מכיר אדם מסויים, אלא אפשר לראות על הפנים של האדם את מצב רוחו בלבד.

אבל לקרוא את מחשבות הלב, ולדעת מעשים בסתר אשר עשה האדם, או לדעת איזה מידות יש באדם שטמועות בו, או לדעת תאוותיו של האדם, ולאיזה דברים הינו נמשך, ומה יעשה בעתיד על ידי חכמת הפרצוף וכו'. כל זה מחשבה רעה וחיצונית, וזרה ליהדות.

במהלך ההיסטוריה האנושית היו מספר רב של ניסיונות לקשר בין תכונות אנטומיות לבין תכונות אישיות. ניסיונות קישור אלו התמקדו במקרים רבים בתווי פניו של האדם. במצרים העתיקה ובסין [=על פי מחקרים שבדקו זאת. כך המצרים היו חושבים, אמנם לא נתנו נימוק לדבריהם כיצד ואיך הדבר מתבצע, כלומר, כיצד מעשיו של האדם, נחקקים בתווי פניו. אמנם הסינים, נתנו טעם לדבריהם, והיוונים כפי שנראה בהמשך, נימקו דבריהם כפי שיטתם. ומבואר יוצא שאין לענין זה שום קשר ליהדות ולמסורת היהודית איש מפי איש, אלא דבר זה היה בראשם ובמוחם של הגוים], **בלי קשר בין שתי התרבויות, התפתחו תאוריות המייחסות קשר בין מראה הפנים וההתנהגות האנושית, הסינים הציעו רעיון שהפנים משקפים את האנרגיות, הבריאות והמזל של האדם.** היוונים פיתחו את הפיזיונומיה, תאוריה המבוססת על הרעיון לפיו הערכת מראהו החיצוני של אדם, בעיקר פניו, יכולה לספק תובנות על אופיו ואישיותו.

על פי "**תורת הפנים**", אבחון כזה "יסייע" להבין את אופיו של האדם, שכן אישיותו משתקפת ונחקקת באיברי פניו, אשר מעבירים מסרים חזקים יותר מכל איבר אחר בגוף. החלקים המאובחנים משתרעים בין המצח לסנטר (עור, שיער, מצח, גבות, עיניים, אף, לחיים, אוזניים, פה, שפתיים, שיניים וסנטר). צורת האיברים אינה משתנה באופן תדיר במהלך השנים, ולכן מתייחסים אליהם כאל נתונים בסיסיים או כתכונות מולדות גנטיות.

והנה דבר רע זה, חדר קשות מאוד לדת משה וישראל, ואף נכתבו ספרים על כך. ומדוע דבר זה רע כל כך? מכיון שהוא מחלק את בני האדם לפי תבניתם החיצונית! וה' יתברך אמר ב-תור הערה לאדם והזהירו, "האדם יראה לעינים, וה' יראה ללבב", כלומר, שאסור לאדם לבחון את האחר על פי צורת מראהו חלילה, מכיון שהבורא יתברך הוא היחיד אשר יודע מה בתוך ליבו של האדם! אדם בוחן את האחר על ידי החיצוניות, אז כביכול מודיע ואומר, שגם לו יש יכולת להביט בסתר האדם, או במעשים אשר עשה בסתר.

ומכיון שאין לזה בסיס ביהדות ובמסורת חז"ל, אלא בדיוק ההיפך, כי כבר ראינו עד עתה, שהתנ"ך כולו סותר וחולק על שיטה זו, כפי שראינו מפורש בשמואל הנביא שאמר לו ה' יתברך: "וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל אַל־תַּבֵּט אֶל־מַרְאֵהוּ וְאֶל־גְּבַהּ קוֹמָתוֹ כִּי מְאַסְתִּיהוּ כִּי | לֹא אֲשֶׁר יִרְאֶה הָאָדָם כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לַעֵינַיִם וַיהוָה יִרְאֶה לַלֵּבָב". (שמואל א טז, ז). **והנה אע"פ כן, כלומר, אע"פ שישנם פסוקים מפורשים המעידים ומגידים על אמיתות דברינו. הנה בכל זאת הצליחו אנשים לגנוב דעתם של עם ישראל בדבר זה, וכיצד עשו זאת?** על ידי פסוק מן התורה, שכביכול מתאים לשיטתם, וזה כמובן מתאים דווקא לאותם אלה שלא מעיינים היטב, כפי שנראה בהמשך.

ואמרו, כי יש לכך שורש מן הפסוק (שמות פרק יח פסוק בא פרשת יתרו): "וְאַתָּה תֶחֱזֶה מִכָּל־הָעָם אַנְשֵׁי־חַיִל יִרְאֵי אֱלֹהִים אַנְשֵׁי אֱמֶת שֹׂנְאֵי בָצַע וְשַׂמְתָּ עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֲשָׂרֹת". ואמרו, שמה שנאמר, "ואתה תחזה" - ציוה עליו יתרו למשה רבינו, שיבדוק את אלו האנשים החשובים, במצחיהם, בשערותיהם, ויקח את כף ידם ויביט בהם, ועל ידי כן יבחר מי שישפוט את עם ישראל.

כלומר, אלו שפירשו באופן כזה, הם בעצם גורמים להוצאת לעז על האיש משה רבינו, אשר היה הגדול מכל בני האדם שהיו בעבר, ושיהיו לעתיד. וכפי שכבר הוכחנו לעיל מתוך פסוקי התורה שמעידה במפורש, שמשה רבינו הוא אדון הנביאים והגדול מכל הנביאים שהיו ושיהיו. ובעצם אותם הטוענים דעה זו ואומרים שמשה רבנו, יעשה מעשה כזה רע, ויבחר אנשים על פי מראה הפנים, בדיקת שערותיהם, שרטוטי כף ידם, בלא לבדוק את ענינם ולברר עליהם היטב היטב כמו שצריך; אלא יעשה בדיקה, מאגית, ומסטית? ואע"פ שאומרים שכך יעץ יתרו למשה, ומשה לא צריך לזה. בכל אופן אמרו בתוך ספרם את העובדה שאפשר לבחון בני אדם על פי חיצוניותם. ובזה השרישו ענין רע מאוד בעם ישראל והולידו מחשבה שלא קשורה לעם ישראל כלל, ואף נחשבת לזרה מאוד.

והנה באיזה ספר אחד רשם מחברו (לפני 750 שנה בערך. למקור הדברים - לפנות למחבר הספר אשר מופיע פרטיו בסוף הספר) כך: "פתח ואמר, ואתה תחזה וגו': שואל, אבל כתוב ואתה תחזה? ולא כתוב, "תבחר". ומשיב אלא "תחזה" הוא לפי ראות עינים. במה? [איך בוחרים בני אדם אם הם ראויים] בצורה [החיצונית] של האדם, באלו שש בחינות ... והכל הוא במקרא הזה [רמוז. מה שנאמר] "ואתה תחזה", אחד [=בחינה אחת שתעשה] בשער [=כלומר, שתבחרם על פי סוג השיער שלהם]. מכל העם, ב' במצח. אנשי חיל, ג' - בפנים. יראי אלקים, ד' - בעינים. אנשי אמת, ה' בשפתים. [=כלומר, שעל פי ספר זה, אנשי אמת נבחנים בצורת שפתיהם!] שונאי בצע, ו' - בידים, [כלומר] בקום שלהם. כי אלו הם סימנים להכיר על ידם בני אדם, לאלו שרוח החכמה שורה עליהם. ועם כל זה, משה לא היה צריך לזה, אלא מה כתוב, ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל. משום שרוח הקודש היה בא אליו והודיע לו, ובו היה רואה הכל". ע"כ.

והנה לפי דברי המחבר הזה, יתרו ציוה על משה רבינו, שיבחר אנשים על פי ראיית הפנים, ועל פי שרטוטי כף היד. ואע"פ שהסיק שבסופו של דבר, משה רבינו לא הוזקק לכך, משמע בכל זאת מדבריו, שמי שאין לו רוח הקודש כדוגמת משה וכיוצא, יכול הוא לבחון בני אדם על פי "חכמה" זו! ובכך החדיר בכוונת תחילה השקפה רעה זו, ופעל המחבר הזה בערמה גדולה, כי אע"פ שהאמין בענין זה הנקרא "חכמת הפרצוף", בכל זאת ידע, כי אם יאמר שמשה בחר אנשים על פי ענין זה, זו היא סתירה מפורשת מפשט התורה ומקבלת תורה שבעל פה כפי שנראה בהמשך! ולכן מה עשה? אמר ואימת שיש דבר כזה, ואף ניתן לבחון בני אדם על ידי דבר זה! אלא שמשה לא הזדקק לכך!

ולאחר שכתבנו כן, כך מצאנו מפורש בתלמוד (בבלי סנהדרין ק:) שאחת מן הסיבות שאסור לקרוא בספר בן סירא ונחשב הוא לספר חיצוני לכל דבריו על פי רבותינו הטהורים. הוא

משום שנאמר בו כך: "מי שזקנו דק וקלוש, תדע שהוא חכם וחריף ביותר. מי שזקנו עב תדע ששוטה הוא. ומי שיש לו מעברים בזקנו, שזקנו מפוצל, אף אחד לא יכול לנצחו בערמימותו. והתלמוד מגנה מאוד את הדברים הללו שהביא בן סירא, שכן ביסודם של דברים אלו מצאנו גזענות גדולה, המודדת את האדם על פי חיצוניותו, וכאילו אין בחירה לאדם מה לעשות. ואין יכולת בידו לשנות את מידותיו, וכי חלילה יש בני אדם שהגיעו לדרגת ה' יתברך, ויכולים לידע נסתרות מעשי בני אדם שעשו בסתר.

שכן, אם נאמר שכאשר אדם הלך וזנה עם אשה נשואה חלילה, נרשם רושם זה בתווי פניו כפי דבריהם, ומעשה זה שעשה היה בסתר, נמצא אם כן, שיש יכולת ביד בני אדם, לדעת את מעשיו של האדם שעשה בסתר! ואם כן מוכרח שיוצא מכאן לעז על כל הנביאים, שהרי המון נביאים לא הוכיחו את בני דורם על המעשים שעשו בסתר כי לא ידעו מכך כלל וכלל! שכן אם ניתן לראות ברושם האדם את מעשיו שעשה בסתר, אם כן מוכרח לומר, שהנביאים היו יודעים את מעשיהם של כל בני דורם שראום, והמעשים אשר עשו בסתר, ואם כיצד לא הוכיחום? והיו לא מעט מקרים, שבני אדם היו עובדים עבודה זרה, ולא ידעו הנביאים על כך כפי שמבואר בספרי הנביאים. בוודאי שלענין זה אין שום בסיס ושום ענין ליהדות הטהורה.

ומכאן תלמד כמה חז"ל גינו את הענין הזה, עד כדי כך שספר בן סירא נחשב חיצוני. ואסור לקרוא בספרים חיצוניים. וכפי שנראה כדלקמן מה דינו של האדם, אשר עוסק בספרים הללו. ולכן כל ספר שעסק בחכמת הפרצוף ושרטוטי כף היד, ואפילו רק האמין בהם, כלומר, אין צריך שילך לעשות מעשה, אלא כתב ודרש באותם דברים, וחשב שהם אמת ויש בהם דבר מסויים, אסור לקרוא בשום ספר מספריו!

אוי לעם ה' יתברך, יותר חמור מכל שמד אלו הדעות הזרות של תרבויות שונות שחדרו לתוך עמנו הטהור בגלות המרה. ותראה ותתבונן בפירושו של רש"י שכתב, "ואתה תחזה - ברוח הקודש שעליך". כלומר, רש"י מסביר, שיתרו לא התבונן שמשה רבינו יבדוק מי האנשים הראויים לפי חכמת פרצוף או שיטה אחרת של הגויים, אלא רש"י מפרש ואומר, מכיון שמשה רבינו מדבר עם הבורא יתברך תדיר, אמרו לו יתרו, דווקא "תחזה", מלשון "חזיון", שיאמר לו הבורא יתברך את מי לבחור ומי לא במראה הנבואה!

ולפי שיטת חכמת הפרצוף, משה רבינו אמור היה לבדוק שש מאות אלף איש אחד אחד, את שערותיהם, את פרצופיהם, את שרטוטי כף ידיהם, ולאחר מכן לבחור באנשים הראויים, וחס ושלום לעם החכם והנבון לחשוב מחשבה רעה כזו!

ואתה הקורא אל תחשוב שמה שאמר שלמה החכם באדם, שכוונתו לשיטתם חלילה, אלא כך אמר (קהלת פרק ח פסוק א): "מִי־כְהֶחָכָם וּמִי יוֹדֵעַ פֵּשֶׁר דָּבָר חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו וְעֹז פָּנָיו יְשֻׁנֶּא". ומה הוא, "חכמת אדם תאיר פניו"? הוא ההיפך מן הכעס, כי אדם חכם תמיד יחייך וישמח מכל הבא עליו. וכ"כ האבן עזרא, "וענין חכמת אדם תאיר פניו, כלומר - תשים אור בפניו, והענין [שהחכמה] תסיר כעס, כענין [שנאמר], "באור פני מלך חיים", וענין, "ועז פניו

ישונא", [זה הוא] סור עזות פנים ממנו, כי החכמה תוליד הענוה, כי בהתגבר הנשמה על הרוח, יסור הכעס ועזות המצח". ע"כ. והנה פשוט כי כוונת שלמה המלך ללמד את האדם מוסר השכל, שהתורה והחכמה היא זו שתוליד הענווה ותעלה השמחה וירבה השלום. ולא שיש ביד החכמה או ביד מעשיו של האדם להפוך את תווי פניו לרושם אחר חלילה וחס.

והנה אמרו רבותינו במשנה (משנה מסכת סנהדרין פרק י משנה א): "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר (ישעיה ס') ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ, נצר מטעי מעשי ידי להתפאר. ואלו שאין להם חלק לעולם הבא, האומר אין תחיית המתים מן התורה, ואין תורה מן השמים, ואפיקורס. רבי עקיבא אומר, אף הקורא בספרים החיצונים, והלוחש על המכה, ואומר (שמות ט"ו) כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו". ע"כ.

וכתב רבינו הטהור הרמב"ם (שם בפירוש המשנה כתבי יד גרסא א') "וספרים החיצונים - אמרו ספרי מינין. וכן ספרי בן סירא, שהיה איש, חיבר ספרים בהזיות, מעניני "אלפראסה", שאין בהם חכמה ולא תועלת, אלא אבוד הזמן בדברים בטלים, כגון אלו הספרים המצוים אצל הערבים מספרי הדורות, ומנהגי המלכים ויחוסי שבטי הערבים, וספרי השירים וכיוצא בהם מן הספרים שאין חכמה בהם ולא תועלת גשמית אלא אבוד הזמן בלבד". וכתב הרב יוסף קאפח (עמוד קמ' הערה 11): "טענת הכרת תכונותיו של אדם על ידי סימנים חיצוניים בגופו או בשערו, כעין אותם שהזכירו בתלמוד בדף ק' עמוד ב'". ע"כ.

ובכתבי יד נוספים של הרמב"ם בפירושו למשנה, נמצא כתוב כך: "וספרים החיצונים אמרו שהם ספרי תועים וכן (בסוגיא דסנהדרין ק:) ספר בן סירא, והוא היה איש שחיבר ספרים, יש בהם התולים מעניני הכרת פנים, אין בהם טעם ולא תועלת, אלא איבוד הזמן בהבל, כגון אלה הספרים הנמצאים אצל הערב [=ערבים] מספור דברי הימים, והנהגת המלכים ויחוסי הערבים, וספרי הגנון וכיוצא בהן מן הספרים שאין בהם חכמה ולא תועלת גופני, אלא איבוד הזמן בלבד". ע"כ. והרי לך קורא נעים שלא רק שהרמב"ם ידע מחכמה זו, אלא אף גינה אותה מאוד, ולספרים חיצונים דברים אלו יחשבו.

והוא הדין לשיטת "חכמת כף היד", או "חכמת שרטוטי כף היד". קריאה בכף היד או "כירו-לוגיה", היא שיטה המתיימרת לגלות פרטים על אופיו או עתידו של אדם, על-פי התעמקות במאפייני כף ידו. לפי שיטה זו, מחולקת כף היד לאזורים שונים, בהתבסס על קווים אופייניים. ככל שהקווים בולטים יותר, כך חזקים יותר ההיבטים שהם מייצגים, כביכול, בתכונותיו של האדם.

יש לציין שהאזכור הכתוב הראשון לכירולוגיה נמצא בהודו, בכתבים ה-"אנגה וידיה" בסנסקריט, שהאגדה מייחסת ל-"אלת הים" ששמה "סמודרה". ההודים האמינו כי הבודהה זוהה על ידי החכמים, לפי סימנים מיוחדים בידיו וברגליו. היוונים והרומאים כינו את התורה בשם "כירו-מנטיה" - כלומר "ניחוש לפי היד", כשהכוונה – "לכל היד". אך הידע

העתיק והמקיף אבד עם השנים. ניתן למצוא התייחסות אל השיטה בכתבי "דמוקריטוס" - ו-"אריסטו". גם "היפוקרטס", ו-"פיתגורס" עסקו בה. אנטוניוס קיסר העסיק כירומנט אישי בשם ארטמידור, שהובא מארץ לוד (באסיה הקטנה). חסיד נלהב לשיטה זו היה יוליוס קיסר שנהג לבדוק את ידי הקרובים לו ואת ידי מתחריו. כוהני מקדש אוגורוס ברומא למדו את תורת היד בעניין שבחובה.

מהמאה הרביעית אסרה הכנסייה כל שימוש בתורה זו, והעובר על האיסור נחשב לכופר באל, **שדינו ברוב המקרים – מוות.** [=כלומר, אף הנוצרים שר"י, גינו דבר זה עם השנים], בימי הביניים הובאה התורה לאירופה על ידי הצועניים. תקופת הרנסאנס החזירה עטרה ליושנה כאשר חיזוי העתיד הפך למשני ביחס לאבחון אופיו וכישוריו של הנבדק. אצל הסינים קימים עד היום ההקשרים הפילוסופיים שבין הכירומנטיקה לאי צ'ינג, כאשר כף היד מחולקת לשמונה אזורים, כל אחד מהם מקושר לאחת משמונה הטריגרמות של האי צ'ינג". ע"כ.

ולמדים אנו מכל זה, שכל ענין חכמת הפרצוף, או חכמת שרטוט כף היד, אלו היו דמיונות, אשר דמיינו לעצמם כל מיני תועים שהטעו אחרים. וכל זה חדר לדת היהודית ביתר שאת וביתר עוז ב-750 שנה האחרונות. והנה פסוק מפורש הנוגד את השיטה הזו, **שנאמר** (שמואל א פרק טז פסוק ז): "וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל אַל־תַּבֵּט אֶל־מַרְאֵהוּ וְאֶל־גְּבֹהַ קוֹמָתוֹ כִּי מְאַסְתִּיהוּ כִּי לֹא אֲשֶׁר יִרְאֶה הָאָדָם כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לַעֵינַיִם וַיהוָה יִרְאֶה לַלֵּבָב". והרי לך שה' יתברך להזהיר את שמואל הנביא מיד בבואו לבחור מלך, וכל זה מפני מה? שלא יחשוב לבחור באליאב בגלל צורתו החיצונית. והורה לו מיד ה' יתברך, כי מה שהאדם רואה ושופט מי האיש על פי מראהו, ועל ידי זה רוצה להכריע, האם הוא ראוי או לא, דבר זה סותר את האמת!

והטעם לזה, כי האדם יראה לעינים, ר"ל האדם שופט על הנאה ויפה מצד ראות החושים, שהם לא יחושו רק חיצוניות הדבר הנראה, לא פנימיותו, ולכן יגדרו היופי לפי המראה החיצונית, הגם שתהיה צורתו הפנימית הנפשיית מלאה מומים ותכונות רעות. לא כן ה', [שהוא] יראה ללבב, הוא [יתברך] לא יביט רק ללבב, על צורתו הפנימית, אם היא יפה בתכונותיה ונאה במדותיה זה האיש היפה אצלו, הגם שחיצונית האיש שפל הקומה ומכוער המראה. (ע"פ המלבי"ם).

ויותר מזה יש לומר, אם יש אפשרות לראות בחכמת הפרצוף את העבירות של בני אדם על ידי הסתכלות בפניהם, או בשרטוטי כף ידם, מדוע לא ראה זה שמואל על אליאב בהיותו עמוס בעבירות? וכיצד לא ידע חכמה זו הנביא הגדול? ואם ה' יתברך לא היה עוזרו, למדים אנו בפשטות, היה נכשל לבחור מלך רשע על עם ישראל.

וגם לא מצינו וראינו בשום מקום בתנ"ך שאמר ה' יתברך לנביאיו, לבדוק בני אדם על ידי הסתכלות בפניהם או על ידי שרטוטי כף היד שבדו כמה אנשים מליבם. ולהיפך הגמור מוכח מכאן, שהרי אחת הסיבות ששמואל הנביא רצה לבחור באליאב, הוא דווקא משום שהיה

נראה ראוי כלפי חוץ וגבוה קומה, ופניו היו מאירות וטובות. כמו שהסביר המצודת דוד, "כי לא - רוצה לומר, איני רואה לתלות בדבר אשר רואה האדם [בעיניו, כי בן אדם] יראה לעינים, [כלומר, האדם יראה], אם הנראה הוא יפה עינים, שהוא הדבר אשר יראה האדם [ויתמקסם לו], ואין לתלות המלוכה בדבר זה". ע"כ.

ולכן ראשית כל, עלינו לומר, שמה שהם טוענים ואומרים על האר"י, "הוא ידע מחשבות על ידי חכמת הפרצוף וכו'", אך במציאות הדברים, כאשר נתבונן היטב, נראה כי אין הדבר כפי שאמרו וטענו, כי נאמר בשבחים, "יודע בכל מעשי בני אדם שעשו, ושעתידים לעשות, יודע במחשבות בני אדם טרם יוציאום מן הכח אל הפועל, יודע עתידות וכל הדברים ההווים בכל הארץ, ולמה שנגזר תמיד בשמים". ומהנאמר כאן, אין כלל קשר בינם לבין חכמת הפרצוף.

וגם אם נשאר בדעת העקשנים, שכל טענותיהם נאמרו על מנת שלא להודות על האמת, ונאמר כי על ידי חכמת הפרצוף האר"י ידע מה שידע, הרי מוכח מכל מה שהבאנו עד עתה, שזו כפירה ממש ביסודות הדת! ומדוע? מפני שכבר הוכחנו לעיל, שהיכולות הללו נמצאות אצל הקב"ה בלבד, ולעתים נדירות, ול-צו השעה לעת צורך גדול, היה ה' יתברך מגלה לנביא הראוי את תוכן מחשבת לב האדם האחר. אלא שהיה מגלה בלבד, ולא נותן לנביא יכולת לדעת מה יש בליבו של האחר לגמרי.

ומדוע שמנו דגש על ענין זה? משום שר' חיים ויטאל הדגיש את שבחו של האר"י ביותר, ואמר: "וכל החכמות הנזכרים היו אצלו כמונחים בחיקו בכל עת שירצה, בלתי יצטרך להתבודד ולחקור עליהם". ע"כ.

וכאן בעצם יש סתירה לכל הטענות והתירוצים שניסו לתרץ, כל אותם הנצמדים לשקר, כי בתחילת הויכוח, עמדו על זה שאכן היה להאר"י את היכולות הללו הנזכרים. אך לאחר שהוכחנו בהוכחות חותכות שלא משאירות ספק לאף אדם הדבק בתורת אמת, שאין יכולות כאלו לאף אחד, ואפילו לנביא הגדול מכולם, הוא "משה רבנו", וכמובן שכל היכולות הללו שייכות רק לבורא יתברך ויתעלה שמו.

לכן משום שלא נותרה להם ברירה, חיפשו טענה אחרת ואמרו: שאנו הכותבים, לא הבנו את השבחים שנאמרו, "כי כל היכולות הללו כגון, ידיעת כל מעשי בני אדם שעשו, ושעתידים לעשות, ומחשבותיהם טרם יוציאום מן הכח אל הפועל, הייתה באמצעות חכמת הפרצוף". ע"כ. לכן עתה, אחר טענה זו שלהם, נחזור שוב לשבחים ונדייק בהם היטב, שכך כתב ר' חיים ויטאל וזה לשונו: "יודע בכל מעשי בני אדם שעשו ושעתידים לעשות יודע במחשבות בני אדם טרם יוציאום מן הכח אל הפועל יודע עתידות וכל הדברים ההווים בכל הארץ ולמה שנגזר תמיד בשמים ... מסתכל וצופה בעיניו נשמות הצדיקים הראשונים והאחרונים ומתעסק עמהם בחכמת האמת, מכיר בריח האדם כל מעשיו על דרך ההוא ינוקא בפרשת בלק". ע"כ.

ומה נאמר לאחר כל השבחים הללו? כיצד המשיך דבריו על כל הנאמר לעיל? כך אמר והדגיש וז"ל: "וכל החכמות הנזכרים היו אצלו כמונחים בחיקו בכל עת שירצה בלתי יצטרך להתבודד ולחקור עליהם". ע"כ. והנה הפלא ופלא, איננו מבינים איך עד היום, תלמידי חכמים, אנשים הבקיאים בכל התורה כולה, לא העלו על ליבם ולא חקרו את הדברים הכתובים כאן. ואחר המחילה, אין צורך לירא לומר זאת, מדובר כאן בהכחשת יסודות הדת וכפי שמנה אותם הרמב"ם בהלכותיו ובפירושיו למשנה. וכוונתינו למה שאמר ר' חיים ויטאל תלמידו של האר"י, "וכל החכמות הנזכרים היו אצלו כמונחים בחיקו בכל עת שירצה בלתי יצטרך להתבודד ולחקור עליהם". והדבר הבולט ביותר, הוא מה שנאמר, "בכל עת שירצה, בלתי יצטרך להתבודד ולחקור עליהם". ע"כ.

ההבדל בין משה רבינו לשאר הנביאים

והנה כעת נבחן את הדברים, כתב רבינו הטהור (רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ז): "מיסודי הדת לידע שהאל מנבא את בני האדם, ואין הנבואה חלה, אלא על חכם גדול בחכמה, גבור במדותיו, ולא יהא יצרו מתגבר עליו בדבר בעולם, אלא הוא מתגבר בדעתו על יצרו תמיד, והוא בעל דעה רחבה נכונה עד מאד, אדם שהוא ממולא בכל המדות האלו שלם בגופו ... הנביאים מעלות מעלות הן, כמו שיש בחכמה חכם גדול מחבירו כך בנבואה נביא גדול מנביא, וכולן אין רואין מראה הנבואה אלא בחלום בחזיון לילה, או ביום אחר שתפול עליהן תרדמה כמו שנאמר במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו, וכולן כשמתנבאים אבריהן מזדעזעין וכח הגוף כשל ועשתנותיהם מתטרפות ותשאר הדעת פנויה להבין מה שתראה ... כל הנביאים אין מתנבאין בכל עת שירצו אלא מכוונים דעתם ויושבים שמחים וטובי לב ומתבודדים, שאין הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות אלא מתוך שמחה ... אלו שהם מבקשין להתנבא הם הנקראים בני הנביאים, ואף על פי שמכוונים דעתם אפשר שתשרה שכינה עליהן ואפשר שלא תשרה". עכת"ל.

והנה במפורש כתב הרמב"ם, שמלבד שנבואת הנביאים לא באה אלא בחלום בחזיון הלילה, או ביום, שתיפול עליהם תרדמה, אלא עוד מבואר, "כל הנביאים אין מתנבאין בכל עת שירצו, אלא מכוונים דעתם ויושבים שמחים וטובי לב ומתבודדים". ור' חיים ויטאל, תלמידו של האר"י כותב עליו כך: "וכל החכמות הנזכרים היו אצלו כמונחים בחיקו בכל עת שירצה בלתי יצטרך להתבודד ולחקור עליהם". ומה אלו החכמות? אותם הנבואות והידיעות ש"יודע" אותם על כולם.

והנה, ומה אם הנביאים הטהורים אין מתנבאים בכל זמן שירצו, וכי יעלה על הדעת שהאר"י היה מתנבא בכל עת שירצה? ודאי שלא! ואם נאמר שכן, הרי זו כפירה מוחלטת ביסודות הדת. ודע לך קורא נעים, שאם לא תחליט בדעתך שהנאמר כאן על האר"י הוא שקר מיסודו, ולא היו ולא נבראו אותם הדברים, הרי שבכך לצערינו הרב, הינך כופר גמור, אשר משווה את מעלת האר"י למעלת נביא האמת משה רבינו אדון הנביאים.

וכמובן, כל זה אנו מדברים רק בענין הנבואה בלבד, שהרי כבר נאמר במשה רבינו, שהוא היחיד שהתנבא בכל עת שירצה! וזה ההבדל בינו לבין שאר הנביאים כולם! ולכן כאשר הינך סובר שקיים עוד אדם מלבד משה רבינו, שהגיע למעלתו, הרי זו כפירה לכשעצמה.

וכמובן כל מה שכתבנו זה בענין הנבואה בלבד. ושלא נדבר על כל הדברים והשבחים שנאמרו על האר"י, שאפילו על משה רבינו לא ניתן לומר את הדברים הללו. כלומר, גם אם תרצה לטעון ולומר, שהאר"י הגיע לדרגתו של משה רבינו, והיה שווה לו בנבואה, נענה ונאמר, שמחשבות לב האדם, וידיעת מעשי בני האדם שעשו בסתר ובמסתרים, ומעשים שעתידים לעשות, דבר זה לא שייך לאף בריה כלל.

והנה כתב רבינו הרמב"ם (שם שם הלכה ו): "כל הדברים שאמרנו הם דרך נבואה לכל הנביאים הראשונים והאחרונים, **חוץ ממשה רבינו רבן של כל הנביאים, ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל הנביאים? שכל הנביאים בחלום או במראה! ומשה רבינו מתנבא והוא ער ועומד, שנאמר ובבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את** הקול, כל הנביאים על ידי מלאך, לפיכך רואים מה שהם רואים במשל וחידה, **משה רבינו לא על ידי מלאך, שנאמר, "פה אל פה אדבר בו", ונאמר, "ודבר ה' אל משה פנים אל פנים", ונאמר, "ותמונת ה' יביט", כלומר שאין שם משל, אלא רואה הדבר על בוריו,** בלא חידה ובלא משל, הוא שהתורה מעידה עליו במראה ולא בחידות שאינו מתנבא בחידה אלא במראה שרואה הדבר על בוריו.

כל הנביאים יראים ונבהלים ומתמוגגין, ומשה רבינו אינו כן! הוא שהכתוב אומר, "כאשר ידבר איש אל רעהו", כלומר כמו שאין אדם נבהל לשמוע דברי חבירו, כך היה כח בדעתו של משה רבינו להבין דברי הנבואה והוא עומד על עומדו שלם. **כל הנביאים אין מתנבאים בכל עת שירצו, משה רבינו אינו כן, אלא כל זמן שיחפוץ רוח הקודש לובשתו ונבואה שורה עליו ואינו צריך לכוין דעתו ולהזדמן לה שהרי הוא מכוון ומזומן ועומד כמלאכי** השרת, לפיכך מתנבא בכל עת שנאמר עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם, ובזה הבטיחו האל שנאמר לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי, **הא למדת שכל הנביאים כשהנבואה מסתלקת מהם חוזרים לאהלם שהוא צרכי הגוף כלם כשאר העם, לפיכך אין פורשין מנשותיהם,** ומשה רבינו לא חזר לאהלו הראשון לפיכך פירש מן האשה לעולם ומן הדומה לו ונקשרה דעתו לצור העולמים ולא נסתלק מעליו ההוד לעולם וקרן עור פניו ונתקדש כמלאכים". ע"כ.

ודע כי משה רבינו היה היחיד שזכה לכך, ושבר כל המסכים כולם. כמו שכתב רבינו הטהור (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק י משנה א): " ... והיסוד השביעי נבואת משה רבינו. והוא, שנאמין שהוא אביהן של כל הנביאים שקדמו לפניו והבאים אחריו, **הכל הם למטה ממנו במעלה, והוא בחיר ה' מכל המין האנושי, אשר השיג ממנו יתעלה יותר ממה שהשיג וישיג כל אדם שנמצא ושימצא.** ושהוא עליו השלום הגיע לתכלית הרוממות מעל האנושיות עד שהשיג המעלה המלאכית ונעשה במעלת המלאכים, **לא נשאר לפניו שום**

מסך שלא קרעו ולא עצר בעדו שום מעצור גופני, ולא נשאר בו שום דבר מן החסרון לא מעט ולא הרבה, והושבתו בו הכוחות הדמיוניים והחושים בכל השגותיו, ונתבהל כוחו המתעורר, ונשאר שכל בלבד, ועל ענין זה אמרו עליו שהוא מדבר עם ה' בלי אמצעות המלאכים". ע"כ. והרי שאחד מיסודות הדת הוא להאמין ולדעת שמשה רבינו היה היחיד שהגיע לדרגה זו.

ולכן, ממה נפשך, אם תאמר שהאר"י הגיע למדרגת הנביאים, בוודאי שמה שנאמר עליו בציטוט שהבאנו הוא שקר, מכיון שגם הנביא לא מתנבא בכל עת שירצה. ואם תאמר שהגיע לדרגת משה רבינו, הרי הינך כופר ביסודות דתינו. וכבר כתב עליך רבינו הטהור (שם שם): " ... וכאשר יפקפק אדם ביסוד מאלו היסודות הרי זה יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנותו ולהשמידו ועליו הוא אומר הלא משנאיך ה' אשנא וכו'". ע"כ. וכל זה הערנו רק על הציטוט הנזכר בלבד, שמשמע שהיה האר"י מעין "נביא", כמו שנאמר עליו על ידי ר' חיים ויטאל וז"ל: "וכל החכמות הנזכרים היו אצלו כמונחים בחיקו בכל עת שירצה, בלתי יצטרך להתבודד ולחקור עליהם". ע"כ.

וזה מלבד מה שסופר על האר"י בציטוט הנזכר שהבאנו בתחילת הדברים, שהינו יודע מחשבות הלב, שכבר סתרנו את זה היסוד לגמרי לעיל. וכל זה שאמרנו מבלי לדבר על הנאמר "שיודע מה יחשבו בני אדם טרם יוציאום מן הכח אל הפועל". שזו היא אחת מן המחשבות הקשות ואשר גדלנו עליהם, חלילה לעם ה' ממחשבות אלו, שהרי יש בזה משום השוואת מידת בשר ודם למידת הבורא יתעלה שמו. שעליו נאמר בלבד, "הכל צפוי"!

עוד נראה מה שכתב ר' חיים ויטאל בסוף דבריו על האר"י: "וכל זה היה מעצמו ע"י חסידותו ופרישותו אחרי התעסקו ימים ושנים רבים בספרים חדשים גם ישנים בחכמה הזאת ועליהם הוסיף חסידות ופרישות וטהרה וקדושה היא הביאתו לידי אליהו הנביא שהיה נגלה אליו תמיד ומדבר עמו פה אל פה ולמדו זאת החכמה". עכ"ל. אחר המחילה הרבה, יש כאן משום הוצאת שם רע על אליהו הנביא זכור לטוב, אשר היה נביא ה' וצדיק אמת! לבוא ולומר עליו שהוא לימד את האר"י את החכמה השקרית הנזכרת לעיל, שכבר ביארנו שלא היתה ולא נבראה בעם ישראל. כלומר, שיהיה בשר ודם ביכולות של הקב"ה ללא הגבלה ובכל זמן שירצה כנאמר כאן על האר"י!

וברצוננו להעיר דבר אחד, אם האר"י היה יודע הכל כולל הכל, כמו שנאמר עליו: "יודע בכל מעשי בני אדם שעשו, ושעתידים לעשות, יודע במחשבות בני אדם טרם יוציאום מן הכח אל הפועל יודע עתידות וכל הדברים ההווים בכל הארץ ולמה שנגזר תמיד בשמים ... מסתכל וצופה בעיניו נשמות הצדיקים הראשונים והאחרונים ומתעסק עמהם בחכמת האמת". ע"כ. ואחר שאנו מבינים מכאן, שהיה יודע הכל, וכל מה שעתידים בני אדם לעשות, ואפילו מחשבות בני אדם, וכן יודע מה שנגזר בשמים.

איננו מבינים, מדוע היה צריך האר"י את אליהו הנביא בכלל? יוצא למעשה לשיטתם, שאליהו הנביא היה צריך אותו! שהרי אפילו אליהו הנביא אינו יודע מה שהאר"י יודע, על פי האמור!

וכעת אנו מבקשים מאותם אלו שנצמדו לשקר, ולא היו חפצים ב-אמת, לאחר שראו כל הראיות הנ"ל. **אנא תעשו וידוי ותחזרו בתשובה על מחשבותיכם, כי לאחר כל זה, נפל לכם כל הבניין אשר בניתם,** מפני שלאחר שהצגנו את כל הראיות הברורות שראינו לעיל, ניסיתם עדיין לגבות את עצמכם בטענה זו: "**אתם לא הבנת נכון, כי עובדה ששאר המקובלים וגם המהרח"ו כתבו, שרק הקב"ה יודע מחשבות בני אדם, ושוודאי שהאר"י לא היה יכול תמיד וכו'**". ע"כ.

וזו תשובתינו לנאמר לעיל: "אבל כיום אנו יודעים ששקר דיבר פיכם, משום שר' חיים ויטאל תלמידו הגדול והמובחר של האר"י, וממשיך דרכו כותב כן במפורש בלשונו ובקולמוסו: "**לדעת מעשי בני אדם אשר עשו ואשר עתידים לעשות, ולדעת מחשבות בני אדם טרם יוציאום מן הכח אל הפועל, יודע עתידות, וכל הדברים ההווים בכל הארץ ולמה שנגזר תמיד בשמים, מסתכל וצופה בעיניו נשמות הצדיקים הראשונים והאחרונים ומתעסק עמהם בחכמת האמת, ושהיה מכיר בריח האדם כל מעשיו**". ואם כן כיצד תענו על המשך דבריו אשר סותרים ומנפצים לכם את כל התירוצים אשר תירצתם? מפני שר' חיים ויטאל בכבודו ובעצמו חולק עליכם, וכותב במפורש, "**וכל החכמות הנזכרים היו אצלו כמונחים בחיקו בכל עת שירצה בלתי יצטרך להתבודד ולחקור עליהם**".

והנה לפנינו בעדות זו אנו רואים שיש בשר ודם אשר הגיע למעלותיו של הקב"ה. ובאמת שאין כבר מה לומר ולהרחיב יותר בענין זה. ועתה, מבקשים אנו מכם תחזרו בכם ותקבל האמת ממי שאמרה. **וכמובן אין צורך לקבל מאתנו משום שאנו אלו שאומרים כן. אלא פשוט עליכם לקרוא את הראיות הברורות והחדות כתער, אשר הבאנו לעיל מתוך התנ"ך, המשנה והתלמוד, והפוסקים המפרשים הממשיכים את דרכם.**

כי אפילו עמרם קיבל התוכחה והאמת ממרים, וזכה שיבוא דרכו משיח גואל ישראל, וכך גם דוד המלך עליו השלום אשר קיבל האמת והתוכחה מנתן הנביא, ובכך זכה שממנו עתיד לצאת משיח בן דוד! והאמת היא, שכל השבחים אשר הבאנו וציטטנו מתוך ספרו של ר' חיים ויטאל (עץ חיים בהקדמה לשער ההקדמות) שהעיד על האר"י, הם דברי כפירה ממש באלהינו היחיד והמיוחד, אשר לו השמים והארץ.

איננו שופטים את הטועים והשוגים

והנה עלינו לעמוד על עניין חשוב ולומר על מנת להיות נקיים מה' יתברך ומישראל, כי איננו שופטים את הנמשכים אחר הדברים הללו חלילה, מפני שכל אדם יכול לטעות, ועובדה שכך גם אנו חשבנו וטעינו בעבר, וזאת מפאת שגדלנו על דעות אלו, ונמשכנו אחר אלו

שנמשכו אחר קודמיהם בשגגה, ולא שמנו ליבנו לחקור ולבדוק את הדברים באותו הזמן. אך לאחר תפילות רבות ובקשות רבות על האמת, זיכנו האל יתברך, והראה לנו את האמת, עם הוכחות וראיות ברורות שאין עליהם עוררין. ובוודאי שאנו עפר לרגליהם של אותם שחשבו לעשות למען הבורא ושגו בכך. ואין בדברים אלו שכתבנו, חלילה וחס לשפוט או לדון את אלו שנמשכו אחר ההבלים שעליהם גדלנו.

ועוד עלינו לציין שכל רצונינו הוא להעמיד את האמת למען בוראינו שבראנו והביאנו לזה העולם. ולכן כל מי שהרים יד בתורת משה, וחלק על דברי רבותינו השלימים מקבלי המסורה והאמת, וחלק על יסודות דתינו, כמו שכתב רבינו הטהור הרמב"ם בהקדמה לפרק חלק (פירוש המשנה סנהדרין י' א'). ע"ש. ולפיכך כל מה שכתבנו בכל הספר הזה עד עתה, הוא מזה שאנו מחוייבים לפרסם את האמת על פי דין תורתינו הקדושה.

וכעת זה המבחן והנסיון של עם ישראל, האם הם מחליטים להודות על האמת, ולקבל על עצמם את מצות יחוד הקב"ה בעולם, ושאין עוד אלוה אחר מלבדו. כי ידוע שאפילו משה רבינו, מי שנקרא, "**איש האלהים**", הגדול שבנביאים, אם לא יעשה דבר כראוי, ודאי שעלינו להוכיחו ולא להחריש, כי בכל מקום שיש חילול ה', אין חולקין כבוד לרב, ומי שציוה על הכבוד, ציוה גם לא לכבד. מי שציוה לעשות, ציוה גם לא לעשות. מי שציוה לשמור שבת, **ציוה גם לחלל שבת** (בשעת חולי וכיוצא בו כנזכר בחז"ל).

והראיה לדברינו, שמובא בתלמוד בבלי (סהנדרין פב.): "ויאמר משה אל שופטי ישראל וגו' הלך שבטו של שמעון אצל זמרי בן סלוא, אמרו לו, הן דנין דיני נפשות, ואתה יושב ושותק? מה עשה? עמד וקיבץ כ"ד אלף מישראל, והלך אצל כזבי, אמר לה השמעי לי, אמרה לו בת מלך אני, וכן צוה לי אבי, לא תשמעי אלא לגדול שבהם, אמר לה, אף הוא נשיא שבט, ולא עוד, אלא שהוא גדול ממנו, שהוא שני לבטן, והוא שלישי לבטן. תפשה בבלוריתה והביאה אצל משה, אמר לו בן עמרם זו אסורה או מותרת, ואם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך? נתעלמה ממנו [משה] הלכה. געו כולם בבכיה. והיינו דכתיב (במדבר כה, ו) "והמה בוכים פתח אהל מועד", וכתיב (במדבר כה, ז) "וירא פנחס בן אלעזר", מה ראה? אמר רב, ראה מעשה ונזכר הלכה, אמר לו, אחי אבי אבא, לא כך לימדתני ברדתך מהר סיני, "הבועל את כותית קנאין פוגעין בו"?, אמר לו קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא. ושמואל אמר ראה שאין (משלי כא, ל) חכמה ואין תבונה ואין עצה נגד ה'. כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב". ע"כ.

ופירש רש"י, "שמואל אמר מאי וירא ראה שאין חכמה - **כלומר נזכר פסוק אין חכמה ואין תבונה נגד ה', שכל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב, לפיכך הורה פנחס הלכה בפני רבו** [לפני משה רבינו], ולא המתין ליטול רשות ממשה, שלא יראו הרואים וילמדו להתיר את כותית". ע"כ. ולכן כאשר אנו רואים ולמדים מדברי חז"ל, שפנחס בן אלעזר הורה הלכה בפני רבו, רבם של כל ישראל הוא משה רבינו, משום שראה פנחס חילול ה' גדול, ולא שחלילה משה רבנו עשה חילול ה', אלא היה זה זמרי שעשה חילול ה', שהיה

ראש בית אב לשמעוני ולקח הוא את הכותית [כזבי בת צור], ופנחס נהג ועשה כדעת התורה הקדושה, והורה הלכה בפני משה רבינו, ברבים, משום שראה חילול ה'. ולכן פשוט וברור לכל החפצים באמת, והקנאים לדבר ה', **שכאשר אנו רואים חילול ה' כזה כמו שכתבנו בזה הספר, אסור לנו לשתוק בשום פנים ואופן, אלא מחובתנו ומדין תורתנו הקדושה שעלינו למחות בדבר זה בכל כוחנו, ולא לעשות שום חשבון לאף בשר ודם!**

והראיה שאם פנחס הורה הלכה לפני רבו, אע"פ שמשה היה אדון הנביאים והגדול שבגדולים, כפי שהעידה התורה הקדושה, בכל זאת, משום שהיה חילול ה', לא חס פנחס על כבודו של משה רבינו, אלא חס על כבוד קונו, ואף הורה הלכה לפניו ברבים! וזוהי גדולתה וטהרתה של תורתנו הקדושה, שכאשר אדם גדול ככל שיהיה, אם יעשה חילול ה', אז מחובתנו לעמוד בפרץ ולמחות! וכאן במעשה של פנחס, יש לציין, כי משה רבנו לא עשה חילול ה', הוא חלילה, אלא רק מתוך זה ששתק, ולא השיב כראוי, ובכך לא קיים את ההלכה כפי שקיבל הוא בעצמו במעמד הר סיני, "כל הבועל כותית קנאים פוגעים בו". **ולכן במעמד זה היה חילול ה' גדול. ואז עמד פנחס, מתוך קנאתו הטהורה לה' יתברך, והורה ההלכה לפני משה רבנו, ובכך התפעל לקיים מצות בוראו, להרוג את זמרי ואת כזבי בת צור!**

ועלינו להדגיש ולציין, כי באופן כללי, אסור לאדם להורות הלכה לפני רבו, ואם עשה כן, כאילו חלק על השכינה וחייב מיתה בידי שמים וכו'. כפי שפסק להלכה (משנה תורה, הלכות תלמוד תורה, פרק ה, הלכה א-ג) **רבינו הרמב"ם** וזה לשונו: "כשם שאדם מצווה בכבוד אביו ויראתו, כך הוא חייב בכבוד רבו ויראתו יתר מאביו, שאביו מביאו לחיי העולם הזה, ורבו שלמדו חכמה, מביאו לחיי העולם הבא. ראה אבידת אביו ואבידת רבו, של רבו קודמת לשל אביו. אביו ורבו נושאים במשא, מניח את של רבו, ואחר כך של אביו. אביו ורבו שבויים בשביה, פודה את רבו ואח"כ פודה את אביו. ואם היה אביו תלמיד חכם, פודה את אביו תחלה. וכן אם היה אביו תלמיד חכם, אף על פי שאינו שקול כנגד רבו, משיב אבידתו ואחר כך משיב אבידת רבו. ואין לך כבוד גדול מכבוד הרב, ולא מורא ממורא הרב, אמרו חכמים, מורא רבך כמורא שמים.

לפיכך אמרו כל החולק על רבו [הוראת רבו], כחולק על השכינה, שנאמר, "בהצותם על ה'", וכל העושה מריבה עם רבו כעושה מריבה עם השכינה. שנאמר, "אשר רבו בני ישראל את ה' ויקדש בם", וכל המתרעם על רבו, כמתרעם על ה', שנאמר, "לא עלינו תלונותיכם כי על ה'", וכל המהרהר אחר רבו, כאילו מהרהר אחר שכינה, שנאמר, "וידבר העם באלהים ובמשה". איזהו חולק על רבו, זה שקובע לו מדרש, ויושב ודורש ומלמד, שלא ברשות רבו. ורבו קיים, ואע"פ שרבו במדינה אחרת. ואסור לאדם להורות בפני רבו לעולם, וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה". ע"כ.

ולאחר שראינו כמה חמור ואסור לאדם להורות הלכה לפני רבו, עתה נראה כיצד ובאיזה אופן מותר לאדם להורות הלכה לפני רבו, ולא רק שמותר אלא חובה ומצוה על כל אדם

לעשות כן! וכך פסק הרמב"ם בזו הלשון: היה בינו ובין רבו י"ב מיל [12 ק"מ], ושאל לו אדם דבר הלכה, מותר להשיב!. ולהפריש מן האיסור, אפילו בפני רבו מותר להורות! כיצד? כגון שראה אדם עושה דבר האסור, מפני שלא ידע באיסורו [=זה העובר על הדין], או מפני רשעו [=המשכות אחר מעשיו הרעים בידיעה שזה אסור], יש לו להפרישו, ולומר לו, דבר זה אסור, ואפילו בפני רבו, ואף על פי שלא נתן לו רבו רשות, שכל מקום שיש חילול ה' [=שמתחלל שם שמים על ידי מעשה עבירה], אין חולקין כבוד לרב". ע"כ.

לכן כאשר אנו רואים את החילול ה' הגדול הזה שנעשה כאן, אשר השוו ומשווים בשר ודם, ולו גדול ככל שיהיה [לשיטתם], משווים הם את כוחו לכח ה' יתברך, אז חייבים אנו לעמוד בפרץ ולמחות כנגד השקר בגדול, ואפילו אם נצטרך להורות הלכה לפני אנשים שנקראים גדולים. ואפילו לומר זאת ברבים בקהל עם ועדה, חייבים ומצויים אנו לעשות כן, משום שלמדנו, שכל מקום שיש חילול ה' אין חולקים כבוד לרב!

אבל כולם ראו ולא שאלו שאלות

ונשוב ונענה על עוד אחת מקושיות בני אדם, והוא, שאיך כולם ראו ולא שאלו שאלות, ומדוע רק אנחנו זוכים לגלות את האמת? וזו תשובה לדברים אלו: ה' יתברך מודיע בתורתו (דברים יח, יג): "תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ". כאשר אנחנו הקטנים ראינו סתירה מוחלטת כזו בין יסודות דת האמת, מסורת מסודרת, פסוקי תנ"ך מפורשים, הנה לא יכולנו לעמוד ולהחריש. כי הציווי היחידי בתורה להיות תמים, הוא להיות תמים רק עם ה' יתברך, ולא עם הבריות. מי שרואה כאלו דברי כפירה כפי שהוכחנו לעיל מערכה אחר מערכה, ושותק, כי בדעתו שאחרים לפניו היו ראו ושתקו והתעלמו, מפני שסובר שהיה להם פשוט וברור שהכל כשורה. אחר המחילה הרבה מכל המקשים, כל התלמוד שלנו מלא בקושיות ותירוצים על דברים קטנים בהרבה יותר מהנאמר לעיל, כוונתינו על אותם השבחים השקריים הללו שנאמרו על בשר ודם, ואין מקום ורשות לאומרם אלא רק על הקב"ה בלבד.

ובטוחני, שאם אחד מנביאי ישראל הטהורים, או מישהו מבעלי התלמוד והמשנה, היו שומעים דברים כאלו שנאמרו על האר"י או על בשר ודם אחר, היו קורעים בגדיהם וזועקים ברחובה של העיר, על הקלקול הנורא שנוצר כאן.

והנה עוד אחד מתכסיסי עולם הדת של היום ודאז, הוא לנפנף בשמות של גדולים על מנת להכשיר את השרץ, שכך זה דרכם של בני אדם, שכאשר אינם מוצאים ראיות מספיק חזקות על מנת להתמודד עם האמת באים הדין ודברים עם שמות של אנשים גדולים. ועל אותו משקל אנו יכולים לומר, שגם קרח בא על משה רבינו עם מאתים וחמשים ראשי סנהדראות גדולי ישראל, שבוודאי כולם היו פי כמה וכמה יותר גדולים מכל הנמנים ברשימה הנזכרת של אותם הבורחים מן האמת. וכן על זאת הדרך עם גדעון הנביא, שרבו עמו כל אנשי עירו. וכן על זאת הדרך עם אליהו הנביא בהר הכרמל שעמדו נגדו ארבע מאות נביאי בעל שחרפו ונידו אותו, ועוד ארבע מאות וחמישים נביאי שקר עובדי האשרה. והיה הוא היחיד.

ובכלל, מה יענו אותם אשר בורחים מן האמת, על מה שקרה עם שבתאי צבי יאבד זכרו ותלמידו נתן העזתי, שכולם סרו למרותו, וכל "גדולי" ישראל נפלו בו והאמינו בו אף למשיח, ועד היום בדורינו אנו, יש המון יהודים שבתאים והם אפילו אינם מודעים לכך.

ומהיכן שבתאי שר"י הגיע? מאיזו אסקולה? מאותה אסקולה שבעת אותם אלו שבורחים מן האמת מגינים עליה. ולכן כל מה שכתבו וניסו לתרץ, אין לזה שום שורש ומקור אמיתי מהתנ"ך. ועוד אנו מתפלאים, שאתם מציגים לנו פסוק, המדבר על עצת יתרו למשה רבנו, ומבלבלים בין שני דברים אשר לא קשורים בכלל.

כי טענתם שעל ידי חכמת הפרצוף, האר"י ידע מה שידע. ובעצם אתם משווים בין מה שנאמר על האר"י שידע על ידי חכמת הפרצוף, למה שאמר יתרו למשה רבנו לעשות. כמו שנאמר (בשמות יח, כא): "וְאַתָּה תֶחֱזֶה מִכָּל־הָעָם אַנְשֵׁי־חַיִל יִרְאֵי אֱלֹהִים אַנְשֵׁי אֱמֶת שֹׂנְאֵי בָצַע וְשַׂמְתָּ עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֲשָׂרֹת". ופירש רש"י: "ואתה תחזה. בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁעָלֶיךָ". יתרו ידע שמשה נביא ה' היה, והיה נאמר מפיו דברי נבואה אשר חזה ברוח הנבואה שזכה אליה. ולכן אמר לו ה', "ואתה תחזה", כלומר, נקט יתרו לשון נבואה למשה, כלומר, שעל ידי רוח הקודש הוא יחזה. מפני שידע יתרו, שאין ידיעת הלב אצל משה, אלא רק אצל ה' יתברך שייכת ידיעת הלב ומעשים בסתר, לכן אמר לו "ואתה תחזה", שעל ידי רוח הקודש, על ידי רוח הנבואה שבך, תחזה האנשים הראוים לדון במשפט.

אך לבסוף גם זה לא קרה, ויתירה מזאת, למדים אנו מכאן ראיה חזקה יותר לכל דברינו לעיל, שדברים אלו אינם מסורים לאדם, ואפילו לגדול שבגדולים הוא משה רבנו, הנה הכתוב גילה דבר גדול וברור, שנאמר (שמות יח כה): "וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי־חַיִל מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רָאשִׁים עַל־הָעָם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֲשָׂרֹת". מדוע כתוב, "וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי־חַיִל" בלבד? למה לא נאמר גם יראי ה', אנשי אמת וכו'? ביאר האבן עזרא במקום, "ויבחר משה אנשי חיל - שהיה דבר ברור. ולא הזכיר יראי אלהים, כי הוא [יתברך] לבדו ידע לבב אנוש. ומשה אמר כי בחר לנו אנשים חכמים, כי יוכל לדעת זה. רק יש חכם שאיננו ירא שמים. והזכיר ידועים, שהם למראה העין. ולא הזכירם עתה, כי אחז דרך קצרה". עכ"ל. והרי מוכח שהיה לכולם ברור, שלא ניתן לדעת מעשי בני אדם אפילו על ידי "ראיה" מסויימת. אלא לעולם ועד, האדם [משה רבינו] יראה לעינים, וה' יתברך יראה ללבב.

ועוד חיזק והדגיש, "החזקוני", וכתב, "ויבחר משה אנשי חיל - כגון אלו, [ש]היה יכול משה להכיר, עשירים, אבל מדת הלב, כגון יראי אלוקים, אנשי אמת, שונאי בצע, אין בשר ודם יכול לראות, רק לפי אומד הדעת, לפיכך לא הזכירם כאן, וגם במשנה תורה לא הזכיר משה, רק חכמים ונבונים וידועים, לפי שכ"כ יש ביד אדם להכיר בחברו אם הוא חכם אם לאו, אבל ירא שמים אינו יכול להכיר". ע"כ. ושפתיו ברור מללו. ועתה יש לנו לשאול, מדוע לקחת מילים שנאמרו על ידי יתרו למשה רבנו, שאין בהם כל קשר למה שטענתם, וניסיתם לבלבל ולתאר שהאר"י ידע גם הוא על ידי חכמת הפרצוף כדוגמת משה!

והרי מוכח מכאן בדיוק ההיפך הגמור, כי במקרה הזה יתרו אמר למשה, "ואתה תחזה", כי ידע שבשביל לבחור את האנשים הללו שתיאר לו, זה חייב לבוא על ידי חזיון ורוח הקודש, כלומר שהקב"ה משרה על משה כדרך כל הנבואות המתוארות בתורה. ולמעשה, בפועל התורה העידה לנו, שלא יהיה לנו ספק, ונחשוב חס ושלום, שמשה רבנו בחר אנשים על ידי יכולת של ידיעת לב האדם, ולכן הדגישה התורה ואמרה, "וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי־חַיִל", כי רק דברים הניכרים לעין ולא החבויים, יכל משה רבינו לבחור. אבל שאר הדברים הקשורים והמסורים ללב האדם, אינו יכול לדעת בעצמו ולבחור. ואחר המחילה מכבודם, יש להם טעות יסודית בהבנה בסיסית ופשוטה בדת משה.

ובנוסף לכל, ברצוננו להודות להם, על אשר דאגו לתת לנו מקור ודבר מחזק מאוד לכל דברינו לעיל!

ולאחר כל זה, החליטו המקשים להמשיך בדרכם העיקשת וכך השיבו: "וכל החכמות הנזכרים, היו אצלו כמונחים בחיקו בכל עת שירצה, בלתי יצטרך להתבודד ולחקור עליהם". למה אתם משבשים הדברים שוב ושוב? נאמר, "וכל החכמות הנזכרים", לא, "מחשבות", רק מה שהזכיר לעיל והוא בגדר חכמה". ע"כ תשובת העקשנים.

וכעת נענה, "האם אנחנו משבשים הדברים? קודם כל יש לומר, שאתם אלו שטועים ומנגנים על זה, שהאר"י ידע מחשבת לב האדם, וכל מעשי בני אדם שעשו ושעתידים לעשות וכו' (השבחים שנאמרו עליו בשער ההקדמות) על ידי חכמת הפרצוף. והנה לאחר שהוכחנו שכל טענותיכם מופרכות, ונפל לכם כל הבנין שבניתם, ויתרה מזאת הבנתם שמדובר בטענות של כפירה בתורתינו הקדושה, עצוב מאוד שבמקום להודות על האמת, אתם מתחבטים עם עצמכם מתוך בלבול, כי כל כך קשה לכם לקבל זאת, כאילו שאמרנו על משה רבנו עליו השלום שהוא כתב כפירה, חלילה לנו מעשות זאת.

וכאן נרצה להעיר הערה קטנה וחשובה, כי כמו שאנו יודעים, רוב הבעיות בדורינו אנו, נובעים מתוך זה שבני אדם הפכו את רבם לאלהים, והולכים אחריו כעיוורים מגששים באפילה. ועתה עלינו לומר שבאמת אנו מבינים אתכם, כי כאשר אנו כותבים לכם הדברים, ברור לנו כשמש, שהמכה הגדולה הזאת, והאסון הגדול הזה, שתלמידים הופכים את רבם לאלהים, היתה בכל הדורות, ולכן קשה לבוא ולהודות בטעות, אע"פ שהאמת מונחת לכם מול הפנים. ואנו אומרים לכם את זה, מפני שכל רצונינו לקדש שם שמים ברבים, ולהחזיר העטרה ליושנה. וצר לנו לחזור ולשנות הדברים, כי הדבר פשוט לכל מבין, כי כל השבחים המוזכרים על האר"י, הם בגדר מה שנאמר, "החכמות הנזכרים".

ונעתיק שוב את הנאמר על האר"י על ידי תלמידו ר' חיים ויטאל מפיץ תורת הקבלה ונחשב לגדול המקובלים (בתחילת ספר עץ חיים בשער ההקדמות) "והנה היום אביע חידות ונפלאות תמים דעים, כי בכל דור ודור הפליא חסדו אתנו, אל ה' ויאר לנו ע"י השרידים אשר ה' קורא בכל דור ודור, כנזכר וגם בדורינו זה אלוהי הראשונים והאחרונים, לא השבית גואל מישראל

ויקנא לארצו ויחמול על עמו, וישלח לנו עיר וקדיש מן שמיא נחית, הרב הגדול האלהי החסיד, מורי ורבי, כבוד מורנו הרב רבי יצחק לוריא אשכנזי זכרו לחיי העולם הבא, מלא תורה כרמון, במקרא, במשנה, בתלמוד, בפלפול, במדרשים והגדות. במעשה בראשית, במעשה מרכבה, בקי בשיחת אילנות, בשיחת עופות, בשיחת מלאכים, מכיר בחכמת הפרצוף הנזכר, כרשב"י [=כ-"רשב"י" של מחבר ספר הזוהר הוא משה דיליאון, שיחס דבריו לרשב"י, אך לאמיתו של דבר אין לרשב"י שום קשר לספר הזוהר] בפרשה ואתה תחזה, יודע בכל מעשי בני אדם שעשו, ושעתידים לעשות. יודע במחשבות בני אדם טרם יוציאום מן הכח אל הפועל. יודע עתידות, וכל הדברים ההווים בכל הארץ, ולמה שנגזר תמיד בשמים, יודע בחכמת הגלגול מי חדש, ומי ישן, ואיפת האיש ההוא באיזה מקום תלויה באדם העליון, ובאדם הראשון התחתון. יודע בשלהבת הנר, ולהבת אש דברים נפלאים. מסתכל וצופה בעיניו נשמות הצדיקים הראשונים והאחרונים, ומתעסק עמהם בחכמת האמת. מכיר בריח האדם כל מעשיו, על דרך ההוא ינוקא בפרשת בלק. וכל החכמות הנזכרים, היו אצלו כמונחים בחיקו בכל עת שירצה, בלתי יצטרך להתבודד ולחקור עליהם, ועיני ראו ולא זר דברים מבהילים לא נראו ולא נשמעו בכל הארץ, מימי רשב"י עליו השלום ועד הנה". ע"כ.

ועתה נעבור יחדיו בקצרה על הנאמר לעיל. מתחיל ר' חיים ויטאל את שבחיו על האר"י ואומר: "מלא תורה כרמון במקרא במשנה בתלמוד בפלפול במדרשים והגדות". בוודאי שהנאמר כאן זה החכמה שהזכיר. עוד נאמר בהמשך, "במעשה בראשית במעשה מרכבה בקי בשיחת אילנות בשיחת עופות בשיחת מלאכים". האם זה לא חכמתו שהזכיר? והנה כאן בהמשך בא לומר לך על חכמה נוספת, שהוא "מכיר", כלומר דווקא "מכיר". כמו שכתב: "מכיר בחכמת הפרצוף הנזכר כרשב"י בפרשה ואתה תחזה" [דרך אגב ידיעה היא גדולה מהכרה]. ושאר החכמות הנזכרות פשיטא שהיו לו, ודאי שכל אלו הם החכמות שלו. ואם תבואו ותאמרו לנו שידיעת המקרא, משנה, תלמוד, פלפול, מדרש, והגדות וכנ"ל השאר כגון מעשה מרכבה וכו', הם לא נקראים חכמות, אז פיכם שקר מדבר. ויוצא פשוט, שמה שנאמר בהמשך "יודע בכל מעשי בני אדם שעשו ושעתידים לעשות, יודע במחשבות בני אדם טרם יוציאום מן הכח אל הפועל, יודע עתידות וכל הדברים ההווים בכל הארץ, ולמה שנגזר תמיד בשמים", הם גם חלק מהחכמות הנזכרות.

למסקנת הדברים, כאשר ר' חיים ויטאל הודיע כל החכמות [השבחים] סיים ואמר: "וכל החכמות הנזכרים היו אצלו כמונחים בחיקו בכל עת שירצה בלתי יצטרך להתבודד ולחקור עליהם". כאן במילים אלו בוודאי כי נגמר הסיפור, ר' חיים ויטאל במילים, עשה\ הפך בשר ודם ל-אלהים ממש, השווה עבד לקונו בכל המובנים כולם.

ולעולם אבל לעולם, לא תוכלו להוכיח שאחד מהאבות הקדושים הגיע ליכולת כזו, מפני שכבר הוכחנו שלא היה ביכולתם וחכמתם אלו השבחים שנאמרו לעיל, וכמובן לא לאף אחד מהנביאים, ואפילו לא למשה רבנו אדון הנביאים, אשר רק עליו בלבד נאמר בתורתנו הקדושה (במדבר יב, ו-ח): "וַיֹּאמֶר שִׁמְעוּ־נָא דְּבָרָי אִם־יִהְיֶה נְבִיאֲכֶם יְהוָה בַּמַּרְאָה אֵלָיו אֶתְוַדָּע בַּחֲלוֹם אֲדַבֶּר־בּוֹ: לֹא־כֵן עַבְדִּי מֹשֶׁה בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא: פֶּה אֶל־פֶּה

אֲדַבֶּר־נָּא וּמַרְאֶה וְלֹא בְחִידֹת וּתְמֻנַת יְהוָה יַבִּיט וּמַדּוּעַ לֹא יְרֵאתֶם לְדַבֵּר בְּעַבְדִּי בְמֹשֶׁה". ולקראת סיום התורה הקדושה, הקב"ה מודיע הודעה חשובה ואומר (דברים לד, י): "וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יְדָעוֹ יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים". ולסיום עלינו לעמוד על אחת הטענות המרכזיות, אשר כמעט רוב לומדי התורה טוענים, כאשר אנו מציגים ומוכיחים להם שלא קיימת יכולת כזו בבשר ודם, ואנו מדברים על השבח שנאמר על האר"י, אשר אמר תלמידו ר' חיים ויטאל שידע רבו מחשבות לב האדם וידיעת כל מעשי בני אדם שעשו ושעתידים לעשות. והנה רובם ככולם הסתבכו כאשר הצגנו להם מקצת מראיותינו החזקות אשר הבאנו לעיל.

אך על מנת לנקות עצמם ולא להסתבך במחשבתם על הגדולים שלהם [שמא הם לא כל כך גדולים כפי שחשבו. או שהם גדולים, אבל בנו עליהם סיפורי בדים על מנת לכבוש את לב עם ישראל] משום שכולנו גדלנו עליהם שהיו גדולי ישראל, לכן מיד דוחים הראיות, וטוענים שהאר"י היה יודע המחשבות על ידי רוח הקודש. כביכול טענה טובה [למתחמקים מן האמת] והרי לשיטתם ראינו לעיל שלרבקה הוגד ברוח הקודש את דברי עשו בנה אשר אמר בליבו, ולכן כך גם ניתן לומר על האר"י שידע מחשבות לב האדם על ידי רוח הקודש, עד כאן טענתם! אכן טענה זו חזקה לאלו אשר לא למדו היטב ולא עיינו היטב בעניין רוח הקודש, וכוונתי לומר שלא יודעים כלל מהי רוח הקודש? מי זכה לרוח הקודש? והאם על ידי רוח הקודש ניתן לדעת מחשבות לב האדם? ובעזרת ה' יתווסף מיד בסיום ענין זה שאנו עסקנו בו עד עתה, והוא בנוגע למחשבות הלב. עתה נעמוד בהמשך זה הספר על ענין "רוח הקודש", שרבים מבני אדם חושבים שאע"פ שאין נבואה, בכל זאת לרבם יש רוח הקודש מסויימת שעל ידי כן נתגלים לו דברים.

על כן לענינינו, לאחר שביררנו הדברים עד עומקם, אנו מבקשים ממכם לחזור בכם ולעשות תשובה, לא רק על זה שאתם חושבים שהיה אדם לפני כ-550 שנה, אשר עלה על מדרגת האבות הקדושים, ועל כל הנביאים הטהורים ואף על משה רבינו, אלא בעיקר על זה שלקחו בשר ודם, יצרו עליו סיפורי בדים שלא היו ולא נשמעו באומות העולם, ובזה בנו עליו על האר"י, תדמית של איש בשר ודם שהוא בעצם אלהים כל יכול. רק חסר לדמות שלו, שהיו כותבים שהוא יושב שם בשמים עם הקב"ה יחדיו ודן את כל העולם. ואם לא תקבלו הדברים, מפני שכבר הוכחנו והבאנו לכם ראיות חותכות ומפורשות, הנה אנחנו מודיעים לכם שאם תמשיכו להאמין בשקרים הללו הנזכרים, אתם עלולים לכפור לגמרי בהקב"ה, מפני שהיותכם מאמינים בכוח של בשר ודם שלא קיים, וזהו עבודה זרה ממש. וכבר אמר רשב"י הטהור האמיתי, בתלמוד בבלי (מסכת סנהדרין סג.): "אמר לו רבי שמעון בן יוחאי: והלא כל המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם, שנאמר בלתי לה' לבדו". ע"כ.

דברי הקדמה ופתיחה - לא כל מה שנכתב על ספר הוא אמת

הנה מן המפורסמות, שחולשת הדעת וסתימת הלבבות מתגברת ומתגברת בדורות אלו עד מאוד, עד כדי כך שישנם בני אדם ששנים על גבי שנים לומדים תורה, ועמלים בה, ועדיין אינם מסוגלים להבין ולבחון מה הוא שקר! ועוד יותר גרוע מכך, אינם מסוגלים להבין מה הוא האמת! ואף שמסבירים להם ומראים להם בראיות חותכות את השקר הגס, אינם מסוגלים להאמין ולשנות מחשבתם אשר גדלו עליה.

וזו כמובן צרה גדולה עד מאוד. כי כאשר אדם אינו מסוגל להבחין מה הוא שקר, כיצד יראו חייו? כיצד יראו הדורות אשר יצאו ממנו? וכי בגלל שהדבר כתוב על ספר זה אומר שכולו אמת? ועל מנת להבין שהתוצאה הזו שאנו רואים היום, כלומר ההשקפה הזו שאנו רואים היום, היא אינה דבר חדש, אלא תוצאה של הקודמים להם. לכן עלינו להקדים כאן, את דבריו של רבינו הטהור באגרת ששלח לתלמידו יוסף, שמתוך האגרת אתה למד שהתווכח הוא עם שני בני אדם שנקראו "**ראשי ישיבה**", אשר יצאו חוצץ נגד רבינו הטהור הרמב"ם.

וכותב הרמב"ם **לתלמידו יוסף** (אגרות הרמב"ם עמוד קכה מהדורת קאפח): **בזה"ל**: "**וממה שאתה צריך לדעת בני, באמתת אמונתי** [נשבע] **בתורת משה רבינו, שאין לי ספק מכל הענינים שהזכרת במכתבך, ואני בטוח שבך אירע** [ואין אני חושד אותך שאתה משקר], **אלא שאין מדותי כמידותיך בני, כי אני מוחל על כבודי מאוד** [אמנם] **ואתה אינך יכול להתאפק**. [אבל] **אני, חנכוני הגיל והניסיון, נוסף למה שמחייב העיון** [שאין להגיב לאנשים המתרעמים והמבזים אותי].

ודע שאני לא חברתי ספר זה [משנה תורה] **כדי להתגדל בו בישראל, ולא כדי שיתפרסם שמי, שאז** [שאם תהיה כוונתי לגדל את שמי] **יצר לי** [באשר מבזים אותי] **אם לא תתקיים מטרתי אשר בגללה חברתיו. אלא חברתיו** [בדעתי] **תחילה** [בראש ובראשונה] **וה' יודע** [שכך היא האמת, שחברתיו בתחילה רק] **לעצמי, כדי להתפנות מן החקירה והחיפוש למה שאזדקק לו, ולעת הזקנה, ולמען ה' יתעלה. לפי שאני באמת קנא קנאתי לה' אלהי ישראל בראותי אומה ללא ספר באמת, וללא השקפות נכונות ומדוייקות, ולכן עשיתי מה שעשיתי** [ופרסמתי זה הספר ברבים] **למען ה' בלבד**". עכ"ל.

עוד כותב רבינו הרמב"ם (שם אות ז): "**ומדוע אתה מתפלא על התנהגותו** [של מי שביזני] **בדומה למדות הללו, אותו** [אחר] **שחונך מצעירותו באשליה שאין בדור כמוהו, וסייעוהו בכך הזקנה, והמעלה** [שלו, בין בני אדם], **והייחוס** [של משפחתו], **והעדר בעל ההבחנה באותו האקלים** [כלומר פחיתות שכלו להבין האמת], **וזקיקותו לבני אדם להחדיר לליבם אותו התבשיל הנתעב, שכל בני אדם מצפים לכל דבר הנשמע מן הישיבה או למתן תואר כבוד, ואותן ההזיות** [הפיכת דרש לפשט, ענייני מאניה, קמיעות, דרישה אל המתים וכו'] **שנעשו להם בטבע. והיאך אתה מדמה לעצמך בני, שהם יגידו לדאגת הכרת האמת? עד כדי שיודה שהוא חסר? ויעקור כבודו וכבוד בית אביו? זה מה שלא יעשהו כמוהו ולא מי שהוא יותר שלם ממנו.** [כלומר בקושי ימצא בני אדם ובפרט זקנים שיודו על האמת לאיש צעיר]. **ואני יודע ברור שכל שנתפרסם שמי שם יותר, מביאו דוחק הנסיבות הוא והנוהים אחריו, וכל מי שרוצה שתהא לו מעלה בעיני הבריות,** [יצטרך] **להמעיט**

את חבורי, ולהראות לבני אדם שהם יותר שלימים מכדי להזקק לעיין בו, ואף חולקים עליו, ו[אומרים בדעתם], אילו רצה אחד מהם לחבר [חיבור כמו שלי], היה מחבר יותר טוב ממנו בזמן קצר, ואם יביאם הכרח הדברים [מפני שעושים הכל על מנת לבזות אותי, ילכו רחוק ויבואו] לפקפק בדתיותי ו[לומר שהיני גוי, ולא יהודי, וכן יעלילו שמועות רעות על] מעשי, [בהחלט] יעשו זאת.

וכל זה חי ה' [הריני נשבע] בני, אינו מצער אותי, ואפילו ראיתיו ונעשה בנוכחותי, אלא הייתי מדבר בנימוס ושותק או עונה לפי המצב, כי אשר נעלם מהם באמת הוא יותר חמור מזה בהרבה. ואין אני דואג לנצחון עצמי, כי כבודי העצמי ומדותי לדעתי הוא להתעלם מן הסכלים, לא לנצח אותם במילים". עכ"ל.

ואנו למדים מן דבריו אלו של רבינו הטהור, שאותם בני אדם, לא רק שאינם רואים ומזהים את השקר, אלא אף מגנים הם את אנשי האמת, ומבזים אותם מתוך חוסר הבנתם ועיונם בכל דרך אשר יוכלו. ומה לנו לתמוה אם רבות כאלו יש בדורינו אנו? שלא רק שלא מודים על האמת, אלא אפילו השקר שרואים אל מול עיניהם לא מסוגלים להודות עליו. ודומה הדבר למה שאמר דוד המלך בתהלים (תהלים פרק קטו פסוק ד - ז): "עַצַּבֵּיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ אַף לָהֶם וְלֹא יְרִיחוּן: יְדֵיהֶם וְלֹא יְמִישׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יְהַלֵּכוּ לֹא יֶהְגּוּ בִּגְרוֹנָם". ע"כ.

והנה עוד סיבה אשר נותנת לבני אדם להשאר במחשבתם ולא להודות בשקר שגדלו עליו, הוא בגלל שטועים בפיהם שהדברים כתובים על "ספר". ועל זה כבר כתב רבינו הטהור הרמב"ם באגרת תימן (עמוד קסה) "וממה שראוי לך לדעת, שהדברים האלה וכיוצא בהם - שוא וכזב. ולא יהיו לך לראיה [ותשתכנע שהם אמת] לפי [בגלל] שתמצאם כתובים בספרים, [כי אין בכך כלום כאשר הדברים הנאמרים הם שקר]. שהמכזב כמו שהוא מכזב בלשונו, כך הוא מכזב בקולמוסו, ואין זה נמנע עליו. והכסילים הבוערים [שאין מוחם שלם] הם שיעשו אצלם לראיה אמיתית הדבר בהיותו כתוב, אין לנו להאמין סברות מפנים האלה, אלא מפנים אחרים". עכ"ל.

וגם אתם קוראים נעימים, אל תהיו חסים לעולם למי שכתב, ולמה שנכתב, ולא משנה מי זה יהיה, אלא תדרשו האמת, ואם אכן יכוח לעיניכם שיש שקר, או טעות, או דברים ועניינים שגובלים באיסורים מן התורה, עליכם להודות ולומר, שהינם התעסקו בדברים אסורים, כגון דרישה אל המתים, הסרת כישופים [שהרי כישוף הוא מין ממיני עבודה זרה. וכל המאמין בכוח עבודה זרה, הרי הוא כופר בכל התורה כולה], ועוד ועוד. וילמד כן מדוד המלך ומעשה כבשת הרש, שכן כאשר הדבר מושלך על דברים אחרים, שלא קשורים אל האדם עצמו, הינו חורץ הדין.

ולאחר מכן מצאתי שכתב הרמב"ם (אגרת השמד עמוד קיב' הערת הרב קאפח הערה 8) : "החולי הגדול והרעה החולה, שכל הדברים שימצא אדם כתובים [בספר], יעלה על ליבו בתחילה שהם אמת, וכל שכן אם יהיו ספרים קדמונים, ו[כל שכן] אם נתעסקו אנשים רבים באותן הספרים, ונשאו ונתנו בהן. מיד יקפוץ דעתו של נמהר [כמו בדורינו אנו, לומר], ש-אלו [ודאי] דברי חכמה [הם], ויאמר בלבו, וכי לשקר עשה עט סופרים [בלומר לחינם ישב מישהו וכתב חיבורים? לא

יכול להיות שהשקיע כל כך הרבה ויצא ממנו שקר!], ו[ואמר הקורא עוד], [וכי] **בחינם נשאו ונתנו** ["גדולי עולם"] **אלו, באלו הדברים?** ו[דע לך אתה הסובר דעה מופסדת זו, כי] **זאת היא** [הסיבה] **שאבדה מלכותינו והחריבה בית מקדשנו, והאריכה גלותינו, והגיעתנו עד הלום. שאבותינו חטאו ואינם, לפי שמצאו ספרים רבים ... שדברים אלו עיקר עבודה זרה** [הם], **וטעו ונהו אחריה, ודמו שהם חכמות מפוארות ויש בהן תועלת גדולה. ע"כ.**

וגם בדורינו אנו, נכתבו ספרים, נכתבו מגילות, ונשאו ונתנו גדולי עולם באותם ספרים, ופלפלו בחכמות סרק, שאין בהם שום תועלת, ולהיפך הוא הנכון, מי שחקר מעט, ידע כי ימצא שם דברי מינות קשים החמורים ביותר שהיו משחר ההיסטוריה של העם היהודי. והרי לכם, כי הרמב"ם ראה את הנולד, וחכם עדיף מנביא. וזה מה שקורה בדורינו אנו.

נאמנות למסורת תורה שבעל פה - בעלי המשנה והתלמוד

והנה ברוך ה' הנותן ליעף כח, זיכה אותנו הבורא יתברך לחזור למקורות אבותינו הטהורים, לרבותינו בעלי התלמוד, ולמעתיק השמועה הנאמן שהיה כאן מבריאת העולם, הוא רבינו הטהור הרמב"ם. כמו שהעיד בלשונו רבי יוסף קארו בשו"ת "אבקת רוכל", ודע כי ספר זה נכתב בסוף ימיו, ובו הוא מעיד כך (שו"ת אבקת רוכל סימן לב): "ילמדנו רבינו קהלות שנוהגים כהרמב"ם ז"ל בקולותיו ובחומרותיו דור אחר דור, מהו לכוף אותם לנהוג כ ... וזולתם מהאחרונים [שבאו אחריו] המביאים הסברות, או דילמא הזהרו מנהג אבותיכם ואם רבו במלכיות רבים מהו?

תשובה: מי הוא זה, אשר ערב אל לבו, לגשת לכוף קהלות שנוהגים כהרמב"ם ז"ל, לנהוג כשום א' מן הפוסקים ראשונים ואחרונים. והא דאמרינן בפ"ק דעירובין: "תני, לעולם הלכה כבית הלל. והרוצה לעשות כב"ש עושה. כדברי ב"ה עושה. [והרוצה לעשות] מקולי ב"ש ומקולי ב"ה רשע. [וכן הרוצה להתחסד ולעשות] מחומרי ב"ש ומחומרי ב"ה, עליו הכתוב אומר, "והכסיל בחשך הולך". **אלא אי** [אם עושה] **כב"ש**, [עושה] **בקוליהון וכחומריהון. אי** [ואם עושה] **כב"ה**, [עושה] **בקוליהון וכחומריהון.** [ע"כ לשון התלמוד].

והלא דברים קל וחומר! ומה אם בית שמאי דאין הלכה כמותם, [בכל זאת] **אמרו אי כבית שמאי** [אתה עושה, חייב אתה לנהוג] **בקוליהון וכחומריהן.** [קל וחומר רבינו] **הרמב"ם ז"ל, אשר הוא גדול הפוסקים** [כלומר שהיו מאז ומעולם] ו[לא זאת בלבד, אלא הוא הרב של] **כל קהלות ארץ ישראל, והאראבי סטאן, והמערב נוהגים על פיו, וקבלוהו עליהם לרבן, מי שינהוג כמוהו בקולותיו ובחומרותיו, למה יכפוהו לזוז ממנו? ומה גם אם נהגו אבותיהם ואבות אבותיהם, שאין לבניהם לנטות ימין ושמאל מהרמב"ם ז"ל. ואפי' רבו באותה העיר קהלות שנוהגים כהרא"ש וזולתו, אינם יכולים לכוף למעוט הקהלות שנוהגים כהרמב"ם ז"ל לנהוג כמותם. וליכא משום לא תתגודדו". ע"כ לשונו. ופשוט הדברים למבין.**

ובתוך כל זה, בזמן שהרבה בני אדם מתעוררים להבין מה הולך כאן בדורינו ובדורות עברו. נציג בפניכם את השיח עם האדם המלומד לחצאין, אשר פוסח על שני הסעיפים, ואינו

יודע להבחין בשקר אפילו שרואה כן מול עיניו, ועליו ושעל כמותו נאמר (ירמיהו פרק ה פסוק כא - כב): "שִׁמְעוּ־נָא זֹאת עַם סָכָל וְאֵין לֵב עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ: הַאוֹתִי לֹא־תִירָאוּ נְאֻם־יְהוָה אִם מִפָּנַי לֹא תָחִילוּ אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי חוֹל גְּבוּל לַיָּם חָק־עוֹלָם וְלֹא יַעַבְרֶנָּהוּ וַיִּתְגָּעֲשׁוּ וְלֹא יוּכָלוּ וְהָמוּ גַלָּיו וְלֹא יַעַבְרֶנָּהוּ". ע"כ.

תחילת סדר ויכוח - מי זה סמאל

פלוני: "יש לי מישהו באחת הקבוצות, שאומר שאתם מתירים לומר את שמו של הס"מ [=הדמיוני] במלואו. ואתם אף צוחקים על נושא של הגלגולים, ואף אומרים שאפשר לומר את הקדיש בשפה העברית. האם הדברים האלו נכונים?

תשובה: ראשית כל, אשריך על השאלה והדרישה לאמת. נענה על שאלתך בס"ה. לפני לא מעט זמן, זכינו להחשף להרבה חומר ומידע על כל מיני נושאים ביהדות. מה שכתבת בענין "הגלגולים", נענה בקיצור ממש, כי בוודאי אנו לא מביאים את דעתינו, אלא אנו מביאים את דעת גדולי ישראל אשר כל דבריהם היה במסורת ומסורה. ומהם, רבינו הרס"ג (רבנו סעדיה גאון), ומהם, רבינו הרמב"ם, ומהם, רבי אברהם בן הרמב"ם, ועוד גדולי ישראל בתקופת הראשונים.

והם אלו שאומרים במפורש ואף מגנים בדבריהם, שאין דבר כזה גלגולים, ולא רק שאין דבר כזה, **אלא מדובר באמונה של גויים, ולא אנשים שנחשבים "יהודים" כפי שיתבאר בהמשך הויכוח.** ודע, כי אנו נתנו לך, רק רקע קטן ותמצית של ממש בענין זה. ובוודאי שהינך בתור אדם שנחשב "יהודי" אשר מחוייב מתוקף היותו יהודי, להיות נאמן למסורת ומסורה שעברה ממעמד קבלת התורה עד לחכמי התלמוד והמשנה, לכן חייב אתה לקבל את הדברים ולחזור בתשובה מדעותיך והשקפותיך. **ולכל הפחות, עליך לשמוע את הצד השני על מנת להבחין מה האמת.**

והנה מה שכתבת עוד בענין "סמאל", והינך מתרעם שאנו מזכירים את שמו בפה מלא, על זה נענה לך ונאמר, האם אנו צריכים להתיר בכלל דבר זה? איפה מצינו איסור להזכיר "שמות" בפינו, חוץ משמותיו של הבורא יתברך שבראנו? והאם אין בזה השוואת כוח אחר שלא קיים, למידת קונינו?

והרי כבר כתב רבינו הטהור (רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ו הלכה א - ח): "כל המאבד שם מן השמות הקדושים הטהורים שנקרא בהם הקדוש ברוך הוא לוקה מן התורה, שהרי הוא אומר בעבודת כוכבים ואבדתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשון כן לה' אלהיכם. ושבעה שמות הם, השם הנכתב יו"ד ה"א וא"ו ה"א והוא השם המפורש, או הנכתב אדני, ואל, אלוה, ואלהים, ואלהי, ושדי, וצבאות, כל המוחק אפילו אות אחת משבעה אלו לוקה. שאר הכינויין שמשבחין בהן את הקדוש ברוך הוא כגון חנון ורחום הגדול הגבור והנורא הנאמן קנא וחזק וכיוצא בהן הרי הן כשאר כתבי הקדש ומותר למוחקן". עכ"ל.

והרי לנו הוכחה מפורשת, שיש לה' יתברך רק שבעה שמות שאסור לישא אותם. ודווקא אותם אסור לישא לשווא. ואם נאמר שאסור לישא שמות אחרים, אז עשינו שמות אחרים

של "מלאכים", או סתם שמות מדומיינים, כדרגתו של ה' יתברך יתעלה שמו. והרי כבר אמר בתורה (שמות פרק כ פסוק ז פרשת יתרו): "לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְהוָה אֵת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לַשָּׁוְא". ואמרו בתלמוד (בבלי ברכות לג.) "**כל המברך ברכה שאינה צריכה - עובר משום: לא תשא**". וכתב רבינו (רמב"ם הלכות ברכות פרק א הלכה טו): "כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם שמים לשוא, והרי הוא כנשבע לשוא, ואסור לענות אחריו אמן, התינוקות מלמדין אותן הברכות כתיקונן, ואף על פי שהן מברכין לבטלה בשעת לימוד, הרי זה מותר ואין עונין אחריהן אמן, והעונה אחריהן אמן לא יצא ידי חובתו". ע"כ.

והרי שרק שמותיו יתברך אסור להזכירם לבטלה. ויש אומרים שמה שאסור להזכיר שמו יתברך לבטלה, הוא דווקא שמו הנכתב, "י - ה - ו - ה". ואם אדם מפחד לומר שמות של מלאכים, או מפחד לומר שמות שבדו אנשים מליבם, נמצא שאותו אדם משווה את מידת קונו ואת יראתו לאחרים.

ובתוך כל אלו הדברים זרח לנו אור בחיינו, ומצאנו לנו חבר נאמן לקבלה האמיתית של משה רבינו עליו השלום, והוא החכם השלם, אשר מעטים שמעו עליו, נקרא שמו בישראל רבי יעקב אַנְטולי, חי בזמן הרמב"ם, וכתב ספר מלא ביסודות אמיתיים ונכונים על פי משנתו של רבינו, שידוע שהיה קנאי מאוד לדבריו, ולא כתב את ספרו מלמד התלמידים, אלא על מנת להגן על שמו של הרמב"ם.

מה שנקרא שמו, "**מלמד התלמידים**". תוכנית הספר, סגנונו, אופן הרצאתו ונמוקיו שונים המה לגמרי מספרי הדרשות שקדמוהו. כל דרשה ודרשה של הדרשן רבי יעקב אַנְטולי, אינה העתקה של דרשות הקדמונים, **אלא מאמר מקורי בפני עצמו, שיש לו נושא מיוחד, והדרשן הולך ומברר את רעיונו המרכזי בפסוקים מן התורה ובדרשות חז"ל**, ואגב זה, הוא מבאר את הכתובים והמאמרים בחקירה הגיונית.

וראינו מאמר אחד מדברי חכמתו, ושמח ליבנו על ישרות שכלו. והוא במה שדברנו בו לעיל, שכל הנותן בדעתו שיש כח וממשלה ביד גורמים אחרים חלילה, הרי זה הפסיד הכל. וכתב הוא כך (ספר מלמד התלמידים לשבת שובה): "**וכפי זה הענין צריך שיובנו שני המאמרים האלה, צדיקים ילכו בם דרך ישרה, ופושעים יכשלו בם. ובהם וכיוצא בהם נכשלו המאמינים בזה, שהרי מצאו שם** [שכתוב במדרשים מפוזרים בתלמוד, ולא באו מדרשים אלו על מנת לתת דברי מוסר בלבד, ושם מבואר], "**הפיל סמאל וכת שלו ממקום קדשו מן השמים**". [ואמרו כמה אנשים בדעתם], "**הרי נמצא במאמר הזה נפילתם מן השמים**". **ובמאמר האחר** [מדברי המדרשים] **נמצא שהיה סמאל השר הגדול שבשמים, והוא הוא שהתעה האדם.**

וחלילה [לאדם] **מהאמין דבר זה כפשוטו, כי בהאמין הדבר הזה כפשוטו** [ולא יבין האדם שכל זה משל וחידות עמוקים של חכמי ישראל על מנת להעביר מוסר נדול, כמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות (פרק י' משנה א' סנהדרין) והאריך מאוד בדבר. ע"ש.], **יאמינו שתי אמונות בטלות ורעות מאד** [אשר מחריבים את היהדות כולה]. **האחת: ביחס הקנאה למלאכים, שהם קדושי עליון, ואין להם דבקות בחומה, וידוע שהקנאה קנין מקניני האדם הדבקים במשיגי החומר. וזה דבר מפורסם בכל האומות, שהנפש לא תחטא לולי דבקותה בחומר, ואיך יחטאו המלאכים שהם**

נבדלים מכל חומר? עד שיקנאו להחטיא האדם?

והשנית: היא כפירה גמורה [כלומר מינות גמורה], **בהאמין שהשם יתברך ברא כת מושלת על האדם להחטיאו? ולגרום כל רע וכל הפסד? אין זה רק כדברי** [הכופרים היוונים או הנוצרים] **אלה שאומרים, ששני אלוהות הן. אחד טוב, ואחד רע. ועל הכפירה הרעה הזאת שיצאה קודם מתן תורה בארץ מצרים שיצאו אבותינו משם, ובארץ כנען שבאו לירשה. הקפידה התורה מאוד, וכדי למחותה, הזהירה אזהרות רבות. ו[עם הכל** [בלומר, עם כל אזהרות התורה להרחיק הרבה מן מחשבות רעות כאלו וכיוצא בהם, עדיין] **נשארה האמונה בתוכם** [שיש כוחות אחרים המנהיגים את בני האדם], **עד ש**[בדעתם הרעה] **היו זובחים לשדים, כמו שאמר, "יזבחו לשדים לא אלוה חדשים מקרוב באו", ואמר, כי הם חדשים,** [כלומר] **שהתחדשו בליבות הפתאים, ומקרוב באו במחשבתם הרעה, לא שהיה להם מציאות** [קודם לכן, חלילה].

ועל דבר זה והנמשך אחריו, נחתם גזר דין על אבותינו ועלינו, להגלותינו בין האומות, כמו שאמר, "הם קנאוני בלא אל, כעסוני בהבליהם, ואני אקניאם בלא עם, בגוי נבל אכעיסם". וגוי נבל, נאמר על ישמעאל שחוקיו נבלים, והם שבאו באחרונה להכעיסנו, כדרך הזכרת הכתוב, "ויי הצדיק", [הוא יתברך] **מדד לנו מדה כנגד מדה** [כמו שעם ישראל חשבו דעה רעה, שיש ישות שנקראת "סמאל" שמסית אותם לעבירות והם צריכים לעשות למענו כל מיני דברים, ויש ממשלת טומאה המנהיגה את האדם, כך בדיוק] **המשיל בנו לא עם,** [וכל זה] **כנגד הממשלה והאלוהות שנתנו אבותינו ללא אלוה, והכעיסונו בחוקי גוי נבל, שהם חוקים לא טובים והבלי נבלה כנגד הבלי החוקים שהכעסנו בהם ה', הם שלמדנו מן האומות הקדומות שהם נמשכים אחר האמונה הבטלה ביחס הממשלה האלוהית לזולתו מלאכים או שדים או צבא השמים.**

ו[בכדי] **למחות הדעת הבטל הזה, בא עיקר הקורבן במקום קדוש ידוע, כמו שאמר, ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים, והם השדים** [שהם ישויות שדימו בני אדם, והם בלל לא קיימות. ובדיוק כמו שאלהים אחרים לא קיימים, כך השדים אינם קיימים. ומה שנמצא בתלמודים מפוזרים עניני שדים, כל זה חז"ל השתמשו במליצות ובשמות משותפים על מנת להעביר מסר כלשהו לקורא. ולהרחבה בענין זה, עיין היטב בספר מורה הנבוכים בכל חלק א'. ודו"ק.]. **כמו שביאר בהוכיחו אותם, "יזבחו לשדים לא אלוה", וכן תרגם אנקלוס, "ולא יזבחון עוד ית דבחיהון לשדין", ושאר המצות הנגררות בפרשה ההיא זאת היא הכונה בהם, כאזהרת אכילת הדם, וכמצות כסוי הדם, לפי שהיתה אמונתם הרעה שהדם מזון השדים, ועליו יתחברו ויעשו רצון עובדיהם".**

ע"כ דבריו הנפלאים, ויוצא שכל מי שמאמין שהבורא יתברך ברא כת אשר מושלת על האדם, ויש אף מלאך וישות שנקרא, "סמאל", שהוא וממשלתו בעצם אלו שמסיתים את האדם לחטאים חלילה, ואותו האדם צריך לעשות פעולות על להכניע את כוחו ואת ממשלתו, הרי הוא כמי שסובר ששני אלוהות הן חלילה. ואנו רואים בחוש, כי לא נפל מדבריו ולו דבר אחד, ועברו כמעט שמונה מאות שנה מדבריו, וכל דבריו דברי "נבואה" של ממש. ומה שכתב ספר מלמד התלמידים, דע קורא נעים, כי דבריו הם חותמת לכך, שכל הצרות שיש לעם ישראל הם בעבור מחשבות מינות כאלו וכיוצא בהן שנכנסו ביהדותינו הטהורה.

ודע כי מצאנו לדברי רבינו הטהור הרמב"ם, שמסיק בדעה שאינה משתמעת לשני

פנים, וסובר בדעתו, שכל חרון אף החמור שבתורה, כלומר, כל הצרות שנחשבות לחמורות שבתורה, וכל מה שקרה לאבותינו מן הגזירות הקשות והאיומות, הם תוצאה של מינות ועבודה זרה. כלומר, עם ישראל לעולם לא יקבל גזירות ותוצאות הרסניות על מעשיהם, אלא בעבור מינות ועבודה זרה.

וכמו שכתב בלשונו (ספר מורה הנבוכים חלק א פרק לו): "**הנה אבאר לך בדברי בתארים, על אי זה צד יאמר כי הבורא ירצה לו הדבר הפלוני, או יכיעסהו ויקציפהו, אשר בענין ההוא יאמר באישים מבני אדם, כי השם רצה אותם, או כעס עליהם, או קצף עליהם. ואין זה הענין כוונת זה הפרק, אבל כוונתו מה שאומר בו.**

דע שאתה כשתסתכל בכל התורה ובכל ספרי הנביאים, לא תמצא לשון חרון אף, ולא לשון כעס, ולא לשון קנאה, אלא בעבודה זרה לבד [כל שכן בדברי מינות, שחמור יותר מן העבודה זרה. כמבואר בדברי רבינו בספרו זה], **ולא תמצא שיקרא אויב ה', או צר, או שונא, אלא עובד עבודה זרה לבד. אמר ועבדתם אלהים אחרים וכו' וחרה אף ה' בכם, פן יחרה אף ה', להכעיסו במעשה ידיכם, הם קנאוני בלא אל כעסוני בהבליהם, כי אל קנא וכו', מדוע הכעיסוני בפסיליהם בהבלי נכר, מכעס בניו ובנותיו, כי אש קדחה באפי, נוקם הוא לצריו ומשלם הוא לאויביו, ולמשלם לשונאיו, עד הורישו את אויביו, אשר שנא ה' אלהיך, כי כל תועבת ה' אשר שנא, וזה הרבה משיסופר, אלא כאשר תעבור על כל מה שיש מזה הענין בכל הספרים תמצאהו** [שמדובר בעבירות של מינות ועבודה זרה]". **ע"כ.**

ורק מדבריו של רבינו יעקב אנטולי ורבינו הרמב"ם, מספיק היה שהאדם הנזכר אשר הקשה עלינו את קושיותיו, יבין, שלא רק שלא קיים מלאך רע שנקרא "סמאל", כי כל מה שהזכירו חז"ל את השם הזה, הכל הוא על דרך המשל והמליצה. כמו שכבר הארכנו במקום אחר וכתבנו בהשקפת התורה לאורו של רבינו הטהור הרמב"ם, שהמון מדברי מדרשי חז"ל הם מליצות ומשלים הבאים להעביר ענינים של מוסר ולעורר את העם לתשובה ומעשים טובים, ואף טמונים שם סודות גדולים, כמו שכתב רבינו בפתיחה ובהקדמה למורה הנבוכים. אלא יותר מזה, היה למקשה להבין, שרק את שמו של הבורא אסור לומר, והכל זה מיראתו יתברך. ואם ניתן אנו, יחסות בפינו לומר שלא להזכיר שמות מלאכים, הרי השוונו את מידת קונינו לבריותיו. וזו בושה גדולה מאין כמותה לעם חכם ונבון כמונו.

מה גם שכבר כתב הרמב"ם ודחה דעות רעות אלו, כמו שמבואר במורה (מורה הנבוכים מהדורת הרב קאפח עמוד קנח): "**אבל כאשר תתבונן בעצמותו מעורטלת ומופשטת מכל פעולה, לא יהיה לו שם נגזר כלל. אלא שם מיוחד להורות על עצמותו. ואין אצלינו שם בלתי נגזר כי אם זה. והוא "יהוה" שהוא שם המפורש בסתם,** [ו]**אל תחשוב זולת זה. ואל יעלו על לבך הזיות** [של אותם] **כותבי קמיעות, ומה שתשמע מהם** [דמיונות והבלים]**. או תמצא בספריהם הטפשיים, שמות** ["קודש" לפי דעתם הרעה]**, שהם מצרפים אותם, ש**[לפי האמת] **אינם מורים על שום ענין כלל. וקוראים אותם** [בדעתם הרעה] "**שמות**", **ומדמים שהם צריכים קדושה וטהרה, וש**[אותם שמות] **עושים נפלאות** [חלילה וחס]**. כל הדברים הללו,** [הם הזיות ו]**ספורים שאין ראוי לאדם שלם** [וחכם בעל שכל אמיתי] **לשומעם, כל שכן לסבור אותם. ולא יקרא שם המפורש בשום אופן, זולת**

[מלבד] זה השם [יהוה] בן ארבע אותיות". ע"כ. וקל להבין דבריו וההשלכות לכל אחד שצריך לקחת מאמרותיו.

אמונת גלגולים - לא סבר אותו חכם אמיתי מעולם!

וכעת נעבור לשאר דבריו של פלוני הנזכר שכתב וטען: "לועגים על נושא הגלגולים". ואנו משיבים לו כך: "לועגים"? לאמיתו של דבר ראוי לקונן על דעות אלו שנכנסו לעם ישראל, אשר בוודאי היו דחויים ללא כל ספק לבעלי התלמוד והמשנה, וכבר חלק רב מן הראשונים שמעו וראו כמה בני אדם שסברו דעות אלו שנכנסו לאט לאט לרובד היהודי, ודחו אותם בשתי ידים. ונציג אנו ממש בקצרה, את דבריהם של רבותינו הנאמנים למסורת תורה שבעל פה היא הקבלה למשה מסיני.

ונקדים תחילה ונאמר: "העולם הבא" הוא, אינו תחיית המתים, וגם אינו גן עדן. את הזכות לקום בתחיית המתים, ניתן לקנות רק כאשר חיים בעולם הזה. ואת הזכות להגיע לעולם הבא, שהוא עולם הנשמות, שבו אין אכילה ולא שתיה, ושהוא בעצם התכלית הסופית, ניתן לקנות רק אחר תחיית המתים, כאשר כל אחד יחזור בגופו שהיה בתחילה, ויחיה חיים מאושרים וארוכים מהרגיל. ובוודאי ופשוט אצלנו, שאין דבר כזה הנקרא, "גלגולים", כלומר, עצם ההנחה, שאדם לאחר פטירתו, חוזר נשמתו חלילה בגוף אחר, דבר זה דחוי הוא מהמון טעמים.

וכמובן על מנת לאמת את דברינו, נביא ונציג כאן בתחילת הדברים, מעט ממה שכתב רבינו רב סעדיה גאון, בספרו המוכר והידוע, "האמונות והדעות" (מאמר ששי הוצאת הרב קאפח עמוד ריד): וז"ל: "וראיתי להזכיר אחר דברים אלו, מה שנחלקו בו, אשר נחלקו בעצם הנפש מה הוא ... והנני אומר, כי אנשים ממי שנקראים יהודים [=לשים לב היטב ללשונו של רבינו רב סעדיה גאון, שמכנה את אותם המאמינים באמונת הגלגול "נקראים יהודים", כלומר רבינו סובר שמי שנוטה אחר דעות אלו, יש ספק בכלל על יהדותו], מצאתים מאמינים ב-[אמונת ה]-גלגול, וקוראים אותו, "ההיעתקות", ועינו לדעתם, רוח ראובן [תחזור ו]-תהיה בשמעון, ואחר כך [טוענים ואומרים שתחזור רוחו שוב] בלוי, ואחר כך [תחזור שוב רוחו לאחר פטירתו ותחזור רוחו שוב] ביהודה.

ומהם או רובם [בנוסף למה שסוברים בענין הגלגול בעצם בני אדם, עוד] סוברים [הם], שיש שתהיה רוח האדם [חוזרת] בבהמה, ורוח בהמה [חוזרת] באדם, ודברים רבים מן ההזיות הללו והבלבולים ... וזה ירחמך האל, מורה על עודף סכלותם [=כוונת רבינו, שכאשר בני אדם רק חושבים על דברים מעין אלו, כלומר שקיימים, זה דבר לכשעצמו מורה על טפשותם ועל רמת שכלם הירוד], שהם חושבים שגוף האדם [כלומר החומר שבו המטה אותו לאחד מן הדרכים], משנה את הנפש מעצמותה ועד כדי [=כך] שעושה אותה נפש אדם אחר שהיתה נפש בהמה [=כוונת רבינו, שאע"פ שנשמת האדם ורוחו נמצאים בגוף האדם, הנה מסביר רבינו שכאשר אדם חוטא בגופו, אין לו השפעה על עצם הנשמה ורוחו, כלומר, אין לאדם יכולת בעבירות שעושה או במצוות, לשנות את הנשמה או לפגוע במהותה, וכל עבירה אשר עושה, משפיעה על האדם בחיי חיותו או במה שישלם אחר המוות. כלומר, מה שאנו רואים שבני אדם נענשים בעולם הזה, לא מפני שהם צריכים לתקן את נשמתם או שנשמתם נפגעה, אלא הענוש שלהם בא, על מנת שיפיקו מוסר שהלכו בדרך לא טובה, וייתקנו את דרכם ויחזרו בתשובה. אולם לאחר המוות, לא שייך כבר שום תיקון, כי אין שלימות ולא תוספת לאחר המוות, וכדברי דוד המלך

שאמר "במתים חופשי". (תהלים פח ו). וכל זה מכיון שאי אפשר לתקן נשמה, כי היא בעצם אף פעם לא נפגעה! ממשיך רבינו ואומר, שמפאת מחשבה זו].

ולא די בכך שהם עשו את עצמות הנפש מתהפכת [=כלומר משתנה, ועל ידי כן נצרכת לשיטה זו להכנס בבהמה וכיוצא, כי הרי ככל ששונה יותר בעבירות, כך נפגעת הנפש יותר ויותר לדעתם!], **ו**[הם, אותם סוברי שיטה זו], **לא קבעו לה עצמות אמתית, אלא שסתרו דבריהם, ועשו אותה משנה את הגוף והופכתו, והגוף משנה אותה והופכה, וזהו** [וראי] **היציאה מן המושכל** [=היציאה מכל מחשבת אמיתית וחכמה] **... ואומרים כי הבורא מעשיו צדק, ואינו מייסר טף אלא על עוון שהזידה בו נפשם, בזמן שהיתה בגוף אשר לפני גופם.** [=והנה מחשבה זו שהיתה דאז בזמנו של הרס"ג, צברה תאוצה בזמנינו אנו, וכל ולד שלצערינו הרב נולד חולה, או נולד עם בעיה חמורה בגופו שהתגלתה במשך השנים, סוברים המון בני אדם, כי זה הוא גלגול של אדם מהדורות הקודמים, ויש מהם שאומרים, שכאשר אדם רשע נפטר מן העולם, חוזר הוא בתור ולה, ואותו ולד שהוצרך לחזור בו להיולד מחדש, כתוצאה מפגיעת נשמתו של אותו רשע בחיי חיותו על ידי מעשים שעשה גופו, בעת חוזר בגלגול, אמנם כאשר חוזר בגלגול, נולד עם תאוות חזקות ביותר, ורצון עז להיות רשע, ולעשות מעשים רעים, ויש לו נטיה לעשות הרע, וקושי לבחור בטוב! וטעמם ונימוקם, שהרי בגלגול הקודם נשמתו נפגעה, ולכן בעת אין לו יכולת מספיק חזקה לבחור ולעשות מעשים טובים, אלא בחירתו נוטה יותר לעשות מעשים רעים, כלומר, כתוצאה מפגיעת נשמתו על ידי עבירותיו שעשה בגלגול הקודם, היא זו אשר מושכת אותו לאחד מן הדרכים הרעים!

והנה, דבר זה, כלומר דעה מופסדת זו, בוודאי כי סותרת את יסודות דת האמת, ונוטה אל הכפירה. כמו שכתב רבינו הטהור (רמב"ם הלכות תשובה פרק ה הלכה א - ג): "רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו ... אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומות העולם, ורוב גולמי בני ישראל, שהקב"ה גוזר על האדם מתחלת ברייתו להיות צדיק או רשע, אין הדבר כן אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם או חכם או סכל או רחמן או אכזרי או כילי או שוע וכן שאר כל הדעות, **ואין לו מי שיכפהו ולא גוזר עליו ולא מי שמושכו לאחד משני הדרכים אלא הוא מעצמו ומדעתו נוטה לאי זו דרך שירצה**, הוא שירמיהו אמר מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, **כלומר אין הבורא גוזר על האדם להיות טוב ולא להיות רע, וכיון שכן הוא נמצא זה החוטא הוא הפסיד את עצמו**, ולפיכך ראוי לו לבכות ולקונן על חטאיו ועל מה שעשה לנפשו וגמלה רעה ... ומפני זה הענין נאמר מי יתן והיה לבבם זה להם, **כלומר שאין הבורא כופה בני האדם ולא גוזר עליהן לעשות טובה או רעה אלא הכל מסור להם**". ע"כ בקיצור נמרץ עיין שם.

ויש מהם אומרים, שהתינוק הזה נולד על מנת לתקן אדם צדיק, כלומר צדיק שנשמתו נפגעה על ידי איזה עוון שלא עשה עליו תשובה בחיי חיותו, וחוזר כעת לתקן את עצמו. **ועל מנת שלא יחטא שוב, הוזקק זה הצדיק, לחזור אל זה הולה, בתור ולד חולה, שלא יוכל לעשות עבירות בחיי חיותו, ואף ימות מוקדם מן הרגיל, על מנת לתקנו.** ובזו המחשבה, מלבד שאמרו שהגוף מסוגל לפגוע בעצם הנשמה, וזה מה שסותר כאן הרס"ג ועומד על דבריהם. **עוד מבואר בפשטות על פי שיטה זו שלהם, שנמצא בכך עקירה של פסוק ויסוד מפורש בתורה** , שהרי נאמר בתורה (שמות פרק לד פסוק ז פרשת כי תשא): "נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה **פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים וְעַל בְּנֵי בָנִים עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים**". ולמדים אנו מתוך דברים אלו על פי קבלה למשה מסיני, כי זה הפסוק ידבר על ילדים קטנים שיש לאדם פחות מגיל מצות, שכל דבר אשר יבוא עליהם חלילה, לא יבוא דבר זה, אלא בעבור עוונות ומעשים של הוריהם. ונמצא, מי שסובר את אמונת הגלגול הנזכרת, הרי שמונע בכך את יסוד התשובה מעם ישראל, **כי אם ההורים יבינו שילדיהם חולים ומעונים בעבור עוונותיהם, בכך יהיה תועלת בשתי דברים מעולים וטובים: א) יצילו את ההורים מעוון, כלומר יגרמו להם לפשפש במעשיהם. ב) הילדים ינצלו מחוליים קשים לא עלינו. וממשיך הרס"ג ואומר**], **ועל זה יש תשובות**

רבות, הראשונה, שהם התעלמו מאחד סוגי הגמול אשר הזכרנוהו, ועוד שאנו נשאל אותם על המצב הראשון, כלומר, בתחלה כאשר נבראה, האם הטיל עליה ה' משמעת מסויימת או לא? ... והייתי חס על דברי מלהזכיר שטתם, וראוים הם לכך [שלא אזכיר דבריהם], לעוצם גריעותה, לולי שאני חושש לפתאים [=כלומר לא כתב רבינו דבר זה, אלא מפני שחשש שדעה זו תבנס עמוק ליהדות הטהורה. ובאמת שכך קרה]". ע"כ. וראוי מאוד לעיין בדבריו אשר מביאם באורך, וכל מה שהבאנו כאן הוא בקצרה ממש, ורק על מנת להראות לקורא שדעות אלו נחשבו לזרות מאוד בעיני רבותינו בעלי המסורת והמסורה.

והנה, רבי אברהם בר חייא אשר נקרא בפי כל - "הנשיא", שם זה ניתן לו בעקבות היותו מזרע דוד המלך. מבני בניו של חזקיה ראש גלות בבל, שהיגרו לספרד. כותב במילים ברורות (הגיון הנפש עמוד ה'): "אם אויל וחסיד הוא, אין נשמתו יכולה להפרד מאויר העולם השפל, היא חוזרת להדבק ליצור, ולהתחבר בו פעם שניה ושלישית עד שתקנה חכמה. אלו הן דברי חכמי המחקר, כפי סברתם [המשובשת] ושיקול דעתם [הסכל], כי לא זיכם המקום לקבל התורה הקדושה, ואין אנו ראויים לשמוע אליהם. ע"כ. וכן כתב במגילת המגלה, ודיבר בחריפות נגד אמונת הגלגול, אשר אמרו שהנפשות נעתקות מגוף אל גוף בכל מיני החיים, עד שהן חוזרות באחרונה אל הגוף הראשון, דברי אלו הם הבאי והבל גדול. ע"ש.

וכן כתב רבינו רבי אברהם בין הרמב"ם (מקור חיים פרשת תצא דף קכג' בענין היבום): "שקצת מן החסידים מן האומות הקדמונות, אחר שזה אצלם שקר השארות הנפש מבלי גוף, והאמינו שנפש האדם יש לה השארות, הוצרכו מפני זה להאמין בהוללות הגלגול, והוא שנפש המת בעת הפרדה ממנו, תתגלגל ותכנס בגוף אחר, ותשכח הגוף אשר היתה בו, וזה הדעת לא סבר אותו חכם אמיתי, ולא האמין בו בעל תורה, אבל הוא מהוללות דעות הקדמות [=רבינו רבי אברהם בן הרמב"ם משווה את אותם מאמיני אמנות הגלגול, לאותם הכופרים והמינים אשר אינם מאמינים בחידוש העולם, כלומר שהקב"ה עשה את העולם יש מאין], אשר מחה ה' שמם מן העולם". ע"כ. והנה כל מי שיש לו מעט שכל בקודקודו, יראה יבין וישכיל, כי דבר זה של ענין אמונת הגלגול, אינו בגדר "מחלוקת", שאם היה בגדר מחלוקת, רבינו הרס"ג לא היה מכנה אותם ולועג להם וכותב עליהם שהם סכלים, וספק אם הם יהודים, ואומר עליהם הזיות. כלומר, כוונתי לומר, שאם היתה דיעה כזו, ואפילו אחת, של אחד מחכמי ישראל כנון הנביאים, או בעלי המשנה והתלמוד וכו', ומעולם רבותינו לא היו מדברים בצורה חריפה כזו כלפיהם חלילה. ובפרט מה שכתב רבי אברהם בן הרמב"ם, והשווה אותם לכופרים ומינים שאין להם חלק לעולם הבא. ומכאן תשכיל, שבוודאי ענין זה של אמונת הגלגול, אין חכם אמיתי ולו אחד שהחזיק או סבר ממנה.

גם הרד"ק כתב (תהלים פרק קד פסוק ל): "אמרו קצת חכמי המחקר [=לשים לב שמדובר על חכמי המחקר הגוים], כי כל חי אחרי מותו יקום, כי הנפשות הם עתידות להתגלגל ולחזור לעולם, אבל אינן חוזרות אל החומר הראשון כמו אותו החומר בעצמו, ויהיה זה תמיד לכמה אלפי שנה. וגדולי הפילוסופים [=הגוים] אומרים כי לא תשוב הנפש אל הגוף לעולם, כמו שאמר איוב (שם יד, יב): "עד בלתי שמים לא יקיצו".

וְלֶאֱמוּנָתֵנוּ אנחנו זרע ישראל, והמחזיקים בֶּאֱמוּנָתֵנוּ, יהיו הנפשות חוזרות אל החומר הראשון אשר יצאו ממנו, [רק] לזמן תחיית המתים, אשר יַעֲדֵנוּ בו האל יתברך, ויהיה זה על דרך נס ופלא, ולא כפי הטבע". ע"כ. וגם בספר מקור חיים (עמוק קבג' בענין היבום) הביא את דברי רבי בנימין מטודלה (מסעות רבי בנימין ז"ל עמוד כ' סימן כט') שכתב, "יש מי שחושב שענין היבום הוא ראיה לגלגול הנפשות, ואומרים כי [כל] נפשות עשרת הרוגי מלכות, הם נפשות עשרת השבטים ... ומביאים ראיות אחרות, שאין להם רגלים להשען עליהם, ואותם המאמינים בה מטה לאמונת אומה שקורים "פגאנוש" [=דרוזים], שאומרים שהנפש בצאתה מגוף אדם טוב, תכנס בגוף ילד הנולד באותה שעה, ואם אדם רע הוא, תכנס בגוף הכלב". ע"כ.

והנה גם החכם רבי אברהם אבן דאוד הלוי (ספר האמונה הרמה עמוד 39 שנת הדפסה תרי"ג): " [יש לכתוב כמה דברים בענין] ביטול [אמונת] הגלגול, אומר: אמנם אם היה לאיש הנפש הראוי במזגו המחודשת עם חידוש מזגו, ועוד זאת הנפש אשר כבר נפרדה מגשם, היה לאיש אחד שתי נפשות [=אם היה אדם חוזר בגלגול כפי שיטתם]. וזה הדבר לא ישער בו אחד מעצמו לעולם [=שיהיה לו שנתי נפשות, כמו שמסביר ואומר], רצוני שישער [=האדם, המאמין באמונת הגלגול], שיהיה לו שתי עצמויות.

ואם היה, אמנם הגיע לו הנפש המוסרת מאיש אחד לבד, ולא תהיה ראוי לו זאת הנפש בעינה, עד שיהיה המזג גם כן הוא, הנה לא יאמר ההעתק, רצוני, שהיתה נפשו באיש אחר, אבל יאמר יחזור הוא בעינו וההיה נמצא מוחש אחר העדרו מן החוש. וזה דבר [=מחשבת אמונת הגלגול הכוזבת] לא היה לעולם [בעם ישראל], ולא יעבור שיהיה [=ומחשבת אמונה זו גם לעולם לא תהיה אצל חכמי ישראל אמיתיים בעתיד], ונשים בזה מספיק במה כיוונו עליו". ע"כ.

ואפשר להביא עוד ראיה ממה שנאמר (ישעיהו פרק כב פסוק יג - יד): "וְהִנֵּה| שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה הָרֹג| בָּקָר וְשָׁחֹט צֹאן אָכֹל בָּשָׂר וְשָׁתוֹת יַיִן אָכוֹל וְשָׁתוֹ כִּי מָחָר נָמוּת: וְנִגְלָה בְאָזְנָי יְהוָה צְבָאוֹת אִם־יְכֻפַּר הֶעָוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד־תְּמֻתוּן אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה צְבָאוֹת". וכתב התרגום יונתן, "אֲמַר נְבִיָא בְאוּדְנִי הֱוִיתִי שְׁמַע כַּד אִתְגְזַר דָא מִן קֳדָם יְיָ צְבָאוֹת אִם יִשְׁתְבַק חוֹבָא הָדֵין לְכוֹן עַד דִי תְמוּתוּן מוֹתָא תְנְיָנָא אֲמַר יְיָ אֱלָהִים צְבָאוֹת". ואם יש גלגולים או היסורים נמצאים לאחר פטירת האדם, בשביל מה צריכים הם למות פעם שניה?, אלא ודאי מדבר ה' יתברך שלא יכופר זה העוון, עד אשר ימותו שוב, רק כאשר יקומו מן הקבר, ואז יקבלו עונשם על אשר עזבו את ה' יתברך.

ולכן מבואר יוצא שאין מקור וכסיס כלל לאמונת הגלגול כפי שהוכחנו בקצרה. ועוד יש לנו להביא את דבריו של רבינו הטהור הרמב"ם שכתב במסכת אבות (פרק ד משנה טז): "רבי יעקב אומר העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוזדור, כדי שתכנס לטרקלין". וכתב הרמב"ם, "טרקלין - היכל, ופרזדור - מסדרון. והמשל מובן, והכוונה ידועה, ש[רק] בזה העולם, יקנו המעלות אשר בהן יזכה האדם לחיי העולם הבא, וזה אמנם הוא דרך ומעבר להההוא. כבר בארנו בעשירי מסנהדרין, שאין אחר המוות שלימות [=כלומר אין שום סיכוי לשום אדם לתקן את עצמו אחר המוות, כל שכן שיתקנוהו אחרים.], ולא תוספת [=כלומר, אחר הפטירה לא רק שאי אפשר לתקן את האדם, אלא גם אי אפשר לעלות במעלה יותר מאשר נמצא בה]. ואמנם [=אבל כל זמן שאדם חי] ישלם האדם ויוסיף מעלה בזה העולם. ואל זה רומז שלמה באומרו (קהלת ט י): "כֹּל אֲשֶׁר תִּמְצָא

יָדֶךָ לַעֲשׂוֹת בְּכֹחֲךָ עֲשֵׂה כִּי אֵין מַעֲשֶׂה וְחֶשְׁבּוֹן וְדַעַת וְחָכְמָה בִּשְׁאוֹל אֲשֶׁר אַתָּה הֹלֵךְ שָׁמָּה". **אלא במצב אשר ילך האדם - בו ישאר לעולם.** [=בו ישאר לעולם, כלומר, אין שום גלגולים! במצב שאדם עזב את הגוף בעולם הזה ומת מן העולם, אין שום סיבוי לשום סוג של תיקון].

ולזה [=כלומר, מפאת הסיבה, שאי אפשר לתקן את מצב האדם לאחר המוות, ואי אפשר למסור לו זכויות, או להביא לו סוג של תיקון מסויים לנשמתו, לכן מסיבה זו], **ראוי להשתדל בזה הזמן הקצר המועט** [בעולם הזה], **ולא לאבדו אלא בקניית המעלות בלבד, לפי שאבדתו גדולה, הואיל ואין לו תמורה** [=שום תיקון בשום סוג של מצב בעולם], **ואין לו** [שום] **תקנה. ולידיעת החסידים זה** [ומכיון שהדבר ברור אצל החכמים האמיתיים, לכן] **לא ראו לכלותו אלא בחכמה ובהוספה, והרויחו זמנם כולו על פי האמת, ולא בזבזו ממנו בעניינים הגשמיים, אלא עת קצרה ביותר, ובדבר שאי אפשר בלעדיו. ואחרים - אזל מהם כולו בעניינים הגשמיים בלבד, ויצאו ממנו כמות שנכנסו, "כל עומת שבא כן הלך", והפסידוהו כולו הפסד נצחי. וההמון כולם יהפכו האמת בזאת השאלה, ויאמרו על הכת הראשונה שהם הפסידו העולם, ועל הכת האחרונה שהם הרויחו העולם,** והענין בהפך, כמו שסיפרנו, "שמים חושך לאור ואור לחושך" **ואוי למפסידים באמת! וזה הענין הוא אשר לקחו שלמה לעיקר בקהלת, בשבחו רווח העולם ובגנותו הפסדו, ובבאור שאין רווח ולא יכולת אחר המוות בדבר אשר החמצת כאן. וזה כולו אמת, ואם תתבונן בזה הספר** [=כלומר, בספר קהלת], **זאת ההתבוננות תתבאר האמת". עכת"ל.**

וכתב רבינו המאירי (בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף ל עמוד א): "**לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות בחייו, שמאחר שמת אין לו תורה ומצות, ואין תשובה לנפש אחר מיתה.** ו[הרי תלמד דבר פשוט זה מדרך העולם] **מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת. מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת? וכבר הארכנו בענין בחיבור התשובה". וכן כתב בחיבור התשובה שהזכיר** (משיב נפש מאמר א פרק ג): "**בעולם הזה מי שהוא קטון יכול להעשות גדול ו**[בעולם הבא] **מי שהוא גדול אינו יכול להעשות קטון, וכן הוא אומר מעות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות, בעולם הזה מי שהוא מעות יכול לתקון ומי שהוא מחוסר יוכל למנות אבל בעולם הבא מי שהוא מעות אינו יכול לתקון ומי שהוא מחוסר אינו יכול להמנות". ע"כ. והרי לך קורא נעים, כי אחר המוות אין שום "תיקון" לאדם. אלא במצב שהלך בחיי חיותו כך הוא נשאר לעד.**

והנה אמר החכם באדם בספר משלי (פרק יד פסוק טו): "פֶּתִי יַאֲמִין לְכָל־דָּבָר וְעָרוּם יָבִין לַאֲשֻׁרוֹ". **וכתב המאירי בחיבורו ופירוש לספר משלי** (עמוד קמ' שנת הדפסה תשכט'. ובהוצאה חדשה שנת הדפסה תשפג' עמוד קעה): "**אמר** [שלמה המלך] **שהפתי יאמין לכל דבר שישמע** [=מאחרים], **אם אפשר, אם נמנע** [=כלומר שלא יתכן שיהיה, גם לזה הפתי יאמין], **אם קרוב אם רחוק** [=שלא יוכל להיות הדבר בדעת אדם גדול וחכם, גם לזה יאמין הפתי]. **וערום, המתחכם בדעתו,** [הוא זה אשר] **יבין לאשורו, כלומר למצערו, משל שיתחכם בעצמו על הדבר הנשמע** [=כלומר כאשר הוא שומע דבר מפי בני אדם הוא חוקר בדעתו], **אם אפשר** [=שיהיה מה ששמע], **אם נמנע** [הוא מן המציאות], **אם קרוב אם רחוק. וחכמי המוסר אמרו, אם המספר** [הוא] **פתי, יהיה השומע פקח.**

ועם היות זה הערה המונית, ראוי לכל [אדם] **משכיל, לבחון בדעתו מה שראוי להאמין עיקר הענין. ובענין הנסתר** [ממנו], **אם באמונות** [=בעניני הדת וההשקפות], **אם בחכמות. באמונות,**

שיזהר [האדם] מ[ל]האמין הנמנעות בחוקו יתברך, ולא ישים בגדר האפשר, מה שהמנעו טבע קיים. והערום יתבונן [=החכם יתבונן בדעתו], איזה מן הנמנע ראוי להאמין, אע"פ שאפשרותו אינו קרוב כל כך, בענין המופתים בשינוי הטבעים, והפינות הנמשכות להם, שאין במניעתם טבע קיים, ולא בהכחשתם מופת חותך, וכ"ש שהלחיצות בסתירתם גדולות ובצורות וקשות יותר בבחינתם נחת מזה לזה. ואיזה ראוי להרחיק מכל וכל כהתהפך הראשים בענין שוב העצם מקרה או מקרה עצם. או ש[חלילה יחשבו כך] האל יתגשם, או ישתנה [=כלומר, שלעולם ועד אסור לחשוב בדעתינו שהאל יתברך מתפעם, משתנה, מתפעל ויש לו מאורע ממאורעות הגופים חלילה]. או יברא כמותו [=כלומר אסור להעלות על לב חלילה, שהאל יתברך חילק עצמו לגורמים מפאת סיבות אשר כתובים בכמה ספרים חיצונים], ו[כל] הדומים לאלו מהנמנעות במוחלט בטבע קיים.

וב-[ענין ה]-"חכמות", במה שאין צד אמונה תלוי בו להתחייב האמנתו מצד העיון, כמציאת השד והעדרתו [=שכביכול אומרים, כי "שד" הוא לא רק שם משותף לענינים המזיקים, אלא טוענים בני אדם שיש לו מציאות ממש! ודבר זה אינו כותב המאירי, כי אין מציאות לשדים! אלא הוא שם משותף לענינים שונים].

וכביטול החלק והמצאותו, ובביטול מציאות הריקות וקיומו, ואמונת ההעתק [=אמונת גלגול הנשמות] וקיומה, וייחס [=בעקבות האמונה הכוזבת של אמונת הגלגול], החיות בצומח וכיוצא בהם כענין חלקי הנפש ובכלל מציאותה, ושאר דברים [=אלו וכיוצא בהם, שהם דברים] נסכלים [=דברים טפשיים], חשבום קצת הקדומים [=שהם, אותם הדברים הטפשיים, חשבו אותם ל-]דברים אמיתיים, ומי יתן החרש יחרישון ותהי להם לחכמה". ע"כ.

וכתוב בתורה (בראשית פרק נ פסוק ב פרשת ויחי): "וַיְצַו יוֹסֵף אֶת־עֲבָדָיו אֶת־הָרֹפְאִים לַחֲנֹט אֶת־אָבִיו וַיַּחַנְטוּ הָרֹפְאִים אֶת־יִשְׂרָאֵל". והנה ישאל השואל, מה ענין "חניטה" שציוה יוסף את עבדיו לעשות לאביו יעקב? וכתב הרש"ר הירש (בראשית פרק נ פסוק ב פרשת ויחי): " ... והנה זו גם עיקר כל חניטת המת. ממלאים את הגוף - שנתרוקן מקרביו - ומחדירים בו חומרים בשמיים ... הרי כאן ניגוד מעניין בין ההשקפה המצרית - הבאה לידי ביטוי בחניטת המתים - לבין ההשקפה היהודית. יש לעמוד על ניגודים כאלה, כל מקום שהם נמצאים, ויש להבליט אותם בייחוד מול אלה, הכופרים בתורה משמים, וב"יצירתו של משה" רואים רק את פרי "גאונותו", שינקה מחכמתם של כהני מצרים. מה רב הניגוד המתגלה כאן! המצרי חנט את הגוף, למען יעמוד בייחודו הפרטי. ואילו הנשמה לא עמדה באישיותה המיוחדת. היא נדדה מגוף לגוף - ועברה גם בגופי בהמות - פשטה צורה ולבשה צורה בגלגולים רבים. [=כך מאמינים אלו הנוטשים את תורת משה, והולכים במחשבת הבל הגויים!].

אך לדידן [=אנו היהודים], עומדת הנשמה לעד, ואילו הגוף [=הוא] נודד; משעה שהנשמה נאספה אל עמיה, דבר אין לגוף עם האישיות, אלא מצוה היא להביא את הגוף מיד במגע קרוב עם האדמה המפוררת (ע' סנהדרין מו ע"ב). הרי [הגוף לדעתינו] הוא שב אל העפר, ועובר בכל גלגולי הגופים החומריים. המצרי מאמין בגלגולי נשמות, והוא מבקש להגן על הגוף מפני כל אפשרות של שינוי. אך היהודי מאמין במציאות אישית ונצחית של הנשמה, והוא מוסר את הגוף לשינויים חומריים. אולי דוקא משום כך הבליט יעקב במצרים: "אני נאסף אל עמי קברו אתי" וגו' (לעיל מט, כט), כפי שהערנו לעיל. אפשר ודוקא חוסר האמונה באישיות קיימת

של הנשמה - הוא שהביא בעקבותיו את מנהג חניטת הגופות, וכן את המבנים העצומים של הפירמידות שנועדו למשכנות המתים. מכיון שהאמינו כי הנשמה נודדת, ביקשו להחזיק לפחות את הגוף. הנה לא היתה החניטה מנהג יהדות, ויוסף התחשב כאן במנהגי המצרים; אילו נמנע מלחנוט את אביו, היו רואים זאת כפגיעה בכיבוד אב. אולי משום כך השביע יעקב את יוסף שלא יקברנו במצרים, לבל יעשו עבודה זרה מגופו, כדברי חז"ל (בראשית רבה צו, ו); שכן ביסודו של דבר הרי שמירת החנוטים הנהוגה במצרים, איננה אלא עבודה זרה". ע"כ. ומבואר מדבריו ללא כל ספק, כי אמונת הגלגול, אינה שייכת לעם היהודי הטהור כלל! אלא זו אמונת המצרים אשר היו דבקים בחומר!

ונאמר (איוב פרק יד פסוק יב): "וְאִישׁ שָׁכַב וְלֹא־יָקוּם עַד־בְּלִתִּי שָׁמַיִם לֹא יָקִיצוּ וְלֹא־יֵעֹרוּ מִשְׁנָתָם". וכתב הרלב"ג, "וזה , כי יש לעין תקוה אחר הכרתו או אחר זקנתו או אחר מותו , ואולם האדם כאשר מת - כבר נכרת לגמרי, אבדה ממנו תקוה שישוב לחיות, ולזה ראוי שתעזבהו וישלים ימיו. הנה כמו שכאשר אזלו המים מני ים והנהר יחרב ויבש, לא ישאר בהם דבר מן המים ההם שיהיה כחיי אל שישובו בו הים והנהר לאיתנם , כן האיש כאשר מת לא יקום לעולם, כי לא ישאר בו דבר שיהיה כחיי על שישובו בו החיים האנושיים עד שיפסדו השמים. המתים לא יקיצו ולא יעורו משנתם, רוצה לומר, שלא יחיו אחר המות, כמו שלא יפסדו השמים". ע"כ. ומבואר מדבריו שמבוססים על דברי ספר איוב, שלעולם ועד לא יתכן שאדם מת, נפשו תשוב לחיות! כמובן עד הזמן של תחיית המתים במהרה אמן.

ולאחר כל זאת אחד מן התלמידים מצא לרב ניסים גאון (פירוש רבינו חננאל לראש השנה, מהדורת מכון וגשל, בסוף הספר מובא מגילת סתרים כתב ידו של רב ניסים גאון עמוד ט-י): " ... **ומי שמת ורבו עבירות יורש גהינם, ואינו נוטל שכר כלל על זכויותיו, אלא פוחתים לו מן הפורענות כשיעורן. ואם כבר גמלו הקב"ה על אותו מיעוט מצות קלות שעשה בעולם הזה, נפרעין ממנו על כל עבירות שעשה משלם.** ושכרם של צדיקים שראוי להם על זכויותיהם בעולם הבא, אין דרך לכל היצור ולא לסטן להחסיר ממנו כלום, אלא נתקיים להם באמת ובתמים שיזכו בו. שאי אפשר שלא יגיע להם שכרם משלם. וכמו כן מי שמת כשהוא רשע, אין דרך להתפלל עליו כדי שיזכה עם הצדיקים, ואותה תפילה אינה מועלת כלום! לפי ששכר שראוי לצדיקים אינו אלא הטורח והעסק שסבלו בעשיית המצוות, ויתחזק מעבירות, אבל מי שהלך אחר תאוותו להתעדן בעבירות, היאך יתכן שיהיה לו חלק טוב? [בתמיהה]! זה ודאי מבוטל ורחוק מן הדעת". ע"כ.

וכן מפורש בכתוב (בראשית פרק ג פסוק יט): "בְּזֵעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם עַד שׁוּבְךָ אֶל־הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לֻקָּחְתָּ כִּי־עָפָר אַתָּה וְאֶל־עָפָר תָּשׁוּב". וכתב התרגום ירושלמי, "בעמל כף ידך תאכל מזון, עד שתשוב לאדמה שמִמנה נבראת, כי עפר אתה ולאדמה תשוב. שמן עפר אתה עתיד לקום ולתת דין וחשבון על כל מה שעשית ביום הדין הגדול". ע"כ. והרי שבידינו ראיה חותכת וניצחת, מהתרגום ירושלמי שנכתב כשלוש מאות שנה לאחר חתימת התלמוד הבבלי, שמתרגם את הכתוב ומסביר, שיום הדין והתשלום על העבירות הוא רק בתחיית המתים.

אמירת "קדיש" - שבח לבורא ולא תיקון נשמות!

ונעבור לעוד אחת מאמרותיו של המקשה הנזכר שעמו אנו דנים בסדר ויכוח זה. ושאלתו היא כך: "אתם אומרים שאפשר וראוי גם לומר את הקדיש בשפה העברית, האם הדברים הללו נכונים"?

ותשובתינו היא פשוטה ביותר על קושיה שלאמיתו של דבר, כלל אינה קושיה. אבל בכל זאת נענה. הנה על פי חז"ל בעלי המשנה והתלמוד, לא נתקן הקדיש, אלא על מנת להגדיל ולרומם את שמו יתברך בעיני העמים, וכן בעיני עם ישראל השומע מאמר זה מפי החזן! וכן, אנו זהירים בלשוננו במה שכתבנו ואמרנו, "**בעיני העמים**", מכיון שהקב"ה אצל עם ישראל בוודאי כי מקודש ומרומם! אבל הגוים אשר קמים עלינו לכלותינו, סוברים בדעתם כי עזב הקב"ה את הארץ ובפרט את עם ישראל, וחושבים בדעתם כי הקב"ה אינו משגיח עליהם כלל.

ולכן, על מנת להגדיל ולקדש את שמו יתברך ברבים, וגם להכניס רוממות בעיני קהל עם ישראל השומע מאמר זה, אנו אומרים שבח שנקרא, "יהא שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים וכו'". וכמו שנאמר (יחזקאל פרק לח פסוק כג): "**וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדַּשְׁתִּי וְנוֹדַעְתִּי לְעֵינֵי גּוֹיִם רַבִּים וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה**".

ומכיון שאמירת שבח ומאמר נוסח הקדיש הינו שבח לבורא עולם, כלומר, שבח שנאמר על ידי החזן או על ידי זה שנבחר לומר קדיש לאחר לימוד תורה וכיוצא, ושבח זה בא על מנת לגדל ולרומם את שמו יתברך בעיני הבריות, ולא על מנת לבטל כוחות מסויימים, או להשפיע באיזה שהם עולמות חלילה וחס, אלא כל מטרת נוסח ומאמר הקדיש, הוא על מנת לגרום הכנעה בלב בני אדם כלפי מי שיצר אותם. ולהבדיל אלפי הבדלות, כאשר אנו שומעים כי עשרה אנשים משבחים אדם פלוני, אנו משתכנעים מעט, שאותו אדם הוא בעל מעלה. ואם בתוך השבח הזה, ישבחוהו במילים שאין רגילות לומר אותם על רוב המוחלט מבני אדם, אז בוודאי כי אנו נחזיק מאותו אדם לאיש בעל מעלה גדולה מאוד.

כלומר, מה שאנו באים לומר, זה שיש ענין חשוב מאוד, להזכיר לבני אדם כמה פעמים ביום את רוממות האל יתברך ולהשמיע לאוזניהם דבר זה, כי כאשר אנו משבחים את יוצרינו ושומעים את גדולתו ואת עוצמתו, אז אנו מכניסים יראת שמים בליבנו ולעולם לא נשכח אותו יתברך בכל דרכינו.

ועל זה כבר אמר שלמה המלך עליו השלום (משלי פרק ג פסוק ה - ז): "**בְּטַח אֶל יְהוָה בְּכָל לִבֶּךָ, וְאֶל בִּינָתְךָ אַל תִּשָּׁעֵן: בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָעֵהוּ וְהוּא יְיַשֵּׁר אֹרְחֹתֶיךָ: אַל תְּהִי חָכָם בְּעֵינֶיךָ יְרָא אֶת יְהוָה וְסוּר מֵרָע**". והנה לפני שנמשיך את הדברים ונציג את דבריו של רבי אברהם בן הרמב"ם. יש להביא כאן לפני הקורא את נוסח הקדיש בלשון הקודש, ומתוך קריאת נוסח הקדיש בלשון הקודש, כבר יתברר לאדם בעל שכל ישר, שכל ענין זה של אמירת קדיש, באה על ידי שנכניע את עצמינו כלפיו יתברך, ונבין כי אם לא הוא יתברך, אין לנו תקווה ולא מנוס, וכל מה שלא יעשה האדם, הכל הוא בגדר תוחלת שווא!

והנה נוסח הקדיש בשפת הקודש (על פי נוסח הרמב"ם מתרגום לארמי לשפת הקודש): "**יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ, שְׁמוֹ הַגָּדוֹל שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:** (אָמֵן) **בְּעוֹלְמוֹת שֶׁבָּרָא הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא כִּרְצוֹנוֹ, שֶׁעָתִיד לְחַדֵּשׁ הָעוֹלָם, וּלְהַחֲיוֹת הַמֵּתִים, וּלְנָאוֹל הַחַיִּים, וּלְבְנוֹת הָעִיר יְרוּשָׁלַיִם, וּלְשַׁכְלֵל הַהֵיכָל הַקָּדוֹשׁ, וּלְעַקּוֹר עֲבוֹדָה זָרָה מִן הָאָרֶץ, וּלְהָשִׁיב עֲבוֹדַת הַשָּׁמַיִם לִמְקוֹמָהּ בְּזִיווֹ וּבְכִבּוּדוֹ. וְיִמְלוֹךְ מַלְכוּתוֹ, וְיַצְמִיחַ יְשׁוּעָתוֹ, וְיֵבוֹא מְשִׁיחוֹ, וְיִפְדֶּה עַמּוֹ. בְּחַיֵּיכֶם וּבְיוֹמֵיכֶם וּבְחַיֵּיהֶם שֶׁל כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּמְהֵרָה וּבִזְמַן קָרוֹב. וְאִמְרוּ אָמֵן:** ועונים הציבור: (אָמֵן) **יְהֵא שְׁמוֹ הַגָּדוֹל מְבוֹרָךְ, לְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים: ואומר שליח ציבור: יִתְבָּרַךְ.** (אָמֵן) **וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַדַּר וְיִתְהַלָּל, שְׁמוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:** (אָמֵן) **לְמַעְלָה לְמַעְלָה מִכָּל הַבְּרָכוֹת הַשִּׁירוֹת וְהַתִּשְׁבְּחוֹת וְהַנֶּחָמוֹת, שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים בָּעוֹלָם. וְאִמְרוּ אָמֵן:** (אָמֵן)". **ע"כ נוסח הבסיס של הקדיש, שאומרים אותו בכל נוסח הקדישים כולם.**

והנה רבים מעמי הארץ, ואף רבים מאותם בני אדם שמתפללים עשרות שנים בבית הכנסת, אינם בקיאים בשפה הארמית, ומעולם לא הבינו פירוש הדברים אשר הם קוראים ושומעים, כלומר, כל טעם תיקון אמירת הקדיש, שבא בעצם על מנת להגדיל את שמו יתברך בעיני העם ולהכניע את ליבם, כאשר נאמר הקדיש בשפה שאינם מבינים, נמצא כי אין שום טעם הגיוני לאמירה זו, מכיון שכל תיקון הקדיש נתקן למען נבין את רוממות הבורא, וכאשר נאמר הקדיש בשפה שאינה מובנת לעם, הטעם של התקנה בטל.

ומצאנו דבר מעניין בשם בנו של הרמב"ם, שכתב (המספיק לעובדי השם פרק כו על תפלת הצבור עמ' 61. - 62): "**... אחר כך יאמר שליח צבור את הקדיש. וזאת, על ידי שיאמר: "יתגדל ויתקדש שמיה רבא וכו'". וכוונת "תחינה"** [נקט דווקא במילת - "תחינה" ולא אמר - "תיקון", כלומר אמירת קדיש אינה באה לתקן ענינים בשמים וכו'] **זו,** [בכדי]**להראות** [ולפאר] **את גודל שמו יתעלה בין האומות, על ידי גילוי ניסיו ונפלאותיו** [שיהיו] **בימות המלך המשיח מהרה יבוא.** [וזה] **כפי שהבטיח** [הוא] **יתעלה על ידי** [הנביא] **יחזקאל עליו השלום** (פרק לח פסוק כג): "**וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדַּשְׁתִּי וְנוֹדַעְתִּי לְעֵינֵי גּוֹיִם רַבִּים וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה**". ו[מתפללים אנו ואומרים בנוסח הקדיש] **שיזרז דבר זה ויקרבנו.**

ועונים האנשים "אמן", תחילה, בעת שהוא פותח, "יתגדל ויתקדש", ולבסוף, באָמרו, "ובזמן קריב" וכצוותו אותם לענות "אמן" באָמרו "ואמרו אמן". אחר כך לאחר עניית "אמן", יאמרו האנשים בגדלם את שמו יתעלה בקול הגבוה ביותר הנובע מכוונת לב כנה וההתעוררות הנפשית הגדולה ביותר: "יהא שמיה רבא מברך לעלמא ולעלמי עלמיא", כפי שאמרו ז"ל, ששכר העונה יהא שמו הגדול מבורך בכל כוחו גדול מאוד. ו[מה ש]**נהגו האנשים שתהא העניה בלשון "תרגום",** ה[וא משום שזה מה שהיה] **ידוע לפנים בישראל, ועל - כן לשון הקדיש, ברובה, לשון תרגום** [=ולא מפני הפחד מן המלאכים חלילה או מפני איזה שהוא ענין מאני או מסטי]. **וכן** [עוד טעם שתיקנו העניה בלשון תרגום, ולא התעקשו לתקנו בנוסח לשון הקודש, הוא משום] **ששבח זה** [בחלקן] **לקוח מלשון דניאל עליו השלום, האומר בלשון תרגום** (דניאל פרק ב פסוק כ): "עָנֵה דָנִיֵּאל וְאָמַר לֶהֱוֵא שְׁמֵהּ דִּי־אֱלָהָא מְבָרַךְ מִן־עָלְמָא וְעַד־עָלְמָא, דִּי חָכְמְתָא וּגְבוּרְתָא דִּי לֵהּ־הֱיא". **והשבח הזה הכתוב בדניאל** [הוא] **כללי מהרגיל הידוע. משום שכידוע אומרים: "לעלמא ולעלמי עלמיא".** [=לעולם ולעולמי עולמים. ובשבח זה אין מדבר על מה שהיה, אלא על מה שיהיה].

ואילו זה [השבח שאמר דניאל], **מחייב** [את השומע להבין] **את אי הקדמות**, [שהבורא יתברך] **בלא התחלה, ואת הנצחיות** [שלו יתברך היא] **בלא סוף, וכזו היא גדולתו, יתעלה שמו. אחר כך לאחר שהאנשים עונים "אמן" אומר שליח צבור: "לעילא לעילא מכל ברכאתא ושיראתא ותושבחאתא ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן", והאנשים עונים "אמן".**

ומשמעות אמירה זו ברורה, והיא, שכאשר הוא [=זה האומר קדיש], **מגדל ומתאר ומשבח, ומסביר, מה שמצפים** [אנו] **מהגאולה, הוא אומר בביאורו, שזה בהתאם להשגתנו ויכולת התבטאותנו, שהרי גידולו** [=גדולתו], **יתעלה נעלה מכל גידולים** [=נעלה מכל גדולה שאפשר לתאר בעולם], **ותיאורו** [יתברך] **גדול מכל תיאורים, ושיבוחו נכבד מכל שבחים, והבטחותיו שמצפים להן, אשר בהן תושג הנחמה האמיתית, מרובות מכל מה שאומרים. ואותו הגידול שהוא יותר נכבד, אליו רומזים, ובאמצעותו מתחננים, ואותו מאשרים האנשים בביטוי, "אמן". עכת"ל.**

והנה למדים אנו מדבריו של רבי אברהם בן הרמב"ם, שכל מה שתוקן הקדיש בלשון ארמי, הוא משום שזו היתה השפה המדוברת. ואם תשאל, מדוע בכל זאת לא התעקשו וסידרו את נוסח הקדיש בלשון עברי שלם. נענה ונאמר, שמכיון שנהגו כמו דניאל בעומדו לפני המלך, כאשר הודה לבורא עולם, הודה לו בשפה הארמית, והיתה זו השפה שכולם מכירים ויודעים בזמנם, ואף התלמוד הירושלמי שנכתב בארץ ישראל, נכתב בלשון כזו שמעורבת בלשון ארמית-ירושלמית. וכידוע לכל אדם אשר בקיא בלשון הארמי, שיש הבדל בין השפה הארמית-הבבלית, לבין השפה הארמית-הירושלמית. כלומר, מה שאנו באים לומר, זה שגם בזמן התלמוד ירושלמי, והבבלי, ולפני התלמוד ירושלמי, היו נוהגים עם ישראל לדבר המון בשפה הארמית, כמו שניתן לראות בשני התלמודים! ואף שאחד מהם נתחבר בארץ ישראל. להבדיל מתקופתינו אנו, שרוב בני האדם אשר באים לבית הכנסת ואף אלו הנמצאים שם שנים על גבי שנים, אינם יודעים כלל את נוסח תרגום הקדיש משפה הארמית לשפת הקודש.

והדבר החמור ביותר, הוא שכאשר מגיעים בני אדם רחוקים לבית הכנסת, ושומעים קדיש מן החזן, כלל לא מבינים מה החזן אומר ומה מתכוין בנוסח הקדיש, והנה בוודאי אם בשעה זו שכבר נמצאים הם בבית הכנסת אחת לשבוע או יותר, אם היו שומעים נוסח אשר היה מובן להם, בוודאי כי היה מתמלא ליבם כלפי הבורא, ויתכן והיו נמנעים יותר מעבירות וחוזרים הם בתשובה.

והנה מכיון, שדניאל רצה לרומם את ה' יתברך גם בעיני הכשדים ואומות העולם, לא רצה לומר הדברים בלשון הקודש, כי בכך יהיה מובן הדבר רק ליהודים בלבד. אבל דניאל היה נמצא בתקופה לא פשוטה לעם ישראל, כי היה זה 18 שנה לפני חורבן בית המקדש. שהיה זה באמצע מלכות יהויקים. ועד לבית השני. וכתב המצודת דוד, "ארמית - בלשון ארמי והוא לשון כשדים שכולם רגילים בו וכוונתם היה למען ישמעו כולם ואולי יבוש המלך מן העם לבקש תואנה כזאת". ע"כ. כלומר, לפי הבנתו של המצודת דוד, דברי דניאל בשבח זה, לא באו כלל על מנת להכניע, לתקן איזה שהוא כוחות עליונים, אלא הכל הוא באופן שכלי וברור, על מנת להכניע במאמר זה את לב המלך, כלומר שיכנע ליבו

לפני הבורא יתברך, שהוא האלהים של העם היהודי!

ואין כאן ברצוננו להרחיב, וכל המעיין בדבר על פי רבותינו הטהורים אשר היו נאמנים לתלמוד ופירשו את דבריהם בצורה שכלית וישרה, יצא לו מסקנה כמו שיצא לנו. ע"כ בענין זה בקיצור נמרץ.

האם הבורא צריך עוזרים על מנת לשפוט?

והנה לאחר ששלחנו למקשה, את תשובתו של הרב יעקב אנטולי הנזכר למעלה, ועוד חלק מן הדברים אשר כתבנו כאן שהצגנו לקורא. כתב לנו האיש הנזכר וזה תמצית לשונו: "קראתי, עמוק, אבל לא מסתדר לי בל כך, כי לפני כמה שבועות הרב * * * שהוא בעל "רוח הקודש", ללא עוררין, עובדתית בשטח, ובטוח דיין בבית דין עליון, לאחר שידוע לי סיפור אישי, שהמתיק מעל חבר באמצע שיעור תאונה קשה, ובכוונה אני מקדים כאן את שבחי הרב הנזכר. [=כלומר, שהמקשה טוען שיש איזה רב בדורינו וכמובן לפי שיטתו גם בדורות עברו, שבאמצע שיעור, כלומר באמצע אמירת דרשה לרבים, כלומר כאשר הוא מרוכז ועסוק בלדבר ולהעביר מסר לקהל שומעיו, באמצע כל זה, ראה ברוח קודשו, שאחד מתלמידיו הולך לעשות תאונה קשה, וזה הרב, באמצע שמדבר, פעל בעולמות העליונים ואף דיבר עם הבורא, כל זה בזמן שהוא מוסר שיעור, וביטל את התאונה הקשה שהיתה צריכה להיות, וכדבריו של המקשה "המתיק" מעליו אסון נורא]. ואותו הרב, הוא זה שאמר מפורש, שמי שמזכיר בפה את שמו המלא של הס"מ [=סמאל], עובר על איסור (מחילה ששכחתי את הנוסח המדויק). אבל הכוונה שלא להזכיר אלוה אחר [=כלומר המקשה מודה שהס"מ, הוא עוד "אלוה"!!!]". ע"כ תשובתו וקושייתו על דברינו.

וזו תשובתינו למקשה הנזכר: הנה, הפתיות הזו והאמונה העיוורת, ביסודה בוודאי להחריב את יסודות דתינו, ואת האנשים הבאים שיוולדו לעולם, וילכו אחרי דעות אלו. ולכן אמר ה' יתברך בתורתו והזהיר בעניני חג הפסח (שמות פרק יג פסוק יד פרשת בא): "וְהָיָה כִּי יִשְׁאָלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מַה זֹּאת? וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים". והנה גילה הכתוב, שעיקר חג הפסח, אינו בא על מנת לתקן דבר מסויים, או לפעול איזה דבר בעולמות העליונים שישפיע על בני אדם בענין מסטי מסויים, אלא בא חג זה, וכמובן שאר החגים, על מנת ללמד ולהזכיר לדורות הבאים, שמי שהוציא אותנו ממצרים הוא רק ה' יתברך, ולימד בפסוק זה, על החשיבות ללמד את הילדים השקפות נכונות ודרכים ישרות!

והנה כבר ביארנו בחלק הראשון של הספר הנקרא ועולה על שם: "אשר תדע את לבבו". ושם הוכחנו, שמכיון שלא חקרו היטב את הדברים שנאמרו על ידי ר' חיים ויטאל כלפי רבו האר"י, ולא דרשו בהם היטב, כלומר שלא עיינו בהם אם הם אמת או לא, ראינו כי קרא כל מה שקרא, ונעשה כל מה שנעשה בדורות אלו ושעברו מזמניהם. ולכן ניתן לראות את אותם בני אדם שנחשבים ל-"גדולים", בונים בנינים לעצמם ומטפחים את ביתם, וכל זה על ידי שמעבירים לקהל שומעיהם, שקר וכזב.

וכבר אמר החכם באדם במשלי (פרק א פסוק כב - כז): "עַד־מָתַי| פְּתָיִם תְּאֵהַבוּ פֶתִי וְלֵצִים לָצון חָמְדוּ לָהֶם וּכְסִילִים יִשְׂנְאוּ־דָעַת: תָּשׁוּבוּ לְתוֹכַחְתִּי הִנֵּה אַבִּיעָה לָכֶם רוּחִי אוֹדִיעָה דְבָרַי אֶתְכֶם: יַעַן קָרָאתִי וַתְּמָאֲנוּ נָטִיתִי יָדִי וְאֵין מַקְשִׁיב: וַתִּפְרְעוּ כָל־עֲצָתִי וְתוֹכַחְתִּי לֹא אֲבִיתֶם: גַּם־

אֲנִי בְּאֵידֵכֶם אֶשְׂחָק אֶלְעַג בְּבֹא כשאוה כְשׁוֹאָה| פַּחְדְּכֶם וַאֵידְכֶם כְּסוּפָה יָאֵתָה בְּבֹא עֲלֵיכֶם צָרָה וְצוּקָה: יִהוָֹה כִּי אֵין כָּמֹהוּ בְּכָל־הָעָם וַיַּרְעוּ כָל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ".

והנה בתחילת הדברים ותשובתינו למקשה הנזכר, חשוב להציג את דבריהם של חז"ל, שמלבד שאנו כאין וכאפס לנגדם, עוד דבר חשוב ביותר לציין, שכל דבריהם הם במסורה ומסורת, כלומר, שמלבד התקנות והגזירות שנצרכו לעשות בזמניהם על פי חוקות הדת והתורה, שגם אותם התקנות הם על פי מסורת ומסורה, **כלומר שהם נעשו על בסיס חוקות הדת ובוודאי שאינם סותרים את התורה חלילה**, הנה מסרו לנו חז"ל ושמרו על מסורת התורה שבעל פה, ולכן בכל מקום ומקום, **דבריהם הם העיקר, ועל פיהם אנו חיים!** ולכן פשוט הדבר וברור לכל, כי הם, הטהורים הללו, עולים על מעלותינו בעשרות מונים שלא ניתן לתארם, הן בתורה, הן בקדושה, והן בהבנה וידיעת מה היא תורת אמת! ועיין במה שכתב הרמב"ם בהקדמה לפירושו למשנה, ועיין היטב במה שכתב בהקדמתו לספרו "משנה תורה", ועוד עיין תלמד ותשכיל במה שכתב רבינו הרמב"ם בהקדמתו לפרק חלק. (פירוש המשנה סנהדרין פרק י' משנה א' בהקדמה).

ומכיון שכך, בעלי המשנה ושני התלמודים הבבלי והירושלמי, הם אלו שקבלו את התורה במסורת ממשה רבינו ועד אליהם, וכל דבריהם בחכמה גדולה ונפלאה כמו שכתבנו. ועליהם אין להוסיף ואין לגרוע. וכמו שכתב **הרא"ש** (ביאור למסכת חולין פרק ב סימן ו): "ומסתבר שכל תוספתא, שלא נתפשטה עד אחר סידור הש"ס, לאו דסמכא היא [=לא סומכים עליה!]. דמסתמא, כיון שרצו חכמי ישראל לעשות חיבור קיים אמת, חקרו וחזרו לידע כל הספרים שנכתבו על דברי חכמים, ביררו אותם שהם בר סמכא, ועל ידם חברו הש"ס, הילכך אין לסמוך על תוספתא זו, כיון שאין בעל הש"ס מסכים עליה". ע"כ.

ומבואר מדברי הרא"ש, שלעולם לא יתכן, שיהיה חיבור כלשהו על המשנה, או חיבור כלשהו שהינו נחשב לכשר ומקובל בעיני חכמים, שלא פרסמו אותו חז"ל! והוא מהטעם, כי רבותינו בעלי התלמוד, ובעלי התוספתא, ובעלי הספרא, והספרי ושאר החיבורים שנתחברו על מנת לבאר את התורה ואת המשנה, חיפשו בכל ישראל, כל שמועה, כל ספר, כל חיבור, שנתחבר בזמנם או בזמנים עברו, ובחנו את אותם חיבורים היטב, ופרסמו רק את החיבורים הכשרים אשר מתבססים וחונים על קבלת משה רבינו שקיבל תורתו בסיני מאת הבורא!

ומבואר יוצא, שאם יבוא אדם, ולא משנה באיזה תקופה, וימסור לנו ספר כלשהו, ויאמר שספר זה נתחבר בתקופה שבה חיו חז"ל, וכאשר נשאל אותו, מדוע חז"ל לא אמרו לנו על זה הספר ולא סיפרו לנו עליו, ולא הכניסו רעיונותיו בדבריהם, ויותר מכך, אם נתבונן בדבריו, נמצא סותרים את דברי חז"ל, מסביר הרא"ש ואומר, וודאי כי אסור לנו לקבלו! ולדעתו של הרא"ש, אפילו שספר זה לא חולק על חז"ל, מכיון שחז"ל עשו את כל הבדיקות הנחוצות להודיע לנו על חיבורים כשרים ונאמנים, מכיון שלא מנוהו בדבריהם, אסור לנו לקבלו לעולם!

וגם רבינו הטהור הרמב"ם לא חשך לשונו בענין המסורת וכתב (פירוש המשנה סנהדרין י' א') **ביסוד התשיעי וז"ל: "ויסוד התשיעי, הביטול. והוא, שזו תורת משה לא תבטל, ולא תבוא תורה מאת ה' זולתה, ולא יתוסף בה ולא יגרע ממנה לא בכתוב** [=תורה שבכתב], **ולא בפירוש** [=התורה שבעל פה, והם הפירושים והביאורים על התורה שבכתב, הנזכרים אצלנו ב-"משנה", שחיבר רבי יהודה הנשיא וחבריו, וכן שאר הביאורים על המשנה, והם אותם הספרים שנתחברו על מנת לבאר את המשנה, ומהם, תוספתא, ספרי, ספרא, התלמוד בבלי והירושלמי, שכל דבריהם במסורת ומסורה, ושמועות שקבלו איש מפי איש במסורת התורה שבעל פה. ועל התורה שבכתב, ועל מסורת התורה שבעל פה שנמסרה לידי אותם החכמים שזכרנו, על כל זה] **אמר** [=הבורא יתברך בתורתו], **"לא תוסף עליו, ולא תגרע ממנו". וכבר ביארנו מה שצריך לבאר ביסוד זה בהקדמת החבור הזה ... וכאשר יפקפק אדם ביסוד מאלו היסודות** [=כלומר, כאשר אדם רק מוסיף חלילה, אפילו על דבריהם של חז"ל ובכך חולק עליהם], **הרי זה יצא מן הכלל, וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנותו ולהשמידו, ועליו הוא אומר הלא משנאיך ה' אשנא וכו'. עכ"ל. וכתב האבן עזרא** (שמות פרק ב פסוק כב): **"וכלל אומר לך, כל ספר שלא כתבוהו נביאים, או חכמים מפי הקבלה** [=למשה מסיני], **אין לסמוך עליו, ואף כי** [=ובמיוחד אם] **יש בו דברים שמכחישים הדעת הנכונה". עכ"ל.**

ויש להשיב ולציין, שמה שכתב המקשה הנזכר בענין "רוח הקודש", אנו נעמוד על כך בהמשך בהרחבה ונעיין בדברים, האם יש רוח הקודש בזמנינו אנו. וכעת נשיב, על מה שכתב המקשה, בענין שאמר, "שרבו הוא דיין בבית דין העליון, ואף באמצעות זה שהינו דיין בבית דין העליון של מעלה, ביטל גזירה קשה מתלמידו, וכל זה כמובן היה באמצע דרשה".

והנה, אנו לא נענה בתחילת תשובה זו, אלא נשאל את המקשה את השאלה הבאה: נשמח לדעת ולהבין, היכן למדת שיש עוד דיין למעלה, מלבד הקב"ה? ויתירה מכך, היינו שמחים עוד יותר לדעת, כיצד החלטת ויצא דבר זה מפיך, שלא מספיק שיש עוד דיין מלבד הבורא יתברך, אלא שבשמים רבך הוא אחד מהדיינים בבית דין העליון, ועוד בעודו חי בגופו? והנה, כמו שביקשת מאתנו מקור לדברינו בתמיהתך, כעת אנו מבקשים מקור לדבריך בתמיהתנו! והנה נתחייס לעצם דבריך, ונחל לעיין במקורות של חז"ל, וכאשר התחלנו לעיין ולחפש מקור לדבריך, אנו מוצאים ההיפך הגמור, ולא רק שלא יתכן שאדם חי יהיה דיין בבית דין של מעלה, אלא יתירה מזו, חז"ל מודיעים לנו ואומרים, שמלבד הקב"ה, אין שום דיין למעלה חלילה וחס!

שהנה אמרו לנו חז"ל (פרקי אבות פרק ד' משנה כב): "הוּא הָיָה אוֹמֵר, הֵיאִילּוֹדִים לָמוּת, וְהַמֵּתִים לְהֵחָיוֹת, וְהַחַיִּים לְדוֹן. לֵידַע לְהוֹדִיעַ וּלְהִוָּדַע שֶׁהוּא אֵל, הוּא הַיּוֹצֵר, הוּא הַבּוֹרֵא, הוּא הַמֵּבִין, הוּא הַדַּיָּן, הוּא עֵד, הוּא בַּעַל דִּין, וְהוּא עָתִיד לָדוּן. בָּרוּךְ הוּא, שֶׁאֵין לְפָנָיו לֹא עַוְלָה, וְלֹא שִׁכְחָה, וְלֹא מַשּׂוֹא פָּנִים, וְלֹא מַקַּח שֹׁחַד, שֶׁהַכֹּל שֶׁלּוֹ. וְדַע שֶׁהַכֹּל לְפִי הַחֶשְׁבּוֹן. וְאַל יַבְטִיחֲךָ יִצְרְךָ שֶׁהַשְּׁאוֹל בֵּית מָנוֹס לְךָ, שֶׁעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה נוֹצָר, וְעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה נוֹלָד, וְעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה חַי, וְעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה מֵת, וְעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה עָתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא". ע"כ.

וכתב רש"י, "לידע להודיע ולהוודע - [מה שאמר "לידע", כוונתו ש]**-ידע אדם ויבין** [דבר זה לעצמו], ו[לאחר שידע דבר זה היטב] **יודיע הוא לכל, שיהיו גם הם יודעים שהוא יוצרם ובוראם.** [עד כאן נוסחא ראשונה]. [נוסחא אחרת:]. [מה שאמר] **"לידע" - שאין בריה נחבאת מיום הדין.** [ומה שאמר] **"להודיע" - את האדם, ויבין שהוא דיין** [=יחידי] **לכל. גם יהיו יודעים שהוא יוצרם ובוראם, ומבין כל מעשיהם, והוא הדיין מומחה** [בלומר מומחה במעשיהם ובמחשבות ליבם], **שבקי לדונם כפי משפטם. ואם תאמר, במה ידוננו? הלא אין עד שיעיד בנו!** [די כי] **הוא עד** [שרואה הכל צופה ומביט], **והוא עצמו יהא בעל דין לצעוק עליכם** [לא באמת צועק הוא יתברך, אלא כתב כן על מנת לשבר את האוזן מה שיכולה לשמוע ולהבין], **ולהביאכם במשפט. הוא עתיד לדון לכך, הוא מצפה לדון אתכם ולשלם גמולכם". ע"כ. וכתב רבינו הטהור הרמב"ם: "אמר לידע, להודיע, ולהוודע - רוצה בו' שיודע** [הוא יתברך, אותם] **העתידים להולד, ואשר הם נולדים עתה וימותו, ואשר יחיו אחר המוות. ונלמד משלוש הכתות האלה, שהוא היוצר** [לבדן], **והוא הבורא** [לבדן], **ו**[לזה] **אמרו, הוא הדיין** [לבדן], **והוא עתיד לדון** [לבדן], **רוצה בו, שהוא שופט עתה את הכל בחיים ובמוות, ובשאר עניני העולם, והוא ג"כ עתיד לדון אשר יחיו לעוה"ב בגמול ועונש". עכ"ד.**

ופירש רבנו יונה: "הוא הדיין - מאחר שהוא [לבדו] **יודע אמתת כל העניינים,** [רק] **הוא ראוי לדון, כי ידין את הדין לאמתו.** [ומה שאמר] **"הוא העד" - שהכל גלוי לפניו.** [ומה שאמר] **"הוא בעל דין". שהוא תובע את החוטאים, כמו שאמר דוד** (תהלים נ"א ו') **"לך לבדך חטאתי, והרע בעיניך עשיתי, למען תצדק בדבריך, תזכה בשפטך". כי אם יזיק אדם לחבירו אל יחשוב כי אליו חטא ולא לשם, כי הוא** [יתברך] **תובע את ההיזק כבעל דין. כי גם לה' חטא. והוא עתיד לדון - לעתיד לבא, שאין לפניו לא עולה. להטות את הדין - ולא שכחה ולא משוא פנים". ע"כ.**

וכתב רבינו המאירי בבית הבחירה (שם): **"הוא בעל דין - כלומר, כי לו לבדו** [=לבדו!?] **יהיה החוטא, והוא בעל הריב, ואוי מי יחיה, והוא עתיד לדון כל אדם. ודע, שאין לפניו לא עולה ולא שכחה ולא משוא פנים, אפילו הוא צדיק גמור שיעבור על שום חטא, ולא מקח שוחד. ופי' בספרי, שוחד - מצות, כלומר שכל שעשה עבירה אחת, אפילו עשה מאה מצות, כנגדה לא תמחק העבירה, אלא יענש על העבירה, ויגמל** [=האדם] **על הטובות, וז"ש, הכל לפי חשבון ואל יבטיחך יצרך שיש בשאול בית מנוס** [=מפרש ענין "בית מנוס", לא על המנוחה והשלווה והתנתקות החושים הנשמיים! אלא מפרש המאירי, "בית מנוס", שחושב האדם בדעתו, שלאחר המוות יהיה לו תיקון מסויים על עבירותיו, או שמישהו מצאצאיו יוכל לעזור לו בזה העולם ולתקנו, ולכן חושב האדם, את המוות לבית מנוס, כלומר למקום שיוכל לעזור לו להתנקות מחטאיו שעשה בחיי חיותו. ולזה כתב והדגיש והמשיך בלשונו], **כלומר, ש**[לא תחשוב, ש]**תוכל להשתדל** [לאחר המוות] **להנצל מניהנם** [=להנצל מצער שיבוא עליך לאחר המוות], **ש**[תדע באופן ברור, כי] **אין אחר המות שום השתדלות, כמ"ש למעלה, ואמר, "שעל כרחך אתה נוצר". ע"כ.**

והנה מדבריו למדים אנו שתי דברים: שהדין הוא רק לפני הבורא בלבד, והוא הדיין והוא השופט. ודבר שני, למדים אנו, כי אין שום תיקון אחר המוות, וזה הוא אחד מיסודות ועמודי הדת, אשר מעמידים את בני אדם על יושרם, כוונתינו, שענין זה שאין שום תיקון אחר המוות, הוא המעמיד את האדם לעולם על התשובה, ועל תיקון המעשים, כי מכיון שיודע שאין מי שיועיל לו אחר מותו, בוודאי כי יעשה כל השתדלות בענין התורה

והמצוות בחיי חיותו. והוכחה גמורה וראיה שאין עליה עוררין נציג לפני הקוראים כעת, אע"פ שהדברים ישמעו מעט קשים לליבות בני אדם!. והוא מה שכתב רבינו הטהור הרמב"ם בהלכות אבלות (הלכות אבל פרק א הלכה י): "כל הפורשין מדרכי צבור, והם, האנשים שפרקו עול המצות מעל צוארן, ואינן נכללין [=בעבור מעשיהם] בכלל ישראל בעשיית המצוות, וכבוד המועדות, וישיבת בתי כנסיות, ובתי מדרשות, אלא הרי הם [=מתנהגים] כבני חורין לעצמן, כשאר האומות, וכן המינין, והמשומדין, והמוסרין, כל אלו אין מתאבלין עליהם, אלא אחיהם ושאר קרוביהם [=מאותם שבעה בני אדם קרובים], לובשין לבנים ומתעטפין לבנים ואוכלים ושותים ושמחים שאבדו שונאיו של הקדוש ברוך הוא, ועליהם הכתוב אומר הלא משנאיך ה' אשנא". עכ"ל.

והנה בוודאי, אם מישהו מהקרובים של הנפטר, כלומר מאותם שבעת הקרובים היה יכול להועיל לנשמתו של הנפטר, מפני מה עליו וחובה עליו, לעשות סעודה לעצמו ולשמוח ביום שאחד מן שבעת הקרובים אליו נפטר לבית עולמו? האם בעלי התלמוד והמשנה יגרמו לנפטר חלילה לא לקבל זכויות? אלא וודאי, כי כל מטרת האבלות, אמירת הקדישים, כל אלו באים על מנת להכניע את לב האדם אשר מצווה מן התורה לשבת אבלות [=יום אחד מן התורה ועוד ששה ימים מדרבנן] על אותם הקרובים, וכל זה הענין הוא ענין שכלי הבא להכניע את לב האדם ולאזן את מידותיו ואת תאוותיו.

והנה בוודאי אחר קריאת הדברים הללו והבנתם, למדים אנו ללא כל ספק, כי הדיין היחיד והבלעדי של הבריות, הוא רק האל יתברך בלבד! ובפרט כאשר התברר לאדם לאחר קריאת הספר הראשון שכתבנו למעלה, "אשר תדע את לבבו", ובו מבואר שרק הקב"ה הוא היחיד שיודע מחשבות הלב של בני האדם! ואיך יתכן למישהו מבני אדם, ואפילו לאחר פטירתו, להיות דיין בבית הדין העליון, שהוא בכלל לא יודע מחשבות לב האדם? ואם נסבור ונאמר שיש דיין נוסף לאלהינו, הרי אמרנו והודינו בפינו שאותו דיין יודע חשבונות כדוגמת ה' יתברך. וזו איוולת גמורה ושקר לצערינו הרב.

וכן אמרו חז"ל (פרקי אבות פרק ג' משנה א): "עֲקַבְיָא בֶן מַהֲלַלְאֵל אוֹמֵר, הִסְתַּכֵּל בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים וְאִי אַתָּה בָּא לִידֵי עֲבֵרָה. דַּע מֵאַיִן בָּאתָ, וּלְאָן אַתָּה הוֹלֵךְ, וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עָתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן. מֵאַיִן בָּאתָ, מִטִּפָּה סְרוּחָה, וּלְאָן אַתָּה הוֹלֵךְ, לִמְקוֹם עָפָר רִמָּה וְתוֹלֵעָה. וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עָתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן, לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא". ע"כ. והרי שהדין והחשבון הוא רק לפני הבורא יתברך בלבד. ונחתום ענין זה, ונציג לפני הקורא עוד ראיה פשוטה ושכלית לכל אדם אשר מאמין בעיקרי ויסודות דתינו הטהורים. והוא, מה שכתב רבינו הרמב"ם (פירוש המשנה לפרק חלק סנהדרין י' א'): " ... וממה שראוי שאזכיר כאן, וזהו המקום היותר ראוי להזכירם בו, שעיקרי תורתינו הטהורה ויסודותיה הם שלוש עשרה יסודות. היסוד הראשון: מציאות הבורא ישתבח. והוא, לדעת שיש שם מצוי בשלימות אופני המציאות, והוא המצוי יתברך שמו, עילת ממציא מציאות כל הנמצאים, ובו על ידו קיום מציאותם, וממנו בכל עת נמשך להם הקיום שבזכותו הם חיים. ואילו נתאר סילוק מציאותו, נחשוב בדעתנו כי אז בטלה מציאות כל נמצא, ולא ישארו קיימים במציאות בלעדי מציאותו.

ולהיפך, אילו נתאר סילוק כל הנמצאים זולתו וישאר הוא יחיד בעולמו, ודאי כי אז לא תבטל מציאותו יתעלה, ולא תחסר מאומה, כי הוא יתעלה בלתי אינו זקוק במציאותו לזולתו. וכל מה שזולתו מן השכלים כלומר המלאכים וגרמי הגלגלים ומה שלמטה מהן הכל זקוק במציאותו אליו. וזה יסוד הראשון הוא אשר מורה עליו דבור אנכי ה' וכו'". ע"כ.

והנה, לעולם לא יתכן לומר, שהאל יתברך שכל בריותיו זקוקים אליו, הוא יזדקק חלילה לבשר ודם שיעזור לו לשפוט בצדק ובדין! שנמצא אם כן, אותם הסוברים דעה מופסדת זו, מחשיבים את האל יתברך לאל חלש, שאינו יודע לשפוט לבדו, ואף צריך יועצים! ודבר זה לא יתכן למי שמאמין שהאל יתברך הוא אל שלא נצרך לאף בריה בעולם, וכולם צריכים אליו והוא אינו זקוק לאף אחד! וכל האמור כאן ביסוד זה, מכוון גם כלפי המלאכים, רצונינו לומר, שגם עם המלאכים הקדושים, אשר אין להם בחירה, ולא חטא, ולא תענוג, ונעלים הם בוודאי מכל בשר ודם, גם עמהם הקב"ה אינו צריך להתייעץ או להיוועץ, מכיון שהם נבראיו, וגם הם זקוקים אליו.

וכבר כתב רבינו וחתם את היסודות הללו, מה דינו של מי שמאמין בהם, וחלילה דינו של הכופר בהם. וז"ל: "... **וכאשר יהיו קיימים לאדם כל היסודות הללו ואמונתו בהם אמתית, הרי הוא נכנס בכלל ישראל, וחובה לאהבו ולחמול עליו וכל מה שצוה ה' אותנו זה על זה מן האהבה והאחוה**, ואפילו עשה מה שיכול להיות מן העבירות מחמת תאותו והתגברות יצרו הרע, הרי הוא נענש לפי גודל מריו ויש לו חלק, והוא מפושעי ישראל. **וכאשר יפקפק אדם ביסוד מאלו היסודות הרי זה יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנותו ולהשמידו**, ועליו הוא אומר הלא משנאיך ה' אשנא". ע"כ. והדברים ברורים.

סמאל - אלהים אחרים?

למעלה הבאנו את לשונו של המקשה, ועמדנו על דבריו ומה שכתב בענין שרבו דיין בבית דין העליון עם הקב"ה, ולא רק שרבו דיין, אלא אף ביטל ומבטל גזירות. וכבר הוכחנו שכל זה אינו. וכעת נעמוד על הפסקה האחרונה של המקשה, במה שכתב, " ... ואותו הרב, הוא זה שאמר מפורש, שמי שמזכיר בפה את שמו המלא של הס"מ [=סמאל], עובר על איסור (מחילה ששכחתי את הנוסח המדויק). **אבל הכוונה שלא להזכיר אלוה אחר** [=בלומר המקשה מודה שסמאל, הוא עוד "אלוה"!!!]". ע"כ.

והנה, אמרותיו ומילותיו של זה המקשה, **הינם קשים מאוד לאוזן שומעת**, ומדובר לאמיתו של דבר בחירוף ונידוף כלפי שמים! וראשית כל, יש לנו להביא את לשונו של רבינו הטהור (רמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה ו-ז והלכה יד): "**ואלו הן שאין להן חלק לעולם הבא, אלא נכרתים ואובדין ונידונין על גודל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים.** [=בלומר, שאם נפטרו ללא תשובה, אין להם תיקון על מעשיהם]. **המינים והאפיקורוסין והכופרים בתורה והכופרים בתחיית המתים ובביאת הגואל המורדים ומחטיאי הרבים והפורשין מדרכי צבור והעושה עבירות ביד רמה בפרהסיא כיהויקים ומוסרים ומטילי אימה על הצבור שלא לשם שמים ושופכי דמים ובעלי לשון הרע והמושך ערלתו.**

חמשה הן הנקראים מינים, האומר שאין שם אלוה, ואין לעולם מנהיג, **והאומר שיש שם מנהיג, אבל הן שנים או יותר.** והאומר שיש שם רבון אחד, אבל שהוא גוף ובעל תמונה, **וכן האומר שאינו לבדו הראשון וצור לכל,** וכן העובד כוכב או מזל וזולתו כדי להיות מליץ בינו ובין רבון העולמים כל אחד מחמשה אלו הוא מין ... **כל אחד ואחד מעשרים וארבעה אנשים אלו שמנינו, אף על פי שהן מישראל, אין להם חלק לעוה"ב**". עכ"ל.

והנה, נציג שוב את לשונו המדוייקת של המקשה, " ... ואותו הרב, הוא זה שאמר מפורש, שמי שמזכיר בפה את שמו המלא של הס"מ [=סמאל], **עובר על איסור** (מחילה ששכחתי את הנוסח המדויק). **אבל הכוונה שלא להזכיר אלוה אחר** [=כלומר המקשה מודה שסמאל, הוא עוד "אלוה"!!!]". ע"כ. כלומר, המקשה ולפי טענתו, אף רבו סובר כך, ואומר, **שלא די שישנה ישות אמיתית** מסויימת העולה על שם, "**סמאל**", **והיא היא המסיתה את האדם לעבירות. אלא שזה המסית לטענתם, הוא ישות אלהית בפני עצמה!** וכמו שכתב המקשה, "... **שלא להזכיר אלוה אחר**".

ותחילה, יש לנו להסביר, להציב, לחזק את יסודות דת האמת, ואת ההבנה הברורה, שכל מה שהזהיר הקב"ה בתורתו מן **העבודה זרה ומשמשיה,** וכל כיוצא מן ההבלים הללו. לא הזהיר ה' יתברך מהם, **מפני שיש בהם כח, או שהם ישות קיימת ופועמת בפני עצמה חלילה.** אלא עלינו לדעת, כי כל עניני עבודה זרה, וכל האזהרות האמורות לגביה, לא מפני שיש בהם דבר מה, או שיכולים להשפיע חלילה וחס, כי אין בהם כלום ושום דבר; אלא כל ענין האזהרה המרובה והחירוף והכעס שנוצר מלפני ה' יתברך, כאשר אדם נוטה לעניינים אלו, הוא בעבור זה שכביכול שכאשר אדם מודה בעבודה זרה, ממילא הוא מודה בעוד כח אחר שיכול להשפיע על חייו, מלבד כוחו של הבורא.

ועל זה אמר בתורתו והזהיר (דברים פרק יא פסוק טז פרשת עקב): "הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם". ומיד כאשר "**סרתם**" מן התורה וחוקותיה האמיתיים כפי שהועברו במסורת, אז ודאי אומר ה' בתורתו ומזהיר, בוודאי כי תעבדו אלהים אחרים, כלומר, כאשר תפרשו מן יסודות דת האמת, תתנו חשיבות וכח לדבר שאינו קיים, והוא עניני עבודה זרה וכל כיוצא בהם.

ואמרו רבותינו בספרי (ספרי דברים פרשת עקב): "**וסרתם, מדרך חיים לדרך מות.** [=כלומר, רבותינו למדים מן המילה, "וסר-תם", שיש בזה רמז במילה עצמה - "וסר מת", כלומר, מי שיסור מדרך התורה לדרכי עבודה זרה ושאר העבירות, הרי שהוא סר מדרך החיים לדרך של מתים, כלומר שיעבור ויחלוף מן העולם בעבור הליכתו אחר התועה]. **ועבדתם אלהים אחרים - וכי אלהים הם?** [=חלילה! כלומר, מחבר הספרי, מגיע מנקודת הנחה פשוטה וברורה, ואין תמיהתו וחשיבתו שיש אלהים אחרים או שיש לו ספק בכך, אלא כותב זאת בצורה כזו על מנת להפקיע מן האדם מחשבה רעה זו, ואומר זאת בדרך תמיהה על מנת לחדד את המסר ממשיך ואומר], **והלא כבר נאמר** [=במפורש] (ישעיהו פרק לז פסוק יט): "וְנָתַן אֶת אֱלֹהֵיהֶם בָּאֵשׁ כִּי לֹא אֱלֹהִים הֵמָּה כִּי אִם מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן וַיְאַבְּדוּם". [ולכן הדבר פשוט וברור, כי אע"פ שקרא להם הבורא יתברך בשם, "אלהים אחרים", לא מפני שיש להם קיום חלילה, כי סיבה אחרת היתה לפני המקום לקרוא להם אלהים אחרים, על מנת להעביר מסר לבאים, ולכן מחבר הספרי, מיד נותן את תשובתו בדרך שאלה ואומר], **ולמה נקרא שמם "אלהים**

אחרים"? שמאחרים את הטובה מלבוא בעולם. [=כלומר, לא שהם, האלהים האחרים הם אלו שמאחרים את הטובה מלבוא לעולם כאילו יש להם כח חלילה, אלא שאותם העובדים אותם ועושים אותם לאלוה ונותנים להם חשיבות, הם אלו הגורמים לאיחור הטובה מאת הבורא לבוא לעולם, כי על עבירות של עבודה זרה ועניני מינות, בא חרון אף לעולם. וממילא כאשר בא חרון אף, נמנעים הטובות מלבוא על עם ישראל, ובאים הרעות לא עלינו. ולכן נקראים אלהים "אחרים", על שם "מאחרים", כלומר, לשון של, "איחור"! שגורמים לאיחור הטובה.].

עוד אמרו בספרי הנזכר, והביאו סיבה נוספת למה שנאמר בתורה על עניני עבודה זרה, "אלהים אחרים", והסבירו, שעושים את עובדיהם אחרים ומשונים. כלומר, שכאשר אדם נוטה אחר האמונה שיש עוד כח וישות פועמת ונפעמת בעולם על ידי מעשיו, ואף יש ביכולתה לעשות רצונו, דבר זה, כלומר מחשבה רעה זו, מביאה את האדם להתנהג באופן מוזר ולעשות ולפעול כל מיני דברים מוזרים שלא שיערו אבותינו עליהם השלום.

עוד סיבה שנקרא שמם, "אלהים אחרים", על שם שאחרים קוראים אותם אלוהות ולא שהבורא יתברך נותן להם חשיבות וממשלה חלילה. דבר אחר וסיבה נוספת שקראם הכתוב, "אלהים אחרים" - שנעשים אחרים לעובדיהם. וכן הוא אומר (ישעיהו פרק מו פסוק ז): **"יִשָּׂאֻהוּ עַל כָּתֵף יִסְבְּלֻהוּ וְהִנִּיחֻהוּ תַּחְתָּיו וַיַּעֲמֹד מִמְּקוֹמוֹ לֹא יָמִישׁ אַף יִצְעַק אֵלָיו וְלֹא יַעֲנֶה מִצָּרָתוֹ לֹא יוֹשִׁיעֶנּוּ".**

והנה כוונת זה המאמר של רבותינו בעלי הספרי, וכוונתו נבואתו של ישעיהו הנביא, חשובה מאוד לביאור. כי מסביר הנביא, שכאשר אדם עובד עבודה זרה חלילה, ומחשיב ונותן כח לכל מיני חפצים\עצים\פסלים, וכל כיוצא בזה ממיני עבודה זרה. הנה ברוב המקרים האדם מייצר, או מביא את העבודה זרה לביתו! וכיצד מביאה? מביאה על כתפו, כלומר, אותה העבודה זרה שהוא מאמין בה שנותנת לו שפע ועושה אותה אף לאלהים, היא אינה מסוגלת אפילו להביא את עצמה למקום אשר היא נעבדת, ואותו אחד אומר הנביא, שצריך לקחת אותו על הכתף. והנה כל זמן שהאדם עובד את העבודה זרה הזו שהביא אותה לביתו, כאשר מצבו הכלכלי מיטיב עמו, וכאשר מצב בריאותו תקין, בטוח הוא, שכל זה בא לו בזכות אותה העבודה זרה שמחשיבה לאלוה! ולכן רבותינו בספרי אמרו, שאחת מן הסיבות שנקראים עניני עבודה זרה בשם אלהים אחרים, הוא מן הסיבה, שכלפי העובד אותם, מתי שהוא זקוק להם לישועה, הם נעשים בשבילו כיכיכול אויבים ואחרים!

ואמרו רבותינו בתלמוד (ירושלמי מסכת ברכות פרק ט הלכה א): **"דאמר ר' פנחס בשם רב יהודה בר סימון, עבודה זרה נראית קרובה** [=כלומר עבודה זרה נראית לאדם שהיא מיטיבה עמו], **ואינה אלא רחוקה. מה טעמא?** [=מהיכן טעמו של רב יהודה בר סימון? מזה שנאמר], **"ישאוהו על כתף יסבלוהו". סוף דבר אלוהו** [=אותה עבודה זרה שעבד העריץ וחיבב] **עמו בבית, והוא צועק** [לאותה עבודה זרה שתעזור לו] **עד שימות, ולא ישמע, ולא יושיע מצרתו! אבל הקדוש ברוך הוא נראה רחוק ואין קרוב ממנו". ע"כ. כלומר, רבותינו מסבירים, שהקב"ה אשר מלוא כל הארץ כבודו, כאשר אדם חוזר בתשובה, ומבקש ממנו יתברך ישועה, ומאמין רק בכוחו, ומאמין שהוא יתברך האלוה היחיד בעולם, אז כאשר יפנה להקב"ה, בוודאי יושיענו מכל צרה שיש בעולם!**

עוד סיבה אמרו בספרי הנזכר, מדוע עבודה זרה נקראת בשם, "אלהים אחרים" בתורה,

רבי יצחק אומר, אילו נפרט שמה של עבודה זרה, לא ספקו להם כל עיירות שבעולם. [ולכן, מפאת הסיבה הזו, אמר הקב"ה בתורתו בשם כללי, "אלהים אחרים", כל יחוס ונתינת כח וממשלה לגורם אחר נקרא בשם "אלהים אחרים"]. רבי אליעזר אומר, למה נקרא שמם, "אלהים אחרים", שמחדשים להם אלוהות בכל יום, שאם היה של זהב וצריך לו, עושהו של כסף, של כסף עושהו של נחושת, של נחושת עושהו של ברזל, ברזל עושהו של בדיל, בדיל עושהו של עופרת, של עופרת וצריך לו, עושהו של עץ". ע"כ ביאור הספרי.

ומבואר יוצא ללא כל ספק, שאין שום כח אחר מלבדו יתברך, ואף מה שנקרא, "אלהים אחרים", הוא מן הסיבות שביארו רבותינו בספר ספרי הנזכר. אבל כל החכמים מקבלי מסורת התורה שבעל פה, מודים, כי אין שום כח לעבודה זרה, אינה ישות, אינה כח, אינה פועלת, אינה נפעמת, אינה מתפעלת, כי היא כלום ושום דבר, והכל הוא בדמיון האדם.

וכבר כתב רבינו הרמב"ם (הלכות עבודה זרה פרק ב הלכה ד): "מצות עבודת כוכבים כנגד המצות כולן היא, שנאמר, "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות" וגו', ומפי השמועה למדו, שבעבודת כוכבים הכתוב מדבר, הא למדת שכל המודה [=כלומר, ה-"מודה" בלבה, אפילו לא עבד!], בעבודת כוכבים, [הרי הוא] כופר בכל התורה כולה, ובכל הנביאים, ובכל מה שנצטוו הנביאים, מאדם ועד סוף העולם, שנאמר, "מן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם", וכל הכופר בעבודת כוכבים, מודה בכל התורה כולה, ובכל הנביאים, ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ועד סוף העולם, והוא עיקר כל המצות כולן". ע"כ.

והנה מדברי רבינו הללו, המיוסדים על דברי התלמוד המשנה, וכמובן על מסורת התורה שבעל פה שנתקבלה במעמד הר סיני, מסביר רבינו, שלעבודה זרה אין שום כח! ולכן, אפילו יש אדם שלא עבד עבודה זרה, אלא שאומר בפיו שיש בה "כח" מסויים, וכלשון רבינו, "המודה בעבודה כוכבים", הרי הוא כופר בכל התורה כולה, כלומר, רצונינו לומר, שמי שייחשב כופר בכל התורה, זה לאו דווקא מי שעבד עבודה זרה בפועל! שזה אין צריך לומר, אלא כל המהות של היהודי, שהוא לא מאמין בשום כח, חוץ מכוחו של ה' יתברך. וכאשר הוא מייחס חשיבות בדעתו או בפיו, ואומר שאלהים אחרים אכן קיימים, אלא שעלינו לדבוק רק בה' יתברך! אע"פ שאמר שצריך לדבוק רק בבורא יתברך, בכל זאת הוא כופר בכל התורה כולה! ומדוע? מכיון שהודה שלעבודה זרה יש כח! ואם ישאל השואל, ומה יש בכך? על זה נענה ונאמר, שהמודה בעבודה זרה, ממילא מודה שיש עוד אלהים לעולם! אלא שהוא בוחר לעצמו אלהים מסויים! וזה חירוף וגידוף כלפי שמים!

וכן כתב רבינו במפורש כמה הלכות לאחר מכן (רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ב הלכה ו): "כל המודה בעבודת כוכבים שהיא אמת, אף על פי שלא עבדה, הרי זה מחרף ומגדף את ה' הנכבד והנורא [=כלומר כופר!], ואחד העובד עבודת כוכבים ואחד המגדף את ה' [=דינם שווה!], שנאמר, "והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר, את ה' הוא מגדף", לפיכך תולין עובד עבודת כוכבים, כמו שתולין את המגדף [=מי שמודה בכח עבודה זרה, תולין אותו!], ושניהם נסקלין, ומפני זה כללתי דין המגדף בהלכות עבודת כוכבים ששניהם כופרים בעיקר הם". עכ"ל.

והנה לצערינו הרב, על פי האמור מדברי רבינו הללו, בתפיסה זו שבני אדם נמצאים, שהם חושבים שיש ישות מסויימת שיש לה ממשלה וכח, והיא הנקראת בפיהם, "**צד אחר = סטרא אחרא**", והמנהיג שלה הוא, "**סמאל**", ואשתו זו, "**לילית**", רק באלו הדברים בלבד שאמרו, ידעו הקוראים, **שבכך הם נתנו בפיהם כח וממשלה לדבר אחר בעולם מלבד האל יתברך, וכבר הזהיר בתורה ואמר** (שמות פרק כב פסוק יט פרשת משפטים): "זֹבֵחַ לָ אֱלֹהִים יָחֳרָם בִּלְתִּי לַיהוָה לְבַדּוֹ". **ולכן פשוט הדברים שבדברים האלו, כביכול עשו את הבורא לא כשליט היחיד בעולם. ולכן, כתוצאה מדברים שקריים אלו שנתפרסמו בעולם שיש כח וצד אחר וכו', לכן הסיקו שה-"סמאל" הזה הוא אף "אלוה" בפני עצמו! שכן אם ניתנה לו ממשלה כל כך חזקה, והוא מסית את האדם לאחד מן הדרכים וכו'. הרי שהוא עוד אלוה בפני עצמו!**

והנה נוכחנו לדעת לצערינו הרב לאחר חקירה קצרה, שהדברים שכתב המקשה, הם לא רק דבריו ודברי רבו שסברו כך. **אלא המון "מקובלים" סוברים כך בדעתם. ומהם ר' יוסף חיים, שכתב בספרו** ("בן איש חי" שנה ראשונה פרשת כי תשא הקדמה): "... **דידוע הקליפות נקראים אלהים אחרים**". ע"כ. **וכתב במקום אחר** (שנה שניה פרשת משפטים הקדמה): "**ולזה אמר, "ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו", ויתקיים אז, "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", וזהו** ושם אלהים אחרים הוא הסטרא אחרא [=צד אחר], **לא תזכירו ולא ישמע על פיך, כי אין להם מציאות עוד בעולם**". ע"כ.

והנה בדבריו אלו שכתב, אנו מוצאים שהשקפתו בעניני תפיסת העולם והבנתו במדע האלהי, היא כזו:

א) ישנם ישויות הנקראות בשם "**קליפות**". וכמובן וברור הדבר, למי שלומד את ספרו ואת ספריו של שאר קודמיו שהלכו ודרכו בדרך הזו, שאותם הישויות הללו הנקראות בשם "**קליפות**", אינם דברי גוזמא או משל! **אלא הם לדעתו ולדעת קודמיו שהלכו בדרך הזו, הם גופים נפרדים מגוף החיים הגשמי, אלא שהם עשויות מרוחניות מסויימת שיוצר אותה האדם על ידי עוונותיו, ויש להם הרגשים** [=שרוצים לקחת את הדין מהאדם על ידי עוונותיו], **רצונות** [=בי כל מטרתם בהענשת האדם לפי שיטה זו, היא כוחם! כלומר, שעל ידי שמעניש הם את האדם, זה כל חיותם שיונקים ממנו ועל ידי כך הם חיים!] **וכו'**. [ולא נאריך בשיטה זו חלילה, כי אין לדבריהם מקום]. **כלומר, נדע** ללא כל ספק שהקליפות האמורות בדבריו, הם בוודאי אינו משל, אלא מציאות קיימת ממש!

ב) אותם קליפות המצויות, נקראים בפיו של ר' יוסף חיים, "**אלהים אחרים**". ונמצא, שלדעתו, ייחס הקב"ה את צמד המילים, "אלהים אחרים", לדבר שקיים ומציאותי בפועל, כלומר שפועם, נפעם, בעל רצונות, ובעל הרגשים וכן על זו הדרך. כלומר, לדעתו של ר' יוסף חיים, הקב"ה הזהירנו שלא נעבוד כח קיים שריר שיש בידו להרע או להיטיב לנו! וכאמור, על פי מה שלימדנו רבינו הרמב"ם, מדובר בחירוף וגידוף כלפי שמים, שהרי אחד המחרף ואחד העובד עבודה זרה! וכאן בענין זה, הם גם מחרפים, שהרי הם מודים שאלהים אחרים אכן קיימים והם מציאותיים! ויש בהם אף כח להשפיע על חיי האדם! והם גם עובדים עבודה זרה, ולכן הם עושים המון מעשים מציאותיים בפועל בחיי היום יום, על מנת להרגיע ולתת חלק לאלהים אחרים!

ג) מדבריו עוד למדים אנו, כי מה שנאמר (זכריה פרק יג פסוק ב): "וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת אַכְרִית אֶת שְׁמוֹת הָעֲצַבִּים מִן הָאָרֶץ וְלֹא יִזָּכְרוּ עוֹד וְגַם אֶת הַנְּבִיאִים וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ". ומה שאמר "**טומאה**", מבין ר' יוסף חיים, כי "**טומאה**" אינו שם משותף לדברים אשר מביאים את האדם לידי פחיתות מחשבתית, או פחיתות בעניני התורה והמצוות, או לפגיעה ושיבוש מחשבות בני אדם וכו'. כלומר, לדעתו, לשון "טומאה", אמור כלפי ישות מסויימת שנפעמת, פועמת, ומחטיאה את בני האדם לעשות מעשים רעים, וזה כמובן אותו הסטרא אחרא או סמאל שאליו הם קוראים, "**אלהים אחרים**".

אבל אנחנו נבין ללא כל ספק, כי מילת, "טומאה" וכוונת זה המאמר של זכריה בנבואה, היה לומר, שיצרו הפנימי של האדם אשר מטה אותו לידי תאווה, והוא אינו נותן דעתו וליבו להתגבר על תאוותו, והולך האדם בשרירות ליבו, זה הענין נקרא בפי זכריה, "**טומאה**", ולא שטומאה היא ישות בפני עצמה אשר צריך להעבירה או למחותה.

וכן כתב הרד"ק, "**ואת רוח הטומאה - יצר הרע**". ובמקום אחר כתב על מה שנאמר (יואל ב, כ): "וְאֶת־הַצְּפוֹנִי אַרְחִיק מֵעֲלֵיכֶם וְהִדַּחְתִּיו אֶל־אֶרֶץ צִיָּה וּשְׁמָמָה, הֹ אֶת־פָּנָיו אֶל־הַיָּם הַקַּדְמֹנִי וְסֹפוֹ אֶל־הַיָּם הָאַחֲרוֹן וְעָלָה בָאְשׁוֹ וְתַעַל צַחֲנָתוֹ כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת". וכתב הרד"ק, "כי הגדיל לעשות - הארבה הגדיל לעשות רע בארץ, והאל יתברך ריחם על הארץ והמיתו. ורז"ל (סוכה נב.) **פירשו** [=דרשו] זה הפסוק לימות המשיח, ואמרו ואת הצפוני ארחיק מעליכם, **זה יצר הרע שצפון ועומד בלבו של אדם**". ע"כ.

והרי שלדעת חז"ל בתלמוד שהביאה והציב כאן הרד"ק, כל ענין "**יצר הרע**", הוא ענין חומר האדם הרע המטה אותו לדרכים הרעים, וזה פירוש, "**יצר הרע**", כלומר, יצרו הפנימי של האדם המושך אותו לרע! ולא שיש ישות בשמים או ממשלה המטה את האדם לאחד מן הדרכים הרעים חלילה!

ולכן יפה פירש הרד"ק את לשון "טומאה" - יצר הרע". שיצרו הפנימי של האדם, אשר מטה אותו לידי התאוות החומריות, כאשר יבוא גואל, אז יצרו הפנימי של האדם יחלש, ועל ידי כן, רוח הטומאה תעבור מן הארץ, כלומר, כל עניני ההבל והדברים שנטו אחריהם בני אדם בעבור התגברות התאווה הפנימית, המביאים לפחיתות הנקראת בלשון "טומאה", כל זה יעבור מן הארץ לעתיד לבוא, ואז לא יהיה יותר בלבול בעולם.

ד) עוד למדים מדבריו, שהוא קורא לכל הצד הזה הנקרא, "צד אחר = סטרא אחרא", הוא קורא לו בשם "**אלהים אחרים**". והרי שכל מה שכתב המקשה ורבו, הם לקוחים מדבריו ומדברי קודמיו שהלכו בשיטה זו. ולכן יצא להם חירוף כה גדול, עד כדי כך שברבות השנים, כבר קראו לישויות דמיוניות אלו בשם, "אלהים אחרים". ואף הודו, שאלהים אחרים אכן קיימים!

"שם אלהים אחרים לא תזכירו" - ביאור הענין

וכעת נעמוד על הנקודה החשובה, מה זה שאמר בתורה (שמות פרק כג פסוק יג פרשת משפטים): "וּבְכֹל אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם תִּשָּׁמֵרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תַזְכִּירוּ לֹא יִשָּׁמַע עַל פִּיךָ".

והנה, חשבו הם, שמכיון שאמר והזהיר ה' יתברך בתורתו, שלא להזכיר שמות של עבודה זרה שנתנו עובדי אלילים לעבודתם הבזויה, כמו שלמדנו לעיל, שנקראים אלהים אחרים מכל מיני סיבות ולא שיש בהם כח חלילה! לכן חשבו הם, מהוראה זו של הבורא, שיש חלילה איסור להפעים ולהפעיל את העבודה זרה הזו, שלדעתם, אם יאמר אדם את המילה, "סמאל", או יאמר את המילה, "לילית", הנה במילים אלו, הוא מפעים ומרגיז את רוחם, ובהזכרת שמם, יכולים הם אף להזיקם, כלומר את המזכיר אותם!

ונמצא לפי דבריהם, לא רק שהבורא מצוה בתורתו ומזהיר מפני אלהים אחרים קיימים! כלומר, שהוא בתורתו יתברך מודה שהוא לא אחד! אלא שהאל יתברך אף מפחד שיאמרו הבריות את שמו של היצר הרע, שלא יבוא להזיק את האדם! ובדבריהם אלה, נמצא מחרפים ומגדפים כלפי שמים, וכאילו עזב ה' יתברך את הארץ, וכאילו יש מלחמה בשמים בין הבורא לבין עוד ממשלה הנקרא הצד האחר.

והם לא נחתו לאמת שבדבר, כי מה שאמר והזהיר בתורה, "**ושם אלהים אחרים לא תזכירו**", לא משום שאם יזכירו בני אדם את שמות העבודה זרה, נמצא שעובדים עבודה זרה בכך חלילה, או שהם גורמים על ידי אזכרתם, לפסלים להיות נקמנים כלפיהם וכו' חלילה ממחשבה זו. ולא משום כך זה הזהיר בתורה מלהזכיר את שמם. אלא, הדבר הוא פשוט ומובן ביותר. כל דבר ודבר אשר אדם מעלה על פיו בכל עניני העולם, אינו מעלה דברים על שפתיו שאינם קיימים לפי דעתו, כי לא יאמר אדם חכם, דברים שאין בהם תועלת ואין בהם ממש. ומכיון שעבודה זרה, אינה כלום ושום דבר, כלומר, אינה קיימת כלל! ונמצא שאם יזכיר אדם שם של אחד מעניני עבודה זרה, יגרום לשומעים לחשוב, שיש ממש בעניני עבודה זרה, כלומר, אם אדם מעלה על פיו את שמות עניני העבודה זרה, השומעים יחשבו, שמכיון שייחס להם חשיבות והעלה את שמם על פיו, אז יש בהם כח מסויים! ויוצא שהוראת הקב"ה היא לגמרי ההיפך ממה שחשבו המקובלים, כי הם חשבו שהקב"ה חושש שאם אדם יזכיר את שמם של אלהים אחרים שלפי דעתם אף קיימים, אז הוא יפעים ויפעיל אותם! והקב"ה אמר להיפך, שלא תזכיר אותם, על מנת שלא תתן להם שום חשיבות בעיני אחרים כי הם לא קיימים בכלל!

והמקובלים לצערינו הרב, לא רק שייחסו להם כח, לא רק שייחסו להם ממשלה, אלא אף השוו ואמרו שקיים עוד אלהים, אלא שנקראים אחרים! ושיבשו את הכוונה של התורה לגמרי. וכמו שכתב רבינו הטהור (רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ה הלכה ט): "הנודר בשם עבודת כוכבים, והנשבע בה, לוקה, שנאמר, "ושם אלהים אחרים לא תזכירו", אחד הנשבע בה לעצמו, ואחד הנשבע בה לעבודת כוכבים, ואסור להשביע העובד כוכבים ביראתו, אפילו להזכיר שם עבודת כוכבים שלא דרך שבועה אסור, שנאמר, "לא תזכירו". ע"כ. והנה כל הטעם כאן הוא ברור, והכל הוא על מנת לפאר ולרומם את ה' יתברך שהוא יחיד בעולמו, ואין לאף אחד שום ממשלה ושום כח מלבד הבורא יתברך.

ולכן, כאשר אדם נשבע בשמות של עבודה זרה, אין הוא נענש מפני שהוא מפעים או מפעיל את עניני העבודה זרה, או שמשום שהזכיר את שמם כעת כוחם גדול בשמים! חלילה

וחס ממחשבות כאלה. אלא העונש בעבור הזכרת שם עבודה זרה, הוא משום שכאשר הוא מזכיר את שמות העבודה זרה, הוא נותן יחס וחשיבות, ואז, נמצא, שכאשר בני אדם ישמעו ממנו דבר זה, יחשבו כי אכן יש אלהים אחרים והם קיימים גם, אלא שהזהיר הקב"ה בתורתו לעבוד רק אותו! וכבר למדנו למעלה, שכל זה אינו, שכל המודה בכח עבודה זרה, או שחושב בדעתו שיש אלהים אחרים, הרי הוא מחרף ומגדף כלפי שמים, ודינו שווה למי שעובד עבודה זרה, ושניהם כופרים בכל התורה כולה.

ועל זה הזהיר ה' יתברך בשם נביאו ואמר (ירמיהו פרק ב פסוק יא - יג): "הַהֵימִיר גּוֹי אֱלֹהִים, וְהֵמָּה לֹא אֱלֹהִים, וְעַמִּי הֵמִיר כְּבוֹדוֹ בְּלוֹא יוֹעִיל: שֹׁמּוּ שָׁמַיִם עַל זֹאת וְשַׂעֲרוּ חָרְבוּ מְאֹד נְאֻם יְהוָה: כִּי שְׁתַּיִם רָעוֹת עָשָׂה עַמִּי אֹתִי עָזְבוּ מְקוֹר מַיִם חַיִּים לַחְצֹב לָהֶם בֹּארוֹת בֹּארֹת נִשְׁבָּרִים אֲשֶׁר לֹא יָכִלוּ הַמָּיִם". ע"כ. והנה נבואה זו של ירמיה הנביא, מתאימה בדיוק לענין זה שאנו כותבים בו כעת, שהם, אותם אלו הסוברים את הדעות הנזכרים והמופסדים כלפי כל הענין הזה של סמאל, ועוד כותבים ואומרים, שסמאל הזה הוא, "**אלהים אחרים**", צווח הנביא ואמר בנבואה מאת ה': "**ועמי המיר כבודו בלא יועיל**"! והוא מכוון על מה שאמר קודם לכן, "והמה לא אלהים", כלומר, כל מה שבני אדם נתנו חשיבות, והחשיבו את אותם העבודות זרות לאלהים, מודיע הנביא ואומר, "המה לא אלהים", והכל בדמיון של האדם.

וראו אתם קוראים נעימים, כמה מכוונים דבריו של ירמיה הנביא יפה יפה, ועל נבואות אלו אמרו רבותינו, שנצטרכו לדורות! כי כאשר נתבונן במה שאמר, "ועמי המיר כבודו בלא יועיל". ומה פירוש "כבודו", שאנו רואים שלא מעט מצוות ותקנות הפכו אותם בני אדם, ונתנו בהם בתוך אותם המצוות שעושים כלפי ה' יתברך, כיבדו בהם את אותם מי שהם מכנים, "אלהים אחרים", כי אמרו שסמאל הוא מתקנא לבני אדם בעשיית המצוות שעושה, וצריך לכבד אותו ולתת לו את חלקו, ונביא כאן ונציג כמה דוגמאות בקצרה:

א) מים אחרונים - ציוו עלינו חז"ל לעשות מים אחרונים משום "מלח סדומית", שינקה האדם את ידיו, שמא ימצא על ידיו מלח סדומית, וכתוצאה מכך המליחות החזקה שיש במלח הזה יכולה לעוור לו את העיניים. כלומר טעם מים אחרונים הוא טעם שכלי וטבעי. אמנם הם אמרו, שצריך לתת בסוף הסעודה מים אחרונים לסמאל, כלומר לכבד את סמאל, על מנת שיקבל הוא את חלקו, וסברו ואמרו שאם לא יקבל את חלקו יכול הוא לקטרג בכך.

ב) מים אחרונים לאחר תשמיש המיטה - אמרו שאשתו של סמאל, הנקראת "לילית", היא מתקנאה בזיווג האיש והאשה, ולכן צריך לתת לה, "מים אחרונים" כפי שמקבל בעלה סמאל לאחר האכילה, כן היא צריכה לקבל מים אחרונים לאחר תשמיש המיטה, ודבר זה נעשה סביב המיטה, כלומר שצריך להשים טיפות מים סביב המיטה שבה שמשו הבעל והאשה, ובכך לילית לא תקטרג עליהם על מעשה זה שעשו. ונמצא במעשה זה, שכבדו "אלהים אחרים".

ג) הוצאות שערות בתפילין מחוץ לבתים - מן ההלכה למשה מסיני צריך לכרוך את פרשיות התפילין בשערות חיה\בהמה, ומי שלא כורך את פרשיות התפילין באותן השערות - הרי שמניח תפילין פסולות. המקובלים חידשו, שיש ענין לכבד את סמאל בזו המצוה כי

הוא מתקנא מאוד באותם בני אדם שמניחין תפילין. ולכן המקובלים טוענים שצריך להוציא לו מאותם השערות מחוץ לבית של התפילין ובכך לתת לו את חלקו. והנה "הסברו" של הרקאנטי (רקאנטי שמות פרק יג פסוק ט פרשת בא): " ... **גם צריך אתה להתעורר על סוד שערות העגל הנכרכים בפרשיות, כי הוא סוד גדול מאוד. ומצוה להיותן מעגל נראין חוץ לבתים, להשלים אלינו מדת הדין, ולעשות לה** [="לעשות לה" – כלומר לתת כבוד לממלכת סמאל ולעשות לה] **חלק בקדושתנו ... כי צריך אדם לחלוק לה כבוד בענינים מפורסמים כמו שפעולותיהן גלויין, ולא להרהר אחר פעולותיה כי הכל בצדק ובדין**". ע"כ.

ומבואר יוצא לפי דבריו, שצריך לתת כבוד וחלק לאלהים אחרים! וזה כמובן כפירה בכל יסודות דת האמת!

אלו שלושה דוגמאות מני רבות, ואין רצוננו להאריך בדוגמאות אלו, ומכאן ילמד הקורא, כיצד מכוונים דבריו של ירמיה הנביא יפה יפה, שהרי רוב בני ישראל כיום, עושים כבוד ומכבדים כבוד גדול את סמאל, שהוא בעצם לשיטת המקובלים נקרא, "אלהים אחרים", ונמצא כי כיבדו עבודה זרה! ואמר עליהם הנביא, "ועמי המיר כבודו בלא יועיל"! אין בכך שום תועלת אלא רק נזק עצום לדורות!

ולאחר מכן נוכחנו לדעת, כי ר' יוסף חיים, אינו המקור הראשון לענין זה, כלומר, לענין סמאל שאמרו עליו, שהוא אלהים אחרים. אלא מקור הדברים הם בספר עץ חיים של ר' חיים ויטאל (שער המצוות פרשת משפטים סימן ד): **שכתב: "איסור הזכרת שם אלהים אחרים כדכתיב, "ושם אלהים אחרים לא תזכירו"! דע, כי עיקר איסור זה, הוא שלא יזכיר שמו של סמא"ל הנקרא, "אלהים אחרים"!** [כלומר ר' חיים ויטאל בכבודו ובעצמו, מכנה וקורא לישות מסויימת, "אלהים אחרים", ומשמע מדבריו, שאלהים אחרים אכן קיימים! וזה בניגוד לכל מה שכתוב בתורה ובכל יסודות דתינו. ולכן לפי דעתו צריך להזהר לומר סמאל בכל שעות היממה], **ובפרט בלילה, לפי שאז ממשלת החיצונים** [=חיצונים לדעתם, הם חלק מהממשלה של סמאל הנקרא אלהים אחרים], **וכל המזכיר שמו מזכיר כוחו** [=כלומר סמאל הוא לא רק אלהים אחרים, ואין הדבר משל ונמשל! אלא יש לו אף כח! והרי שבדברים האלו הוא מודה בפיו ובלשונו בכח עבודה זרה, ועל פי מה שלמדנו לעיל בשם הרמב"ם, נמצא חירוף וגידוף כלפי שמים]". **ע"כ.**

ונמצאנו למדים שמקור דברי המקשה ורבו, הם לא רק מן ר' יוסף חיים, אלא מקור דבריהם הם מראש ה-"קבלה" הוא ר' חיים ויטאל, וסוברים הם כמה דברים לסיכום:

א) סמאל הוא ישות קיימת עם ממשלה וצבאות.

ב) סמאל נקרא "אלהים אחרים" - אסור להזכיר שמו שלא להכעיסו חלילה.

ג) מלבד שאסור להזכיר שמו ונקרא אלהים אחרים, יש לו כח מסויים והדבר אינו משל ונמשל.

וכמובן על פי מה כל שלמדנו לעיל בשם התורה, הנביאים, הכתובים, ודברי חז"ל, כל מה שכתבו המקובלים, מדובר בחירוף וגידוף כלפי שמים.

מדרשי חז"ל - "לשונות משותפים" - "משל ונמשל"

ראשית כל לפני שנכנס ללשונות המובאים בחז"ל לגבי "**סמאל**", יש לנו לזכור את דבריו של רבי יעקב אנטולי הובאו למעלה בתחילת הויכוח כאן. ונציג רק מעט מדבריו (ספר מלמד התלמידים לשבת שובה): "**וכפי זה הענין צריך שיובנו שני המאמרים האלה, צדיקים ילכו בם דרך ישרה, ופושעים יכשלו בם. ובהם וכיוצא בהם נכשלו המאמינים בזה, שהרי מצאו שם** [שכתוב במדרשים מפוזרים בתלמוד, ולא באו מדרשים אלו על מנת לתת דברי מוסר בלבד, ושם מבואר], "**הפיל סמאל וכת שלו ממקום קדשו מן השמים**". [ואמרו כמה אנשים בדעתם], "**הרי נמצא במאמר הזה נפילתם מן השמים**". **ובמאמר האחר** [מדברי המדרשים] **נמצא שהיה סמאל השר הגדול שבשמים, והוא הוא שהתעה האדם.**

וחלילה [לאדם] **מהאמין דבר זה כפשוטו, כי בהאמין הדבר הזה כפשוטו** [ולא יבין האדם שכל זה משל וחידות עמוקים של חכמי ישראל על מנת להעביר מוסר גדול, כמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות (פרק י' משנה א' סנהדרין) והאריך מאוד בדבר. ע"ש.], **יאמינו שתי אמונות בטלות ורעות מאד** [אשר מחריבים את היהדות כולה]. **האחת: ביחס הקנאה למלאכים, שהם קדושי עליון, ואין להם דבקות בחומר, וידוע שהקנאה קנין מקניני האדם הדבקים במשיגי החומר. וזה דבר מפורסם בכל האומות, שהנפש לא תחטא לולי דבקותה בחומר, ואיך יחטאו המלאכים שהם נבדלים מכל חומר? עד שיקנאו להחטיא האדם?**

והשנית: היא כפירה גמורה [כלומר מינות גמורה], **בהאמין שהשם יתברך ברא כת מושלת על האדם להחטיאו? ולגרום כל רע וכל הפסד? אין זה רק כדברי** [הכופרים היוונים או הנוצרים] **אלה שאומרים, ששני אלוהות הן. אחד טוב, ואחד רע. ועל הכפירה הרעה הזאת שיצאה קודם מתן תורה בארץ מצרים שיצאו אבותינו משם, ובארץ כנען שבאו לירשה. הקפידה התורה מאוד, וכדי למחותה, הזהירה אזהרות רבות וכו'". ע"כ. ע"ש באורך מה שכתב.**

ועוד יש לנו לזכור את דברי רבינו הטהור הרמב"ם שכתב (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק י משנה א): "**וממה שאתה צריך לדעת שדברי חכמים עליהם השלום נחלקו בהם בני אדם לשלוש כתות** [=כלומר, שלוש סוגים של כתות יש בעם ישראל ביחס להבנת מדרשי חז"ל ועניני אגדותיהם. וכפי שיוסבר ויובן, הכת הראשונה היא החמורה ביותר, והבעייתית ביותר, שעל ידי הבנתם השגויה בדברי חז"ל גרמו להחרבת יסודות דתינו במשך השנים. וכדבריו של רבינו] - **הכת הראשונה: והם רוב אשר נפגשתי עמהם** [=כלומר שמע באוזניו את הבנתם וסברתם כלפי מדרשי חז"ל]. **ואשר ראיתי חבוריהם** [=ראה ספרי פרשנים וכתבים של הקודמים לו ואשר בדורו ביצד ביארו מדרשי ואגדות חז"ל], **ואשר שמעתי עליהם,** [והם, אותם שהזכיר, כולם] **מבינים אותם** [את דברי חז"ל] **כפשטם, ואינם מסבירים אותם כלל** [=לעומק כוונתם], **ונעשו אצלם כל הנמנעות** [=נמנעות הם הדברים שיוצאים מגדרי הטבע, ואצל אותם אלו שהזכיר הם הכת הזו הראשונה, הם אלו שפירשו כל מדרשי חז"ל ואגדותיהם, והפכו את כל הדברים הנמנעים] **מחוייבי המציאות! ולא עשו כן** [=מחמת קבלתם איש מפי איש, או מסורת היתה בידיהם!], **אלא** [=ביארו ופרשו כן רק] **מחמת סכלותם בחכמות, וריחוקם מן המדעים** [האמיתיים], **ואין בהם מן השלמות** [=הבחנה שכלית], **עד כדי שיתעוררו על כך מעצמם** [=ויבינו את שגיאתם], **ולא מצאו מעורר שיעוררם.**

ולכן חושבים הם שאין כונת חכמים בכל מאמריהם המחוכמים אלא מה שהבינו

הם מהם, ושהם כפשוטם, ואף על פי שיש בפשטי מקצת דבריהם מן הזרות, עד כדי שאם תספרנו כפשטו להמון העם כל שכן ליחידיהם היו נדהמים בכך ואומרים היאך אפשר שיהא בעולם אדם שמדמה דברים אלו וחושב שהם דברים נכונים, וכל שכן שימצאו חן בעיניו.

והכת הזו המסכנה רחמנות על סכלותם לפי שהם רוממו את החכמים לפי מחשבתם ואינם אלא משפילים אותם בתכלית השפלות ואינם מרגישים בכך, וחי ה' [=נשבע באמיתות הדבר], כי הכת הזו מאבדים הדר התורה ומחשיכים זהרה, ועושים תורת השם בהפך המכוון בה, לפי שה' אמר על חכמת תורתו, "אשר ישמעון את כל החוקים האלה" וכו', והכת הזו דורשין מפשטי דברי חכמים, דברים אשר אם ישמעום העמים, יאמרו רק עם סכל ונבל הגוי הקטן הזה.

והרבה שעושין כן הדרשנין המבינים [=המסבירים ודורשים דרשות "קירוב"] לעם מה שאינם מבינים הם עצמם, ומי יתן ושתקו כיון שאינם מבינים, מי יתן החרש תחרישון ותהי לכם לחכמה, או היה להם לומר אין אנו יודעים מה רצו חכמים בדברים אלו ולא היאך פירושו, אלא חושבים שהבינו, ומעמידים את עצמם להבין לעם מה שהבינו הם עצמם לא מה שאמרו חכמים, ודורשין בפני ההמון בדרשות ברכות ופרק חלק וזולתם כפשוטם מלה במלה". ע"כ.

והנה אחר שתי הקדמות חשובות אלו, עלינו לדעת להשכיל ולהבין, כי בדברי חז"ל בעיקר בשתי התלמודים, ויותר ניכר הדבר בתלמוד הבבלי החשוב, המון אגדות, מעשיות, משלים, הם דברים של "משל ונמשל" על מנת להעביר המסר בלבד! ועשו זאת חז"ל בחכמתם הגדולה על מנת שיפיקו הקוראים אמרי מוסר, ויתכן שעשו זאת על מנת לעורר את קהל שומעם שיתנו לב לדברים על ידי דברי אגדות שמושכין את הלב.

"לילית" - ינשוף - מדוע השתמשו חז"ל בשם זה

ובעת אחר הבנה זו, יש לשאול כיצד למדו המקובלים שסמאל ולילית הם עבודה זרה? שכן הם קוראים לכל ממשלת סמאל ואשתו, "אלהים אחרים"! ולפי האמת, כל ענין "סמאל" ו-"לילית", אשר מוזכרים בתלמודים [סמאל פעם אחת], הוא אשר נקרא אצלנו, "שמות משותפים", והכוונה, שישנם לשונות, מילים, המשמשים את הכותב על מנת להשמיע משמעויות שונות ממילה אחת! לדוגמה: המילה, "לילית", חז"ל השתמשו במילה הזו כמה פעמים בודדות בשתי התלמודים הבבלי והירושלמי, על מנת להעביר משמעויות בהתאם לדרשה שלהם או למסר אשר רוצים להעביר. ולעולם אין כוונתם שקיימת ישות בשמים והיא אשתו של סמאל הנקראת "לילית" וכל כיוצא בזה חלילה.

ומקור דבריהם הם מן התנ"ך, שכן מבואר (ישעיהו פרק לד פסוק יד): "וּפָגְשׁוּ צִיִּים אֶת אִיִּים וְשָׂעִיר עַל רֵעֵהוּ יִקְרָא אַךְ שָׁם הֵרְגִּיעָה לִילִית וּמָצְאָה לָהּ מָנוֹחַ". ודיבר שם הנביא באותו פרק על הגזירות הקשות אשר יעשה ה' יתברך לגוים. והביא הנביא בדבריו את העוף הנקרא, "לילית", שנקרא כן על שם "יללה", והוא הינשוף אשר מילל חזק מאוד בפרט בלילות. והנביא בשם זה שנתן וקרא לו, "לילית", השתמש במילה אחת לכמה משמעויות שונות,

והוא, שזה העוף מילל ובוכה, וזה העוף גם רוב פעילותו בלילות! ולכן אמר, "לילית" שפעילותו בלילה, וגם מילל.

והינשוף הזה כל המסתכל עליו, ימצא אותו מלא בשערות מראשו עד כף רגלו, ומלבד עיניו, כל זמן שתתבונן בו תמצא רק שערות בכל חלקי גופו. ולכן כאשר חז"ל אמרו (תלמוד בבלי מסכת נדה דף כד עמוד ב): "המפלת דמות לילית - אמו טמאה לידה. [מכיון שודאי] ולד הוא, אלא [ומדוע? מכיון] שיש לו כנפים". והנה גם כאן חז"ל באו ללמד בצורה הטובה ביותר כיצד המפלת תדע האם טמאה לידה היא או לא. והביאו חז"ל את הדוגמה של הינשוף ואמרו, המפלת דמות ינשוף, האמא הזו טמאה לידה, שכבר החלו בו צורת ולד בודאי, שהרי יש לו זרועות שהם הכנפים של הינשוף. והינשוף הוא הדוגמא הטובה ביותר לכך לדעתם, שהכל מכירים בו. ואין כאן שום ענין לשום ישות דמיונית או אשתו של סמאל! שכן כיצד אמור אדם לדעת איך נראית לילית אשתו של סמאל? וכל הענין כאן הוא מציאותי בדברים שיש לאדם הכרה בהם! שהרי מדובר בהלכה למעשה! ולכן בוודאי כי חז"ל הביאו ואמרו, "לילית" בתור שם משותף על מנת ללמד את שאר בני אדם מה לעשות, וזו דרכם בקודש.

וכן אמרו בתלמוד (בבלי מסכת עירובין דף ק עמוד ב): "במתניתא תנא: [שבח לאשה אשר] מגדלת שער כלילית, ויושבת ומשתנת מים כבהמה, ונעשית כר לבעלה. - ואידך - הני שבח הוא לה". ע"כ. והנה גם כאן חז"ל ישתמשו בדימוי הענין על מנת להעביר מוסר לבנות ישראל הנשואות, ואמרו והפליגו בדבריהם, שעל האשה להיות יפה ומסודרת לבעלה, ואחד מהדברים המושכים את לב האיש לאשתו, הם שערות ראש האשה. ומהיכן אנו יודעים זאת? מזה שאמרו חז"ל, שבשעה שאדם אומר פסוק ראשון של שמע ישראל, לא יסתכל בשערות ראש האשה, שמא יבוא להרהר באמצע פסוק חשוב זה, שצריך לכוין בו על יחוד ה'. ואלו דבריהם (תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כד עמוד א): "אמר רב ששת: שער באשה ערוה, שנאמר שערך כעדר העזים". ע"כ. ולכן אמרו חז"ל שזו האשה שבח הוא לה, כאשר מגדלת שערותיה כמו עוף הינשוף המלא וגדוש בשערות! שכן כל המסתכל בינשוף רואה כיצד שערותיו מסודרות, צבעם יפה להפליא, ושערותיו מלאות וגדושות. ושוב נוכחנו לדעת כיצד חז"ל השתמשו בלשון מליצית ומשותפת על מנת להעביר המסר לקהל שומעיהם, וכך היא דרכיהם, ובוודאי שאין כוונתם חלילה ללילית אשתו של סמאל כמו שהמציאו המקובלים בדעתם! ולכן, מה שמבואר בתלמוד (בבלי מסכת שבת דף קנא עמוד ב): "אמר רבי חנינא: אסור לישן בבית יחידי, וכל הישן בבית יחידי אחזתו לילית". ע"כ. והנה המקובלים לצערינו הרב הולידו מכאן המון הלכות, וחשבו שרבי חנינא בא להזהיר את האדם שאם ישן יחידי בביתו, תבוא לילית אשתו של סמאל ותשמש עמו! וזה אינו! אלא כל כוונתם של רבותינו, הוא על פי דברי הנביא ירמיה, שאמר שחלק מגזירות הבורא הם שבני אדם יפחדו ויציק להם קול הינשוף בלילות, ויהיו מפוחדים ממנו, ולכן גם כאן חז"ל אמרו, שכל הישן בבית יחידי, אוחז אותו פחד מסויים הנובע מדמיונות שמחשב במוחו בשעה שנמצא לבדו, וכביכול אמרו כך: "כל הישן בבית יחידי אחזתו פחד". ואפשר לומר שהתכוונו על מחשבות "אשה", שכל הישן יחידי בא לידי הרהור אשה, שהיא הלילית הנזכרת בדברי חז"ל לעיל, שאמרו המגדלת שער כלילית! והרי שלילית בדבריהם הוא לשון משותף גם לאשה!

ובעת, ישנו קושי גדול בדברים של ר' חיים ויטאל הנזכרים וממשיך דרכו ר' יוסף חיים, שאמרו שאסור להזכיר שמות סמאל וכל ממלכת צבא "אלהים אחרים" לדעתם! והרי לילית היא האמא של השדים לפי דעתם! ונמצא אם כן ישעיהו הנביא הכשיל אותנו כשלון גמור לעורר בקריאתנו את מלכת השדים לקטרג עלינו בהזכרת שמה! שכן לילית מוזכרת מפורש אצל ישעיהו הנביא (ישעיהו פרק לד פסוק יד): "וּפָגְשׁוּ צִיִּים אֶת אִיִּים וְשָׂעִיר עַל רֵעֵהוּ יִקְרָא אַךְ שָׁם הֵרְגִיעָה לִילִית וּמָצְאָה לָהּ מָנוֹחַ". והאם הקורא את הנביא ישעיהו ידלג על הכתוב "לילית", ואולי אף לדעת המוקבלים יש למחוק את המילה "לילית"?! והדברים מובנים!

סמאל - שם של משל ונמשל במדרשי חז"ל

אמרו חז"ל במשנה (מסכת סוטה פרק א משנה ח): "שמשון הלך אחר עיניו, לפיכך נקרו פלשתים את עיניו. שנאמר (שופטים ט"ז) "ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו". אבשלום נתגאה בשערו, לפיכך נתלה בשערו. ולפי שבא על עשר פילגשי אביו, לפיכך נתנו בו עשר לונביות. שנאמר (שמואל ב' י"ח) "ויסבו עשרה אנשים נושאי כלי יואב". ולפי שגנב שלושה לבבות, לב אביו, ולב בית דין, ולב ישראל, שנאמר (שם ט"ו) "ויגנוב אבשלום את לב אנשי ישראל", לפיכך נתקעו בו שלושה שבטים, שנאמר (שם י"ח) "ויקח שלשה שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום". ע"כ.

והנה בפשטות ניתן להסיק מדברי רבותינו במשנה זו, שבאו רבותינו, להסיר הספק מליבות האנשים התוהים על העונשים הקשים שבאו על שמשון, ועל אבשלום, וללמד שהכל אצל הבורא יתברך נעשה במשפט ובדין צדק. ולכן משנה זו היא נסמכת למה שאמרו רבותינו במשנה הקודמת על כל מה שקורה לסוטה שזנתה תחת בעלה (משנה מסכת סוטה פרק א משנה ז): "במידה [התנהגות\מעשה] שאדם מודד, בה מודדין לו. היא [=הסוטה] קשטה את עצמה לעבירה [=על מנת לגרות את האיש], המקום [=הבורא יתברך] גיולה [=על ידי מה שעושה לה הכהן]. היא גילתה את עצמה לעבירה, המקום גילה עליה. בירך התחילה בעבירה תחילה, ואחר כך הבטן, לפיכך תילקה הירך תחילה, ואחר כך הבטן, ושאר כל הגוף לא פלט". ע"כ. וגם במשנה זו שכתבו רבותינו, באו ללמד שהכל אצל הבורא יתברך במשפט בדין ובצדק, ואין שום עולה מלפניו חלילה וחס. ועל זה אמר (ירמיהו פרק יז פסוק ט - י): "עָקֹב הַלֵּב מִכֹּל וְאָנֻשׁ הוּא מִי יֵדָעֶנּוּ: אֲנִי יְהוָה חֹקֵר לֵב בֹּחֵן כְּלָיוֹת וְלָתֵת לְאִישׁ כדרכו כִּדְרָכָיו כִּפְרִי מַעֲלָלָיו".

והוא הדין אצל שמשון, באו רבותינו ללמד אותנו, שאם שמשון היה שומר את עיניו, ממילא לא היה נכשל במה שנכשל, ובוודאי כל מי שהיה בא להזיק אותו, יתכן והיה הקב"ה מונע היזק זה ממנו, ולא היה נותן לשום גורם להרע לו. אמנם כאשר שמשון הלך אחר עיניו, לא מנע הקב"ה מאותם רשעים להזיק אותו. ומצינו מסוף מעשה שמשון הגיבור, שכל גבורתו היתה אך ורק מהבורא, כמו שנאמר (שופטים פרק טז פסוק כח): "וַיִּקְרָא שִׁמְשׁוֹן אֶל יְהוָה וַיֹּאמַר אֲדֹנָי יֱהוִה זָכְרֵנִי נָא וְחַזְּקֵנִי נָא אַךְ הַפַּעַם הַזֶּה הָאֱלֹהִים וְאִנָּקְמָה נְקָם אַחַת מִשְּׁתֵי עֵינַי מִפְּלִשְׁתִּים". וכאשר ביקש בקשה זו והתוודה לפניו יתברך, הביא לו הקב"ה כח רב, והפיל על הפלשתים את כל הבית.

עוד דוגמה לכך ניתן לראות בפשטות על אברהם אבינו האיש השלם, שנאמר בתורה (בראשית פרק כ פסוק ו - ז פרשת וירא): "וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאֱלֹהִים בַּחֲלֹם גַּם אָנֹכִי יָדַעְתִּי כִּי בְתָם לְבָבְךָ

עָשִׂיתָ זֹּאת וָאֶחְשָׁךְ גַּם אָנֹכִי אוֹתְךָ מֵחֲטוֹ לִי עַל כֵּן לֹא נְתַתִּיךָ לִנְגֹּעַ אֵלֶיהָ: וְעַתָּה הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא וְיִתְפַּלֵּל בַּעַדְךָ וֶחְיֵה וְאִם אֵינְךָ מֵשִׁיב דַּע כִּי מוֹת תָּמוּת אַתָּה וְכָל אֲשֶׁר לָךְ". והנה יתכן לומר, שאם חלילה אברהם אבינו לא היה שמור בעצמו מדברים אלו, לא היה מונע הקב"ה מאבימלך לעשות ענין זה שרצה! אבל כאשר אדם שמור ושומר על עצמו, ומדקדק בדברים עד היכן שידו מגעת, ממילא הקב"ה שומר אותו מכל משמר. **ובמידה שאדם מודד בה מודדין לו. והוא הדין לכל מה שקרה לאבשלום. וזה מה שבאו רבותינו בעלי המשנה ללמד.**

ובתלמוד ביארו את הדברים והביאו כמה דוגמאות נוספות לכך, ונציג כאן רק את הדברים הקשורים לענינינו. ואמרו (תלמוד בבלי מסכת סוטה דף י עמוד א): "**כתיב: "וירד שמשון תמנתה".** [=נאמר על ידי שמואל הנביא כותב ספר "שופטים", "וירד". ולא בחינם כתב לשון של, "ירידה"], **וכתיב** [=אמנם אצל יהודה שאמר והבריז, "צדקה ממני", נאמר], "**הנה חמיך עולה תמנתה"!** [הרי שנאמר אצל יהודה לשון "עולה", והעיד הכתוב שעלה במקום זה עליה רוחנית, כמו ש]-**אמר רבי אלעזר: שמשון שנתגנה בה** [=על ידי הליכתו לאותו מקום, שהלך אחר עיניו ושרירות ליבו] **כתיב ביה** [=נכתב עליו לשון של], "**ירידה**". [=ירידה רוחנית. אמנם] **יהודה שנתעלה בה** [=על ידי שאמר "צדקה ממני" במעשה עם תמר], **כתיב ביה** [=העיד עליו הכתוב ואמר "עולה", שהוא לשון של] "**עליה**" [=רוחנית. שהרי נאמר עליו בתחילת המעשה לשון של "ירידה", כמו שאמר (בראשית פרק לח פסוק א פרשת וישב): "וַיְהִי בָּעֵת הַהִוא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת אֶחָיו וַיֵּט עַד אִישׁ עֲדֻלָּמִי וּשְׁמוֹ חִירָה". בתחילה "ירד" מדרגתו בעבור המעשה שהיה עם יוסף וכל ענין המכירה, אמנם בסופו נתעלה רוחנית ועלה וחזר למדרגה שבה היה, שנאמר בו לשון של "עליה", ולא בחינם אמר הבורא והעיד עליו לשון של, "עליה"]. ... [ממשיך התלמוד ומבאר. נאמר בתורה], "**ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה**". [שואל התלמוד על הכתוב ומקשה], **משום** [=בגלל] "**דכסתה פניה" חשבה** [=יהודה חשב את תמר] **לזונה?** [=וכי דרך זונות לכסות פניהם? ודאי שלא! אלא] **אמר רבי אלעזר:** [=משום] **שכסתה פניה בבית חמיה** [=לא זיהה אותה יהודה כאשר היתה באותו מקום, והיו פניה גלויות, אלא העידה התורה שכל זמן שהיתה מתראה בבית חמיה ונמצאת בביתו היתה מכסה את פניה באופן כזה שלא ראו את רוב פניה, ומעולם יהודה לא ראה את פניה באופן שיכול לזהות את פניה ולומר שהיא כלתו כאשר יראה אותה בחוץ אם תלך בפנים גלויות. וכעת התלמוד מלמד מדוע זכתה שיצאו ממנו מלכים], **דאמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן: כל כלה שהיא צנועה בבית חמיה - זוכה ויוצאין ממנה מלכים ונביאים ...** [חוזר התלמוד לבאר את מה שקרה בשעה שתמר שלחה ליהודה את הסימנים שמעידים שיהודה הוא זה שהיה עמה. שהרי תמר ידעה שהיא נמצאת עם יהודה ולכן ביקשה סימנים שיעידו שאכן יהודה היה עמה. ובקשה את הערבון הנ"ל כי ידעה בדעתה שרוצה להרות ממנו על מנת להקים זרע, ועשתה כל זה בחכמה גדולה, על מנת שיהיה לה הוכחה ועדות לכך. והעידה התורה ואמרה במעשה זה], "**היא מוצאת**". [התלמוד דורש מילה זו וטוען שיש משמעות נסתרת אחרת למילה זו, ולפי דעת התלמוד, מוכרח לדרוש מילה זו, מכיון שלא נאמר דוגמת מילה זו בכל התנ"ך כולו, ואם הבורא יתברך כתב מילה כזו שלא נכתבה לא לפני כן ולא אחרי כן, לכן מוכרח לדרוש בו דבר אחר. ואומר התלמוד, צריך לומר] "**היא מיתוצאת" מיבעי ליה!**

אמר רבי אלעזר: לאחר שנמצאו סימניה, בא סמאל וריחקן, בא גבריאל וקירבן. היינו דכתיב: "למנצח על יונת אלם רחוקים, לדוד מכתם". אמר רבי יוחנן: משעה שנתרחקו סימניה נעשית כיונה אילמת. [והנה לאחר שאמה, "יונת אלם רחוקים", אמר, "לדוד מכתם", וכי מה שייכות ליונת אלם אצל דוד המלך? אומר התלמוד], "**לדוד מכתם**", **שיצא ממנה** [=מזרעה של תמר], "**דוד**", **שהיה**

מך ותם לכל ... [עוד נאמר במעשה תמר], "והיא שלחה אל חמיה לאמר, לאיש אשר אלה לו, אנכי הרה", ותימא ליה מימר! אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב, ואמרי לה אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, ואמרי לה אמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי: נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש, ואל ילבין פני חבירו ברבים. מנלן? מתמר.

[אמרה תמר ליהודה על ידי שליחין], "**הכר נא**" [=כלומר שיכיר ויבחין בערבות שהביא לה], **א"ר חמא ברבי חנינא: ב**[מילת] "**הכר**" **בישר לאביו** [=על "מות" יוסף, שנאמר (בראשית פרק לז פסוק לב פרשת וישב): "... הַכֶּר־נָא הַכְּתֹנֶת בִּנְךָ הִוא אִם־לֹא". ובמידה שהוא מדה, מדדו לו, שהרי], **ב**[מילת] "**הכר**" **בישרוהו** [שליחיו שהערבות שנתן לאישה הזונה, נמצא אצל תמר, שנאמר (בראשית פרק לח פסוק כה פרשת וישב): " ... וְתֹּאמֶר הַכֶּר־נָא לְמִי הַחֹתָמֶת וְהַפְּתִילִים וְהַמַּטֶּה הָאֵלֶּה".] **ב-"הכר" בישר - הכר נא הכתנת בנך היא, בהכר בישרוהו - הכר "נא" למי.** [ומדוע נאמר "נא"? היה לה לומר, "הכר למי וכו'", אלא אמרה] "**נא**", [ו]-**אין** [משמעות המילה] "**נא**", **אלא לשון בקשה, אמרה ליה: בבקשה ממך, הכר פני בוראך** [=שיכל יהודה לא להודות שכל הסימנים הללו הם שלו, ולכן אמרה לו, "נא", וביקשה ממנו] "**ואל תעלים עיניך ממני**". [ומיד], "**ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני**" וכו'". ע"כ.

והנה מה שאמר "סמאל" והמשיל בו וייחס אליו ענין - "ריחוק" וענין -"צרה", כלומר, שכאשר השתמש במילה, "סמאל", השתמש עמו לדבר מגונה, שהרי אותה הרחקה בשביל תמר בוודאי היתה מגונה! ולכן נדע בהכרח בראשית ביאור הדברים, כי לשון, "סמאל", לעולם ידבר כלפי, היזק, ריחוק, צרה, וכו'. ומה שאמר "גבריאל" והמשיל דבר זה וייחס אותו לדרך של ענין -"קירוב", וענין - "פתרון", נדע, כי שם זה שאמר רבי אלעזר והמשיל משלו בו, והוא, "גבריאל" נמשל לעולם לדבר טוב, כמו שמוזכר בנבואת דניאל, המלאך גבריאל, וענין זה נתפרש לטובה. ולכן בוודאי שחז"ל השתמשו בלשונות "משותפים" על מנת להעביר כאן מסר. ועתה אחר הקדמה קצרה זו, נבאר לקורא הנעים החפץ באמת הברורה ולדרך הישרה, מה היתה כוונת רבי אלעזר.

ותחילה עלינו להבין, כי מילת, "סמאל" לא מופיעה בשום מקום בתנ"ך, לא במשניות, לא בתלמוד ירושלמי, לא בתרגום אונקלוס על התורה, ולא בתרגום יונתן על נביאים. והמקום היחיד והבודד שנמצאה מילת, "סמאל" בתלמודים, הוא רק במקום הזה בתלמוד הנזכר שהבאנו. לכן צריכים אנו להבין מדוע רבי אלעזר בחר להשתמש בשם משותף שלא מופיע בשום מקום לפני שהוא הזכירו!

ותחילה נראה לומר, כי שם זה לא נקרא על ידי הקוראים את התלמוד, בצורה נכונה לדעת חז"ל, כלומר, אם חז"ל היו מנקדים את התלמוד בעצמם, נראה כי שם זה צריך להקרא כך לכאורה: "סַמְאֵל", כלומר כמו צד, "שמאל". ואם כן ישאל השואל, מדוע אמר רבי אלעזר, "סמאל" באות סמ"ך? אלא מכיון שמילת, "שמאל" - עיקר משמעותה הוא על "צד" שמאל, ובפירוש דבריו מובא ענין ריחוק וקירוב הסימנים, לפיכך לא רצה רבי אלעזר להשתמש במילה זו ולומר, "בא שמאל וריחקן", כי אז היה נשמע, כי "צד" מסויים מזיז דברים, ויש בידו יכולת אף להרחיק.

אלא רבי אלעזר בחכמתו, שינה אות אחת, והחליף את האות בדבר הדומה ביותר אליה,

והיא האות סמ"ך, ועל ידי זה ששינה את האות שי"ן, עדיין השאיר את זו המילה בצורת קריאה שווה, וכך בוודאי כי נתן לנו לשמוע כי יש משמעות שונה לדבר זה, ודבריו אלו הם משל הטומן בתוכו מוסר עצום.

ובקצרה יש לנו לבאר על פי מה שכתבנו, מדוע המילה, "שמאל", נחשבת בכל התנ"ך לענין של חסרון, פסלות, פחיתות, גריעה וכו'. **אלא, הדבר פשוט, מכיון שרוב בני האדם, ידם החזקה היא הימנית** [=וכמובן מי שהוא שמאלי, אז ידוע שהיד השמאלית נחשבת לימנית על פי ההלכה! ולכן מי שכותב תפילין ביד שמאל וזו ידו החזקה, השמאל שלו הופכת להיות כמו ימין של כל אדם], **כלומר כשעושים הם את פעולתם הנצרכת לחייהם, לא עושים אותם, אלא דווקא בידם הימנית.** וזאת משום שחוזק ידם, וכושר יכולת הידיים ניחן ביד הימנית שלהם.

ולכן מבואר יוצא, שכאשר השתמש הכתוב, או הנביא בלשון "ימין", לעולם הדבר יבוא לענין טוב ושבח ותועלת. כמו שאמר (תהלים פרק עז פסוק יא): "וְאֹמַר חַלּוֹתִי הֵיא שְׁנוֹת יְמִין עֶלְיוֹן". וכן אמר (תהלים פרק פט פסוק מג): "הֲרִימוֹתָ יְמִין צָרָיו הִשְׂמַחְתָּ כָּל־אוֹיְבָיו". וכן אמר (תהלים פרק קיח פסוק טו - טז): "קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים יְמִין יְהוָה עֹשָׂה חָיִל: יְמִין יְהוָה רוֹמֵמָה יְמִין יְהוָה עֹשָׂה חָיִל". ומעולם בכל התנ"ך כולו, לא מיוחס לשון "שמאל" לבורא יתברך, במקום שאינו מדבר על צדדים! כלומר, כאשר מתואר שבח כלפיו יתברך, לעולם נאמר עליו לשון, "ימין"!

וכן מבואר, כי לעולם יד, "שמאל", מתייחס לענינים של, חסרון, גנאי, פחיתות, והוא משום, שכאשר אדם עושה פעולה ביד שמאל, או לוחץ יד ביד שמאל, דבר זה מראה על זלזול. ולכן רבינו הטהור פוסק על פי התלמוד (רמב"ם הלכות ביאת המקדש פרק ט הלכה טו): "נמצאו כל הפסולין לעבודה שמונה עשר ואלו הן: העובד ע"ז, הזה, בעל מום ... **מי שעבד בשמאלו, כל אלו פסולין לעבודה, ואם עבדו חללו**". ע"כ. ומפני מה מי שעבד בשמאלו פסול? וכי יש כאן ענין מסטי? אלא מהסיבה, שעושה הכהן דברים בעבודת הקודש, לא בידו החזקה, ונמצא עבודתו נעשית שלא בהקפדה! והבורא יתברך פסל אותו משום שעשה דברים ביד שמאל החלשה.

ונחשוב אנו כדוגמה ברורה לדבר: על מנתח בבית החולים, שמנתח לב אדם, ועושה את פעולתו ביד שמאל, שזו לא ידו החזקה ואין הוא רגיל בה! זו רשלנות לכל דבר תחשב. ולכן חשוב להבין, כי כל פעם שנזכר "שמאל" בתנ"ך, זה הוא שם משותף, או שידבר על צדדים, "שמאל" - "ימין", כמו שאנו רואים אצל אברהם ולוט (בראשית פרק יג פסוק ט פרשת לך לך): "הֲלֹא כָל־הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הִפָּרֶד נָא מֵעָלָי אִם־הַשְּׂמֹאל וְאֵימְנָה וְאִם־הַיָּמִין וְאַשְׂמְאִילָה". וכאן בוודאי מדובר על צדדי הארץ ולא ענין של רוחניות, כי אברהם אבינו אומר, "ואשמאילה", כלומר צד שמאל.

אמנם כאשר מדבר על, "שמאל" ו-"ימין", בענין שמירת המצוות, ואומר (דברים פרק ה פסוק כט פרשת ואתחנן): "וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לֹא תָסֻרוּ יָמִין וּשְׂמֹאל". ומה פירוש "**לא תסורו ימין**", אלא רוצה לומר, שדרך הכתוב לדבר כלפי "ימין" בלשון חשיבות ורוממות, בלשון הטבה והוספה, בלשון משפט צדק ודין צדק וכן על זו הדרך. ולכן

אומר הבורא, בשום דרך שהיא, לעולם שלא תחשבו אפילו להיטיב עם התורה, כלומר שלא תחשבו בדעתכם שאם תוסיפו מצוות, לא יקרא זה הענין, "תסורו", אלא בוודאי כי גם אם תקחו דרך, "ימין", שהיא באה על מנת לעשות טוב, להוסיף, לשבח, ואף לפאר את הבורא! שלא תחשבו בדעתכם שאתם מיטיבים, בזה שתוסיפו ענינים על מה שכתבתי בתורה!

וכן להיפך, שלא תחשבו שמפאת איזה שהוא זמן, יהיה לכם רשות להסיר חלק ממצוות התורה, ולכן אמר על ענין הגריעות והפחיתות, "שמאל", ונמצא כי שמות אלו ימין ושמאל, הם שמות משותפים, ופעם ישמשו לצדדים, ופעם ישמשו לענין פחיתות, או תוספת, או לרע או לטוב. ואם תשאל הרי מי שהוסיף על מצוות התורה נקרא, "ימין", ואם כן בוודאי כי דבר זה רע מלפניו יתברך! אלא דברה תורה כלשון בני אדם, שאצל בני אדם ענין ההוספה הוא תמיד טוב, כמו שיש אנשים שמוסיפים לפנק את ילדיהם, וכי מישהו יחשוב שזה דבר רע? רק אדם עם שכל ישר יבין, כי פינוק יתר על המידה לילדים, יוליד דברים רעים! ולכן דברה תורה כלשון בני אדם.

וכן כתב הספורנו, "לא תסורו ימין ושמאל - לא להוסיף לטוב, כפי מחשבותיכם, ולא לגרוע כלל". ע"כ. והרי מבואר כי ימין - זה נחשב טוב. ושמאל - זה נחשב רע. וכן נאמר בעניני איסור עבודה זרה ויסודות דת האמת (דברים פרק כח פסוק יד (פרשת כי תבוא)): "וְלֹא תָסוּר מִכָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם יָמִין וּשְׂמֹאול לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לְעָבְדֵם". ע"כ.

כמה הערות והארות על מסורת תורה שבעל פה

כמובן שיש לסייג דבר חשוב, כי השומע מאתנו וכן הקורא דברים אלו, מיד ישאל, כיצד חז"ל הוסיפו מצוות? כיצד אסתר בנבואה, תיקנה חג שלא היה בתורה, ואף לא ציוה לעשותו משה רבינו! והנה מי שאמר "לא תסורו" מדברי התורה, גם אמר בתורתו וציוה (דברים פרק יז פסוק י - יא פרשת שופטים): "וְעָשִׂיתָ עַל־פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יורוּךָ: עַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יורוּךָ וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה לֹא תָסוּר מִן־הַדָּבָר אֲשֶׁר־יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל". ואם אנשי כנסת הגדולה, עזרא הסופר, נביא מן הנביאים תיקן דבר, והוסיף מצות פורים, אין זו הוספה! כי מי שציוה לא לסור, ציוה לשמוע לבית הדין הגדול, ולנביא מן הנביאים.

וכן כתב רבינו הטהור (הקדמה לספר משנה תורה להרמב"ם): " ... גם יתבאר מהם דברים שגזרו חכמים ונביאים שבכל דור ודור, לעשות סיג לתורה כמו ששמעו ממשה בפירוש. שנאמר לו [=מאת הבורא]: "ושמרתם את משמרתי"! [כלומר] עשו משמרת למשמרתי. וכן יתבאר מהם המנהגות והתקנות שהתקינו או שנהגו בכל דור ודור כמו שראו בית דין של אותו הדור. לפי שאסור לסור מהם! שנאמר, "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל".

וכן משפטים ודינים מופלאים שלא קיבלום ממשה, ודנו בהם בית דין של אותו הדור במדות שהתורה נדרשת בהן, ופסקו אותם הזקנים וגמרו שהדין כך הוא [=חובה לשמוע להם].

הכל חיבר רב אשי בגמרא מימות משה ועד ימיו. וחברו חכמי המשנה חיבורים אחרים לפרש דברי התורה. רבי הושעיא תלמידו של רבינו הקדוש חיבר ביאור ספר בראשית [=כנראה שהכוונה למדרש בראשית רבה]. **ורבי ישמעאל** [=כתב את מה שמכונה היום, "מכילתא דרבי ישמעאל" ן]-**פירש מאלה שמות עד סוף התורה, והוא הנקרא מכילתא. וכן ר' עקיבא חיבר מכילתא. וחכמים אחרים אחריהם חיברו מדרשות. והכל חובר קודם הגמרא הבבלית** [=באופן שכל בית ישראל הסכים להשען עליהם ועל דבריהם]". **ע"כ.**

וכתב רבינו בספר המצוות (מצות לא תעשה שיב): "**והמצוה השי"ב היא שהזהירנו מן**[ל]**חלוק על בעלי הקבלה** [=חכמים בעלי מסורת ממשה רבינו ועד אליהם], **עליהם השלום. ומצאת ממצוותם במעשה התורה והוא אמרו** (ראש פרשת שופטים) "**לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך**". **ולשון ספרי לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך, "זו מצות לא תעשה". והעובר על לאו זה הוא זקן ממרא וחייב חנק ובתנאים המקובלים המבוארים בסוף סנהדרין** (פד ב, פו ב - פט א). **ושם התבארו משפטי מצוה זו". ע"כ.**

ואם בכל זאת יקשה המקשה, שהרי נביא אפילו היה אמת, אם יאמר לנו לעשות דבר מסויים, ויתקן תקנה, ויוסיף על המצוות, בוודאי כי נביא שקר הוא ללא ספק לכאורה! ואם כן כיצד יסתדר הדבר עם חג פורים, שאמרו על חג זה, שלא יתבטל אפילו לימות המשיח? אלא כבר הקדימנו רבינו, ואנחנו מצאנו לו לשון וביאור בהיר מאוד לשאלה זו, ואלו דבריו הטהורים (בסוף מניין המצוות בספר משנה תורה של הרמב"ם בהקדמתו): " **... אלו הם שש מאות ושלש עשרה מצוות שנאמרו לו למשה בסיני, הן וכללותיהן ופרטותיהן ודקדוקיהן, וכל אותן הכללות והפרטות והדקדוקין והביאורין של כל מצוה ומצוה היא תורה שבעל פה, שקבלו בית דין מפי בית דין** [=עד משה רבינו עליו השלום]. **ויש מצוות אחרות שנתחדשו** [=ולא קיבל אותם משה רבינו. ונתחדשו] **אחר מתן תורה, וקבעו אותן נביאים וחכמים, ופשטו בכל ישראל, כגון מקרא מגלה, ונר חנוכה, ותענית תשעה באב, וידים, ועירובין. ויש לכל מצוה מאלו פירושין ודקדוקין.** [=כלומר לא רק שתיקנו דבר, אלא אף כתבו ואמרו לנו הלכות ודקדוקין של אותו הדבר]. **והכל יתבאר בחיבור זה.** [ודע, כי] **כל אלו המצוות שנתחדשו, חייבין אנו לקבלם ולשומרם, שנאמר, "לא תסור מכל הדבר" וכו', ואינם תוספת על מצוות התורה!** ו[אם תשאל], **על מה הזהירה תורה "לא תוסף ולא תגרע".** [הזהירה התורה] **שלא יהיה נביא רשאי לחדש דבר, ולומר שהקב"ה צוהו במצוה זו, להוסיפה למצוות התורה, או לחסר אחת מאלו השש מאות ושלש עשרה מצוות.**

אבל אם הוסיפו בית דין עם נביא [=משמע כי נביא לבדו לא יכול לתקן תקנה, אלא חייב נביא עם בית דין לדון בדבר ולקבוע רק על פי בית דין] **שיהיה באותו הזמן מצוה דרך תקנה, או דרך הוראה, או דרך גזרה, אין זו תוספת! שהרי לא אמרו** [הנביא ובית הדין] **שהקב"ה** [הוא זה ש]**-צוה ל**[הם ל]**-עשות ערוב, או לקרות המגלה בעונתה** [=חלילה להם]. **ואילו אמרו כן** [=בוודאי כי] **היו מוסיפין על התורה.**

אלא כך אנו אומרין, שהנביאים עם בית דין תקנו וצוו לקרות המגלה בעונתה כדי להזכיר שבחיו של הקדוש ברוך הוא ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשועינו, [ותיקנו

כל זה למטרה נעלה, והכל ב]-כדי לברכו, ולהללו, וכדי להודיע לדורות הבאים, שאמת מה שהבטיחנו בתורה [על גודל מעלת התפילה, ועל קיבול התשובה מאתו יתברך! שכן נאמר], "כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו, כיי אלהינו בכל קראנו אליו". ועל דרך זו היא כל מצוה ומצוה שהיא מדברי סופרים, בין עשה, בין לא תעשה". ע"כ. ומבואר שלכל דבר יש כללים, וחז"ל, הנביאים, עזרא הסופר, אנשי כנסת הגדולה, בוודאי כי לא חרגו מן הכללים של תורת אמת שנמסרה למשה רבינו.

והנה לאחר העיון הטוב, נראה כי חז"ל לא בדו מליבם, ושינו את האות ש' לאות ס', כי התרגום יונתן אשר דבריו הם נאמנים ודברי אמת, כאשר תרגם את הנביאים בשפה הארמית, תרגם את המילה, "שמאל", וכתב: "סְמָלָא". כלומר, לדעתו של התרגום יונתן, "סמלא" בארמית הוא, "שמאל" בעברית. ולכן רבי אלעזר בחכמתו, ראה בענין זה לכתוב לשון משותף זה, דווקא בלשון "ארמית", על מנת לרמוז על הענין החשוב הטמון כאן. ומכיון שצד "שמאל" מורה על פחיתות וגריעות, ומורה על הרע, השתמש רבי אלעזר במילת, "סמאל", עם סמ"ך, על מנת להעביר המסר שרצה.

ומה שכתבנו שיונתן תרגם, "סמלא", תרגם זאת גם כאשר הדברים נאמרו על "צדדים", וגם כאשר ידבר הענין על הדרך הרוחנית ושמירת המצוות. כמו שנאמר (שמואל ב פרק ב פסוק יט): "וַיִּרְדֹּף עֲשָׂהאֵל אַחֲרֵי אַבְנֵר וְלֹא־נָטָה לָלֶכֶת עַל־הַיָּמִין וְעַל־הַשְּׂמֹאול מֵאַחֲרֵי אַבְנֵר". וכתב התרגום יונתן: "וּרְדַף עֲשָׂהאֵל בָּתַר אַבְנֵר וְלָא אִיתְפְּנֵי לְמֵיזַל עַל יַמִּינָא אוֹ עַל סְמָלָא מִבָּתַר אַבְנֵר". ובענין הרוחניות ושמירת המצוות, נאמר על יאשיהו וצדקותו (מלכים ב פרק כב פסוק ב): "וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה וַיֵּלֶךְ בְּכָל־דֶּרֶךְ דָּוִד אָבִיו וְלֹא־סָר יָמִין וּשְׂמֹאול". וכתב התרגום יונתן, "וַעֲבַד דְּכָשַׁר קֳדָם יְיָ, וַאֲזַל בְּכָל אוֹרַח דָּוִד אֲבוּהִי, וְלָא סְטָא לְיַמִּינָא וְלִסְמָלָא". והרי שתירגם את המילה, "שמאל", "סמלא", ולכן רבי אלעזר, ראה להשתמש בלשון זו ולומר, "בא סמאל וריחקן".

מה רצה רבי אלעזר לומר? מי זה סמאל?

והנה לאחר שביארנו הענין, כי סמאל או שמאל, הם אותו ענין, רק שינוי לשוני מפאת הענין, וכבר ביארנו למעלה לאורך ולרוחב, שלעולם לא קיימת ישות וכח מסויים חלילה הנקרא, "סמאל", אין לו ממשלה והוא לא כח. אלא הכל הוא כינוי ושם משותף לזה הענין שהחכם רוצה להעביר המסר. והנה אמרו בתלמוד הנזכר: " ... [נאמר בתורה] "היא מוצאת". "היא מיתוצאת" מיבעי ליה! אמר רבי אלעזר: לאחר שנמצאו סימניה, בא סמאל וריחקן, בא גבריאל וקירבן. היינו דכתיב: "למנצח על יונת אלם רחוקים לדוד מכתם". אמר רבי יוחנן: משעה שנתרחקו סימניה נעשית כיונה אילמת". ע"כ.

וכעת נסביר היטב זה הענין בשתי דרכים:

דרך א': כאשר יהודה שמע שתמר הרה. היה סבור כי כלתו זנתה, ומכיון שהיתה זקוקה ליבום, והוא לא דאג שיעשה לה שלה בנו חליצה כדין, הרי שעברה על איסור שהיה נוהג אף בזמניהם לפני קבלת התורה. ולכן ציוה להוציא ולשרוף את תמר. והנה תמר הצדקת, כאשר

באו שליחים להוציא אותה לשריפה, בפשטות יכלה לומר שהיתה עם יהודה, ואינה צריכה גם לסימנים שהם הערבות שהשאיר לה יהודה. מכיון שיהודה הכיר את פניה, ויכלה לומר לו בפני כולם, "עימי היית". אלא שלא רצתה להלבין פניו, ומה גם שיכל יהודה במעמד זה לא להודות! ומכיון שאין עדים בדבר, הדין יכל להיות עם יהודה אם לא היה מודה.

ולכן האפשרות להציל את חייה וללכת אל יהודה בפנים גלויות לא עלתה על הפרק, גם מפאת העובדה שלא רצתה להלבין פניו, וגם מפאת העובדה שלא בטוח שהוא יודה במעשה זה.

ולכן מיד חפשה את הסימנים והערבות אשר מעידים ומגידים, כי יהודה שכב עימה, ולא הרה לזנונים, וכל מה שרצתה לעשות זה להקים זרע, ונתכוונה לכבוד האל יתברך! ובאותה שעה חפשה את סימניה, ומכיון שלא מצאתם, היתה נבוכה באותה השעה, והתפללה לבורא שיעזור לה למצוא את הסימנים, ועל זה אמר רבי אלעזר, "**לאחר שנמצאו סימניה**". ודבריו של רבי אלעזר באו על מה שאמרו קודם לכן, שצריך להיות כתוב, "היא מיתוצאת", וענה רבי אלעזר, מה שנאמר, "היא מוצאת", זה כבר לאחר שמצאה את הסימנים.

והנה מהיכן ידע רבי אלעזר שלא מצאה תמר את סימניה כאשר באו השליחים אליה? משום שנאמר (בראשית פרק לח פסוק כה - כו פרשת וישב): "**הִוא מוּצֵאת וְהִיא שָׁלְחָה אֶל־חָמִיהָ לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר־אֵלֶּה לּוֹ אָנֹכִי הָרָה וַתֹּאמֶר הַכֶּר־נָא לְמִי הַחֹתָמֶת וְהַפְּתִילִים וְהַמַּטֶּה הָאֵלֶּה: וַיַּכֶּר יְהוּדָה, וַיֹּאמֶר צָדְקָה מִמֶּנִּי כִּי־עַל־כֵּן לֹא־נְתַתִּיהָ לְשֵׁלָה בְנִי וְלֹא־יָסַף עוֹד לְדַעְתָּהּ**". **והיה צריך להיות כתוב**, "היא שלחה אל חמיה", ומדוע אמר לשון של **מציאה**? אלא בוודאי כי לא מצאה היא באותה השעה את הסימנים והערבון!

ולאחר מכן מיד כשמצאה את הסימנים הללו, שלחה אותם אל חמיה, וגם אז לא אמרה, זה שייך ליהודה! כי רק יהודה ידע שהסימנים הללו הם שלו! וכאשר הגיעו הסימנים על ידי השליחים אל יהודה, אז באותו זמן על זה אמרו בתלמוד, "**בא סמאל וריחקן, בא גבריאל וקירבן**". ומי זה "סמאל", הנה על פי מה שכתבנו למעלה, הוא צד השמאל, כלומר, הפחיתות, הנטיה לרע, חוסר הכוונה להודות על האמת וכו' וכו'.

ומי זה גבריאל? גיבור אל! היצר הפנימי המטה את האדם לטוב, המחשבה הטובה וכן על זו הדרך כמו שביארנו למעלה. **ואז באותה השעה, עמד יהודה בנסיון גדול, אשר נזכר לו ויזכר לו כל ימי חייו! והיה ליבו, מוחו, ויצרו הפנימי, במלחמות קשות עם עצמו, האם להודות על האמת, או לא להודות על האמת.** ולכן נאמר בתורה בתחילה כשהשליחים הביאו לפניו את הסימנים, נאמר, "**ויכר יהודה**", ולא אמר ה' בתורה, "**ויאמר יהודה לי הם**", אלא בתחילה, הכיר יהודה בתוך ליבו וידע, כי הם שלו, ואז על אותה השעה אמר רבי אלעזר, "**בא סמאל וריחקן, בא גבריאל וקירבן**", וכל הענין הזה שאמר רבי אלעזר, הכל אמור על מחשבתו של יהודה באותה השעה.

ותמר שהיתה יודעת שהיא בכף מאזניים למוות או לחיים! אמרו בתלמוד, שבאותה השעה נאמר עליה הכתוב בתהלים: "**למנצח על יונת אלם רחוקים**, לדוד מכתם". אמר

רבי יוחנן: **משעה שנתרחקו סימניה** [=ממנה], **נעשית כיונה אילמת**". **ומה פירוש משעה שנתרחקו סימניה? איך נתרחקו ממנה והיא מצאה אותם? אלא כוונת רבי יוחנן לומר**, שמשעה ששלחה את הסימנים ביד השליחים וכבר בביכול לא בידיה מה יקרה, **ידעה כי אם יהודה לא יודה, ישרפו אותה למוות! אז נעשית כיונה אילמת!**

ויהודה, באותה שעה עמדו לו כל החשבונות הללו בראשו, ועל זה אמר, "**בא סמאל וריחקן**", כלומר, יצרו הפנימי הרע, ריחק אותו מלהודות באמת! והיה יצרו מנקר לו בראשו, ואומר לו, אל תודה, הרי היא זו שרימתה אותך וגנבה את ליבך! וכי מה אתה אשם? היא זו שזנתה! היא זו שגרמה להרג ילדיך, זו אשה קטלנית וכו' וכו'!

ומצד שני, יהודה עשה חשבון אחר בראשו, ועל חשבון זה אמר רבי אלעזר, "**בא גבריאל וקירבן**", אמר יהודה, זאת צדקת גדולה, יכלה לומר בגלוי שהסימנים הללו שלי הם! ועוד אמר לו יצרו הפנימי המטה אותו לטוב, כיצד אגרום למוות של אשה הרה וילדיה וכו' וכו'.ואז לא רק שהודה שהסימנים הם שלו, והאשים אותה חלילה לאחר ההודאה! אלא לא תירץ תירוצים, ואמר בגבורה: "**צדקה ממני**! כלומר, היא תמר צדקה ממני! ואני זה שטעיתי! היא צודקת ועמה הדין, הטעות היא שלי, מנעתי ממנה את שלה בני, וכעת אני מודה בטעותי, וכל שבא לי, לא בא אלא בגללי!

והתבאר לך קורא נעים, כי רבי אלעזר, בסך הכל תיאר לך את המלחמה הפנימית של יהודה שהיה לו באותה שעה! ו-"**סמאל**" זה שם משותף ליצרו הרע הפנימי של האדם, המטה אותו לצד "**השמאל**" שברוחניות! וגבריאל תמיד נחשב זה שעומד בצד "ימין". **והראיה לכך, שנאמר בתלמוד** (בבלי מסכת יומא דף לז עמוד א): "**וכן מצינו בשלשה מלאכי השרת שבאו אצל אברהם: מיכאל באמצע, גבריאל בימינו, ורפאל בשמאלו**". ע"כ. **והנה לפנינו תשובה ברורה ביותר, שמה שנאמר על ידי רבי אלעזר, "סמאל", הכוונה לצד "שמאל"** [בפן הרוחני], **והוא משום שנאמר על גבריאל, שעומד בצד ימין, וממילא "סמאל" שהזכיר רבי אלעזר, הוא הצד השמאלי, ולכן רבי אלעזר לא אמר במשלו, "רפאל", כי המלאך רפאל עומד בצד שמאל! ולא שחלילה "רפאל" הוא ענין לרוע או לרע, אע"פ שנזכר שעומד בצד שמאל אברהם. אלא מכיון שגבריאל נזכר שעומד בצד ימין, השתמש רבי אלעזר בשם משותף זה הנמצא בצד ימין, להורות שמה שאמר, "סמאל", הוא לשון משותף לענין שמאל ברוחניות, שהוא היצר הרע הפנימי המטה את האדם לדברים הרעים.**

וכן אמרו בתלמוד (בבלי מסכת סוטה דף מז עמוד א): "**תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: יצר תינוק ואשה, תהא שמאל דוחה וימין מקרבת**". ע"כ. והרי שאמר רבי שמעון בן אלעזר, על היצר הפנימי של האדם, "**שמאל**", וגם אמר עליו, "**ימין**". וכן אמרו שם, "תנו רבנן: לעולם **תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, לא כאלישע שדחפו לגחזי בשתי ידיו, ולא כיהושע בן** פרחיה שדחפו לאחד מתלמידיו בשתי ידיו". והנה לכן אמר רבי אלעזר, "בא סמאל וריחקן", ואמרו חכמים, שהשמאל היא דוחה! כלומר היא מרחיקה, וימין היא מקרבת. ולכן משל משלו רבי אלעזר, על המילה "סמאל", ואמר, "ריחקן". וכן אמר על גבריאל "קירבן", כי גבריאל עומד לימין, וגבריאל הוא זה שנשלח לעשות הצדק והטוב והמשפט, ולכן משל רבי

אלעזר משלו, שהיצר הפנימי והשכל של האדם מטה אותו לדברים הטובים, וזה הוא נקרא, "**גבריאל**".

ואמרו בתלמוד (בבלי מסכת פסחים דף קיח עמוד א): "**בשעה שהפיל נמרוד הרשע את אברהם אבינו לתוך כבשן האש אמר גבריאל לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, ארד ואצנן, ואציל את הצדיק מכבשן האש**". ע"כ.

דרך ב':

הוא על אותו הענין כמו שכתבנו, אלא שמה שנאמר, "בא סמאל וקירבן, בא גבריאל וריחקן", יתכן לומר שכל זה אמור על תמר: שלאחר ששלחה את הסימנים, ניקר בראשה היצר הרע הפנימי, ואמר לה, לכי ותאמרי שהסימנים שייכים ליהודה, ואע"פ שתלביני את פניו, אין בכך כלום! אמנם, היצר הטוב הפנימי הנקרא גבריאל המטה את האדם לטוב, אמר לה, "נוח שתפילי עצמך לכבשן האש, ואל תלביני את יהודה ברבים". ע"כ ב' דרכים בביאורינו לענין מעשה תמר ויהודה. ואפשר לומר, שמה שנאמר, "בא סמאל וריחקן, בא גבריאל וקירבן", אמור על הניסיון של שניהם יחדיו, וכל אחד מהם עבר ניסיון קשה בפני עצמו!

דברי מדרש בראשית רבה - על אברהם אבינו ויצחק

וראיה לכך, נאמר בתורה במעשה העקידה (בראשית פרק כב פסוק ו - ט פרשת וירא): "וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת־עֲצֵי הָעֹלָה וַיָּשֶׂם עַל־יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת־הָאֵשׁ וְאֶת־הַמַּאֲכֶלֶת וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הִנֶּנִּי בְנִי, וַיֹּאמֶר, הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים וְאַיֵּה הַשֶּׂה לְעֹלָה: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם, אֱלֹהִים יִרְאֶה־לּוֹ הַשֶּׂה לְעֹלָה בְּנִי, וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו". והנה שאל יצחק את אביו, שאם אנו הולכים להקריב קרבן לפני ה', היכן ה-"שה" שאותו אנו הולכים להקריב? וענה אביו ואמר, שהבורא יתברך יזמין שה לעולה. ולאחר תשובה זו, מבואר כי הלכו שניהם יחדיו.

ואמרו במדרש (בראשית רבה מהד' תיאודור-אלבק פרשת וירא ז' ח'): "**ויאמר יצחק אל אברהם** [... הנה האש והעצים, ואיה השה לעולה"? באותה שעה] **בא לו סמאל אצל אבינו אברהם, אמר לו, מה סיבה אובדת לבך, בן שנתן לך לק' שנה את הולך לשחטו, אמר לו על מנת כן** [נתן לי הבורא], **אמר לו ואם מנסה הוא לך יותר מיכן את יכול לעמוד, "הנסה דבר אליך תלאה"** (איוב ד ב). **אמר ליה ויתר על כן, אמר לו למחר אומר לך שופך דם אתה, ואתה חייב, אמר לו על מנת כן, כיון שראה שלא הועיל ממנו כלום, בא לו אצל יצחק, אמר לו, מה ברא דעלובתא, הולך הוא לשוחטך, אמר לו, על מנת כן** [=אני בנו, כלומר על מנת שישחטניו], **אמר לו אם כן כל אותן הפרגזיות שעשת אמך** [=בשבילך. כשתמות], **לישמעאל סניה דביתה ירותה, כד לא תיעול מילה תיעול פלגה, הה"ד, "ויאמר יצחק אל אברהם אביו", ויאמר אבי, למה אביו? אבי, כדי שיתמלא עליו רחמים, ויאמר הנה האש והעצים וגו', אמר ליה יצף להההוא דייגער ביה, מכל מקום אלהים יראה לו השה וגו', ואם לאו, שה לעולה בני, "וילכו שניהם יחדו", זה לשחוט** [=אברהם הסכים בכל ליבו לשחוט את בנו ולקיים בקשת הבורא], **וזה להישחט** [=יצחק אבינו הסכים להשחט בבקשת הבורא]". **ע"כ.**

ומצאנו דברי המדרש, מפורשים כפי דברינו, והוא שהכינוי "סמאל", הכוונה ליצר הרע הפנימי המטה את האדם לדברים הלא טובים. ונאמר בשיר השירים (פרק ב פסוק ו): "שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי". כתב הרלב"ג (שיר השירים ב' ו): "זה הפסוק לפי המשל ולפי הנמשל. ואולם הסכימו למשל, כי זה הוא ממנהג החושקים המתחברים יחד. ואולם הסכימו לנמשל כי "שמאל" השכל, הם החוחים ועצי היער, שקדם זכרם, ולזה נקרא היצר הרע [בתלמוד ובמדרש] "סמאל" [ונקרא] - "ושטן". ואמנם היה זה כן לפי שהוא מטה מנתיב השכל הישרה. וימינו הוא היצר הטוב. וזכרה שכבר נבנעו כל כחות הנפש לעבודת השכל ושהם תחת לראשה וימין השכל הוא דבק בה. ולזה סרו כל המונעים אשר לשכל מצד אלו הכחות רצוני מצד נטותם אל התאוות הגשמיות. וזהו מה שצריך שיהיה קודם בסדר למי שירצה לדרוך אל השלמות". ע"כ. ומסקנת הדברים, וברור מכל המקורות הללו שהבאנו לעיל, כי "סמאל" הוא לשון משותף וכינוי, וכל טעם השם הזה אינו אלא משל ונמשל.

וחלילה לחשוב כי הוא "מלאך", וחלילה לחשוב שיש בידו ממשלה, ועל אחת כמה וכמה חלילה לחשוב שהינו "אלהים אחרים", שדברים מאין אלו מעולם לא שיערו אבותינו לומר, וספק אם שמעו על דברים רעים אלו שנכנסו לעם ישראל לצערינו הרב.

ואחד החברים הוסיף גם הוא בענין "סמאל" שדיברנו בו עד עתה, ואמר: הנה אם נתבונן במילה, "סמאל", נראה כי הוא פירוש, "סומא-אל". משמע, שהיצר הפנימי של האדם נקרא כך, בעבור שמסמא עיני האדם מידיעת האל. המילה "סומא" היא מילה ארמית. חז"ל דרשו דבריהם בשפה ארמית. ואם אכן היה מלאך כזה או ישות כזו, היה צריך להיות לו שם עברי "עיוראל", ולא "סמאל". ומכאן ראיה שאין מקור תנכי ל-"מלאך" סמאל והוא בא בדברי חז"ל, רק בתור מליצה, לשבר אוזנינו, להודיע לנו שהיצר מסמא עינינו מקיום רצון האל". ע"כ.

מדוע נמשלה תמר ליונה?

והנה לסיום ביאור ענין זה, ראינו לנכון להתייחס למה שנמשלה "תמר" הצדקת דווקא ליונה, כמו שאמר (תהלים פרק נו פסוק א): "לַמְנַצֵּחַ| עַל־יוֹנַת אֵלֶם רְחֹקִים, לְדָוִד מִכְתָּם בְּ אָחְזוֹ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים בְּגַת". וכן אמרו בתלמוד הנזכר, "אמר רבי יוחנן: משעה שנתרחקו סימניה נעשית כיונה אילמת". ע"כ. והנה נאמר בתורה (בראשית פרק ח פסוק ז - יב פרשת נח): "וַיְשַׁלַּח אֶת־הָעֹרֵב וַיֵּצֵא יָצוֹא וָשׁוֹב עַד־יְבֹשֶׁת הַמַּיִם מֵעַל הָ אֲרֶץ: וַיְשַׁלַּח אֶת־הַיּוֹנָה מֵאִתּוֹ לִרְאוֹת הֲקַלּוּ הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי הָ אֲדָמָה: וְלֹא־מָצְאָה הַיּוֹנָה מָנוֹחַ לְכַף־רַגְלָהּ וַתָּשָׁב אֵלָיו אֶל־הַתֵּבָה כִּי־מַיִם עַל־פְּנֵי כָל־הָ אָרֶץ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקָּחֶהָ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו אֶל־הַתֵּבָה: וַיָּחֶל עוֹד שִׁבְעַת יָמִים אֲחֵרִים, וַיֹּסֶף שַׁלַּח אֶת־הַיּוֹנָה מִן־הַתֵּבָה: וַתָּבֹא אֵלָיו הַיּוֹנָה לְעֵת עֶרֶב וְהִנֵּה עֲלֵה־זַיִת טָרָף בְּפִיהָ, וַיֵּדַע נֹחַ כִּי־קַלּוּ הַמַּיִם מֵעַל הָ אָרֶץ: וַיִּיָּחֶל עוֹד שִׁבְעַת יָמִים אֲחֵרִים, וַיְשַׁלַּח אֶת־הַיּוֹנָה וְלֹא יָסְפָה שׁוּב־אֵלָיו עוֹד".

והנה יש לומר ולשאול, אם שלח נח את העורב, מפני ראה לשלוח את היונה? ויתירה מזאת יש לשאול, לא מצינו ששלח שוב את העורב לאחר ששלח את היונה! ומכאן פשוט וברור, כי העורב לא עשה שליחותו בנאמנות, כמו שעשתה היונה. ולמדים אנו מפסוקי

התורה, כי היונה נשלחה לדרכה על ידי נח, **וכאשר לא מצאה לרגלה מנוח, שבה אל התיבה עצמה, אולם לא נכנסה לתיבה מדעתה, אלא נח הושיט ידו והביא אותה אליו.** וגם כאן היה לו לומר, "**ויבא אותה אל התיבה**"! ומפני מה הוסיף ואמר, "**אליו**" - ושוב אמר "**אל התיבה**"?

אלא יובן הדבר על פי מה שאמרו רבותינו בתלמוד (בבלי מסכת עירובין דף ק עמוד ב): "**אמר רבי יוחנן: אילמלא לא ניתנה תורה** [=שאסרה את העריות], **היינו למידין** [=מידת] **צניעות, מחתול, וגזל מנמלה, ועריות מיונה**". ע"כ. **והנה בוודאי כי מידת הנאמנות של היונה היא בכל הדברים כולם, אלא הדגישו רבותינו שאם היונה שומרת את עצמה ולא מזנה תחת בן זוגה וכן להיפך, אז בוודאי ופשוט, כי מי שנאמן על ענין עריות, יהיה נאמן על שאר כל הדברים כולם.**

ולכן, היונה כל כך צנועה ונאמנה, שכאשר שילח אותה נח לדרכה, נחשב הדבר שהוציאה מתחת ידו, ואין לה רשות להכנס עוד למקום שאינו שלה! ולכן היונה הנאמנה הזו, לא נכנסה לתיבה, עד שהושיט נח את ידו. ומהיכן אנו יודעים ששלח אותה שלא על מנת לחזור? שנאמר, "**וישלח את היונה מאיתו**", ומדוע נאמר, "**מאתו**"? דבר פשוט הוא שאם הוא שולח אותה, אז זה מאתו! אלא, רצה ה' יתברך לומר, **שנח במעשה זה, שחרר אותה מאתו!** ולכן היתה היונה נאמנה וצנועה, שלא נכנסה לתיבה ולמקום שלא שלה, אלא עד שנח קיבל אותה לתיבה.

ואם ישאל השואל, הרי אנו יודעים כי ממין היונה נכנסו שבעה שבעה, ואמרו רבותינו בתלמוד שהיונה אינה מחליפה בן זוג! וכיצד נפרדה היונה מבן זוגה? על זה כתב הספורנו והסביר, "וישלח את היונה - [שלח את] כל מין היונה, ש[הרי] היו שבעה שבעה". ע"כ. ולמדים אנו מדבריו הישרים, **שכל כך נאמנה מין זה של היונה, עד כדי כך, שהוצרך נח לשלוח את כל המין הזה של היונה, כי אינה נפרדת מבן זוגה, ולכן כאשר שלח את היונה, שלח את כל מין היונה שהם שבעה שבעה!**

ולכן כאשר הגיעו היונים לתיבה לאחר שלא מצאו מקום לשבת על הקרקע, הוצרך נח בעצמו להכניסם כפי ששלח אותם ולכן נאמר, "**אליו**" - כלומר שקיבלם שוב לרשותו, ולאחר שהיו ברשותו, הכניסם לתיבה אשר שייכת לו!

בכל אופן מכאן אנו למדים את נאמנות היונה. ולפיכך, תמר שהיתה נאמנה מאוד לבורא יתברך, שהרי היתה צנועה בבית חמיה, עד כדי כך שמעולם לא ראה יהודה את צורת פניה ואיך נראית ממש, זכתה ונמשלה ליונה. ועוד ראיה של רבותינו שמה שכתוב בתהלים, אמור על תמר, משום שנאמר, "**יונת**", ובכל מקום במקרא, קורא הכתוב ליונים בדרך כלל בלשון, "יונה", או "יונים", שהוא שם כללי על מין יונה. אמנם בפסוק האמור בתהלים, אומר עליה, "**יונת אלם**", כלומר, יונת נקבה, שהיתה תמר אילמת ולא יכלה לדבר מרוב פחדה! שהרי חייה מוטלים על הכף, והסימנים כבר לא בידיה, ששלחה הסימנים ליהודה.

"חשיבות טעמי המצוות – דברי רבינו הרמב"ם"

הנה עלה בדעתי לפתוח סדרת מאמרים, שתראה, תציג, ותמחיש לקורא הנעים, החפץ באמת, את טעמי המצוות. כלומר, שנברר אנו מערכה לקראת מערכה, מאמר אחר מאמר, מה הטעם של כל מצוה ומצוה. ולא רק מצות מן התורה בלבד, אלא נברר ונלבן, גם ענינים ומאמרים שהוכאו בחז"ל, דברים/מילים/משמעויות אשר כתבו רבותינו על פי שכל ישר והסתכלות מחשבתית אמיתית. ולקחו אותם הדרשנים, מרצים, והפכו אותם לדברי צחוק אצל העמים.

ואנשים אלו, נקראים אצל רבינו הטהור, "הכת הראשונה", שהחשיכה מאור דת האמת, וגרמה לרבותינו, הם חז"ל, בעלי התלמודים, להראות כליצנים, מגשימים, הוזי הזיות וכן על זו הדרך. וכבר כתבנו באריכות בנושא. ולכן שוב עלינו להקדים ולהביא את דברי רבינו, ביחס לאותה כת ראשונה שהרסה את היהדות כולה על ידי חוסר הבנה בלשונות חז"ל ואף בלשונות התורה.

"הכת שהרסה את התורה והיהדות":

וכה דבריו של רבינו (פירוש המשנה סנהדרין י' א'): "**וממה שאתה צריך לדעת, שדברי חכמים עליהם השלום, נחלקו בהם בני אדם** [בהבנתם, באופן פירושם, ובתכלית ענינם. ונמנים אותם בני אדם] **לשלוש כתות: הכת הראשונה, והם רוב** [מבני אדם] **אשר נפגשתי עמהם, ואשר ראיתי חבוריהם** [המשובשים], **ואשר שמעתי עליהם** [ועל דבריהם המפורסמים, וראיתי ש] **מבינים אותם,** [כלומר את דברי חז"ל] **כפשוטם** [ממש], **ואינם מסבירים אותם** [לעומק כוונתם] **כלל,** [ואינם חוקרים לעיקר כוונתם הגדולה אשר כיוונו אלו השלימים], **ונעשו אצלם,** [כלומר אצל אותם בני אדם הנקראים בפי רבינו "הכת הראשונה"], **כל הנמנעות** [נמנע הוא דבר אשר לא יכול להתכן בגדרי הטבע אלא דווקא באורח נס פלאי ורחוק, או שדבר נמנע, הוא דבר שאמרו חז"ל והוא זר ורחוק מיסודות הדת. והם, אותם אנשי הכת הזו, פירשו כל הדברים שאמרו חז"ל, שלא יכולים להיות בגדר הטבע אם לא בנס גמור, ועשו אותם את כל דבריהם] **מחוייבי המציאות.** [כלומר שכך זה היה ממש, בעבור שהוצרכו לפרש הדברים כפשוטם לפי רוב שיבושם].

ולא עשו כן [אותם המפרשים, וכותבי ספרים, ומגידי השיעורים] **אלא** [רק] **מחמת סכלותם בחכמות** [השלימות], **וריחוקם מן המדעים** [האמיתיים]. **ו**[בוודאי] **אין בהם** [באותם אנשי התורה ואלו שנקראים חכמים אשר מפרשים כל דבר כפשוטו, אין בהם] **מן השלימות** [האמיתי], **עד כדי שיתעוררו על כך מעצמם. ו**[מכיון שרוב בני התורה וכותבי הספרים הולכים בדרך זו, מחמת סיבה זו] **לא מצאו** [אפילו אחד] **מעורר שיעוררם** [על טעותם וסכלותם], **ולכן חושבים הם, שאין כוונת חכמים בכל מאמריהם המחוכמים, אלא מה שהבינו הם מהם, ושן**[כל דבריהם] **הם כפשוטם. ואף על פי** [שנראה לעין כל ופשוט הדבר], **שיש בפשטי מקצת דבריהם מן הזרות** [כלומר כל ילד יודע להבחין ויודע לתמוה, אם תפרש כל אמרה של חז"ל כפשוטה, כי הדברים לא יתכנו בטבע אנושי]. **עד כדי** [כך] **שאם תספרנו כפשוטו להמון העם** [באותו כת הראשונה שכך דורשים הדברים ברבים], **כל שכן ליחידיהם, היו נדהמים בכך** [תמהים שואלים] **ואומרים, "היאך אפשר** [איך יתכן] **שיהא בעולם אדם שמדמה דברים אלו, וחושב** [בדעתו הטפשית] **שהם דברים נכונים, וכל שכן שימצאו חן בעיניו".**

והכת הזו המסכנה, רחמנות על סכלותם, לפי שהם [באותם פירושיהם שפירשו על פי פשוטם של דברים ולא התבוננו לדבריהם העמוקים של רבותינו. כביכול חשבו שכבך הם] רוממו את החכמים לפי [סכלותם ו]מחשבתם, ו[האמת הברורה היא, שפעלו להיפך הגמור! כי בפירושיהם שנתנו וכתבו דברים זרים כאלו], אינם אלא משפילים אותם בתכלית השפלות, ו[הצרה הגדולה ביותר, שאותם המפרשים אפילו] אינם מרגישים בכך! וחי ה' [הריני נשבע בשמו של ה' יתברך], כי הכת הזו [המסכנה, הם אלו ה]מאבדים הדר התורה, ו[לפי האמת] מחשיכים זהרה, ועושים [הם, את] תורת ה' בהיפך המכוון בה, לפי שה' אמר על חכמת תורתו, "אשר ישמעון את כל החוקים האלה וכו', [דווקא דברים אשר נשמעים על אחרים, ולא דברים שאינם נשמעים!]. והכת הזו דורשין מפשטי דברי חכמים, דברים אשר אם ישמעום העמים, [יצחקו ו]-יאמרו רק עם סכל ונבל הגוי הקטן הזה.

ו[ממה שראיתי] הרבה שעושין כן, [הם אותם] הדרשנין המבינים [המסבירים] לעם [ומלמדים אותו], מה שאינם מבינים הם עצמם, ומי יתן ו[אותם הדרשנים המשובשים] שתקו! כיון שאינם מבינים [בכלל מה שלומדים, כל שכן שמקלקלים כאשר מסבירים זאת לאחרים]. מי יתן החרש תחרישון [ועל ידי שתחרישו] ותהי לכם לחכמה [כי השתיקה מורה על החכמה], או היה להם [לאותם דרשנין] לומר [האמת לקהל שומעם, ולהכריז בפיהם], אין אנו יודעים מה רצו חכמים [לומר לנו] בדברים אלו, ולא [נדע] היאך פירושו [האמיתי. אבל הם לא עשו כן], אלא חושבים שהבינו [בקוצר דעתם] [את דברי חכמינו עליהם השלום], ו[לא זו בלבד, אלא מוסיפים רעה על רעה, ש]מעמידים את עצמם להבין [ללמד] לעם, מה שהבינו הם עצמם [בדעתם המשובשת, ולאמיתו של דבר, הם כלל] לא [הבינו] מה שאמרו חכמים. ודורשין בפני ההמון בדרשות [בתלמוד מסכת] ברכות, ו[בתלמוד מסכת סנהדרין] פרק חלק וזולתם, כפשוטם מלה במלה [ללא כל הסבר שישבר את האוזן לקהל שומעיהם]". ע"כ.

והרי לך קורא נעים, כי מי שהרס את הדת, מי שגרם לבני אדם לחשוב על המושגים והמילים של חז"ל בדרך מעוותת, הם מכשפי האופל, מכשפי הזוהר, וכל מי מהפרשנים, דרשנים, מרצים, שלקחו את דברי חז"ל והבינו כל דבריהם כמו שהם בדיוק! ולא השכילו להבין ולחשוב לאיזה שכל ישר הם התכוונו!

"ענין החשיבות לתת טעמים ושכל ישר למצוות":

כתב רבינו הטהור (רמב"ם הלכות תמורה פרק ד הלכה יג): "... אף על פי שכל חוקי התורה גזירות הם כמו שביארנו בסוף מעילה, ראוי להתבונן בהן וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם, הרי אמרו חכמים הראשונים שהמלך שלמה הבין רוב הטעמים של כל חוקי התורה ... וכל אלו הדברים כדי לכוף את יצרו ולתקן דעותיו, ורוב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות וליישר כל המעשים, וכן הוא אומר הלא כתבתי לך שלישים במועצות ודעת, להודיעך קושט אמרי אמת להשיב אמרים אמת לשולחך". ע"כ.

והנה מלשון זהב זו של רבינו הטהור אתה למד:

א) ראוי לאדם להתבונן במצוות התורה, ולנסות לתת טעם שכלי לדבר.

ב) כל המצוות כולם, כל התרי"ג מצוות כולם, ובעצם כל מטרת התורה, הם על מנת לתקן את דעתו של האדם, כלומר, הם באו על מנת להציב ולהעמיד את שכלו של האדם שיתבונן וישכיל להאמין כי ה' אחד ושמו אחד, ורק הוא האל יתברך. ולא רק זו בלבד, אלא רוב דיני התורה, הם עצות מן הקב"ה, כלומר ענינים ברורים שכאשר אדם יקיים אותם, יתקנו דעותיו, ויתיישרו מעשיו! כלומר, רוב דיני התורה, הם על מנת שהאדם יהיה אדם טוב, מחייך, שמח, מאושר, אוהב את הבריות, מוכיח היכן שצריך, שותק היכן שצריך. במילים אחרות, כל התורה לא באה, לא על מנת לתקן ניצוצות, לא על מנת לעזור בעולמות העליונים, ולא על מנת לעזור לחלק מחלקי הבורא לשמש אחד עם השני חלילה וחס, כמו שסברו טפשי הקבלה הארורה.

שוב כתב רבינו (רמב"ם הלכות מעילה פרק ח הלכה ח): "**ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה** הקדושה ולידע סוף ענינם כפי כחו, ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה, אל יהי קל בעיניו, ולא יהרוס לעלות אל ה', פן יפרוץ בו. ולא תהא מחשבתו בו, כמחשבתו בשאר דברי החול. בוא וראה כמה החמירה תורה במעילה, ומה אם עצים ואבנים ועפר ואפר כיון שנקרא שם אדון העולם עליהם בדברים בלבד נתקדשו וכל הנוהג בהן מנהג חול מעל בה' ואפילו היה שוגג צריך כפרה, קל וחומר למצוה שחקק לנו הקדוש ברוך הוא שלא יבעט האדם בהן מפני שלא ידע טעמן. ולא יחפה דברים אשר לא כן על השם, ולא יחשוב בהן מחשבתו כדברי החול.

הרי נאמר בתורה ו"שמרתם את כל חקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותם", אמרו חכמים ליתן שמירה ועשייה לחוקים כמשפטים, והעשייה ידועה והיא שיעשה החוקים, והשמירה שיזהר בהן ולא ידמה שהן פחותין מן המשפטים, והמשפטים הן המצות שטעמן גלוי וטובת עשייתן בעולם הזה ידועה כגון איסור גזל ושפיכות דמים וכיבוד אב ואם, והחוקים הן המצות שאין טעמן ידוע, אמרו חכמים חוקים חקתי לך ואין לך רשות להרהר בהן, ויצרו של אדם נוקפו בהן ואומות העולם משיבין עליהן כגון איסור בשר חזיר ובשר בחלב ועגלה ערופה ופרה אדומה ושעיר המשתלח, וכמה היה דוד המלך מצטער מן המינים ומן העכו"ם שהיו משיבין על החוקים.

וכל זמן שהיו רודפין אותו [=את דוד המלך] **בתשובות השקר שעורכין לפי קוצר דעת האדם** [=כמו שעושים לנו אוחזי ספר הטינופת הזוהר, שכל הזמן בפיהם טענות שקר והבל! עינים להם ולא יראו! אוזניים להם ולא ישמעו! אף להם ולא יריחון! ודוד המלך כאשר היה שומע את תשובותם הטפשיות], **היה מוסיף דביקות בתורה**, שנאמר, "טפלו עלי שקר זדים אני בכל לב אצור פקודיך". ונאמר שם בענין, "כל מצותיך אמונה שקר רדפוני עזרני".

וכל הקרבנות כולן מכלל החוקים הן, אמרו חכמים שבשביל עבודת הקרבנות העולם עומד, שבעשיית החוקים והמשפטים זוכין הישרים לחיי העולם הבא, והקדימה תורה ציווי על החוקים, שנאמר ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם". ע"כ.

"הקדמה לענין טעמי המצוות":

כתב רבינו הטהור (ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק כו): "... **כמו שחלקו אנשי העיון מבעלי התורה אם מעשיו יתעלה נמשכים אחר חכמה או אחר הרצון לבד לא לבקשת תכלית כלל, כן חלקו זאת המחלוקת בעצמה במה שנתן לנו מן המצות.** [=כלומר, נחלקו מדוע ציוה עלינו ה' יתברך את תרי"ג מצות הללו]. **שיש מי שלא יבקש לזה סיבה כלל, ויאמר שהתורות** [=המצוות] **כולם, נמשכות אחר הרצון לבד.** [=באה בשביל הבורא. כלומר לדעתם החולנית, מצוות התורה באו בשביל הבורא עצמו! כאילו הוא יתברך זקוק למשהו בעולם!].

ויש מי שיאמר, שכל מצוה ואזהרה מהן, נמשכת אחר החכמה [=באו בשביל שכל ישר ונבון], **והמכוון בה** [=והמטרה של המצוות כולם הוא] **תכלית אחת. ושהמצות כולם יש להם סיבה, ומפני התועלת** [=לבני אדם] **ציוה בהם. והיות לכולם עילה.** [=ויש לכולם סיבה ברורה]. **אלא שאנחנו נסכל** [=לא יודעים] **עילת קצתם ולא נדע אופני החכמה בהן ... ויאמרו תמיד כי לא דבר רק הוא מכם, ואם רק הוא מכם, רוצה לומר שאין נתינת אלו המצות דבר רק שאין תכלית מועילה לו, ואם יראה בדבר מהמצות שענינו כן החסרון הוא מהשגתכם, וכבר ידעת הדבר המפורסם אצלנו ששלמה ידע סבות המצות כלן מלבד פרה אדומה, וכן אמרם שהשם העלים סבות המצות שלא יזלזלו בהן, כמו שאירע לשלמה בשתי מצות אשר התבארה עלתם, ועל זה העקר נמשכו כל דבריהם וכתובי הספרים יורו עליו ... היות כל המצות בוקש בהם תכלית מועילה במציאות, כי לא דבר רק הוא וגו',**

ואמר לא אמרתי לזרע יעקב תהו בקשוני, אני ה' דובר צדק מגיד מישרים, ואשר צריך שיאמינהו כל מי שדעתו שלמה בזה הענין הוא מה שאספרהו, וזה שכלל המצוה יש לה סבה בהכרח ומפני תועלת אחת צוה בה, אבל חלקיה הם אשר נאמר בהם שהם למצוה לבד, והמשל בו שהריגת בעלי חיים לצורך המזון הטוב מבוארת התועלת כמו שאנחנו עתידים לבאר, אמנם היותו בשחיטה לא בנחירה, ובפסיקת הוושט והגרגרת במקום מיוחד, אלו וכיוצא בהן לצרף בהם את הבריות, וכן יתבאר לך ממשלם שוחט מן הצואר לשוחט מן העורף, וזכרתי לך זה המשל מפני שבא בדבריהם ז"ל שוחט מן הצואר לשוחט מן העורף, אבל אמתת הדבר הוא, כי כאשר הביא ההכרח לאכילת בעלי חיים כיון למיתה הקלה עם קלות המעשה. שא"א הכאת צואר אלא בסיף וכיוצא בו והשחיטה אפשר בכל דבר, ולברור מיתה קלה התנו חדוד הסכין ואשר ראוי להמשיל באמת מענין החלקים הוא הקרבן, כי המצוה בהקרבת הקרבן יש לה תועלת גדולה מבוארת כמו שאני עתיד לבאר". ע"כ.

"רק אנשים נחותים נמנעים/פוחדים/מתלוננים מלדעת טעם המצוות":

והנה לעוצם ענין זה החשוב, והטעות הגדולה שנפלה אצל בני אדם בענין טעמי המצוות וידיעתם, רבינו כותב ומבאר בספרו הגדול, ומסביר (ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק לא): "... [יש] **מבני אדם אנשים** [לא חכמים, כלומר חולי נפשות], **שיכבד עליהם** [=יהיה קשה להם לתת או לחשוב] **נתינת סיבה למצוה מן המצות** [=שציונו הבורא], **והטוב אצלם** [=לדעתם של חולי הנפשות הללו, עדיף] **שלא יושכל** [=עדיף שלא יובן טעם] **למצוה** [=מצות עשה], **ו**[כן עדיף לדעתם, שלא יובן טעם] **לאזהרה** [=מדוע ה'

יתברך אסר ענינים בתורה והם מצות "לא תעשה". ולדעתם של החולי נפשות הללו, טוב שלא יובן ולא יתנו טעם לטעמי המצות שום] **ענין כלל. ואשר יביאם אל זה** [=הדבר שהביא אותם אל המחשבה הנחותה הזו], **הוא חולי שימצאוהו בנפשם, לא יוכלו להגות** [=להתבונן] **בו, ולא ידעו לומר אותו. והוא, שהם יחשבו** [=לדעתם החולנית], **שאם יהיו אלו התורות מועילות בזה המציאות** [=כלומר, הם, אותם חולי הנפשות חושבים, שאם נסבור ונאמר, שהבורא יתעלה שמו נתן את התורה לעם ישראל, והביא לנו את המצוות על מנת שיתוקנו דעותינו ודרכינו, ובעצם נסבור שכל התורה ניתנה לנו בשביל לזכות אותנו בדרכינו], **ומפני כך נצטוינו בהם, יהיו** [המצות, לדעתם החולנית], **כאילו באו ממחשבות והשתכלות בעל שכל.** [=כלומר, אותם חולי הנפשות הללו, סוברים ואומרים, שאם יש לכל מצוה ומצוה טעם שכלי, בוודאי כי המצוות לא ניתנו מן האל יתברך, שכן מי יכול לדעת מחשבת האל? ולכן לדעתם, אם יש טעם שכלי לכל מצוה, הדבר גובל בכפירה באל, כי חושבים הם, שכאשר יש טעם שכלי למצוה, אז מחוייבים לומר, כי אינו באה תורה זו מן הבורא יתעלה שמו, אלא באה משכל אנוש!].

אמנם [=חושבים הם, ש]**כאשר יהיה דבר** [=מצוה] **שלא יושכל לו ענין כלל** [=לא יובן לו טעם כלל, אלא ישאר בדעתינו שהוא טעם עליון כמוס לא נודע, או שנסבור שהמצוה עושה תיקונים בעולמות העליונים כפי שנראה מדברי נחמן ונתן מבר-סלב וכו'], **ולא יביא לתועלת** [=ולדעתם החולנית מסביר רבינו הטהור, חושבים הם, שאם המצוה עצמה שציוונו ה' לעשות, לא תביא תועלת אצל בני אדם, כלומר לא תביא תועלת לכל מה שנמצא מן הארץ עד הרקיע, כלומר שהמצוה שאנו עושים לא פועלת כלום אצל החיים, אז לדעתם החולנית, רק אז], **יהיה** [=יהיו המצוות] **בלא ספק מאת ה', כי** [אז יוכח בוודאי, כלומר שאם נסבור שאין אנו יודעים טעמים שכליים למצוות, בוודאי כי] **לא יביא מחשבת אדם לדבר מזה** [=ואז בהכרח יהיו המצוות מן הבורא בלבד].

וכאלו אלה חלושי הדעת [=אותם האנשים האלו, חולי הנפשות הללו, ראו כמה הם חלושי הדעת, שהרי בסברה רעה זו, הם טוענים בפה מלא, ש]**-האדם אצלם יותר שלם מעושהו!** [=ומדוע יוצא מדבריהם כך?], **כי** [לדעתם החולנית, רק] **האדם, הוא אשר יאמר ויעשה מה שמביא לתכלית אחת** [=כלומר, שלדעתם הלא שפויה!, רק האדם מצוה לעשות ענינים לתיקון מידותי ולצוות לענינים השכליים המיישרים את הליכות בני אדם בעולם]. **והשם** [יתעלה שמו, לדעתם החולנית], **לא יעשה כן** [=כלומר, לדעתם החולנית, רק האדם עצמו יצוה לעשות מצות ותקנות, על מנת ליישר את דרכי בני אדם. אבל ה' יתעלה שמו, לא יעשה כן לדעתם החולנית!]. **אבל** [=אלא, לדעתם הרעה, הבורא] **יצונו לעשות מה שלא יועילנו עשותו** [את המצות] [=כלומר לדעתם החולנית, הבורא יצוה אותנו לעשות ענינים ומצוות, במה שלא יועיל לנו כלל בענין תיקון המידות, או להביא אותנו לידי זכרונו יתברך! אלא נעשה המצוות והמעשים שציוונו לענינים שלא קשורים אלינו כלל!]. **ו**[כן, לדעתם הרעה והחולנית, על אותו משקל], **יזהירנו** [=האל יתעלה, ויימנע מאתנו] **מעשות** [=כלומר, לדעתם החולנית, ה' יתברך מונע מאתנו ומזהיר אותנו לא לעשות דברים, חשקים, תאוות] **מה שלא יזיקנו עשותו.** [=כלומר, לדעתם החולנית, הבורא הזהיר אותנו לא להיות עם "הנידה", לא מטעם שכלי וברור, ולא בגלל שאזהרה זו באה למענינו לטוב לנו כל הימים! אלא הכל ענינים גדולים שפועלים בעולמות העליונים וכיוצא בזה, כאילו האל יתברך זקוק הוא לענין המצות! ופשוט שדבר זה לא יתכן! שהרי כל תכלית המצוות הוא למענינו ולהועיל לנו! כי הוא יתברך אינו זקוק לנו בכלום!].

יתעלה ויתרומם [=ה' יתברך, מדעות החולנים הללו]. **אלא** [ענין] **הדבר** [=ציווי כל המצוות] **הוא בהיפך זה** [=כלומר, היפך מכוונתם החולנית והדחויה!]. **והכונה כולה** [=כוונת כל המצוות כולם] **להועילנהו** [=כלומר, כל המצות הם על פי שכל ישר ונקי, כל המצוות כולם לא חסר אחת, כולם כולל כולם, לא באו אלא על מנת להיטיב עם בני אדם, בין כאשר הדבר בינינו לבין הבורא, ובין כאשר המצוה היא קשורה לבין עם חבירו!], **כמו שביארנו מאמרו,**

"לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה". ואמר, "אשר ישמעון את כל החוקים האלה", ואמרו, "רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה". הרי באר כי אפילו החוקים, כולם מורים אצל כל העמים, שהם [=שניתנו המצוות] בחכמה ותבונה. ואם היה ציווי [=אם היה מצוה ולו אחת מתרי"ג מצוות] שאין לדעת לו סיבה, ו[נסבור חלילה ש]-אינו מביא תועלת, ולא דוחה נזק. מדוע ייאמר על הסוברו או העושהו, שהוא חכם ונבון ורם מעלה, ויהיה זה מופלא בעמים? [=שהרי נאמר על עם ישראל כאשר ישמור את התורה והמצוות, שהוא יהיה מופלא ומוכשר נבון וחכם מכל העמים! ואם כל המצוות כולם אינם מביאים את האדם ואת סביבתו לתועלת מחשבתית ותבונה שכלית, במה הוא יהיה מופלא מכל העמים? ונמצא לפי דעתם החולנית של הסוברים את מחשבות ההבל הנזכרות, שכל עניני התורה והמצוות לא באו כלל למען האדם. נמצא כי במחשבה זו הם סוברים, שהאדם אינו מתעלה משאר העמים בתבונה ובדעת, ובשכל ישר! והרי שיש כאן מחיקת תכלית כל התורה כולה!]. אבל העניין [=האמת, הוא] כמו שזכרנו בלא ספק. והוא, שכל מצוה מאלו התרי"ג מצות, היא, אם [=לא באו כל התרי"ג מצוות, אלא] לנתינת דעת אמיתי! [=השקפה נבונה. ופירוש הדברים, שכל תרי"ג המצוות באו לתת השקפה נבונה לבני אדם], או להסיר דעת רע [=כלומר, "דעת רע", השקפות רעות בענין האל ובעולם שבראנו! כמו מחשבות מינות, שהבורא זקוק, נפעם, מתפעל, משתוקק. או מחשבות עבודה זרה, שיש כח לכישוף, או האמנה בכוחות אחרים כמו שביארנו כבר במקומות אחרים. כלומר בוודאי שחלק מתרי"ג מצוות בא בשביל בני אדם, שלא יחיו בדעות רעות כלפי האל, וכל ביוצא בזה מן הדברים הפוגמים בשכלו של האדם. ונמצא כי המצוות הם הוראות לאדם ודרך ליישר את דעתו!]. או לנתינת סדר ישר [=חוק וצדק בין בני אדם], או להסיר עול [=להסיר מכשול ועלבון שיכול לקרות בין בני אדם], או להתלמד [=ללמוד להיות] במדות טובות, או [=שבאו המצוות] להזהיר ממידות רעות. [נמצא באופן כללי], הכל [כל מטרת נתינת תרי"ג מצוות], נתלה בשלושה דברים:

א) בדעות [=לצוות וללמד השקפות נבונות. או להזהיר מהשקפות רעות].

ב) במדות. [=להיות בני אדם טובים עם הסביבה, כלומר זה תכלית המצוות לענין זה].

ג) במעשה ההנהגה המדינית.

והטעם שלא מנינו את האמירות [=את אותם המצוות הקשורות רק לאמירה בפה. כגון קריאת שמע, וברכת המזון וכו'], כי המאמרים [המצוות שתלויות בדיבור] אשר זרזה התורה לאומרם, [=כגון קריאת שמע, או אמירת ברכת המזון, שהמצוות הללו מתקיימות על ידי דיבור ולא על ידי מעשה]. או הזהירה מהן [=שיש דיבורים שה' יתעלה אסר לומר אותם, כגון זה שלא יזכיר את שמו לבטלה חלילה וכו']. יש מהם מה שהוא מכלל המעשים המדינים, ומהם [לא באו, אלא על מנת] ללמד דעת אמתי. ו[בן חלק מן המצוות התלויות רק באמירה בפה], מהן [באו] ללמד [על] מדות [טובות, כלומר להיות אדם יותר טוב]. ומפני זה הספיק לנו אלו השלושה ענינים, בנתינת סיבה בכל מצוה מן המצות". ע"כ.

והנני חייב לציין לאחר הבנת דבריו של רבינו ושכלו הישר, חובה עלי לציין כמה דברים:

א) חובה לחזור על הדברים הכתובים כאן כמה פעמים.

ב) לפי עניות דעתי, מזמן התנאים או לפני כן, לא היה אדם שלם, חכם, נבון, כלי מלא מחזיק חכמה נפלאה וברורה בעל שכל ישר, כמו רבינו הטהור הרמב"ם. וספריו יעידו על

רבינו הטהור זך המחשבה, שהרי מזמן של משה רבינו לא היה אחד שסידר לעם ישראל את כל התורה שבכתב והתורה שבעל פה בספר אחד ברור! רבינו היה נאמן למסורת משה רבינו בכל מאודו ונפשו! זכה רבינו הרמב"ם הטהור, זכה בכל מובן, הגם שקמו עליו רשעים ארורים, הגם שאותם רשעים נקראו בפי בני אדם "גדולי ישראל" – "דיינים" – "חריפים ועצומים". בכל זאת לא היה ירא ולא פחד רבינו הטהור מאותם הארורים הללו, אלא נלחם את מלחמת התורה באומץ גדול!

והנני סבור ובטוח שאם רבינו היה חי בדורינו ומוציא את ספריו בדורינו, היו קמים עליו אותם הרשעים שקמים עלינו, ומבזים את רבינו ורודפים אחריו בכל כוחם! אלא שהבל וריק המה, כלום ושום דבר, קליפת השום, כלבים אילמים שצועקים עד השקר האחרון אשר יאחזו בו! מינים הם בחייהם, מינים יהיו במותם!

וכבר כתב רבינו הטהור בהקשר של כל דבר הקשור למלחמות ה' (רמב"ם הלכות מלכים פרק ז הלכה טו): "מי האיש הירא ורך הלבב כמשמעו, שאין בלבו כח לעמוד בקשרי המלחמה, ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו אלא ימחה זכרונם מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה.

וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה, שנאמר אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם, ולא עוד אלא שכל דמי ישראל תלויין בצוארו, ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו, הרי זה כמי ששפך דמי הכל, שנאמר ולא ימס את לבב אחיו כלבבו, והרי מפורש בקבלה ארור עושה מלאכת ה' רמיה וארור מונע חרבו מדם. וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד [=בכל סוג של מלחמת ה', וכמו שאנו עושים בנגד ספר האופל המאגי והפגאני], ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבה, מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעהו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא, שנאמר כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן כי מלחמות ה' אדוני נלחם ורעה לא תמצא בך וגו' והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך". ע"כ.

"דברי הרשב"ש על רבינו הטהור":

ואציג לפני הקוראים מה שכתב הרשב"ש על רבינו הטהור הרמב"ם (מלחמת מצוה לייפציג תרט"ז עמוד 30): "... הראשונים [=אלו שיצאו על רבינו הרמב"ם], היו מכשפים בגסות הרוח עד שלא הכירו ולא הבינו ... וחלילה וחס להאמר כדברים האלה [=על רבינו הרמב"ם], אשר כל שומעם תצילנה שתי אוזניו, ותסמור שערות בשרו על מנורת המאור, מאור גלותינו המאיר עיני חשבים, מורה הנבוכים, אשר מימות רב אשי לא קם כרבינו משה רבינו [=הרמב"ם], הגדול, תודה וגדולה במקום אחד. אם יתהלל המתהלל בפאר האבות, הוא היושב במלאכות ראשונה, אבותיו ואבות אבותיו כולם חכמים ונבונים זרע דוד מלך ישראל.

ואם יתפאר המתפאר בידיעת חכמות, הוא גדול מכולם, מי לנו גדול ממשה [=הרמב"ם] בכל חכמה ומדע למודיות ועיוניות, בכל חכמה ומדע יש לו יד ושם עשר ידות. ואם יתהדר המתהדר בכבוד חכמה התורה, הנה הוא אב לכולנו, לא היתה קריה אשר שגבה ממנו, [הכל היה מונח לפניו, תלמוד] **בבלי**, וירושלמי, ותוספתות, ומכילתות, וספרא, וספרי, ספרא רבא, וספרא זוטא. הן כל ראתה עינו! **וכן** בחידושי הגאונים וחבוריהם ותשובותיהם, ומדרשי החכמים שמעה אוזנו ותבן לה. מי יתננו מצע תחתיו לעולם הבא, בזאת יתהלל המתהלל בהשכל וידוע אותו, הוא ראשון לכולם עשר ידות. ובמעשה והאיש משה עניו מאוד. **ואם** בקריבה למלכות גם האיש משה גדול מאוד בארץ מצרים בחצר המלך והשרים, ועומד כנגד המשחיתים הקראי"ם ימח שמם. ולא הרימו קרן כל ימי חייו. **ובתיקון** המידות ובדרך לימד דעת את העם, ואילו לא חיבר לנו אלא ספר המצות [בלבד], דיינו, כל שכן [כ]שחבר לנו משנה תורה אשר לפניו אין כמוהו. מי שכלל הכל [=תורה שבכתב ותורה שבעל פה] **בחיבור** אחד ואחריו לא היה [כמוהו]. וכמה אגרות אחרות חיבר ליישר התועים מדרך עולה, על כולנה [=על הכל עולה ה]ספר, "מורה הנבוכים" אשר יישר דרך העוברים ובנה אותו חומה בצורה נגד מכחישי התורה ונגד המלעיגים עליה לירות במסתרים, לשלוח לה למטרה.

הן אלה קצות דרכיו, ומי יוכל למלל גבורותיו, נפלאותיו, ומחשבותיו, אשריו ואשר רבו, ואשרי אנשיו ואשרי משרתיו, ואשרי אשר ראו אותו, ואשרי תלמידיו אשר למדו תורה מפיו ... ולולי החיבור הזה הנכבד [=משנה תורה אשר חיבר רבינו הרמב"ם], היינו במבוכה גדולה בפסקי הדינין וההלכות. וכל המחברים הבאים אחריו והמפרשים הולכים בעקבותיו הן בארץ ישמעאל, הן בארץ אדום ... כולם מודים בחכמתו וביוקר תפארת גדולתו, ומייחלים לתורתו ... ברוך הוא לה". ע"כ.

"מלמד התלמידים על רבינו הרמב"ם":

וכתב הרב החשוב החכם האיטלקי בספרו הגדול מלמד התלמידים (ספר מלמד התלמידים הקדמה): "... ואני התאמצתי עם טרדת עסקי בעולם ללמוד לפני החכם הנזכר לרגעים רחוקים עד שפקח מעט עיני לראות ולהביט ספר הרב רבנו ר' משה בר' מימון זצ"ל הוא ספר מורה הנבוכים אבל הוא פוקח עורים לחזות בנועם י"י ולבקר בהיכלו בדרך הדרישה הראויה ובהסיר הספר ההוא קצת הסנורים מעיני נתתי את לבי לדרוש ולחקור קצת כתבי התורה". ע"כ.

עוד כתב (ספר מלמד התלמידים פרשת בא): "... ועל הדרך הנזכר ראוי לדון לזכות כל מי שנודע בחכמה וביראת שמים, לא כדרך המדברים סרה על אנשים ידועים וחכמים. ולפי שהמדברים ההם משימים כונתם להשיב עליהם ולדחות דבריהם, אינם משיגים כונת דבר מדבריהם אבל יכשלו בם ויחזיקו בדעות רעות ונפסדות. ועליהם אמר החכם, "משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו". והרעה ההיא הם הזיופים אשר בידיהם שהם מוכנים לצרתם ולרעתם כמו שאמר הרב המורה בפתיחת ספרו. **ועליהם** אמר גם כן עושר שמור לבעליו לרעתו וכל הפסוקים הנמשכים למשיב רעה תחת טובה נאמרים על ענין זה. וסוף דבר החכם בזה אוהב

פשע אוהב מצה מגביה פתחו מבקש שבר עקש לב לא ימצא טוב ונהפך בלשונו יפול ברעה. ונהפך בלשונו נאמר על המדבר רע באנשים המדברים טוב והמחרפים אותו בספרו. וכונתי בזה על המדברים סרה על איש האלהים הרב רבינו משה בר מימון ז"ל עד שאמרו לרע הבנתם שהוא כפר בתחיית המתים, חלילה חלילה לו כי הוא דבר ברוח הקדש וברוח חכמה בכל מה שדבר בענינים אלה, והמבין את לחשיו ידע כי הוא הלך בדרך הנביאים והכתובים. ואלו היו דוד ואסף בדורותיהם היו מדברים הרעים האלה עליהם מה שדברו על הרב רבינו לפי שהם בני בלי לב". ע"כ.

ומה שכתב, "כמו שאמר הרב המורה בפתיחת ספרו", כוונתו למה שכתב רבינו וראה וזיהה היטב את הנולה. וכתב בלשון הזו (ספר מורה הנבוכים פתיחה): "אבל המבולבלים [=כמו כל שחיקי העצמות אשר דיברו כנגד רבינו, וכן המון כלבים אילמים שבדורינו], אשר כבר נִתְטַנְּפוּ מוחותיהם בדעות הבלתי נכונות ובדרכים המטעים, ויחשבו אותם מדעים אמיתיים, ומדמים שהם בעלי עיון [וחושבים גם שהם 'חכמי ישראל'] ואין להם ידיעה כלל בשום דבר הנקרא 'מדע' באמת. הם יירתעו [=כמו נחמן שנרתע מאוד, כפי שאפשר לראות כיצד דיבר רע מאוד נגד רבינו והרחיק] מפרקים רבים ממנו [=מפרקי ספר מורה הנבוכים], ומה מאוד יקשו עליהם כי לא יבינו להם עניין. ועוד, כי מהם [=מתוצאה של לימוד חכמת האמת והבנה שדברי רבינו הרמב"ם הם האמת הברורה, אז] תתגלה פסולת הסיגים שבידם, סגולתם ורכושם המיועד לאידם". ע"כ.

שוב ראיתי שכתב בספר מלמד התלמידים הנזכר (ספר מלמד התלמידים ליום מתן תורה): "... וכדי שישאר המאמר בדרך רמז כפי מה שבאו מאמרים הרבה בתורה ובדברי רבותינו ז"ל וביאור הדבר הזה הי' נעלם מרוב חכמי תורתנו כמו שהי' גם כן נעלם רוב דברי האמתות הנרמזים בתורה ובתלמוד עד שקם הרב רבינו משה ב"ר מימון זצ"ל שקם אב בתורה אב בחכמה בישראל ובאר דברים נפלאים מהם יבינו המבינם עד שיגלו לנו קצת סתרי התורה והתלמוד ואם הוא הזכיר מעט מהסתרים ההם בספרו הנכבד במעט הדבש הזה אורו עיני התלמידים ותפקחנה לראות ולהביט מה שלא היו שמים אליו לא לב ולא עין לפי שהוסרו בדברו הטוב הסנורים הרעים שהיו מבדילים בין הראות והנראה". ע"כ.

"ר' יוסף קארו – הרמב"ם הרב של כל ישראל":

והנה העיד בלשונו רבי יוסף קארו בשו"ת "אבקת רוכל". ודע כי ספר זה נכתב בסוף ימיו, ובו הוא מעיד כך (שו"ת אבקת רוכל סימן לב): "ילמדנו רבינו קהלות שנוהגים כהרמב"ם ז"ל בקולותיו ובחומרותיו דור אחר דור, מהו לכוף אותם לנהוג כ ... וזולתם מהאחרונים [שבאו אחריו] המביאים הסברות, או דילמא הזהרו מנהג אבותיכם ואם רבו במלכיות רבים מהו?

תשובה: מי הוא זה, אשר ערב אל לבו, לגשת לכוף קהלות שנוהגים כהרמב"ם ז"ל, לנהוג כשום א' מן הפוסקים ראשונים ואחרונים. והא דאמרינן בפ"ק דעירובין: "תני, לעולם הלכה כבית הלל. והרוצה לעשות כב"ש עושה. כדברי ב"ה עושה. [והרוצה לעשות] מקולי ב"ש ומקולי ב"ה רשע. [וכן הרוצה להתחסד ולעשות] מחומרי ב"ש ומחומרי ב"ה, עליו הכתוב אומר, "והכסיל בחשך הולך". אלא אי [אם עושה] כב"ש, [עושה] בקוליהון וכחומריהון. אי [ואם עושה] כב"ה, [עושה]

כקוליהון וכחומריהון. [ע"כ לשון התלמוד]. **והלא דברים קל וחומר! ומה אם בית שמאי דאין הלכה כמותם,** [בכל זאת] **אמרו אי כבית שמאי** [אתה עושה, חייב אתה לנהוג] **כקוליהון וכחומריהן.** [קל וחומר רבינו] **הרמב"ם ז"ל, אשר הוא גדול הפוסקים** [בלומר שהיו מאז ומעולם] **ו**[לא זאת בלבד, אלא הוא הרב של] כל קהלות ארץ ישראל, והאראביסטאן, והמערב נוהגים על פיו, וקבלוהו עליהם לרבן, מי שינהוג כמוהו בקולותיו ובחומרותיו, למה יכפוהו לזוז ממנו? ומה גם אם נהגו אבותיהם ואבות אבותיהם, שאין לבניהם לנטות ימין ושמאל מהרמב"ם ז"ל. ואפי' רבו באותה העיר קהלות שנוהגים כהרא"ש וזולתו, אינם יכולים לכוף למעוט הקהלות שנוהגים כהרמב"ם ז"ל לנהוג כמותם. וליכא משום לא תתגודדו". ע"כ לשונו. ופשוט הדברים למבין. ולכן כל מי שדיבר נגד רבינו, התלוצץ עליו ועל מאמריו, הרי הוא רשע גדול שאין קץ לעונשו!

ג) מי שיבין את מה שכתב רבינו בענין טעמי המצוות במורה הנבוכים הנזכר, כלומר את התפיסה הישרה, האמיתית, הברורה והנפלאה הזו, יתאהב בתורה הטהורה, יחבב את המצוות, יאהב את ה' יתברך אהבה גדולה, יבין היטב באיזה עולם נפלא הוא חי, ומעתה והלאה, אין אחד אבל אף אחד, אפילו יהיה נחשב לגדול הדור, שיוכל לשכנע אותו שספר הזוהר הטמא והארור ימחה שמו, הוא ספר אמת חלילה וחס!

שהרי כל המסקנות הברורות העולות ממה שכתב רבינו הטהור, הם ההיפך הגמור, מתפיסת הזוהר הפרו-נוצרית האלילית והטמאה, שכל המצוות לפי ספר האופל, הם על מנת לתקן צמצוצים, לעזור לחלק מחלקי הבורא, להשפיע על עצמותו, להשפיע בעליונים, וכן על זו הדרך. ורבינו הטהור כותב לך מפורש, "והוא שכל מצוה מאלו התרי"ג מצות, היא, אם לנתינת דעת אמתי, או להסיר דעת רע, או לנתינת סדר ישר, או להסיר עול, או להתלמד במדות טובות, או להזהיר ממדות רעות, הכל נתלה בשלשה דברים, בדעות, ובמדות, ובמעשה ההנהגה המדינית".

והקוראים צריכים להבין, שלא לחינם האירופאים הארורים שרפו את ספריו של רבינו הטהור! לא לחינם שרפו את ספרי המורה! כי ספר המורה הוא הספר שמנקה את הדעת של הכסילים הללו ואת החורבן אשר הביאו לעולם!

ברם צריך להבין ולדעת, כי ספר המורה, הוא ספר שלוקח את השליטה מכל שוחרי המאגיה! שהרי המינים והצאצאים שלהם, מעריצים ומשבחים, מרוממים ומעריצים את רבותיהם, ואף טוענים שהם פועלים נצורות בעולמות העליונים! ותפיסת הרמב"ם, חז"ל, מסורת תורה שבעל פה, שומטת להם מתחת הקרקע את כל ההבל הנ"ל! שהרי חשבון פשוט הוא, שאם המצוות כולם לא באו על מנת לתקן עולמות עליונים כפי תפיסת רבינו, שהרי כל המצוות ניתנו מפני שלושה סיבות שמנינו לעיל, והכל הוא על דרך השכל הישר לטוב לבני האדם כל הימים, אז בהכרח כי המקובלים הטפשים לא יכולים עוד להשפיע בעולמות העליונים ולא לפעול להורדת שפע כזה או אחר כפי טענתם המהובלת!

כי כל המצוות הם על פי השכל הישר ובשביל בני אדם! ולכן הם כל כך התנגדו לספר מורה הנבוכים ולתפיסתו של הרמב"ם, כי בכך כל אחד יקח אחריות על עצמו ועל חייו, ולא

יקום שום מקובל נוכל שיאמר שיש בידו יכולת להשפיע בעולמות העליונים כאלה ואחרים! והרי כל דבריהם הבל וריק! וחזור על הדברים הללו והבן.

ע"כ הקדמה לחשיבות טעמי המצוות, וההבנה הברורה שהכל אבל הכל על פי שכל הישר, ואם כל המצוות הם על פי השכל הישר, בוודאי שכל אמרה/תקנה גזירה של חכמים, גם היא בהכרח תהיה על פי השכל הישר.

עוד נקודה יש להבין אחר הקדמה זו, הוא ההבנה שהרמב"ם הוא לא עוד פוסק, דיין, חכם וכו'. אלא הרמב"ם הוא הרב של כל ישראל בהכרח, ומחוייבים כל ישראל לנהוג על פי הלכותיו של רבינו, ולא רק להחמיר כדבריו אלא אף להקל כדבריו! לא לזוז מפסיקותיו ימין ושמאל! וכל ההולך על פי פסקי רבינו ישכון לבטח בוודאי!

וכעת נתחיל בביאור טעמי מצוות/אמרות של חז"ל וכל כיוצא בזה/

דוגמה א': "וכי העולם עומד על "לימוד" התורה בלבד ולא על הקיום של התורה מבחינת שכלית"?

אמרו חז"ל **במשנה** (משנה מסכת אבות פרק א משנה ב): **"שמעון הצדיק היה משירי כנסת הגדולה הוא היה אומר על שלושה דברים העולם עומד, על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים".** **וכתב רבינו הטהור הרמב"ם** (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת אבות פרק א משנה ב): **"יאמר, שבחכמה,** והיא התורה, **ובמעלות המידות, והן גמילות חסדים, ובקיום ציוויי התורה, והן הקרבנות –** [יש בענינים אלו] **התמדת** [=יכולת להביא לסדר ו]**-תיקון העולם, וסידור מציאותו על האופן השלם ביותר".** ע"כ. ומתבאר מדברי רבינו הרמב"ם, שאין כאן ענין סגולי כלל, כלומר לא עצם לימוד התורה, לא עצם הקריאה בתורה, לא עצם הידיעות עצמם, הם המעמידים את העולם!

אלא שלושת הדברים הללו, הם מסוגלים על ידי ביצוע המעשים, להביא לידי תיקון העולם, כלומר, כמו ש-הגדר בכביש מסוגל למנוע תאונות, כך שלושת הדברים הללו, הם מסוגלים למנוע חיכוכים, ויכוחים, מריבות, כלומר, שהם מעשים מציאותיים הגורמים לבני אדם לשנות חשיבה, ולהביא השקפה המעולה ביותר!

כי בלימוד התורה שהיא החכמה, אדם לומד מה אסור ומה מותר, ועל ידי שלומד מה אסור ומה מותר, הוא לומד היכן ה' יתעלה גדר אותו בשבילו, כלומר, ה' יתברך גדר ועשה סייגים לאדם והזהיר אותו שלא יחטא, על מנת שלאדם עצמו יהיה טוב, ולא ילך מדחי אל דחי. ולא עשה הבורא ולא נתן את מצוות התורה בשבילו חלילה! כי הוא יתעלה שמו אינו זקוק לדבר, אלא הכל זקוק רק אליו! וכמו שכתב רבינו הטהור בפירוש המשנה (סנהדרין י' א): "... היסוד הראשון מציאות הבורא ישתבח. והוא, שיש שם מצוי בשלמות אופני המציאות, והוא עלת מציאות כל הנמצאים, ובו קיום מציאותם, וממנו נמשך להם הקיום. ואלו נתאר סלוק מציאותו כי אז בטלה מציאות כל נמצא ולא ישארו קיימים במציאות, ואלו נתאר סלוק כל הנמצאים זולתו, כי אז לא תבטל מציאותו יתעלה, ולא תחסר, כי הוא יתעלה בלתי זקוק

במציאותו לזולתו, וכל מה שזולתו מן השכלים כלומר המלאכים וגרמי הגלגלים ומה שלמטה מהן הכל זקוק במציאותו אליו. וזה יסוד הראשון הוא אשר מורה עליו דבור אנכי ה' וכו'". ע"כ. וכל הסובר שהאל יתברך נתן את התורה והמצוות, ומעשה הקרבנות למען תיקונים עליונים, או שהמצוות משפיעים עליו יתעלה, הרי הוא מין ואפיקורוס! וכמו שחתם רבינו הטהור את יסודות דת האמת: "... וכאשר יהיו קיימים לאדם כל היסודות הללו ואמונתו בהם אמתית, הרי הוא נכנס בכלל ישראל, וחובה לאהבו ולחמול עליו וכל מה שצוה ה' אותנו זה על זה מן האהבה והאחוה, ואפילו עשה מה שיכול להיות מן העבירות מחמת תאותו והתגברות יצרו הרע, הרי הוא נענש לפי גודל מריו ויש לו חלק, והוא מפושעי ישראל. וכאשר יפקפק אדם ביסוד מאלו היסודות הרי זה יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנותו ולהשמידו ועליו הוא אומר הלא משנאיך ה' אשנא וכו'". ע"כ.

כלומר, לפי דברי רבינו הטהור, אדם שאוכל נבילות וטריפות ונקרא רשע, יש לו חלק לעולם הבא! אבל הסבור שהמצוות ניתנו בשביל לתקן עולמות עליונים, או להשפיע על האל, או לגרום הרמוניה בעצמותו או בהנהגתו יתברך, הרי הוא מין ואפיקורוס!

ולכן העולם עומד על התורה, ולא עצם לימוד התורה, כי אלא על ידי שמירת התורה והמצוות, העולם יהיה מתוקן ובני אדם יחיו בשלום אחד עם השני. וכמו שכתב רבינו, "וסידור מציאותו על האופן השלם ביותר", כלומר שלושת הגורמים הללו הם דברים שבסופו של דבר משתקפים באופן שכלי ולא מאגי! כלומר, לא עצם הבאת הקרבן היא זו הגורמת שיהיה שלום על ידי ביטול כל מיני כוחות וישויות, וכל כיוצא בזה מן ההבלים שסברו הפרו-נוצרים מכשפי ספר הזוהר הטמא וממשיכי דרכו הטפשים.

וכן הדין בנוגע לגמילות חסדים, שכאשר גומלים חסד אחד עם השני, אז מעמידים את השני ועוזרים לו בצרתו, ועל ידי כן אין העוני מעביר את בני האדם על דעת קונם. שוב, הכל ענין שכלי וישר, ולא מאגי ומסטי!

דוגמה ב': "אם לא בריתי יום ולילה":

ואמר הנביא (ירמיהו פרק לג פסוק כה): "כֹּה אָמַר יְיָ אִם־לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא־שָׂמְתִּי". **ואמרו בתלמוד** (תלמוד בבלי מסכת נדרים דף לב עמוד א): "דאמר ר' אליעזר: גדולה תורה – שאילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר: אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי וגו'". ע"כ. **ומה פירוש** "גדולה תורה"? וכי גדול לימוד תורה עצמו שיש בו כח להעמיד את העולם? והרי כל חיינו גדלנו על הדרשות של המרצים הידועים, והסבירו לנו שאם לא ילמדו רגע אחד תורה בעולם, אז העולם יהיה חרב! ולכן לדעתם הבורא יתברך ברא את העולם "תפוח" שמסתובב בחלל לא נודע, בכדי שלא יהיה רגע אחד הפסק מלימוד התורה! כמה הבל! כמה ריק! כמה תוהו לימדו אותנו! ולדעתם עצם הלימוד עצמו מחזיק את כל העולם!! וזה שטות שאין כמוה! ואם ישמעו ענין זה הגוים בוודאי כי צחוק יעשו מעם ה' יתברך.

דוגמה ג': "ותלמוד תורה כנגד כולם":

אלא הכל הוא על דרך השכל הישר! והוא על דרך שאמר (משנה מסכת פאה פרק א משנה א): "אלו דברים שאין להם שיעור הפאה והבכורים והראיון וגמילות חסדים ותלמוד תורה. אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם". ע"כ. **ושוב יש לשאול, מה זה שאמר, "ותלמוד תורה כנגד כולם"? אלא מסביר רבינו הטהור** (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת פאה פרק א משנה א): "... **וענין אמרו אוכל מפירותיהן והקרן קיימת לו, הוא מה שאומר לך, כל המצות נחלקות חלוקה ראשונה לשנים, חלק במצות המיוחדות לאדם בעצמו בינו ובין ה' כגון הציצית והתפלים והשבת ועבודה זרה.** [=בכדי שאדם יבחין וילמד כי הבורא אחד ושמו אחד!]. **וחלק במצות התלויות בתקינות יחסי בני אדם זה עם זה כגון האזהרה על הגניבה, והאונאה, והשנאה, והנטירה, והצווי לאהוב זה את זה, ושלא נרמה זה את זה, ושלא יעמוד אחד ממנו על נזק השני, ולכבד ההורים והחכמים שהם אבות הכל.**

אם קיים האדם המצות המיוחדות לו בעצמו במה שבינו לבין בוראו יש לו על זה שכר יגמלהו ה' על כך לעולם הבא כמו שנבאר בפרק חלק.

ואם קיים האדם המצות התלויות בתקינות יחסי בני אדם זה עם זה יש לו על זה שכר לעולם הבא על קיימו המצוה, וישיג תועלת בעולם הזה להתנהגותו התנהגות טובה עם בני אדם, לפי שאם הלך בדרך זו והלך זולתו בה יהנה גם הוא מאותה תועלת. [=בלומר, אלו ענינים שכליים הצריכים לרומם את האדם למידות טובות ונעלות!]. **וכל המצות שבין אדם לחברו נכללים בכלל גמילות חסדים, התבונן בהם תמצאם. הלא תראה שהלל הזקן כשאמר לו הגוי למדני תורה על רגל אחת אמר לו דעלך ביש לחברך לא תעביד, וכשתחקור זאת תמצא תלמוד תורה שקול כנגד כולם, כי בתלמוד תורה ידע האדם את כל זה כמו שביארנו בהקדמה שהתלמוד מביא לידי מעשה". ע"כ.**

ושימו לב מה כותב רבינו ומסיים, "כי בתלמוד תורה ידע האדם את כל זה", ולא כותב, "ישיג כל זה", כי התורה באה על מנת ללמד, ואם אדם לא מקיים את התורה שלומה, בוודאי כי תורה כזו לא תוכל להחזיק את העולם! וכן הקרבנות, אם אדם לא ישכיל להבין את פעולתם ואת אופני ענינם, במה יועילוהו? ולכן מה שאמר רבי אליעזר, "גדולה תורה", בוודאי שכך הם הדברים, אלא שאינו חוזר לענין גודל הלימוד עצמו! אלא גדולה חכמת התורה, שיש בה כח ויכולת לגרום לבני אדם להיטיב מעשיהם, להיות טובים במידותם, לכבד הורים. אבל בשום פנים ואופן לא גדול עצם לימוד התורה שלא מביא לידי מעשה!

דוגמה ד': "ואהבת את ה' אלהיך":

והראיה, הוא מתוך מה שאמר ה' בתורתו (דברים פרק ו פסוק ה פרשת ואתחנן): "וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדֶךָ". **ומה טעם מצוה זו? אלא אמרו רבותינו בתלמוד** (תלמוד בבלי מסכת יומא דף פו עמוד א): "**אביי אמר: כדתניא, ואהבת את ה' אלהיך – שיהא**

שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו – אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה. אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמדו תורה – ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו – אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה – ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכיו! ועליו הכתוב אומר באמר להם עם ה' אלה ומארצו יצאו". ע"כ.

והנה התלמוד מגלה בעצמו כי כל מטרת תכלית התורה, הוא על מנת שעצם הלימוד יפיק ויוציא מבני אדם להיות אנשים טובים, אנשים מכבדים, ושיהיה שם שמים, כלומר הקירוב לבורא, רצוי לפני בני אדם! כלומר שכאשר יראו אדם שלומד תורה מתנהג בדרך ארץ ומכבד כל אדם, ירצו להתקרב וללמוד מאיפה שהוא למד! ולכן התלמוד מגנה מאוד תלמיד חכם גדול ואפילו יהיה גדול הדור, וקורא לו ואומר, "אוי" לכל קרוביו שלימדו אותו תורה! כי לא קיים את עצם תכלית הלימוד! ואם עצם הלימוד עצמו הוא זה אשר עוזר ומעמיד את העולם, מפני מה תלו את תוצאות הלימוד במשא ומתן? מדוע רבותינו לא שיבחו את עצם הלימוד עצמו? אלא הדבר פשוט, כי כל תכלית התורה והמצוות והמעלה הגדולה שבלימוד התורה, הוא שיש בכוח התורה לשנות את האדם ולהביאו למידות יותר טובות ונעלות!

ויתירה מכך, גדולה תורה, כי על ידי לימוד תורת אמת, אדם ידע מי הוא ה' יתברך באמת, ולא ייחס אליו מאורעות הנוף, ובכך יהיה רחוק מכל עניני עבודה זרה וסטיה מן האמת

דוגמה ה': "וכי רבי נהוראי עבר על חוק תורה"?:

ועל זו הדרך אמר (תלמוד בבלי מסכת קידושין דף פב עמוד א): "רבי נהוראי אומר: מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה". ע"כ. ולא שהוא מורה שבנו יתבטל חלילה ממלאכה, שכן כל שאינו מלמד את בנו מלאכה, מלמד אותו לגנוב, ופושע נקרא! אלא רבי נהוראי אמר, שהתורה עצמה היא זו שתדריך אותו לעבוד בעבודה ולעסוק במלאכה, ולכן אמר, איני מלמד אותו מלאכה, אלא מלמדו תורה כמו שצריך, והוא יגיע למסקנות אמת מצד עצמו! וכאשר יצא לעבוד אחר שלמד תורה, בוודאי כי לא יהיה גנב ולא פושע!

דוגמה ו': "מצות הקטורת"?:

וכתב רבינו על מצות הקטורת (מורה הנבוכים חלק ג' פרק מה): "... לפיכך צוה בו הקטורת פעמיים בכל יום, בבוקר בין הערביים כדי לבשם ריחו וריח בגדי כל העובדים שם. [=שוב! מצוה שכלית, לא פגאנית ומאגית!]. כבר ידעת אומרם, "מיריחו היו מריחים ריח הקטורת". (משנה תמיד ג ח) וגם זה ממה שמקיימים יראת המקדש. [=שהרי אדם לא יבוא מסריח למקום חשוב! וזה חלק מן יראת

המקדש]. אבל אילו לא היה לו ריח טוב כל שכן אילו היה ההיפך. הייתה הרגשה [=היתה הרגשת הכהנים] היפך הרוממות, כי הנפשות נינוחות מאוד לריחות הבשמים, ונמשכות אליהן, וקצות [=מואסות] מן הריחות הרעים ומרחיקות מהם". ע"כ. ונמצא שכל ענין הקטורת בבית המקדש הוא ענין שכלי ולא מאגי! הוא ענין לרומם את שכלו של האדם ולהכשיר את הרגשותיו שיהיה מוכן לפעולה באופן הטוב ביותר!

דוגמה ז': "ענין מצות קרבנות":

עוד כתב רבינו הטהור במורה (ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק לב): "ואשוב אל כונתי ואומר, כי כאשר היה זה המין מן העבודה, רוצה לומר הקרבנות על צד הכונה השניה, והצעקה והתפילה וכיוצא בהן ממעשה העבודות, יותר קרובות אל הכונה הראשונה והכרחיות בהגיע אליו, שם בין שני המינים הפרש גדול, והוא שזה המין מן העבודה, רוצה לומר הקרבת הקרבנות, אף על פי שהם לשמו יתעלה, לא חייב עלינו כמו שהיה בתחלה, ר"ל שנקריב בכל מקום ובכל זמן, ולא שנעשה היכל באשר יזדמן, ושיקריב מי שיזדמן החפץ ימלא את ידו. אבל [=אלא] נאסר כל זה עלינו [=כלומר, אסור לנו להקריב קרבן היכן שליבנו חפץ! אלא מחוייבים אנו להקריב במקום אחד קבוע]. והושם בית אחד [=בית המקדש] אל המקום אשר יבחר ה', ואין מקריבין בזולתו. אמר, "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה". ולא יהיה כהן, אלא זרע המיוחד. כל זה הענין למעט זה המין מן העבודות, שלא יהיה ממנו אלא מה שלא גזרה חכמתו להניחו לגמרי. אבל התפילה והתחנה היא מותרת בכל מקום, כל מי שיזדמן, וכן הציצית, והמזוזה, והתפילין, וזולתן מן העבודות הדומות להן.

ובעבור זה הענין אשר גיליתי לך, נמצא הרבה בספרי הנביאים, שמוכיחים בני אדם על רוב השתדלותם והתחזקם להביא הקרבנות [=שלכאורה מדוע הוכיחו אותם? הרי קיימו מצוה מן התורה!]. ובארו להן שאינן מכוונין לעצמן כוונת צריכה מאוד, ושהשם אינו צריך אליהם. [=אותם בני אדם היו חושבים כי הקב"ה זקוק לקרבנות חלילה וחס, ולכן הנביאים היו מוכיחים אותם על עצם מחשבתם! כמו ש]-אמר שמואל, "החפץ לה' בעולות וזבחים כשמע בקול ה'", ואמר ישעיה, "למה לי רוב זבחיכם יאמר ה'", ואמר ירמיה, "כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציאי אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח, כי אם את הדבר הזה צויתי אותם לאמר שמעו בקולי והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם". וכבר הוקשה זה המאמר בעיני כל מי שראיתי דבריו או שמעתים, ואמר איך יאמר ירמיה על השם שלא צונו בדברי עולה וזבח? ורוב המצות באו בזה! אמנם כוונת זה המאמר [=של הנביאים], הוא מה שבארתי לך, וזה שהוא אמר, שהכונה הראשונה [=התכלית של המצוה], אמנם היא שתשיגוני, ולא תעבדו זולתי, והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם. [=כלומר, זה תכלית כל המצוה כולה!]. וזאת המצוה בהקרבה וכיון אל הבית.

אמנם היתה בעבור [=כל הטעם העיקרי לזה], שתעלה בידיכם זאת הפינה, ובעבורה העתקתי אלו העבודות לשמי [=שהרי עבודת הקרבנות היו נוהגים עובדי עבודה זרה להביא את קורבנות לפני הדמיונות שלהם שקראו להם אלהים! ולכן הקב"ה כאשר הוציא את עם ישראל ממצרים, רצה לעקור להם את האמונות הכוזבות, והעתיק את עבודת עובדי עבודה זרה, ואמר לעשות כן לשמו, והמטרה של כל זה היה], עד שימחה שם עבודה

זרה ותתקיים פנת יחודי. [אמנם הבאים אחריהם, היו סבורים כי ה' יתעלה חפץ בעולות חלילה!], ובאתם אתם ובטלתם התכלית [=המטרה של המצוה] ההיא, והתחזקתם במה שנעשה בעבורה. [שהרי בענין מצות הקרבנות, ספר הזוהר הטמא הפגאני והמאני מעליל שהבורא ציוה במצוה הזו עצמה לעבוד אלהים אחרים, ולהכניע את כוחות הסטרא אחרא! וראה קורא נעים כמה קלקל ספר הטמא זוהר וקודמיו וכל ממשיכי דרכו הארורים מפי הטומאה!] והוא שאתם ספקתם במציאותי, "כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ועבדתם עבודה זרה וקטרתם לבעל והלוך אחרי אלהים אחרים ובאתם אל הבית" וגו', ונשארתם מכונים אל היכל ה' ומקריבים הקרבנות אשר לא היו מכוונים כונה ראשונה. [=כלומר, שהבורא יתברך כיון בתכלית מעשה הקרבנות, שיאמינו רק בו יתברך! והם עם ישראל היו מקריבים קרבנות ומאמינים בכוחות אחרים, היו עובדי עבודה זרה! ומכיון שהבורא לא צריך את הקרבנות, לכן אמרו הנביאים, שהבורא יתברך לא צריך את זבחיכם!! מה עשיתם? קלקלתם את כל התכלית של המצוה!]. ולי בפירוש זה הפסוק פנים אחרים והוא מביא לזה הענין בעצמו אשר זכרנוהו, והוא שכבר התבאר בכתוב ובקבלה [=למשה מסיני] יחד, שתחלת מצוה שנצטוינו בה, לא היו בה דברי עולה וזבח כלל, ואין צריך שתטריד כלל שכלך בפסח מצרים, כי היא היתה לסבה מבוארת גלויה כמו שאני עתיד לבאר, ועוד שהמצוה היתה בארץ מצרים, והמצוה הרמוז אליה בזה הפסוק הוא מה שנצטוינו בו אחר יציאת מצרים.

ולזה התנה בזה הפסוק ואמר ביום הוציאי אותם מארץ מצרים, כי תחלת צווי שבא אחר יציאת מצרים הוא מה שנצטוינו בו במרה, והוא אמרו לנו שם אם שמוע תשמע בקול ה' אלהיך וגו' שם שם לו חק ומשפט וגו', ובאה הקבלה האמתית שבת ודינין במרה איפקוד, והחק הרמוז אליו הוא שבת, והמשפט הוא הדינין והוא הסרת העול, וזאת היא הכונה הראשונה כמו שבארנו, ר"ל אמונות הדעות האמתיות והוא חדוש העולם, וכבר ידעת שעקר מצות שבת אמנם היא לחזק זאת הפנה ולקיימה כמו שבארנו (חלק ב' פרק ל"א) בזה המאמר, והכונה עוד עם אמתת הדעות להסיר העול מבני אדם. הנה כבר התבאר לך שהמצוה הראשונה לא היו בה דברי עולה וזבח אחר שהם על צד הכונה השנית כמו שזכרנו, וזה הענין בעצמו אשר אמר ירמיהו הוא אשר נאמר בתהלים עד צד ההוכחה לאומה, בסכלה הכונה הראשונה ולא היתה מבדלת בינה ובין הכונה השנית, אמר שמעה עמי ואדברה ישראל ואעידה בך אלהים אלהיך אנכי, לא על זבחיך אוכיחך ועולותיך נגדי תמיד, אם אקח מביתך פר ממכלאותיך עתודים, ובכל מקום שנכפל זה הענין זאת היא הכונה בו והבינהו מאד והשתכל בו". ע"כ.

והנה שוב מוכח כמה שכלו הישר של רבינו היה זך להפליא, ושוב הוכח כי כל מצות התורה מושתתים ומונחים על השכל הישר והבריא, להבדיל אלפי הבדלות משגעונות המקובלים הטפשים שחירפו וגידפו כלפי הבורא יתעלה שמו! ושוב למדים אנו, כי הבורא יתברך אינו זקוק לא לעולות, לא לזבחים, לא לקרבנות! אלא רצה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות!

"למה נחמן ונתן התלוצצו וצחקו על חז"ל ורבינו הטהור"?

ובעקבות דברים אלו של רבינו הטהור, נחמן ונתן התלוצצו על רבינו וצחקו עליו צחוק גדול. ואיני יודע איך עד היום לא קמו מי שנקרא, "גדולי ישראל", ומחו על כבוד הרמב"ם

הטהור! והנה כך הובא בספר "חיי" מוהר"ן (שיחה תי"א): "... וְהִתְלוֹצֵץ מְאֹד מִטַּעֲמֵי הַמִּצְוֹות שֶׁבְּסֵפֶר מוֹרֶה נְבוּכִים, וְאָמַר אֵיךְ יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת לוֹמַר טַעֲמֵי הֶבֶל כָּאֵלּוּ עַל קָרְבָּנוֹת וּקְטֹרֶת, הֲלֹא כַּמָּה תִּקּוּנִים נוֹרָאִים עֲצוּמִים נַעֲשִׂים בְּכָל הָעוֹלָמוֹת לְמַעְלָה לְמַעְלָה עַד אֵין סוֹף עַל־יְדֵי אֲמִירַת הַקְּטֹרֶת לְבַד. הֵינוּ שֶׁאִם חַס וְשָׁלוֹם כְּדִבְרֵיהֶם הַמֻּטְעִים, מָה הָיָה מוֹעִיל אֲמִירַת הַקְּטֹרֶת וְהַקָּרְבָּנוֹת. וְאֵיךְ יָבוֹא אֶחָד לוֹמַר שְׁטוּת כָּזֶה עַל טַעַם הַקְּטֹרֶת שֶׁמַּגִּיעִים עַד מָקוֹם שֶׁמַּגִּיעִים, שֶׁאֲפִלּוּ הָאֲמִירָה לְבַד פּוֹעֵל מַה שֶּׁפּוֹעֵל לְמַעְלָה לְמַעְלָה, כַּמְבֹאָר בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ וּבְכִתְבֵי הָאֲר"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה.

אַךְ בֶּאֱמֶת טַעַם הַקְּטֹרֶת וְהַקָּרְבָּנוֹת אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג כְּלָל, רַק אָנוּ מַאֲמִינִים לְדִבְרֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם. וּבְוַדַּאי יֵשׁ בָּזֶה טְעָמִים נוֹרָאִים שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג בְּשׁוּם שֵׂכֶל אֱנוֹשִׁי כְּלָל. וּמֵעִצָּם גְּדֻלָּתָם, גַּם אֲמִירַת פָּרָשִׁיוֹת הַקְּרָבָּנוֹת וְהַקְּטֹרֶת מְסֻגָּל מְאֹד, וְנַעֲשֶׂה מִזֶּה תִּקּוּנִים נוֹרָאִים בְּכָל הָעוֹלָמוֹת. וְכֵן טַעֲמֵי כָּל הַמִּצְוֹות הַקְּדוֹשִׁים גְּבוֹהִים וְנִשְׂגָּבִים מְאֹד וְנֶעְלָמִים מֵעַיִן כָּל חָי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב כ"ח): "וְנֶעֱלָמָה מֵעֵינֵי כָל חָי" וְכוּ', וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קי"ט): "פְּלָאוֹת עֵדְוֹתֶיךָ". גַּם שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ שֶׁכְּשֶׁעוֹסְקִים בְּסִפְרֵי אֵלּוּ הוּא כְּמוֹ מִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּמִדְבָּר שֶׁמַּם שֶׁאֵין לוֹ עִם מִי לִפְגֹּעַ, כָּךְ כְּשֶׁנִּכְנָסִין בְּסִפְרִים אֵלּוּ הַנִּ"ל אֵין מוֹצְאִין בָּהֶם דְּבַר קְדֻשָּׁה, וְהוּא כְּמוֹ הוֹלֵךְ בְּמִדְבָּר שֶׁמַּם שֶׁאֵין מוֹצְאִין עִם מִי לִפְגֹּעַ". ע"כ. ה' ירחם על הדברים הכתובים כאן.

ומה שכתבו נחמן ונתן, והביא פסוק וחשב אותו כראיה לדבריו, הוא כלל לא הבינו! שהרי אמר (איוב פרק כח פסוק כ – כא): "וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תָּבוֹא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה: וְנֶעְלָמָה מֵעֵינֵי כָל־חָי וּמֵעוֹף הַשָּׁמַיִם נִסְתָּרָה". ונחמן לא הבין, שאיוב בא לומר במשלו זה, שהחכמה מאין תבוא? ובוודאי שהחכמה באה מן ה'! ורצה לומר, שכמו שאף אחד לא יכול להכיר את ה', כלומר את עצמותו! כך בוודאי אף אחד לא יכול לדעת מהיכן מגיעה החכמה! ולכן אמר, "ונעלמה מעיני כל חי, ומעוף השמים נסתרה", ומה שאמר "מעיני כל חי", זה אמור על בשר ודם, ואף על חיות ובהמות, שאינן יכולים להשיג את עצמות הבורא!

ומה שאמר, "ומעוף השמים נסתרה", אמר איוב שגם המלאכים אינם יכולים להשיג את עצמות ה'. ולפי נחמן, כיצד יסתדר הדבר שגם המלאכים אינם יודעים טעמי תורה?! שהרי המלאכים הם הם עצמם מגלים עניני המרכבה לשאר הנביאים? ואיך יתכן לומר שהפסוק האמור, "ונעלמה מעיני כל חי", ידבר על טעמי המצוות! שכן כתוב, "כל חי", ומשמע מכאן שגם משה רבינו לא ידע את טעמי המצוות! ובוודאי שכל הצחוק הזה של נחמן ונתן, הגיע בעקבות הליכתם אחר ספר התוהו והמוות הזוהר הטמא והארור!!

והנה נחמן ונתן לא למדו שכמו שרבינו כתב כך מובא במדרש אמוראים מהימן (ויקרא רבה פרשה כב סימן ח פרשת אחרי מות): "רבי פנחס בשם רבי לוי אמר משל לבן מלך שגס לבו עליו והיה למד לאכול בשר נבילות וטריפות אמר המלך זה יהיה תדיר על שולחני ומעצמו הוא נדור (נדור) כך לפי שהיו ישראל להוטים אחר עבודת כוכבים במצרים והיו מביאים קרבניהם לשעירים דכתיב (ויקרא יז) ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים ואין שעירים אלו אלא שדים שנאמר (דברים לב) ויזבחו לשדים ואין שדים אלו אלא שעירים שנא' (ישעיה יג) ושעירים ירקדו

שם והיו מקריבין קרבניהם באיסור במה ופורעניות באות עליהם אמר הקדוש ברוך הוא יהיו מקריבין לפני בכל עת קרבנותיהן באהל מועד והן נפרשים מעבודת כוכבים והם ניצולים הה"ד איש איש מבית ישראל וגו'". ע"כ.

והדבר פשוט וברור, כי בעקבות הליכתם אחר ספר התוהו הזוהר הטמא והארור, בא להם כל זה. והוא רחום יכפר עוון.

"סטייל יהודי – האם ציצית שומרת על האדם באופן גשמי"?

הנה לאחרונה הגיעו אלי מקבץ סרטונים, ואף השמיעו לי שיר שנכתב לכבודה של, "ציצית"! כן כן, שיר שלם שנכתב להדר ולרומם את "שמירתה" הכבירה והגדולה של הציצית, כאילו יש ביד "צמר" או כל סוג של "בד" מסויים, מלשמור על האדם ועל גופו. ולפני שנגיע לשיר הזה ונעמוד על מילותיו. ראשית כל רואה אני לכתוב לקוראים הנעימים את כל הפרטים שאנו צריכים אליהם כהקדמה להבנת הדברים, ומדוע אני כותב על כך מתוך הדאגה לעמינו הנבחר.

והנה, הכל התחיל במעשה שאירע לבחור נחמד ששמו "מאיר איתן", ה' ישמרהו ויחייהו לאורך ימים ושנות חיים, שיזכה ללכת בדרך האמת ולדבוק בשכל הישר אמן. ומספר מאיר הנזכר (כפי שמובא באתרו, "סטייל יהודי"): **באתר אשר לו: "איך התחיל המיזם "סטייל יהודי"? הכול התחיל ממאיר איתן – בחור צעיר, לא רב ולא מטיף שפשוט האמין.** [=מה פירוש לא "רב" ולא "מטיף"? וכי הנביאים הטהורים כשהוכיחו את עם ישראל נחשבו למטיפים? כלומר, מדוע מאיר שאחראי על האתר, מציג את הנביאים, וכל הרבנים שמעמידים את דברי האמת והצדק, ומשיבים כהוגן את עם ישראל בתשובה ובתוכחות מוסר, כמו שאמר ה' לנביאיו (ישעיהו פרק נח פסוק א): "קְרָא בְגָרוֹן אַל־תַּחְשֹׂךְ כַּשּׁוֹפָר הָרֵם קוֹלֶךָ וְהַגֶּד לְעַמִּי פִּשְׁעָם וּלְבֵית יַעֲקֹב חַטֹּאתָם". ומדוע הוא מכנה אותם בשם, "מטיפים"? אלא בוודאי כי מילים אלו נבתבו על מנת שהמיזם הזה לא יצטייר כמי שבא לשנות את השני מתאוותו, או להחזיר אותו בתשובה – "חלילה", כי מיזם זה נועד על מנת שהמוצר יתפוס תאוצה אצל הקורא, ויצטייר אצלו, שאפשר לחלל שבת, לאכול נבלות וטרפות, לבעול נידות, לרקוד בתערובת נשים וגברים, להשים ציצית, ולהנצל מפגעים!! וכן כתוב במפורש באתר שחור על גבי לבן, כפי שנראה בהמשך הכיתוב]. **מאיר עבר חוויה אישית עוצמתית שבה מסור חשמלי אף** [=צריך לכתוב, "עף", ולא "אף"] **על החזה שלו וחתך אותו. אחרי חדר טראומה וניתוחים בדרך חזור לבית, הוא לא מבין מה עצר את המסור שהיה אמור להרוג אותו!** [=מי עצר את המסור אם לא הבורא יתעלה שמו? וכבר אמרו חז"ל במשנה (משנה מסכת אבות פרק ד משנה כב): "הוא היה אומר, הילודים למות, והמתים להחיות, והחיים לידון לידע להודיע ולהודע, שהוא אל, הוא היוצר, הוא הבורא, הוא המבין, הוא הדיין, הוא עד, הוא בעל דין, והוא עתיד לדון, ברוך הוא שאין לפניו לא עולה ולא שכחה ולא משוא פנים ולא מקח שוחד שהכל שלו. ודע שהכל לפי החשבון. ואל יבטיחך יצרך שהשאול בית מנוס לך שעל כרחך אתה נוצר ועל כרחך אתה נולד ועל כרחך אתה חי ועל כרחך אתה מת ועל כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא". ע"כ. והרי שהכל הוא יתברך! ואין כח אחר לעולם מלבדו יתברך!].

כשהוא הגיע וראה את המסור, והציצית פשוט נתפסה על זה ועצרה אותו! משם הכול התחיל. [=מה??!! שוב? ציצית עצרה? היכן הבורא יתברך? מדוע לא נאמר כאן מילה על הבורא יתעלה שמו?]. **הוא לא ראה בזה רק נס אישי, אלא שליחות. הוא הבין שציצית זה לא רק ל"דוסים", לא רק למי שגדל דתי או חי לפי ההלכה. זה שייך לכל יהודי.** [=כמו שאר המצוות כולם ששייכות לכל יהודי, ואין הפרש בין מצות ציצית למצוה אחרת, כל המצוות לא נועדו לשמירה מאנית, אלא לטעם שכלי מסויים]. **מתוך התובנה הזו נולד המשפט שמוביל את המיזם: "לא צריך להיות דתי בשביל להיות יהודי".** [=טעות אנושה ותפיסה נוראית של בעל המיזם, ואיני מבין היכן הרבנים להעמיד את הבחור הנחמד על טעותו וקלקלתו?! שכן חייב להיות שומר ומצוות על מנת לקיים את עצם היהדות! חייב בכל תוקף ובכל עוז לשמור שבת קודש על מנת להיות "יהודי"! ונעמוד על נקודה זו בהמשך בלא נדר, ונוכיח שהמשפט שמתבסס עליו המיזם, הינו כפירה בכל אמות הידע של העם

היהודי, ומדובר בלא פחות מהחרבת יסודות דת האמת, והחדרת ליצנות לתוך עמקי היהדות]. **מאיר החל לחלק** ציציות – בהתחלה לחברים, אחר כך בשכונות, ואז התחיל להגיע אליו אנשים מכל הארץ. דתיים, חילונים, מסורתיים, ימנים שמאלנים מכל הסוגים, מבוגרים, צעירים, הוא הקים את המיזם "סטייל יהודי", עם מעל 70 נקודות חלוקה, עמותה רשומה, ופרויקט מתגלגל של חיבור פשוט, אותנטי וחזק לזהות היהודית – בלי לחץ, בלי תנאים, בלי הטפות. החזון שלו? שכל יהודי בארץ (ובעולם) ידע שיש לו שורש, ויש לו סמל, ושאפשר לחיות את זה – גם אם לא שומרים שבת או כשרות". ע"כ הנכתב באתר.

והנה עם כל הכבוד לבחור הצעיר, אף שאני רוצה להאמין כי כוונתו לטובה, ואינו מתכוין להשתמש בעמותה אשר לו למען מטרות אישיות, ולא מתכוין להתפרנס מדברי תורה והמצוות בלא להודיע לציבור על כך. אבל מחוייב אני לומר את האמת, לאמיתו של דבר, יש כאן המון פגמים במיזם רע זה! ואני מייחל ומאחל, שלאחר שאכתוב את הדברים והבחור הנחמד יקרא אותם, יבטל מעל ישראל את המיזם הנ"ל, ויקבל שכר על הפרישה, וישיב אותם לדרך האמת הנכוחה, ויבין שלא כל כוונה טובה מקדשת את האמצעים, ואנמק זאת בהמשך, ומקווה שגם הוא יבין זאת, כי לא לחינם העיניים ניתנו לפנים ולא לאחור.

אבל מחוייב אני לכתוב את דעתי האישית ולראות את הנולד: לאחר שאפרסם את המאמר, רוב ככל הסיכויים שהבחור הנחמד בעל המיזם, יפנה לכל מיני רבנים, והם כמובן לא יסכימו לדעותי, וספק אם יקראו את המאמר שאכתוב בנושא, ולא רק שלא יסכימו, אלא יצאו במכתבים על מנת לחזק את עמדתו של בעל המיזם. וכל זה אני כותב מתוך הניסיון בלבד, שיש לי עם הרבנים של היום. הן בנושא חיסוני המוות – קורונה, שדברתי וצעקתי, ולא שמעו לי, ואף הזמינו אותי לבית דינם המהובל בירושלים, ואיימו עלי להפסיק לדבר בנושא, וכמובן שלא הפסקתי. ולאחר מכן, תקפו אותי בנושא "שטחיות הארץ", ולא קיבלו דבר פשוט מאוד שקל להבין. ולאחר מכן הוכחנו, שספר הזוהר אינו שייך לרשב"י, ומדובר בספר עבודה זרה שחירף וגידף כלפי הבורא יתעלה שמו. כמו שהארכתי כאן.

אלא שאני עושה עד היכן שידי מגעת, וככל שיתאפשר לי אעשה ככל שאוכל להשמיד להרוג ולאבד את העבודה זרה ודברי המינות מן הארץ! וכמו שציוה עלינו ה' בתורתו, כך נשתדל לעשות בכל הכח! **וכמו שכתב רבינו הטהור** (רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ב הלכה ד): "מצות עבודת כוכבים כנגד המצות כולן היא שנאמר וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות וגו' ומפי השמועה למדו שבעבודת כוכבים הכתוב מדבר, הא למדת שכל המודה בעבודת כוכבים [=כל המודה בכל כח אחר מלבדו יתברך] כופר בכל התורה כולה ובכל הנביאים ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ועד סוף העולם שנאמר מן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם, וכל הכופר בעבודת כוכבים מודה בכל התורה כולה ובכל הנביאים ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ועד סוף העולם והוא עיקר כל המצות כולן". ע"כ.

מה היא מטרת מצות ציצית: **בראשית** הדברים, נפתח ונבאר את ציווי ה' לגבי מצות הציצית. אמר ה' יתעלה בתורתו (במדבר פרק טו פסוק לז – מא פרשת שלח): "וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה

לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל־צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְיָ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא־תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם".

והנה נבאר אנו את מצות התורה ואת החוק הזה שציוה ה' יתברך על עמו הטהור. ולפני כן נציין פרט חשוב מאוד, והוא, שבזמניהם עיקר הבגד החיצוני הנראה לחוץ, היה "שמלה", בין אצל האיש ובין אצל האשה, כלומר, כאשר ציוה הקב"ה את עם ישראל במצות ציצית, ציוה אותם להטיל "ציצית" בבגד אשר מכסה את הגוף, כגון השמלה וכל כיוצא בו מן הלבושים שנקראים בגדר, "בסות". ומה שאני בא לומר בעצם, זה שהציצית הקטנה המוכרת לנו, יתכן שזה בגדר המצאה, כלומר, יתכן ולא היה דבר כזה בעם ישראל! מכיון שחיוב הטלת ציציות בבגד, הוא דווקא בבגדים שהם בגדר, "בסות", כלומר דברים שנועדו לכסות את האדם כולל זרועותיו וגופו! אבל לא נכנס לנושא זה כעת, מכיון שאני מתכוין להקדיש לכך מאמר שלם בפני עצמו ולחקור את הנושא. מה שכן חשוב לי לציין, שעל פי מה שאני אבאר במאמר זה, שעיקר מטרת הציצית נועדה להזכיר לנו בני ישראל את מצוות ה', נראה כי אע"פ שציצית קטן זו המצאה לכאורה, הנה יש בזה גם נקודה טובה, שכאשר אדם הולך עם ציצית, יש סיכוי שבעקבות כך הוא פחות יחטא, אם ילמד היטב את גדר המצוה כפי שנבאר כאן. ולכן במאמר זה אני לא מתמקד בעצם גדר חיוב הציצית, אלא אני מתמקד רק על "עצם" המחשבה והשכל שיש בהשמת ציצית.

וכעת נעבור לביאור טעם המצוה: הקב"ה מצוה את משה רבינו ואומר לו, שכל עם ישראל יעשה ציצית, כלומר יטילו ציציות בבגד אשר להם. וביאר טעם המצוה ואמר, "והיה לכם לציצית, וראיתם אותו, וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם וגו'". כלומר, מפשט הכתוב עולה, שכל מטרת מצות ציצית, הוא על מנת שנזכור את מצות ה' יתברך על ידי "ראיה" בגוף הציצית, ונעשה אותם!! כלומר, כל מטרת מצות ציצית הכבירה, הוא בשביל שכאשר אדם יסתכל בציציותיו, יזכור את הבורא שציוה על כך ויעשה מצוותיו, ומי שציוה על מצות הציצית, הזהיר וציוה לא לעבוד עבודה זרה, ולא לתת חשיבות לשום דבר אחר שיש בעולם, ממיני עבודה זרה, ועד פסוקי תהלים וציצית וכל כיוצא בזה!

וכמו שאמר באותו המקום מיד, "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם". ומה פירוש, "ולא תתורו"? שלא תתורו במחשבת הלב אחר מחשבות, "מינות", ו-"עבודה זרה"! כלומר, בענין זה של מצות ציצית, ציוה הבורא יתעלה שמו, שלא תחשוב אתה שיש כח ל-"ציצית" לשמור, או שיש כח לפסוקי "תהלים" לרפאות חלילה וחס! ועל זה ציוה ואמר, "ולא תתורו"! כלומר, שלא יטה ליבך להיות סוטה מ-ה' יתברך! ומה היא הסטיה? לחשוב שיש משהו בעולם שיכול לשמור את האדם חוץ מן הבורא יתעלה שמו, לחרוג מהכללים של התורה ומסורת תורה שבעל פה, להאמין שיש "אלהים אחרים", להאמין שיש כח ל-"כישוף"! וכל כיוצא בזה. כל אלו הדברים הם סטיה חמורה מן התורה.

ומה היא "מינות"? **כתב רבינו** (רמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה ז): "חמשה הן הנקראים מינים: האומר שאין שם אלוה ואין לעולם מנהיג, והאומר שיש שם מנהיג אבל הן שנים או יותר, והאומר שיש שם רבון אחד אבל שהוא גוף ובעל תמונה, וכן האומר שאינו לבדו הראשון וצור לכל, וכן העובד כוכב או מזל וזולתו כדי להיות מליץ בינו ובין רבון העולמים כל אחד מחמשה אלו הוא מין". ע"כ. ומה שכתב רבינו, "האומר שיש שם מנהיג אבל הן שנים או יותר", זה נכלל במי שנותן כח וחשיבות לגוף ה-"ציצית", או נותן חשיבות למצות הציצית שתגן על גופו הגשמי, או נותן חשיבות לפסוקי תהלים שיגנו על גופו וכו'.

ולכן, הזהיר ה' ואמר, שמטרת עשיית הציצית היא לא לשמירת הגוף! ואף הוסיף ואמר באותו המקום, שלא תטו אחרי לבבכם ותחשבו לעשות סגולות מן המצוות חלילה!

במילים אחרות, כל מטרת מצות הציצית, הוא לעשות זכר לאדם וסימן, לזכור את מצוות ה'! ולמה הדבר דומה? כמו שאדם עיוור הולך ברחוב, והוא צריך בכל כמה צעדים שמישהו יאמר לו או יזיז אותו לכיוון הנכון על מנת שלא יסטה בדרך. כך בדיוק הביא הקב"ה לעם ישראל, מצוה, אשר תזכיר ליהודים כל הזמן את חיובם למצוות התורה. ומדוע דבר זה חשוב? מכיון שאדם יוצא לעבודה, ראשו מתנתק מן התורה והיראה, כי עסוק הוא בחפצי העולם ובישובו, ולכן מצות ציצית, היא זו המזכירה לו את ה' יתברך בדרכים ובמלאכה אשר עושה!

אבל אם עם ישראל ישימו ציצית ויסטו מן מצוות התורה, ענוש יענישם! כן כן, אפילו בעת לובשם ציצית! ענוש יענישם! כי כל מטרת הציצית הוא על מנת שלא יסטו בני אדם מדרך התורה! ולהיפך, אם ישימו ציצית ולא ישמרו את דרך התורה והמצוות, יענישם בכפל כפלים, שהרי בהשמת הציצית, מזדהים הם יותר עם חוקות התורה ומצוותיה!! ואין הם תינוקות שנשבו! ולכן עונשם כפול ומכופל יהיה!

והיכן הדגיש זאת היטב? בזה שאמר וכפל, "אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם". ומדוע הדגיש וכפל את המילים, "אני ה' אלהיכם", וחזר ואמר שוב, "אני ה' אלהיכם"? אלא, במילים אלו אמר ה', אני אל שנאמן לשלם שכר, ואני אל שנאמן לתת עונש! כלומר, אם תשימו על עצמיכם ציצית, ובכל זאת לא תזכרו לשמור את מצוות ה', ותחללו חלילה שבתות וימים טובים, תאכלו נבילות וטריפות, אני יכה בכם את כל מכותי!

וכבר כאן, אנו מוצאים קלקול למה שכתב בעל המיזם באתרו: ""לא צריך להיות דתי בשביל להיות יהודי ... שאפשר לחיות את זה – גם אם לא שומרים שבת או כשרות". ע"כ. מה??!! במצות ציצית עצמה מפורש אמר ה' יתעלה, שכל מטרת הציצית הוא לא על מנת להראות יהודי! אלא על מנת לזכור שלא לעבור על חוקות התורה ומצוותיה!! אז כיצד יתכן לומר, שעל ידי השמת ציצית בלבד, אפשר להיות יהודי?! כיצד ניתן להעלות על לב, שאדם ישים ציצית ויחלל שבתות וימים טובים, יבעל נידות, יחטיא את הרבים בזמרה בתערובת, יאכל טריפות, והציצית תגן עליו? וכי הבורא יתברך הוא אל מקבל שוחד? מה זה השטות

הזו? ובכלל, מדוע שלא יעשו כל הזמרים למיניהם חלוקת ציציות בכל הופעה מהופעותיהם המעורבות, ובכך יובטח לכל השומעים והרוקדים בתערובת, שלא יקרה להם כלום בגופם! כן כן, שהרי לא צריך להיות דתי, כלומר לא צריך לשמור מצוות על מנת להיות יהודי! אפשר לחיות חיים של שמירה גופנית גם אם לא שומרים שבת... גם אם לא שומרים כשרות... גם אם רוקדים בתערובת נשים וגברים... מותרים לכם מותרים לכם... והכל למה? כי יש מצות ציצית!! במילים אחרות, לפי בעל המיזם, הציצית נהייתה כלי מספיק על מנת להיות יהודי! ובמילים יותר אחרות, לפי בעל המיזם, כל תכלית התורה והמצוות זה רק להראות יהודי, ולא ולהתנהג כמו יהודי! וזה בוודאי השחתת כל יסודות הדת והאמת! כלומר במיזם מהובל זה, יש הסתה פרועה מדרך האמת, והדבר גובל בהחטאת הרבים חמורה מאוד!

"כל האמנה שיש כח אחר מלבד הבורא = עבודה זרה ומינות":

וכתב רבינו הטהור (ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה מז): "והמצוה המ"ז היא שהזהירנו שלא לתור אחרי לבבנו עד שנאמין דעות שהם הפך הדעות שחייבתנו התורה, אבל נקצר מחשבתנו ונשים לה גבול, תעמוד אצלו, והוא מצות התורה ואזהרותיה. והוא אמרו יתעלה (פ' ציצית) "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". ולשון ספרי, "ולא תתורו אחרי לבבכם" – זו מינות. כענין שנאמר (קהלת ז) "ומוצא אני מר ממות את האשה אשר היא מצודים וחרמים לבה". ו-"אחרי עיניכם", זו זנות. כענין שנאמר (שופטים יד) "ויאמר שמשון לאביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני". רוצה באמרו זו זנות, המשך אחר ההנאות והתאוות הגשמיות והתעסק המחשבה בהן תמיד". ע"כ.

והנה מדבריו של רבינו הטהור הינך למד, שהקב"ה הזהירנו בסמיכות ובהקשר של מצות ציצית, שלא לתור אחר מחשבות הלב, ולא נאמין בדעות מהובלות ורעות, ולא ניתן שום חשיבות ושום כח, לא לציצית שתשמור עלינו, ולא לספר תהלים שיגן עלינו מפני "טילים". וכן שלא נאמין שקיים שום כח אחר מלבד הבורא, כגון האמנה בלחשים, כישופים, אוב, ידעוני, נותני זמנים ועיתות, אסטרולוגיה, וכן על זו הדרך.

וכמו שכתב רבינו הטהור (רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק יא): "אין הולכין בחקות העובדי כוכבים ולא מדמין להן לא במלבוש ולא בשער וכיוצא בהן שנאמר ולא תלכו בחקות הגוים, ונאמר ובחקותיהם לא תלכו, ונאמר השמר לך פן תנקש אחריהם, הכל בענין אחד הוא מזהיר שלא ידמה להן, אלא יהיה הישראל מובדל מהן ... אין מנחשין כעכו"ם, שנאמר, "לא תנחשו", כיצד הוא הנחש? כגון אלו שאומרים, הואיל ונפלה פתי מפי, או נפל מקלי מידי, איני הולך למקום פלוני היום, שאם אלך אין חפציי נעשים. הואיל ועבר שועל מימיני, איני יוצא מפתח ביתי היום, שאם אצא יפגעני אדם רמאי ... אסור לקסום ולשאול לקוסם ... איזהו מעונן? אלו נותני עתים שאומרים באצטגנינות יום פלוני טוב יום פלוני רע יום פלוני ראוי לעשות בו מלאכה פלונית שנה פלונית או חדש פלוני רע לדבר פלוני.

אסור לעונן אף על פי שלא עשה מעשה אלא הודיע אותן הכזבים שהכסילים מדמין שהן דברי אמת ודברי חכמים, וכל העושה מפני האצטגנינות וכיון מלאכתו או הליכתו באותו

העת שקבעו הוברי שמים הרי זה לוקה שנאמר לא תעוננו, וכן האוחז את העינים ומדמה בפני הרואים שעושה מעשה תמהון והוא לא עשה הרי זה בכלל מעונן ולוקה ... אסור לשאול בעל אוב או בעל ידעוני ... המכשף חייב סקילה והוא שעשה מעשה כשפים ... ודברים האלו כולן [=כל עניני עבודה זרה, וכל עניני המאגיה למיניהם, כולם כולל כולם אין בהם כלום ושום דבר, וכולן] דברי שקר וכזב הן [=כלומר, שלא פועלים כלום לאמיתו של דבר], והם שהטעו בהן עובדי כוכבים הקדמונים לגויי הארצות כדי שינהגו אחריהן. ואין ראוי לישראל שהם חכמים מחוכמים להמשך בהבלים אלו ולא להעלות על לב שיש תועלת בהן [=אפילו לא לחשוב שיש בהם כח להועיל או להזיק!], שנאמר, "כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל", ונאמר, "כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן" וגו'.

כל המאמין בדברים האלו וכיוצא בהן ומחשב בלבו שהן אמת ודבר חכמה אבל התורה אסרתן, אינן אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלימה, אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות שכל אלו הדברים שאסרה תורה אינם דברי חכמה אלא תהו והבל שנמשכו בהן חסרי הדעת ונטשו כל דרכי האמת בגללן, ומפני זה אמרה תורה כשהזהירה על כל אלו ההבלים תמים תהיה עם ה' אלהיך". ע"כ. והרי לך קורא נעים, כי כל עניני המאגיה למיניהם, כולם כולל כולם, אין בהם כלום ושום דבר. ומה שהזהיר ה' יתברך בתורתו מן הכישוף, לא מפני שיש כח לכישוף! אלא מפני שבני אדם נוטים להמשך אחר הבלים אלו, ודברים אלו יש בהם הפסד גדול לשכל אנוש!

ומה דינו של מי שמייחס להם חשיבות? כלומר, מה דינו של מי שמייחס וחשיבות וכח לעניני ואיסורי עבודה זרה? על זה כתב רבינו (רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ב הלכה ו): "כל המודה בעבודת כוכבים שהיא אמת אף על פי שלא עבדה הרי זה מחרף ומגדף את השם הנכבד והנורא, ואחד העובד עבודת כוכבים ואחד המגדף את ה'! שנאמר, "והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר את ה' הוא מגדף", לפיכך תולין עובד עבודת כוכבים כמו שתולין את המגדף, ושניהם נסקלין. ומפני זה כללתי דין המגדף בהלכות עבודת כוכבים ששניהם כופרים בעיקר הם". ע"כ.

כלומר, כל המעלה על דעתו, שיש כח מסויים לכישוף, אפילו שלא עשה כישוף. הרי הוא כופר בעיקר!

"מצות ציצית = לזכור את הבורא בלבד"!:

וכתב הספורנו (במדבר פרק טו פסוק לט פרשת שלח): "**וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'** – [=על ידי שתסתכלו על הציצית] תזכרו שאתם עבדים לאל יתברך ושקבלתם מצותיו באלה ובשבועה. וזה בראותם הציצית, שהוא כחותם המלך בעבדיו, ובזה תחדלו מתור אחרי לבבכם להשיג שרירות לבכם בעושר וכבוד, אפילו בגזל. ואחרי עיניכם – להשיג תאוות שנתתם עיניכם בהן. אשר אתם זונים אחריהם – מטים נפשכם השכלית בהן מדרכי חיי עולם לדרכי אבדון ומות". ע"כ. וכמה דברי הספורנו הללו ברורים ונפלאים!

ובעת נשאל שוב את בעל המיזם, כיצד העזת לכתוב במילים האלו: "לא צריך להיות דתי בשביל להיות יהודי ... שאפשר לחיות את זה – גם אם לא שומרים שבת או כשרות". ע"כ. מה??!! הרי מבואר יוצא, שכל מטרת עשיית הציצית הוא על מנת לזכור את האל יתברך ואת מצוותיו! וכיצד ניתן לומר, שאפשר להיות יהודי בלי לשמור מצוות? כיצד אפשר לומר, אפשר להיות יהודי גם אם לא שומרים שבת או כשרות? כלומר, במילים אחרות לפי דבריך יוצא, שאפשר לעשות את כל התועבות שבעולם, ורק על ידי השמת ציצית, זהות היהודית נשמרת, ובזה גם ניתן להנצל מכל צרה שתבוא! כמה הבל! כמה רעות רוח! כמה שיבוש יש במיזם הרע הזה!

לא למדת מעולם דברי הנביאים הטהורים? אינך יודע שהקב"ה מאס בחיצוניות? אינך יודע שהקב"ה מאס באותם שמקיימים מצוות על מנת שיוכלו להשתמש איתם לתאוות? שכן כבר אמר (ירמיהו פרק ז פסוק ט – יט): "הֲגָנֹב| רָצֹחַ וְנָאֹף וְהִשָּׁבֵעַ לַשֶּׁקֶר וְקַטֵּר לַבַּעַל וְהָלֹךְ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יְדַעְתֶּם: וּבָאתֶם וַעֲמַדְתֶּם לְפָנַי בַּבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר נִקְרָא־שְׁמִי עָלָיו וַאֲמַרְתֶּם נִצַּלְנוּ לְמַעַן עֲשׂוֹת אֶת כָּל־הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה: הַמְעָרַת פָּרִצִים הָיָה הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר־נִקְרָא־שְׁמִי עָלָיו בְּעֵינֵיכֶם? גַּם אָנֹכִי הִנֵּה רָאִיתִי נְאֻם־יְיָ: ס כִּי לְכוּ־נָא אֶל־מְקוֹמִי אֲשֶׁר בְּשִׁילוֹ אֲשֶׁר שִׁכַּנְתִּי שְׁמִי שָׁם בָּרִאשׁוֹנָה וּרְאוּ אֵת אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי לוֹ מִפְּנֵי רָעַת עַמִּי יִשְׂרָאֵל: וְעַתָּה יַעַן עֲשׂוֹתְכֶם אֶת־כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה נְאֻם־יְיָ וָאֲדַבֵּר אֲלֵיכֶם הַשְׁכֵּם וְדַבֵּר וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וָאֶקְרָא אֶתְכֶם וְלֹא עֲנִיתֶם: וְעָשִׂיתִי לַבַּיִת| אֲשֶׁר נִקְרָא־שְׁמִי עָלָיו אֲשֶׁר אַתֶּם בֹּטְחִים בּוֹ וְלַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָכֶם וְלַאֲבוֹתֵיכֶם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְשִׁלוֹ: וְהִשְׁלַכְתִּי אֶתְכֶם מֵעַל פָּנַי כַּאֲשֶׁר הִשְׁלַכְתִּי אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם אֶת כָּל־זֶרַע אֶפְרָיִם: ס וְאַתָּה אַל־תִּתְפַּלֵּל| בְּעַד־הָעָם הַזֶּה וְאַל־תִּשָּׂא בַעֲדָם רִנָּה וּתְפִלָּה וְאַל־תִּפְגַּע־בִּי כִּי־אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ אֹתָךְ: הַאֵינְךָ רֹאֶה מָה הֵמָּה עֹשִׂים בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלִָם: הַבָּנִים מְלַקְטִים עֵצִים וְהָאָבוֹת מְבַעֲרִים אֶת־הָאֵשׁ וְהַנָּשִׁים לָשׁוֹת בָּצֵק לַעֲשׂוֹת כַּוָּנִים לִמְלֶכֶת הַשָּׁמַיִם וְהַסֵּךְ נָסְכִים לֵאלֹהִים אֲחֵרִים לְמַעַן הַכְעִסֵנִי: הַאֹתִי הֵם מַכְעִסִים נְאֻם־יְיָ הֲלוֹא אֹתָם לְמַעַן בֹּשֶׁת פְּנֵיהֶם".

ואסכם בקצרה את דברי ה' על ידי הנביא: הבורא יתעלה שמו אשר רק הוא יודע מחשבות לבב בני אדם, ראה והבחין, כי היו משתמשים בבית ה', על מנת שיהיה זה מקום סגולה לכפר להם על העוונות! וכמו שאמר, "המערת פריצים היה הבית הזה"? כלומר, הם היו מנצלים את המצוות, את בית ה', וחיים בשרירות ליבם! דבר זה כמובן הוביל להרס רב בעם היהודי! ה' יתברך חרה אפו, עד כדי כך, שהוא ביקש מן הנביא שלא יתפלל על עם ישראל כי מאס בהם! שהרי לא רצו לחזור בתשובה! רצו להמשיך בתאוות ולהנות מזהות יהודית!

"העושה מדברי תורה/מצוות רפואות הגוף, אין לו חלק לעולם הבא":

והנה לא רק בעבודה זרה בלבד כגון עניני הכישוף המאגיה וכו', הוא שאסור להאמין שיש בהם כח. אלא אפילו מי שנותן חשיבות לפסוקי תהלים, לאיזה ספר שישמור עליו, או לציצית, או לקמיע מסויים! בו בזמן שעושה כן, הוא הופך את המצוות עצמם לעבודה זרה! כלומר, הוא הופך את חפץ הציצית, למאגיה ולעבודה זרה! ומה הדין למי שמייחס

כח וחשיבות לציצית, כאילו יש בכוחה לשמור? הרי הוא הפך את הציצית למעין עבודה זרה! ואם תשאל מהיכן ראייתי? כלומר, אם תשאל מהיכן ראייתי לומר, שאפילו עניני מצוות יכולים להפוך להיות לעבודה זרה בעיני העושה אותם? על זה אענה ואומר כמה מקורות:

מקור ראשון:

אמרו חז"ל עליהם השלום (משנה מסכת סנהדרין פרק י משנה א): **"כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר** (ישעיה ס') **ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשי ידי להתפאר ואלו שאין להם חלק לעולם הבא האומר אין תחיית המתים מן התורה ואין תורה מן השמים ואפיקורס רבי עקיבא אומר אף הקורא בספרים החיצונים והלוחש על המכה ואומר** (שמות ט"ו) **כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך. אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו". ע"כ.**

ובעקבות הדברים האמורים כאן קובע רבינו ופוסק הלכה לדורות (רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק יא הלכה יב): **"הלוחש על המכה** [=פצע שקיבל בעקבות מכה] **וקורא** [=על פצע] **פסוק מן התורה** [=כלומר, לדוגמה שאומר כך: "כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך", וחושב בדעתו שיש כח לאותם פסוקים לרפאות, או שמשתמש בפסוקים על מנת לרפאות, כלומר שחושב בדעתו שעל ידי אמירת פסוק זה, יעורר אצל ה' יתברך ערך, ועל ידי כן יביא לו רפואה למכתו, ונמצא אומר, שיש כח לפסוק לעורר את הבורא להועיל לו!]. **וכן הקורא** [=פסוקים] **על התינוק שלא יבעת** [=שלא יצרח. כלומר שחושב בדעתו שיש כח לפסוקים להרגיע את הילד מבכייתו, והרי הוא משתמש בפסוקי התורה לרפואת בכיית הילד!], **ו**[כן] **המניח ספר תורה** [=רק מניח בלבד בלי לומר מילה! כמו אלו ששמים ספרים בבית לשמירה, או שמים ספרים אצל היולדת לפתיחת הלידה] **או** [מניח] **תפילין על הקטן בשביל שיישן.** [=בלומר, משתמש בתשמישי קדושה או תשמישי מצוה לצורך שמירה, רפואה, עזרה, וכל כיוצא בהם, בדיוק כמו ענין הציצית. כל אלו העושים כן], **לא די להם שהם בכלל מנחשים וחוברים** [=שלוקין מן התורה!], **אלא שהן בכלל הכופרים בתורה** [=והכופר בתורה אין לו חלק לעולם הבא! ומדוע אין להם חלק לעולם הבא ונחשבים כופרים?, מפני] **שהן עושין דברי תורה רפואת גוף.** [=כלומר הם עושים מפסוקי התורה, ממצוות התורה, מבגד עם "ציצית", עושים מן המצוות רפואות לגוף! כלומר, שנותנים להם חשיבות כאילו יש להם כח מסויים!]. **ו**[לאמיתו של דבר] **אינן אלא רפואת נפשות! שנאמר, "ויהיו חיים לנפשך", אבל הבריא שקרא פסוקין ומזמור מתהילים** [=על דרך תחינה ותפילה לעתיד] **כדי שתגן עליו זכות קריאתן** [=שהרי כאשר קורא מתוך תהלים, ומתחנן לבורא לעתיד, נמצא שהוא מתפלל לבורא באופן ישיר, ולא משתמש בנריסת פסוקים על מנת שיעזרו לו לעתיד מכח הקריאה. כלומר, פסוקי התהלים משמשים אותו רק להתפלל כלפי הבורא, ולא להשתמש בהם בתור סגולה לישועה או להגנה גופנית חלילה], **וינצל מצרות ומנזקים הרי זה מותר** [=כי זו דרך תפילה ובקשה, ולא דרך השתמשות בפסוקים על מנת לפעול ישועות!]". **ע"כ. ואין צריך להרחיב אחר מילים אלו, וביארנו במוסגר מה שצריך במקור ראשון זה.**

"מקור שני":

כתב רבינו (רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק ה הלכה ד): **"מנהג פשוט שכותבים על המזוזה מבחוץ כנגד הריוח שבין פרשה לפרשה שדי ואין בזה הפסד לפי שהוא מבחוץ, אבל אלו שכותבין מבפנים שמות המלאכים או שמות קדושים או פסוק או חותמות הרי הן בכלל מי

שאין להם חלק לעולם הבא, שאלו הטפשים לא די להם שבטלו המצוה, אלא שעשו מצוה גדולה שהיא יחוד השם של הקדוש ברוך הוא ואהבתו ועבודתו, כאילו הוא קמיע [=סוג של שמירה גופנית] של הניית עצמן, כמו שעלה על ליבם הסכל, ש[חשבו כי מצוות מזוזה שומרת את הגוף, וחשבו בדעתם הטפשית ש]זהו דבר המהנה בהבלי העולם". ע"כ. והנה רבינו בהלכה זו שובר את כל המושכלות והמוסכמות שהיו לבני אדם עד היום. והם:

א) מזוזה לא נועדה לשמור את הדרים בבית! כלומר, היא לא נועדה על מנת לשמור ולא להגן את הגוף! אלא בדיוק כמו הציצית, כמו שהציצית נועדה להזכיר לאדם את יחוד ה' [=לא ייחוד מלשון איחוד חלילה וחס. אלא יחוד מלשון אחד! שהוא אחד], ושנלך בתורתו! כך בדיוק מצות מזוזה. שציונו הבורא יתעלה שמו, להשים מזוזה בפתח הבית, על מנת שכאשר נעבור בפתח הבית, נזכור אותו יתעלה, ובכך נקיים את תורתו!

ב) רבינו קורא להם לאותם בני אדם שעשו ממצוות התורה שמירה גופנית, אותם אלו שעשו מספר תהלים שישמור אותם מפני טילים, ממצוות ציצית שהיא שומרת בפן הגופני וכו'. רבינו מכנה אותם, "טפשים" – "סכלים". ורבינו כותב בנחרצות, "הרי הן בכלל מי שאין להם חלק לעולם הבא"! ובדיוק כמו בענין זה הקורא תהלים על החולה בשביל רפואה! אם הזהירו אותו מכך, והוא ממשיך להשתמש בתהלים להתפלל לרפואת אדם, הרי אין לו חלק לעולם הבא.

מקור שלישי:

אמרו חז"ל במשנה (מסכת ראש השנה פרק ג משנה ז – ח): "[נאמר בתורה] (שמות פרק יז פסוק יא פרשת בשלח): "וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל (וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וְגָבַר עֲמָלֵק). [=שואלים רבותינו בתמיהה], "וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה"? [=כלומר, חלילה וחס לומר שידיו של משה רבינו פועלות מלחמה, כלומר יש כח למשה רבינו לפעול דבר? בוודאי שלא!!] אלא לומר לך, [=כלומר, מה שאמר בתורה, "ירים משה ידו וגבר ישראל", זה הוא משל, והמשל הזה אומר כך]: כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים [=מאמינים רק בו, ושומרים את תורתו], היו מתגברים [על אויביהם]. ואם לאו [=אם היו פורשים מן התורה והמצוות, גם משה רבינו לא היה עוזר להם! כי ידיו לא יכולות לעשות מלחמה! ובוודאי] היו נופלין. כיוצא בדבר אתה אומר (במדבר כ"א) "עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוך וראה אותו וחי". [=שואלים רבותינו] "וכי נחש ממית או נחש מחיה"? אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהן שבשמים, היו מתרפאים. ואם לאו, היו נימוקים [=מתים!!!]". ע"כ.

שמעתם קוראים נעימים? אפילו משה רבינו לא יכול לשמש כסגולה לישועה! זו משנה מפורשת שאין עליה עוררין! והוא הדין עם נחש הנחושת, אם ישראל לא היו משנים מעשיהם וחוזרים בתשובה מוחלטת, היו מתים! כי אין סגולות ואין פתרונות מלבד לעשות רצון הבורא! אין שמירה גופנית משום כח בעולם מלבד הבורא יתעלה שמו! ובעניין נחש הנחושת כבר הארכתי וביארתי בצורה נפלאה במקום אחר.

"מפני מה קבעו פרשת ציצית בקריאת שמע"?:

ובתלמוד שאלו, מפני מה קבעו את קריאת פרשת ציצית בקריאת שמע? ואמרו (תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יב עמוד ב): "פרשת ציצית מפני מה קבעוה? אמר רבי יהודה בר חביבא: מפני שיש בה חמשה דברים: מצות ציצית, יציאת מצרים, עול מצות, ודעת מינים, הרהור עבירה, והרהור עבודה זרה. בשלמא הני תלת – מפרשן; עול מצות – דכתיב: וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה', ציצית – דכתיב: ועשו להם ציצית וגו', יציאת מצרים – דכתיב: אשר הוצאתי וגומר, אלא דעת מינים, הרהור עבירה, והרהור עבודה זרה מנלן? – דתניא: אחרי לבבכם – זו מינות, וכן הוא אומר: אמר נבל בלבו אין אלהים, אחרי עיניכם – זה הרהור עבירה, שנאמר: ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני, אתם זונים – זה הרהור עבודה זרה, וכן הוא אומר: ויזנו אחרי הבעלים". ע"כ.

ואתה הקורא תלמד מכאן, כמה דברים חשובים נאמרו בקשר ישיר עם מצות הציצית. ולכן פשוט שמצות הציצית נועדה להזכיר לאדם את המצוות והתורה, ושעליו לשמור על חוקות התורה, ולא רק להיות מזוהה כיהודי! כי אי אפשר להשים ציצית ולאכול טריפות! אי אפשר להשים ציצית ולחלל שבת! אין חילול ה' יותר גדולה מזה!

"אפשר להיות יהודי גם אם לא שומרים שבת"?:

כתב בעל המיזם: ""לא צריך להיות דתי בשביל להיות יהודי ... שאפשר לחיות את זה – גם אם לא שומרים שבת או כשרות". ע"כ. כתב רבינו הטהור (רמב"ם הלכות שבת פרק ל הלכה יד – טו): "השבת ועבודה זרה כל אחת משתיהן שקולה כנגד שאר כל מצות התורה, והשבת היא האות [=זכרון והוראה] שבין הקדוש ברוך הוא ובינינו לעולם, לפיכך כל העובר על שאר המצות הרי הוא בכלל רשעי ישראל, אבל מחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד עבודה זרה ושניהם כגוים לכל דבריהם. לפיכך משבח הנביא ואומר (ישעיהו נ"ו): "אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו". וכל השומר את השבת כהלכתה ומכבדה ומענגה כפי כחו, כבר מפורש בקבלה [=בדברי הנבואה] שכרו בעולם הזה יתר על השכר הצפון לעולם הבא, שנאמר (ישעיהו נ"ח) "אז תתענג על ה' והרכבתיך על במותי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר". ע"כ.

והנה הראת לדעת, כי המחלל שבת בפרהסיא דינו כמו עובד עבודה זרה, ושניהם נחשבים כמו גוים לכל דבריהם!! וכיצד כותב המיזם העלה על דעתו לחרף ולגדף כנגד יסודות הדת, ולכתוב, "לא צריך להיות דתי בשביל להיות יהודי"? שהרי מי שלא שומר שבת, כלומר לא שומר על דת ה' יתברך, הרי הוא כגוי לכל דבריו!!! אז לא נכון לומר שאפשר לחיות את זה, כלומר לחיות כיהודי גם אם לא שומרים שבת או כשרות! שכן מילים אלו נותנים למי שמחלל שבת כח להמשיך לחלל שבת! והכל למה? רק בגלל מצות ציצית, שבכלל כל המצוה הזו באה על מנת להזכיר לשמים את הציצית, שלא ישכחו את הבורא יתעלה שמו!

ולכן אין מקום למיזם הזה, ובאמת שקצרתי בראיות, כי יש עמי עוד מאות אם לא אלפי

ראיות לדברים שכתבתי, ודי לחכם ברמז. ועל מאיר איתן היקר, להודיע לעם ישראל שהוא טעה בשוגג ולא במזיד. ולא רק להפסיק עם המיזם הזה, אלא להודיע את הדברים שכתבנו כאן, כלומר להודיע לכל עם ישראל, שהציצית היא לא שומרת! ציצית נועדה לזכור את המצוות, ולעולם לא יתכן להיות יהודי אמיתי לבוש ציצית ולחלל שבת, לאכול נבילות וטריפות, לרקוד במועדונים וכו', ושלא נדבר על שיש בזה חילול ה' נורא, ויש בזה פגם מחשבתי גדול מאוד לאחרים. מאחל למאיר איתן המון הצלחה וחשיבה אמיתית לפעול על פי השכל הישר והתבונה!

ודע מאיר היקר, שלאחר שתקרא דברים אלו, אם תמשיך במיזם זה, כבר לא תהיה בגדר שוגג אלא מזיד. ועונש המזיד בהרבה יותר חמור מן השוגג. יכפר עוון.

ראיתי לנכון, לחקור מה ענין זה שנקרא, "עין רעה", או - "עין הרע". ונזכרו לשונות אלו לא מעט במשנה בתלמוד, ובמדרשים מפוזרים. והתעוררתי לדבר בענין זה, מכיון שראיתי במשך השנים, הן בספרים מסויימים, והן במעשי בני אדם, שמייחסים הדבר לכח אחר המסוגל לשלוט עליהם, או להשפיע חלילה על האדם שעליו "שמים" עין, כי כך מתפרשים הדברים לכאורה.

ובחקירה זו אחקור מה דעתם של חז"ל עד תקופת הראשונים. וכל מה שבא לאחר מכן כבר ידוע. ואין אני בא לומר את הידוע, אלא לחקור מה חשבו הקדמונים בדעתם, אשר להם הקבלה האמיתית והמסורת למשה מסיני. ועל ידי זה נבין כי יש דברים שנכנסו בעם ישראל, או בשוגג או במזיד, והם בעצם הזיה מאגית רעה וקשה מאוד, הנוגדת את הקבלה למשה מסיני.

כי יסיתך אחיך בן אמך

א) **נאמר בתורה** (דברים פרק יג פסוק א - יב פרשת ראה): "אֵת כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם, אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת, לֹא־תֹסֵף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ: פ כִּי־יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חֹלֵם חֲלוֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת: וּבָא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר נֵלְכָה אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יְדַעְתָּם וְנָעָבְדֵם: לֹא תִשְׁמַע אֶל־דִּבְרֵי הַנָּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל־חוֹלֵם הַחֲלוֹם הַהוּא כִּי מְנַסֶּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לָדַעַת הֲיִשְׁכֶם אֹהֲבִים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם: אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם תֵּלֵכוּ וְאֹתוֹ תִירָאוּ וְאֶת־מִצְוֹתָיו תִּשְׁמֹרוּ וּבְקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וּבוֹ תִדְבָּקוּן ...

... וְהַנָּבִיא הַהוּא אוֹ חוֹלֵם הַחֲלוֹם הַהוּא יוּמָת כִּי דִבֶּר־סָרָה עַל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם| מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפְדְּךָ מִבֵּית עֲבָדִים לְהַדִּיחֲךָ מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בָּהּ וּבָעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: כִּי יְסִיתְךָ אָחִיךָ בֶּן־אִמֶּךָ אוֹ־בִנְךָ אוֹ־בִתְּךָ אוֹ אֵשֶׁת חֵיקֶךָ אוֹ רֵעֲךָ אֲשֶׁר כְּנַפְשְׁךָ בַּסֵּתֶר לֵאמֹר נֵלְכָה וְנַעַבְדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ: מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיכֶם הַקְּרֹבִים אֵלֶיךָ אוֹ הָרְחֹקִים מִמְּךָ מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד־קְצֵה הָאָרֶץ: לֹא־תֹאבֶה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו וְלֹא־תָחוֹס עֵינְךָ עָלָיו וְלֹא־תַחְמֹל וְלֹא־תְכַסֶּה עָלָיו: כִּי הָרֹג תַּהַרְגֶנּוּ יָדְךָ תִּהְיֶה־בּוֹ בָרִאשׁוֹנָה לַהֲמִיתוֹ וְיַד כָּל־הָעָם בְּאַחֲרֹנָה: וּסְקַלְתּוֹ בָאֲבָנִים וָמֵת כִּי בִקֵּשׁ לְהַדִּיחֲךָ מֵעַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמּוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: וְכָל־יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּן וְלֹא־יוֹסִפוּ לַעֲשׂוֹת כַּדָּבָר הָרָע הַזֶּה בְּקִרְבֶּךָ".

ונסביר הדברים: הנה ה' יתברך מזהיר בתורתו, מפני נביאי השקר אשר עושים אות או מופת כביכול, ובא באזהרה שלא יתפתה האדם אליהם בעבור המופתים ה-"נראים" **שכאילו** עושה זה הנביא, או "**מגלה עתידות**" לעם. אלא שקודם לכן מקדים ואומר לעם ישראל, לא תוסיפו ולא תגרעו מציווי התורה, שאפילו באתם להוסיף על מנת לעשות טוב בעיני, ולשמי ולכבודי תעשו, נאסר עליכם לעשות כן. **וכתב** רבינו המאירי בבית הבחירה בפירושו לתלמוד (בבלי סנהדרין צ.): "**נביא שהוחזק** [לנביא אמת], שצוה מכח נבואתו לעבור על איזה דבר מצוה

מדברי תורה או מן התלמוד, יש צדדים שאנו חייבים להאמין בו, ויש צדדים שאנו צריכים שלא להאמינו ולהכחיש את נבואתו. וכיצד הוא הדין בענינים אלו?

כל שצוה לשנות דבר אחד לעולם, כגון שהתנבא שאין החמץ אסור בפסח [או כמו בקהילות מסויימות שאומרים שאין צורך לישון בסוכה, כי יש שם "אורות גבוהים" המסוגלים להזיק את האדם, וכיוצא בזה משטוייותיהם המרובות. וכגון אלו שאומרים שאין מצוה להוכיח בדורינו וכיוצא בזה], **הן דרך נבואה בעקירת אותה מצוה** [שאמר שבאה לו נבואה מאת ה' שכבר התבטלה זו המצוה שציוה משה רבינו עליה], **הן דרך פירוש שהיא משל לדבר אחר** [בלומר, לא אמר שה' יתברך אמר לו שיבטל את המצוה, אבל הסביר שהמצוה אינה כפי שלימדונו בעלי המסורה, אלא הכל הוא על דרך המשל ואין חובה לעשותה ממש במציאות], **או שלא ניתנה אלא לפי הזמן**, [בלומר שהמצוה הזו שציוה ה' יתברך על ידי משה נביאו היתה עד זמן מסויים], **אפילו בלאו אחד** [מן התורה], **או ב**[מצוות] **עשה אחד** [אין שומעין לו].

או שהתנבא בתוספת מצוה על התורה שלא מדרך גדר או הוראת שעה או לקיום שאר מצות, אלא דרך נבואה חדשה וגזירה אלהית [שקיבל משמים, כמו שטוענים כמה זרמים מסויימים], **אפילו עשה אותות עליונות** [מופתים וניסים גמורים], **כגון העמדת חמה וכיוצא באלו מה שאי אפשר חס ושלום, שאין ה' מעמיד חמה לעוברי רצונו, אפילו הפליג** [זה הנביא] **בכמה מופתים, אין שומעין לו** [לעולם מפני מופתיו], **אלא מכחישין נבואתו אפי' הוחזק** [כנביא אמת], **וממיתין אותו בחנק בלא שום פקפוק ומשוא פנים, שהרי בא להכחיש נבואת משה רבינו שנתנה לחק עולם בלא שנוי או תוספת או מגרעת**, מלמד שאין נביא רשאי לחדש בה דבר מעתה, שהתורה נתנה בהסתפקות [בשלימות] כללי לכל טבע ולכל מקום ולכל זמן.

ולא סוף דבר בדברי תורה, אלא אף [אם הוסיף או גרע] **בדברי סופרים, כגון שהתיר חמץ בשעה ששית, או אסרו בחמשית, שלא מתורת גדה, אפילו אמר שאין תחום שבת אלא באלפים ואחת, או שהוא באלפים חסר אחת, שהרי הוא מכחיש מה שנודע מפי הקבלה** [למשה מסיני].

וזה שנאמר, "לא בשמים היא", ונמצא בכל אלו מכחיש נבואתו של משה שנתפרסמה לנו בנבואה עולה על מדרגת כל נברא, ושנחלקה נבואתו מכל נבואות שבעולם בהרבה מדרגות גדולות כמו שהתבאר בספרי גדולי המחברים [הרמב"ם], ושלא נתלית האמנתנו בו באות ומופת, שכל אותותיו לא נעשו לראיה על נבואתו, אלא לצורך, **אלא שנתלית האמנתנו בו לחדוש שלמותו עם היות עינינו רואות ואזנינו שומעות בפרסום כללי באמרו**, "בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם", והרי בין האמנת ענינו להאמנת שאר נבואות, החלוק שיש בין הרואה את הדבר בעיניו, למי שאינו רואה את הדבר, אלא ששומעו מפי העד.

[ואם] **צוה הנביא המוחזק, להוסיף או לגרוע או לעבור לפי שעה** [קלה, ולא יפסוק כן לעולם], **אם בהיתר ענין ע"ז הוא, אין שומעין לו כלל, אפילו צוה לעבוד ברגע זה ולבטלו לשעתו אפילו בלאוין שבו, ואפילו בעשה, כגון נתוץ מזבחותיו וגדוע אשריו, וכיוצא באלו. ובכלל זה**

כל שיעשה דבר לכונת הריסת פנה מפנות הדת, כגון [שיקלקל ויהרוס בענין] מציאותו ואחדותו יתברך [כגון: ספירות, פרצופים, חילוקים, משפיע ומושפע, וכיוצא באלו הסברות החדשות], והסתלק הגשמות ממנו וכדומים לאלו, וכל שעשה כן, הרי דינו כ[אותו אחד בדיוק] שלפניו צוה להוסיף או לגרוע, או לעבור בשאר מצות לפי שעה [ומכחישין נבואתו אפי' הוחזק כנביא אמת, וממיתין אותו בחנק בלא שום פקפוק ומשוא פנים, שהרי בא להכחיש נבואת משה רבינו שנתנה לחק עולם בלא שנוי או תוספת או מגרעת].

ו[אם עשה] שלא לכונת הריסת פנה מפנות התורה על הדרך שביארנו, אלא לאיזה צורך, שומעין לו, והוא שאמרו, "אליו תשמעון", אפילו אמר לעבור על דברי תורה [לשעה קלה לצורך], כגון אליהו בכרמל, שהקריב בחוץ להכחשת נביאי הבעל, וכן אלישע שאמר, "וכל עץ טוב הפילו", אף על פי שהתורה אמרה, "לא תשחית את עצה לנדוח עליו גרזן", אפילו צוה בדרך זה לחלל שבת [לשעה קלה], שומעין לו. וכן כל כיוצא בזה.

כל מה שכתבנו בענינים אלו הוא בנביא המוחזק או בשהתחיל לעשות עצמו נביא בנתינת אות, אבל כל שלא הוחזק, ואינו עושה עצמו נביא בנתינת אות, אלא שבדברים בעלמא הוא אומר שהוא נביא, [אם אמר כן] בשאר מצות אין עושין בו כלום, ובע"ז דנין אותו כמסית או כמדיח לפי מה שהוא כשאר הדיוטות". עכת"ל. והדברים ברורים למבין.

וכתב רבינו הטהור הרמב"ם (משנה תורה, הלכות יסודי התורה ט':ה'): "בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁאֵר מִצְוֹת. אֲבָל בַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ וַאֲפִלּוּ לְפִי שָׁעָה. וַאֲפִלּוּ עָשָׂה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים גְּדוֹלִים וְאָמַר שֶׁה' צִוָּהוּ שֶׁתַּעֲבֹד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים הַיּוֹם בִּלְבַד אוֹ בְּשָׁעָה זוֹ בִּלְבַד הֲרֵי זֶה דִּבֵּר סָרָה עַל ה'. וְעַל זֶה צִוָּה הַכָּתוּב וְאָמַר (דברים יג ג) "וּבָא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת" (דברים יג ד) "לֹא תִשְׁמַע אֶל דִּבְרֵי הַנָּבִיא הַהוּא" (דברים יג ו) "כִּי דִּבֵּר סָרָה עַל ה' אֱלֹהֵיכֶם". שֶׁהֲרֵי בָּא לְהַכְחִישׁ נְבוּאָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. וּלְפִיכָךְ נֵדַע בְּוַדַּאי שֶׁהוּא נְבִיא שֶׁקָּר וְכָל מַה שֶּׁעָשָׂה בְּלָט וְכִשּׁוּף עָשָׂה וְיֵחָנֵק".

והרי לך קורא נעים, שאף אם יבוא בעיניך אדם שהוא, "נביא", שהגיד לך דברים על פי חלומו אשר חלם, וצדקו דבריו. אם יסיתך לסור מדרך ה' ולעבוד זולתו, אל תתפתה אחריו לעבוד אלהים אחרים. ושמא תאמר, מכיון שצדק בחלומו אשר פתר, כל דבריו הם בנבואה! מזהיר ה' יתברך על זה ואומר, כי לא הותר אף לזה הנקרא "נביא", לעבוד אל אחר זולתו יתברך.

והוא הדין, שלא הותר לאף "נביא" לתת כח ביד גורם כלשהו חלילה, או לומר שה' יתברך מסר הנהגה ביד כח מן הכוחות, כמו שבדו מליבם עובדי עבודות זרות למיניהם. אלא לעולם ועד, ה' אחד ושמו אחד, ואין כח ביד גורם, או ביד אף אדם, להרע, להזיק, או להיטיב לאדם, מלבד ה' יתברך.

ומה שכתב רבינו המאירי, "וממיתין אותו בחנק בלא שום פקפוק ומשוא פנים, שהרי בא להכחיש נבואת משה רבינו שנתנה לחק עולם בלא שנוי או תוספת או מגרעת, מלמד שאין נביא רשאי לחדש בה דבר מעתה, שהתורה נתנה בהסתפקות [בשלימות] כללי

לכל טבע ולכל מקום ולכל זמן". **בדומה לזה כתב הרמב"ם** (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק י משנה א): "והיסוד השמיני הוא תורה מן השמים. והוא, שנאמין שכל התורה הזו הנמצאת בידינו היום הזה, **היא התורה שניתנה למשה, ושהיא כולה** [ניתנה] **מפי הגבורה**, כלומר שהגיעה עליו כולה מאת ה', הגעה שקורים אותה על דרך ההשאלה, "דיבור", ואין יודע איכות אותה ההגעה אלא הוא עליו השלום, אשר הגיעה אליו, ושהוא [משה רבינו היה] במעלת לבלר שקורין לפניו, והוא כותב כולה, תאריכיה וספוריה, ומצותיה, וכך נקרא "מחוקק". ע"כ. והדברים ברורים.

והנה מוכרח אני לתת הקדמה חשובה מאוד לפני שהקורא יכנס, יקרא, ויפגים, כמה רב וגדול היה השקר שגדלנו עליו כל השנים. אמנם, עם כל אמיתות הדברים והראיות החותכות מן התנ"ך, מן המשנה, ומן התלמוד. עדיין יקשה הדבר להמון בני אדם, ובפרט אנשים שראו בעיניהם לפי עניות דעתם, "**ניסים**" - "**נפלאות**" - "**אותות**" - "**הזזת גרמי השמים**" - "**ידיעת הדברים שבסתר**" - וכן על זאת הדרך. ולכן, כאשר יתברר ויתלבן לאדם האמת שבפסוקי התורה ובמסורת חז"ל, ישאר נבוך מאוד, שהרי הוא בעצמו ראה הדברים בעיניו, והם ההיפך הגמור לכאורה.

וראשית כל בכדי לסדר את הראש והשכל של אותם החפצים לאמת, יש לציין שגם אנו בתחילת התעוררותנו לדרך האמת, הוקשה לנו דבר אחד ממה שכתב הרמב"ם (הלכות עבודה זרה פרק יא הלכה טו - טז): וז"ל: "המכשף חייב סקילה, **והוא שעשה מעשה כשפים ... ודברים האלו כולן, דברי שקר וכזב הן, והם שהטעו בהן עובדי כוכבים הקדמונים לגויי הארצות, כדי שינהגו אחריהן, ואין ראוי לישראל שהם חכמים מחוכמים להמשך בהבלים אלו ולא להעלות על לב שיש תועלת בהן. שנאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל**, ונאמר כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן וגו' ... **כל המאמין בדברים האלו, וכיוצא בהן, ומחשב בלבו שהן אמת, ודבר חכמה** [הם], **אבל התורה אסרתן, אינן אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלימה.**

אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות שכל אלו הדברים שאסרה תורה, אינם דברי חכמה אלא תהו והבל שנמשכו בהן חסרי הדעת, ונטשו כל דרכי האמת בגללן, ומפני זה אמרה תורה כשהזהירה על כל אלו ההבלים תמים תהיה עם ה' אלהיך". ע"כ.

כלומר, הרמב"ם בעצם מסביר, לא רק שאסור לעשות כישופים, אלא "**כישופים**" זה דבר שקר גמור, **ואינם פועלים מאומה!** ויוצא, שכישופים זה מין ממיני עבודה זרה, **וכל מי שעושה "הסרת כישופים", הרי הוא כופר בכל התורה כולה.** ומדוע? **מפני שהמאמין בעבודה זרה, כאילו עבד עבודה זרה וכפר בכל התורה. וגם אני הלכתי בדרך זו, שהייתי מעלה על דעתי שהכישופים יש בהם ממש, אלא שפועלים רק על מי שנוטה אחריהם. אבל זה אינו, כמו ששקר הוא שקר מפני שהוא ההיפך מן האמת, כך הכישופים הם שקר גמור ואין בהם כלום ושום דבר!**

ואם קרה דבר מכל אלו, זה נעשה על ידי הקב"ה, וזה משתי סיבות:

א) הקב"ה מכשיל בכוונה את אותם הקוסמים והמכשפים הללו, וגורם לזה שזה יקרה באמת, ועל ידי זה הם חושבים שקיימים כאלו כוחות וכו'. וזה על מנת שיכשלו בעוונם, כי בדרך שבה אדם רוצה לילך בה מוליכין אותו.

ב) הקב"ה מנסה את בני האדם, כפי שהודיעה התורה, ונתבאר היטב בפירוש רש"י, על מה שנאמר (דברים יג, ב): "כִּי־יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חוֹלֵם חֲלוֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת". וביאר רש"י: "או מופת. בָּאָרֶץ, אַעַ"פִ כֵּן לֹא תִשְׁמַע לוֹ, וְאִם תֹּאמַר מִפְּנֵי מָה נוֹתֵן לוֹ הַקָּבָ"ה מֻמְשָׁלָה לַעֲשׂוֹת אוֹת? כי מנסה ה' אלהיכם אתכם (ספרי; ע' סנהדרין צ)". ע"כ. וכן כתב רבינו המאירי בבית הבחירה על התלמוד (בבלי סנהדרין צ.): "והלוחש על המכה, ר"ל שמרפא בלחישות ומיני כשפים, ואף על פי שהם דברים המועיים [משובשים של עמי ארצות, ובוודאי] אין קפידא כל כך בהם [בלומר שלא פועלים מאומה], פירשוה בגמ' ברוקק ואומר על רקיקתו דברי תורה, כגון, "כל המחלה אשר שמתי במצרים", **וזהו בזיון התורה בכללה** וכו', שאלו היו הלחישות נעשות בכשפים כבר הם ממיני ע"ז ולא הוצרכו לשנותה.

והתבאר במקום אחר שהקורא על התינוק שלא יבעת או שמניח עליו ספר תורה או תפילין בשביל שיישן או שיתרפא, לא דיו שהוא בכלל חברים ומלחשים ומכחשים, אלא שהם בכלל כופרים בתורה שאין התורה רפואה לגוף אלא לנפש, אבל הבריא שאומר פסוקים להגן על עצמו בזכות קריאתם ולהנצל בכך מן הפגעים הרי זה כדרך תפלה ומותר". ע"כ. ויותר ברור מזה אין!

אמנם מה נעשה עם מה שכתוב (שמות פרק ז פסוק י - יג פרשת וארא): "וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיַּעֲשׂוּ כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּשְׁלֵךְ אַהֲרֹן אֶת־מַטֵּהוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וְלִפְנֵי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנִּין: וַיִּקְרָא גַּם־פַּרְעֹה לַחֲכָמִים וְלַמְכַשְּׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַּם־הֵם חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם בְּלַהֲטֵיהֶם כֵּן: וַיַּשְׁלִיכוּ אִישׁ מַטֵּהוּ וַיִּהְיוּ לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע מַטֵּה־אַהֲרֹן אֶת־מַטֹּתָם: וַיֶּחֱזַק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה". והנה מפורש לכאורה, שפרעה קרא לחכמים ולמכשפים, וגם הם עשו בלהטיהם כן, והשליכו איש מטהו ונעשה לנחש! והרי נראה שיש במעשיהם ממש! ואיך יחלוק הרמב"ם על תורה מפורשת לכאורה?

אלא אחר המחשבה וההתבוננות, בוודאי שצדקו דברי הרמב"ם, כי אין כח אחר מלבדו יתברך. ואמת כי אין במעשיהם שום דבר והכל הבל, והכל הוא בגזירת ה', או על מנת להגדיל את הנס המעותד לבוא. או על מנת להכשיל ולנסות את הרואים כן, שייחסו חשיבות לכוחות אחרים. וכבר הודיעו חז"ל בתלמוד בבלי (מכות י, ב): "בַּדָּרָךְ שֶׁאָדָם רוֹצֶה לֵילֵךְ בָּהּ – מוֹלִיכִין אוֹתוֹ". ע"ש.

וכן כתב הרב החשוב רבינו יעקב אנטולי בספר מלמד התלמידים (פרשת צו): "ואפשר לומר, [שמה שאמר] "**שבעבור זה**", הוא כמו, "**ולמה זה**", כלומר, הגד לבנך, למה אתה עושה פסח

מצה ומרור. כמו שאמר רבן גמליאל. והכל עולה לענין אחד. כי המכוון [בחג הפסח] הוא סיפור הנפלאות כמו שאמרנו, [בכדי] להעמיד האמונה, כי בגאולה ההיא [אשר היתה במצרים] הראה השם על ידי משה, כי [רק] לו [יתברך] הממשלה בשמים ובארץ ... ולפי שפרעה נמשל מקדם לתנין הרובץ בתוך יאוריו לפי גאותו על היאור הטוב אשר במצרים, הראה לו תחלה המופת במטה, אשר נהפך לנחש [לתנין], ואחר שב [להיות] מטה, [כל זה על מנת] להודיע שממשלתו מקרית ולא תעמוד. גם מטה אהרן בלע מטות החרטומים, להודיע כי אין מעשיהם כמעשיו, כי הם היו עושים בלהט, והוא היה עושה בדבר ה' ... ו[אם תשאל וכי מעשיהם מועילים? אלא] לפי שרצה השם להקשות לב פרעה ולב עבדיו לגדל עונשם, צוה נביאו לעשות מופתים בדרך שתפול בו תעיה, לומר שהיה עושה אותם [באילו] בדרך להט". ע"כ.

והנה כבר מדבריו אלו קבלנו תשובות להמון קושיות שיפלו אצל בני אדם לאחר קריאת זה המאמר. ובעצם מסביר רבינו יעקב אנטולי, שמה שראו בני אדם כמה "קדושים" עושים ניסים, פלאות ונפלאות, דבר זה לא מעיד על צדקותם או על יושרם בדרך תורת אמת. **אלא דבר זה בא להכשיל את אותם שנכשלו ועשו בני אדם לאלוה, והאמת היא, כי ה' יתברך הוא זה שעושה את ה-"ניסים" הללו, וכל זה על מנת להקשות את לב הטועים המעריצים בשר ודם.** או שדבר זה יבוא בניסיון לנו, אם ננטוש את דברי התורה המפורשים בעבור מעשה "ניסים"? והאם נמיר את ה' אלהינו בעבור "אות ומופת" שראינו?

ולכן ידע כל קורא מאמר זה, אם לאחר שתקרא את הדברים, עדיין תתעקש לומר שהמציאות שראית נוגדת את הכתובים המפורשים ותסתפק בדעתך באמיתת דברי התורה או בחז"ל הטהורים,דע לך כי הנך קרוב למינות ואפיקורוסות, כי הנך נותן דופי בתורה ובמשנת חז"ל.

ולכן המובן מדבריו של רבינו יעקב אנטולי, שאין במעשה הכשפים שום דבר והכל הבל הבלים. אלא מכיון שרצה ה' יתברך להראות לפרעה שממשלתו מקרית ובד בבד להקשות את ליבו, אמר למשה רבינו שיזרוק המטה ויהפוך לנחש, וכן הם עשו, ונהפך המטה שלהם בגזירת ה' יתברך לנחש. ולא שיש במעשיהם ממש.

והראיה הגדולה ביותר לכך, הוא שהמטה של משה בלע את הנחשים אשר להם. להורות, שאין במעשיהם כלום. אלא הכל היה על מנת להקשות את לב פרעה. שיחשוב בדעתו שיש כח בלהטיהם.

והנה ודאי ופשוט מדברי הפסוקים הללו הנזכרים לעיל, שה' יתברך מודיע הודעה חשובה לבניו, שאם יבוא נביא שקר ויוסיף על התורה או יגרע ממנה, הן בכתובים והן בפירושים, תדע לך, כי כל מה שאמר הוא שקר גמור ומצוה להשמידו! **ואם תקשה, הרי הוא עושה אותות ומופתים, וכל מה שהוא מברך ואומר לאחרים, זה קורה, כמו שאומרים הרבה בני אדם בדורינו מעשים שראו בעיניהם.** על זה אמר ה' יתברך, "וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת: וּבָא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת ... לֹא תִשְׁמַע אֶל־דִּבְרֵי הַנָּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל־חוֹלֵם הַחֲלוֹם הַהוּא כִּי מְנַסֶּה יְהוָה

אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לָדַעַת הֲיִשְׁכֶם אֹהֲבִים אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם". כלומר, מודיע הבורא יתברך ואומר, הוא יעשה אותות, הוא יעשה מופתים, ולא בגלל שיש כח בידו, אלא אני עושה ונותן לכל זה לקרות, והכל בשביל לנסות אתכם עם ישראל, האם תלכו אחר השקר או תלכו אחר ה' אלהים אמת.

ולפיכך כל האותות והמופתים שעושה נביא השקר, אינו עושה כי יש לו כח לעשות, אלא מכיון שהנביא הזה הולך בדרך רעה, ה' יתברך מכשילו לעשות אותות ומופתים לפי דעתו המשובשת, ובכך רוצה לנסות את עם ישראל, האם ילכו אחר אותות ומופתים, או שיאמינו רק בתורתו!

וכתב רש"י, "**ונתן אליך אות** - [בגרמים אשר נמצאים] **בשמים, כענין שנאמר בגדעון** (שופטים ו, יז) ועשית לי אות, **ואומר** (שם ו, לט) יהי נא חורב אל הגזה וגו'. **או מופת - בארץ**, אף על פי כן לא תשמע לו. ואם תאמר מפני מה נותן לו הקב"ה ממשלה לעשות אות, כי מנסה ה' אלהיכם אתכם". ע"כ.

והנה פשוט לרש"י, שאין ביד נביא השקר או כל רב אחר בדור זה או בדורות עברו כח לשום דבר בעולם. **ואף אם ראינו שהיה אחד כזה, לא בא האות הזה מכוחו, אלא כל זה בא על מנת להעמיד אותנו היהודים בניסיון**, האם בעבור כך נאמין לדברי השקר והמינות שלו, או לא. **וכתב הרא"ש**, "וא"ת הואיל וסופו לקלקל, למה עשאו הקב"ה נביא פן יטעה את בניו? לכך כתיב, "כי מנסה ה' אלהיכם אתכם", וכ"ש שאין לו לשמוע לאותם הנביאים הנעשים מתחלתם ע"י כשפים".

ומבואר יוצא מתוך הבנת דברי הרא"ש, שכל מי שמתעסק בכשפים, השבעות, וכיוצא בזה בדברים האסורים הללו, הרי זאת הראיה שהוא נביא השקר שדיברה עליו התורה והזהירה אותנו מפניו במפורש.

וכתב בספר בכור שור, "ובא האות והמופת ... לא תשמע אל דברי הנביא ההוא. שאפילו העמיד לך חמה בחצי הרקיע כיהושע, לא תשמע אליו. רבי יוסי הגלילי אומר: הגיעה תורה לסוף דעתה של עבודה־זרה, לפיכך נתנה לה ממשלה (ספרי כאן ריש סימן פד, וסנהדרין צ, א) כלומר: הגיעה לסוף דעתם של־בריות של עבודה־זרה, לידע ולנסות אותם אם לבם שלם עם הקב"ה שלא יוכל שום אדם לפתותם, **ולפיכך פעמים שהקב"ה מקיים דברי נביאי־הבעל והע"א, לנסות הם את יראיו**, כדכתיב, "כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים", לא יוכל שום־דבר להפרידכם מאחרי־השם". ע"כ. ומצאנו לאבן עזרא שכתב, "וטעם כי מנסה - בעבור שעזבו, ולא המיתו. ונסיון השם להראות צדקת המנוסה". והנה דברי האבן עזרא הללו צריכים ביאור. מסביר האבן עזרא, מדוע בכלל ה' יתברך מנסה את בני אדם בניסיון כה קשה? **אלא מפרש ואומר, מכיון שבתחילה התפתו בני אדם לדברי שקר, וקיבלו דברי השקרנים ההורסים את דבר ה', ולא דחו דבריהם והשמידום, לכן ה' יתברך מעמיד אותם בניסיון מפעם לפעם יותר ויותר קשה**, ומביא אותות ונסים כביכול ביד "רבנים", וביד

"קדושים", וכביכול ברכותיהם עוזרות ועושות נסים. ולא בגלל שהם צדיקים וטהורים, אלא כל זה בעבור שהלכו בני אדם אחר השקר של הנרצעים מוצאי התורה מתוך מערה, וכעת המבחן שלהם הוא, האם ידחו את המציאות שהם רואים ויאמינו לתורת משה, או שילכו אחר המציאות המדומה, ויאמינו באותות של נביאי בעל שבאו לנסותם.

ואחר המחשבה והעיון, לפי דעתי הדין נותן לכך, כלומר, אם הנביא או הרב אשר הורס במעשיו הרעים את תורת משה האמיתית, לא היה "**עושה**" אות ומופת בדרכו השקרית, לא היה זה בכלל ניסיון לבני ישראל, כי לא היו מחזיקים ממנו מאומה, ולא היו עומדים כלל בניסיון. אולם אחר שרואים הם כי ה-"**קדושים**" בעיני העם התמים אחר בשר ודם, הם פועלי "**ישועות**", כעת יבוא להם הניסיון, האם להאמין להם בגלל האותות והמופתים, או להאמין בתורת ה'. ובכך גם מכשיל ה' יתברך לאותם "**קדושים**", לחשוב שהולכים בדרך נכוחה, וכל זה מפני שעזבו את דרך ה' ויחודו בתחילה. וכדוגמת פרעה בדיוק.

ולמה הדבר דומה? לבני אדם שהולכים בדרך רשע, מחללים שבת, הולכים בחוקות הגויים, אירועים מעורבים פריצות וכו', ועושים שאר מעשים החמורים שבתורה. והרי לפי הבטחת התורה, עליהם להיות מעונים, עניים, חולים ורצוצים. אולם רואים אנו בהיפך, שיש מן הרשעים שהם שלוי עולם והשיגו חיל, וכל בתיהם מלאים בטוב, ואין להם חולי אחד בחייהם. ומה יאמר האומר, מפני שרואה את המציאות שהינם שלווים ושמחים, דברי התורה הינם שקר? האם מפני כך יתן דופי בתורה? ודאי שלא. כל בר דעת ותינוק בן יומו מבין, שכל זה בא על מנת לנסות אותנו. וכבר האריך בזה רבינו בחיי בן פקודה החכם השלם בספרו חובות הלבבות שער הבטחון פרק ג' בהקדמה החמשית. והדברים מובנים.

וכתוב בתרגום ירושלמי על התורה [ואינו תרגום יונתן כמו שרבים נוטים לחשוב. שכן מבואר בתלמוד בבלי (מגילה ג.) שיונתן כתב תרגום רק על נביאים. אמנם תרגום ירושלמי נכתב כמה מאות שנים אחר חתימת התלמוד. ויש אומרים שנכתב ממש מאוחר. כלומר בתקופת תחילת הראשונים] (שם פסוק ה') "**אחרי העבודה של יי אלהיכם תלכו ואותו תיראו ואת מצותיו תשמרו ולמאמרו תקבלו ולפניו תתפללו וביראתו תתקרבו**". והנה מה שאמר, "**ולפניו תתפללו וביראתו תתקרבו**", רצונו לפרש, שהזהיר ה' יתברך, שלא יתפלל האדם, אלא רק אליו יתברך, לא לכוחות אחרים חלילה. וכן שלא יחשוש מכל מיני הזיות אשר הוזים רוב בני אדם. אלא כל תפילתנו היא אליו, ופחדנו ממנו בלבד. ואין שום כח אחר בעולם, חוץ ממנו יתברך ויתעלה שמו.

וכתב רבינו הטהור הרמב"ם בפירוש המשנה (מסכת סנהדרין פרק י משנה א): "**והיסוד החמישי, שהוא יתעלה, הוא אשר ראוי לעובדו, ולרוממו, ולפרסם גדולתו, ומשמעתו. ואין עושין כן** [כלומר, אסור לעבוד, לרומם, לשבח, לפרסם] **למה שלמטה ממנו במציאות, מן המלאכים והכוכבים והגלגלים והיסודות וכל מה שהורכב מהן, לפי שכולם מוטבעים בפעולותיהם, אין להם שלטון ולא בחירה, אלא רצונו יתעלה, ואין עושין אותם אמצעים להגיע בהם אליו, אלא כלפיו יתעלה יכוונו המחשבות, ויניחו כל מה שזולתו. וזה היסוד החמישי הוא האזהרה על עבודה זרה, ורוב התורה באה להזהיר על זה**". ע"כ.

וראו קוראים יקרים כמה יסוד זה הוא מדולדל בדורינו אנו, שיש בני אדם המבקשים בקשות מן המלאכים, בבוקר ממלאך פלוני, בערב ממלאך אלמוני. כאילו הוא חבר של המלאכים, וכאילו ביכולתם לעזור לו. וכדבריו הברורים של הרמב"ם, "ואין עושין אותם אמצעים להגיע בהם אליו". כלומר, אפילו רוצה בדעתו להשיג את ה' יתברך יותר ויותר, ועושה זאת על ידי בקשות מן המלאכים, אסור הדבר בתכלית האיסור! ואם עושה כן הרי הוא כופר באחד מן יסודות התורה. וכל שכן שלא יחשוב שיש בכוחו לפעול או להשפיע על משרתי עליון.

וכבר כתב רבינו בפירוש המשנה הנזכרת וסיים: "וכאשר יהיו קיימים לאדם כל היסודות הללו ואמונתו בהם אמתית, הרי הוא נכנס בכלל ישראל, וחובה לאהבו ולחמול עליו וכל מה שצוה ה' אותנו זה על זה מן האהבה והאחוה, ואפילו עשה מה שיכול להיות מן העבירות מחמת תאותו והתגברות יצרו הרע, הרי הוא נענש לפי גודל מריו ויש לו חלק, והוא מפושעי ישראל. וכאשר יפקפק אדם [כלומר, רק יפקפק במחשבתו] ביסוד מאלו היסודות, הרי זה יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנותו ולהשמידו, ועליו הוא אומר הלא משנאיך ה' אשנא וכו'". עכ"ל.

והרי לך ברור, שכל מי שמבקש בקשות ממלאכים, או משביע שמות "קודש" מדומיינים שבדה מליבו, חובה עלינו להשמידו, ואם נכתב הדבר בספרים, מצוה עלינו לבערם. כלומר, אם נכתב בכמה ספרים, עניני קמיעות, השבעת שמות, בקשות מן מלאכים, וכן על זאת הדרך, חובה עליך לדעת בדעתך שכל הענינים הללו הם כפירה גמורה באל יתברך. ולא משנה מי כתבם.

וכמו שכתב רבינו הטהור במורה (קאפח עמוד קנח): "אבל כאשר תתבונן בעצמותו מעורטלת ומופשטת מכל פעולה, לא יהיה לו שם נגזר כלל. אלא שם מיוחד [רק על מנת] להורות על עצמותו. ואין אצלינו שם בלתי נגזר כי אם זה. והוא "יהוה" שהוא שם המפורש בסתם, [ו]אל תחשוב זולת זה. ואל יעלו על לבך הזיות [של אותם] כותבי קמיעות, ומה שתשמע מהם [דמיונות והבלים], או תמצא בספריהם הטפשיים, שמות ["קודש" לפי דעתם המשובשת, כגון "דיקרנוסא" - "פאי", וכל השיבושים הללו], שהם מצרפים אותם [כמו ההזיות שכתובות בכמה ספרים], ש[לפי האמת] אינם מורים על שום ענין כלל. וקוראים אותם [בדעתם המשובשת] "שמות", ומדמים שהם צריכים קדושה וטהרה, וש[אותם שמות] עושים נפלאות [חלילה וחס]. כל הדברים הללו, [הם הזיות ו]ספורים שאין ראוי לאדם שלם [וחכם בעל שכל] לשומעם, כל שכן לסבור אותם. ולא יקרא שם המפורש בשום אופן, זולת [מלבד] זה השם [יהוה] בן ארבע אותיות". ע"כ.

והמובן מדבריו, שמלבד שאין בענין הקמיעות הארורים שום כח לשום דבר. כי אין "שמות קודש" או "שמות קדושים" נוספים חוץ מן אותם ז' שמותיו של הבורא יתברך. ושם בן יב' - ושם בן מב' נעלם מאתנו. לכן כל מי שכתב, חשב, שישנם שמות קודש אחרים חוץ מן שמותיו של הבורא, הרי שמדובר בהזיות קשות שנכנסו לתוך דת ישראל, והרסו כל פינה טובה!

ולכן הרמב"ם במורה נבוכים (א, סב), כותב ולא חוסך במילים: "וכאשר מצאו האנשים הרשעים הבערים את הלשונות [שמות הקודש המדומיינים] הללו, מצאו מקום לשקֶר ולדבֶּר [=לומר דברי שקר וכזב], שמצרפים איזה אותות [=אותיות] שרצו, ואומרים זה שֵם פועל ועושה אם נכתב או נאמר באופן פלוני. ואחר-כך נכתבו אותם הכזבים אשר בדה אותם הרשע הבער הראשון, והגיעו אותם הספרים לידי הכשרים החלשים הפתאים, אשר אין להם קנה מידה להבחין בין אמת ושקר והצניעום, ונמצאו בעיזבונם, וחשבו בהם שהם אמת, כללו של דבר 'פִּתִי יַאֲמִין לְכָל דָּבָר' (משׁ' יד, טו).

וכבר יצאנו ממטרתנו הנעלה ועיוננו העדין, אל העיון בביטול הזיות שביטולם גלוי לכל מתחיל בעיון, אלא שהביאנו ההכרח לכך, כיון שהזכרנו את השמות [="הקדושים"] ועניינם ומה שנתפרסם עליהם אצל ההמון". עכ"ל. והרי לך כמה חשבה ושקר נכנסו בתוך עם ישראל, וכמה הרמב"ם ניסה להסיר את המינות הזו מאתנו.

והנה יש המון בני אדם בעולם החרדי, כאשר מבינים הדברים הכתובים כאן, ואת המשקל היוצא מהם. אומרים בדעתם המשובשת, שאם הרמב"ם היה רואה ויודע על הספרים שיש לנו היום היה חוזר בו. כמה שקר ורעות רוח יש בדבריהם. ויותר מזה, אותם בני אדם אינם בקיאים בכלל בדרכו של הרמב"ם.

ויוצא שמוציאם עליו לעז ושם רע, שטועים בפיהם, שאם היה הרמב"ם רואה ויודע על אותם הספרים הללו שחידשו דברי סרק, היה חוזר בו מדרך האמת היחידה של התורה הקדושה ומסורת חז"ל שקיבלו איש מפי איש.

ויוצא שהם טועים, שחס ושלום היה הולך הרמב"ם בדרך השקרית החדשה, שאין לה לא קבלה ולא מסורת, אלא בנויה על סיפורי בדים! וכבר אמרו בתלמוד ירושלמי (מסכת שבת פרק יט הלכה א): "כיון שראה מעשה נזכר הלכה. אמר להן כך שמעתי מפי שמעיה ואבטליון. ר' זעירה בשם ר"א כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה". כלומר, כל תורה שלא עברה במסורה איש מפיש איש אינה תורת אמת אלא תורת שקר. והמעיין שם בתלמוד יראה, כיצד לא קיבלו ישראל מרבי יוסי דבר עד שלא אמר שכל דבריו במסורת איש מפי איש.

ודע כי יש ספר לרבי יוסף קארו בעל השולחן ערוך. שנקרא "אבקת רוכל", ספר זה נכתב בסוף ימיו, ובו הוא מעיד כך (שו"ת אבקת רוכל סימן לב): "ילמדנו רבינו קהלות שנוהגים כהרמב"ם ז"ל בקולותיו ובחומרותיו דור אחר דור, מהו לכוף אותם לנהוג כ ... וזולתם מהאחרונים [שבאו אחריו] המביאים הסברות, או דילמא הזהרו מנהג אבותיכם ואם רבו במלכיות רבים מהו?

תשובה: מי הוא זה, אשר ערב אל לבו, לגשת לכוף קהלות שנוהגים כהרמב"ם ז"ל, לנהוג כשום א' מן הפוסקים ראשונים ואחרונים. והא דאמרינן בפ"ק דעירובין: "תני, לעולם הלכה כבית הלל. והרוצה לעשות כב"ש עושה. כדברי ב"ה עושה. [והרוצה לעשות] מקולי ב"ש ומקולי ב"ה רשע. [וכן הרוצה להתחסד ולעשות] מחומרי ב"ש ומחומרי ב"ה, עליו הכתוב אומר, "והכסיל

בחשך הולך".אלא אי [אם עושה] כב"ש, [עושה] כקוליהון וכחומריהון. אי [ואם עושה] כב"ה, [עושה] כקוליהון וכחומריהון. [ע"כ לשון התלמוד].

והלא דברים קל וחומר! ומה אם בית שמאי דאין הלכה כמותם, [בכל זאת] אמרו אי כבית שמאי [אתה עושה, חייב אתה לנהוג] כקוליהון וכחומריהן. [קל וחומר רבינו] הרמב"ם ז"ל, אשר הוא גדול הפוסקים [כלומר שהיו מאז ומעולם] ו[לא זאת בלבד, אלא הוא הרב של] כל קהלות ארץ ישראל, והאראביסטאן, והמערב נוהגים על פיו, וקבלוהו עליהם לרבן, מי שינהוג כמוהו בקולותיו ובחומרותיו, למה יכפוהו לזוז ממנו? ומה גם אם נהגו אבותיהם ואבות אבותיהם, שאין לבניהם לנטות ימין ושמאל מהרמב"ם ז"ל. ואפי' רבו באותה העיר קהלות שנוהגים כהרא"ש וזולתו, אינם יכולים לכוף למעוט הקהלות שנוהגים כהרמב"ם ז"ל לנהוג כמותם. וליכא משום לא תתגודדו". ע"כ.

ובאים כל מיני משובשים אומרים, "אליהו הנביא בא בסוף חייו של הרמב"ם ואמר לו, שכל הדברים שדיבר נגד ספר שיעור קומה הם לא נכונים, והרמב"ם הודה, שאם היה יודע את זה היה חוזר בו". כל אלו סיפורי בדים לקלי הדעת, בושה וחרפה לאדם שנקרא חכם לסבור סברת כרס כזו שטחית ולא שכלית.

הרמב"ם היה חוזר בו בגלל שאליהו הנביא בא אליו? וכי כך לומדים תורה? תורה מקבלים במסורה! לא נכנסים למערות ומוציאים תורה. לא אומרים שבא אליהו הנביא ולימד אותי תורה. לומר כך זו איוולת!

לסיכום דברינו בעניין זה, נביא ראיה מדברי חז"ל, שאמרו בתלמוד (בבלי בבא מציעא נט, ב): "וְזֶה הוּא תַּנּוּר שֶׁל עַכְנַאי, מַאי עַכְנַאי, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל שֶׁהִקִּיפוּ דְּבָרִים כְּעַכְנָא זוֹ וְטִמְּאוּהוּ, תָּנָא בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם הֵשִׁיב רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כָּל תְּשׁוּבוֹת שֶׁבָּעוֹלָם וְלֹא קִיבְּלוּ הֵימֶנּוּ, אָמַר לָהֶם אִם הֲלָכָה כְּמוֹתִי חָרוּב זֶה יוֹכִיחַ, נֶעֱקַר חָרוּב מִמְּקוֹמוֹ מֵאָה אַמָּה, וְאָמְרִי לַהּ אַרְבַּע מֵאוֹת אַמָּה. אָמְרוּ לוֹ אֵין מְבִיאִין רְאָיָה מִן הֶחָרוּב.

חָזַר וְאָמַר לָהֶם אִם הֲלָכָה כְּמוֹתִי אַמַּת הַמַּיִם יוֹכִיחוּ חָזְרוּ אַמַּת הַמַּיִם לַאֲחוֹרֵיהֶם אָמְרוּ לוֹ אֵין מְבִיאִין רְאָיָה מֵאַמַּת הַמַּיִם חָזַר וְאָמַר לָהֶם אִם הֲלָכָה כְּמוֹתִי כּוֹתְלֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ יוֹכִיחוּ הִטּוּ כּוֹתְלֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ לִיפּוֹל נָעַר בָּהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר לָהֶם אִם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מְנַצְּחִים זֶה אֶת זֶה בַּהֲלָכָה אַתֶּם מָה טִיבְכֶם לֹא נָפְלוּ מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְלֹא זָקְפוּ מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וַעֲדַיִן מַטִּין וְעוֹמְדִין חָזַר וְאָמַר לָהֶם אִם הֲלָכָה כְּמוֹתִי מִן הַשָּׁמַיִם יוֹכִיחוּ יָצְאָתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה מָה לָכֶם אֵצֶל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁהֲלָכָה כְּמוֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם עָמַד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל רַגְלָיו וְאָמַר לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא מַאי לֹא בַּשָּׁמַיִם הִיא.

אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה שֶׁכְּבָר נִתְּנָה תּוֹרָה מֵהַר סִינַי אֵין אָנוּ מַשְׁגִּיחִין בְּבַת קוֹל שֶׁכְּבָר כָּתַבְתָּ בְּהַר סִינַי בַּתּוֹרָה אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת אַשְׁכְּחֵיהּ רַבִּי נָתָן לְאֵלִיָּהוּ אָמַר לֵיהּ מַאי עָבֵיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּהַהִיא שַׁעְתָּא אָמַר לֵיהּ קָא חָיֵיךְ וְאָמַר נִצְּחוּנִי בָּנַי נִצְּחוּנִי בָּנַי". עכ"ל.

למדים אנו מדברי חז"ל הללו, שגם אם בת קול מעידה שאותו החכם צודק, דבריו לא מתקבלים, כי התורה לא בשמים, והיא כבר ניתנה במעמד הר סיני., ואמרה התורה "**אחרי רבים להטות**", וקל וחומר בן בנו של קל וחומר שאם אנשים/ רבנים, מספרים סיפורים החולקים על התורה, משנה והתלמוד,ב וודאי שאנו לא נקבל דבריהם, וזה אפילו אם יעשו אותות ומופתים! וכך כתב הרמב"ם בעצמו בהלכות יסודי התורה (ט, א) וזה לשונו הטהור: "דָּבָר בָּרוּר וּמְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁהִיא מִצְוָה עוֹמֶדֶת לְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים אֵין לָהּ לֹא שִׁנּוּי וְלֹא גָּרָעוֹן וְלֹא תוֹסֶפֶת שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יג א) "אֵת כָּל הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לֹא תֹסֵף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ". וְנֶאֱמַר (דברים כט כח) "וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת".

הָא לָמַדְתָּ שֶׁכָּל דִּבְרֵי תוֹרָה מְצוּוִין אָנוּ לַעֲשׂוֹתָן עַד עוֹלָם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם. וְנֶאֱמַר (דברים ל יב) "לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא". הָא לָמַדְתָּ שֶׁאֵין נָבִיא רַשַּׁאי לְחַדֵּשׁ דָּבָר מֵעַתָּה. לְפִיכָךְ אִם יַעֲמֹד אִישׁ בֵּין מִן הָאֻמּוֹת בֵּין מִיִּשְׂרָאֵל וְיַעֲשֶׂה אוֹת וּמוֹפֵת וְיֹאמַר שֶׁה' שְׁלָחוֹ לְהוֹסִיף מִצְוָה אוֹ לִגְרֹעַ מִצְוָה אוֹ לְפָרֵשׁ בְּמִצְוָה מִן הַמִּצְוֹת פֵּרוּשׁ שֶׁלֹּא שָׁמַעְנוּ מִמֹּשֶׁה. אוֹ שֶׁאָמַר שֶׁאוֹתָן הַמִּצְוֹת שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בָּהֶן יִשְׁרָ אֵל אֵינָן לָעוֹלָם וּלְדוֹרֵי דּוֹרוֹת אֶלָּא מִצְוֹת לְפִי זְמַן הָיוּ. הֲרֵי זֶה נָבִיא שֶׁקֶר שֶׁהֲרֵי בָּא לְהַכְחִישׁ נְבוּאָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. וּמִיתָתוֹ בְּחֶנֶק עַל שֶׁהֵזִיד לְדַבֵּר בְּשֵׁם ה' אֲשֶׁר לֹא צִוָּהוּ. שֶׁהוּא בָּרוּךְ שְׁמוֹ צִוָּה לְמֹשֶׁה שֶׁהַמִּצְוָה הַזֹּאת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם (במדבר כג יט) "וְלֹא אִישׁ אֵל וְיִכָּזֵב". עכ"ל.

והנה בהקשר לנזכר, דע כי יש ספר שהיה קדום לזמנו של הרמב"ם שדיבר על כל מיני ענינים רוחניים ודקים בעצמותו של הבורא יתברך. ספר זה נקרא שיעור קומה. לספר זה מתייחס הרמב"ם במפורש באחת מתשובותיו (תשובה קיז) וזה לשונו: "**לא חשבתי מעולם שהוא מחיבורי החכמים, וחלילה שהוא להם, ואינו אלא חיבור אחד מדרשני האירופים** ולא יותר. ובכל אופן, השמדת אותו הספר והכרתת זכר עניינו מצוה רבה – 'וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תַזְכִּירוּ. כי אשר יש לו קומה הוא אלהים אחרים בלי ספק". ע"כ.

כמו כן, בשריד גניזה עתיק שנתגלה בגניזה הקאהירית נמצא ספר זה, וכך נאמר שם (מובא בכתבים א, עמ' 477–478): "**ואמרו**, שנמצא בגניזת בית רבנו שגונזין בו בלאי הספרים במחסן אשר במדרשו, חוברת ובה נוסח [הספר] 'שיעור קומה' הנזכר בפרק חֵלק הוא ופירושו, וזה לשונו [של הרמב"ם]: **זה הוא שיעור קומה, המאמינו לתולעה וּלְרִמָּה, וְשַׁמָּה ושממה, וקודר בלי חַמָּה, יתעלה לעילא-לעילא ממה שאומרים הכופרים.** [ובו מובא תיאור מידות ותיאור ציורי-חיצוני לרגליו, ברכיו, ידיו, צדדיו, ראשו, שערו, זקנו, צורת פניו, זיוו, לשונו, רוחב מצחו, עיניו, זרועותיו, אצבעותיו, שכמו, חוטמו, שפתיו, גבותיו, אזניו ועוד, יתעלה ויתרומם מפשעי הספר הרע הזה]. **כל אלה תועבות ונאצות גדולות, ארור המאמינו וארור המחברו כמנין כל אות ואות ממנו** [כלומר שיחולו עליו קללות כמניין גימטריא של כל אותותיו], **וה' אלהים אמת, אין לו דמות ולא ערך, ולא רוחב ולא אורך, שנאמר: 'וְאֶל מִי תְּדַמְּיוּן אֵל** [וּמָה דְּמוּת תַּעֲרְכוּ לוֹ' (ישעיהו מ, יח)], 'וְאֶל מִי תְדַמְּיוּנִי וְאֶשְׁוֶה' (שם, כה), **יתעלה וישתבח ויתרומם... לעילא...**". ע"כ.

ולצערינו הרב יש כאלה, שכל דעתם בתפילתם אליו יתברך, הוא לנסות להוריד השפע, כאילו בכוחם להשפיע בתפילתם להוריד השפע ממנו יתברך. **ולאמיתו של דבר, אין התפילה באה אלא בכדי לשבר את הלב של האדם, ולהכניעו לפניו, למען ידע יפנים וישכיל האדם, שממנו כל הברכות.** ותראה מה שאמרו במשנה (מסכת מגילה פרק ד משנה ט): "האומר יברכוך טובים הרי זו דרך המינות על קן צפור יגיעו רחמיך ועל טוב יזכר שמך מודים מודים משתקין אותו המכנה בעריות משתקין אותו האומר מזרעך לא תתן להעביר למולך (ויקרא י"ח) ומזרעך לא תתן לאעברא בארמיותא משתקין אותו בנזיפה". ומה יש בכך לכאורה שאומר, "יברכוך טובים"? אלא שנראה הדבר כאילו מודה שיש שני כוחות למעלה. הרי זו דרך מינות!

ולכן הזהיר ה' יתברך, שיכול להיות בני אדם שהם הכי קרובים אליך בתורה ובמצוות, אשר אף הם בטעותם יכולים להסית אותך לעבוד עבודות זרות, ועבודה זרה זה לאו דווקא פסלים, **אלא עצם המחשבה שיש כח אחר שיכול להשפיע עליך לטוב ולרע, זו המחשבה עצמה היא מחשבת מינות וסכלות.**

ובזה הדבר אף הקרובים ביותר לתורה יכולים לטעות. שכן ראינו דורות שלמים שהיו עובדים עבודה זרה, והיו חכמים ומכירים ריבונם. ובכל זאת היו עובדים את ה' בשיתוף, וזו היא עבודה זרה הקשה ביותר, אשר העובד כך, אינו מבחין ומבין שהוא עובד עבודה זרה, כי בדעתו שהוא עובד את ה' יתברך. אך כאשר משתפים עבודה אחרת עם עבודת ה' יתברך, אין רע ממנה, כי היכולת לעשות תשובה במצב זה היא הקשה ביותר.

ועל זה אמר הנביא (ירמיהו פרק ב פסוק ה): "כֹּה֣ אָמַ֣ר יְהוָ֔ה מַה־מָּצְא֥וּ אֲבוֹתֵיכֶ֖ם בִּ֣י עָ֑וֶל כִּ֤י רָחֲקוּ֙ מֵעָלַ֔י וַיֵּלְכ֖וּ אַחֲרֵ֣י הַהֶ֑בֶל וַיֶּהְבָּלֽוּ". וכיצד הקורא דברים אלו לא ידמע עינו? אומר ה' יתברך, מה מצאו בי אבותיכם לא טוב, שהוצרכו ללכת מעלי? ויותר רע מזה עשו, שהלכו אחר ההבל ויהבלו!

והנה אתה קורא נעים יתבאר לך יסוד זה, שהעבודה זרה לא באה דווקא מהגוים עובדי הפסלים, אלא יכולה גם להגיע מתוכינו! על כן פתחתי לך דווקא בדברים אלו מיד בתשובה זו, על מנת שתשכיל, שהאנשים הכי קרובים אליך מבחינת "קרבה" לאלקים, יכולים לטעות במחשבת עבודה זרה, או בכל מחשבת מינות שהיא. וכבר הזהיר ואמר בכיוצא בזה (דברים פרק לג פסוק ט): "הָאֹמֵ֨ר לְאָבִ֜יו וּלְאִמּ֗וֹ לֹ֤א רְאִיתִיו֙ וְאֶת־אֶחָ֣יו לֹ֔א הִכִּ֖יר וְאֶת־בנו [בָּנָ֑יו] לֹ֣א יָדָ֔ע כִּ֥י שָׁמְר֖וּ אִמְרָתֶ֥ךָ וּבְרִיתְךָ֖ יִנְצֹֽרוּ". לכן עליך לדעת שלא יהיה זה לפלא בעיניך שהוטמעו דברים אלו שנדבר בהם, שנים על גבי שנים, ולאמיתו של דבר אין יסודם בדברי רבותינו בעלי המשנה והתלמוד אשר להם הקבלה האמיתית.

וחלילה לתמוה על דבר שמבואר בכל ספרי הנביאים. וכמו שאמר יהושע בן נון לעם ישראל לפני פטירתו (יהושע פרק כד פסוק יד): "וְעַתָּ֗ה יְרָא֤וּ אֶת־יְהוָה֙ וְעִבְד֣וּ אֹת֔וֹ בְּתָמִ֖ים וּבֶ֣אֱמֶ֑ת וְהָסִ֗ירוּ אֶת־אֱלֹהִים֙ אֲשֶׁ֣ר עָבְד֣וּ אֲבוֹתֵיכֶ֔ם בְּעֵ֥בֶר הַנָּהָ֖ר וּבְמִצְרַ֑יִם וְעִבְד֖וּ אֶת־יְהוָֽה". והזהירם

שלא יעזבו את הבורא יתברך כמו שעשו אבותם שיצאו ממצרים. וכי תאמר עם שראה כל הנסים הללו ישתפו עם ה' דברים אחרים? על זה נענה ונאמר, בוודאי! כי כך היה בפועל, וזאת מפני שכל אדם עלול לעשות ומועד לעשות רע. מכיון שיש בחירה לכל אדם. לכן אין שום פלא על דברים אשר כתבנו לעיל, ואף שהחזיקו בכך דורות שלמים, אין הדבר פותר אותם מלטעות.

ואפילו אמוראים קדושים בעל שכל נקי וזך העידו בעצמם שטעו. כמו שמבואר בתלמוד (בבלי עירובין קד.) "הדר אוקים רבא אמורא עליה ודרש: **דברים שאמרתי לפניכם טעות הן בידי**". ע"כ. וכל שכן דורות אחרונים. **ואין זה פחיתות לטעות חלילה, או לומר, "טעיתי", כי כולנו טועים, אבל הגדולה זה להודות על האמת.** ואם אמוראים מעידים על עצמם שטעו, וכי יעלה על הדעת לומר שדורות אחרונים לא טעו?

ויותר מכך, הרי מבואר במדרש (ויקרא רבה פרשת שמיני פרשה יג) דבר מרגש מאוד על גדולתו של משה רבינו, "אמ' לו היום מתו בניי היום אקריב קרבן, היום מתו בניי היום אוכל בקדשים, מיד דרש אהרן קל וחומר למשה. ומה אם מעשר הקל הרי הוא אסור לאונן, חטאת שהיא חמורה אינו דין שהיא אסורה לאונן. מיד "וישמע משה". מה עשה? **הוציא כרוז בכל המחנה ואמ' אני טעיתי את ההלכה ואהרן אחי למדני.** אלעזר ידע את ההלכה ושתק, איתמר ידע את ההלכה ושתק, זכו שנתייחד הדיבור עליהן ועל אביהן ועל אחי אביהן בחייהן". ע"כ. משה רבינו עומד מול כל העם ואומר, "**אני טעיתי**"! מה יותר פשוט מזה להוכיח לך הקורא, שטעות זו לא בושה, לא להודות על האמת זו הבושה הכי גדולה.

וגם כעת כשמדברים בדברים אלו ומוכיחים שאין מדובר באמת אלא בטעות יסודית וחמורה מאוד, שלומר או לחשוב שיש אנשים גדולים ככל שיהיו ,שהם לא טועים ולא טעו זה ודאי שלא נכון. ומה שאנו עתידין לבאר בעניין הבנת מה היא, "עין הרע" שדיברו חז"ל, שפירושה אחר ממה שרוב בני אדם חושבים שהיא מאגית ומסטית חלילה, אף אותם פרשנים נעשה הדבר להם לנחת במרומים, מתי שדורשים האמת למטה בארץ אפילו שהיא מנוגדת לפרשנותם, כי בשמים אין שקר, ולאמת כולם חפצים.

"ובחרת בחיים"

ב) **והנה** בהקשר למה שכתבנו לעיל, שאין כח ביד אף גורם להרע או להיטיב למצבו של האדם כהוא זה. כאן המקום לסיג ולומר, שבענין בני אדם, לכל אחד יש בחירה לעשות טוב או רע, כמו שנאמר (דברים פרק ל פסוק יט פרשת נצבים): "הַעִדֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים לְמַעַן תִּחְיֶה אַתָּה וְזַרְעֶךָ". וזה שאנו רואים בני אדם מכים אחד את השני, או הורגים אחד את השני, כל זה מפני שיש בחירה לאדם. כלומר, כאן בענין זה, ה' יתברך נתן רשות ביד כל אדם לבחור לעשות טוב, או לבחור לעשות רע חלילה.

וכמו שאמר (איכה פרק ג פסוק לח - מ): "מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת וְהַטּוֹב: מַה־יִּתְאוֹנֵן אָדָם חָי גֶּבֶר עַל־חטאו חַטָּאָיו: נַחְפְּשָׂה דְרָכֵינוּ וְנַחְקֹרָה וְנָשׁוּבָה עַד־יְהוָה". והרי לך דברי הנביא מפורשות, שאין לאדם להתאונן על הבורא חלילה, אלא, אם באה לו רעה, הכל בעבור מעשיו המקולקלים, שהרי הוא בחר לעשות הרע. וכתב רש"י, "מפי עליון וגו' - ואם באתי לומר, "לא מידו באה אלי הרעה הזאת, מקרה היא שהיה לי". אין זאת, כי אם בין רעות בין טובות, מי זה אמר ותהי? אם ה' לא צוה? ומפיו לא תצא הן רעה הן טובה, אבל מה יש להתאונן? אדם חי גבר על חטאיו! כל איש ואיש יתאונן על חטאיו, כי הם המביאים עליו הרעה". ע"כ.

ובתלמוד אמרו (בבלי ברכות לג:) "ואמר רבי חנינא: הכל בידי שמים - חוץ מיראת שמים". והרי לך שהבחירה נתונה ביד האדם לעשות טוב או לעשות רע.

וכתב בספר החינוך (פרשת ואתחנן מצוה תטז): "ואל תתמה לומר ואיך יהיה בידו של אדם למנוע לבבו מהתאוות אל אוצר כל כלי חמדה שיראה ברשות חבירו והוא מכולם ריק וריקם, ואיך תבוא מניעה בתורה במה שאי אפשר לו לאדם לעמוד עליו. שזה הדבר אינו כן, ולא יאמרו אותו זולתי הטפשים הרעים והחטאים בנפשותם, כי האמנם ביד האדם למנוע עצמו ומחשבותיו ותאוותיו מכל מה שירצה, וברשותו ודעתו להרחיק ולקרב חפצו בכל הדברים כרצונו. ולבו מסור בידו, על כל אשר יחפוץ יטנו, וה' אשר לפניו נגלו כל תעלומות חופש כל חדרי בטן רואה כליות ולב, אין אחת קטנה או גדולה טובה או רעה מכל מחשבות האדם נעלמת ממנו ולא נסתרת מנגד עיניו, ישיב נקם לעוברי רצונו בלבבם, ונוצר חסד לאלפים לאוהביו המפנים לעבודתו מחשבותם. שאין טוב לאדם כמו המחשבה הטובה והזכה, כי היא ראשית כל המעשים וסופן, וזהו לפי הדומה ענין לב טוב ששבחו חכמים במסכת אבות (פ"ב מ"ט)". ע"כ.

וכבר כתב רבינו הרמב"ם יסודות גדולים בענין זה, וראוי להניח אותם כאן לפני הקורא (הלכות תשובה פרק ה הלכה א - ה): "רשות לכל אדם נתונה, אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו. ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה, ולהיות רשע, הרשות בידו. הוא שכתוב בתורה, "הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע". כלומר, הן מין זה של אדם, היה יחיד בעולם [מה שאין כן מלאכים, או חיות ובהמות], ואין מין שני דומה לו בזה הענין, שיהא הוא מעצמו בדעתו ובמחשבתו יודע הטוב והרע, ועושה כל מה שהוא חפץ, ואין מי שיעכב בידו מלעשות הטוב או הרע, וכיון שכן הוא, "פן ישלח ידו".

אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומה"ע, ורוב גולמי בני ישראל. שהקב"ה גוזר על האדם מתחלת ברייתו להיות צדיק או רשע, אין הדבר כן. אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם, או חכם, או סכל, או רחמן, או אכזרי, או כילי, או שוע, וכן שאר כל הדעות.

ואין לו מי שיכפהו ולא גוזר עליו ולא מי שמושכו לאחד משני הדרכים. אלא הוא מעצמו

ומדעתו נוטה לאי זו דרך שירצה. הוא שירמיהו אמר, "מפי עליון לא תצא הרעות והטוב", כלומר, אין הבורא גוזר על האדם להיות טוב ולא להיות רע, וכיון שכן הוא, נמצא זה החוטא הוא הפסיד את עצמו, ולפיכך ראוי לו לבכות ולקונן על חטאיו ועל מה שעשה לנפשו וגמלה רעה, הוא שכתוב אחריו, "מה יתאונן אדם חי" וגו', וחזר ואמר, הואיל ורשותנו בידינו ומדעתנו עשינו כל הרעות, ראוי לנו לחזור בתשובה ולעזוב רשענו, שהרשות עתה בידינו, הוא שכתוב אחריו, "נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה" וגו'.

ודבר זה עיקר גדול הוא, והוא עמוד התורה והמצוה, שנאמר, "ראה נתתי לפניך היום את החיים", וכתיב, "ראה אנכי נותן לפניכם היום", כלומר שהרשות בידכם, וכל שיחפוץ האדם לעשות ממעשה בני האדם, עושה! בין טובים בין רעים. ומפני זה הענין נאמר, "מי יתן והיה לבבם זה להם", כלומר, שאין הבורא כופה בני האדם ולא גוזר עליהן לעשות טובה או רעה, אלא הכל מסור להם.

אילו האל היה גוזר על האדם להיות צדיק או רשע, או אילו היה שם דבר שמושך את האדם בעיקר תולדתו לדרך מן הדרכים, או למדע מן המדעות, או לדעה מן הדעות, או למעשה מן המעשים, כמו שבודים מלבם הטפשים הוברי שמים, היאך היה מצוה לנו על ידי הנביאים עשה כך ואל תעשה כך? הטיבו דרכיכם ואל תלכו אחרי רשעכם? והוא מתחלת ברייתו כבר נגזר עליו, או תולדתו תמשוך אותו לדבר שאי אפשר לזוז ממנו, ומה מקום היה לכל התורה כולה, ובאי זה דין ואיזה משפט נפרע מן הרשע או משלם שכר לצדיק? השופט כל הארץ לא יעשה משפט?

ואל תתמה ותאמר, היאך יהיה האדם עושה כל מה שיחפוץ, ויהיו מעשיו מסורים לו, וכי יעשה בעולם דבר שלא ברשות קונו ולא חפצו? והכתוב אומר, "כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ", דע שהכל כחפצו יעשה, ואף על פי שמעשינו מסורין לנו, כיצד? כשם שהיוצר חפץ להיות האש והרוח עולים למעלה, והמים והארץ יורדים למטה, והגלגל סובב בעיגול, וכן שאר בריות העולם להיות כמנהגן שחפץ בו, ככה חפץ להיות האדם רשותו בידו וכל מעשיו מסורין לו, ולא יהיה לו, לא כופה, ולא מושך, אלא הוא מעצמו ובדעתו שנתן לו האל עושה כל שהאדם יכול לעשות.

לפיכך דנין אותו לפי מעשיו, אם עשה טובה מטיבין לו, ואם עשה רעה מריעין לו, הוא, שהנביא אומר, "מידכם היתה זאת לכם, גם המה בחרו בדרכיהם". ובענין זה אמר שלמה, "שמח בחור בילדותך ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט", כלומר, דע שיש בידך כח לעשות, ועתיד אתה ליתן את הדין.

שמא תאמר, והלא הקדוש ברוך הוא יודע כל מה שיהיה וקודם שיהיה ידע שזה יהיה, צדיק או רשע או לא, ידע, אם ידע שהוא יהיה צדיק, אי אפשר שלא יהיה צדיק, ואם תאמר שידע שיהיה צדיק ואפשר שיהיה רשע, הרי לא ידע הדבר על בוריו. דע שתשובת שאלה זו, ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, וכמה עיקרים גדולים והררים רמים תלויים בה. אבל

צריך אתה לידע ולהבין בדבר זה שאני אומר, כבר בארנו בפרק שני מהלכות יסודי התורה, שהקב"ה אינו יודע מדיעה שהיא חוץ ממנו, כבני אדם שהם ודעתם שנים, אלא הוא יתעלה שמו ודעתו אחד, ואין דעתו של אדם יכולה להשיג דבר זה על בוריו.

וכשם שאין כח באדם להשיג ולמצוא אמתת הבורא, שנאמר, "כי לא יראני האדם וחי", כך אין כח באדם להשיג ולמצוא דעתו של בורא, הוא שהנביא אמר, "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי". וכיון שכן הוא, אין בנו כח לידע היאך ידע הקדוש ברוך הוא כל הברואים והמעשים, **אבל נדע בלא ספק שמעשה האדם ביד האדם, ואין הקדוש ברוך הוא מושכו ולא גוזר עליו לעשות כך. ולא מפני קבלת הדת בלבד נודע דבר זה, אלא בראיות ברורות מדברי החכמה** [והשכל, נודע דבר זה], **ומפני זה נאמר בנבואה, שדנין** את האדם על מעשיו כפי מעשיו, אם טוב ואם רע, וזה הוא העיקר שכל דברי הנבואה תלויין בו". עכ"ל.

ודע לך קורא נעים, שאם לבני אדם היה מונח ביאור זה של הרמב"ם היטב בראשם, היו חוזרים בתשובה ממעשיהם, כי היו מבינים שאם חטאו, אז הם בחרו לחטוא, ואם עשו עוול, הם בחרו לעשות עוול. ולכן היא הנותנת שמיד היו חוזרים בתשובה. אבל חלילה, בזמן שאדם מייחס חשיבות לעיניים של בני אדם, וכל כיוצא בזה מן הדברים הכעורים הנובלים במינות רעה, אז דברים אלו וודאי שמונעים ממנו התשובה.

ולכן תמצא לא אחת, שבני אדם נמנעים לשמוע ולקרוא את הדברים הללו, מפני שהתרגלו לאלו הדברים. אמנם מה אעשה לעם הטוב הזה, שלצערינו הרב נשקע בטומאת העמים, ונכנסו בו כל מיני שיתופים של ממש, במקום שיעבדו את ה' יתברך לבדו, אשר הוא יחיד בעולמו ולו אין אחר חלילה. ואין בדברי אלו קטרוג חלילה, אלא מאהבתי את עמי, כי רוצה אני בטובתו, כי טובת עמי היא השגת נחת רוח לאלהי, אשר בראני, ואשר הוא כל חפצי בעולמי. אבל זו המציאות, כאשר אדם מתמכר לעבודה זרה מפחד שיקחו אותה ממנו.

וכמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות (סנהדרין פרק י' משנה א') **לאחר שהסביר שישנם שני** כתות בישראל שהרסו את דת ה' בפירושם, המשיך לכתוב והסביר: "**ואם אתה הקורא דברי אלו, הנך מאחת משתי הכתות הראשונות שהזכרתי, אל תעיין בדברי בשום דבר מן הענין הזה, כי לא יתאים לך ממנו מאומה. ולא עוד, אלא שיזיק לך ותשנאהו! כי איך יתאימו מיני המזון קלי הכמות ממוצעי האיכות, לאדם שכבר הורגל למיני המזון הרעים והכבדים? הלא אותם מאכלים רק יזיקוהו וישנאם. הנך רואה דבר, אותם** שהורגלו באכילת הבצלים, והשומים, והדגים על המן, מה הוא? כלומר מה אמרו? (במדבר פרק כא פסוק ה פרשת חקת): "וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה בַּלֶּחֶם הַקְּלֹקֵל".

ואם אתה מאנשי הכת השלישית, שכל זמן שיזדמן לך דבר מדבריהם ממה שהשכל מרחיקו, תתעכב אצלו, ותדע שהוא חידה ומשל, **ותשאר בטרדת הלב ואמוץ המחשבה בהבנתו, דואג למצוא דרך האמת ורעיון הצדק**, כמו שאמר שלמה המלך (קהלת פרק יב

פסוק י): "בַּקֵּשׁ קְהִלָּת לִמְצֹא דִּבְרֵי־חֵפֶץ וְכָתוּב יֹשֶׁר דִּבְרֵי אֱמֶת". **אם כך אתה נוהג, ראוי אתה להתבונן בדברי, מובטח אתה שתשיג תועלת מרובה בלימודך אם ירצה ה' יתעלה".** ע"כ דבריו.

והלא תראה כאשר שלח ה' יתברך את אליהו הנביא לומר לאחאב את כל דברי הנבואה, כמו שנאמר (מלכים א פרק כא פסוק יט - כ): "וְדִבַּרְתָּ אֵלָיו לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה הֲרָצַחְתָּ וְגַם־יָרַשְׁתָּ, וְדִבַּרְתָּ אֵלָיו לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה בִּמְקוֹם אֲשֶׁר לָקְקוּ הַכְּלָבִים אֶת־דַּם נָבוֹת, יָלְקוּ הַכְּלָבִים אֶת־דָּמְךָ גַּם־אֶתָּה: וַיֹּאמֶר אַחְאָב אֶל־אֵלִיָּהוּ, הַמְצָאתַנִי אֹיְבִי? וַיֹּאמֶר מָצָאתִי, יַעַן הִתְמַכֶּרְךָ לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה".

והנה בתוך דברי הנבואה הללו של אליהו, עצר אותו אחאב, ואמר לו, "מצאתי לי אויב"? כלומר אתה אויב שלי! כי אתה מוצא מקום להאשימני. ענה לו אליהו הנביא ואמר לו, זו לא הסיבה שאמרתי לך מה שאמרתי, ואיני באמת אויבך, אלא נבואה זו באה בעקבות התמכרותך לעבודה זרה! כמו שאמר, "יען התמכרך לעשות הרע בעיני ה'"! והאויב שלך הוא אתה, ולא אני! האויב שלך זו ההתמכרות שלך לעבודה זרה.

ופירוש המילה, "התמכרך", כאילו מכר עצמו לעשות רע וכל עניניו וכל עסקיו לרע, שכבר מאס בטוב מרוב התרגלות בעבודה זרה. אבל רבינו יונתן בן עוזיאל תרגם, שאמר לו אליהו הנביא לאחאב, מכיון שכל מחשבותיך תמיד לעשות רע ואינך חושב לעשות הטוב בעיניו יתברך, לכן תבוא אליך הרעה. כי נתמכרתה לעבודה זרה.

ובדרש אמרו מה פשר המילים, "אשר התמכר לעשות"? היאך היה עושה? מוחק האזכרות, וכותב תחתיהם שם הבעל, "בראשית ברא הבעל" - "וידבר הבעל", וזה שאמר הכתוב, "החושבים להשכיח את שמי". (ע"פ הרד"ק). ומה שהביא הרד"ק בשם הדרש, כוונתו לזה הפסוק (ירמיהו פרק כג פסוק כז): "הַחֹשְׁבִים לְהַשְׁכִּיחַ אֶת־עַמִּי שְׁמִי בַּחֲלוֹמֹתָם אֲשֶׁר יְסַפְּרוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ כַּ אֲשֶׁר שָׁכְחוּ אֲבוֹתָם אֶת־שְׁמִי בַּבָּעַל".

וכן תראה דבר פלא, גדעון שואל את המלאך, היכן ה' יתברך? ומדוע נטשנו? וכאשר מתברר לו האמת, הוא נבחר לגאול את ישראל, מיד הולך ושובר לעם ישראל את העבודה זרה אשר להם. וכאשר עושה להם כן, כועסים ומתרעמים עליו, ומחפשים להורגו.

כמו שנאמר (שופטים פרק ו פסוק כז - לג): "וַיִּקַּח גִּדְעוֹן עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מֵעֲבָדָיו וַיַּעַשׂ כַּ אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְהוָה וַיְהִי כַּ אֲשֶׁר יָרֵא אֶת־בֵּית אָבִיו וְאֶת־אַנְשֵׁי הָעִיר מֵעֲשׂוֹת יוֹמָם וַיַּעַשׂ לָיְלָה: וַיַּשְׁכִּימוּ אַנְשֵׁי הָעִיר בַּבֹּקֶר וְהִנֵּה נָתַץ מִזְבַּח הַבַּעַל וְהָ אֲשֵׁרָה אֲשֶׁר־עָלָיו כָּרֻתָה וְאֵת הַפָּר הַשֵּׁנִי הָעֲלָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ הַבָּנוּי: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מִי עָשָׂה הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּדְרְשׁוּ וַיְבַקְשׁוּ וַיֹּאמְרוּ גִּדְעוֹן בֶּן־יוֹאָשׁ עָשָׂה הַדָּבָר הַזֶּה: וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי הָעִיר אֶל־יוֹאָשׁ הוֹצֵא אֶת־בִּנְךָ וְיָמֹת כִּי נָתַץ אֶת־מִזְבַּח הַבַּעַל וְכִי כָרַת הָ אֲשֵׁרָה אֲשֶׁר־ עָלָיו: וַיֹּאמֶר יוֹאָשׁ לְכֹל אֲשֶׁר־עָמְדוּ עָלָיו הַאַתֶּם תְּרִיבוּן לַבַּעַל אִם־אַתֶּם תּוֹשִׁיעוּן אוֹתוֹ אֲשֶׁר יָרִיב לוֹ יוּמַת עַד־הַבֹּקֶר אִם־אֱלֹהִים הוּא יָרֶב לוֹ כִּי

נָתַן אֶת־מִזְבְּחוֹ: וַיִּקְרָא־לוֹ בַיּוֹם־הַהוּא יְרֻבַּעַל לֵאמֹר יָרֶב בּוֹ הַבַּעַל כִּי נָתַץ אֶת־מִזְבְּחוֹ".

הבה נתבונן ונראה, על מי מדובר כאן? על גוים? על יהודים! יהודים שהתמכרו לעבודה זרה ולא שמו לב למעשיהם! עד שאתה בא כבר להוכיחם על אמת לא מסוגלים לפרוש מהשקר שגדלו עליו. וכך הם עשו, שרצו להרוג את גדעון! למה? כי כפר בה' יתברך שמו? כי כפר בתורתו? לא! אלא, כי לקח מהם מה שהיו רגילים אליו! וזו עבודה זרה!

ולכן איני מתרגש מאותם שמשיגים עלי, ורואים אותי בטפשותם כמבזה חלילה את החכמים, שכתבו בענינים אלו, ונמשכו אחד אחרי השני ללא שימת לב לרצון חז"ל בעלי המסורה. ולכן ההיפך הוא הנכון, הצמחת האמת היא החשובה כאן. ועם כל זאת מכבדים אנו את אותם חכמים כבוד גדול ביותר. אבל האמת צריכה להאמר, וכמו שנוכיח בהמשך, "**עין הרע רוחנית ומאגית - לא קיימת**".

"כל המשתף שם שמים ודבר אחר"

ג) **והנה ראתה עיני** מה שאמר התנא רבי שמעון בר יוחאי בתלמוד (סנהדרין סג.) "**אמר לו** רבי שמעון בן יוחאי: **והלא כל המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם, שנאמר** (שמות פרק כב פסוק יט פרשת משפטים): "זֹבֵחַ לָאֱלֹהִים יָחֳרָם בִּלְתִּי לַיהוָה לְבַדּוֹ". ע"כ. ותרגם התרגום ירושלמי פסוק זה במקומו, "כל מי שזובח לאלילי העמים יהרג בחרב, ורכושו יחרם, **בעבור כן לא תהיו עובדים אלא לשמו של יי לבדו**".

וכבר מן דבריו של רשב"י בפירוש הדברים למדים אנו, שאסור לשתף עם ה' יתברך שום כח אחר חלילה, אלא חובה עלינו להאמין ביחוד ה' יתעלה. ולזה הדגיש ואמר, "**דבר אחר**"! כלומר, כל דבר שיש בעולם, שאדם נותן לו כח, וסובר שגם לזה הדבר יש כח, וגם לה' יתברך יש השפעה ממנו, הרי הוא נעקר מן העולם! כי לו יתברך בלבד כל הכוחות כולם! ולכן הדגיש ואמר, "**לבדו**", שלא תשתף עמו שום דבר אחר.

וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות עבודה זרה פרק ב הלכה א): "**עיקר** [טעם ויסוד] **הצווי** [באיסור] **בעבודת כוכבים, שלא לעבוד אחד מכל הברואים, לא מלאך, ולא גלגל, ולא כוכב, ולא אחד מארבעה היסודות, ולא אחד מכל הנבראים מהן. ואף על פי שהעובד יודע שה' הוא האלהים, והוא עובד הנברא הזה על דרך שעבד אנוש ואנשי דורו תחלה, הרי זה עובד כוכבים.**

ועניין זה, הוא שהזהירה תורה עליו, ואמרה (דברים פרק ד פסוק יט פרשת ואתחנן): "וּפֶן־תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה וְרָאִיתָ אֶת־הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶת־הַיָּרֵחַ וְאֶת־הַכּוֹכָבִים כֹּל צְבָא הַשָּׁמַיִם, וְנִדַּחְתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם, וַעֲבַדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכֹל הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמָיִם". כלומר, [הזהיר הבורא יתברך וירד לסוף דעתך], **שמא תשוט בעין לבך, תראה שאלו** [הגרמים העליונים כגון השמש, הירח והכוכבים,] **הן המנהיגים את העולם, והם שחלק ה' אותם לכל העולם להיות חיים והווים ואינם נפסדים כמנהגו של עולם, ותאמר** [שאם ה' בראם כך בצורה כזו, הרי] **שראוי להשתחוות להם**

ולעובדן. [אולם לא היא], ובענין הזה צוה ואמר, "השמרו לכם פן יפתה לבבכם", כלומר [הזהרו ותשמרו] שלא תטעו בהרהור הלב לעבוד אלו, להיות סרסור ביניכם ובין הבורא". עכת"ל.

ולמדים אנו מדבריו הברורים של רבינו הטהור, שעבודה זרה היא לאו דווקא להשתחוות "לפסלים", או לבקש בקשות, "מפסלים", כגון רפואות וכיוצא בזה, שעל ידי זה נותן להם כח מסויים וכו'. אלא רבינו מלמדנו, שעבודה זרה או מינות, זו כל מחשבה של אדם, החושב בדעתו ואומר כך, "מכיון שה' יתברך שם שליחים בעולם לעשות רצונו, אוכל לבקש מאותם שליחים לעשות רצוני". מלמד רבינו, שכל זה אסור משום עבודה זרה! ומדוע? מכיון שייחס ונתן כח לאחרים מצד עצמותם! כאילו יש להם יכולת לעזור לו באמת.

ואפילו שבאותו העת, ברור לו שה' יתברך הוא האלהים, בכל זאת מחשבה זו לא תציל אותו מכך, והרי זה עובד עבודה זרה, וכפר בכל התורה כולה. כי זה שה' יתברך ברא שליחים לעשות רצונו, כגון: "כוכבים", "שמש וירח", "מלאכים", "ארבע יסודות", "בני אדם", "חיות ובהמות", וכיוצא בזה. אין זה מתיר לאדם לעבוד אותם ולחשוב חלילה שיכולים להועיל לו בדבר מה. כי ה' יתברך ברצונו עשה כן, וברצונו בראם, והם ברואיו. ומצד עצמם אין להם כח לעשות דבר, ובדיוק כמו האדם עצמו.

ומדגיש הרמב"ם ומפרש, שאפילו ביקש בלשונו מאחד מן המלאכים בקשה כל שהיא, אסור הדבר. וכתב רבינו הטהור בפירוש המשנה (מסכת סנהדרין פרק י משנה א' בהקדמה הידועה): "והיסוד החמישי, שהוא יתעלה, הוא [היחיד] אשר ראוי לעובדו ולרוממו, ולפרסם גדולתו ומשמעתו. ואין עושין כן [כלל], למה שלמטה ממנו במציאות [הנבראים], מן המלאכים, והכוכבים, והגלגלים, והיסודות, וכל מה שהורכב מהן. לפי שכולם מוטבעים בפעולותיהם, אין להם שלטון ולא בחירה, אלא רצונו יתעלה. ואין עושין אותם אמצעים להגיע בהם אליו, אלא כלפיו יתעלה יכוונו המחשבות, ויניחו כל מה שזולתו. וזה היסוד החמישי הוא האזהרה על עבודה זרה, ורוב התורה באה להזהיר על זה". ע"כ.

הנה בדברי רבינו אלו יש יסודות גדולים ועצומים, שלא מעט מן האנשים שכחו במשך הזמן ולא עיינו בהם היטב. ואם לא שכחו, בוודאי כי בחרו להתעלם מהם התעלמות גמורה ולא נכונה. ונסביר את דבריו ואת יסודתיו אחת לאחת.

א) רבינו הטהור, בזה היסוד החמישי, מבאר, שהעבודה והרוממות, ראויה רק אליו יתברך, כלומר, התפילה, השבח, הרוממות, ופרסום הגדולה, והפחד והיראה, צריכים לשים בדעתינו, שכל זה יהיה בליבנו ובפינו, רק מן הבורא יתברך בלבד.

ורבים מן האנשים כאשר קוראים זאת בעת, עלולים לומר ולשאול, וכי ה' יתברך רוצה בפרסומו? רוצה בשבחים? רוצה שירוממוהו? מה הוא מחפש כבוד? ובאמת ששאלה זו לא תבוא אלא דווקא למי שחסר בהשקפות נכונות בעניני הדת.

כי לאמיתי של דבר, כל השבח הזה שאנו משבחים בו את הבורא יתברך, וכל הפרסום הרב שאנו מפרסמים אותו בעולם יתעלה שמו. אינו אלא בשבילנו! כלומר, שנכניס לליבנו שאין עוד מלבדו, ונטמיע בתוך תוכינו, שהכל נתון רק בשליטתו היחידה והבלעדית, לא ביד מלאך, לא ביד השמש, ולא ביד הכוכבים, אלא הוא ורק הוא מנהל את העולם בלבד כרצונו!

ויוצא שכל ענין זה היסוד החמישי, הוא לא למען הבורא בכלל! כי אין זקוק הוא לבני אדם חלילה וחס. אלא הכל הוא למעינו, שלא נתרחק במחשבתינו ונחשוב בדעתינו, ונתור אחר לבבנו, ונחשוב שיש מנהיגים לעולם מבלעדי ה', וזה יוביל אותנו לאסון הגדול ביותר. כלומר, אפילו שלא נחשוב בדרך רעה, אלא נחשוב שהוא מסר הנהגתו למלאכים, לכוכבים, ולשאר גרמי השמים, וצריכים אנו לעתים רחוקות לעשות אותם מתווכים בכדי להשיג צרכים מבוראינו האחד והיחיד! כל זה הוא חירוף, ניאוץ, ונטישת הבורא יתברך מעלינו.

ב) לאחר שכותב רבינו בראשית דבריו בענין היסוד החמישי, שאסור לעבוד את נבראיו, כולל המלאכים, הכוכבים, השמש והירח וכו' ושאר היסודות וכו'. מנמק רבינו את דבריו וכותב, "**לפי שכולם מוטבעים בפעולותיהם, אין להם שלטון ולא בחירה, אלא רצונו יתעלה**". במילים אלו רבינו הטהור רומז לך, כמה סכל, טיפש, ובור, צריך האדם להיות, על מנת להתפלל, להשביע, להעזר, לבקש, במי שאין לו, לא שלטון, לא בחירה, ולא שום יכולת לבחור לעזור לך מדעת עצמו.

וכדברי רבינו, "**לפי שכולם מוטבעים בפעולותיהם**". כלומר, אף המלאכים, שהם הנבראים הכי טהורים, ובעלי השגה בידיעת ה' מכל הבריאה, גם הם, לעולם ועד, אינם יכולים לעשות שום דבר מדעת עצמם. וזה בשונה מהאדם, שיש לו יכולת בחירה לבחור לעשות רע או לבחור לעשות הטוב. כלומר, כאשר הבורא מבקש מהאדם לקיים מצוות, או מבקש ממנו לא לעשות עבירות, האדם אינו מוכרח במעשה זה, אלא יש בידו יכולת לעבור על בקשת ה' יתברך, מכיון שה' יתברך נתן יכולת בחירה לאדם. ומכיון שכך יכול הוא לחטוא ולסור מדרך הבורא.

מה שאין כן המלאך, אין לו אפשרות כזו בכלל של, "חטא", מלאכים אינם חוטאים! ומדוע? מכיון שהם מוטבעים בפעולות שלהם, כלומר, אין להם בחירה כלל וכלל. וכי יעלה על הדעת במי שאינו בעל בחירה, שימרה את רצון ה'? בוודאי שלא. ומכיון שכך, כיצד האדם השפל, יבקש, יפנה, יתפלל, חלילה וחס אל המלאכים? ומכיון שמדובר במלאכים, בני אדם לא רואים זאת כעבודה זרה.

אבל אם נאמר להם לשיר ולפייט, "שלום לכוכב" פלוני, מיד יצעקו ויאמרו, מה אתה שר ומשבח כוכבים? ואיני מבין מה ההבדל בין כוכב למלאך לפי שיטתם? הכוכב הוא בריאה של ה' המשיגה אותו, והמלאך הוא בריאה של ה' המשיג אותו. שניהם, אין להם בחירה, אין להם שלטון ולא ממשלה. ושניהם מוטבעים בפעולות שלהם, כלומר, אין להם סיכוי

לקיים כל בקשה של האדם הפונה אליהם, אלא לחירוף ולניאוץ יחשב הדבר. ולא מעט נמצא בספרים זרים ליהדות, ובכל מיני סגולות שבהם נאמר, "אני משביע את המלאך", "אני מבקש מן המלאך", כל זה עבודה זרה במלוא מובן המילה. שכן מסכם רבינו את דבריו ביסוד החמישי ואומר, " **ואין עושין אותם אמצעים להגיע בהם אליו. אלא כלפיו יתעלה יכוונו המחשבות, ויניחו כל מה שזולתו. וזה היסוד החמישי הוא האזהרה על עבודה זרה, ורוב התורה באה להזהיר על זה**". ע"כ.

והנה רבינו לא משאיר זכר מן התקצנים, שהיו מתרצים דברים בזה היסוד החמישי, ומעלים על לב שרבינו לא התכוין לחלק מן הדברים. ואני אסביר, כאשר רבינו כתב במילים אלו, "**ואין עושין אותם אמצעים להגיע בהם אליו**", הוא בעצם ידע, שיבוא מאן דהוא ויאמר, שכל מה שאסור להתפלל למלאכים, הוא כאשר מעלה האדם בדעתו שהמלאך בעצמו יביא לו, כאילו יש לו יכולת. **אבל אם מבקש מן המלאך בתור מתווך בלבד, אז הדבר מותר וגם הרמב"ם יודה שמותר.**

על זה כותב הרמב"ם בנחרצות ופוסק שענין זה לא רק שאסור, אלא הוא גובל בעבודה זרה חמורה ביותר. והוא שכתב, "**ואין עושין אותם אמצעים להגיע בהם אליו**", כלומר, אפילו עם כל הפניה אל המלאכים נעשית לשם שמים, ונעשית רק על מנת להשיג את רצון הבורא יתברך, הנה זה הדבר ייחשב לעבודה זרה לכל דבר, וחירוף וניאוץ יחשב! מכיון שה' יתברך יאמר, "מה אני חסר"? "איני שומע"? "איני מאזין"? "אני צריך מתווכים"? "למה אתם פונים לכוחות אחרים"?

לפיכך מסיים הרמב"ם את היסוד הזה החמישי וכותב, "**אלא כלפיו יתעלה יכוונו המחשבות, ויניחו כל מה שזולתו. וזה היסוד החמישי הוא האזהרה על עבודה זרה, ורוב התורה באה להזהיר על זה**". ע"כ. רבינו הטהור כדרכו, כל מילה מדוקדקת אצלו כמרגלית זהב. חורץ ואומר, שכל פניה למלאכים, כל מחשבה, כל בקשה אליהם, היא אסורה בתכלית האיסור וגובלת בעבודה זרה! ולכן צריך האדם להניח את כל המחשבות שלו כלפי גורמים אחרים ולהתפלל רק אליו יתברך ללא מתווכים! לא מלאכים ולא גרמים עליונים.

והיחיד שהותר לבקש ממנו בקשות בעניני העולם, הוא חבירו ושאר בני אדם, שכאשר רוצה להעזר בו בדבר מסויים, מבקש ממנו עזרה, סיוע כלכלי, או כל בקשה הנצרכת לחיי היום יום. וגם זה לא הותר, אלא באופן שרק עושה כן על צד ההשתדלות, ולא מעלה בדעתו שיש ביד חבירו יכולת לעזור לו מבלעדי ה' יתברך.ובענין החומרה הזו בכפירה באחד מן יסודי התורה, כתב רבינו בפירוש המשנה הנזכר בסופו, "**וכאשר יפקפק אדם** [בלומר, רק יפקפק במחשבתו] **ביסוד מאלו היסודות, הרי זה יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנותו ולהשמידו**, ועליו הוא אומר הלא משנאיך ה' אשנא וכו'". עכ"ל.

והרי שפשוט ביותר ומובן לכל. כל הפונה אל המלאכים על מנת שיתווכו בינו לבין הבורא,

כל המשביע אותם שיעשו לו אחת מן הפעולות שהוא נזקק אליהם, כל המתפלל אליהם, כל המבקש מהם בקשות על מנת שיועילוהו או ישמשו ככלי תיווך בינו לבין הבורא יתברך, ואפילו כיון דעתו לשם שמים, כלומר שעשה כן על מנת להפיק רצון הבורא. הרי הוא כופר בעיקר ונקרא מין, וחובה לשנות אותו. ואם כתב ספרים, חובה עלינו להשמידם ולכלותם מעם ישראל. כמובן יש לציין, שגם אם אדם יעבור על כך וישביע מלאכים, אין לזה שום כח ואיוולת גמורה היא.

וראו קוראים יקרים כמה יסוד זה הוא מדולדל בדורינו אנו, שיש בני אדם המבקשים בקשות מן המלאכים, בבוקר ממלאך פלוני, בערב ממלאך אלמוני. כאילו הוא חבר של המלאכים. וכדבריו הברורים של הרמב"ם, "ואין עושין אותם אמצעים להגיע בהם אליו". כלומר, אפילו רוצה בדעתו להשיג את ה' יתברך יותר ויותר, ועושה זאת על ידי בקשה מן המלאכים, אסור הדבר בתכלית האיסור. והרי זו עבודה זרה לכל דבר! וכל שכן שלא יחשוב שיש בכוחו לפעול או להשפיע על משרתי עליון.

"כי מלאכיו יצוה לך"

ואם תקשה ותאמר, כבר מצינו שה' יתברך שולח מלאכיו לעשות רצונו. כמו שאמר (תהלים פרק צא פסוק י - יא): "לֹא־תְאֻנֶּה אֵלֶיךָ רָעָה וְנֶגַע לֹא־יִקְרַב בְּאָהֳלֶךָ: כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה־לָּךְ לִשְׁמָרְךָ בְּכָל־דְּרָכֶיךָ". וכן אמר (שמות פרק כג פסוק כ פרשת משפטים): "הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ מַלְאָךְ לְפָנֶיךָ לִשְׁמָרְךָ בַּדֶּרֶךְ וְלַהֲבִיאֲךָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הֲכִנֹתִי". וכתב רבי אברהם בן הרמב"ם, "הנה אנכי שלח מלאך וג' לשמרך בדרך - כמו שביאר ביציאתם ממצרים (שמות פרק יד פסוק יט פרשת בשלח): "וַיִּסַּע מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים הַהֹלֵךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עַמּוּד הֶעָנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֹד מֵאַחֲרֵיהֶם". ונאמר בהשגחתו יתעלה על אוהביו, "כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך". ע"כ.

והרי לך שה' יתברך שולח מלאכים לעשות רצונו. נענה ונאמר שזו ודאי אינה קושיה. כי הוא יתברך שולחם כפי רצונו, וברצונו בלבד עושים השליחות, ואף להם אין שום כח לעשות דבר בלי רשותו. ולכן, זה שהמלאכים שליחים לה' יתעלה, לא אומר שמותר לבקש מהם דבר מה. ולזה סיים הרמב"ם וכתב, "כלומר שלא תטעו בהרהור הלב לעבוד אלו להיות סרסור ביניכם ובין הבורא". ומה פירוש "לעבוד"? כיצד "עובדים מלאך"? הרי לא ניתן להשתחוות לו! ואין "עבודה" אלא תפילה, ומודיע הרמב"ם ואומר, שמי שמתפלל ומבקש דבר מה מן המלאכים, הרי זה עובד עבודה זרה! ואפילו יודע ומבין, שאותם המלאכים לא יכולים לעזור לו בלי שמקבלים השפע מהבורא, ורק חושב בדעתו שהם האמצעי שעל ידם ה' יתברך מעביר השפע, הרי זה עובד עבודה זרה.

וכבר נכתבו ספרים ידועים בדברים אלו בתוך "דת ישראל", ונחשבים בעיני רבים מן התמימים, לספרים בעלי מעלה רבה או ספרים קדושים, ואינם אלא ספרי מינות ועבודה זרה מפני שתוכן ספרים אלו, אשר מלמדים לעשות אלו הדברים, הרי הם ודאי נגד יסודות

התורה, ועל כן ראוי לכל בר ישראל החפץ בה' יתברך ובתורתו תורת אמת, לאבד זכרם מן העולם, ולהזהיר הלומדים בהם בכל יכולתו!

ולכן הזהיר רשב"י ואמר, "כל המשתף שם שמים ודבר אחר, נעקר הוא מן העולם"! כל דבר אחר, וגם זה שבוטח בבני אדם וחושב שיעזרו לו ברצונם, הרי זה עובד עבודה זרה. שכן אמר (ירמיהו פרק יז פסוק ה - ז): "כֹּה| אָמַר יְהוָה אָרוּר הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בָּאָדָם וְשָׂם בָּשָׂר זְרֹעוֹ וּמִן־יְהוָה יָסוּר לִבּוֹ: וְהָיָה כְּעַרְעָר בָּעֲרָבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי־יָבוֹא טוֹב וְשָׁכַן חֲרֵרִים בַּמִּדְבָּר אֶרֶץ מְלֵחָה וְלֹא תֵשֵׁב: בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיהוָה וְהָיָה יְהוָה מִבְטַחוֹ". אלא שבענין האדם, האיסור הוא, "לבטוח" בלבד. כי מצד הדין, הותר לאדם לבקש מחבירו עזר וסיוע, ובלבד שידע שהכל נעשה ברצון האל יתברך, ואין שום כח לאף נברא לעזור או להועיל לו. וכמו שכתב הרד"ק, "ומן ה' יסור לבו - כי אם לא יסור לבו מה' אינו רע, אם יבטח באדם שיעזרהו, ותהיה כונתו כי בעזרת האל יוכל האדם לעזור, לא זולתו". ע"כ. וכ"כ המצודת דוד, "ושם - ומשים חזקו ובטחונו בבשר ודם ומסיר לבו מלבטוח בה". והרי מוכח שכל האיסור הוא דווקא כאשר הלב סר לגמרי מן ה' יתברך.

ואם תקשה ותאמר, מדוע נענש יוסף כאשר ביקש משר המשקים שיזכיר אותו אצל פרעה? הרי ביקש עזרה! ובכך עשה השתדלות, והיה לו מותר לכאורה. על זה נענה ונאמר, שבאותו זמן הסיר יוסף בטחונו מה' יתברך, ושם מבטחו על שר המשקים. שכך אמר (בראשית פרק מ פסוק יד פרשת וישב): "כִּי אִם־זְכַרְתַּנִי אִתְּךָ כַּאֲשֶׁר יִיטַב לָךְ וְעָשִׂיתָ־נָּא עִמָּדִי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתַּנִי אֶל־פַּרְעֹה וְהוֹצֵאתַנִי מִן־הַבַּיִת הַזֶּה". ותרגם התרגום ירושלמי, "**הניח יוסף את בטחונו של מעלה, ואחז בבטחונו של בן אדם**, ויאמר לשר המשקים, אלא תזכרני עִמך כאשר ייטב לך, ותעשה נא עִמי טובה, ותזכיר עלי לפני פרעה, והוצאתני מן בית הסוהר הזה". והרי מבואר שיוסף שם בטחונו ממש בשר המשקים.

ולכן הדגיש ה' בתורתו ואמר (בראשית פרק מ פסוק כג פרשת וישב): "וְלֹא־זָכַר שַׂר־הַמַּשְׁקִים אֶת־יוֹסֵף וַיִּשְׁכָּחֵהוּ". ותרגם הירושלמי, "ובעבור שהניח יוסף חסד של למעלה ובטח בשר המשקים בבשר [שהוא] נברא, בעבור כן, לא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו עד זמן אשר הגיע קץ מלפני יי לגאלו". ע"כ. ומבואר לך קורא נעים, שאפילו יוסף הצדיק, כאשר ביקש עזרה מנברא מסוים, ולכאורה עשה השתדלות מותרת, **מכיון ששם בטחונו עליו, נענש על כך.**

ולפיכך אסור לאדם לעבוד שום עבודה או להתפלל לשום נברא, אלא רק אל ה' יתברך. וכל מה שהותר לאדם לבקש עזרה מאחרים, זה רק מבני אדם כמותו בעבור ההשתדלות בעניני העולם הזה, שכן ציוה על כך הבורא יתברך ביחסיות והשתדלות עם בני אדם, וגם לזה סיבות גדולות וחשובות למען האדם. אבל לבקש בקשות ממלאכים, ירח, או שמש וכיוצא בזה, הדבר אסור באיסור מוחלט, ואפילו רק במחשבה, כל זה עבודה זרה גמורה.

כל שכן להשביע מלאכים, או לכתוב שמות של מלאכים על עור ולתלות את זה על הגוף וכיוצא בזה, מה שנקרא "קמיע". הרי זו עבודה זרה לכל דבר. כמו שכתב רבינו הטהור

במורה (קאפח עמוד קנח): "אבל כאשר תתבונן בעצמותו מעורטלת ומופשטת מכל פעולה, לא יהיה לו שם נגזר כלל. אלא שם מיוחד [רק על מנת] להורות על עצמותו. ואין אצלינו שם בלתי נגזר כי אם זה. והוא "יהוה" שהוא שם המפורש בסתם, [ו]אל תחשוב זולת זה. ואל יעלו על לבך הזיות [של אותם] כותבי קמיעות, ומה שתשמע מהם [דמיונות והבלים], או תמצא בספריהם הטפשיים, שמות ["קודש" לפי דעתם המשובשת, כגון "דיקרנוסא" - "פאי", וכל השיבושים הללו], שהם מצרפים אותם [כמו ההזיות שכתובות בכמה ספרים], ש[לפי האמת] אינם מורים על שום ענין כלל. וקוראים אותם [בדעתם המשובשת] "שמות", ומדמים שהם צריכים קדושה וטהרה, וש[אותם שמות] עושים נפלאות [חלילה וחס]. כל הדברים הללו, [הם הזיות ו]ספורים שאין ראוי לאדם שלם [וחכם בעל שכל] לשומעם, כל שכן לסבור אותם. ולא יקרא שם המפורש בשום אופן, זולת [מלבד] זה השם [יהוה] בן ארבע אותיות". ע"כ.

והנה אם תקשה על מה שאמר יעקב אבינו (בראשית פרק מח פסוק טז פרשת ויחי): "הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אֹתִי מִכָּל־רָע יְבָרֵךְ֙ אֶת־הַנְּעָרִ֔ים וְיִקָּרֵ֥א בָהֶ֖ם שְׁמִ֑י וְשֵׁם֙ אֲבֹתַ֣י אַבְרָהָ֔ם וְיִצְחָ֖ק וְיִדְגּ֥וּ לָרֹ֛ב בְּקֶ֥רֶב הָאָֽרֶץ". ויראה לך ממה שאמר "יברך", שביקש שהמלאך שגאל אותו מכל רע, הוא זה אשר יברך את הנערים וכו'. הנה ודאי כי זו המחשבה שיבוש היא, וחלילה לייחס דבר זה לבחיר האבות. שאם תפרש הדבר כך, נמצאו כאן שני רעות:

א) שייחס יעקב אבינו את השמירה למלאך.

ב) שהמלאך בכוחו לברך את הנערים הללו.

ובוודאי שזה אינו, שכבר למדנו לעיל, שכל העובד אחד מהנבראים הרי הוא עובד עבודה זרה. ומי שעובד עבודה זרה, הרי זה כפר בכל התורה כולה. וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות עבודה זרה פרק ב' הלכה ד'): "מצות עבודת כוכבים כנגד המצות כולן. היא שנאמר "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות" וגו'. ומפי השמועה למדו, שבעבודת כוכבים הכתוב מדבר. הא למדת שכל המודה בעבודת כוכבים, כופר בכל התורה כולה ובכל הנביאים ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ועד סוף העולם, שנאמר "מן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם", וכל הכופר בעבודת כוכבים, מודה בכל התורה כולה ובכל הנביאים, ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ועד סוף העולם, והוא עיקר כל המצות כולן". ע"כ.

ולכן כל מחשבת שיתוף שאדם חושב בדעתו בלבה, שיש כח שיכול להזיק לו או להיטיב לו מלבד הבורא יתברך, הרי זה עובד עבודה זרה. ולכן צריכים אנו להבין מה התכוון יעקב אבינו.

ולכן התרגום ירושלמי מרחיק אותך לגמרי ממחשבה זו ומפרש הפסוק הנ"ל, "יהי רצון לפניך שמלאך שזִמנתה לי לגאול אותי מכל רע, יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק, וכמו שדגי הים גדלים ומתרבים במים, כך בניו של יוסף יתעצמו לרבות בתוך הארץ". ע"כ. וכמה מרגש לראות ולהשכיל כיצד התרחק התרגום מלפרש את

הדברים הנראים לנו בשכלנו הקטן כפשוטם. ומסביר בפשטות נפלאה שלא משתמעת לשני פנים, שמה שאמר יעקב, "המלאך הגואל", **לא שהמלאך הוא הגואל חלילה**. אלא ביקש מהבורא יתברך ואמר, שאותו מלאך **שזמנתה לי**, ונתת בכוחו כח לגאול אותי מכל רע, יהי רצון מלפניך שתתן בו גם עתה כח לברך את הנערים וכו'". וכמובן לימד יעקב אבינו הכרת הטוב בכך, ולא שחשב בדעתו שיש כח למלאך לברכו מבלתי ה'. ומבואר יוצא שהוא בדיוק על דרך שכתבנו למעלה, שהקב"ה יש לו שליחים בעולם, ומהם, השמש, הירח, הכוכבים, והמלאכים וכו', כולם עושי רצונו. והכל ברשותו.

ולכן יעקב אבינו רואה כאן הזדמנות להכיר טובה וללמד את הנערים, שבזמן שהוא מבקש מה' יתברך בקשה, הוא מזכיר לטובה את השליח שה' יתברך שלח לגאול אותו מכל רע. ולפיכך מעולם לא נוכל לומר שיעקב אבינו בקש ברכה חלילה מהמלאך ישירות, או שסובר שהמלאך בכוחות עצמו עזר לו, שכבר ראינו שזו עבודה זרה גמורה.

אלא רק מכיון, שה' יתברך שלח את המלאך והביא לו הכח לכך, יכל הוא להגן על יעקב אבינו. וכתב רש"י, "המלאך הגאל אתי - מלאך הרגיל להשתלח אלי בצרתי, כענין שנאמר (בראשית לא יא - יג) ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום יעקב וגו' אנכי האל בית אל". והסביר השפתי חכמים (פרק מח פסוק טז אות נ) שגם רש"י הרגיש בזה, ולכן כתב, "להשתלח", כלומר שיש מי ששלח אותו אלי, והוא ה' יתברך. וז"ל השפתי חכמים: "**שאין למלאך כח לגאול שום אדם בלא רשות הקדוש ברוך הוא**". עכ"ל. ופשוט היה להם דבר זה.

ודע לך קורא נעים, שכך בדיוק עם בני אדם, שכאשר אדם עוזר לך בדבר מה, חייב אתה לו הכרת הטוב. ואם תאמר כיצד? הרי אין בכוחו לעשות דבר? מלבד שניתן לענות על כך ולומר, שסוף סוף יש בידו בחירה לעשות טוב או רע. עוד צריך לומר כמו שכתב רבינו בחיי בן פקודה בספר חובות הלבבות (שער עבודת האלהים פתיחה) **שכל ענין "הכרת הטוב" לבני אדם ולשאר הברואים, הוא על מנת שנשכיל מכך ונסגל עצמנו להכיר טובה לבורא העולם על כל הטוב שנתן לנו. ואז נתבונן בדעתינו, שאם לאדם אנו מכירים טובה, שכל מה שעושה עושה למען עצמו. כל שכן לבורא יתברך שכל מה שעושה עושה למעננו**. ומטעם זה אמר (משלי פרק יז פסוק יג): "מֵשִׁיב רָעָה תַּחַת טוֹבָה לֹא־תָמִישׁ תָּמוּשׁ רָעָה מְבֵיתוֹ". **והשתדלו אותם רבותינו השלימים לצוות על הכרת הטוב, על מנת להכשיר את המידות של האדם.**

ולכן אין כאן שום קושיה. הכרת הטוב זה דבר אחד, ולעבוד אדם או כל דבר אחראו לחשוב שיש שם כח אחר חוץ ממנו זה דבר שני. ובדיוק כמו ענין עין הרע שתכף נדבר בו, שכאשר אדם חושב שיש כח לשני להזיק לו בראייתו שמסתכל עליו, ואומר בפיו, "שמו לי עין הרע" על כל הפסד שיבוא לו. הרי זו מחשבת מינות בר מינן.

ולא מעט בדורינו נוהגים כן, והחמירו לעשות לפי שיבושם, ואף אני הייתי מאלו, שהולכים ל-"טקס" הוצאת עין הרע. ולא סתם נקרא זה הדבר, "טקס", שזו עבודה זרה ממש. ומדוע? כי

נתת במחשבתך והעלתה על דעתך, שיש כח רוחני מאגי ואלילי אחר שיכול לפגוע בך מלבדו יתברך. והאמת היא שאין שום דבר ושום כח מאותם שיבושים שבדו אנשים מליבם, והכל הבל ורעות רוח.

ולאמיתו של דבר, אין מי שיכול להזיק את האדם, אלא האדם הוא היחיד שמזיק את עצמו. ואם כן מה זה "עין הרע"? נקדים ונאמר, שכל ענין עין הרע, זה שמישהו נותן עיניו בך, ומקנא בך, ועושה מעשה בפועל להזיק לך. ובזה הדבר ניתנה לאדם בחירה לעשות רע, כמו שכתבנו למעלה באות ב'. ופשוט ביותר הדברים למבין. ועוד נבאר הדברים באריכות בהמשך.

"לא יהיה לך אלהים אחרים על פני"

ונאמר בתורה בעשרת הדברות (שמות פרק כ פסוק א - ד פרשת יתרו): "וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר: אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֹא־יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנָי". וכתב בספר מלמד התלמידים להחכם האיטלקי רבינו יעקב אנטולי (ספר מלמד התלמידים פרשת יתרו): "דבור שני לא יהיה לך וגו' - זה הדבור השני בא לקיים הדבור הראשון ולשמרו. והוא כולל ארבע מצות לא תעשה ממין אחד, והמין הזה הוא הרחקת השניות מכל צד [כלומר, ה' יתברך בא להרחיק את האדם מענין חלוקת הכוחות אצלו יתברך, כלומר, שלא נחשוב בדעתינו שהוא יתברך מתחלק לספירות או לפרצופים חלילה וחס, אלא הוא אחד ושמו אחד במציאות שאנו לא יודעים לצייר כיצד הוא אחד. וכמו שכתבתי במאמר "יחוד ה'" באריכות], וכבר באה מצות עשה על זה בתורה בפסוק, "שמע ישראל וגו' באמרו אחד".

וזה כפי מה שסובל הדעת כל אחד ואחד מבני אדם, כי על החכמים להרחיק השניות הרחקה אמתית, והוא שאינו גוף, ולא כח בגוף. ושהוא אחד בלא שום ענין ממשיגי הגוף. [כלומר אפילו לא בתר משל וציור באור דק. אסור בתכלית האיסור לעלות על לב דברים נבזים אלו על אלהינו יתברך].

אבל לשאר בני אדם שאינם מציירים בלבם מציאות, רק בדמות המורגש, יאמר להם שיש בעולם אלוה אחד שמושל בכל ומנהיג את הכל, והוא בלא ערך ובלא דמות, ולא ידקדקו עליו בענינים המשיגים את הגוף, כי זה היה רצון השם בתורה אחר שדברה תורה כלשון בני אדם.

ונאמר, כי המצוה הראשונה מד' מצות אלו, היא שבהיותנו עוד מאמינים שהוא נמצא ושהוא אלהינו, ושהוא עושה נפלאות [לבדו], צריך שנרחיק ממנו [יתברך] השתוף לגמרי, שלא תאמר, הואיל שאני מוצא המלאכים והגלגלים והכוכבים מושלים בעולם, אקבלם עלי לאלהים! תלמוד לומר, "לא יהיה לך אחרים", לפי שממשלתם אינה מעצמם! כמו שקדם.

ושלא תאמר קבלתם באלוה הוא שאסור, אבל מותר לתת אותם אמצעיים בין השם ובינינו. לכך נאמר, "על פני"! רוצה בו, בעוד היותכם עמי ומבקשים פני באמת, והוא שתשיגו

יחודי, אל תתנו אמצעיים ביניכם וביני, ואף על פי שהנותן אותם אמצעיים כוונתו שהממשלה לו לבדו יתעלה, אף על פי כן אסור, לפי שבדרך זה תפול התעיה, ויכשל בו הוא או אחר, **להאמין השניות**. [בלומר להאמין שהבורא יתברך ברא כח אחר המנהיג את העולם ברצונו, או שיחשוב בכך שהבורא יתברך לא מנהיג הוא לבדו את העולם, אלא חלקים ממנו מנהיגים או מלאכים חלילה וחס ממחשבות זרות אלו]. **לפיכך נראה שזה שנהגו קצת בני עמנו להחרים, ולהשביע, או לשאול בחלום בשם מלאך פלוני, או בשם מלאכים פלוני ופלוני, שהוא אסור**. [בתכלית האיסור. וכדברי הרמב"ם, שגובל הדבר בעבודה זרה ומינות גמורה לומר כן]. **גם מה שנהגו בקצת מקומות לומר** [על המלאכים] **"מכניסי רחמים הכניסו רחמים עלינו" וכו'**. [דומה קצת למנהג פיוט "שלום עליכם", הזר ליהדות הטהורה ולמסורת חז"ל]. **לא טוב המנהג ההוא. ומעשיך יקרבוך לא המלאכים, ולא זולתם ראוי לפנוע בהם** [להתפלל אליהם] **שלא יקבלם באלוה. וראיה לזה שלא מצאנו בתפלת משה רבינו, ולא בתפלת שאר הנביאים, ולא בסדר אנשי כנסת הגדולה, זכר** [לתפילה לבוחות אחרים, אלא] **רק לשם לבדו יתעלה.**

ומה שאמר יעקב, "המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים" וגו'. [בוודאי כי] **אל השם לבדו היתה התפלה ההיא. כי כן קדם לו, "האלהים הרועה אותי מעודי עד היום הזה". ר"ל** [האלהים] **השולח המלאך הגואל אותי,** [הוא יתברך] **יברך את הנערים. או רצה בו, "מלאכו הגואל אותי", ויהי המלאך במקום זה רצון השם, לא אחד מן הנבראים, כי כן בא בקצת מקומות לרצון השם מוחלט, כמו, "שלח מלאכיה וסגר פום אריותא", ולא קדם שם ספור מלאך. וכפי ענין זה שנזכר בפסוק המלאך וגו'. בא ישלח מלאכו אתך, והצליח דרכך, ורבים כמוהו. הכונה בזה שהתורה הזהירה מן השתוף, ומכל הגורם אותו, והיא המצוה הראשונה מן הדבור הזה". ע"כ. ואין צורך להוסיף על דבריו, ושפתיו ברור מללו.**

יחוד ה' יתברך - חומרת המינות

ד) ואחר כל מה שכתבנו, כעת מובן יותר, בעבור מה הביאו חז"ל בתלמוד (בבלי עבודה זרה יז.) **את המעשה עם רבי אלעזר בן דורדיא. שאם תאמר שרק בעבור זה שעשה תשובה ונתקבלה תשובתו הביאו מעשה זה, יקשה! שהרי הדבר פשוט, ומלא וגדוש, בכל התנ"ך כולו, שה' יתברך מקבל את האדם כאשר חוזר הוא בתשובה ומתוודה על חטאיו. כמו כן, מלאים דברי רבותינו בשני התלמודים, שהתשובה מצילה מכל דבר רע, ואפילו כפר כל ימיו, ועשה תשובה באחרונה, מקבל אותו הבורא יתברך בתשובה.**

ואחר העיון הטוב, נראה, כי התלמוד הביא עיקר זה המעשה לענין אחר לגמרי. ונסביה. בכדי להבין מדוע מסדר התלמוד הביא מעשה זה, עלינו לעיין במה שדיברו באותו מקום לפני כן. ובתלמוד הנזכר מבואר, כמה קשה היא ה-"מינות", ומה היא "מינות"? כל סוג של, "שיתוף", כלומר, כל מחשבה של האדם שחושב בדעתו שיש כח אחר מלבדו יתברך, זה הדבר נקרא "מינות". ולא זו בלבד, אלא מינות יקרא, גם כאשר אדם חושב שהבורא יתברך אינו אחד, או שסובר שהוא אחד, אלא שבעצמותו מתחלק לכמה. בין שחושב שהוא מתחלק לחמשה, בין שסובר שהוא מתחלק למאה, כל שחושב האדם שה' יתברך מתחלק, אפילו שמודה שבעצמותו הוא אחד, הרי זה מין.

וכדברי רבינו הטהור בפירוש המשנה (סנהדרין י' א'): "היסוד הראשון: מציאות הבורא ישתבח. והוא, לדעת שיש שם מצוי בשלימות אופני המציאות, והוא המצוי יתברך שמו, עילת ממציא מציאות כל הנמצאים, ובו על ידו קיום מציאותם, וממנו בכל עת נמשך להם הקיום שבזכותו הם חיים ... היסוד השני: אחדותו יתעלה. והוא, שזה עלת הכל, אחד! לא כאחדות המין, ולא כאחדות הסוג, ולא כדבר האחד המורכב שהוא מתחלק לאחדים רבים, ולא אחד כגוף הפשוט, שהוא אחד במספר, אבל מקבל החלוקה והפיצול עד בלי סוף. אלא הוא יתעלה אחד, אחדות שאין אחדות כמוה בשום פנים, וזה היסוד השני מורה עליו מה שנאמר, "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ... וכאשר יפקפק אדם ביסוד מאלו היסודות, הרי זה יצא מן הכלל, וכפר בעיקר, ונקרא מין, ואפיקורוס, וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנותו ולהשמידו. ועליו הוא אומר הלא משנאיך ה' אשנא וכו'". עכ"ל.

ולמדים אנו מדבריו, שאחד מן יסודות התורה הוא להאמין שהבורא יתברך הוא אחד. אמנם גם בענין זה לא נתן הרמב"ם לקורא מקום להתבלבל ולחשוב דעות מהובלות ומצחינות, וסייג והזהיר באופן מדוקדק ביותר והעלה בחכמתו:

א) "הבורא יתברך הוא יחיד ומיוחד".

ב) "אינו אחד כאחדות המין". בכדי להבין דבר זה, נקדים לצורך הדוגמא: פרי עץ שנקרא, "תפוז" - כאשר אדם קונה תפוז בודד, הוא אמנם נקרא "תפוז אחד", אבל לאמיתו של דבר, הוא מכיל בתוכו הרבה פלחים, כלומר זה המין של פרי התפוז, אפילו שהוא נקרא יחיד, בכל זאת הוא מכיל בתוך אחדותו, סוגים שונים של רכיבים המרכיבים את הפרי ועושים אותו לאחד. ומוסכם וברור לכל בר דעת, שאם יחסר חלק אחד מן הסוגים שיש בתוך התפוז, התפוז יהיה חסר ולא שלם, ועתיד להתרקב. כי עצם אחדותו וקיומו של התפוז הוא בשלימות חלקיו. ולא זו בלבד, אלא ההגעה לעצם הפרי עצמו גובל בניקוי וקילוף הקליפות, מה שמורה שצריך לעשות פעולות על מנת להנות מן המובחר שבאחדותו.

וזו כוונתו של רבינו, שהסביר, שחלילה, לא תעלה על דעתך שה' יתברך הוא אמנם יחיד ממינו ואין כמוהו, אבל מכיל בעצמותו סוגים רבים המרכיבים אותו למה שהוא "אחד". כלומר שבעצם קיומו יש סוגים או חילוקים העושים אותו למה שהוא. וחלילה לנו מלומר כן על הבורא יתעלה שמו.

ומדוע? מכיון שמי שסובר כן, סובר שקיום אחדותו הוא בגלל שלימות כל פרטיו, כלומר שבכדי להיות אחד מושלם, הוא זקוק לפרטים המרכיבים אותו, ובלתי חלק אחד מן הפרטים הללו, אינו שלם, או שדבר אחר מכריחו למה שהוא.

וכל הסובר כן, חירף וגידף את ה' יתברך. שהרי לפי דעתו, מכל מקום יוצא שה' יתברך הוא לא אחד! כי אם הוא משפיע את שפעו לחלק מחלקיו, זה אומר שבצד מה חלק מן חלקיו הוא זה המשפיע לאחר, אז אין זו אחדות שלימה בוודאי. ואע"פ שיטען הטוען שהוא אחד ואינו

כופר ביסוד זה, אין זה מעלה ולא מוריד, כל זמן שבפועל סובר דעות מזוהמות אלו. וגם החזיר אומר, "**כשר אני**"! וכי זה עושה אותו לכשר? לא!

ולכן אל תתפלא אם תמצא ותראה המון ספרים שהלכו בשיטה מהובלת זו, כלומר שחילקו את הבורא לגורמים, כפי שנראה בהמשך. ואף נסמכו, למדו, ואמרו, שגם הרמב"ם לא יחלוק ביסודותיו על ענין זה שאמרו, ומסכים גם הרמב"ם לדעתם וכו' וכו'. ומדוע עשו כן אותם מחברים? על מנת שהקורא התמים, כאשר יקרא את דבריהם, לא יאמר, "אבל זה חולק על יסודות התורה שהרמב"ם כתב"! או יאמר, "זה חולק על המסורת וכו'", הם ידעו מכך היטב, כלומר, הם ידעו שבדבריהם יש תמיהה גדולה מאוד, ודבריהם קרובים לכפירה מאוד באחדות הבורא, ולכן היו מוכרחים לומר לקורא, "**אל דאגה, ראינו את הרמב"ם, ולא רק שזה לא חולק על יסודותיו, אלא אנו גם אומרים לך שזה יסתדר על פיו**", ואז הקורא הפתי יאמר, "אבל הוא הסביר את הרמב"ם".

והחכם יענה, "**לא**"! הוא לא הסביר את הרמב"ם! הוא עיוות אותו בהמצאות ותוחלת שווא! וליתר דיוק, הרמב"ם הוא הפך להיות הכלי שלהם להחדרת האיוולת, ומדוע? מכיון שהרמב"ם היה זה שעמד בפרץ והסיר את כל הדרכים והדעות המביאות למינות, וכאשר הם ישתמשו בדבריו, הקורא מיד משתבנע שוודאי הרמב"ם לא דיבר עליהם! ועשו כן בערמומיות גדולה, אבל האיש בעל השכל יעלה מיד על ערמתם ותחבולתם הרעה.

ולכן, אחדות הבורא יתברך שמו, אינו אחדות שבעצמותו יש כמה סוגים שונים. אלא ודאי כי הוא יחיד באופן שאין בשכלנו להבין כלל וכלל, וכל מי שניסה רק להסביר כיצד הוא אחד ואיך הוא מורכב "**באמת**", נטה מן השכל הישר, הרס, קלקל והשחית מאוד את יחוד ה'.

ודברים אלו דומים למה ששגו בו רבים וטעו והטעו רבים מעם ישראל, בין במזיד, בין בשוגג - והוא ענין ה-"**ספירות**", **שלא דיברו בעניינים אלו רבותינו בעלי התלמוד ולא בעלי המשנה**. וענין זה הוכנס והובא לראשונה כ-300 שנה לאחר חתימת התלמוד, בערך במאה השתים עשרה למניינם. ומה היא ה-"**ספירה**"? סְפִירָה היא מושג יסודי בעולמה של זרם אחד נברי, המתאר רובד בהופעת האלוהות בעולם הגשמי.

ויש המתרצים דבר זה בכדי לא להצטייר ככופרים, **שאלו העשר ספירות, הם לא חלק מן ה' יתברך ממש, אלא הם מקורות שפע שדרכם ה' יתברך פועל בעולם**. כלומר, לא מספיק שהם אומרים שה' משפיע שפעו דרך גורמים דמיונים. לא מספיק שהם אומרים דבר שלא התקבל במסורת! אלא הם סוברים שהם יודעים כיצד ה' יתברך מנהל את עולמו בדיוק. שהרי, אם הם אומרים שה' יתברך באחדותו מחולק\מביא\משתלשל\מעביר, דרך עשר ספירות. נמצא שיודעים הנהגתו יתברך ממש. וזו כפירה מוחלטת להאמין שמישהו מבני אדם יודע דרכי ה' כמות שהם.

שכן כתב רבינו הטהור (הלכות יסודי התורה פרק ב הלכה ח): "**וכל הצורות** [המלאכים] **האלו חיים**

ומכירין את הבורא ויודעים אותו דעה גדולה עד למאד [יותר מבני האדם כולם], כל צורה וצורה לפי מעלתה לא לפי גודלה, אפילו מעלה הראשונה [הקרובה ביותר להשגת ה'], אינה יכולה להשיג אמתת הבורא [הנהגתו ודרכיו השלימות] כמו שהוא, אלא דעתה קצרה להשיג ולידע. אבל משגת ויודעת יותר ממה שמשגת ויודעת צורה שלמטה ממנה, וכן כל מעלה ומעלה עד מעלה עשירית גם היא יודעת הבורא, [ויודעת] דעה שאין כח בני האדם המחוברים מגולם וצורה יכול להשיג ולידע כמותה, והכל אינן יודעין הבורא כמו שהוא יודע עצמו". ע"כ.

והנה מתוך דברי רבינו אתה למד, שאפילו המלאכים שהם הכי קרובים בהשגתם אל ידיעת ה', גם הם לא יודעים את הנהגתו ודרכיו השלימות, כמו שהוא יתברך יודע את עצמו, כל שכן בני אדם, שאין להם אחיזה ולא חלק, ולא רשות לדבר ולנסות לומר שיודעים את הנהגתו יתברך. כל שכן שלא לסבור שה' יתברך מביא את שפעו דרך גורמים בעצמותו, שבכך נמצא שאין יחודו שלם חלילה. ועל זה אמר בתורה והזהיר (דברים פרק יח פסוק יג פרשת שופטים): "תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ".

ולכן אין הם יכולים לטעון ולומר, "גם אנו מודים שאנו לא יודעים ממש הכל, אלא רק משערים כן", הנה וודאי דברים אלו בטלים הם מכמה פנים. האחד, אם אינכם יודעים דבר בדיוקו, אסור היה לכם לגשת ולומר דבר שאינו מבורר לאמיתו. וזה כמו שלא יתברר לדיין ענין הדין במלואו ובכל זאת יפסוק הדין. כל שכן כאשר מדובר בענינים הרגישים הללו שמביאים מינות וכפירה בבורא יתברך. והשנית, שהרי בתפילתם, בתורתם, ובעשיית המצוות, מכוונים הם כוונות לאחד מן הספירות, בכדי שמשם ירד השפע לעולם. ואם היו מסופקים באמת בהנהגתו ומעלים בדעתם שאינם יודעים בדיוק הנהגתו, אסור היה להם לעשות כן, כי יתכן ויהיו מקלקלים. וכל זה יורה לך, שהם היו בטוחים שהגיעו להבנת ה' יתברך, ושהוא יתברך מנהיג את עולמו על ידי הספירות הללו. ונמצא בכך כפירה ביסודות התורה. ובכך שנו, ועשו את ה' יתברך לזקוק ותלוי בגורם מסויים על מנת לנהל את עולמו שבראו. וזה הוא חירוף וגידוף חמור מאוד כלפי הבורא יתברך שמו.

וזה כמו שהטוען יטען, שה' יתברך הביא את השמש ואת הירח בשביל שדרכם יבוא השפע לעולם! וזה בעצם אחת הטענות המהובלות של אחד מן האנשים שדנו עמו בנושא הספירות, והוא באיוולתו ניסה לתרץ ולומר, שהספירות דומות לשמש ולירח ולכוכבים וכו', שדרכם ה' יתברך מנהל את העולם. כמה טענה זו היא קלושה, כמה היא מלאה בזוהמה של מינות וחירוף כלפי הבורא יתעלה שמו.

וכעת אשאל אותו שאלה, האם כשאביך שם אצלך מנורה בבית, האם תעלה על דעתך שזו המנורה היא גם אמצעי להביא לך מזון, בריאות, צמחים וכו'? כלומר להוליד לך מן המנורה הזו צמחים ומזון? ודאי שלא! השמש היא אמצעי שנברא לתת אור לעולם, ולא להשפיע ממנה שפע! ולכן נקראת "שמש", מלשון שימוש, שמשמשת את יושבי העולם. וגם היא זקוקה לבורא שבראה. כי גם המנורה בבית עם כל חשיבותה, לא מסוגלת להאיר, אם לא יהיה בה זרם חשמלי!

ואם תקשה ותאמר שיש קצת שוני, בכל זאת ה' יתברך נתן בכוח השמש ואורה להועיל לגדילה של הצמחים וכו'. זו גם מחשבת טעות, כי ביד השמש אין כח לכלום ושום דבר, לא להועיל לצמחים ולא לגרום לייבושם. אלא הכל הוא בגזירת ה' יתברך. ועל זה באו עשרות פסוקים המתארים ענין זה.

כמו שאמר (דברים פרק יא פסוק יז פרשת עקב): "וְחָרָה אַף־יְהוָה בָּכֶם וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נֹתֵן לָכֶם". ומה פירוש ועצר את השמים? אפילו יש בעננים מלא מים, לא יורדים אלא רק בגזירתו יתברך. וכ"כ בתרגום ירושלמי, "ויתחזק רוגזו של יי בכם ויאחז את ענני השמים שלא יורידו מטר והארץ לא תתן יבולה ותאבדו במהרה מעל הארץ המשובחת שיי נותן לכם". ומה פירוש ויאחז את ענני השמים? אף שמלאים מים וטבעם מוטבע לעשות כן. הנה כאשר חורה אף ה', עוצר את המים שבתוך השמים.

ולכן, לא באה השמש, ולא בא הירח, אלא בשביל האדם, כלומר, שיתבונן וישכיל על עוצם גדולת הבורא. ולא שהבורא זקוק לשמש בשביל שיהיה אור בעולם חלילה! אלא כל זה בשביל שהאדם יכיר את הבורא על ידי ברואיו הנפלאים העצומים והגדולים, ועל ידי זה יתמלא ליבו אהבה אליו יתברך וירא ממנו. וכה דברי רבינו הטהור במשנה תורה (רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ב הלכה א - ב): "האל הנכבד והנורא הזה, מצוה לאהבו וליראה אותו, שנאמר, "ואהבת את ה' אלהיך", ונאמר, "את ה' אלהיך תירא". והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? **בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול.** כמו שאמר דוד, "צמאה נפשי לאלהים לאל חי".

וכשמחשב בדברים האלו עצמן, מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות, כמו שאמר דוד, "כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך מה אנוש כי תזכרנו", ולפי הדברים האלו אני מבאר כללים גדולים ממעשה רבון העולמים כדי שיהיו פתח למבין לאהוב את השם, כמו שאמרו חכמים בענין אהבה שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם". ע"כ.

ונמצאת למד, שכל בריותיו יתברך הם לא אמצעי להעביר השפע, כי הוא השופט, הדיין, המביא לבדו ביחודו! וכל הענינים שיש בעולם, הם ללימוד מוסר ויראה, והכל בהנהגה של אל דעות המבין יותר מכל מבין. ולפני שנמשיך, דע כי בעלי הספירות הללו, סוברים ומתרצים, שהאל הוא אינסופי ובלתי מושג. אך למרות זאת ניתן לנסות להבין את הצורות בהן הוא מתגלה בעולם ו-"המדות שהבורא פועל בהם פעולותיו". **ולפי דעתם, ישנן רמות ואיכויות שונות של התגלויות שה' מתגלה בהם. הספירות ממחישות כיצד הולך ומתגלה ה', כך שספירה נמוכה יותר מייצגת התגלות מוחשית וגשמית יותר.** [משמע ה' יתברך לפי דעתם בצד מה גם מתגשם חלילה וחס.].

במקומות רבים מתוארות הספירות כמעין "צינורות" המחברים בין עולמנו לבין האל, ודרכם עובר מה שנקרא - "שפע האלוקי", "האורות", הברכה שמשפיע האל על העולם. בהקשר זה מתואר אדם ש-"מבין" בעניינים אלו, כאדם המתקן את החיבורים בין הספירות, ובכך מאפשר אותו אדם לשפע, לרדת לעולמנו בצורה חלקה ובעוצמה גדולה יותר.

ונראה לי שמדיעות הספירות והדומה להן, באו לעולם ענין "הקמיעות". שחושבים בדעתם שאם יכתבו שם כלשהו, יעזרו לבורא להביא שפע לעולם, או יגרמו לו יתברך, שיביא שפע או בריאות על איש מסויים. פשוט סכלות לשמה!

וכמו שכתב רבינו הטהור במורה (קאפח עמוד קנח): "אבל כאשר תתבונן בעצמותו מעורטלת ומופשטת מכל פעולה, לא יהיה לו שם נגזר כלל. אלא שם מיוחד [רק על מנת] להורות על עצמותו. ואין אצלינו שם בלתי נגזר כי אם זה. והוא "יהוה" שהוא שם המפורש בסתם, [ו]אל תחשוב זולת זה. ואל יעלו על לבך הזיות [של אותם] כותבי קמיעות, ומה שתשמע מהם [דמיונות והבלים], או תמצא בספריהם הטפשיים, שמות ["קודש" לפי דעתם המשובשת, כגון "דיקרנוסא" - "פאי", וכל השיבושים הללו], שהם מצרפים אותם [כמו ההזיות שכתובות בכמה ספרים], ש[לפי האמת] אינם מורים על שום ענין כלל. וקוראים אותם [בדעתם המשובשת] "שמות", ומדמים שהם צריכים קדושה וטהרה, וש[אותם שמות] עושים נפלאות [חלילה וחס]. כל הדברים הללו, [הם הזיות ו]ספורים שאין ראוי לאדם שלם [וחכם בעל שכל] לשומעם, כל שכן לסבור אותם. ולא יקרא שם המפורש בשום אופן, זולת [מלבד] זה השם [יהוה] בן ארבע אותיות". ע"כ.

והמובן מדבריו, שאין בענין הקמיעות הארורים שום כח לשום דבר. כי אין "שמות קודש" או "שמות קדושים" נוספים חוץ מן אותם ז' שמותיו של הבורא יתברך. ושם בן יב' - ושם בן מב' נעלם מאתנו. לכן כל מי שכתב, חשב, שישנם שמות קודש אחרים מלבד שמותיו יתברך, הרי שמדובר בהזיות קשות שנכנסו לתוך דת ישראל, והרסו כל פינה טובה!

והנה אחרים מצאו צורה אחרת לתאר את הספירות המדומיינות, והסבירו שהם כמעין תכונות אופי של האלוהות, המתארות את התנהגות האל כלפינו. עד כאן הסבר קצר בענין הספירות החדשות שהחריבו והמיתו את עם ישראל, אשר לא ידעום אבותינו הטהורים.

ולאמיתו של דבר, כל הקורא ענינים אלו ומבין מה כתוב כאן, דברים אלו אמורים לעורר בו בחילה ושנאה נוראה, על החירוף והגידוף שנעשה כאן כלפי האל ברוך הוא. ולא מספיק שכתבו וסברו דברים שאין עליהם מסורת מבעלי התלמוד ולא מהמשנה, אלא ירדו לשפל המדרגה שצמצמו את השפעת הבורא דרך צינורות השקיה מדומיינים שבדו מליבם. ואז ברור הדבר, אם יש צינורות השקיה, אז אפשר לגרום גם לתקן את הצינורות, ובכך לעזור לבורא לאפשר לו להוריד השפע לעולם. וכנראה שמדעות אלו נולדו ענין התיקונים, השבעות, מיסטיקה, מאגיה, פאגניות, וכל הדומה לזה מן הדברים הזרים הללו.

וכמו שראינו, יש גם מי שסבר שהספירות הם תכונות אופי של אלוהות. כלומר, שה' יתברך מתחלק לתכונות אופי בתוך אחדותו. וזו מחשבה זרה מאוד כלפי הבורא יתברך, על פי מה שלימדנו רבינו הטהור הרמב"ם בפירוש המשנה (מסכת סנהדרין פרק י משנה א): "היסוד הראשון - מציאות הבורא ישתבח. והוא, ש[נדע בדעתינו ונחתום בליבנו, כי] יש שם מצוי בשלמות אופני המציאות, והוא עלת מציאות כל הנמצאים, ובו קיום מציאותם, וממנו נמשך להם הקיום. ואילו [חלילה] נתאר סילוק מציאותו, [נדע בהחלט] כי אז בטלה מציאות כל נמצא, ולא ישארו קיימים במציאות. ו[אמנם], אלו נתאר סילוק כל הנמצאים זולתו, כי אז [ודאי] לא תבטל מציאותו יתעלה, ולא תחסר.

כי הוא יתעלה בלתי זקוק במציאותו לזולתו [לאף אחד], וכל מה שזולתו מן השכלים, כלומר המלאכים וגרמי הגלגלים ומה שלמטה מהן, הכל זקוק במציאותו אליו. וזה יסוד הראשון, הוא אשר מורה עליו דיבור [שאמר] (שמות פרק כ פסוק ב פרשת יתרו): "אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֹא־יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנָי". ע"כ. ואם תאמר כדעת סוברי הספירות ודומיהן, נמצא שהבורא בצד מה זקוק לאיש מאנשיו הנמצאים בעולם, על מנת לעזור לו יתברך להוריד את שפעו. וזו כפירה גמורה ביסוד התורה הראשון!

עוד ידוע לכל כי ה' יתברך יתעלה שמו, אינו גוף ואינו דמות הגוף. וכל מי שמעלה בדעתו שה' יתברך הוא גוף או מדמה אותו לגוף, הרי הוא מין ומכעיס לפניו יתברך, ויותר גרוע מעובד עבודה זרה. אמנם מה שברור לנו היום, לאחר שמעיינים היטב בדברים, ועוסקים ביסודות התורה, ודאי שמבינים שמדובר כאן בדעות זרות הסותרות יסודות התורה, ולצערנו ראינו שהיו חכמים, אשר שגו בדבר ונמשכו אחר דעות שקיבלו מקודמיהם, אשר באמת וכבר הוכחנו, שאין להם יסוד כלל בתורתנו הקדושה, ולהיפך הם סותרים לגמרי אתהיסודות האמיתיים.

וכבר כתב וביאר רבינו (הלכות תשובה פרק ג הלכה ז): "חמשה הן הנקראים מינים: האומר שאין שם אלוה ואין לעולם מנהיג, והאומר שיש שם מנהיג אבל הן שנים או יותר, והאומר שיש שם רבון אחד אבל שהוא גוף ובעל תמונה, וכן האומר שאינו לבדו הראשון וצור לכל, וכן העובד כוכב או מזל וזולתו כדי להיות מליץ בינו ובין רבון העולמים. כל אחד מחמשה אלו הוא מין". עכ"ל.

וכתב ר' אברהם בן דוד מפושקירה בהשגותיו על הרמב"ם, "ולמה קרא לזה מין? וכמה [מרבותינו שהיו] גדולים וטובים ממנו, הלכו בזו המחשבה, לפי מה שראו במקראות, ויותר ממה שראו בדברי האגדות המשבשות את הדעות". עכ"ל. ובעצם בהשגה זו, מלבד זלזולו של הראב"ד במעלת הרמב"ם, עוד מגלה לנו הראב"ד, שרבותיו ככל הנראה חשבו מחשבות של מינות כלפי הבורא יתברך. שהרי כתב רבינו, שכל מי שסובר שיש לבורא יתברך יד או רגל וכיוצא בזה, עם כל גדולתו בתורה, הרי הוא מין גמור.

וכבר כתב רבינו במורה (חלק א' פרק לו): "**ואתה דע, שכל זמן שתהא בדעתך גשמות** [כלפי הבורא יתברך, שתחשוב שיש לבורא יתברך, יד, או רגל, חלילה], **או** [שתחשוב בדעתך, שיש לבורא יתברך] **מאורע ממאורעות הגוף**, [בגון: תשמיש, פריה, צרכים, עצב, נחת רוח, בכי, שמחה, דיבור, שינה, הרגשה וכו'. דע כי במחשבה זו בלבד], **הנך מקנא ומכעיס, וקודח אש חמה, ושונא ואויב וצר**, [והינך] **יותר חמור מעובד עבודה זרה בהרבה.**

ואם יעלה בדעתך שיש ללמד זכות על מאמיני הגשמות בשל היותו חונך כך, **או** מחמת סכלותו וקוצר השגתו, כך ראוי לך להיות בדעה [זו] ב[מי ש]עובד עבודה זרה, מפני שאינו **עובד** [עבודה זרה] **אלא** [רק] מחמת סכלות **או** חנוך, מנהג אבותיהם בידיהם". עכ"ל. **ותשובה זו במורה מופנית ישירות לדעות ואנשים הסוברים ושעתידים לסבור כמו הראב"ד ודומיו, ולמדים אנו מתוך ביאורו של רבינו, שאין התנצלות ואין כף זכות על רבותיו של הראב"ד, שחשבו בדעתם שיש לבורא יתברך יד או רגל חלילה.**

והנה כבר כתב רבינו בסוף משנה זו, במי שכופר ביסודות ברורים אלו וז"ל: "וכאשר יהיו קיימים לאדם כל היסודות הללו ואמונתו בהם אמתית, הרי הוא נכנס בכלל ישראל, וחובה לאהבו ולחמול עליו וכל מה שצוה ה' אותנו זה על זה מן האהבה והאחוה, ואפילו עשה מה שיכול להיות מן העבירות מחמת תאותו והתגברות יצרו הרע, הרי הוא נענש לפי גודל מריו ויש לו חלק, והוא מפושעי ישראל. **וכאשר יפקפק אדם ביסוד מאלו היסודות הרי זה יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנותו ולהשמידו ועליו הוא אומר הלא משנאיך ה' אשנא וכו'**". עכ"ל. כלומר, **האמנה באמונות זרות, נטישת המסורת היהודית, היא יותר גרועה מעבירות שעושים בני אדם ביום יום מדרך התאווה!**

ויוצא שכל מי שסבר שעשר הספירות הם תכונות אופי של הבורא יתברך, **הרי הוא יותר גרוע מן העובד עבודה זרה, מכיון שייחס לה' יתברך מאורע ממאורעות הגוף.** וזה מה שלימדנו רבינו בכל אלה, שהבורא לא מתחלק כאחדות המין, וכל מי שסובר כן הרי הוא רשע מרושע וחובה להשמידו.

ג) "**לא כאחדות הסוג**". כלומר, שלא תעלה על דעתך שה' יתברך הוא אמנם יחיד, אבל מתחלק הוא לכמה פרטים השונים אחד מן השני, והם המרכיבים את אחדותו להיות אחד. וגם זו דעה מצחינה ותועבה לחשוב כלפי ה' יתברך.

ואם תשאל, מה ההבדל בין מחשבת "**אחדות המין**", למחשבת -"**אחדות הסוג**" כלפי הבורא? נענה לך כך: **הסובר שהבורא יתברך הוא יחיד, אמנם אחדותו היא כאחדות המין, עדיין טענתו שהבורא הוא ממין אחד**, רק שמחולק בתוך מינו האחד, לפרטים שונים המרכיבים אותו להיות אחד מושלם, וכמו שכתבנו לעיל, כלומר שמורכב מתכונות אופי כפי שטוענים ומנאצים כלפי ה' אותם הסוברים כן. או כפי שסוברים שה' יתברך מעביר את שפעו דרך גורמים שבעצמותו חלילה, ובכך מכריחים הם דבר כלפי דבר בעצמותו של הבורא, ונתעבים הם כלפי הבורא.

בכל אופן, כל אלו הסוברים כן הם נכללים כמי שחושבים את האל יתברך "כאחדות המין". **אמנם**, "**אחדות הסוג**", כל הסובר כן, טוען שהבורא אמנם הוא אחד, אבל מורכב מסוגים שונים בעצמותו. כמו שטוענים ממשיכי דרכם של הספירות, כי כתבו וסברו שהבורא מורכב גם מפרצופים שונים, ומתחלק בעצמותו לזכר ונקבה חלילה וחס. אע"פ שגם הם מודים שה' יתברך הוא אחד! אבל זה מה שנקרא "**אחדות הסוג**".

ה' אחד! לא זכר ולא נקבה ולא מוליד

ונאמר בתורה (דברים פרק לב פסוק טז - כב פרשת האזינו): "**יַקְנִאֻהוּ בְּזָרִים בְּתוֹעֲבֹת יַכְעִיסֻהוּ: יִזְבְּחוּ לַשֵּׁדִים לֹא אֱלֹהַּ אֱלֹהִים לֹא יְדָעוּם חֲדָשִׁים מִקָּרֹב בָּאוּ לֹא שְׂעָרוּם אֲבֹתֵיכֶם: צוּר יְלָדְךָ תֶּשִׁי וַתִּשְׁכַּח אֵל מְחֹלְלֶךָ: וַיַּרְא יְהוָה וַיִּנְאָץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו: וַיֹּאמֶר אַסְתִּירָה פָנַי מֵהֶם אֶרְאֶה מָּה אַחֲרִיתָם כִּי דוֹר תַּהְפֻּכֹת הֵמָּה בָנִים לֹא־אֵמֶן בָּם: הֵם קְנָאוּנִי בְלֹא־אֵל כִּעֲסוּנִי בְּהַבְלֵיהֶם וַאֲנִי אַקְנִיאֵם בְּלֹא־עָם בְּגוֹי נָבָל אַכְעִיסֵם: כִּי־אֵשׁ קָדְחָה בְאַפִּי וַתִּיקַד עַד־שְׁאוֹל תַּחְתִּית וַתֹּאכַל אֶרֶץ וְיבֻלָהּ וַתְּלַהֵט מוֹסְדֵי הָרִים**".

וכל זה הענין מדבר על עניני עבודה זרה ומינות. כמו שכתב התרגום ירושלמי: "הקניאו אותו בעבודה זרה בתועבותם הרגיזו לפניו". והנה נראה, כי מילים, "**צור ילדך תשי**", אפשר לפרשו לשני ענינים. שאמר להם הבורא, שכחתם מי הביאכם לעולם? כלומר, מי ברא אתכם?

אבל אפשר גם לפרשו על צד אחר לגמרי. שהתלונן הבורא, על אותם בני אדם, שהמשילו אותו וייחסו אליו אחד ממאורעות הגוף שיש לבני אדם. ולכן אמר להם, "אמרתם עלי, צור ילדך תשי"? עשיתם אותי כמי שיולד? זו המחשבה בלבד, "ותשכח אל מחוללך"! ומכיון שכך, "וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו". כי הם קנאוני בלא אל, כעסוני בהבליהם [דמיונות וכזבים שבראשם], ולכן, "אני אקניאם בלא עם בגוי נבל אכעיסם". **וכן** אמרו בספרי (ספרי דברים פרשת האזינו פיסקא שיט): "**צור ילדך תשי**" [אמרתם עלי]? **אמר להם הקב"ה, עשיתם אותי** [במחשבתכם הרעה] **כאילו** [כלומר בדמיונכם ש]-**אני זכר מבקש לילד** [וקשה עליו]? **אילו הייתה חייה יושבת על המשבר לא הייתה מצטערת? כענין שנאמר** (מלכים ב פרק יט פסוק ג): "וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה אָמַר חִזְקִיָּהוּ יוֹם־צָרָה וְתוֹכֵחָה וּנְאָצָה הַיּוֹם הַזֶּה כִּי בָאוּ בָנִים עַד־מַשְׁבֵּר וְכֹחַ אֵין לְלֵדָה". **אילו הייתה חולה ומבכירה לא הייתה מצטערת? כענין שנאמר** (ירמיהו פרק ד פסוק לא): "**כִּי קוֹל כְּחוֹלָה שָׁמַעְתִּי צָרָה כְּמַבְכִּירָה קוֹל בַּת־צִיּוֹן תִּתְיַפַּח תִּפְרֹשׂ כַּפֶּיהָ אוֹי־נָא לִי כִּי־עָיְפָה נַפְשִׁי לְהֹרְגִים**".

אילו היו שניים [תאומים] **במעיה לא הייתה מצטערת?** (בראשית פרק כה פסוק כב פרשת תולדות): "וַיִּתְרֹצְצוּ הַבָּנִים בְּקִרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם־כֵּן לָמָּה זֶּה אָנֹכִי וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת־יְהוָה". **אילו היה זכר שאין דרכו לילד ומבקש לילד לא היה צער כפול ומכופל? כענין שנאמר** (ירמיהו פרק ל פסוק ו): "שַׁאֲלוּ־נָא וּרְאוּ אִם־יֹלֵד זָכָר מַדּוּעַ רָאִיתִי כָל־גֶּבֶר יָדָיו עַל־חָלָצָיו כַּיּוֹלֵדָה וְנֶהֶפְכוּ כָל־פָּנִים לְיֵרָקוֹן". ע"כ לשון ספרי. **והנה** המובן מכאן, שהמילים "צור ילדיך תשי", הם תלונה של הבורא כלפי עם ישראל, שמשווים את הבורא ואת מידותיו לאחד ממידות וממאורעות הגופות השפלים. והתלונן הבורא ואמר, **אתה משווים אותי לזכר? כלומר, אם הזכר יהיה**

בהריון ודאי כי לא יוכל לילד, כי לא יהיה מקום הוצאה לולד. והם השוו את ה' יתברך לזכר המוליד חלילה וחס. ולכן אמר להם ה', "ותשכח אל"! כלומר, אני הבורא של כולם, אני "אל", ואין בי מאורע ממאורעות הגוף. וזה הדבר גרם שה' כעס וקדח אש של מעלה.

וכן כתב הרמב"ם על המשנה במסכת עבודה זרה (פרק ד משנה ז): "שאלו את הזקנים ברומי, אם אין רצונו בע"ז למה אינו מבטלה? אמרו להן, אילו לדבר שאין צורך לעולם בו היו עובדין, היה מבטלו, הרי הן עובדין לחמה, וללבנה, ולכוכבים, ולמזלות, יאבד עולמו מפני השוטים? אמרו להם אם כן יאבד דבר שאין צורך לעולם בו, ויניח דבר שצורך העולם בו. אמרו להן, אף אנו מחזיקין ידי עובדיהם של אלו שאומרים, תדעו שהן אלוהות, שהרי הן לא בטלו".

וכתב רבינו, "ממה שראוי שתדעהו, שהפילוסופים השלמים [בדעתם], אינם מאמינים בטליסמאות, אלא צוחקים מהם, ו[גם צוחקים] מאלה [הסכלים] החושבים שיש להן השפעה. וביאור זה יארך, ואמנם אמרתי זאת, ליודעי שרוב בני האדם [כמו בדורינו אנו], ואולי כולם, מרומים בהם תרמית גדולה מאוד, ובהרבה דברים מסוגם, ויחשבום דברים אמיתיים, ואינם כך.

עד [שלצערינו] שהטובים החסידים מאנשי תורתנו, חושבים שהם דברים אמיתיים, אלא שהם אסורים בגלל התורה בלבד. ולא ידעו שהם דברים בטלים כוזבים, שהזהירה מהם התורה, כמו שהזהירה מהשקר. [שהרי השקר הוא היפך האמת, וכמו שהשקר נקרא שקר כי אינו אמת בכלל, כל הכשפים, העבודות זרות, הקמיעות, השבעות, ספירות, פרצופים וכ' אין בהם שום דבר כלל, ואין בהם שום אמת, והכל אחיזת עיניים]. והם דברים שזכו לפרסום רב אצל האומות, ושורש זה, [אומת] ה-"צאבה", והם העמים אשר יצא אברהם אבינו מכללם, וחלק על דעותיהם הנפסדות, במה שאצר ה' בליבו מן החכמה.

והיו [הם] מגדלים את הכוכבים ומייחסים להם פעולות שאינן להם [כמו המכשפים בדורינו ובדורות עברו, שמשתמשים בכוכבים ומלאכים, וחושבים שעל ידי צירוף שמות עם זמן הכוכבים יועילו במשהו. וכן מבואר דבר זה בספרים רבים ב800 שנה האחרונות. ובאחד מהם במיוחד בר מינן], והם אשר יסדו את גזירת הכוכבים [שטענו בדעתם, שהבורא מסר את הנהגתו לכוכבים ולמזלות חלילה], והכישוף [אחיזת עיניים], והלחשים והורדת הרוחניות [כמו שסברו בעלי הספירות הנבריות, שאפשר למשוך השפע מספירה מסויימת וכו'], ושיחות הכוכבים, והשדים, והקסם, והניחוש לכל ריבוי מיניהם, ודרישת המתים, והרבה מאלה הענינים אשר שלפה התורה האמיתית חרבה עליהם וכרתה אותם, והם שורש עבודה זרה וענפה". ע"כ תוכן דבריו. עיין עוד שם.

וכל מי שמבין הדברים הנ"ך, מבין כמה היהדות נפלה תהומות, ונכנסו דעות הגוים במסוה של יהדות בתוך עם ישראל, עם צינורות השקיית שפע, ועם בירור ניצוצות וכו'. כל אלו דתות זרות שנכנסו בעם ישראל! ולזאת הסיבה, המצוה הראשונה שמונה הרמב"ם, היא זו (ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה א): "הצווי אשר צוונו להאמין האלוהות [לא מלשון ריבוי חלילה, אלא להאמין בכללות שיש שם אלוה ומנהיג]. ו[מה] הוא [ציווי זה]? שנאמין שיש שם עילה [גורם אחד] וסיבה, ו[הוא

[אחד ויחיד], **פועל לכל הנמצאות. והוא אמרו** [מאמרו] **יתברך** (שמות פרק כ פסוק ב - ד): "אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֹא־יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנָי". עכ"ל.

וכאשר תדקדק יותר, תראה כי בתחילה אמר, "אנכי ה' אלהיך". וחזר ואמר, "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני". ומדוע סיים כך? הרי אם ה' יתברך הוא האלהים, מספיק שהיה מצוה על כך ותו לא, לכאורה! **אלא נראה, שבא להזהיר אזהרה חמורה, שלא תחשוב שיש עוד אלהים אחרים חוץ ממני, כלומר, שלא תעלה על דעתך, שיש עוד אל שברא אותי חלילה, או שאני מתחלק לאיזה גורם ויש מעלה מעלי או מתחתי חלילה, או שתחשוב בדעתך שאני מתחלק לאיזה שהיא "בחינה" חלילה**, וכן על זאת הדרך. אלא אני "הויה" אלהיך, ולא יהיה לך שום "אלהים" אחרים על פני! ומה הוא "אלהים אחרים", שלא תעשה ולא תחשוב שיש ממשלה זולת ה' יתברך! ותרגם הירושלמי, "היה צווח ואומר, עמי בית ישראל לא יהיה לך אלהים אחרים חוץ ממני".

ואמרו במדרש (שמות רבה פרשה כט סימן ב): "אנכי ה' אלהיך". ונאמר, "פנים בפנים דבר ה' עמכם", אמר ר' אבדימי דמן חיפה, כ"ב אלף [מלאכים] ירדו עם הקדוש ברוך הוא לסיני, שנאמר (תהלים פרק סח פסוק יח): "רֶכֶב אֱלֹהִים רִבֹּתַיִם אַלְפֵי שִׁנְאָן אֲדֹנָי בָּם סִינַי בַּקֹּדֶשׁ". הנאים והמשובחים. יכול אף על פי שהיו רבים, דחוקים היו? תלמוד לומר, "שִׁנְאָן", שאנן והשקט. שם "אדני בם", אין כתיב ביו"ד אלא באל"ף דל"ת אדונו של כל העולם בהם, ד"א ה' בם, רבנן אמרין שמו של אלהים היה מעורב עם כל אחד ואחד מיכאל וגבריאל, **אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, לא בשביל שראיתם פנים הרבה תהיו סבורין שמא אלוהות הרבה בשמים, דעו שאני הוא ה' אחד, שנא' אנכי ה' אלהיך**". ע"כ.

והנה הסכלים מחשיבי התורה שסטו מן דרך הישר, פירשו ענין אחד בעיוות גדול ונורא. **שהרי נאמר** (בראשית פרק א פסוק כז פרשת בראשית): "וַיִּבְרָא אֱלֹהִים| אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם". וחשבו בני אדם הנוטים מדרך האמת, שהבורא יתברך חלילה וחס הינו, "זכר ונקבה". ומדוע חושבין כן? משום שנאמר, "**בצלם אלהים**". ומדמים לעצמם שהבורא יתברך פרצופו ותיקונו חלילה כמו שברא את האדם. ומכיון שיש תלמוד שבו נאמר, שאדם וחוה נבראו פרצוף יחדיו, אחד מקדימה, ואחד מאחורה, כך חושבים על ה' יתברך לא עלינו, מחשבה מעוותת זו. ודע כי זו כפירה בכל יסודות הדת. ומינות גמורה היא לחשוב כן, ואפילו רק לדמיין כן. ואפילו אם אומרים הם, שמדובר רק ב-"אורות" דקים, וכל מיני תירוצים חשוכים וטירופי הדעת למיניהם. שרק לחשוב כן על ה' יתברך, זו תועבה וסכלות גמורה שאין כמוה וכמו שכתבנו עד עתה.

והנה לשון התלמוד (בבלי ברכות סא.): "**דאמר רבי ירמיה בן אלעזר: דו פרצופין ברא הקדוש ברוך הוא באדם הראשון, שנאמר אחור וקדם צרתני**". ומזה המאמר חשבו כמה כופרים משובשים בדעתם, והכניסו ארס בליבות ישראל, והרסו את היהדות הטהורה, וסברו הם במוחם הסכל, שכשם שברא ה' יתברך את האדם [ולא הבינו שגם זה דרש ומשל] **בצורה** כזו בשני פרצופין מחוברים. כך הוא יתברך מצוי חלילה וחס. כלומר שמחובר הוא יתברך

בפרצוף זכר ונקבה חלילה וחס. ואע"פ ששמים ליבם לדבריהם, מתרצים ואומרים, שאין הדבר בגוף ממש, כי אין לו יתברך דמות הגוף, [ומה חידוש חדשתם? פשוט לכל בר דעת שהבורא יתברך אינו גוף ואינו דמות הגוף. ומי שרק חושב כן, הרי זו מחשבת מינות, וכל תירוציהם לא יעזרו להם מאומה], אבל אומרים הם, כי ה' יתברך הוא כך, רק באורות רוחניים ודקים, שאין לאדם ידע בהם.

ואני אומר, מטרתם היתה מוכנה מראש, ולא באו מילים אלו אלא על מנת להכשיר את השרץ והשקץ! ואני שואל, אם אין לאדם ידע בהם, למה כתבתם זאת? ומה זה משנה אם הדבר מתואר כגוף גשמי ממש, או שחושבים שהדברים יתכנו רק ברוחניות "דקה"? הרי לחשוב מחשבות מכוערות ונוראיות כאלו על הבורא, זה עצמו איסור. ועוד לומר אותו? תועבה ונאצה גדולה!

וכמו שאמרה תורה (דברים פרק כג פסוק י): "כִּי־תֵצֵא מַחֲנֶה עַל־אֹיְבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכֹּל דָּבָר רָע". וכתב התרגום ירושלמי, "כי תֵצאו מחנות על בעלי שׂונאיכם, ותִשמרו מִכל דבר שרע מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכת דם נקי". ומה הוא מכל דבר שרע? עבודה זרה המביאה לידי מחשבת מינות. ואמרו בתלמוד (בבלי כתובות מו.): "לכדר' פנחס בן יאיר ונשמרת מכל דבר רע - מכאן אמר ר' פנחס בן יאיר: אל יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה". ובאיזה הרהור מדובר? בתאווה של אשה! כל שכן וקל וחומר שאסור להרהר במחשבתו דברים אלו שכתבנו לעיל, הם וכיוצא בהם, על ה' יתברך חלילה. ויש יותר רע מלהרהר על ה' יתברך שהינו פרצוף של זכר ושל נקבה חלילה וחס לנו! ופשוט שדברים אלו אין ראוי לכותבם על ספר, ואפילו לא להעירם, אלא מפני הצורך אני כותב כן, על מנת לבער המינות מן הארץ.

וכתב בספר "מלמד התלמידים", לרבינו יעקב אנטולי (פרשת תרומה): "והכונה הזאת מכוונת בכל המצות, שהן לשמירת התורה, שבה תשלם צורת נפש האדם שהיא צלמו [בריאתו], שעליה נכתב בצלם אלהים. והוא שבאו להעיר עליו באמרם, "אשר יצר את האדם בצלמו". ואחר כן הרחיבו הבאור ואמרו, "בצלם דמות תבניתו". [אמרו בתלמוד (בבלי כתובות ח.) "ואשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו". כל זה על מנת] לדחות הכפירה הרעה שחשבו רבים, שעל תואר תבנית האדם, נאמר שנברא בצלמו [של הבורא] חלילה חלילה!

אבל [אלא האמת היא, כי זה הפסוק ידבר] על דמות תבניתו [של האדם הנברא] שהיא צורתו [שלו. ועליה] אמר שנברא בצלם. או רצו בו שבשכל שהוא צורת נפשו שהיא צורת גופו כלומר דמות תבניתו יצר אתו בצלמו. סוף דבר [עליך לדעת כי מילת] "תבניתו", שב אל האדם, [ו]לא אל ה' יתברך חלילה. כי שם תבנית לא הושאל לו כלל. ויש מקומות [שבעקבות כך, משנים נוסח הברכה] שאומרים בם, "בצלמו דמות תבניתו", ולא יזכירו [מילת] "בצלם" כלל. וזה מורה על פירושנו". ע"כ.

וכן כתב רבי אברהם בן הרמב"ם (בראשית פרק א פסוק כז): "ממה שמרחיק שיהיה הצלם הנרמז על הצורה הגשמית, שהרי נאמר אל הכופר המגשים הנתלה בכפירתו, בפשוטם של המקראות שלא יבין את סודם, "הנה הגשם אשר בכסילותך ובטפשותך אתה מדמה לבוראך,

אם הוא זכר הרי אין הנקבה דוגמתו, ואם היא נקבה, הרי אין הזכר דוגמתו, ואפילו אם חשבת אותו גם כן אנדרוגינוס, זכר ונקבה אין דוגמתו. לא אדם שהוא זכר בלבד, ולא חוה שהיא נקבה בלבד. יתעלה האל ממעל, למה שידמו להם הכופרים, ונעלה הוא, ממה שיציירו להם הטפשים". עכת"ל. והרי לך שכבר אז ומשכבר הימים, חשבו בני אדם המהובלים, סברות עקומות אלו על הבורא יתברך.

ד) "ולא כדבר האחד המורכב, שהוא מתחלק לאחדים רבים". הנה לאחר שהרמב"ם ביאר, שאסור לחשוב בדעתינו חלילה וחס, שה' יתברך הוא אחד, "כאחדות המין" - כלומר אינו מורכב אלא ממין אחד, אבל מכיל בפנימיותו ועצמותו פרטים נוספים המרכיבים אותו מאותו סוג המין. וכמו כן לימדנו רבינו, שאסור לחשוב חלילה, שהבורא יתעלה שמו, הוא אחד כ-"אחדות הסוג", כלומר, שהוא יתברך אחד, אבל עשוי מסוגים שונים של הרכבה, כגון תבנית פסל שהיא גוף אחד, אבל לא עשויה רק ממין אחד שהיא ברזל או נחושת, אלא כל התבנית כולה אע"פ שהיא אחת, ביסודה מורכבת מין נחושת, ברזל, חרס, זכוכית וכן על זו הדרך. זה נקרא, "אחדות הסוג", שהסובר טוען שהוא אחד, אבל מורכב מחומרים שונים בעצמותו. ובוודאי שונה זה הדבר ממחשבת אחדות המין, וכמו שביארנו לעיל. וכמובן אציין שוב, שכל החושב על ה' יתברך דברים אלו, כל זה נאצה וחירוף כלפי מעלה.

ובעת מבאר רבינו, שכמו כן, אסור לחשוב שה' יתברך הוא דומה לדבר האחד המורכב, כגון דברים שמורכבים בעולם, והם מתחלקים לאחדים רבים. כלומר, אין החילוק בפנימיות המורכב, אלא כוונת רבינו במה שכתב, "שהוא מתחלק לאחדים רבים" - הכוונה, שהוא מתפשט ומתרחב לאחדים רבים, כלומר, שמשפיע את שפעו הרב או חפצו דרך אותם החילוקים. ואע"פ שחושב שה' יתברך בעצמותו הוא אחד מורכב ואין בו חילוק בפנימיותו. בכל זאת מחשבה זו מחשבת מינות גמורה היא.

ה) "ולא אחד כגוף הפשוט, שהוא אחד במספר, אבל מקבל החלוקה והפיצול עד בלי סוף". והנה גם זו מחשבה פסולה ומינות גמורה, לחשוב שהבורא הוא אחד במספרו, כלומר בעצמותו הוא אינו מורכב כלל, ואין שני לו, אבל יש בו יכולת לקבל חלוקה ופיצול עד בלי סוף.

וזו המחשבה לכאורה היתה צריכה להיות טובה, מכיון שהוא אחד כגוף הפשוט, כלומר שלם ללא הרכבה, וגם שחלוקתו היא בלי סוף, ונמצא האל אמנם מתחלק אבל פיצולו הוא אין סוף. אלא שגם זו מחשבת מינות גמורה ונאצה גמורה כלפי הבורא יתעלה שמו.

נמצא, כל חילוק כלפי הבורא, בין בחילוק המין, בין בחילוק הסוג, בין בחילוק הרכבתו, ובין בחילוק קבלתו, כל זה וכיוצא בו נאצה גדולה וחירוף גדול כלפי ה' אלהינו האחד והיחיד. ומדוע? מכיון שהדבר פשוט, כאשר תחשוב באיזה אופן שיהיה, שזה הבורא מתחלק חלילה בכל סוג חילוק שהוא, ואפילו הפחות והנקי ביותר, ואפילו אם תאמר שזה רק לשבר את האוזן, ואפילו אם תאמר שאלו דברים שאין כוונת האומר לכך, וכל מיני תירוצים כאלו, עצם

החילוק כלפיו יתברך, הוא נאצה גדולה וחירוף גדול. וכל זה מן הסיבה, שכל מחולק אינו יכול בלתי הצד החלוק, ונמצא בדיעות כוזבות אלו, ה' יתברך מוגבל ותלוי בצד מה, או שנתן השליטה ביד חילוקו ולא ביד עצמותו.

ולכן חותם רבינו וכותב, "**אלא הוא יתעלה אחד, אחדות שאין אחדות כמוה בשום פנים**. וזה היסוד השני מורה עליו מה שנאמר, "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ... **וכאשר יפקפק אדם ביסוד מאלו היסודות, הרי זה יצא מן הכלל, וכפר בעיקר, ונקרא מין, ואפיקורוס, וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנותו ולהשמידו. ועליו הוא אומר הלא משנאיך ה' אשנא** וכו'". עכ"ל. וצריך לשים לב היטב למילותיו של הרמב"ם, כי לפי דעתי במילים אלו, הרמב"ם הרס למינים הנרצעים את כל מה שבנו וחשבו בערמתם שנים על גבי שנים.

מה בעצם כותב הרמב"ם בסוף? "**אלא הוא יתעלה אחד, אחדות שאין אחדות כמוה בשום פנים**". הרמב"ם במילים אלו ממית ומחריב את הכמרים המינים, שניסו לומר על הבורא יתברך כל מיני דברים נתעבים ורעים מכל מה שלמדנו לעיל. כי הרמב"ם בעצם מסכם במילים אלו ואומר, שלעולם ועד אין ביד אנוש להבין באמת, מה היא אחדות ה'! וכל מי שניסה לפרש, להבין, להסביר, לא השאיר את הבורא על אחדותו האמיתי, כי לאמיתו של דבר אין ביד אנוש להבין זאת! וכמו שכתבנו כבר לעיל! ואם תאמר שדברי האחד צודקים בהסברו על אחדות ה', נמצא שיש מישהו יודע כיצד אחדות ה', וזה לא ניתן להכיר ולדעת בשכל אנוש!

וכאשר אדם "**יפקפק**", כלומר, "רק יפקפק" ויהיה כמסתפק, אפילו לא יסבור כך ממש, **אלא יפקפק ביסוד זה, הרי זה יצא מן הכלל, וכפר בעיקר, ונקרא מין, ואפיקורוס, וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנותו ולהשמידו. ועליו הוא אומר הלא משנאיך ה' אשנא**. ולפיכך הרמב"ם לא מנסה לפרשן את אחדות ה' מה היא, אלא מה הוא מבאר, שהוא לא כך וכך, והוא לכך כזה וכזה. אבל הרמב"ם לא אומר לך "הוא כזה וכזה"! אלא משאיר את ה' יתברך על אחדות באופן כזה שאין ביד שכל אנוש להבין דבר זה. וכל מי שניסה לפרש טעה והמית והחריב את היהדות!

ובכדי להבין דבר זה יותר טוב. עלינו להביא מה שכתב רבינו במשנה תורה (רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק א הלכה ה - ז): "**המצוי הזה הוא אלהי העולם אדון כל הארץ, והוא המנהיג הגלגל, בכח שאין לו קץ ותכלית, בכח שאין לו הפסק, שהגלגל סובב תמיד ואי אפשר שיסוב בלא מסבב, והוא ברוך הוא המסבב אותו בלא יד ובלא גוף. וידיעת דבר זה מצות עשה, שנאמר, "אנכי ה' אלהיך", וכל המעלה על דעתו שיש שם אלוה אחר חוץ מזה, עובר בלא תעשה, שנאמר, "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני", וכופר בעיקר, שזהו העיקר הגדול שהכל תלוי בו. אלוה זה, אחד הוא, ואינו שנים** [כלומר, אינו זוג, ולא זכר ונקבה חלילה וחס], **ולא יתר על שנים. אלא אחד**. [גם באופן זה שאנו קוראים לו "אחד" תדע ותשכיל] **שאין ביחודו אחד מן האחדים הנמצאים בעולם** [כלומר, אם תחשוב בדעתך על דבר שהוא אחד, באופן הכי מצומצם שיש בבריאה, עדיין לא ידמה לאחדותו של הבורא יתברך אחדות זו, כי ה' יתברך] **לא אחד כמין שהוא כולל אחדים הרבה**. ו[הוא יתברך] **לא**

אחד כגוף שהוא נחלק למחלקות ולקצוות, אלא יחוד שאין יחוד אחר כמותו בעולם, אילו היו אלוהות הרבה היו גופין וגויות, מפני שאין הנמנים השוין במציאותן נפרדין זה מזה אלא במאורעין שיארעו בגופות והגויות, ואילו היה היוצר גוף וגוייה היה לו קץ ותכלית שאי אפשר להיות גוף שאין לו קץ, וכל שיש לגופו קץ ותכלית יש לכחו קץ וסוף, ואלהינו ברוך שמו הואיל וכחו אין לו קץ ואינו פוסק שהרי הגלגל סובב תמיד, אין כחו כח גוף, והואיל ואינו גוף לא יארעו לו מאורעות הגופות כדי שיהא נחלק ונפרד מאחר, לפיכך אי אפשר שיהיה אלא אחד, וידיעת דבר זה מצות עשה שנאמר ה' אלהינו ה' אחד". ע"כ.

ומה שכתב רבינו, "שאין כיחודו אחד מן האחדים הנמצאים בעולם". והסברנו במוסגר, "כלומר, אם תחשוב בדעתך על דבר שהוא אחד באופן הכי מצומצם שיש בבריאה, עדיין לא ידמה לאחדותו של הבורא יתברך אחדות זו". הנה נחשוב בדעתינו על גרגיר חול, בוודאי שזו אחד מן הבריאות הכי אחדות שיש בעולם. אמנם גם בזה האופן לא ניתן לחשוב בדעתינו שה' יתברך הוא אחד בצורה כזו מצומצמת. מדוע? כי גם גרגיר חול הקטן ביותר ניתן חלוקה ופיצול בצד מה.

ה' לא מורכב!

וכתב רבינו הרמב"ם (ספר מורה הנבוכים חלק א פרק נ): "**דע אתה המעיין במאמרי זה, כי ההאמנה** [האמיתית] **אינה הענין הנאמר בפה, אבל** [אלא האמנה האמיתית היא] **הענין המצוייר בנפש, כשיאמינו בו שהוא כן כמו שיצוייר. ואם יספיק לך מן הדעות האמתיות או הנחשבות אמתתם אצלך כשתספרם במאמר מבלתי שתציירם ותאמין בהם, כל שכן שתבקש מהם האמת, הוא קל מאד, כמו שתמצא רבים מן הפתאים ישמרו אמונות לא יציירו להם ענין בשום פנים.**

אבל אם מלאך לבך לעלות לזאת המדרגה העליונה מדרגת העיון, ושיתאמת לך שהשם אחד האחדות האמתית, עד שלא תמצא לו הרכבה כלל, ואין לחשוב בו שום חילוק בשום פנים, דע שאין לו יתעלה תאר עצמי בשום פנים, ולא בשום ענין, וכמו שנמנע היותו גשם, כן נמנע היותו בעל תואר עצמי. אמנם מי שהאמין שהוא אחד [אבל] בעל תארים רבים [בנון אמונת הספירות שאומרים שהוא עשרה אבל בעצמותו הוא אחד], **כבר אמר שהוא אחד במלתו, והאמינו רבים במחשבתו, וזה כמאמר הנוצרים הוא אחד אבל הוא שלשה והשלשה אחד, כן מאמר האומר הוא אחד אבל הוא בעל תארים רבים, והוא ותאריו אחד, עם הסתלק הגשמות והאמנת הפשיטות הגמורה. ע"כ.**

מה פירוש "מין" - ומי זה המין?

ו) ואחר שביארנו מה שביארנו בענין אחדות ה' יתברך. כעת נבוא למה שרציתי לבאר. והוא, שכעת קצת מובן לי, בעבור מה הביאו חז"ל בתלמוד (בבלי עבודה זרה יז.) **את המעשה עם רבי אלעזר בן דורדיא. שאם תאמר שרק בעבור זה שעשה תשובה ונתקבלה תשובתו הביאו מעשה זה, יקשה! שהרי הדבר פשוט, ומלא וגדוש, בכל התנ"ך כולו, שה' יתברך מקבל**

את האדם כאשר חוזר הוא בתשובה ומתוודה על חטאיו. כמו כן, מלאים דברי רבותינו בשני התלמודים, שהתשובה מצילה מכל דבר רע, ואפילו כפר כל ימיו, ועשה תשובה באחרונה, מקבל אותו הבורא יתברך בתשובה.

ואחר העיון הטוב, נראה, כי התלמוד הביא זה המעשה לענין אחר לגמרי. ונסביר: בכדי להבין מדוע מסדר התלמוד הביא מעשה זה, עלינו לעיין במה שדיברו באותו מקום לפני כן. ובתלמוד הנזכר מבואר, כמה קשה היא ה-"מינות", ומה היא "מינות"? כל סוג של "שיתוף", כלומר, כל מחשבה של האדם שחושב בדעתו שיש כח אחר מלבדו יתברך, זה הדבר נקרא "מינות".

ולא זו בלבד, אלא מינות יקרא, גם כאשר אדם חושב שהבורא יתברך אינו אחד, או שסובר שהוא אחד, אלא שבעצמותו מתחלק לכמה חלקים או תוארים, כפי שלמדנו לעיל. בין שחושב שהוא מתחלק לחמשה, בין שסובר שהוא מתחלק למאה, כל שחושב האדם שה' יתברך מתחלק באופן כלשהו, אפילו שמודה שבעצמותו הוא אחד, הרי זה מין גמור. וכבר ביארנו והסברנו, שגם אם יתרצו ויאמרו, "לא מדובר בחילוקים אלא באורות דקים" - "זה ברמה שהשכל לא יכול להבין" - "זה לא נקרא לחלק את ה', זה להסביר על מנת לשבר את האוזן". כל אלו וכיוצא בהם הם תירוצי שווא למתבונן בהם היטב.

ומה פירוש "מין"? כלומר, מדוע חז"ל לא מצאו שום מילה אחרת לאותם הכופרים אלא דווקא זה? ונראה כי דקדקו היטב בלשונם וקראו לכופרים הללו "מין", שפירושו "מתוך", כלומר "מבורר" - "מנוי" וכו'. כי מילת "מינין" מורה על לשון הבאה לברר ולסדר דבר מחבירו או לייחד דבר מחבירו. וכוונתי לומר, שלעולם התורה, ודברי הנביאים, או בני אדם, לא ישתמשו במילה "מין", אלא אם כן רוצים לסדר דבר מחבירו, או לייחד לעצמם דבר מחבירו.

לצורך הדוגמא, כתב רבינו הטהור (הלכות ברכות פרק ג הלכה א): "חמשה "מינין" הן [שיקראו פת], החיטין והשעורין והכוסמין ושבולת שועל ושיפון וגו'. ע"ש. ולמדים אנו בפשטות, שמילת, "מינין", או "מין", לעולם לא יבואו, אלא על מנת לברר דבר מתוך אחרים. או לברר דבר אחד מתוך עצמו. ולכן חז"ל בחכמתם הנפלאה השתמשו במונח, "מין", לכל מי שחושב שיש כח אחר מלבדו יתברך, או לכל מי שחושב שיש שני רשויות בשמים. או כל מי שחושב שהבורא מתחלק בצד מה. כי כל אלו המחשבות הבדויות והאליליות המתועבות, בהכרח מורים על היכולת המחשבתית של האדם לברר ולהוציא את המיוחד ביותר מתוך "כמה", או לתאר תיאור לאחד מתוך כמה.

כלומר, אע"פ שיסבור האדם שהבורא יתברך הוא המיוחד ביותר, אולם אם בדעתו חושב שזה האחד הוא המיוחד מתוך כמה, או חלק אחד מעצמותו הוא החלק המיוחד ביותר, זה האדם יקרא "מין" ארור, ומצוה להשמידו!

ושני רשויות שאדם חושב חלילה שבהם דברנו, אינו חייב לחשוב שמדובר רק בשני בוראים חלילה, אלא אפילו חושב שיש כח אחר מלבדו יתברך, או שיש שם למעלה צד אחר או רשות אחרת שמושלת על האדם, מה שנקרא "**סטרא אחרא**" - הרי זו מחשבת מינות לכל דבר! כל שכן אם עושה אחד מן הפעולות על מנת להשבית, לרצות, לפייס, את אותו כח המדומיין שבודה מליבו. שהרי עליו נאמר (שמות פרק כב פסוק יט פרשת משפטים): "**זֹבֵחַ לָאֱלֹהִים יָחֳרָם בִּלְתִּי לַיהוָה לְבַדּוֹ**".

וכעת מובן הדבר, מדוע חז"ל קראו לכופר באלהיו, "מין". וזה מה שבא רבינו הרמב"ם להבהיר, שהבורא יתברך לא מבורר מתוך משהו חלילה! אין לו קדמון וגם אין לו ממשיך. כלומר, שמחשבת מינות היא לחשוב, שאלהינו ישתבח שמו הוא בן של... או בריאה של... או ממשיך של... או יוצא ומשתלשל מ... או מקבל חיות מ... **שכל אלו הדברים הם מחשבת מינות גמורה ומרידה באלהינו האחד והיחיד, מפני שהוא יתברך לא זקוק ולא נצרך!**

ואפילו אם יאמר האדם שמדובר במושגים, "רוחניים דקים". וכי יעזור לו לומר דבר זה? ודאי שלא! **ולהיפך, ערמומיות גדולה לומר כן! שבכך מנסה לשכנע את הקוראים שאין כוונתו בדיוק למה שמתבוין מתחילה, ומסתיר בזה את דעתו המצחינה מטומאה ומינות, ומנסה להביא תירוץ כאילו מעיקר הדבר יש כאן קושיה.** ובאמת שתירוץ זה לא יתאים אלא לקלים מאוד שבבני אדם!

ומדוע? מכיון שלא ניתן לחשוב ההיפך לגבי הבורא יתברך שמו, כלומר, לא ניתן לחשוב שהבורא יתברך הוא גשמי בצד מה, או מחולק בצד מה. ואז לבוא לתרץ שמדובר במושגים רוחניים דקים! רצוני לומר, שאין צורך לתירוץ שמעיקרו אין אנו צריכים לו! ומכיון שאין לנו צורך בתירוץ הנתעב, ממילא בטל הדבר האמור. ועיין היטב שוב במה שכתבתי כאן והשכל. ואע"פ שבשכל אנוש אדם לא יכול להבין דבר זה, מכל מקום עליו לדעת, שאין ביכולתו לידע כל הדברים הללו בשלימות, אלא חובה על האדם להבין ולדעת, שהבורא יחיד, אין לו קדמון ואין לו ממשיך, אינו מוליד דבר מעצמותו, אינו נחלק לגורמים. אלא אחד ויחיד בשלימות שאין ביכולתינו לידע את אמיתת מציאותו יתעלה שמו.

השמדת ספרי מינות וכתיבתם על ידי המינים

ומה שכתבתי "**מצוה להשמידו**" בשם הרמב"ם. הוא הדין בענין ספריו, שכל שכתבו מין ישרף. ואם ימצא אחד מן הספרים אשר סבר כן, או העלה על דעתו המזוהמת שטויות מעין אלו, מצוה להשמיד ולכלות את ספריו הנתעבים המורדים באלהינו המיוחד האחד והיחיד ישתבח שמו לעד. ואפילו אם בספריו ימצא, חידושי תורה שיש בהם אמת, או הלכות שיש בהם אמת, ודאי שדבר זה לא מעלה ולא מוריד לעצם שריפת ספריו וזריקתם לפח האשפה.

ולכן הפליגו חז"ל ואמרו בתלמוד (בבלי גיטין מה:) "אמר רב נחמן, נקטינן: ספר תורה שכתבו מין [ישראל] - ישרף, כתבו עובד כוכבים [גוי] - יגנז". ע"ש. והנה לך, שאפילו ספר תורה שכולו

מלא בשמות ה' יתברך, ומלא בקדושה ויראה, והספר עצמו הוא הראיה על גדולתו של הבורא, בכל זאת, אם כתבו בידיו מין, ישרף! מה פירוש ישרף? ישרף כולו עם שמות ה' שבו! ומדוע? מכיון שישראל שחושב בדעתו שהבורא יתברך הוא מבורר או מחולק, הרי זו מחשבת מינות, ומה שוה התורה שיצאה ממנו? מה יאמרו הבריות כאשר יקראו בספר תורה שכתב הוא? על ידי קריאה בספרו יבואו לחשוב בדויות כמוהו. ואפילו אם תאמר שיתחזקו הקוראים מן ספר התורה הזה, אסור להשהותו! כי בסופו של דבר הם לעולם יתבוננו ויזכרו גם מי הכותב שכתב את זה הספר! ובפרט אם תהיה מעלתו גדולה אצל אחרים.

וכדברי רבינו הטהור (רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ו הלכה ח): "כתבי הקודש כולן ופירושיהן וביאוריהן אסור לשורפם או לאבדם ביד, והמאבדן ביד מכין אותו מכת מרדות, במה דברים אמורים? בכתבי הקודש שכתבם ישראל בקדושה. אבל אפיקורוס ישראל, שכתב ספר תורה, שורפין אותו עם האזכרות שבו. מפני שאינו מאמין בקדושת ה', ולא כתבו לשמו, אלא שהוא מעלה בדעתו שזה כשאר הדברים. והואיל ודעתו כן לא נתקדש ה', ומצוה לשורפו כדי שלא להניח שם לאפיקורוסים ולא למעשיהם. אבל עובד כוכבים [גוי] שכתב את השם גונזין אותו, וכן כתבי הקדש שבלו או שכתבן עובד כוכבים יגנזו". עכ"ל. ולמדים אנו מדבריו, שיש גם חשיבות גדולה לכותב. ואפילו שמדובר בספר תורה, כל שכתבו מין ישרף. כל שכן אם הכותב הוא מין, וגם מה שכתב הם דברי מינות! שחובה עלינו להשמיד ולכלות את הספרים הללו מאתנו.

ודע כי מה שכתבתי, "אין לבורא יתברך קדמון ואין לו ממשיך", אע"פ שדבר זה הוא פשוט, מכל מקום מצאתי סיוע ממה שכתוב בדניאל. ולפני שנציג הדברים, ארצה להראות לקורא כיצד הגעתי לכך. הנה לא מזמן אמרתי ודרשתי מול קהל אנשים, שלפי עניות דעתי, מכיון שאמירת קדיש היא שבח לבורא עולם, והגדלת רוממותו בעיני הבריות, כאשר נאמר הקדיש בשפה הלא מובנת לציבור האנשים, לא מופק מכך התועלת הרצויה, וכוונת הדבר לא באה על איתנה. ובפרט שגם האומרים אותה לרוב לא יודעים את פירושה, אלא קוראים אותה כאגרת.

וראשית כל נבתוב את נוסח הקדיש בלשון הקודש: "יתגדל ויתקדש שמו הגדול. בעולם שברא כרצונו, וימליך מלכותו, ויצמיח ישועתו, ויקרב משיחו, וגאל עמו. בחייכם ובימיכם, ובחיי כל בית ישראל, במהרה ובזמן קרוב, ואמרו אמן. אמן - יהי שמו הגדול מבורך, לעולם ולעולמי עולמים. יתברך, ישתבח, יתפאר, יתרומם, יתנשא, יתעלה, יתהדר, ויתהלל, שמו של הקדוש ברוך הוא. למעלה למעלה מכל הברכות והשירות, התשבחות והנחמות, האמורות בעולם, ואמרו אמן. יהי שלום רב מן השמים וחיים ושובע וישועה ונחמה ופדות ורפואה וגאולה וסליחה וכפרה ורווח והצלה לנו ולכל עם ישראל ואמרו אמן. עושה שלום במרומיו הוא ברחמיו יעשה שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ואמרו אמן". ע"כ.

ולאחר זמן מצאתי דבר מעניין בשם בנו של הרמב"ם, שכתב (המספיק לעובדי השם פרק כו על תפלת הצבור עמ' 61. - 62): "... אחר כך יאמר שליח צבור את הקדיש. וזאת, על ידי שיאמר:

"יתגדל ויתקדש שמיה רבא וכו'". וכוונת "**תחינה**" [נקט דווקא "תחינה" ולא "תיקון"] **זו**, [בכדי]**להראות** [ולפאר] **את גודל שמו יתעלה בין האומות, על ידי גילוי נסיו ונפלאותיו** [שיהיו] **בימות המלך המשיח מהרה יבוא.** [וזה] **כפי שהבטיח** [הוא] **יתעלה על ידי** [הנביא] **יחזקאל עליו השלום** (פרק לח פסוק כג): "וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדַּשְׁתִּי וְנוֹדַעְתִּי לְעֵינֵי גּוֹיִם רַבִּים וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה". **ושיזרז דבר זה ויקרבנו. ועונים האנשים "אמן", תחילה, בעת שהוא פותח, "יתגדל ויתקדש", ולבסוף, באָמרו, "ובזמן קריב" ובצוותו אותם לענות "אמן" באָמרו "ואמרו אמן". אחר כך לאחר עניית "אמן", יאמרו האנשים בגדלם את שמו יתעלה בקול הגבוה ביותר הנובע מכוונת לב כנה וההתעוררות הנפשית הגדולה ביותר: "יהא שמיה רבא מברך לעלמא ולעלמי עלמיא", כפי שאמרו ז"ל, ששכר העונה יהא שמו הגדול מבורך בכל כוחו גדול מאוד.**

ו[מה ש]**נהגו האנשים שתהא העניה בלשון "תרגום", ה**[וא משום שזה מה שהיה] **ידוע לפנים בישראל, ועל - כן לשון הקדיש, ברובה, לשון תרגום** [ולא מפני הפחד מן המלאכים חלילה או מפני ענין מאגי או מיסטי]. **ובן** [עוד טעם שתיקנו העניה בלשון תרגום, ולא התעקשו לתקנו בנוסח לשון הקודש, הוא משום] **ששבח זה** [בחלקן] **לקוח מלשון דניאל עליו השלום, האומר בלשון תרגום** (דניאל פרק ב פסוק כ): "עָנֵה דָנִיֵּאל וְאָמַר, לֶהֱוֵא שְׁמֵהּ דִּי־אֱלָהָא מְבָרַךּ מִן־עָלְמָא וְעַד־עָלְמָא, דִּי חָכְמְתָא וּגְבוּרְתָא דִּי לֵהּ־הִיא". **והשבח הזה הכתוב בדניאל** [הוא] **כללי מהרגיל הידוע. משום שכידוע אומרים: "לעלמא ולעלמי עלמיא".** [לעולם ולעולמי עולמים. ובשבח זה אין מדבר על מה שהיה, אלא על מה שיהיה]. **ואילו זה**

ובן [עוד טעם שתיקנו העניה בלשון תרגום, ולא התעקשו לתקנו בנוסח לשון הקודש, הוא משום] **ששבח זה** [בחלקן] **לקוח מלשון דניאל עליו השלום, האומר בלשון תרגום** (דניאל פרק ב פסוק כ): "עָנֵה דָנִיֵּאל וְאָמַר, לֶהֱוֵא שְׁמֵהּ דִּי־אֱלָהָא מְבָרַךּ מִן־עָלְמָא וְעַד־עָלְמָא, דִּי חָכְמְתָא וּגְבוּרְתָא דִּי לֵהּ־הִיא". **והשבח הזה הכתוב בדניאל** [הוא] **כללי מהרגיל הידוע. משום שכידוע אומרים: "לעלמא ולעלמי עלמיא".** [לעולם ולעולמי עולמים. ובשבח זה אין מדבר על מה שהיה, אלא על מה שיהיה]. **ואילו זה** [השבח שאמר דניאל], **מחייב** [את השומע להבין] **את אי הקדמות, בלא התחלה ואת הנצחיות** [שלו יתברך היא] **בלא סוף, וכזו היא גדולתו, יתעלה שמו.**

אחר כך לאחר שהאנשים עונים "אמן" אומר שליח צבור: "לעילא לעילא מכל ברכאתא ושיראתא ותושבחאתא ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן", והאנשים עונים "אמן". ומשמעות אמירה זו ברורה, והיא שכאשר הוא מגדל ומתאר ומשבח והסביר מה שמצפים מהגאולה, הוא אומר בבארו שזה בהתאם להשגתנו ויכולת התבטאותנו, שהרי גידולו יתע' נעלה מכל גידול' ותיאורו גדול מכל תיאור' ושיבוחו נכבד מכל שבח' והבטחותיו שמצפים להן, אשר בהן תושג הנחמה האמיתית, מרובות מכל מה שאומרים; ואותו הגידול שהוא יותר נכבד, אליו רומזים ובאמצעותו מתחננים ואותו מאשרים האנשים בביטוי "אמן". עכת"ל.

למדים אנו מדבריו של רבי אברהם בן הרמב"ם, שכל מה שתוקן הקדיש בלשון ארמי, הוא משום שזו היתה השפה המדוברת. ואם תשאל, מדוע בכל זאת לא התעקשו וסידרו

את נוסח הקדיש בלשון עברי שלם. מתרץ ואומר, מכיון שנהגו כמו דניאל בעומדו לפני המלך, כאשר הודה לבורא עולם, הודה לו בשפה הארמית, והיתה זו השפה שכולם מכירים ויודעים. ומכיון שדניאל רצה לרומם את ה' יתברך גם בעיני הכשדים ואומות העולם, לא רצה לומר הדברים בלשון הקודש, כי בכך יהיה מובן הדבר רק ליהודים. אבל דניאל היה נמצא בתקופה לא פשוטה לעם ישראל, כי היה זה 18 שנה לפי חורבן בין המקדש. שהיה זה באמצע מלכות יהויקים. ועד לבית השני. וכתב המצודת דוד, "ארמית - בלשון ארמי והוא לשון כשדים שכולם רגילים בו וכוונתם היה למען ישמעו כולם ואולי יבוש המלך מן העם לבקש תואנה כזאת".

בכל אופן מצינו אצל דניאל שבח עצום ששיבח בו את הבורא, שאמר, "עָנֵה דָנִיֵּאל וְאָמַר, לֶהֱוֵא שְׁמֵהּ דִּי־אֱלָהָא מְבָרַךְ מִן־עָלְמָא וְעַד־עָלְמָא, דִּי חָכְמְתָא וּגְבוּרְתָא דִּי לֵהּ־הִיא". והשבח הזה הכתוב בדניאל [הוא] כללי מהרגיל הידוע. משום שכידוע אומרים: "לעלמא ולעלמי עלמיא". [לעולם ולעולמי עולמים. ובשבח זה אין מדבר על מה שהיה, אלא על מה שיהיה]. ואילו זה [השבח שאמר דניאל], מחייב [את השומע להבין] את אי הקדמות, [שהבורא יתברך] בלא התחלה ואת הנצחיות [שלו יתברך היא] בלא סוף, וכזו היא גדולתו, יתעלה שמו". צא ותתבונן קורא נעים, כמה שיבח דניאל את הבורא, והודיע והכריז שהוא קדון לכל קדמון, לפניו לא היה ואחריו לא יהיה!

ומכיון שכך, חלילה לנו לומר, שה' יתברך מוליד, מתחלק, או שמחולק לתארים ובחינות, או, שלחלקים ממנו אנו צריכים להתפלל ולא לעצמותו חלילה וחס. שבכל אלו הדוגמאות הנתעבות מבואר יוצא, ש-או שאינו קדמון, או שאינו אחרון. וזו נאצה גדולה וחירוף מתועב כלפי הבורא יתברך. ויותר גרוע זה מכל שמד שבעולם!

טעותו של אנוש

הלא תראה טעותו של אנוש כיצד הטעה אחריו את אנשי דורו. כמו שביאר הרמב"ם (הלכות עבודה זרה פרק א הלכה א): "בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדול, ונבערה עצת חכמי אותו הדור ואנוש עצמו מן הטועים היה, וזו היתה טעותם: אמרו, הואיל והאלהים ברא כוכבים אלו, וגלגלים [שמש וירח, שלא נבראו אלא] להנהיג [בכיכול] את העולם, ונתנם במרום, וחלק להם [ה' יתברך] כבוד, והם שמשים המשמשים לפניו. [לכן] ראויין הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד, וזהו רצון האל ברוך הוא לגדל ולכבד מי שגדלו וכבדו. כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו וזהו כבודו של מלך.

כיון שעלה דבר זה על לבם התחילו לבנות לכוכבים היכלות ולהקריב להן קרבנות ולשבחם ולפארם בדברים, ולהשתחוות למולם כדי להשיג רצון הבורא בדעתם הרעה, וזה היה עיקר עבודת כוכבים, וכך היו אומרים עובדיה היודעים עיקרה, לא שהן אומרים שאין שם אלוה אלא כוכב זה, הוא שירמיהו אומר (ירמיהו פרק י פסוק ז): "מִי לֹא יָרָא אֶךָ מֶלֶךְ הַגּוֹיִם כִּי לְךָ יָאֱתָה כִּי בְכָל־חַכְמֵי הַגּוֹיִם וּבְכָל־מַלְכוּתָם מֵאֵין כָּמוֹךָ: וּבְאַחַת יִבְעֲרוּ וְיִכְסָלוּ מוּסַר הֲבָלִים עֵץ הוּא". כלומר הכל יודעים שאתה הוא לבדך, אבל טעותם וכסילותם שמדמים שזה

ההבל רצונך הוא". עכ"ל. והרי לך קורא נעים, שגם עובדי עבודה זרה מודים שה' אחד ושמו אחד, אולם בכל זאת אין זה מוציא אותם מידי טעותם, אלא כל זמן שחושבים אפילו שצריך לחלוק כבוד לכוחות אחרים שה' ברא, ועל ידי זה לעבוד לאחד מברואיו, או להתפלל לפניו, או לומר שבכל תפילותינו אנו מכוונים אל כח מסויים שה' יתברך בעצמו חלק לו כבוד, הרי זו עבודה זרה!

ומכאן סתירה למינים, שמחלקים את הבורא יתברך לגורמים, וטוענים שיש להתפלל לחלק המיוחד מחלקיו. וממה נפשך עובדי עבודה זרה הם. שאם יאמרו שאין מדובר בה' יתברך אלא בחלק שברא, נמצא עובדים ומתפללים למה שברא ולא אותו. ואם יאמרו, זה חלק מן ה', אמנם המתחלק ממנו, נמצא הם מינים גמורים נרצעים ארורים ומחרפים את הבורא יתעלה שמו. **אמנם אנוש היה טוב פי כמה מהם, כי לא כיחש וכיזב, רצוני לומר,** כשעבד את הכוכבים ואת השמש, לא אמר שזה רצון האל. אלא היה כנה עם עצמו ועם אחרים, ואמר לכולם, שכך נראה לו בדעתו שזה רצון האל, ולא שה' יתברך ציוה על כך.

וזה בדיוק ההבדל המהותי בין אנוש לבין נביאי הבעל. כמו שכתב הרמב"ם (שם הלכה ב): "ואחר שארכו הימים עמדו בבני האדם נביאי שקר [כמו בדורינו אנו], ואמרו, שהאל צוה, ואמר להם, עבדו כוכב פלוני, או כל הכוכבים, והקריבו לו ונסכו לו כך וכך, ובנו לו היכל ועשו צורתו כדי להשתחוות לו כל העם הנשים והקטנים ושאר עמי הארץ, ומודיע להם צורה שבדה מלבו ואומר, זו היא צורת הכוכב פלוני שהודיעוהו בנבואתו, והתחילו על דרך זו לעשות צורות בהיכלות ותחת האילנות ובראשי ההרים ועל הגבעות ומתקבצין ומשתחוים להם, **ואומרים לכל העם, שזו הצורה מטיבה ומריעה וראוי לעובדה וליראה ממנה, וכהניהם אומרים להם שבעבודה זו תרבו ותצליחו, ועשו כך כך ואל תעשו כך וכך, והתחילו כוזבים אחרים לעמוד ולומר שהכוכב עצמו או הגלגל או המלאך דבר עמהם,** ואמר להם, עבדוני בכך וכך, והודיע להם דרך עבודתו, ועשו כך ואל תעשו כך, ופשט דבר זה בכל העולם לעבוד את הצורות בעבודות משונות זו מזו ולהקריב להם ולהשתחוות וכו'". עכ"ל.

ומבואר דבר פלא, כל אלו ששמעו לנביאי הבעל, עובדי עבודה זרה היו, והיו בטוחים שכך הוא רצון האל ברוך הוא, ולא חשבו אפילו לרגע שעושים דבר שאינו כשורה, שהרי עובדים הם את ברואיו. אלא שנביאי הבעל היו משטים בהם ומשקרים אותם, כי אמרו בפיהם, "כך ה' ציוה". אולם אנוש לא אמר כן, אלא סבר מדעתו והודיע הדבר שזה מדעתו בלבד.

והנלמד החשוב מכל זה, שלא תחשוב בדעתך שענין עבודה זרה זה דבר רחוק מהאדם. וכן בדורינו אנו ובדורות שעברו נכנסו המון דברי מינות וכפירה בעם ישראל, ואין צריך שיהיה פסל ממש בשביל כך, או כל דמות ממשית אחרת לעבודה אלילית חלילה, אלא מספיקה המחשבה לבדה, להעלות על לב, שיש כח אחר מלבדו יתברך.בגון, המחשבה ש-"המלאכים" יכולים להועיל לאדם בכוחם או שמבקש הוא מהם דבר כאילו בכוחם לעשות ענין זה או אחר מדעתם.

ולא תתורו אחר מחשבת עבודה זרה

וכעת לאחר דברים אלו, נצטרך לעוד הקדמה אחת על מנת להסביר את ענין המעשה שהובא בתלמוד על רבי אלעזר בן דורדיא ונסדר הדברים היטב. הנה ידוע הוא מה שאמרה התורה (במדבר פרק טו פסוק לט פרשת שלח): "וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם". ורבים מן האנשים חושבים שמדובר כאן רק בראיה המדברת לענין "נשים" וכיוצא בזה, רצוני לומר, במה שאמר, "ולא תתורו וכו'".

אולם לאמיתו של דבר, לא דברה תורה אלא לענין מחשבת מינות ועבודה זרה. וכמו שאמרו **בספרי** (במדבר פרשת שלח פיסקא קטו): "**ולא תתורו אחרי לבבכם - זו מינות**. כענין שנאמר (קהלת פרק ז פסוק כו): "וּמוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת־הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־הִיא מְצוֹדִים וַחֲרָמִים לִבָּהּ אֲסוּרִים יָדֶיהָ טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים יִמָּלֵט מִמֶּנָּה וְחוֹטֶא יִלָּכֵד בָּהּ". **ואומר** (תהלים פרק סג פסוק יב): "וְהַמֶּלֶךְ יִשְׂמַח בֵּאלֹהִים יִתְהַלֵּל כָּל־הַנִּשְׁבָּע בּוֹ כִּי יִסָּכֵר פִּי דֹּבְרֵי־שָׁקֶר". ומה שאמר, "**ואחרי עיניכם**", **זו זנות ממש**, כענין **שנאמר** (שופטים פרק יד פסוק ג): "וַיֹּאמֶר לוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ הַאֵין בִּבְנוֹת אַחֶיךָ וּבְכָל־עַמִּי אִשָּׁה כִּי־אַתָּה הוֹלֵךְ לָקַחַת אִשָּׁה מִפְּלִשְׁתִּים הָעֲרֵלִים וַיֹּאמֶר שִׁמְשׁוֹן אֶל־אָבִיו אוֹתָהּ קַח־לִי כִּי־הִיא יָשְׁרָה בְעֵינָי". ומה שאמר, "**אשר אתם זונים אחריהם**", **אין "זנות" אלא עבודה זרה! כמו שאמר** (שופטים פרק ח פסוק לג): "וַיְהִי כְּ אֲשֶׁר מֵת גִּדְעוֹן וַיָּשׁוּבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי הַבְּעָלִים וַיָּשִׂימוּ לָהֶם בַּעַל בְּרִית לֵאלֹהִים". ע"כ.

ולכן קורא נעים עליך לדעת, שכל המצוות לא באו, אלא על מנת שנכיר אותו יתברך ונדבק בו, ונשמח במצוותיו, **ועל ידי זה נתרחק מן מחשבות מינות ועבודה זרה אשר אין בהם מאומה בוודאי**, כמו **שאמר** (ירמיהו פרק ב פסוק יג): "כִּי־שְׁתַּיִם רָעוֹת עָשָׂה עַמִּי אֹתִי עָזְבוּ מְקוֹר| מַיִם חַיִּים לַחְצֹב לָהֶם בֹּארוֹת בֹּארֹת נִשְׁבָּרִים אֲשֶׁר לֹא־יָכְלוּ הַמָּיִם". ולא רק שעזבו את הבורא ועשו עבירה גדולה, אלא הלכו למקום שאפילו מים אין שם.

ולפיכך, כל זמן שאדם מחובר לה' יתברך, רחוק הוא מן העבודה זרה. וכמו שהודיע ואמר (דברים פרק יא פסוק טז פרשת עקב): "הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם". אם הלב נפתה חלילה, מיד "וסרתם"! לאן סרתם? לעבוד אלהים אחרים, לעבוד מחשבות זרות, לעבוד "כוחות" אחרים וכיוצא. וכן דייק רש"י, "וסרתם - **לפרוש מן התורה, ומתוך כך ועבדתם אלהים אחרים**. שכיון שאדם פורש מן התורה, **הולך ומדבק בעבודה זרה**. וכן דוד המלך **אמר** (שמואל א פרק כו פסוק יט): "וְעַתָּה יִשְׁמַע־נָא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֶת דִּבְרֵי עַבְדּוֹ אִם־יְהוָה הֱסִיתְךָ בִּי יָרַח מִנְחָה וְאִם| בְּנֵי הָאָדָם אֲרוּרִים הֵם לִפְנֵי יְהוָה כִּי־גֵרְשׁוּנִי הַיּוֹם מֵהִסְתַּפֵּחַ בְּנַחֲלַת יְהוָה לֵאמֹר לֵךְ עֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים". עכת"ל.

וכן כל מה שאסר עלינו איסורים ה' יתברך על ידי קבלת התורה, לא מפני שהדברים מגונים חלילה, שכן בבריאת העולם ועד קבלת התורה התירם ה' יתברך, מלבד מ-ז' מצות בני נח שאסר אותם. ומפני מה אסרם בקבלת התורה? מפני חולשת הדעת שירדה לעולם.

ולכן איסורי התורה ברובם הם כגדר לסייע לנו שלא נטה אחר התאוות, כי הם יביאו אותנו למחשבת מינות ועבודה זרה חלילה. ותרגם הירושלמי, "והיה לכם למִצוה של ציצית ותִראו אותו בזמן שאתם מתעטפים בהם ביום, **ותִזכרו את כל מִצוותי ותעשׂו אותם ולא תִסטו לִטעות אחרי הִרהור לִבכם ואחרי מראה עיניכם שאתם טועים אחריהן**". והרי עיקר טעם מצות ציצית, הוא שנזכור מצוותיו ונעשה אותם, ואז לא נבוא לסטות לעבודה זרה ומחשבת מינות. ויוצא שריבוי התאווה מסיט את האדם לידי מחשבות מינות.

ומצאתי שכ"כ רבינו הטהור הרמב"ם (פירוש המשנה לרמב"ם סנהדרין י' א): "והיסוד החמישי שהוא יתעלה הוא אשר ראוי לעבדו ולרוממו ולפרסם גדולתו ומשמעתו. ואין עושין כן למה שלמטה ממנו במציאות מן המלאכים והכוכבים והגלגלים והיסודות וכל מה שהורכב מהן, לפי שכולם מוטבעים בפעולותיהם אין להם שלטון ולא בחירה אלא רצונו יתעלה, ואין עושין אותם אמצעים להגיע בהם אליו, אלא כלפיו יתעלה יכוונו המחשבות ויניחו כל מה שזולתו. **וזה היסוד החמישי הוא האזהרה על עבודה זרה, ורוב התורה באה להזהיר על זה**". והרי שגם הרמב"ם סיים וכתב, "**ורוב התורה באה להזהיר על זה**". ומה פירוש, "**ורוב התורה**"? כוונתו לומר, שרוב מצוות התורה בין האיסורים, ובין הציווים, באו להרחיק את האדם מעבודה זרה וממינות, והכל בכדי לקרב דעתו של האדם אל ה' יתברך יתעלה שמו.

מה פירוש המילה "זנות"

וכעת אחר הבנה זו, שאין "**זנות**" אלא מחשבת מינות ועבודה זרה. יש לציין שפירוש המילה, "**זנות**", הוא, "**טעות**". כלומר, "**סוטה**" מן הדרך. "**סוטה**" אחר טעותו. "**סר** מן דרך בוראו". **וכמו שנאמר** (ויקרא פרק יז פסוק ז פרשת אחרי מות): "וְלֹא־יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת־זִבְחֵיהֶם לַשְּׂעִירִם אֲשֶׁר הֵם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה־זֹּאת לָהֶם לְדֹרֹתָם".

וכתב האבן עזרא, "אשר הם זונים - כי כל מי שמבקש אותם ומאמין בהם [בדמיונו המהובל והנחות] **הוא זונה מתחת אלהיו, שיחשוב** [בדעתו] כי יש מי שייטיב או ירע חוץ מהשם הנכבד והנורא". הלא תראה כיצד סיים האבן עזרא וכתב, **שכל מי שחושב שיש כח אחר מלבדו, הרי הוא סוטה וזונה מתחת אלהיו!** וכן בענין העין הרע שנדבר בו, כל מי שחושב שיש מישהו בעולם שיכול להזיק אותו על ידי ראיה פאגנית ואלילת כעורה, הרי הוא זונה מתחת ה' יתברך, בחושבו שיש כח אחר שיכול להזיקו!

ומי הם "השעירים"? אלו "**השדים**", ולא שיש בריות רוחניות שנקראות "**שדים**" חלילה וחס, כי לא קיימים הם באמת, אלא שבדו אנשים תועים בליבם, שיש יצורים פאגנים רוחניים שמזיקים את האדם ויונקים ממנו. ולמה נקראו "**שדים**"? על שם הדמיון. כי אם תמשיך מעט את המילה הזו, יצא לך שדימ-יונות. ונקרא בכל מקום "**שדים**" - למיני היזקים. ואף בני אדם יכולים להקראות שדים, כל זמן שפעולתם היא להזיק ומחפשים את הרע והרוע. וכן ביאר רבינו הטהור במורה (ספר מורה הנבוכים חלק א פרק ז): "**ואמרו במדרש כל אותן ק"ל שנה שהיה** אדם נזוף בהם היה מוליד רוחות, ר"ל שדים, וכאשר רצהו השם הוליד בדמותו כצלמו, והוא

אמרו ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו כצלמו". ע"כ. כלומר, מסביר הרמב"ם, שלא תחשוב שאדם הראשון היה מוליד רוחות, כלומר ישויות פאנגיות אליליות בלתי נראות חלילה. כי איך יוליד אדם ויוציא מגופו דבר שאינו מוחשי? ולכן מבאר הרמב"ם שאותם רוחות שאמרו במדרש, הכוונה לשדים. ומה הם השדים? כל מי שעושה פעולות ו-"מזיק", נקרא "שד". וכך היו אותם ילדים שהוליד אדם הראשון, שהיו מזיקים, ועושים מעשים של היזק. ולכן "**שדים**" יכולות להיות חיות מזיקות, שדים יכולים להיות בני אדם מזיקים, וכל מקום שנאמר "שדים" - זה הוא כינוי על ההיזק אשר הורגל בטבעם. ובדיוק כמו שמילת, "**רשע**", תיפול ותבוא על מי שיש לו מיעוט זכויות. וקל להבין.

וכתב האבן עזרא, "לשעירם - הם השדים, ונקראו כן בעבור שישתער הגוף הרואה אותם. **והקרוב** [בלומר הנכון ביותר לפרש] **בעבור שיראו אותם המשוגעים כדמות שעירים**". ומה פירוש, "**משוגעים**"? "**מדמיינים**", שאין אותם באמת, אלא אנשים חושבים שהם קיימים ומעלים בדעתם שיזיקו אותם.

וכ"כ התרגום ירושלמי, "ולא יזבחו שוב את זִבחיהם **לאלילים שמשולים לשדים** שהם טועים אחריהם חקת עולם תהיה זאת להם לדורותם". ומה זה שאמר "**שמשולים לשדים**"? לא שיש באמת שדים רוחניים, אלא בני אדם חשבו שקיימים הם, ודברה תורה בלשון בני אדם. והראיה לכל זה, כי ענין זה הוא בדיוק כמו ענין "**עבודה זרה**", שהרי "**אלהים אחרים**" לא קיים באמת, כי ה' אחד ושמו אחד. ומפני מה בכל זאת קורא אותם ה' יתברך בתורתו בשם, "אלהים"? כמו שאמר (שמות פרק כ פסוק ב - ד פרשת יתרו): "אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֹא־יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנָי". ופרש רש"י, "אלהים אחרים - **שאינן אלהות! אלא אחרים עשאום אלהים עליהם, ולא יתכן לפרש אלהים אחרים זולתי, שגנאי הוא כלפי מעלה לקרותם אלהות אצלו.** דבר אחר אלהים אחרים, שהם אחרים לעובדיהם, צועקים אליהם ואינן עונין אותם, ודומה כאלו הוא אחר שאינו מכירו מעולם". עכ"ל. וכמה חשוב זה הפירוש של רש"י למרות שהינו פשוט, אלא שמלמד אותך פירושו, שדברה תורה כלשון בני אדם.

וכבר כתב הרמב"ם (הלכות עבודה זרה פרק יא הלכה טו - טז): "המכשף חייב סקילה והוא שעשה מעשה כשפים, אבל האוחז את העינים והוא שיראה שעשה והוא לא עשה לוקה מכת מרדות, מפני שלאו זה שנאמר במכשף בכלל לא ימצא בך הוא ולאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין הוא ואין לוקין עליו שנאמר מכשפה לא תחיה.

ודברים האלו כולן [בל עניני הניחוש, עוננות, כשפים, הכל] **דברי שקר וכזב הן, והם שהטעו בהן עובדי כוכבים הקדמונים לגויי הארצות כדי שינהגו אחריהן. ואין ראוי לישראל שהם חכמים מחוכמים להמשך בהבלים אלו, ולא להעלות על לב שיש תועלת בהן**, שנאמר, "כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל", ונאמר, "כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן וגו'.

כל המאמין בדברים האלו וכיוצא בהן ומחשב בלבו שהן אמת ודבר חכמה אבל התורה אסרתן אינן אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלימה, אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות שכל אלו הדברים שאסרה תורה אינם דברי חכמה אלא תהו והבל שנמשכו בהן חסרי הדעת ונטשו כל דרכי האמת בגללן, ומפני זה אמרה תורה כשהזהירה על כל אלו ההבלים תמים תהיה עם ה' אלהיך". עכ"ל. ולאחר כל ההקדמות שהבאתי כאן בעזר האל יתברך, כעת נוכל להבין מדוע הביאו חז"ל את המעשה עם רבי אלעזר בן דורדיא.

הרחק מעליה דרכך ואל תקרב אל פתח ביתה

ז) **נאמר במשלי** (פרק ה פסוק ז - ח): "וְעַתָּה בָנִים שִׁמְעוּ־לִי וְאַל־תָּסוּרוּ מֵאִמְרֵי־פִי: הַרְחֵק מֵעָלֶיהָ דַרְכֶּךָ וְאַל־תִּקְרַב אֶל־פֶּתַח בֵּיתָהּ". והתלמוד מספר (בבלי עבודה זרה טז:) "**תנו רבנן: כשנתפס רבי אליעזר** [הגדול] **למינות, העלהו לגרדום לידון. אמר לו אותו הגמון: זקן שכמותך יעסוק בדברים בטלים הללו? אמר לו: נאמן עלי הדיין. כסבור אותו הגמון: עליו הוא אומר, והוא לא אמר אלא כנגד אביו שבשמים. אמר לו: הואיל והאמנתי עליך, דימוס, פטור אתה**". ע"כ. והנה בפירוש הענין הזה יש כמה דרכים ואציג אותם כאן.

דרכו של רש"י: שמסביר, שמה שאמרו, "**כשנתפס רבי אליעזר למינות**", כלומר שמינין הכופרים בהשגחת האל ברוך הוא, הם אלו שתפסוהו להורגו, ועליהם נאמרה המילה, "**כשנתפס**", כלומר, שנתפס על ידם להריגה, העלוהו לגרדום לידון לדין מוות. ומפני מה עשו כן? **על מנת לגרום לו לעבוד עבודה זרה. והוא לא רצה.**

אמר לו הגמון, זקן שכמוך יעסוק בדברים בטלים? כלומר יעסוק בתורה? אמר לו רבי אליעזר, "**נאמן עלי הדיין**". ואותו הגמון חשב שבמילים אלו שאמר רבי אליעזר, "**נאמן עלי הדיין**", כיון הדברים כלפיו של הגמון, על מנת לשבחו ולחזק דעתו, שהתורה היא דברים בטלים. **ובאמת** רבי אליעזר לא התכוין אלא להצדיק עליו הדין בשעת מיתתו, ולהורות שמוכן הוא למות ולא לעבוד עבודה זרה, ואף אם ימיתהו ה' יתברך בכך, מצדיק עליו את הדין, כי אין מיתה בלא חטא, ובוודאי שמגיע לו זה הסבל, כי אין מיתה בלא חטא. ונשבע הגמון בעבודת אלילים ששמה, "דימוס", שישוחרר רבי אליעזר. וכך היה, שחררו את רבי אליעזר לביתו. ע"כ על פי שיטת רש"י.

דרך שניה לפרש המאמר, וכך נראה לפי עניות דעתי: "מה שאמרו חז"ל בזה המעשה, "**כשנתפס רבי אליעזר למינות**", הנה הלשון, "**כשנתפס**", לפי עניות דעתי, לא מורה על שתפסוהו לקחתו אחרים. שאם כן היה לחז"ל לומר, "**כשתפסו**", שמשמע מכך אנשים רבים לוקחים את היחיד.

אבל לשון "**כשנתפס**", מורה על רבי אליעזר עצמו, כלומר, אמרו לנו חז"ל, **שנתפס רבי אליעזר על ידי הגוים לענין של מינות.** ודע כי אין מילה כזו עוד בכל שני התלמודים,

על מנת שנוכל ללמוד ממנה לכאן. אבל כך הדברים נראים לפי עניות דעתי. וכמובן אין בפירושי זה לומר שרבי אליעזר עסק ולמד בדברי מינות חלילה. אלא שלמד דבר מה מהמינים או שמע שמועה מהם, וכן מוכח מהמשך המעשה, שהודה רבי אליעזר לרבי עקיבא, שפעם אחת למד דבר תורה אחד מן תלמידו של יש"ו הנוצרי, ואהב דברו.

והנה כאשר הגיע שמועה זו לאותם הגוים שדבריו של נוצרי מזוהם גרמו לשמח את רבי אליעזר בעניני תורה, העלוהו לגרדום לידון. וכאן המקום להעיר, וכי מקנאים הם לעבודה זרה שלהם? הרי יודעים שאין בה ממש! ולפי עניות דעתי, תמיד רצו להורגו, כי היה עומד בפרץ עליהם, אלא שידעו את כח תורתו, ואת ההגנה שה' יתברך שם עליו. אבל כאשר שמעו שכביכול מתעסק בדברי מינים, אמרו, כעת תוסר ממנו ההשגחה האלהית ונוכל לקחתו. ויתכן לומר על פי מה שיתבאר בהמשך, שזה תלמידו של יש"ו הנוצרי כאשר ראה שאהב רבי אליעזר את דבריו, הלך בעצמו, וסיפר שגדול הדור רבי אליעזר הגדול אהב את דברו, ואז ידעו שנתפס למינות.

ולכן אמר לו אותו הגמון, "זקן" שכמותך יעסוק בדברים בטלים הללו? והנה אינו מובן דברי אותו הגמון לרבי אליעזר, על פי שיטת רש"י; מה שונה "זקן" מ-"צעיר" בענין עסק התורה? ויותר מזה, תלמיד חכם ככל שמזדקן יותר, מחכים יותר! כי עבודה זרה היא סכלות, והתורה היא שכל ישר! וכן כך ראוי לאדם ללמוד יותר תורה בזקנותו מאשר בצעירותו.

רבן יוחנן למד בלבד? רבן יוחנן עבד בלבד?

ופעם אחת שאלני אחד מן האנשים: כתוב בתלמוד (תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף לא עמוד ב): "והתניא: כל שנותיו של רבן יוחנן בן זכאי מאה ועשרים שנה: ארבעים שנה עסק בפרקמטיא, ארבעים שנה למד, ארבעים שנה לימד". מוכח מכאן שרבי יוחנן לא עבד 80 שנה מחייו. איך זה מסתדר עם דבריך בשם הרמב"ם שאמרת שכל אדם ואדם חייב לעבוד לפרנסתו, ואסור לו ללמוד רק תורה בלבד!

וכתבתי לו כך: "כבר כתבתי בשם הרמב"ם שהחושך הכי גדול שבא לתורתינו הקדושה, הוא בעקבות הבנת דברי חז"ל בפשוטם של דברים ללא עמקות, עיון, והפקת לקחי מוסר וחקר כוונתם הברורה. וניתן לראות ולהמחיש את זה בעקבות שאלתך. שאם היית מתבונן ולו לרגע קט על שאלתך היית תמה.

כעת שים ליבך על דברי אלו, חייו של רבי יוחנן בן זכאי היו מאה ועשרים שנה. אם תפרש את כל הענין הזה כפשוטו מילה במילה, נצטרך לומר שמיד כאשר יצא רבן יוחנן בן זכאי מבטן עמו היה מוכר דירות, ועוסק בסחורה. וכאשר הגיע לגיל ארבעים נטש את העבודה והמלאכה לגמרי. ויותר מזה, נצטרך לומר ולהעליל על רבן יוחנן, שכל אותם ארבעים שנה של חייו לא למד תורה מעולם! וזו הזיה רעה עד מאוד. וכמו כן נצטרך לומר, שמגיל ארבעים היה אוכל חינם לפי שיטתך, ומתפרנס ומשמין מלימוד התורה, ובכך היה עובר על הלכות

מפורשות, שאסור לאדם להתפרנס מן התורה, כי איבד בכך את חיי העולם הבא וכו'. וגם נצטרך לומר, שכל אותם ארבעים שנה האחרונות של חייו, הוא רק לימד ולא למד בכלל. וזו כמובן בערות לשמה!

אולם כאשר מתבוננים בדברי התלמוד היטב מבינים היטב הדברים. כי באו רבותינו השלימים לספר בדרך אגב, כיצד ניהל בצורה מסודרת רבי יוחנן בן זכאי את חייו, ומה שכתוב שארבעים שנה עסק במלאכה, אין הכוונה שזה מה שהיה עושה בלבד. אלא באו ללמד רבותינו, שבארבעים שנות חייו הראשונות של האדם – עיקר כוחו במותניו, ובימים אלו חילק רבן יוחנן את הזמן, והיה מתעסק בסחורה וגודל בנכסים, וגם לומד תורה בד בבד.

ולאחר שהתחזק וה' הצליח אותו בעסקיו, פנה יותר ללימוד התורה, ולא שעזב את המלאכה בכלל חלילה וחס, אלא רוב חייו היה משקיע אותם בלימוד התורה ומעמיק בה, ובד בבד מנהל את עסקיו הרווחיים. וכשהגיע לגיל שמונים שנה, אז הגיע לרוב שנותיו של האדם, ונתן דעתו ללמד לאחרים. וגם אז באותו זמן היה לומד, וגם היה מכלכל את מעשיו ומלאכתו בחכמה גדולה. והרי לך קורא נעין, דוגמא למופת, כיצד אותו תלמוד עם אותם מילים שבהם ניתן להפיק: "או כסילות נוראה והחשכת מאור הדת. או לקבל שכל ישר והבנה נכונה וברורה מה רצו חז"ל הטהורים והחשובים בעלי הקבלה האמיתית ללמדנו.

ולפיכך מה שאמר הגמון לרבי אליעזר לא מובן כלל על פי רש"י. אלא ודאי כי מה שאמר, "זקן", הכוונה לתלמיד חכם המוכר בעם ישראל, ואין בכוונתו לזקנה בגיל. ולכן רמז לו, שדווקא בגלל שנתפס למינות, יכול הוא עליו בעת.

ואמר לו הגמון, "**תלמיד חכם מפורסם שכמותך יאמין בדברים של מינות, שהם בטלים לתורתכם ואמונתכם**"? אמר לו רבי אליעזר, "**נאמן עלי הדיין**", כלומר, נאמן עלי הקב"ה, שמעולם לא עסקתי בדברים של מינות! ואותו הגמון חשב שרבי אליעזר אומר עליו הדברים, ולאמיתו של דבר רבי אליעזר התכוין כלפי שמים, לומר, שמעיד עליו הדיין היחיד והוא ה' יתברך, שמעולם לא עסק בדברי מינות. ולא שיקר בכך, מפני שבהמשך המעשה מוכח, ששבח מה שלמד מתלמידו של יש"ו הנוצרי, כאשר הזכיר לו רבי עקיבא. **מיד אמר לו הגמון, הואיל ואני נאמן עליך, הרי אני נשבע בעבודת האלילים שלי שאתה פטור מן הדין**. ע"כ ביאור חלק זה המעשה על פי דרכי.

וממשיך התלמוד לספר, "כשבא לביתו, נכנסו תלמידיו אצלו לנחמו, ולא קיבל עליו תנחומין. אמר לו רבי עקיבא תלמידו: רבי, תרשיני לומר דבר אחד ממה שלימדתני? אמר לו: אמור. אמר לו: **רבי, שמא מינות בא לידך והנאך, ועליו נתפסת**?

כמובן שמחוייב אני לעצור כאן ולומר, ראו כמה חשובה היא מצות התוכחה, וכמה היה רבי עקיבא מן המוכיחים, ואפילו את רבו שאל בדרך של תוכחה ברשות. והבין רבי עקיבא, שלא יתכן שיבוא דבר כזה בחינם על רבי אליעזר הגדול, אלא אם כן שמע דבר של מינות

ולא מחה. ומכאן נלמד שפורענות חמורה ממהרת לבוא בעבור מחשבת מינות בלבה. וגזירות חמורות מגיעות בעבור עבודה זרה.

ואני יש לי לחשוב עוד יותר ולומר, שמכיון שרבי עקיבא היה ממקבלי תוכחה, זכה הוא להוכיח גם לאחרים. כמו שאמרו בתלמוד (בבלי ערכין טז:) "אמר רבי יוחנן בן נורי: רבי עקיבא מקבל תוכחה היה, שמעיד אני עלי שמים וארץ, שהרבה פעמים לקה עקיבא על ידי, שהייתי מתלונן עליו, כשהייתי רואה בו דבר גנאי, ואמרתי הדברים לפני רבן גמליאל בריבי, והיה רבן גמליאל מלקהו, כלומר מוכיחו על פניו. וכל שכן שהוסיף בי עקיבא אהבה, לקיים מה שנאמר: "אל תוכח לץ פן ישנאך, הוכח לחכם ויאהבך". ע"ש. כלומר שהמקבל תוכחה מוסיף אהבה לזה שהוכיחו, כי מבין שבא להצילו ולא בא לרעתו חלילה. ולכן זכה רבי עקיבא להוכיח את רבו, מכיון שהיה מאלו המקבלים תוכחה ומשתנים כאמור.

אמר לו רבי אליעזר: עקיבא, הזכרתני! פעם אחת הייתי מהלך בשוק העליון של ציפורי, ומצאתי אחד מתלמידי יש"ו הנוצרי, ויעקב איש כפר סכניא שמו, אמר לי, כתוב בתורתכם [ולעג בזה אותו רשע, שכביכול תורתינו הקדושה אינה תורתו] (דברים פרק כג פסוק יט פרשת כי תצא): "לֹא־תָבִיא אֶתְנַן זוֹנָה וּמְחִיר כֶּלֶב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־נֶדֶר כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ גַּם־שְׁנֵיהֶם". וכבר ביארנו שפירוש המילה, "זונה" הוא "טעות", והתכוין לומר לרבי אליעזר, שהתורה אסרה להביא אתנן או שכרו, שהוקרב לעבודה זרה, ואפילו שבעליו חזר בתשובה. וכמו שתרגם הירושלמי, "לא תביאו שכר אתנן מטעה, ותמורה של כלב, להקריב בבית המקדש של יי אלהיכם לכל נדר, כל שכן לשאר קורבנות, כי תועבה לפני יי אלהיכם גם שניהם".

ופרש רש"י, "אתנן זונה - נתן לה טלה באתננה פסול להקרבה". ומחיר כלב - החליף שה בכלב". וכל כך מאוסה עבודה זרה, עד כדי כך שהנשבע להקריב קרבן, אינו יכול להשתמש עם כסף של עבודה זרה להביא קרבנו. ודין זה הוא ברור לכל. ולכן שאל אותו אחד את רבי אליעזר, שאמנם להביאו בתור קרבן לבית המקדש אסור. אבל, מהו לעשות מכספו בית הכסא לכהן גדול? ורבי אליעזר שתק ולא אמר כלום. אמר לו אותו רשע, הרי נאמר (מיכה פרק א פסוק ז): "וְכָל־פְּסִילֶיהָ יֻכַּתּוּ וְכָל־אֶתְנַנֶּיהָ יִשָּׂרְפוּ בָאֵשׁ וְכָל־עֲצַבֶּיהָ אָשִׂים שְׁמָמָה כִּי מֵאֶתְנַן זוֹנָה קִבָּצָה וְעַד־אֶתְנַן זוֹנָה יָשׁוּבוּ". והואיל והעיד הכתוב שממקום טינופת באו ולמקום טינופת ילכו, משמע שמותר לעשות משכר אתנן של עבודה זרה כסא לכהן גדול. שזה טנופת וזה טנופת.

ומעיד רבי אליעזר על עצמו, "והנאני הדבר", כלומר, אע"פ שחידושי דופי חידש ודברי הבל בפיו של אותו רשע, בכל זאת קיבל רבי אליעזר דברי אותו רשע. והודה בפיו, שעל ידי זה נתפס למינות. וכיצד הגיע לכל זה? מעיד ואומר, ולא שמתי ליבי שעברתי על מה שכתוב בתורה (משלי פרק ה פסוק ח): "הַרְחֵק מֵעָלֶיהָ דַרְכֶּךָ וְאַל־תִּקְרַב אֶל־פֶּתַח בֵּיתָהּ". ומה פירוש, "הרחק מעליה דרכך"? זו מינות, אפילו שיש טעם בדבריהם, צריך אתה להרחיק מעליך את דרכיהם הרעים. ומה שנאמר, "ואל תקרב אל פתח ביתה - זו הרשות". ויש מי שדרש מה שאמר שלמה המלך, "הרחק מעליה דרכך", זו מינות והרשות. "ואל תקרב אל

פתח ביתה", זו פרוצה. בכל אופן בא רבי אליעזר ללמדך, אפילו שדבריהם נראים לך, אם יוצא הדבר ממקום של מינות הזהר ממנו זהירות גדולה.

והלא תראה גם בשעה שאני כותב את אלו הדברים, מתרעמים עלי כמה אינשי, איך אני מעז לומר שאין עין הרע רוחנית, וטענה בפיהם, שכמה ספרים חשובים כתבו בדבר זה וכו'. והשבתי להם, למי באתם לחדש? למי שבא משם? למי שחי את אותם דברים וליקט ואסף את דבריהם בצמאון רב. אולם כאשר התבוננתי היטב בדבר, נוכחתי לדעת שזה דבר שנולד במשך השנים ואין לו בסיס אמיתי ביהדות. זו האמת הכואבת.

ורבי אליעזר הגדול זו הראיה הכי גדולה בשבילנו, שהרי אפילו הוא, שהעיד על עצמו דברים עצומים, לא התבייש לומר שנתפס בדבר הכי חמור, ומה הוא? שקיבל חידוש של מינות. וכבר ידועה עדותו של רבי אליעזר על עצמו וגדולתו בתורה, כמו שמובא בתלמוד (בבלי סנהדרין פח.) "והתניא: כשחלה רבי אליעזר נכנסו רבי עקיבא וחביריו לבקרו. הוא יושב בקינוף שלו והן יושבין בטרקלין שלו. ואותו היום ערב שבת היה, ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפליו. נער בו ויצא בנזיפה. אמר להן לחביריו: כמדומה אני שדעתו של אבא נטרפה. אמר להן: דעתו ודעת אמו נטרפה, היאך מניחין איסור סקילה ועוסקין באיסור שבות? כיון שראו חכמים שדעתו מיושבת עליו, נכנסו וישבו לפניו מרחוק ארבע אמות. אמר להם: למה באתם?

אמרו לו: ללמוד תורה באנו. אמר להם: ועד עכשיו למה לא באתם? אמרו לו: לא היה לנו פנאי. אמר להן: תמיה אני אם ימותו מיתת עצמן. אמר לו רבי עקיבא: שלי מהו? אמר לו: שלך קשה משלהן [שהיה גדול מכל תלמידיו]. נטל שתי זרועותיו והניחן על לבו, אמר: אוי לכם שתי זרועותיי שהן כשתי ספרי תורה שנגללין.

הרבה תורה למדתי, והרבה תורה לימדתי. הרבה תורה למדתי - ולא חסרתי מרבותי אפילו ככלב המלקק מן הים, הרבה תורה לימדתי - ולא חסרוני תלמידי אלא כמכחול בשפופרת. ולא עוד אלא שאני שונה שלש מאות הלכות בבהרת עזה, ולא היה אדם ששואלני בהן דבר מעולם. ולא עוד אלא שאני שונה שלש מאות הלכות, ואמרי לה שלשת אלפים הלכות בנטיעת קשואין, ולא היה אדם שואלני בהן דבר מעולם, חוץ מעקיבא בן יוסף. ע"ש.

ועם כל זה הודה רבי אליעזר לרבי עקיבא שנהנה מחידושי מינות. עוד אספר שפעם אחת כתבתי לתלמידים כמה חידושים, ואמרתי להם שלא מזמן בא מישהו והעיד שמצא ספר באיזה מקום חורבה וייחס אותו לאחד מהקדמונים, והביא לי אותו. ושם כתוב כמה דברים נפלאים, למשל, כשאדם אומר "פותח את ידיך", יכוין שהשפע שלו משמים ירד דרך האצבע שבה מתקדשת האשה. להורות על הברכה הנתונה בעבור האשה.

שכן אמרו חז"ל, שאין הברכה מצויה בביתו של האדם אלא בעבור אשתו. וכן יוסף הצדיק לא שימש עם אשת פוטיפר למרות שהיתה מותרת לו מצד הדין, מכיון שהוא לא יכל להוציא נשמות קדושות, מפני שהוא היה חייב להיות מלך של מצרים תחילה, וכל זה בשביל למשוך

נשמה קדושה. ולכן לא שימש עמה בדרגת עבד. כי עבד לא יכול להוציא נשמות קדושות לעולם. ועוד כל מיני חידושים מעין אלו.

והנה אז אמרתי להם ששחקתי בהם, ולאמיתו של דבר רציתי להראות להם, כיצד אפשר להאמין לחידושי הבל, וכל זה היה בכמה דקות, כל מיני הזיות וחידושי הבל שהעלתי ברעיוני על מנת למקסם אותם בהזיות ושטויות. ואז הוכחתי להם כמה אפשר לחדש חידושי הבל ולהאמין להם. וכך נוצר קלקול בעם ישראל. והמבין יבין. וזה היה הענין עם רבי אליעזר, שכאשר לרגע סטה מן יסודות הדת, נטה להאמין לחידושי הבל של תלמידו של יש"ו הנוצרי. והגדולה שלו שהודה בכך לתלמידו.

כל באיה לא ישובון ולא ישיגו אורחות חיים

ח) וממשיך התלמוד הנזכר, ומבאר, שהנה נאמר במשלי (פרק ל פסוק טו): "לָעֲלוּקָה| שְׁתֵּי בָנוֹת הַב | הַב, שָׁלוֹשׁ הֵנָּה לְא תִשְׂבַּעְנָה אַרְבַּע לֹא־אָמְרוּ הוֹן". ואמר מר עוקבא: שתי בנות, שצועקות [בביכול] מגיהנם ואומרות, "בעוה"ז הבא הבא", ומאן נינהו? "מינות והרשות". איכא דאמרי: אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, קול גיהנם צועקת ואומרת: הביאו לי שתי בנות שצועקות ואומרות בעולם הזה, "הבא הבא". ומפני מה אומרות כן? שנאמר על מינות (משלי פרק ב פסוק יט): "כָּל־בָּאֶיהָ לֹא יְשׁוּבוּן, וְלֹא־יַשִּׂיגוּ אָרְחוֹת חַיִּים". ומה חידוש חידש שלמה המלך? הרי אם לא שבו מדרכם הרעה, מהיכן היה מקום בכלל לחשוב שישיגו שוב ארחות חיים? אלא שלמה המלך מדבר באנשים ששבו מדרכם הרעה ממחשבת מינות ועבודה זרה, שאם ישובו הם, אע"פ שיזכו לחיי עולם הבא, מכל מקום לא ישיגו אורחות חיים בעולם הזה. שכן ידוע, "כל הפורש ממינות מת מן העולם".

וכן כתב הרמב"ם (הלכות עבודה זרה פרק ב הלכה ח): "ישראל שעבד עבודת כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים לכל דבריו ואינו כישראל שעובר עבירה שיש בה סקילה, מומר לעבודת כוכבים הרי הוא מומר לכל התורה כולה, וכן האפיקורסים מישראל אינן כישראל לדבר מן הדברים. ואין מקבלים אותם בתשובה לעולם, שנאמר, "כל באיה לא ישובון ולא ישיגו ארחות חיים", והאפיקורסים הם התרים אחר מחשבות לבם בסכלות דברים שאמרנו, עד שנמצאו עוברים על גופי תורה להכעיס בשאט בנפש ביד רמה, ואומרים שאין בזה עון, ואסור לספר עמהן ולהשיב עליהן תשובה כלל שנאמר "ואל תקרב אל פתח ביתה, ומחשבה של אפיקורוס לעבודת כוכבים". עכ"ל. וכמובן מה שכתב, "ואין מקבלין אותם בתשובה", הכוונה עלינו, שלא נקבל אותם אלינו. אבל אם חזרו בתשובה ממעשיהם, ודאי שמקבל אותם ה' יתברך לעולם הבא, ומוחל להם כל עוונותיהם.

ומיד מקשה התלמוד על דבר זה ותמה, אם נאמר שהחוזר בתשובה ממחשבת מינות מיד מת, הרי שפעם אחת באה אשה לפני רב חסדא, ואמרה לו, עשיתי עבירה "קלה שבקלות", ואיזו היא? שהילד הקטן הזה שבידיה עכשיו, הביאה אותו מבנה הגדול! וכיצד? "עברה עבירה ושמשה עם בנה באיסור ובידיעה". ומזה התשמיש נולד לה זה הבן. אמר לה רב

חסדא, **תביני תכריכין**. כלומר, הכיני עצמך למוות. אבל מספר התלמוד שזו האשה לא מתה, והמשיכה לחיות.

ואם תאמר מפני מה היתה צריכה למות, וכי היכן דברי מינות מצאנו אצלה? אלא מכיון שאמרה, "**קלה שבקלות עשיתי**", מכאן אתה למד, שמחשבת מינות היתה בה, שהרי לפניו יתברך, לא שייך לומר על עבירה מסויימת, "**קלה שבקלות**". מכיון שכאשר אדם עושה עבירה, אסור לו להסתכל על גודל החטא, אלא כלפי מי הוא חוטא. ויוצא, שלא עברה רק על איסור עריות חמור ביותר, אלא גם היה בה מינות גמורה! ולכן אמר לה רב חסדא, שאם באמת כדבריך, תביני תכריכים, שכל החוזר בתשובה מדברי מינות, צריך הוא למות מן העולם, מכיון שקשה לפרוש מהם, וקל לחזור אליהם.

ולכן מקשה הגמרא ואומרת, שמתוך מעשה זה של רב חסדא, ניכר לכאורה שהדברים אינם כך בדיוק, אלא באמת אף מי שחוזר בתשובה ממחשבת מינות, לא מת, אלא מתקבלת תשובתו ללא מיתה, שאם לא כן, היתה צריכה זו האשה למות, ומוכח מעל כל ספק שכן היה בה מחשבת מינות. **אלא שמתרצים ואומרים, שהסיבה שלא מתה, היא רק בגלל שלא חזרה בתשובה מעומק הלב, ולכן ודאי שהחוזר בתשובה מעומק הלב מדברי מינות, מת הוא מן העולם**. והסביר המהרש"א, שעושה עמו הקב"ה חסד, שמינות ועבודה זרה קשה מאוד לאדם לפרוש מהם, לכן לוקח אותו ה' יתברך לעולמו ועושה עמו חסד, בכדי שלא יטה אל הרע שוב פעם. ובוודאי מקבל אותו ה' יתברך בתשובה.

והגמרא מביאה שיש מי שאומר, "ממינות אין, מעבירה לא". **כלומר, החוזר בתשובה ממינות ועבודה זרה, מת מן העולם מהר. אולם החוזר בתשובה מעבירות אחרות, מתקבלת תשובתו וגם מאריכים ימיו**. ומקשה הגמרא, שהרי מצינו מעשה וכך היה: פעם אחת באה אשה לפני רב חסדא ובקשה תשובה על מעשיה, ואמר לה שתכיני תכריכין כי מתה היא. ובאמת מתה. והרי לכאורה מבואר, שגם מי שחוזר בתשובה על עבירות שאינן קשורות לעבודה זרה ומחשבת מינות מת מן העולם. מתרצת הגמרא ואומרת, שבאמת אמרה לרב חסדא, תן לי תשובה על עבירה, "**קלה שבקלות**" שעשיתי. ומתוך שאמרה כן, ודאי היה בה מחשבת מינות ועבודה זרה. **ולכן, לעולם אין מוות אחר התשובה, אלא דווקא למי שחזר בתשובה ממחשבות של מינות**.

שוב מקשה הגמרא, על אלו שאומרים, ממינות מתים מיד אחר התשובה, מעבירות של זנות לא. ומביאה הגמרא מעשה המוכיח לכאורה שגם מעבירות אחרות כגון "זנות", מת האדם מיד אחר התשובה. והתניא: אמרו עליו על ר"א בן דורדיא, שלא הניח זונה אחת בעולם שלא בא עליה. פעם אחת שמע שיש זונה אחת בכרכי הים והיתה נוטלת כיס דינרין בשכרה, נטל כיס דינרין והלך ועבר עליה שבעה נהרות. בשעת הרגל דבר הפיחה, אמרה: כשם שהפיחה זו אינה חוזרת למקומה, כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה.

הלך וישב בין שני הרים וגבעות, אמר: הרים וגבעות בקשו עלי רחמים, אמרו לו: עד שאנו

מבקשים עליך נבקש על עצמנו, שנאמר: כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה. אמר: שמים וארץ בקשו עלי רחמים, אמרו: עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו, שנאמר: כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה. אמר: חמה ולבנה בקשו עלי רחמים, אמרו לו: עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו, שנאמר: וחפרה הלבנה ובושה החמה. אמר: כוכבים ומזלות בקשו עלי רחמים, אמרו לו: עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו, שנאמר: ונמקו כל צבא השמים. אמר: **אין הדבר תלוי אלא בי, הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו. יצתה בת קול ואמרה: ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא.**

ולכאורה אנו רואים שמיד לאחר שחזר בתשובה מת מן העולם. והרי שמי שחוזר בתשובה ממעשה זנות ועבירה, מת מן העולם. מתרצת הגמרא ואומרת, שאין ראיה לכך כלל, אלא מפני שנדבק כל כך בעבירה של הזנות, דומה הדבר ממש למינות, כי הדבוק למינות קשה לו לפרוש, וכאשר נדבק רבי אלעזר בן דורדיא בזנות זו, היה דומה ממש במו מינות בדבקותו, לכן בכדי שתתקבל תשובתו ולא יחזור לסורו, לקח אותו ה' יתברך לעולמו. **והנה כאשר שמע רבי מעשה זה החל בוכה ומוריד דמעות, אמר, יש קונה עולמו בכמה שנים, ויש קונה עולמו בשעה אחת.** ע"כ.

והנה הדברים מסתדרים כפתור ופרח כמו שביארנו לעיל, שכל ענין המצוות וההתרחקות מן העבירות, הוא על מנת שלא ידבק האדם בעבודה זרה. כי העבירות ירחיקו אותו ריחוק גדול מן הבורא, ומדחי אל דחי יבוא ויעבוד אלהים אחרים חלילה. והנה תוצאה זו נראתה היטב אצל רבי אלעזר בן דורדיא. שכל כך נטמע בעבירה הזו של הזנות, שהיה מוכן לתת כל הונו ולעבור שבעה נהרות מסוכנים על מנת להיות עם אשה. וכמו שאמר (משלי פרק ו פסוק כו): "כִּי בְעַד־אִשָּׁה זוֹנָה עַד־כִּכַּר לָחֶם, וְאֵשֶׁת אִישׁ נֶפֶשׁ יְקָרָה תָצוּד". ועד כדי כך שכבר בא למצב שבו הוא רוצה לחזור בתשובה ממעשיו, אנו רואים שנכנסה בו מחשבת מינות, ואיזו מחשבה נכנסה בו? שיש מתווכים בין הבורא האחד והיחיד לבינו, כלומר שיש משהו באמצע, ה' ירחם.

וכך חשב כביכול רבי אלעזר, שההרים יכולים לעזור לו, שהם הרי בריותיו של ה' יתברך, והגבעות שהם בריותיו, וכן השמים והארץ, ואז ביקש גם מהשמש והירח עזרה, כאילו הם יכולים לעזור לו במשהו. ולאחר מכן בקש מהכוכבים והמזלות. ובוודאי שהם לא באמת ענו לו, אלא כך המשיל התלמוד את הענין הזה כביכול, להורות על המינות שנכנסה בו, לחשוב שתשובתו תתקבל על ידי פניה לגורמים אחרים שיעזרו לו. אבל אז, ורק אז, הבין רבי אלעזר בן דורדיא, שאין הדבר תלוי אלא בו, בלי מתווכים, בלי סגולות, בלי הדלקת נרות, כתיבת קמיעות, טקסי הוצאת עין הרע, וכל מיני אמונות טפילות בר מינן שמפסידים את יחוד ה' יתברך.

ולאחר שהבין שהדבר תלוי בו ורק בו, והוא זה אשר מרד באלהיו, בכה ובכה ובכה על עוונותיו. **וטעות לחשוב שבגלל זה שהוא בכה, וגעה בבכיה, בכיה זו המיתה אותו מן העולם.** כי הלומד כך, לומד בשטחיות את זה הענין. שהרי נחשוב, מה עיקר הסוגיא כאן?

כלומר מה התלמוד רוצה להוכיח ממעשה זה? האם לאחר תשובה מעומק הלב בעניני זנות ועבירות, אדם חייב למות בשביל להורות על קיבול התשובה? ורק בשביל זה התלמוד הביא מעשה זה, להוכיח שכל הדבק במינות ובזנות ידע, על מנת שתתקבל תשובתו לפני הבורא, צריך הוא למות מן העולם. **ובאמת** שאף שלאחר שהביא התלמוד מעשה זה, נדחתה זו הראיה. **כי באמת אף לאחר עוון זנות אדם יכול לעשות תשובה ואין הוא צריך למות מן העולם.**

אלא שכאן אצל רבי אלעזר הדבר היה טמוע כל כך ברמה קיצונית ביותר, עד שעל ידי עוונות אלו נטמעה בו כמו מינו. וכן אנו רואים שאף נטה לבבו למינות, לחשוב שיש מתווכים בין הבורא אליו. ודע קורא נעים, שכל הנאמר כאן מה שכביכול שאל מן ההרים, כל זה לא היה באמת. אלא הכל הוא משל של רבותינו השלמים, אשר מלאים היו במדעים האמיתיים, ורצו להורות שנכנס בו בנוסף לתאוות המשגל, גם מחשבות של מינות.

הלא תראה, מפני מה אמרו חז"ל, "בין שני הרים וגבעות" דווקא במעשהו? ולא אמרו ישב בין "**הר וגבעה**"? מכיון שכל זה משל הוא, והראיה לכך היא, שהרי הסמיכו את משלם על פסוקים, ומכיון שנאמר בפסוק (ישעיהו פרק נד פסוק י): "כִּי הֶהָרִים יָמוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תְּמוּטֶנָה וְחַסְדִּי מֵאִתֵּךְ לֹא־יָמוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תָמוּט אָמַר מְרַחֲמֵךְ יְהוָה". ולא נאמר, "כי ההר ימוש והגבעה תמוט". אלא דיבר בלשון רבים, כך גם הם עשו, כאשר המשילו מחשבות אלו של רבי אלעזר, דברו בלשון רבים כדרך הפסוקים לדבר. ובכך לימדו אותנו את מחשבת רבי אלעזר בן דורדיא.

ואני יש לי לחשוב מדוע הקדים הרים וגבהות? ומה זה כל הסדר הזה שהמשילו חז"ל. אלא הכל הולך על ענין וסדר בריאת העולם. ואם כן, היה לו לומר, שמים וארץ, ולאחר מכן הרים וגבעות. אלא צריך לומר, שקרוב קרוב קודם, שכל דבר הקרוב לאדם, קודם אליו במעלה כפי הנדמה לו. ולכן הדבר הכי קרוב לאדם זה ההרים והגבעות, ולאחר מכן הארץ והשמים. וכן על זו הדרך. ומעתה התברר לנו דברים נפלאים מן זה הענין:

א) מחשבת עבודה זרה ומינות יכול להכנס בכל אחד, ואפילו בגדולי הדור.

ב) הדבר החמור ביותר זו עבודה זרה ומחשבת מינות.

ג) כל הדבוק בעבירה יותר מדאי ובפרט בעוון הזנות, יכול לבוא למצב שהוא דבק בזה בדיוק כמו עבודה זרה, ואז תשובתו לא תעזור אלא רק לעולם הבא, אולם מהעולם הזה יצטרך ללכת.

ד) אין מתווכים בינינו לבין הבורא! כאשר אנו רוצים דבר מה, מרגישים משהו לא בסדר, קשה לנו עם משהו, אנו פונים אליו ורק אליו יתברך, ואם חלילה צריך עזרה של בני אדם, כאשר פונים אליהם בטחוננו אינו בהם אלא בבורא יתברך. והכי חשוב, בשום אופן אנו

לא משליכים מצבינו לזה שמישהו שם עלינו עין, והרע לנו נזק בגלל הסתכלותו חלילה. זו מחשבת מדעי הגוים! ולא מחשבה יהודית שכלית תלמודית! וכמו שכתב רבינו יונה שנזכיר את דבריו בהמשך המאמר.

ה) כל זמן שאדם חי יכול הוא לתקן, כאשר אדם נפטר נעשה חופשי מן המצוות ואין ביכולתו לתקן דבר מן הדברים, וכמו כן, אין ביכולת אנוש לתקן את נשמתו, מה שנקרא היום, "לעילוי נשמת".

וכמו שכתב על מה שאמרו חז"ל במסכת אבות (פרק ד משנה טז): "רבי יעקב אומר העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין". וכתב הרמב"ם, "טרקלין - היכל, ופרזדוד - מסדרון. והמשל מובן, והכוונה ידועה, שבזה העולם יקנו המעלות אשר בהן יזכה האדם לחיי העולם הבא, וזה אמנם הוא דרך ומעבר להההוא.

וכבר בארנו בעשירי מסנהדרין, שאין אחר המוות שלימות [תיקון] ולא תוספת [לעלות במעלה אשר נמצא בה], ואמנם [אבל כל זמן שאדם חי] ישלם האדם ויוסיף מעלה בזה העולם. ואל זה רומז שלמה באומרו (קהלת ט י): "כֹּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת בְּכֹחֲךָ עֲשֵׂה כִּי אֵין מַעֲשֶׂה וְחֶשְׁבּוֹן וְדַעַת וְחָכְמָה בִּשְׁאוֹל אֲשֶׁר אַתָּה הֹלֵךְ שָׁמָּה". אלא במצב אשר ילך האדם - בו ישאר לעולם. ולזה ראוי להשתדל בזה הזמן הקצר המועט, ולא לאבדו אלא בקניית המעלות בלבד, לפי שאבדתו גדולה, הואיל ואין לו תמורה ואין לו תקנה. ולידיעת החסידים זה [ומכיון שהדבר ברור אצל החכמים, לכן] לא ראו לכלותו אלא בחכמה ובהוספה, והרויחו זמנם כולו על פי האמת, ולא בזבזו ממנו בעניינים הגשמיים אלא עת קצרה ביותר, ובדבר שאי אפשר בלעדיו.

ואחרים - אזל מהם כולו בעניינים הגשמיים בלבד, ויצאו ממנו כמות שנכנסו, "כל עומת שבא כן הלך", והפסידוהו כולו הפסד נצחי. וההמון כולם יהפכו האמת בזאת השאלה, ויאמרו על הכת הראשונה שהם הפסידו העולם, ועל הכת האחרונה שהם הרויחו העולם, והענין בהפך, כמו שסיפרנו, "שמים חושך לאור ואור לחושך" ואוי למפסידים באמת! וזה הענין הוא אשר לקחו שלמה לעיקר בקהלת, בשבחו רווח העולם ובגנותו הפסדו, **ובבאור שאין רווח ולא יכולת אחר המוות בדבר אשר החמצת כאן. וזה כולו אמת, ואם תתבונן בזה הספר זאת ההתבוננות תתבאר האמת**". עכת"ל.

והנה לסיום זה המאמר, חשבתי, מדוע זה האומר, "**עבירה קלה שבקלות עשיתי**", יש לו דין של מין? לפי עניות דעתי, הוא משום, שהאומר כן, בוודאי סובר שה' יתברך יש בו מאורע ממאורעות הגופים, כגון התפעלות, עצבנות, נחמדות, כעס, קנאה וכו'. ומכיון שזה דבר קל לפי האומר כן. אז החושב כן, מעלה על דעתו, שהבורא יתברך לא יתעצבן על עבירה כזו, כאילו שייך בבורא ברוך הוא, התהוות נשמית המבדילה בין סוג העבירה. בפועל - יש עבירות שה' יתברך מאריך לאדם אפים, אבל לא שיש עבירה שהיא קלה לפניו, כי הבורא איננו כמו האדם, שאצלו אם תעשה עבירה חמורה אז יכעס עליך, ואם תעשה עבירה מועטת - ימחל לך, או שהכל לפי מצב הרוח וכו'. לכן האומר כן, חשבוהו חז"ל למין גמור.

ואחד החברים העיר וכתב, "מאיפה אדם יודע מה זה עבירה קלה? ועוד קלה שבקלות? מילים אלו מעידות, שכנראה חטא גם חטא גדול יותר מאשר זה שדיבר בו, ולכן זאת העבירה הוא מחשיב לקלה לעומת מה שעבר, וקרוב לודאי שנגע במחשבת מינות".

והביט בנחש הנחושת וחי

ט) והנה הלא תראה דבר פלא המסופר בספר מלכים ב' (פרק יח פסוק א - ח) **על חזקיה בן אחז שהיה ממלכי יהודה. והחל למלוך כאשר היה בן עשרים וחמש שנה. ומעיד עליו הכתוב, שעשה הוא הישר בעיני ה' יתברך, ככל אשר עשה דוד אביו.** והסביר הרלב"ג, שהנה בזה הענין הוסיף הוא על דוד המלך, כי הוא לא חטא כלל, אך עשה תמיד הישר בעיני ה', באופן שעבודתו נעשתה בלי טעויות כלפיו יתברך. אבל דוד המלך חטא על דבר אוריה.

והמשיך הכתוב לשבח את חזקיה בשם ה' יתברך, על כך שהסיר את הבמות, ושבר את המצבות, וכרת את האשרה. שכל אלו הדברים היו עובדים עם ישראל וסרו מדרך ה' יתברך. **אלא שבאותו פסוק כתוב דבר פלא מאוד!** שבנוסף לכל אלו שהסיר חזקיה המלך מעם ישראל, כי היו עובדים אותם עם ישראל ומשתחווים להם. ראה חזקיה להרוס גם את **"נחש הנחושת"**, אשר עשה משה רבינו לעם ישראל.

ומתי עשה אותו משה רבינו? אמרה התורה והעידה (במדבר פרק כא פסוק ד - ט פרשת חקת) כאשר נסעו מהור ההר דרך ים סוף לסובב את ארץ אדום, מאסו עם ישראל בדרך הקשה שלקח אותם ה', **והסירו הבטחון בו יתברך, ולא הבינו שכל זה יצמיח להם טובה מרובה בעתיד.** והחלו הם מתלוננים על ה' יתברך, ודברו ישראל סרה בה' יתברך ובמשה עבדו, ולא רק שהתלוננו על ה' יתברך, אלא השוו את משה רבינו לה' יתברך בפיהם. וטענו שה' יתברך העלה אותם על מנת למות במדבר וכו'.

והנה מיד לאחר תלונתם זו הרעה, חרה אפו של ה' יתברך בהם, כי לא הכירו לו טובה ושכחו הנסים והנפלאות הגדולות אשר עשה הוא להם. וכיצד הענישם? שלח בעם את הנחשים השרפים, ונשכו את העם, ומת עם רב מישראל, ולא הפסיקו מלמות. כאשר ראו כל זה פחדו, מיד שבו בתשובה על מעשיהם, כי אם לא כן, כלומר אם לא היו שבים בתשובה ממעשיהם, לא היה משה רבינו יכול לעזור להם כלל, כמה שהיה מתפלל עליהם.

ומכאן תשובה לכל אלו שחושבים ללכת לעשות תיקונים, או שגורם אחר יעזור להם בשעת צרתם חלילה, שאין בכל אלו הדברים יכולת לכלום ושום דבר! אלא צריך וחייב האדם לדעת, שה' יתברך נותן בעיה, צרה, אכזבה לאדם, על מנת שיפשפש במעשיו, ואם פשפש ולא מצא, יתלה הדבר בזה שה' יתברך מכין לו טובה גדולה. אבל לעולם ועד, אדם צריך לדעת, לא לנסות לעקוף את דרכי ה', וחלילה ללכת לחפש דרכי קיצור, שכל אלו הדרכים הם דרכי הגוים, וישראל לעולם, הם עם חכם ונבון המבין את סימני ה' יתברך עליהם. ולכן באו עם ישראל מהר למשה רבינו ואמרו, "וַיָּבֹא֤ הָעָם

אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חָטָאנוּ כִּי־דִבַּרְנוּ בַיהוָה וָבָךְ הִתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה וְיָסֵר מֵעָלֵינוּ אֶת־הַנָּחָשׁ וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם". ואתה רואה קורא נעים, כי לא באו וביקשו שמשה רבינו יתפלל עליהם בלבד, אלא אמרו בפיהם, "חטאנו". וזה מה שה' יתברך רוצה מהאדם, שיכנע לפניו ויבין את חטאו אשר עשה.

עוד תראה, כי כאן בעוון חמור זה, לא הספיקה המחילה רק מהבורא יתברך, אלא היו צריכים גם לבקש סליחה ממשה רבינו, שהשוו אותו שהוא בשר ודם, למידת קונו יתברך ויתעלה שמו. והנה, מה שאמרו, "הִתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה וְיָסֵר מֵעָלֵינוּ אֶת־הַנָּחָשׁ". **נראה לי שגם בזה הדבר שגו הם. כי אמנם היה להם לבקש הסליחה גם ממשה. אבל לא היו צריכים אותו בשביל שהוא יתפלל עליהם שיסיר ה' מהם את המגיפה, אלא היו צריכים הם לאחר בקשת הסליחה, לפנות לבורא ולבקש שהוא יתברך בעצמו יסיר מהם הנחשים והמגיפה.**

ולכן לפי עניות דעתי, העניש גם בעבור שבקשו הם ממשה שיתפלל עליהם. ומה היה עונשם? כמו שהם בקשו להם שליח שידבר ויעביר הדברים למשה. כך שלח להם שליח, ומי הוא? "**נחש הנחושת**". שעל ידי שיביטו בו כביכול יחיו. וגם על זה קשה לי! שאע"פ שה' יתברך שלח זה הדבר ורמז למשה רבינו לעשות כן, יש להקשות! **וכי על ידי ראיית נחש הנחושת יחיו?** וכי יש תועלת או היזק בראיה בלבד? שהרי נאמר, "וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲשֵׂה לְךָ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל־נֵס וְהָיָה כָּל־הַנָּשׁוּךְ וְרָאָה אֹתוֹ וָחָי: וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נְחַשׁ נְחֹשֶׁת וַיְשִׂמֵהוּ עַל־הַנֵּס וְהָיָה אִם־נָשַׁךְ הַנָּחָשׁ אֶת־אִישׁ וְהִבִּיט אֶל־נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת וָחָי".

אלא הענין יתבאר היטב על פי מה שתרגם הירושלמי, "ויעשׂ משה נחש של נחושת, וישׂם אותו על מקום תלוי, והיה כאשר נשך נחש את איש, **והיה מִסתכל בנחש של נחושת ומכוון לִבו לשם מאמרו של יי, וחי**". ומה הוא שאמר, "ומסתכל בנחש של נחושת ומכוין ליבו לשם מאמרו של ה'"? אלא בא ללמד התרגום, שגם בתוך כל זה, וגם לאחר הוידוי ובקשת הסליחה, **מי שהסתכל בנחש הנחושת במחשבה שזה הדבר מרפא או מציל, המשיך לסבול ולמות!**

אבל מי שהסתכל בנחש הנחושת וכיון ליבו למאמרי ה', שאין מיתה בלא חטא, ואין יסורים בלא עוון, ואין נחש הנחושת מציל חלילה וחס, אלא דווקא על ידי שיכוונו ליבם לחזור בתשובה ממעשיהם בראית זה הנחש, לזכור את העוון שבעבורו שלח להם ה' יתברך נחשים ושרפים להכותם, ואז יחזרו בתשובה ויתחרטו על מעשיהם, **רק אז מסביר התרגום, שניצלו מן המגיפה.**

ואם תשאל מהיכן דייק התרגום כן? לפי עניות דעתי, דייק דבר זה, מזה שאמר, "וְהִבִּיט אֶל־נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת וָחָי". ומדוע לא אמר, "**וראו**", מפני מה הוצרכו, "**להביט**"? אלא מוכרח לומר שמתוך שאמר לשון, "**הבטה**", הוא לימוד מעבר למה שאדם רואה בעיניו בלבד, אלא מתבונן ומביט ללב הדבר והענין. אבל מי שהיה מסתכל בנחש הנחושת בלבד, כאילו יש

בכוחו לרפאות או להזיק, ומשמש הדבר כסגולה מאגית חלילה, היה מת מיד, כי לא הביט לאמת של הענין, ולא התבונן לעומק הדבר. ובזה נכשלו רבים מעם ישראל והחשיבו את התורה והדת, בזה שפירשו הרבה דברים מהתורה נביאים כתובים, וממדרשי חז"ל ואגדותיהם, כפשוטם ממש. ולא השכילו להבין שהרבה דברים באו ללמד מוסר בדרך משל ומליצה.

והנה לאחר שניצלו עם ישראל מזה הענין וחזרו בתשובה ממעשיהם הרעים. לא מבואר בתורה מה עלה בגורלו של אותו "נחש הנחושת" שהכין משה במאמר ה' ותלה אותו לעיני כולם. אבל למדים אנו ממה שכתוב כאן אצל חזקיהו המלך, שאותו נחש הנחושת נשאר להם מאז ימות משה רבינו עד עתה. וטעו אחריו לעבוד אותו לעשותו מנהיג ושולט על חייהם, והשתמשו בו בתור "סגולה", וזרקו את ה' יתברך מעליהם. ולכן, הוצרך חזקיהו לכתת את נחש הנחושת אשר עשה משה רבינו, כי היו בני ישראל מקטרים לו ומשתמשים בו בתור סגולה.

כמו שאמר בסיפור הנזכר (מלכים ב' פרק יח' פסוק ד - ח): "הוּא הֵסִיר אֶת־הַבָּמוֹת וְשִׁבַּר אֶת־הַמַּצֵּבֹת וְכָרַת אֶת־הָאֲשֵׁרָה וְכִתַּת נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־עָשָׂה מֹשֶׁה כִּי עַד־הַיָּמִים הָהֵמָּה הָיוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מְקַטְּרִים לוֹ וַיִּקְרָא־לוֹ נְחֻשְׁתָּן". והיה זה פלא עצום בעיני כולם! שהרי מובן את הבמות להסיר, את המצבות לנתוץ, את האשרה להכרית. אבל את מה שעשה משה רבינו לכתת ולכלות? אמר חזקיה, בוודאי! אם שינו את את המטרה שלמענה עשה משה רבינו את "נחש הנחושת", והפכו אותו לסגולה להנצל מצרות, או שייחסו כח וחשיבות לאיזה צלם, לא משנה מי עשה אותו, ולא משנה מה היתה מטרתו, ישרף. ולכן אמרו חז"ל, ספר תורה שכתבו מין ישרף! כל מחשבת מינות לשריפה ולתליה. (עיין תלמוד בבלי גיטין מה: שנחלקו שם בין מין לבין עובד כוכבים, ויש מי שאומר שאף ספר תורה שכתבו עובד כוכבים ישרף).

ומדוע כל כך החמירו? מפני שבשעה שהוא כותב את הספר תורה אינו מחשב לשם ה' יתברך, אלא למחשבת עבודה זרה ושיתוף, שרואה את התורה כאמצעי לסגולות ולבקשת בקשות, ולא רואה את התורה כדרך להגיע לרצון ה' יתברך, ולעשות לו נחת רוח.

והנה יש מרבותינו ז"ל שאמרו, שהיה חזקיה שוחק את נחש הנחושת וזורק לרוח, כי היה אסור בהנאה, שהרי כל דבר הנעבד אסור בהנאה. ומהם אמרו, כי לא היה אסור בהנאה, ומדוע? כי משה רבינו ע"ה משלו עשה אותו, שנאמר בציווי ה' אליו, "עשה לך שרף", כלומר "משלך", ולכן העובדים אותו לא היו יכולים לאוסרו כי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. (ע"פ הרד"ק).

ותראה אתה הקורא, כמה שיבח אותו ה' יתברך על מעשה זה שעשה, ואע"פ שהיה נראה כביכול לא טוב בעיני הבריות, שיבח אותו הבורא יתברך, עד שהגדיר את חזקיהו לראש הבוטחים! כמו שאמר, "בַּיהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל בָּטָח, וְאַחֲרָיו לֹא־הָיָה כָמֹהוּ בְּכֹל מַלְכֵי יְהוּדָה וַאֲשֶׁר הָיוּ לְפָנָיו: וַיִּדְבַּק בַּיהוָה לֹא־סָר מֵאַחֲרָיו וַיִּשְׁמֹר מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה

אֶת־מֹשֶׁה: וְהָיָה יְהוָה עִמּוֹ בְּכֹל אֲשֶׁר־יֵצֵא יַשְׂכִּיל וַיִּמְרֹד בְּמֶלֶךְ־אַשּׁוּר וְלֹא עָבָדוֹ: הוּא־הִכָּה אֶת־פְּלִשְׁתִּים עַד־עַזָּה וְאֶת־גְּבוּלֶיהָ מִמִּגְדַּל נוֹצְרִים עַד־עִיר מִבְצָר".

וקשה! וכי הוא היחיד שבטח בה' יתברך? אלא נראה לי לפרש זה הענין, שהוא, חזקיהו המלך גרם במעשיו שעם ישראל יבטחו רק בה' יתברך בלבד, לא בכוחות אחרים ומשונים, לא בקמיעות שזה עבודה זרה לכל דבר. ולא במעשי כישופים שהם הבל, ולא בכל מיני הזיות שהיו מאמינים בהם הגוים. ולא תאמר שהיה זקן, אלא צעיר לימים, שהרי עלה למלכות בגיל עשרים וחמש. וראה את האמת בעיניו ואת רצון ה' יתברך, ועשה מה שעשה והחזיר את יחוד ה' יתברך למקומו, והודיע לעם שצריך לבטוח בה' בלבד, ואין כח אחר מלבדו.

ומתי החלו הם לעבוד את נחש הנחושת ולייחס לו סגולה? מעת שהרעו מלכי יהודה וטעו ישראל אחר עבודת גילולים עד הימים ההם ש-מלך חזקיהו, כי היו בני ישראל מקטרים לנחש הנחושת ומייחסים לו חשיבות. ואיך נפלו לכך? כיון שמצאו כתוב בתורה, "וראה אותו וחי", היו חושבים כי טוב הוא להיות אמצעי בינם לבין הבורא, ולעבוד אותו. ואם תשאל, איך לא חששו הקודמים לכך? ומפני מה לא גנזו אותו או שרפו אותו? אלא אמרו, כי היה מונח מימות משה זה הנחש, לזכרון הנס כמו צנצנת המן, להורות שכל מי שיסור ממצוות ה' יכה בו ה' יתברך.

ואם תשאל מדוע אסא המלך, ויהושפט המלך, לא בערוהו כמו שבערו את שאר עבודות גילולים? אלא מפני שלא מצאו כשמלכו, שהיו עובדין ומקטרים לזה הנחש, והיו הם מניחים אותו לזכרון הנס. אבל חזקיהו ראה לבער אותו כשביער העבודת גילולים, כי בימי אביו כבר היו עובדים לו בגלוי כמו לעבודת גילולים. ואף על פי שהטובים בליבותם והעובדים את ה' יתברך שהיו באותו הדור של חזקיהו, כאשר היו רואים את נחש הנחושת זוכרים בו הנס הגדול שעשה להם ה', ונמצא מצד אחד תועלת גדולה בנחש הנחושת. אע"פ כן אמר חזקיה לעצמו, טוב לבער אותו וישכח הנס, מלהניחו, ויטעו בני ישראל היום, או מחר אחריו.

ומפני מה ראה לקרוא לו "נחושתן"? אלא דרך בזיון עשה לו, כלומר אינו אלא "נחשת"! מה כח יש בו להרע ולהיטיב? ובעת שכתתו קרא לו כן! אמר להם לישראל, איך יעלה בלב אדם כי זה הדבר יועיל? כי אינו אלא נחשת! ותוספת הנו"ן להקטינו, כמו שנאמר על אמנון, "האמינון".

ויתבאר לך קורא נעים ממעשה נפלא זה, שאפילו דבר שמשה רבינו עשה אותו על מנת לזכור הנס, כאשר לקחו את הדבר הזה בתור סגולה מאגית לרפואה, וייחסו לזה הדבר כוחות, לקח אותו חזקיהו וכתת אותו, וכל זה למה? על מנת שלא יאמינו בני אדם ויטעו שיש כח אחר מלבדו יתברך. וכן הענין בדיוק עם ענין הקמיעות, וכן עין הרע שאנו מדברים בו במאמרים אלו, כאשר אדם נוטה לחשוב שיש כח למישהו

אחר בעינו הרעה שמסתכל, להרע או להיטיב לו, יוצא הדבר מגדר יחוד ה' יתברך, ועל ידי זה אדם בא לידי עבירות גדולות, ונמשך מדבר אל דבר ויכול לאבד עולמו. כי אם יש עין הרע מאגית, צריך גם להסיר אותה. כל זה הבל הבלים גמור!

וכבר כתב הרמב"ם (הלכות עבודה זרה פרק ב - ג): "ספרים רבים חברו עובדי כוכבים בעבודתה, היאך עיקר עבודתה, ומה מעשיה ומשפטיה. **צונו הקדוש ברוך הוא שלא לקרות באותן הספרים כלל** [אפילו בכדי להלחם בהם ולהשפיל אותם], **ולא נהרהר בה ולא בדבר מדבריה** [שנראים טובים לאדם], **ואפילו להסתכל בדמות הצורה אסור, שנאמר, "אל תפנו אל האלילים", ובענין הזה נאמר, "ופן תדרוש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו", שלא תשאל על דרך עבודתה היאך היא, אף על פי שאין אתה עובדה, שדבר זה גורם להפנות אחריה ולעשות כמה שהן עושין. שנאמר, "ואעשה כן גם אני".**

וכל הלאוין האלו בענין אחד הן. והוא, שלא יפנה אחר עבודת כוכבים, וכל הנפנה אחריה בדרך שהוא עושה בו מעשה הרי זה לוקה, ולא עבודת כוכבים בלבד הוא שאסור להפנות אחריה במחשבה, אלא כל מחשבה שהוא גורם לו לאדם לעקור עיקר מעיקרי התורה מוזהרין אנו שלא להעלותה על לבנו ולא נסיח דעתנו לכך, ונחשוב ונמשך אחר הרהורי הלב, מפני שדעתו של אדם קצרה ולא כל הדעות יכולין להשיג האמת על בוריו, ואם ימשך כל אדם אחר מחשבות לבו נמצא מחריב את העולם לפי קוצר דעתו.

כיצד? פעמים יתור אחר עבודת כוכבים, ופעמים יחשוב ביחוד הבורא שמא הוא, שמא אינו, מה למעלה ומה למטה, מה לפנים ומה לאחור, ופעמים בנבואה, שמא היא אמת שמא היא אינה, ופעמים בתורה שמא היא מן השמים שמא אינה, ואינו יודע המדות שידין בהן עד שידע האמת על בוריו, **ונמצא יוצא לידי מינות,** ועל ענין זה הזהירה תורה ונאמר בה, "**ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים**", כלומר לא ימשך כל אחד מכם אחר דעתו הקצרה, וידמה שמחשבתו משגת האמת, כך אמרו חכמים, **אחרי לבבכם - זו מינות. ואחרי עיניכם - זו זנות, ולאו זה אף על פי שהוא גורם לאדם לטרדו מן העולם הבא, אין בו מלקות**". עכ"ל.

והנה לא מזמן עלה לי חידוש בדברי רבינו הרמב"ם במה שכתב וידועה דעתו (רמב"ם הלכות אבל פרק ד הלכה ד): "וחופרין בעפר מערות ועושין כוך בצד המערה וקוברין אותו בו ופניו למעלה, ומחזירין העפר והאבנים עליו, ויש להן לקבור בארון של עץ, והמלוין אותו אומרין לו לך בשלום שנאמר ואתה תבוא אל אבותיך בשלום, ומציינין את כל בית הקברות ובונין נפש על הקבר, והצדיקים אין בונים להם נפש על קברותיהם שדבריהם הם זכרונם. ולא יפנה אדם לבקר הקברות". עכ"ל.

והנה מלבד זה שמדברי הרמב"ם מבואר יוצא בפשטות, שאסור ללכת לבית הקברות כלל וכלל, בין של צדיקים ובין של בני אדם במעמד רגיל. הנה הנוסח שבו השתמש הרמב"ם לבטאות ענין זה, במילה, "יפנה", מצריך עיון. מדוע לא אמר, "לא ילך", ומה זה שכתב דווקא

"לא יפנה"? ונראה לי שרמז בזה יסוד גדול במחשבת האדם, כי מה יש לאדם לעשות במקומות אלו, אם לא לפנות ולדרוש אל המתים בדיבור נוכח? ולכן כתב, כל סוג של פניה אל המת, אפילו של צדיק, לא ילך לקברותיהם! ולעולם יהיה אדם דבוק בבורא יתעלה שמו.

הלא תראה כמה כעס ה' יתברך כאשר היו מנצלים את בית המקדש, ורואים בו מקום לכפרת עוונותיהם, והיו חושבים בדעתם, שכאשר יעשו עבירות וימרדו בו יתברך, יבואו לבית המקדש ולמשכן ה', והמקום עצמו יגן עליהם. ועל זה אמר ה' יתברך (ירמיהו פרק ז): "הִנֵּה אַתֶּם בֹּטְחִים לָכֶם עַל־דִּבְרֵי הַשֶּׁקֶר לְבִלְתִּי הוֹעִיל: הֲגָנֹב רָצֹחַ וְנָאֹף וְהִשָּׁבֵעַ לַשֶּׁקֶר וְקַטֵּר לַבַּעַל וְהָלֹךְ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יְדַעְתֶּם: וּבָאתֶם וַעֲמַדְתֶּם לְפָנַי בַּבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר נִקְרָא־שְׁמִי עָלָיו וַאֲמַרְתֶּם נִצַּלְנוּ לְמַעַן עֲשׂוֹת אֶת כָּל־הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה: הַמְעָרַת פָּרִצִים הָיָה הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר־נִקְרָא־שְׁמִי עָלָיו בְּעֵינֵיכֶם גַּם אָנֹכִי הִנֵּה רָאִיתִי נְאֻם־יְהוָה: ס כִּי לְכוּ־נָא אֶל־מְקוֹמִי אֲשֶׁר בְּשִׁילוֹ אֲשֶׁר שִׁכַּנְתִּי שְׁמִי שָׁם בָּרִאשׁוֹנָה וּרְאוּ אֵת אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי לוֹ מִפְּנֵי רָעַת עַמִּי יִשְׂרָאֵל: וְעַתָּה יַעַן עֲשׂוֹתְכֶם אֶת־כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה נְאֻם־יְהוָה וָאֲדַבֵּר אֲלֵיכֶם הַשְׁכֵּם וְדַבֵּר וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וָאֶקְרָא אֶתְכֶם וְלֹא עֲנִיתֶם: וְעָשִׂיתִי לַבַּיִת| אֲשֶׁר נִקְרָא־שְׁמִי עָלָיו אֲשֶׁר אַתֶּם בֹּטְחִים בּוֹ וְלַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָכֶם וְלַאֲבוֹתֵיכֶם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְשִׁלוֹ: וְהִשְׁלַכְתִּי אֶתְכֶם מֵעַל פָּנַי כַּאֲשֶׁר הִשְׁלַכְתִּי אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם אֵת כָּל־זֶרַע אֶפְרָיִם: ס וְאַתָּה אַל־תִּתְפַּלֵּל| בְּעַד־הָעָם הַזֶּה וְאַל־תִּשָּׂא בַעֲדָם רִנָּה וּתְפִלָּה וְאַל־תִּפְגַּע־בִּי כִּי־אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ אֹתָךְ: הֲאֵינָךְ רֹאָה מֶה הֵמָּה עֹשִׂים בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלִָם: הַבָּנִים מְלַקְּטִים עֲצִים וְהָאָבוֹת מְבַעֲרִים אֶת־הָאֵשׁ וְהַנָּשִׁים לָשׁוֹת בָּצֵק לַעֲשׂוֹת כַּוָּנִים לִמְלֶכֶת הַשָּׁמַיִם וְהַסֵּךְ נְסָכִים לֵאלֹהִים אֲחֵרִים לְמַעַן הַכְעִסֵנִי: הַאֹתִי הֵם מַכְעִסִים נְאֻם־יְהוָה הֲלוֹא אֹתָם לְמַעַן בֹּשֶׁת פְּנֵיהֶם: ס לָכֵן כֹּה־אָמַר| אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אַפִּי וַחֲמָתִי נִתָּכֶת אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל־עֵץ הַשָּׂדֶה וְעַל־פְּרִי הָאֲדָמָה וּבָעֲרָה וְלֹא תִכְבֶּה".

וכתב הרד"ק, "המערת פריצים - וכי תחשבו הבית הזה כמו מערת פריצים? וכן הוא בעיניכם הבית הזה מה שתחשבו שאתם נצולים בבואכם אליו? אין זה אלא פריצות, ועזות מצח, וקשי לב, שתעשו הפך רצוני ותבואו לפני! זה מרד גדול והכעסה. ולכן אמר ה', "גם אנכי הנה ראיתי", כלומר, שלא תחשבו כי אני לא אראה מחשבותיכם הרעות, כי איני כמו בן אדם שיכול אחד לגנוב לבבו ולהראות לפניו מה שאין בלבו, כי אני ראיתי לבבכם, וראיתי כי בבואכם אלי, אין לבבכם אלי, אלא בלבבכם שתעשו עוד את התועבות אשר עשיתם מתחילה. ומה שאמר "מערת", כי כן דרך הפריצים בעשותם הרעות להאסף יחד חוץ לעיר באחת המערות להסתר שם מבני אדם. ומה שתאמרו כי לא אחריב ביתי בעבור מעשיכם, כמו שאמר היכל ה' כמו שפירשנו למעלה, אלה הם דברי שקר". ע"כ.

ומבואר מדבריו, שגם בית המקדש הוא לא "סגולה" מאגית ופאגנית לכפרת עוונות כמו שחשבו הם, אלא דווקא אם חטא אדם מדרך תאווה שלא יכל לעמוד בה ונכשל, אז בית המקדש והקרבנות מכפרים לו. כמו שאמרו בתלמוד (בבלי סוטה ג.): "**ריש לקיש אמר: אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות**". וכי יש רוחות שנכנסות באדם? אלא כוונת דבריו לומר, שאין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה ונפעמה בליבו רוח תאווה, והוא לא עמד בה ונכשל. ולזה האדם בית המקדש היה מכפר, כי היה באמת רוצה לחזור בתשובה.

וכן תראה שמסופר (מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק ד): "**פעם אחת היה רבן יוחנן בן זכאי יוצא מירושלים והיה ר' יהושע הולך אחריו וראה בית המקדש חרב אמר ר' יהושע אוי לנו על זה שהוא חרב מקום שמכפרים בו עונותיהם של ישראל. א"ל בני אל ירע לך, יש לנו כפרה אחת שהיא כמותה ואיזה זה גמילות חסדים שנאמר** (הושע ו' ו): "**כי חסד חפצתי ולא זבח**". **כלומר רבי יוחנן העביר מסר לתלמידו, שאין צורך לבית המקדש כאשר משתמשים בו לכפרת עוונות, ולזה הסיבה נחרב הבית, כי מה יעזור בית המקדש כאשר בני אדם מתנהגים רעים אחד עם השני? ולכן אמר לו, אם אתה משתוקק לכפרת עוונות, תעסוק בגמילות חסדים, תכניס כלה לחופתה, תתן צדקות, תפרנס אלמנות, כל זה יותר טוב לבורא מבית המקדש.**

ולכן אם חלילה מתכנן האדם את העבירות ולא חוזר בתשובה, ורואה את בית המקדש כאמצעי לכפר עוונת שעשה ויעשה, ואין ליבו שלם לחזור בתשובה, בוודאי שאין צורך אפילו בבית המקדש, ולכן החריב ה' יתברך את ביתו כי הפכו אותו למערת פריצים. ובדיוק כמו ענין נחש הנחושת של משה רבינו.

כללו של דבר, התורה היא לא סגולה, תהלים זו לא סגולה, מזוזה זו לא סגולה. כל אלו הדברים צריכים אנו להתבונן בהם למה באו לנו, וכאשר נשכיל להבין היטב, נכיר את בוראינו ונחזור בתשובה שלימה, וזו בעצם כל מטרת המצוות, להכיר אותו יתברך היכר גדול. ולכן העבירה החמורה ביותר היא עבודה זרה, להאמין שיש כוחות אחרים מלבדו יתברך. וכן כתב הרמב"ם (ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק מו): "**ושאר חטאת יחיד כשבה או שעירה, כי הנקבה היא פחותה מן הזכר מן כל מין, ואין חטא יותר גדול מעבודה זרה**, ואין חלק מין יותר פחות משעירה". עכ"ל.

תשעים ותשע מתים בעין רעה

י) **ואחר** כל זה יש לעיין במה שאני זכיתי להתעורר בו, והיה זה ביום אחד מן הימים לפני יציאתי לדרוש דרשתי הקבועה בנושא חובות הלבבות לרבינו בחיי בן פקודה. ואז עלה בדעתי קושי, כיצד כתוב בתלמוד, ש-"**רב**" ראה בבית הקברות, שתשעים ותשע מתו בעין הרע! וכי בגלל עין רעה של אחרים על בני אדם, יש בזה כל כך כח ויכולת להזיק לאדם אחר? עד שתשעים ותשע מתוך מאה שנמצאים בבית הקברות מתו בגין זה? ודבר זה לא מסתדר בשכל אנוש!

אדם שלא עשה דבר רע, ימות בגלל "**עין רעה**" רוחנית ומסטית של אחרים? ורק כאשר חושבים בדבר זה, ומעלים על דעתינו בשכל הישר, מגיעים למסקנה, שברור שזה אינו, ולפי דעתי זו אינה מחשבת התורה והיהדות, ואע"פ שאני יודע שיש לא מעט שכתבו, שיש בעין הרע רוחנית כח להזיק לאחר. אבל אחר המחילה הרבה, כאשר נחקור הדבר היטב, נגלה שאין לזה יסוד ושורש אמיתי בדברי חז"ל.

והנה מקור הדברים הם בתלמוד בבלי (בבא מציעא קז. - קז:). שם כל המהלך מתחיל הרבה לפני העדות של רב שהלך לבית הקברות וכו'. ומבואר שם, שאמר רב יהודה לרבין בר רב נחמן, רבין אחי, לעולם לא תקנה שדה לצורך תבואה, כאשר השדה סמוכה לעיר. ומדוע? שהרי אמר רבי אבהו אמר רב הונא אמר רב, "אסור לו לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה". כלומר אסור לו לאדם שיעמוד כנגד שדה של חבירו בשעה שמלאה אלומות וברוכה היא מאוד. מקשה הגמרא על כך, "וכי באמת כך הוא הדבר נלמד משמו של רב"? כלומר, באמת רב היה ממליץ למנוע דבר זה מהאדם? והא מצינו לרבי אבא שפגש תלמיד אחד מתלמידו של רב. ואמר לו, "מה דעתו של רב רבך" - באלו הפסוקים (דברים פרק כח פסוק ג פרשת כי תבוא): "בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבָרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה". וכן מה דעתו על מה שנאמר (שם שם פסוק ו): "בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ". כלומר כיצד הוא מפרשם? וענה תלמידו של רב לרבי אבא, ואמר, שרב מפרש את הענין כך, מה שאמרה התורה, "ברוך אתה בעיר", הכוונה שיתברך האדם שיהא ביתו סמוך לבית הכנסת. ומה שאמרה תורה, "ברוך אתה בשדה", שיהו נכסי האדם קרובים לעיר. ומה שאמרה תורה, "ברוך אתה בבואך", שבבואך לביתך לא תמצא אשתך ספק נדה כאשר אתה בא מן הדרך. ומה שאמר, "ברוך אתה בצאתך", שיהיו צאצאי מעיך כמותך. ע"כ.

והנה כוונת התלמוד להביא מכאן ראיה נגד העצה של רב יהודה לרבין בר רב נחמן, שהרי אם רב מפרש את הפסוק, "ברוך אתה בשדה", שהאדם יתברך שיהיו נכסיו קרובים לעיר. הרי זו קושיא, כיצד רב יהודה, אמר לרבין, שיש להמנע מלקנות שדה סמוך לעיר, וכי איזו ברכה זו? אלא מתרצת הגמרא ואומרת, "לא קשיא; הא - דמהדר ליה שורא ורתקא, הא - דלא מהדר ליה שורא ורתקא". כלומר אין קושי על רב יהודה מדברי רב עצמו לתלמידו. כי מה שאמר רב יהודה לרבין, הוא מתי שהוא קונה שדה ולא עושה בה חומה. אבל אם קונה שדה ועושה בה חומה באופן שעיני בני אדם לא נתונות לשדה עצמו, בזה לא דיבר רב, וגם לדעתו אפשר לקנות שדה של תבואה סמוך לעיר.

ואני יש לי להעיר כאן, כי לכאורה איזו קושיה זו על רב יהודה בכלל? והרי מה שרב מפרש את הפסוק, זה כאשר ה' יתברך מברך את האדם, אבל לא כל אחד מחזיק עצמו צדיק. ועוד, שהרי רב יהודה לא אמר לרבין, "אסור לך"! אלא נתן לו עצה שלא יקנה שדה לצורך תבואה הסמוכה לעיר. ומדוע? כי אמר רבי אבהו בשם רב הונא בשם רב, "שאסור לו לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה". וגם מכאן לכאורה אין ראיה שרב היה מונע מהאדם עצמו לקנות שדה הסמוכה לעיר, אלא כל מה שרצה למנוע, הוא שחבירו לא יעמוד על שדהו בשעה שעומדת בקמותיה ונאה היא. ומדוע? שמא יתן "עינו" בשדה חבירו, ויחמוד מה שיש לו. אמנם אם כן, קשה! שלא היה לרב יהודה לומר לרבין שלא יקנה שדה הסמוכה לעיר, אלא היה לו להזהיר דווקא את שאר בני אדם, שהם לא יעמדו על שדה של אחרים בשעה שעומדת בקמותיה!

ולי נראה, שמתוך דברי רב שאמר, "אסור לו לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה", אין המניעה מכאן אמורה כלפי האדם הקונה. ואם תשאל כיצד רב

יהודה על סמך מילים אלו של רב, מנע מרבין לקנות שדה הסמוכה לעיר אם אינה מוקפת חומה? אלא רב יהודה הוסיף והחכים על דברי רב, ומנע הדבר על דרך, "ערבות", כי יש כאן קצת, "**לא תתן מכשול בפני עיוור**", שהרי ידע רב, שאדם שיש לו שדה סמוכה לעיר ומוציאה תבואה טובה פירות נאים, יתכן שאחרים יקנאו במה ששלו, ויוצא שקנאה זו נגרמה על ידי האדם אשר קונה את השדה, שכביכול נתן מכשול ביד חבירו, כי גרם לו להכשיל את חבירו שיחמוד את שלא שלו, ויבוא על ידי כך לעבירות חמורות. ולכן אין לזה שום קשר ל-"עין הרע רוחנית", שכביכול, יש ביד זה המסתכל לפגוע בשדה של חבירו על ידי עינו בלבד שנותן בו, וזו מחשבה כעורה ואלילית מאוד אשר הרחיק הבורא מאתנו. ולכן כל ההגבלה היא דווקא בשעה שהשדה עומדת בקמותיה.

ומחשש זה, אמר רב יהודה לרבין, שלא יקנה שדה הסמוכה לעיר, **ולא בשביל החשש שהשדה שלו תפגע מעינו הרוחנית של חבירו חלילה**. וכי מי יעלה על דעתו שאדם יכול לפגוע בחבירו על ידי ראיה בלבד! אלא משום שכאשר חבירו יראה את השדה שלו מצליחה, ומצמיחה תבואה, יקנא בו ויתן עין רעה עליו, ומה היא "עין רעה"? שיחמוד מה שיש לחבירו, ויבוא לידי קנאה ויכנס לעצבות גדולה, ויפטר מן העולם.

או שעל ידי קנאתו, יבוא להזיק לו או לגנוב ממנו, או לשרוף לו התבואה כי מקנא בו. או שכאשר חבירו יראה הטובה שיש לו יעשה מעשים לא כשרים על מנת להשיג מה שיש לו. ולכן רב יהודה לומד מן דברי רב ונותן עצה לרבין, שלא יקנה שדה של תבואה אלא דווקא רחוק מן העיר, ששם עין חבירו לא שולטת בשדה, ולא יוכל לבוא לידי קנאה, או שאם קונה שדה הסמוכה לעיר יקיף אותה בחומה. והדבר פשוט ביותר וקל להבין! וגם זה אינו מדרך האסור, אלא מדרך העצה מהיות טוב.

ובפשטות כך הבין המאירי (בית הבחירה למאירי בבא מציעא שם): "**אסור לאדם לעמוד על שדה חברו בשעה שעומדת בקמתה, שמא ישלוט בה עין הרע, ויביא עצמו לידי רנון הבריות**. ואף מפני זו אמרו דרך עצה שלא יקח אדם קרקע סמוכה לעיר ביותר אלא אם כן דעתו להקיפה בגדר עד שלא תהא העין שולטת בה". עכ"ל. ואם מדובר בעין הרע רוחנית, מה שייך שיביא עצמו האדם המסתכל "**לידי רינון הבריות**"? ובכלל אם הדברים קשורים לעין הרע רוחנית, מפני מה כל האזהרה הולכת על המסתכל ולא על זה שמסתכלים עליו? ובוודאי שאין שום קשר לעין הרע רוחנית ומיסטית חלילה.

אלא פשוט הדבר, שהדברים אמורים כלפי המסתכל, **שמתוך שיסתכל בה יחמוד בה, ועל ידי זה יבוא לרינון הבריות**. ולכן אמרו, שאם אדם לוקח שדה סמוכה לעיר והיא מוקפת בגדר, ואין העין שולט בה, אז יכול! למה? כי אין האדם חומד אלא מה שעיניו רואות. וכאשר חבירו של האדם לא רואה את השדה ואת קמתה המרובה, לא מקנא לחמוד את שלא שלו. ובכך לא הכשיל את חבירו לחמוד את שלא שלו. ופשוט. וכן מתבאר מפירוש רבינו יהונתן מלוניל על הרי"ף, שכתב, "לא תיזבין ארעא דמקרבא למתא - משום עין הרע, דמפני שהיא קרובה לעיר כל העולם רואין אותה". ע"כ. כלומר, ומה יקרה שכל העולם

רואים אותה? יבואו לידי חמדה, או יבואו להזיק לו ולגנוב ממנו התבואה. ונמצא כביכול שגרם ביד אחרים מכשול. ומתוקף זה הדבר החמור של "**עין רעה**", כמה הוא מזיק למסתכל עצמו, וכמה יכולה הסתכלות שלו על אחרים להאבידו מן חיי העולם הזה, אשר בעולם הזה אפשר לקנות חיי נצח לעולם הבא. וכמאמר **התנא** (משנה מסכת אבות פרק ד משנה יז): "**הוא היה אומר יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה**, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה". לכן התלמוד מיד מביא חיזוק לרב עצמו ממעשה שעשה, **שבו הוכיח כמה הסתכלות על אחרים יכולה להזיק לאדם עצמו**.

ומבאר התלמוד, נאמר **בתורה** (דברים פרק ז פסוק טו פרשת עקב): "וְהֵסִיר יְהוָה מִמְּךָ כָּל־חֹלִי וְכָל־מַדְוֵי מִצְרַיִם הָרָעִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ לֹא יְשִׂימָם בָּךְ וּנְתָנָם בְּכָל־שֹׂנְאֶיךָ". רב מפרש את הנאמר, "והסיר ה' ממך כל חולי" - זו **עין**. כלומר, חולי זו לא "**מחלה**", או "**קדחת**", או כל חולי שונה שבא לבני אדם. כי לפי שיטת רב, החולי האמור בתורה בפסוק זה, הוא, "עין". כלומר, ברכת ה' יתברך על האדם כאשר הוא שומר תורה ומצוות, תהיה שה' יתברך יסיר ממנו, "עין". איזו "עין"? **עין צרה על אחרים**! ומסביר התלמוד כיצד הגיע רב לדעה זו. ומספר, שפעם אחת הלך רב לבית הקברות, ועשה מה שעשה. ואמר, "**תשעין ותשעה בעין רעה, ואחד בדרך ארץ**".

השגיאה הגדולה

והנה מזה התלמוד, במשך מאות השנים האחרונות, בנו לא מעט מפרשים תילי תילים של "**יסודות**" בענין, "**עין הרע**", ולצערי נטה ליבם לחשוב שדברים אלו ש-"ראה" רב, אמורים, שכל תשעין ותשעה אנשים מתוך מאה, מתו בגלל שמישהו עשה עליהם עין הרע רוחנית ומסטית בלי מעשה כלל. ובהמשך בלא נדר נעמוד על רוב לשונות חז"ל שדברו בענין, "עין הרע", או, "**עין רעה**".

אבל ראשית כל, צריכים אנו להסביר את דברי רב ומה ש-"ראה" בבית הקברות. כמובן ופשוט הדבר, שרב לא הלך לבית הקברות, כי לא היה מאלה הדורשים אל המתים, או נפנים לקברות, וכבר ביארנו כיצד החשיבו את מאור התורה, אותם שהפכו דרשות כגון אלו לפשטים ממש. **אלא כל זה הענין הוא במחשבתו, שהיה חושב בדעתו ומתבונן, מדוע בני אדם נפטרו מוקדם מן העולם**. וכלשון התלמוד: "רב לטעמיה, דרב **סליק לבי קברי**, עבד מאי דעבד". ומה שכתוב, "**סליק לבי קברי**", הכוונה שבמחשבתו התבונן בבית הקברות ובמתים שם, ואחר שהתבונן היטב, אמר, שעל כל מאה אנשים, תשעים ותשע מהם מתו בעין רעה, ואחד מהם נפטר בדרך ארץ. מה בא בעצם רב ללמד אותנו, ובשביל מה הביא התלמוד מעשה זה? ללמד אותנו כמה רב צודק במה שאמר, "**אסור לו לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה**".

כלומר, מה יש בכך שאדם יעמוד על שדה חבירו בשעה שהיא יפה וטובה ומצמיחה

תבואה? **אלא משום, שבוודאי הוא יבוא לקנאות ולחמוד!** לכן עד כדי כך אמר רב, "**אסור**"! מדוע? כי מדובר בפיקוח נפש! ואיך הגיע רב לזה? שכאשר התבונן במחשתו במתים בבית הקברות, ראה שתשעים ותשע מתו בעין רעה, כלומר שנתנו עין רעה על ממון אנשים וקנאו בהם ונכנסו לעצבות ומרה שחורה, וכילו ימיהם ביגון ורדפו התאוות ועשו העבירות. ועל ידי זה מה קרה? מתו בעין רעה! ולזה הדבר יש אצלי שני פירושים, או שגרמו לעצמם על ידי עינם הרעה למות מן העולם מוקדם מגדר הרגיל, שמתו פחות מגיל שבעים, כי עין רעה מוציאה את האדם מן העולם מהר, והגיעו לזה על ידי הקנאה. או שכוונת רב, שהפסידו חיי נצח ועולם הבא, בגלל שחמדו את של אחרים, כי הפסידו את מידת הבטחון בבורא יתברך, ומתו בלא תשובה על מעשיהם. וזה מה שאמר, "מתו בעין הרע", כלומר, שלא עשו תשובה.

בכל אופן למדים אנו, שאין שום קשר לעין הרע רוחנית מאגית ואלילית חלילה, וכל המפרש את הענין הזה בעין הרע רוחנית ומיסטית, מלבד שמאמין במאגיה פאגנית וכעורה, עוד יש לומר, שהוא כלל לא משייך ומקשר את דברי התלמוד, שהביא את המעשה של רב, עם מה שהובא למעלה. **שכל מה שהובא המעשה הזה של רב בבית הקברות, הוא לומר דבר פשוט, ומה הוא? שאדם לא יתקרב למקומות שיכול להביא עצמו לידי חמדה וקנאה, כי זה הדבר נקרא, "עין הרע".** וכל הפחד מן "עין הרע" הוא על האדם עצמו שעושה רע לעצמו, ולא שמישהו אחר יכול לעשות לו.

והמפרשים שפרשו עין הרע שהוא ענין מיסטי, נטה ליבם אחר צמד המילה, "עין הרע", שחשבו שמכיון שמדובר במילת, "עין" יפרש ההיזק על הראיה בעינו בלבד, וחשבו שמדובר בראיה רוחנית ומיסטית. עוד סיבה לכך היא, שנמשכו אחר ספר אחד, שהרס והמית את יהדותינו והחדיר בה אפילה וחשיכה גדולה. **אולם אחר המחילה הרבה זה אינו. ואין בלימודי זה לזלזל חלילה באותם מפרשים שפירשו כך, אלא ודאי לי ופשוט לי הדבר שנמשכו אחר קודמיהם.** ואף שנראה שרש"י הוא מראש הראשונים שהחלו בזה הענין, שנראה מתוך דבריו שפירש הוא את דברי חכמים שמדובר בענין, "**עין הרע רוחנית**" כמו שנראה בעוד פירושיו בהמשך, אולם לאמיתו של דבר, אחר המחשבה והעיון הטוב, לא מדובר כלל בזה הענין, ולפי דעתינו גם רש"י לא התכוין לכך כלל.

בכל אופן, ראה ותתבונן קורא נעים, כיצד כתב הרמב"ם על הקודמים לו הגאונים (רמב"ם הלכות גירושין פרק י הלכה יט): "**הורו מקצת הגאונים, שכל אשה שתבעל בפני עדים, צריכה גט,** [ומדוע הורו כך? מכיון שאמרו חז"ל] "**חזקה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות**". **והגדילו והוסיפו בדבר זה** [כלומר הגדילו והוסיפו לא בדרך טובה. עד כדי כך] **שעלה על דעתם** [מחוסר הבנה נבונה בדברי חז"ל], **עד שהורו שמי שיש לו בן משיפחתו, חוששין לו ולא תתייבם אשתו, שמא שחרר שפחתו ואחר כך בא עליה. ויש מי שהורה שוודאי שחרר, שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות.** [בעת משיב הרמב"ם בחריפות על דבריהם] **וכל הדברים האלו** [שכתבו אותם גאונים] **רחוקים הם בעיני עד מאוד מדרכי ההוראה ואין ראוי לסמוך עליהן, שלא אמרו חכמים חזקה זו אלא** [דווקא] **באשתו שגירשה בלבד, או במקדש על תנאי ובעל סתם. שהרי היא אשתו. ובאשתו הוא שחזקתו שאינו עושה בעילתו בעילת זנות, עד שיפרש שהיא בעילת זנות, או שיפרש שעל**

תנאי הוא בועל, אבל בשאר הנשים [לא דברו חז"ל בחזקה זו ש] הרי כל זונה בחזקת שבעל לשם זנות עד שיפרש שהוא לשם קדושין, ואין צריך לומר בשפחה או בגויה שאינה בת קדושין שאין חוששין להן כלל. והרי הבן מהן בחזקת גוי ועבד עד שיודע בודאי שנשתחררה אמו או נתגיירה". עכ"ל.

ואתה קורא נעים למוד מן לשון הרמב"ם שלא חסך במילים, אפילו על אותם "גאונים" שהיו לפניו. ומדוע? כי לפי דעתו, אינם הבינו את חז"ל, והוסיפו על דבריהם דבר שחז"ל לא אמרו, והרמב"ם בראותו דבר זה, לא חסך במילים, והורה, שכל מה שאמרו חז"ל, "אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות", הוא דווקא באשתו! וכבר כתב רבינו הטהור בהלכות מאכלות אסורות (יז, כא): "שמן של גויים מותר, ומי שאוסרו הרי זה עומד בחטא גדול, מפני שהמרה על-פי בית-דין שהתירוהו. ואפילו נתבשל השמן הרי זה מותר". עכ"ל. וראה קורא נעים, מי שאוסר על ישראל דברים שהתירו בעלי התלמוד ולא דברו בהם, כמה עונשו חמור ועומד בחטא גדול.

והיום בדורינו אנו, כל אחד פותח פה ומצפצף בציפור להחמיר חומרות על ישראל בהמון נושאים, ותופסים ומחזיקים עצמם ל-"פוסקים" כי יצא להם מתוך פלפול מהובל של בוקי סריקי, להחמיר דברים חדשים אשר לא אמרו כלל בעלי המסורה ובעלי הקבלה האמיתית, הם חז"ל הטהורים, עד רבינא ורב אשי. ובמאמר נפרד, נסביר החשיבות של רבינא ורב אשי, וענין חתימת התלמוד על ידם.

וכן הוא הענין כאן בדיוק, במה שאנו מדברים עליו, והוא, "עין הרע", שמעולם חז"ל לא התכוונו לומר שאדם יכול למות מתוך זה שמישהו שם עליו, "עין הרע רוחנית ומיסטית", או חלילה להיות חולה, כמו שנסביר בשם רוב המפרשים. ובוודאי שמעולם אבל מעולם, לא עשו טקסי הוצאות עין הרע, שזו עבודה זרה לכל דבר, ומצוי אצל הגוים הדברים הללו. וכל מה שנוהגים היום לעשות כמה רשעים ארורים וביניהם רבנים ארורים מיסטיים ופאגנים, שמרמים ועושים כספים על הציבור התמים והמסכן המעונה ורצוץ, הנמצא תחת ממשלות העושות לחץ על חייהם.

ואותם הרשעים ביניהם גם "רע-בנים", אשר מנצלים את מצבם הרע, לעשוק ולרמות בני אדם בהזיות הבל ורעות רוח, ומסירים מהם ענין ההשגחה באל אחד, ונתנו לבני אדם להאמין בכוחות מאגיים ומסטים, במקום לדאוג שיחזרו בתשובה לאבינו שבשמים, ויבקשו מחילה על מעשיהם הרעים. או שלכל הפחות יסירו מהם מחשבות מינות, ויסבירום שאין כח אחר מלבדו יתברך. ולכן תראה שאחר המעשה שהביא התלמוד עם רב בבית הקברות. שמואל חולק ואומר, שמה שנאמר, "וְהֵסִיר יְהוָה מִמְּךָ כָּל־חֹלִי - הברכה שה' יברך אותך, זה שיסיר ממך את "הרוח". שהיה אומר שמואל, כולם מתים, "ברוח". כלומר, שמואל מסביר, שכל מי שמת בעולם, לא מת אלא משום נשיבת רוחות מזיקות וקשות. [ולא רוחות רעות - ללא גוף. שזו איוולת גדולה ועלבון נדול לשכל אנוש].

ומקשה הגמרא, שלשיטת שמואל שאומר שכולם מתים מנשיבת הרוח, מה יעשה עם הרוגי מלכות שמתו בחרב? עונה הגמרא, ששמואל יסבור שגם מקום החיתוך לא נרפא אלא בגלל אותה נשיבת רוח, ואם לא היתה רוח רעה נושבת במקום החתך, יכול הוא היה להתרפאות על ידי רפואה. ויוצא מזה הענין, שהברכה שה' יתברך מברך את האדם, זה שהוא מסיר ממנו נשיבת רוח קשה על גופו.

ויוצא שכל הדיון כאן של התלמוד הוא בהיזקים גופניים ולא בהיזקים רוחניים מאגים אלילים. ופשוט הדבר וקל להבין. ולכן רב יהודה אמר לרבין, אל תקנה שדה הסמוכה לעיר, שבכך תגרום לבני אדם לקנאות, ועל ידי קנאתם יכולים הם למות מן העולם על דרך העצבות והמרה השחורה. ואין שום קשר לעין הרע רוחנית ומסטית. ובהמשך נדבר על מה שאמרו במשנה, "עין רעה ויצר הרע וכו' מוציאין את האדם מן העולם".

"עין הרע ויצר הרע - מוציאין את האדם מן העולם"

ח) **והנה** אחר שפרשתי מה שפרשתי במעשה של רב ודעתו. עלה בליבי להביא ראיה פשוטה ביותר מתוך דברי המשנה. שהרי אמרו חז"ל (משנה מסכת אבות פרק ב משנה יא): "**רבי יהושע אומר, עין הרע, ויצר הרע, ושנאת הבריות, מוציאין את האדם מן העולם**". והנה אם תרצה לומר שמדבר רבי יהושע בעין הרע - "**רוחנית ומסטית**", מה שייך לומר, "יצר הרע"? כמו כן, מה שייך לומר, "שנאת הבריות"? **אלא ודאי כי כל הדברים האלו אמורים על האדם עצמו כמו שביארנו לעיל.**

שכל מה שבא רב ואמר, שלא יעמוד אדם על שדה של חבירו בשעה שמוציאה השדה תבואתה, הוא בשביל המסתכל עצמו, ולא בשביל בעל הנכס עצמו, כי בעל הנכס עצמו אין לו לחשוש לשום נזק. וזה מה שבא ללמד רבי יהושע במשנה הנזכרת, שכאשר עינו של האדם רעה, כלומר צרה באחרים, מה שנקרא "**צרות עין**", ולא מפסיק לקנאות ולחמוד את של אחרים, כל הדברים האלו מוציאין את האדם מן העולם! ומדוע? מכיון שעל ידי כל אלה יבוא לעשות מעשים לא טובים ולהזיק אחרים, ולגנוב ולחמוס ולעשות עבירות חמורות, שעליהם יש עונש מר מן השמים. ולכן אמר, שאלו הדברים מוציאין את האדם מן העולם.

ויותר מזה נראה לפי עניות דעתי, שזו כוונתו במה שאמר, "**יצר הרע**", כי ביארנו, שאין מלאך כזה שנקרא, "**יצר הרע**", אלא הכל הוא מדבר על היצר הפנימי של האדם המטה אותו אל הרע. ונקרא "**יצר**" מלשון, "**יוצר**". שכאשר חושב אדם לעשות רע, מצייר הענין בנפשו, וזה נקרא, "יוצר רע", ולכן הענין הזה נקרא בפי חכמים, "יצר הרע", כלומר התאוות פנימית לעשות מעשה רע. וכן להיפך, נקרא יצר טוב, על שם יצירת מחשבת הטוב בנפש האדם.

ולא סתם אמר כסדר הזה, "**עין הרע, ויצר הרע, ושנאת הבריות**", כי לא היה מתפעם האדם לעשות הרע ולציירו בנפשו, אלא רק בעבור הראיה שרואה. כמו שאמרו בתלמוד

(תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק א דף ג טור ג): "לא תנאף - לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. א"ר לוי, ליבא ועינא [הלב והעיניים] תרין סרסורי דחטאה [הם שני מתווכים לעשות החטא]. כתיב, "תנה בני לבך לי, ועיניך דרכי תצרנה". אמר הקדוש ברוך הוא, אי יהבת לי ליבך ועינך, אנא ידע דאת לי". ע"כ.

ובעקבות הראיה הרעה של האדם, הוא יוצר מחשבות רעות המפתחות את דעתו וחושיו לעשות הרע בעיני אלהיו. וכאשר מחליט לעשות כן, אז בוודאי יבוא לשנאת הבריות. ומה גם שכל אחד בפני עצמו מביא רעה חולה על האדם. ולכן ודאי שמה שאמר, "עין הרע", מדבר בענין של האדם עצמו, שהוא עצמו מסתכל על אחרים בעין הרע! בעין צרה! ברוע גדול! ולא מדבר כלל בענין מאגי.

וחלילה לפרש ולומר, שעל ידי שמישהו מסתכל על השני בעין רעה ונותן בו עין הרע רוחנית, הדבר הזה יוציא אותו מן העולם. ואיזו מחשבה זו בכלל לחשוב כך? האם יש כח אחר מלבדו יתברך? ודאי שלא. ורק כח הבחירה יש ביד האדם כמו שהסברנו למעלה. אבל מכאן לבוא ולומר, שעל ידי ראיית האדם האחר בחבירו הוא יכול להיות ניזוק, זו לא מחשבת התלמוד והתנ"ך לפי עניות דעתי.

וכעת ראיתי למאירי שכתב (בית הבחירה למאירי מסכת אבות פרק ב): "ואמר רבי יהושע עין הרע. [ומה הוא "עין הרע"?] והוא צרות עין וחמדת ממון. ויצר הרע [שאמר רבי יהושע, ידבר] על [תאוות] העריות [והמשנל]. ושנאת הבריות מוציאין את האדם מן העולם. [וכעת חוזר לפרש המאירי, מדוע עין הרע שהוא צרות עין, מוציא את האדם מן העולם, ומסביר] כי [כאשר נותן עינו ברע על אחרים וחומד מה שיש להם, הנה] חמדת הממון [הזו] תטרידו במה שאי אפשר לו לסבול. [שהרי מי שמחוסר בטחון בבורא, כל טובה שיש לאחרים רואה אותה כאילו ניטלה היא ממנו, ולכן אם מסתכל בעין רעה על ממון חבירו, על ידי כן ישקע לעצבות ומרה שחורה ויחלה וימות]. ויצה"ר [הנמצא בתוך ליבו, ואינו משתיקו מלהתאוות] ימית לו את בשרו ויחליאהו. ושנאת הבריות תעורר עליו מדנים עד שתהרגהו. ע"כ.

והמובן מדבריו, שעין הרע כלל לא קשור לדבר רוחני, אלא הדבר אמור על קנאה גשמית או חמדה גשמית, ומבאר המאירי שבענין זה, כל הכוונה של רבי יהושע, לא שהוא בקנאתו יקום ויפגע באחרים, אלא על ידי קנאתו הפנימית יהרסו חייו. וכן פירש הרמב"ם (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת אבות פרק ב משנה י): "יאמר [עין רעה, על] חמדת הממון, ורוב התאווה, ורוע הנפש - והוא חולי מרה שחורה המביא את האדם למאוס ראיית בני מינו ולשונאם, ותערב לו הבדידות, וההימצאות במדבריות ובבתות ובדרכים השוממות - הרי אלו יאבדו את האדם בלא ספק". עכ"ל. והרי שפירש "עין רעה" על חמדת ממון או על כל חמדה אחרת שיכולה להיות, ולא על עין רעה רוחנית.

וכן תראה מה שאמר רבי יוחנן בן זכאי במשנה (אבות פרק ב משנה ט): "אמר להם [לתלמידיו], צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם. רבי אליעזר אומר, "עין טובה", רבי יהושע אומר, חבר טוב. רבי יוסי אומר, שכן טוב. רבי שמעון אומר, הרואה את הנולד. רבי אלעזר

אומר, לב טוב. אמר להם, רואה אני את דברי אלעזר בן ערך שבכלל דבריו דבריכם.

אמר להם, צאו וראו איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם, רבי אליעזר אומר, "עין רעה", רבי יהושע אומר, חבר רע. רבי יוסי אומר, שכן רע. רבי שמעון אומר, הלוה ואינו משלם, אחד הלוה מן האדם כלוה מן המקום ברוך הוא. שנאמר (תהלים ל"ז) "לוה רשע ולא ישלם וצדיק חונן ונותן". רבי אלעזר אומר, לב רע. אמר להם רואה אני את דברי אלעזר בן ערך שבכלל דבריו דבריכם". ע"כ. ומה הוא, "**עין טובה**"? והאם מצינו בני אדם שעושים טקסי ריבוי "עין טובה"? ואם אפשר להוציא "עין הרע רוחנית" מדוע אי אפשר לעשות טקסים להוסיף "עין טובה רוחנית"? **אלא ודאי שמחשבה זו היא הבל וריק. והושרש הדבר בישראל כאילו הוא יסוד מיסודי התורה. ולאמיתו של דבר אין לו יסוד ושורש ביהדות הטהורה של רבותינו בעלי הקבלה האמיתית והיחידה, היא קבלה למשה מסיני.**

וכתב המאירי, אמר להם רבי יוחנן, צאו וראו איזוהי דרך טובה שידבק בו האדם, ואמר להם כן, **להיותה כשורש לכל מידות הטובות**, ואמר ר' אליעזר, עין טובה, **כלומר שיהא נהנה בטובת זולתו, שאז יתאהב לכל אדם, ויהיה ענינו מקובל אצל הכל.** והכל מקובלים אצלו, **ואהבת העולם הוא שורש כל המדות**". עכת"ל. ומה הוא "**עין רעה**"? כתב המאירי, "א"ל צאו וראו איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם, ואמר כל אחד מהם בהפך מה שייחס בטובה". כלומר לפי הבנת המאירי, "**עין רעה**", הוא קנאה של האדם במה שיש לאחר, וכולם כולל כולם מאוסים בעינו הרעה. כי אין לו עין טובה על אף אחד.

וכתב הרמב"ם, "עין טובה - **ההסתפקות במה שיש לאדם**, והיא ממעלות המידות. **ועין רעה - הפכה, רצוני לומר: לחשוב את הרב למעט, ולהשתדל בתוספת**". עכ"ל. והרי למדת היטב, שעין רעה זו הסתכלות האדם על מצבו, כאשר אינו מסתפק במה שיש לו, וחושב שכל מה שיש לו זה כלום, ותמיד רוצה יותר ויותר, זה כוונת הענין "עין הרע". ואין שום קשר לעין הרע ופגיעה רוחנית מאגית ומסטית באחר חלילה.

ולפי דעת רבי יונה מגירונדי, "**עין רעה**", זו מידת הקמצנות, שאינו מוכן לתת צדקה מכספו, מכיון שחושב שכל מה שיש לו משלו בא, ומכוחו שלו בא. ומכיון שמסתכל כך על העולם, ראיה זו נקראת, "**רעה**". ומה שדרש התנא בהיפך כל מידה ומידה, מפני שיש כמה מדות טובות שהפכן אינו רע, **כמו מדת החסידות שהיא מעלה גדולה עד מאד, ואם לא יתחסד לא יקרא רע.** על זה אמרו עין רעה, כלומר אל יאמר אדם, מדת הכילות אינו רע, שהרי לא עשק ולא גזל את עמיתו. **ואין הדבר כן, כי באמת רעתו רבה, כי היא יסוד לכל מדה רעה, וממנה יבוא לעשות כל דבר רע.**

שלא יאמר אם לא אשיג אל הקצה האחרון במעלות אינני חסיד אך אהיה צדיק לעשות מה שנצטויתי עליו. והוא לא ידע כי חסרון לא יוכל להמנות, אך יחסר בלבו באחרית הימים, כי המעט החסר יחסרנו חסר גדול. כמו שאמר שלמה ע"ה בחכמתו (קהלת פרק י פסוק א): "זְבוּבֵי מָוֶת יַבְאִישׁ יַבִּיעַ שֶׁמֶן רוֹקֵחַ יָקָר מֵחָכְמָה מִכָּבוֹד סִכְלוּת מְעָט". רוצה לומר, כאשר הזבוב

שהוא קטן מפסיד לגמרי אל הדבר החשוב מאוד שהוא שמן הרוקח, דע לך, כי כן סכלות מעט מפסידה לאדם יקר החכם והנכבד. כי מדת הכילות גורם לאיש להיות בליעל במדות הטובות. ונקרא שמו בליעל כמו שמצינו בנבל הכרמלי, מפני שאמר (שמואל א פרק כה פסוק יא): "וְלָקַחְתִּי אֶת־לַחְמִי וְאֶת־מֵימַי וְאֶת טִבְחָתִי אֲשֶׁר טָבַחְתִּי לְגֹזְזַי וְנָתַתִּי לַ אֲנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתִּי אֵי מִזֶּה הֵמָּה". ואמר עליו (שם שם פסוק כה): "אַל־נָא יָשֵׁת אֲדֹנִי אֶת־לִבּוֹ אֶל־אִישׁ הַבְּלִיַּעַל הַזֶּה עַל־נָבָל כִּי כְשִׁמוֹ כֵּן־הוּא נָבָל שְׁמוֹ וּנְבָלָה עִמּוֹ וַ אֲנִי אֲמָתְךָ לֹא רָאִיתִי אֶת־נַעֲרֵי אֲדֹנִי אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּ". עכת"ל.

ויוצא לפי כל החשובים הללו, שאין עין הרע, אלא צרות עין, שהיא מולידה, קנאה, קמצנות, והכל מדבר כלפי האדם עצמו, ולא שמישהו יכול לעשות עליו, "עין הרע" רוחנית ומסטית חלילה. וגם מרש"י משמע כן, שכתב, "עין טובה - שאין לו קנאה על חבירו, וחביב עליו כבוד חבירו ככבודו".

ולכן פירש רבי יונה מגירונדי בעצמו ענין, "עין טובה", וכתב (מסכת אבות פרק ב משנה ט): "וזהו שאמר ר' אליעזר עין טובה - רוצה לומר, מדת הנדיבות שהיא מדה נאה ומשובחת, ואחר היות בתכלית הנדיבות, על כל פנים ישיג אל המעלות האחרות, כי מחמת רוחב לבו ועינו היפה באה אליו המדה הזאת. ואדם כזה ראוי לכל מדה טובה. ע"כ.

עוד אמרו חז"ל (משנה מסכת אבות פרק ה משנה יט): "כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלשה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה, ורוח נמוכה, ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם אבינו. עין רעה, ורוח גבוה, ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע". ע"כ. וכי ניתן לפרש, "עין רעה" במעשה של בלעם, ששם עליהם עין הרע רוחנית ופגע בהם? בוודאי שלא! ומה עשה בפועל בעינו הרעה? הסיט את ישראל לזנות במעשה ממש! ובכדי להציל אותם מהמיתה הלכו להוציא את עינו הרעה של בלעם בטקסים פאגנים מכוערים של עובדי אלילים? ודאי שלא! אלא פנחס בן אלעזר השיב את חמתו של ה' יתברך מעל עם ישראל. שעשה מעשה ממש להשבית את מעשיו של בלעם.

וכתב הרמב"ם, "כבר בארנו כמה פעמים שעין טובה - ההסתפקות. ונפש שפלה - הזהירות. ורוח נמוכה - הענוה המופלגת, כמו שהתבאר בפרק אשר לפני זה. והשלוש אשר בנגדן הרי הן, רדיפת הממון, והיא עין רעה, ורוב התאוה, והיא נפש רחבה, והגאוה, והיא רוח גבוה. ואלה השלוש מעלות התפרסמו לאברהם אבינו, ולפיכך ייקרא כל מי שיימצאו בו אלו המעלות - תלמידו, לפי שסיגל לעצמו מידתו, וכן מי שיימצאו בו אלה הפחיתויות השלוש הרי הוא תלמיד בלעם, הואיל וסיגל לעצמו מידותיו.

ואני אזכור המקומות [על מנת להסמיך את דברי חז"ל על פסוקים, כי גם דבריהם צריכים להיות מגובים בפסוקים] אשר התבארו בהם אלה המעלות לאברהם, ואותן הפחיתויות לבלעם, והם כולם פסוקי תורה. אמנם הסתפקות אברהם [שהיתה בו "עין טובה"] הרי הוא אומרו למלך סדום (בראשית פרק יד פסוק כג פרשת לך לך): "אִם־מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ־נַעַל וְאִם־אֶקַּח מִכָּל־אֲשֶׁר־לֶךָ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי

הָעֲשַׁרְתִּי אֶת־אַבְרָם". וזו [עין טובה! והיא] תכלית ההסתפקות, שימשוך ידו מרכוש גדול, ולא יקח ממנו אפילו שעור מעט.

ואמנם זהירותו, הרי הוא אומרו לשרה בעת הכניסה למצרים (בראשית פרק יב פסוק יא פרשת לך לך): "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לָבוֹא מִצְרָיְמָה וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרַי אִשְׁתּוֹ הִנֵּה־נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יְפַת־מַרְאֶה אָתְּ". **וכא בפירוש, שהוא לא התבונן מעולם בצורתה התבוננות שלימה אלא באותו היום, וזו תכלית הזהירות. וגם אומרו על הגר אחרי לקיחתה** (בראשית פרק טז פסוק ו פרשת לך לך): "וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל־שָׂרַי הִנֵּה שִׁפְחָתֵךְ בְּיָדֵךְ עֲשִׂי־לָהּ הַטּוֹב בְּעֵינָיִךְ וַתְּעַנֶּהָ שָׂרַי וַתִּבְרַח מִפָּנֶיהָ". **יראה שלא היתה לו בה כוונת הנאה ושעשוע, וכאשר ביקשה ממנו שרה לגרשה עם ישמעאל, העיד הכתוב שהיה קשה עליו ענין ישמעאל בלבד, כדי לנקותו מנטיה אחריה בגלל התשמיש, ואלה כולם סימני הזהירות, והוא אומרו** (בראשית פרק כא פסוק יא פרשת וירא): "וַיֵּרַע הַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינֵי אַבְרָהָם עַל אוֹדֹת בְּנוֹ". **ואמנם ענוותו - אמורו** (בראשית פרק יח פסוק כז פרשת וירא): וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא הוֹאַלְתִּי לְדַבֵּר אֶל־אֲדֹנָי וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר".

וידועה לבלעם רדיפת הממון, וזה בבואו מארם נהרים בגלל הממון אשר נשבר בו לקלל את ישראל, והוא אומרו יתעלה (דברים פרק כג פסוק ה פרשת כי תצא): "עַל־דְּבַר אֲשֶׁר לֹא־קִדְּמוּ אֶתְכֶם בַּלֶּחֶם וּבַמָּיִם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם וַאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ אֶת־בִּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר מִפְּתוֹר אֲרַם נַהֲרַיִם לְקַלְלֶךָּ". **ואמנם רוב תאוותו, הרי היא עצתו לבלק להציג נשים לזנות עם ישראל, ולשימן יצאניות. ולולא תכונת רוב התאוה אשר היתה בנפשו, והיות הדבר טוב בעיניו ואהוב אצלו - לא היה מצווה בו, לפי שציווי האדם לא יהיה אלא לפי דעתו, כי הטובים לא יצוו ברעות, אלא יזהירו מהן. ולשון הכתוב בזה** (במדבר פרק לא פסוק טז): "הֵן הֵנָּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בִּדְבַר בִּלְעָם לִמְסָר־מַעַל בַּיהוָה עַל־דִּבְר־פְּעוֹר וַתְּהִי הַמַּגֵּפָה בַּעֲדַת יְהוָה". והחכמים אמרו: "בלעם בועל אתונו היה", **ואין ספק שמי שזו היתה עצתו - זה יהיה פועלו.**

ואמנם גאוותו, אומרו (במדבר פרק כד פסוק ד פרשת בלק): "נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי־אֵל אֲשֶׁר מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה נֹפֵל וּגְלוּי עֵינָיִם". ואמנם ראייתו על בלעם באומרו, "ואתה אלהים" וכו' - לפי שהוא איש דמים, הואיל והיה סיבת הריגת ישראל במגפה, והוא גם כן איש מירמה, לזוממו התחבולה למעשה הרעות, כמו שבארנו. והביא ראיה לתלמידי אברהם באומרו, "להנחיל אוהבי יש" - כמו שקראו (ישעיהו פרק מא פסוק ח): "וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עַבְדִּי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחַרְתִּיךָ זֶרַע אַבְרָהָם אֹהֲבִי". עכ"ל.

ומבואר יוצא ששורש כל המידות הרעות הוא, "עין הרע", וזה הדבר מחריב את האדם ומביא אותו לידי כל העבירות החמורות. ולכן לעולם מחשבת התורה והיהדות כאשר אמרו, "עין רעה" או "עין הרע", אינו ידבר אלא על האדם עצמו, שחוטא בנפשו על ידי עינו הרעה. וכל מה שסברו שעין הרע הוא ענין רוחני שכביכול יש ביד כח אדם להכניס עין רע רוחני ומיסטי באדם אחר, הוא לא מדעת חז"ל, אלא מן הגוים הערלים הוברי שמים ומנחשים ארורים.

והנה כאשר חשבתי כן מצאתי. ושימו לבכם היטב למילותיו של ר' יונה מגירונדי, שמגלה באופן שלא משתמע לשני פנים, מהיכן באה הדעה הכוזבת בענין מה שנוטים לחשוב בני אדם, מה הוא "עין הרע". וכתב רבינו יונה (מסכת אבות פרק ב משנה יא): "רבי יהושע אומר עין הרע - פי' ["עין הרע" לדעת חכמי ישראל, הוא] מי שאינו שמח בחלקו. ו[מגדיל לעשות יותר מזה בעינו הרעה, ש] עויין את חברו העשיר ממנו, מתי [גם הוא] יעשר עושר גדול כמוהו. ו[בזה] הוא גורם רע לעצמו ולחברו, כאשר [כמו ש] אמרו חכמי הטבע [ולא דעת חכמי ישראל והתלמוד]. [שהסבירו חכמי הטבע כפי שכלם המשובש ש] החומד [בעינו הרעה] מכל אשר לרעהו, אויר [רע] עולה מן המחשבה ההוא ושורף [לחבירו] את הדברים שעויין בהם בעיניו הרע.

גם בקרבו ישרף אחר שמתאוה לדברים שאין יכולת מצוי בידו לעשות, [בי] המחשבה ההיא מקלקלת גופו, כי יתקצר רוחו ומוציאתו מן העולם. וזהו עין הרע שאמר ר' יהושע. וראיה לזה הפי' על שאמר בכאן, "עין הרע" בלשון זכר. שזהו "העויין ברע". ולמעלה אמר "עין רעה", שפירושו על מדת הכילות שלא כדברי מקצת המפרשים. ויצר הרע ושנאת הבריות כמשמען מוציאין את האדם מן העולם". עכ"ל.

ויוצא שדעה זו הסוברת שאדם יכול לשרוף את ממון חבירו בראיה בעינו, זו היא דעת חכמי הטבע ולא דעת חכמי ישראל. וכל מי שפירש בדרך הזו את דעת חז"ל לא שם ליבו שמעולם חז"ל לא אמרו כן ולא דיברו בענינים אלו, ולהיפך הגמור, היו מגנים מי שחושב בדעתו דעה מהובלת ומצחינה זו.

ומה שמצינו חילוף בין "עין הרע" ל "עין רעה". ההבדל הוא כמו שמצאתי, שהיתה גרסא למאירי באבות דרבי נתן, "ובברייתא אבות דר"נ פי"ו פי', בעין הרע - כל שעינו רעה לאחרים, עד שגורם להם תקלה". ואף שהמאירי דחה דבריו, וכתב שזהו בכלל שנאת הבריות. ולעולם עין הרע או עין רעה יתפרש לדבר אחד. בכל אופן למדים אנו, שעין הרע, זה שעושה מעשה בידיו לעשות רע לאחרים. ועין רעה, זו מידות הקמצנות, חמדת הממון וכו'.

ובעת ראיתי שכתוב באבות דרבי נתן (נוסחא א פרק טז): "רבי יהושע אומר עין הרע ויצר הרע ושנאת הבריות מוציאין את האדם מן העולם". עין הרע כיצד? מלמד שכשם שאדם רואה את ביתו [ורוצה שיהיה בביתו ברכה רווחה והצלחה].

כך יהא רואה [רוצה שיהיה ב] ביתו של חבירו. וכשם שאדם רוצה שלא להוציא [יוציאו אחרים] שם רע על אשתו ובניו. כך יהא אדם רוצה [ויזהר כל ימיו] שלא להוציא שם רע על אשת חבירו ועל בניו של חבירו". ע"כ. יוצא שאבות דרבי נתן מפרש ענין "עין הרע", על דרך שנאמר (ויקרא פרק יט פסוק יח פרשת קדושים): "לֹא־תִקֹּם וְלֹא־תִטֹּר אֶת־בְּנֵי עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי יְהוָה". כלומר שתהיה הסתכלותך בחברך כמו הסתכלותך על ענינך. ופשוט.

עוד פירש שם אבות דרבי נתן והביא מעשה, "דבר אחר, עין הרע - כיצד? שלא תהא עינו של אדם צרה במשנתו של חבירו. מעשה באדם אחד שהיתה עינו צרה במשנתו של

חברו, נתקצרו חייו [של זה שהיתה עינו צרה במשנתו של חבירו] ונפטר והלך לו". ע"כ. ולמדת מכל אלו הדברים שלעולם עין הרע או עין רעה, אינו מדבר אלא על האדם עצמו, ולא שיש בידו כח או יכולת לפגוע באחרים בעינו הרעה על ידי קנאתו הרעה, שזו שטות גמורה לומר כן, ויש בזה החרבת יסודות הדת.

טעמים למצוות

יב) ואחר כל הדברים האלו שהבאנו בס"ד: הנה צריכים אנו לנסות להבין מפני מה נאסר לספור ולמנות את עם ישראל. וראשית כל אומר, שיש מצוות שאין אנו יודעים טעמם ולא מבינים עומקם. ואע"פ כן צריכים אנו לקיימם, ואסור לנו לזלזל בהם כלל, שהרי כל המצוות גזירות מלך הם, ואע"פ שאין אנו יודעין טעם מצוות, מכיון שהם גזירות מלך חייבים אנו לקיימם.

וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות מעילה פרק ח הלכה ח): **"ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף ענינם כפי כחו, ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה, אל יהי קל בעיניו!** ולא יהרוס לעלות אל ה' פן יפרוץ בו, ולא תהא מחשבתו בו כמחשבתו בשאר דברי החול. בוא וראה כמה החמירה תורה במעילה, ומה אם עצים ואבנים ועפר ואפר כיון שנקרא שם אדון העולם עליהם בדברים בלבד נתקדשו, וכל הנוהג בהן מנהג חול מעל בה', ואפילו היה שוגג צריך כפרה, **קל וחומר למצוה שחקק לנו הקדוש ברוך הוא שלא יבעט האדם בהן מפני שלא ידע טעמן**, ולא יחפה דברים אשר לא כן על השם, ולא יחשוב בהן מחשבתו כדברי החול.

הרי נאמר בתורה, "ושמרתם את כל חקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותם", אמרו חכמים ליתן שמירה ועשייה לחוקים כמשפטים, והעשייה ידועה, והיא שיעשה החוקים, והשמירה, שיזהר בהן, ולא ידמה שהן פחותין מן המשפטים. **והמשפטים הן המצות שטעמן גלוי וטובת עשייתן בעולם הזה ידועה**, כגון איסור גזל, ושפיכות דמים, וכיבוד אב ואם. והחוקים **הן המצות שאין טעמן ידוע.** אמרו חכמים, חוקים חקתי לך, ואין לך רשות להרהר בהן, ויצרו של אדם נוקפו בהן, ואומות העולם משיבין עליהן, כגון איסור בשר חזיר, ובשר בחלב, ועגלה ערופה, ופרה אדומה, ושעיר המשתלח.

וכמה היה דוד המלך מצטער מן המינים ומן העכו"ם שהיו משיבין על החוקים, וכל זמן שהיו רודפין אותו בתשובות השקר שעורכין לפי קוצר דעת האדם, היה מוסיף דביקות בתורה, שנאמר, "טפלו עלי שקר זדים אני בכל לב אצור פקודיך", ונאמר שם בענין, "כל מצותיך אמונה שקר רדפוני עזרני", וכל הקרבנות כולן מכלל החוקים הן, אמרו חכמים, שבשביל עבודת הקרבנות העולם עומד, שבעשיית החוקים והמשפטים זוכין הישרים לחיי העולם הבא, והקדימה תורה ציווי על החוקים, שנאמר, "ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם". עכ"ל.

ולכן קורא נעים, אל תקשה עלי כאשר אני בא לנסות להבין, את טעם איסור מניית ישראל, שהרי על האדם לנסות להבין מה טעם החוק הזה שנאסר. וכמו שכתב הרמב"ם בעצמו (הלכות תמורה פרק ד הלכה יג): "**אף על פי שכל חוקי התורה גזירות הם, כמו שביארנו בסוף מעילה, ראוי להתבונן בהן, וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם, תן לו טעם. הרי אמרו חכמים הראשונים, שהמלך שלמה הבין רוב הטעמים של כל חוקי התורה.** יראה לי שזה שאמר הכתוב, "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", בענין שאמר, "ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך עליו", **ירדה תורה לסוף מחשבת האדם וקצת יצרו הרע, שטבע של אדם נוטה להרבות קניינו ולחוס על ממונו, ואף על פי שנדר והקדיש, אפשר שחזר בו וניחם ויפדה בפחות משוויו, [לכן] אמרה תורה, אם פדה לעצמו יוסיף חומש.**

וכן אם הקדיש בהמה קדושת הגוף, שמא יחזור בו, וכיון שאינו יכול לפדותה, יחליפנה בפחותה ממנה, ואם תתן לו רשות להחליף הרע ביפה, יחליף היפה ברע, ויאמר טוב הוא, לפיכך סתם הכתוב בפניו שלא יחליף, וקנסו אם החליף, ואמר, "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש", וכל אלו הדברים כדי לכוף את יצרו ולתקן דעותיו. **ורוב דיני התורה, אינן אלא עצות מרחוק, מגדול העצה** [הבורא ברוך הוא, על מנת] **לתקן הדעות** [מזני האדם], **וליישר כל המעשים, וכן הוא אומר** (משלי פרק כב פסוק כ-כא): "הֲלֹא כָתַבְתִּי לְךָ שלשום שָׁלִישִׁים בְּמוֹעֵצֹת וָדָעַת: לְהוֹדִיעֲךָ קְשֹׁט אִמְרֵי אֱמֶת לְהָשִׁיב אֲמָרִים אֱמֶת לְשֹׁלְחֶיךָ". עכ"ל.

וכמה עלינו להשכיל וללמוד ממילים אלו שכתב לנו רבינו הטהור, וכוונתי למה שכתב, "**ורוב דיני התורה ... לתקן הדעות וליישר המעשים**". במילים אלו רבינו מתאר לנו ומבהיר, שזו התורה לא באה בשביל הבורא יתברך, כי הוא אינו צריך אותנו ולא זקוק לבריותיו חלילה, אלא מצוות התורה באו, על מנת ליישר אותנו במידות מתוקנות, ועל ידי זה נשכיל, נבין, ונשיג את הבורא הכרה שלימה.

ולכן תראה מה שנאמר בתורה (דברים פרק ו פסוק ה פרשת ואתחנן): "וְאָהַבְתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדֶךָ". והנה מה זה שנאמר, "**ואהבת**"? הרי כל אחד מאתנו יכול לומר שהוא אוהב את ה' יתברך, והוא מודה לו על הכל וכו'. אבל אמרו לנו חז"ל ולימדו אותנו כיצד באמת הדרך הנכונה להראות שאנחנו אוהבים אותו יתברך.

ואמרו בתלמוד (בבלי מסכת יומא פו.): "**אביי אמר: כדתניא, "ואהבת את ה' אלהיך", מה הוא "ואהבת"? שתגרום במעשיך, שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה. אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמדו תורה - ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו. עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה - ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכיו! ועליו הכתוב אומר באמר להם עם ה' אלה ומארצו**

יצאו". ע"כ.

והנה יש לשים לב היטב למה שמבואר כאן, כי בשני הצדדים מבואר שהוא קורא, ושונה, ואפילו משמש תלמידי חכמים שזו מעלה גדולה. אבל מה חסר בו? אין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות. ב' דברים אלו גמרו את כל עולם התורה שלו! עד כדי כך שאומרים על מי שלימד אותו תורה, אוי! על אביו אוי! על רבו אוי!

ואני יש לי לשאול, מפני מה כל אריכות הדברים הזו? יאמרו לנו חז"ל, כל מי שמשאו ומתנו באמונה ודיבורו בנחת עם הבריות הרי זה קידש את ה', ואם לא, הרי זה חיללו. מפני מה הקדים, "קורא, שונה ומשמש תלמידי חכמים" אם זה לא העיקר? אלא חז"ל באו ללמדנו, שאם זה שלמד תורה, קרא בה, שנה בה, העמיק בה, ואף שימש תלמידי חכמים, הגיע למצב שהוא מתנהג כמו בור ועם הארץ, אז כל שכן מי שאין בו תורה ומצוות, לאן הוא יכול להגיע!

ולכן, הרבה בני אדם יכולים לומר, אני אוהב את ה', או לתלות שלטים על הרכבים שה' יתברך הוא המלך, או לפרסם בכל מיני מקומות את אהבתו לה' יתברך. אבל זו אינה אהבה שה' יתברך דורש, הבורא לא רוצה רק מילים, אלא ה' יתברך דורש מאתנו מעשים בפועל, לא דיבורים, אלא מעשים! כי כל תכלית הלימוד הוא למען לעשות, ואם אדם למד ולא עשה מה הועיל? כמו שאמר (ישעיהו פרק כט פסוק יג - יד): "וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יַעַן כִּי נִגַּשׁ הָעָם הַזֶּה בְּפִיו וּבִשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי וְלִבּוֹ רִחַק מִמֶּנִּי וַתְּהִי יִרְאָתָם אֹתִי מִצְוַת אֲנָשִׁים מְלֻמָּדָה: לָכֵן הִנְנִי יוֹסִף לְהַפְלִיא אֶת־הָעָם־הַזֶּה הַפְלֵא וָפֶלֶא וְאָבְדָה חָכְמַת חֲכָמָיו וּבִינַת נְבֹנָיו תִּסְתַּתָּר". וכן אמר (תהלים פרק עח פסוק לו): "וַיְפַתּוּהוּ בְּפִיהֶם וּבִלְשׁוֹנָם יְכַזְּבוּ־לוֹ: וְלִבָּם לֹא־נָכוֹן עִמּוֹ וְלֹא נֶאֶמְנוּ בִּבְרִיתוֹ".

"שמתי את זרעך כחול הים"

וכעת נבוא לענין. נאמר בתורה (בראשית פרק לב פסוק יג פרשת וישלח): "וְאַתָּה אָמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטִיב עִמָּךְ, וְשַׂמְתִּי אֶת־זַרְעֲךָ כְּחול הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִסָּפֵר מֵרֹב". והנה מילים אלו אמר יעקב אבינו לה' יתברך, בשעה שיצא אליו עשיו אחיו עם ארבע מאות איש להורגו. ויש לשאול, היכן אמר לו ה' יתברך מילים אלו? והסביר רש"י, שבאמת לא אמר לו אלא, "והיה זרעך כעפר הארץ". אולם לא אמר ליעקב במילים אלו, "כחול הים", ולא הבטיח לו, "לא יספר מרוב"! ואם כן כיצד אמר יעקב אבינו, שה' הבטיחו בדבר אשר לא הבטיחו לכאורה?

אלא מכיון שאמר ה' יתברך ליעקב, "כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך". ולאברהם אמר, "הרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים". ומכיון שלאברהם הובטח, "כחול אשר על שפת הים", ונאמר לאברהם, "כי ביצחק יקרא לך זרע", משמע שעיקר ההבטחה הזו נתונה ליצחק. ומכיון שאמר ה' יתברך ליעקב (בראשית פרק כח פסוק טו פרשת ויצא): "וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר־תֵּלֵךְ וַהֲשִׁבֹתִיךָ אֶל־הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם־עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ". ומה הוא, "אשר דברתי לך", והיכן דיבר לו? אלא חייב לומר שהבטחת אברהם שאמורה על יצחק, הועברה ליעקב

אבינו.

ומכאן למדים אנו שהבטיח ה' יתברך שבני אברהם יצחק ויעקב יהיו בכמות כזו שלא יהיה אפשר לסופרם ולמנותם לכאורה. וכבר כאן נראה להביא טעם חזק, מדוע אסור למנות את ישראל, שהרי המונה אותם כביכול יכול לגמור לסופרם, וה' הבטיח שלא ניתן יהיה לסופרם, ולכן אסור למנותם, שכביכול מראה שגזירת ה' לא התקיימה. ומה שתמצא היום שסופרים את ישראל, אותם הממשלות וכו', מלבד שזה הוא איסור חמור, הנה לאמיתו של דבר אין זה נכון עד דק, כי אין אחד אשר יודע כמה באמת מונים עם ישראל, ואם ה' יתברך הבטיח בתורתו שזרעו של אברהם לא יוכל להמנות, אז כך זה גם במציאות, שלעולם ועד לא ניתן יהיה לסופרם באופן שלם, שכן אמר והבטיח, "לא יספר מרוב".

והנה אני יש לי לחשוב כמה דברים בפסוקים ובענינים אלה. כי כאשר דיבר ה' אל אברהם בהבטחתו, אמר לו כך (בראשית פרק יג פסוק טז פרשת לך לך): "וְשַׂמְתִּי אֶת־זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִם־יוּכַל אִישׁ לִמְנוֹת אֶת־עֲפַר הָאָרֶץ גַּם־זַרְעֲךָ יִמָּנֶה". ואנו רואים שהבטיח לו ה', שזרעו יהיה, "כעפר הארץ". אבל במקום אחר אמר לו (בראשית פרק טו פסוק ה פרשת לך לך): "וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַבֶּט־נָא הַשָּׁמַיְמָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם־תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ".

אלא שיש הבדל ניכר בין מה שאמר לו למעלה ולגבי מה שאמר לו כאן. כי למעלה אמר, "אם יוכל איש למנות". ובודאי שאין איש יכול למנות את עפר הארץ, שמרובה הוא מאוד. אבל גבי הכוכבים אמר לו, "אם תוכל אתה לספור אותם". אתה אינך יכול. אבל אני מודיע כמותם לחכמים. כמו שאמרו בתלמוד (בבלי מסכת ברכות לב:) "ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני. היינו עזובה היינו שכוחה! אמר ריש לקיש, אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, אדם נושא אשה על אשתו ראשונה - זוכר מעשה הראשונה, אתה עזבתני ושכחתני.

אמר לה הקדוש ברוך הוא: בתי, שנים עשר מזלות בראתי ברקיע ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלשים חיל ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלשים לגיון ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו שלשים רהטון ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלשים קרטון ועל כל קרטון וקרטון בראתי לו שלשים גסטרא ועל כל גסטרא וגסטרא תליתי בו שלש מאות וששים וחמשה אלפי רבוא כוכבים כנגד ימות החמה - וכולן לא בראתי אלא בשבילך! ואת אמרת עזבתני ושכחתני?". ע"כ. והרי לך שמסר ה' יתברך את מספר הכוכבים ביד חכמים ז"ל. ואע"פ שבאמת לא ניתן לסופרם. אבל לדעת כמותם נוכחנו לדעת שכן ידעו חכמים בקבלה שקיבלו איש מפי איש. וכל זה להורות על עוצם גדולתו יתעלה שמו.

"אין מזל לישראל"

והנה לכאורה, ודאי כי עפר הארץ מרובה מהכוכבים הנמצאים בשמים. ונמצא אם כן שני ההבטחות כלל לא דומות. אבל אין אנו צריכים לכך, שכל אלו הדברים הם בכדי לשבר את האוזן לאברהם אבינו ולנו, להורות, כי זרעו של אברהם יצחק ויעקב, יהיה עצום ורב,

באופן שלא ניתן יהיה למנותו. ולא השתמש ה' יתברך בעפר הארץ ובכוכבים, אלא על מנת להמחיש לאברהם אבינו את עוצמת זרעו אשר יהיה כה גדול או איכותי ביותר.

וכן כתב הרד"ק (בראשית פרק טו פסוק ה פרשת לך לך): "**ויוצא אתו החוצה - באהלו באה לו הנבואה, והוציאו מאהלו במראה** [בחלום] **הנבואה לחוץ, לראות את הכוכבים**. וכן, "**וַתָּבֵא אֹתִי יְרוּשָׁלָ͏ִם בְּמַרְאוֹת אֱלֹהִים**". (יחזקאל ח' ג'). [בלומר, מסביר הרד"ק, שהכל היה בנבואת חלום ולא במציאות, כי כל הנביאים כולם לא מתנבאים בהקיץ אלא בחלום. חוץ ממשה רבינו שנאמר בו (במדבר פרק יב פסוק ח פרשת בהעלותך): "פֶּה אֶל־פֶּה אֲדַבֶּר־בּוֹ וּמַרְאֶה וְלֹא בְחִידֹת וּתְמֻנַת יְהוָה יַבִּיט וּמַדּוּעַ לֹא יְרֵאתֶם לְדַבֵּר בְּעַבְדִּי בְמֹשֶׁה".].

ו[אם תשאל, שהרי] **מתחלה אמר לו שיהיו, "כעפר הארץ", ועכשיו** [שינה לכאורה דיבורו] **אמר לו שיהיו, "ככוכבי השמים"! ו**[באמת] **הכל** [הוא] **דרך הפלגה, כמו שכתבנו, וגם כתבנו הדרש. ויש לומר, עוד** [טעם שהוסיף למשול לו את זרעו בענין הכוכבים], **שרמז לו** [בזה המשל], **כי בסוף, כשיהיו ימי המשיח, יהיו ככוכבי השמים, שלא תשלוט בהם יד אדם עוד, ויהיו באורם לעולם.**

וכב"ה, ויוצא אותו, אמר לו צא מאצטגנינות שלך, אברם אינו מוליד, אברהם מוליד, שרי אינה יולדה שרה יולדה, ר"ל מעת שאשנה שמכם תולידו. וכן היה". ע"כ. ומה שכתב הרד"ק, "**וגם כתבתנו הדרש**", כוונתו למה שכתב (בראשית פרק יג פסוק טז): "**ובדרש, המשילם לעפר והמשילם לכוכבי השמים, בזמן שאין עושים רצונו של מקום יהיו כעפר לדוש, ובזמן שעושים רצונו של מקום, ככוכבים לרום**". עכ"ל.

ויש לתרץ עוד, שלא דיבר ה' יתברך לאברהם אבינו, אלא כפי ענינו בעת ההיא. כמו שאמרו רבותינו בתלמוד (בבלי מסכת שבת קנו.): "**ואף רב סבר אין מזל לישראל, דאמר רב יהודה אמר רב: מניין שאין מזל לישראל? שנאמר ויוצא אותו החוצה. אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, בן ביתי** [אליעזר שהיה עבד אברהם] **יורש אותי? אמר לו: לאו, כי אם אשר יצא ממעיך. אמר לפניו: רבונו של עולם, נסתכלתי באיצטגנינות** [מזלות] **שלי, ואיני ראוי להוליד בן. אמר ליה: צא מאיצטגנינות שלך, שאין מזל לישראל**". ע"כ. ומתוך שבאותו העת "**התבונן**" הוא בכוכבים, ענה לו ה' יתברך מידה כנגד מידה בכוכבים.

אבל אני יש לי לשאול כמה שאלות על אלו הדברים הנאמרים כאן:

א) אברהם אבינו שהאמין בהשגחת ה' עליו, מחזיק ממזלות וכוכבים?

ב) האם יש כח למזל להשפיע על האדם?

ג) מה זה שאמר ה' לאברהם, "**אין מזל לישראל**"! וכי היה באותו זמן "**אומה**"? הרי אברהם היה גוי גדול, לא היתה אומה שנבחרה מאת ה' יתברך עדיין.

ד) מה זה שאמרו במדרש, "**אברם אינו מוליד, אברהם מוליד, שרי אינה יולדה, שרה יולדה, ר"ל מעת שאשנה שמכם תולידו. וכן היה**". וכי ה' יתברך צריך להטיל אות בשמם על מנת שיביאו ילדים? מה זה ענין מסטי ומאני חלילה?

אלא שהאמת יורה דרכו, כי המאמין בהשגחת ה' עליו, ויודע שהוא אל אחד יחיד, מבין

שאין אף כח אחר מלבדו יתברך. וכמו שאמר ירמיהו (פרק י פסוק ב): "כֹּה אָמַר יְהוָה אֶל־דֶּרֶךְ הַגּוֹיִם אַל־תִּלְמָדוּ וּמֵאֹתוֹת הַשָּׁמַיִם אַל־תֵּחַתּוּ כִּי־יֵחַתּוּ הַגּוֹיִם מֵהֵמָּה". ואם ירמיהו הזהיר את עם ישראל לא ללמוד מן הגוים אשר היו הם רואים באותם כוכבים, כל שכן אברהם אבינו שבוודאי לא היה לו ענין בכך חלילה. ולכן, אף אברהם אבינו לא הנהיג עצמו חלילה על פי מזלות. אלא כל ענין זה הוא על דרך, "**גדרי טבע**". אברהם אבינו אף שהאמין בהשגחת ה' יתברך, לא רצה להטריח כלפי ה' שינהיג אותו בהנהגה ניסית, כי ידע שעל פי הטבע לא יוכל להביא ילדים לעולם. ולכן משלו משל רבותינו על דרך הדרש, ואמרו שאברהם "**הסתכל בכוכבים**", ולא היה בדעתם לומר, שאברהם אבינו האמין בהנהגה המסורה לכוכבים ולמזלות חלילה לו מכך.

אלא רמזו בכך, שאברהם היה מסתכל בגרמים אשר מורים על טבע העולם, שלעולם נעים הם בשמים כפי מה שברא להם ה' בתחילת הבריאה, ואינם משתנים הם. ואברהם עשה קל וחומר לעצמו, מה אלו לא משתנים, אף אני איני ראוי להביא זרע לעולם כפי גדר הטבע. ועל זה אמר לו ה' יתברך, צא מגדרי הטבע שלך, שעם ישראל מעל המזל. כלומר מעל גדרי הטבע. ואף שבאותו זמן לא היה אומה בשם ישראל. בכל זאת מסר לו, שהנהגת עם ישראל כאשר הולכים עם ה' יתברך בלבב שלם ושומרים תורתו, הנהגתם מעל הטבע ואין אף אומה ואין טבע שולט בהם כלל.

וכפי שראינו בענין יריחו, שהפילו עם ישראל את החומות ואת כל העיר בסיבובים בלבד שעשו סביב העיר. ומטעם זה קרע ה' יתברך את ים סוף, ומטעם זה קרע ליהושע ועמו את עבר הירדן, להורות שכאשר עם ישראל הולכים עם הבורא יתברך, אינם מסורים לטבע, ולהיפך, הטבע כפוף אליהם, ואף שאסור להם לסמוך על הנס, בכל זאת הם מעל הטבע. וזה יהיה פירוש, "מעל המזל", כלומר, "מעל הטבע".

וכן מצאתי שכתב הרד"ק (ירמיהו פרק י פסוק ב): "ומאותות השמים אל תחתו - **ואם תאמר נעבוד הכוכבים כדרך העכו"ם, שסוברים העכו"ם, כי הם הכוכבים שולטים בארץ, ואותותם נראים להיטיב ולהרע, כמו השמש שיש לו ממשל בארץ בתבואות ובפירות,** כמו שכתוב "וממגד תבואות שמש", ואם נעבוד אותו ירבו תבואותינו, ואם לא נעבדנו ירע לנו ויחסרו תבואותינו, ונירא גם כן מקדרותו, שהוא סימן רע לעולם.

[על זה אמר להם הנביא בשם ה'] **אל תחתו ממנו ומזולתו מן הכוכבים, כי** [להם אין שום כח! שהרי] **הם עבדי עושי דברי! ואם תעבדו האדון לא תצטרכו אל העבד, ואם תעבדו העבד, יכעס האדון וישלח מארה בתבואותיכם היפך מחשבתכם** [שחשבתם שאותם הגרמים שמנהיגים את הטבע יעזרו לכם כאשר תעבדו אותם, או תחשבו שכאשר הם לוקים יהיה לכם רע, אבל לא השכלתם להבין שהם עבדי, וכאשר תעבדו אותם ותמרו אותי, אשתמש בהם להרע לכם, מידה כנגד מידה]. **עכת"ל.**

והוסיף לכתוב הרד"ק, "כי יחתו הגוים מהמה - **אף על פי שיחתו העכו"ם מהמה, אתם** [עם ישראל בחירי] **אל תחתו! כי אם תעבדוני** [ותעשו רצוני] **אין להם רשות להרע לכם** [כי הם עושי

רצונו], ולא תזיק לכם קדרותם. ואם הם דרך הנהגתם בעולם יהיה קיום העולם ולפעמים יבוא הפסד בפרטים בדרך מהלכם, זהו [דווקא] לשאר העמים, כמו שאמר (דברים פרק ד פסוק יט פרשת ואתחנן): "וּפֶן־תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה וְרָאִיתָ אֶת־הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶת־הַיָּרֵחַ וְאֶת־הַכּוֹכָבִים כֹּל צְבָא הַשָּׁמַיִם וְנִדַּחְתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וַעֲבַדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכֹל הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמָיִם". [ולא משנה אם תעשו זה] אם להיטיב אם להרע.

ואתכם לקח [להיות לו לעם, ולכן] אם תעבדוהו בלב שלם, יצילכם מכל נזק משפטי הכוכבים, וגם העכו"ם לא תועילם עבודתם להם, כי האדון ראוי ליעבד, לא העבד! לפיכך לא תצילם עבודתם אותם מנזקם". ע"כ. והרי הוא כפתור ופרח למה שכתבנו למעלה, הן בענין האמור על אברהם, והן בענין הבל הספירות והפרצופים הנתעבים.

ולכן שוב למדים אנו, שאין שום כח לשום גורם בעולם להרע או להיטיב לאדם, בדיוק כמו שאין כח לעבודה זרה ושום דבר היא. כך אין בכח עבודת כוכבים, עבודה לשמש ולירח, להיטיב או להרע לאדם, מלבד ה' יתברך. ולהיפך, מי שיעבוד את הנבראים של הבורא יתברך אפילו על מנת לעשות רצונו, הרי הוא מין ארור ומשומד לכל התורה כולה.

והנה נאמר (ויקרא פרק יט פסוק ד פרשת קדושים): "אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִם וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם". וכן נאמר (ויקרא פרק יט פסוק לא פרשת קדושים): "אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֹבֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים אַל־תְּבַקְשׁוּ לְטָמְאָה בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם". ואמר התרגום ירושלמי, "לא תסטו אחרי שואלי בידין [משביעים, מכשפים, נביאי שקר] ומעלה זכורו [דורש למתים] ומבקשי עצם ידוע, ולא תבקשו להטמא בהם אני יי אלהיכם".

ופירש האבן עזרא, האבת מגזרת, הִגֵּה־בִטְנִי כְּיַיִן לֹא־יִפָּתֵחַ כְּאֹבוֹת חֲדָשִׁים יִבָּקֵעַ". (איוב לב, יט), כי הם עיקר זאת האומנות. והידענים מגזרת דעת, שיבקשו לדעת העתידות. וריקי מוח אמרו, לולי שהאובות אמת, גם כן דרך הכשוף, לא אסרם הכתוב [כלומר שאומרים בדעתם הריקה והפוחזת, שהבורא לא היה אוסר דבר שלא פועל כלום, ובוודאי הכישוף יש בו ממש, וכן המעלה אוב]. ואני אומר הפך דבריהם, כי הכתוב לא אסר האמת, רק השקר, והעד, [האמת לדבריהם] האלילים והפסילים. ולולי שאין רצוני להאריך הייתי מבאר דבר בעלת אוב בראיות גמורות. וטעם אני ה' אלהיכם - שלא תבקשו כי אם השם לבדו, והנה הזכיר לטמאה, כי נפש הפונה והמבקשת טמאה היא, כי איננה דבקה בשם. ע"כ.

והראת לדעת, שכל מי שמתעסק בכישופים, הסרת כישופים, הסרת עין הרע, הסרת כוחות טומאה, הרי הוא מין ארור גנוסטי משומד. ומדוע? שכל המודה בעבודה זרה, ככופר בכל התורה, ואין הבדל בין האמנה במעשי כישוף, לבין האמנה בעבודה זרה! וכל ה-"רע", שמגיע לבני אדם, כל זה בעקבות מעשיהם. וכאשר חושבים הם שיש כח ביד אחד מן הגרמים להיטיב להם או להרע להם, מכה אותם הדבר, מצד העונש שכפרו ביחוד ה' יתברך.

ואם נראה במקצת הזמנים שהעבודה זרה שהינם עובדים "מועילה" להם, כל זה הוא על

דרך שאמרו בתלמוד (בבלי מכות יז:): "מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים - **בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו**". ע"כ. **ולא שיש כח באותם דברים לתת לו עזר וסיוע חלילה. ולכן ודאי שאברהם אבינו לא האמין בעניני מזלות, אלא הכל הוא משל לשבר את האוזן**, על מנת שנבין אנו, שהוא לא רצה להטריח כלפי ה' יתברך שיעשה עמו הנהגה ניסית.

"בזמן שחמה לוקה" - חז"ל היו מייחסים חשיבות לגרמים עליונים?

ולפני שנתקדם, הרבה בני אדם מקשים עלי ממה שאמרו חז"ל בתלמוד (בבלי סוכה כט.): "תנו רבנן: בזמן שהחמה לוקה - סימן רע לכל העולם כולו. משל למה הדבר דומה - למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו, והניח פנס לפניהם, כעס עליהם ואמר לעבדו: טול פנס מפניהם והושיבם בחושך. תניא, רבי מאיר אומר: כל זמן שמאורות לוקין - סימן רע לשונאיהם של ישראל, מפני שמלומדין במכותיהן. משל לסופר שבא לבית הספר ורצועה בידו, מי דואג - מי שרגיל ללקות בכל יום ויום הוא דואג.

תנו רבנן: בזמן שהחמה לוקה - סימן רע לעובדי כוכבים, לבנה לוקה - סימן רע לשונאיהם של ישראל, מפני שישראל מונין ללבנה ועובדי כוכבים לחמה. לוקה במזרח - סימן רע ליושבי מזרח, במערב - סימן רע ליושבי מערב, באמצע הרקיע - סימן רע לכל העולם כולו. פניו דומין לדם - חרב בא לעולם, לשק - חיצי רעב באין לעולם, לזו ולזו - חרב וחיצי רעב באין לעולם. לקה בכניסתו - פורענות שוהה לבוא, ביציאתו - ממהרת לבא. ויש אומרין חילוף הדברים. ואין לך כל אומה ואומה שלוקה שאין אלהיה לוקה עמה, שנאמר ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים. **ובזמן שישראל עושין רצונו של מקום אין מתיראין מכל אלו, שנאמר כה אמר ה' אל דרך הגויים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגויים מהמה, גויים יחתו, ואין ישראל יחתו**".

והנה איני מבין, מה זה שאמרו חז"ל בתחילה, חמה לוקה - סימן רע וכו'. והרי נאמר בירמיהו בצורה מפורשת (ירמיהו פרק י פסוק א - ג): "שִׁמְעוּ אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עֲלֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל: כֹּה| אָמַר יְהוָה אֶל־דֶּרֶךְ הַגּוֹיִם אַל־תִּלְמָדוּ וּמֵאֹתוֹת הַשָּׁמַיִם אַל־תֵּחַתּוּ כִּי־יֵחַתּוּ הַגּוֹיִם מֵהֵמָּה: כִּי־חֻקּוֹת הָעַמִּים הֶבֶל הֵוא כִּי־עֵץ מִיַּעַר כָּרָתוֹ מַעֲשֵׂה יְדֵי־חָרָשׁ בַּמַּעֲצָד". **וכיצד בכלל הביאו ענין זה בתלמוד, אחר שמבואר שאסור לתת השערות ועתידות ממה שיש במאורעות גרמי השמים?**

והנה יש להקדים ולומר, שדבר ידוע הוא, שזמן ליקוי חמה ושאר הליקויים כולם, כולם באים על זמן ידוע, ובזה נתקשו כל המפרשים, שאם ליקוי החמה בא באופן קבוע, כיצד שייך לומר שדברים אלו באים בעבור מעשה בני אדם. ובאמת לא מצאתי פרשנות שמיישבת את הדברים כמו שצריך.

והנה זיכני האל יתברך לפתור את הנושא המורכב הזה, שלאמיתו של דבר, מי שדורך

בדרכו של הרמב"ם ומבין משנתו, מבין שחז"ל לא היו מנחשים, ולא מעוננים, וגם לא האמינו בשדים, ולא החזיקו מענין הקמיעות כלום ושום דבר. כי מעונן זה אחד שהולך על פי גרמי שמים, שאם רואה חמה לוקה, מפחד שיהיה לו רע. וכל הקורא בשטחיות את דברי חז"ל, ומבין שהם חלילה ייחסו חשיבות לסימני הגרמים העליונים, ונתנו סימנים מן האותות הללו.

אבל מי שמבין את דבריהם ואת מליצתם, ומה המסר שרצו להעביר לדורות הבאים, יראה כמה מבריקים הם היו בחכמתם. ולכן תראה כיצד סיימו זה הענין, על מנת שלא יתבלבל הקורא לעולם. כי אמרו וחתמו, "**ובזמן שישראל עושין רצונו של מקום אין מתיראין מכל אלו**, שנאמר כה אמר ה' אל דרך הגויים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגויים מהמה, גויים יחתו, ואין ישראל יחתו". ואינו מובן, מה שייך מפחדים או לא מפחדים? אם העולם מונהג ומושתת שצריך לבוא רע וזה מונח כללי בעולם, שבזמן שהחמה לוקה בא רע. מה זה משנה "יראין או לא יראין"?

ולמה הדבר דומה, לברז מים שאמרו כולם, שתוך 24 שעות הוא מתפוצץ, והזהירו את בני הבית כולם לצאת מאותו הבית או לתקן את הנזק. האם יעזור שיאמרו בפיהם, אין אנחנו מפחדים, הברז לא יתפוצץ. דבר זה ודאי יחשב לסכלות גדולה. ולכן, פשוט הדבר שכל דברי חז"ל אלו הם משל. ולפי דעתי רצו לומר בכל זה, ולעורר את כולם להבין, "**חמה לוקה**" - "**לבנה לוקה**". כולם לוקים! ומדוע ה' יתברך עשה שחמה תהיה לוקה? על מנת שירגישו בחסרון שלה! כי בני אדם אוהבים ניחושים וכו'. וכאשר יראו שמה שהם עובדים נחסר, לא ייחסו אליו חשיבות!

וכתב בחיבור התשובה למאירי (שבר גאון מאמר ב פרק י): "הלכנו אחרי קדמונינו וכן ילכו אחרונינו אחרינו, וכן הקצת הולך אחרי הקצת, צדקת בני כי אין מפלט לסעיף רענן מהיותו יבש, ואין מנוס ללבנה מהיותה לוקה ולשמש מהתכסות". כלומר, במליצה זו רבינו המאירי מלמדנו, שאין מנוס ללבנה מהיותה לוקה. כלומר זה הטבע בעולם, וכן השמש, מתכסה היא או נעלם אורה, ואין מנוס מזה. ומכיון שכך, מלבד שלא יתכן שגרמי השמים יהיו אות ומופת עבור בני אדם וחייהם, עוד הדבר מוכרח, שהקב"ה טבע בטבע הבריאה שיהיו המאורות לוקין בזמן מסויים למשך כל חייהם. ובוודאי שאין הדבר בא להורות שום דבר.

אלא חז"ל רצו ללמדנו:

א) כולם לוקים, כולם חסרים, חוץ מן הבורא. ואם דבר חסר מצד עצמו, מה כוחו? כאשר אדם חולה מבין שאינו שווה דבר.

ב) חז"ל מביאים כל אלו הדברים, על מנת לומר, שכל ההולך אחרי ניחושים וכל היוצא בהם, נופל לידם. אמנם, אם ישראל עושין רצונו של מקום, ולא מייחסים לדברים אלו חשיבות כלל וכלל מצליחים בכל דרכיהם. ועבירה מן התורה, ורשעות גמורה, לתת חשיבות לעניני גרמי השמים וללמוד מכך דברים לעצמו או למהלכי חייו של האדם.

וכתב רבינו יעקב אנטולי בספר מלמד התלמידים (פרשת בהעלותך): "ולא המנורה בלבד באה במשכן להעיר על ממשלת השם בעולם, [בלומר, עיקר עשיית המנורה במשכן, היא לא ענין מאני ומסטי, אלא הערה לבני אדם לדעת כי ה' יתברך לו הממשלה היחידה בכל העולם!]. כי המשכן בעצמו, והארון, והכפורת, והכרובים שעליו, והפרוכת שלפניו, והשלחן, הכל בא בדרך הערה על זה הסדר כמו שנבאר. ונאמר שאחר שהמנורה רמז לשבעה גלגלים, השולחן הסמוך לה רמז לגלגל המזלות שמספרם י"ב ... ולהעיר כל חכם לב במעשה ה' הנפלאים בא זה וכיוצא בו בתורה. וכמו כן, בא זה הסדר באפוד, שהם אבני שוהם ועליהם שמות בני ישראל, ששה על האבן האחת, וששה על האבן השנית. ובחושן היה הערה על ארבע תקופות השנה, ארבעה טורי אבן, והאבנים כנגד שמות בני ישראל שתים עשרה. הכל להעיר ולהזכיר על ממשלת השם בעולם על יד גלגל י"ב מזלות. אבל אין מזל לישראל, כי ה' שמאתו ממשלתם מכריח אותם לרצון עמו ברצות השם אותנו והוא שאמר, "יצב גבולות עמים למספר בני ישראל כי חלק י"י עמו יעקב חבל נחלתו".

ר"ל מאותות השמים אל תחתו, ואומות העולם יחתו, כאמרו, "אשר חלק י"י אלהיך אותם לכל העמים", אבל אתם אל תחתו, לפי שה' בחר לו יעקב למשול בו הוא לבדו, בהיות מספר בניו לפניו י"ב מזלות. והוא שאמרו שצורת יעקב אבינו חקוקה תחת כסא הכבוד, וכסא הכבוד הוא הרקיע של מעלה מגלגל המזלות, כי הוא המורה עליו בתנועתו, וכנגדו המורה והמעיד עליו בא הארון אשר בו לוחות התורה והעדות, המורה והמעידה עליו עדות נאמנה, ובאו הכרובים מלמעלה כנגד המלאכים, וקול ה' מדבר מבין שני הכרובים, כי כן כל משיג הכרובים השגה שלמה שומע קול ה'". ע"כ דבריו הנפלאים.

ועל מה ששאלנו באות ד', בענין הוספת האות ה' בשמם של אברהם ושרה. הדבר הוא פשוט ומובן לאוהבי השכל הישר ומרחיקי הנמנעות. והוא, כי יצר לב האדם מטהו לחשוב, כי בכוחו פעל, ובכוחו עשה, ובחכמתו הצליח, על דרך שנאמר (דברים פרק לב פסוק כז פרשת האזינו): "לוּלֵי כַּעַס אוֹיֵב אָגוּר פֶּן־יְנַכְּרוּ צָרֵימוֹ פֶּן־יֹאמְרוּ יָדֵנוּ רָמָה וְלֹא יְהוָה פָּעַל כָּל־זֹאת". ולכן, מתוקף זה הדבר, אם ה' יתברך היה מברך את אברהם ושרה בילדים ללא הוספת אות בשמותם, היו יכולים לחשוב בצד מה, שיש להם חלק בזו העשיה, או שעשו דבר מה מכח עצמם, או שבכל אופן מחשבת היצר הפנימית היתה מסיטה אותם לחשוב בכגון אלו המחשבות.

ולכן מה עשה ה' יתברך? אמר להם, תוסיפו אות בשמכם, ועל ידי כן יהיה לכם ילד. ולא שהאות תגרום שיבוא הילד לעולם חלילה. אלא האות הוא ענין הוראה, שלעולם ידעו כי מאת ה' היתה זאת, ולא מכוחם ולא ממחשבתם, אלא הכל ממנו יתברך. ומתוקף זה ציוה להוסיף את האות ה' לשמם, שיזכרו לעולם את ה' יתברך שמו.

"מדוע אסור למנות את ישראל"?

יג) ואחר הבנה זו, יש לבוא אל הענין שבו אמרנו שנעמיק, והוא, "מדוע אסור למנות את ישראל"? ותחילה נכתוב דבר שיש בו צורך גדול לפי עניות דעתי. כי צריך לדעת כבר

כעת, שמה שאמר ה' יתברך לאברהם אבינו, שזרעו יהיה כעפר הארץ, יתכן לומר בזהירות, שכוונת הדברים, **שיהיה זרעו באופן כזה, שלעולם לא יספרום בספירה שלימה, ואם ינסו לעשות כן, יענשו ויחסרו.** [ובהמשך ננסה להבין הסיבה והטעם].

או שיהיה כוחם בעיני העמים, ואיכותם כה גדול, **עד שיהיו משולים בעיני כולם שמרובים הם ואי אפשר להכניעם כעפר הארץ וככוכבי השמים.** וכפי שבעיני דוד המלך היו מרובות טובותיו של ה' יתברך עליו, **עד שאמר** (תהלים פרק קלט פסוק יח): "אֶסְפְּרֵם מֵחוֹל יִרְבּוּן הֱקִיצֹתִי וְעוֹדִי עִמָּךְ". ונראה שבמילים אלו, המשיל דוד המלך ואמר, שכל טובותיו של ה' יתברך אשר עשה עמו, הם כל כך מרובות, שאין בידו כח לסופרם כי רבים הם.

וכתב המצודת דוד, "אספרם - **איך אספרם? והמה רבים מחול הים!** ואף אם הייתי כל הימים ביקיצה מבלי שינה, ואפילו בעודי בעולם אהיה אני עמך בשמים ולא אטרד בטרדות אנושית, **עם כל זה אי אפשר לספרם**". ע"כ. ואף שמדברי המצודת דוד משמע, שדוד המלך כוונתו באמת למספר הטובות ולא לאיכותם. נראה שדברים אלו אמר דוד המלך ע"ה, בכדי לשַׁבר את האוזן, והכל על דרך ההפלגה. וכמו שכתב הרד"ק, הבאנו דבריו באות יב' לעיל.

והנה נאמר בתורה (שמות פרק ל פסוק יא - יג): "וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתְנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בִּפְקֹד אֹתָם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בִּפְקֹד אֹתָם: זֶה יִתְּנוּ כָּל־הָעֹבֵר עַל־הַפְּקֻדִים מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה". וצריך להבין זה הענין וזה הציווי, מה בעצם דיבר ה' ואמר כאן למשה, וממה הזהירו.

תחילה יש לנו להתבונן לצמד המילים, "**כי תשא**". מה פירוש המילה, "**תשא**"? ונאמר **בתורה** (בראשית פרק יח פסוק כד פרשת וירא): "אוּלַי יֵשׁ חֲמִשִּׁים צַדִּיקִם בְּתוֹךְ הָעִיר הַאַף תִּסְפֶּה וְלֹא־תִשָּׂא לַמָּקוֹם לְמַעַן חֲמִשִּׁים הַצַּדִּיקִם אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ". ובוודאי שכאן צמד המילים, "**ולא תשא**"? הם, "**ולא תמחול**"? כלומר, אמר אברהם לה' יתברך, וכי לא תמחל אם יש חמישים צדיקים שמוכיחים בסדום? וכן תרגם אונקלוס. וכן תרגם הירושלמי, "אולי יש חמשים זכאין בתוך העיר שיתפללו לפניך, עשרה לכל עיר, כנגד חמש ערים, סדום, ועמורה, אדמה, וצבוים, וזוער. הרוגזך יספה **ולא תמחול** למקום בעבור זכויות חמשים צדיקים שבתוכה?".

וכן נאמר (שמות פרק לב פסוק לב פרשת כי תשא): "וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם־אַיִן מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתָבְתָּ". וגם כאן, ענין "**אם תשא**", יתפרש, "**אם תסלח**". אבל בוודאי שלא נוכל לומר, שכוונת "**כי תשא את ראש**" וכו', ידבר על ענין, "**מחילה**".

אבל נאמר בתורה (שמות פרק כ פסוק ז פרשת יתרו): "**לֹא תִשָּׂא** אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְהוָה אֵת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לַשָּׁוְא". ולשון, "**לא תשא**" האמור כאן, ידבר על ענין "**אמירה**", כלומר שלא יאמר בפה, הן לענין שבועה, והן לענין ביטוי. שלא יזכיר שם ה' יתברך בחינם ולשווא. **וכן אמר** (שמות פרק כג פסוק א פרשת משפטים): "**לֹא תִשָּׂא** שֵׁמַע שָׁוְא אַל־

תָּשֶׁת יָדְךָ עִם־רָשָׁע לִהְיֹת עֵד חָמָס". וגם כאן הענין אמור על, "**אמירה**", שהזהיר ה' יתברך, **שלא נשמע ונקבל דברי שקר מאף איש**. וכמו שתרגם הירושלמי, "עמי בני ישׂראל **לא תקבלו** דִּברי שקר מאיש ד-יאכל נגיסות ברעהו לפניך, **ולא תשים ידך עם רשע שיהיה עד שקר**". ע"כ.

ולמדים אנו, שלשון, "**תשא**", יתפרש או לשון, "**מחילה**", או לשון, "**קבלת דברים**", או, "**דיבור**". וכן **נאמר** (במדבר פרק א פסוק מט פרשת במדבר): "אַךְ אֶת־מַטֵּה לֵוִי לֹא תִפְקֹד, וְאֶת־רֹאשָׁם לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". ותרגם אונקלוס, "ברם ית שבטא דלוי לא **תמני**, ית חושבנהון **לא תקביל** בגו בני ישראל". והרי לך כי לשון, "**תפקוד**", הוא, "**מניה וספירה**". ולשון, "**ראשם**", הוא, "**חשבונם**", ולשון, "**תשא**" הוא "**קבלה**", כלומר "**קבלת מספר חשבונם**", והזהיר ה' בתורתו, שאת מטה לוי לא סופרים ומונים, ואת חשבונם לא אומרים, וכמו כן, לא מקבלים חשבון ספירתם. ולכן מבואר יוצא שפירוש המילה, "**כי תשא**", האמור בענייננו, הוא, "**קבלת דברים**".

ואמר ה' יתברך למשה רבינו, שכאשר תקבל חשבון מנינם, תקח מהם כופר נפשם. ומה הוא כופר נפשם? מחצית השקל. וכתב התרגום ירושלמי, "**כי תקבל את חשבון** בני ישׂראל למֵנינם, ויתנו איש פִּדיון נפשו לִפני יי, **כאשר תִמנה אותם**, ולא יהיה בהם נזק של מוות כאשר תִמנה אותם". ולמדים אנו מדבריו, שמצוה ה' יתברך את משה, שכאשר ימנו את ישראל ויביאו החשבון האמור של מנינם לפני משה, ויקבל הוא את הדברים, מיד יתנו איש כופר נפשו לה', לאחר שספרו אותם, ובכך לא יהיה בהם נזק של מוות כאשר ימנו אותם.

וכבר כאן יש לומר לכאורה, **שאין איסור גורף למנות את ישראל, אלא אסור למנותם דווקא ללא נתינת הצדקה לאחר המניה**. וכ"כ האבן עזרא, "יש אומרים כי המגפה שהיתה בימי דוד (ש"ב כ"ד) **בעבור שלא נתנו כופר נפשם** [לאחר המניה]. ואם זה אמת, היא תשובה על הגאון. **וטעם** [לנתינת מחצית השקל מיד] "**בפקוד אתם**", כי אם לא יתנו כפרם ברגע הפקידה, אז יבוא הנגף. ויפת אמה, אם לא יתנו כפרם בצאתם למלחמה ויסופרו ינגפו לפני האויב". עכ"ל.

והרי שכל ענין ההיזק, הוא בעבור, שבשעת החשבון והמניה לא יתנו כופר נפשם, ואם נותנים כופר נפשם, לא בא בהם הנגף. אלא שלאחר המחילה לא היא, מכיון שדוד המלך מנאם שלא לצורך כפי שנראה בהמשך, והמונה את ישראל שלא לצורך מצוה, אפילו לא מנאם ע"פ ראשם אלא על ידי דבר אחר, עבר על גזירת ה' יתברך. וגם כופר נפשם לא היה מועיל בהם.

אבל אע"פ כן לא מובן זה הענין כמו שצריך. כלומר, מדוע צריך לבוא ההיזק בשעת המניה והספירה בכלל? ואם תאמר שמעיקר היה לו לאסור לספור את ישראל, לזה אי אפשר, מכיון שיש מקומות שנצרך מאוד לספור את ישראל ולדעת מנינם, כמו כאן אצל משה רבינו, וכן ביציאת העם למלחמה, שמצריך הדבר ספירה ומניה. ולכן קשה! מפני מה יכול לבוא ההיזק בספירת עם ישראל, ומה יש בכך בכלל?

ועוד יותר קשה, אם ה' יתברך הבטיח לאברהם שזרעו לא יספר מרוב, כיצד הסכים בכלל שתבוא הספירה כלפי עם ישראל בצד מה? והנה נראה לי לבאר בס"ד, **שכל ענין זה של מנית עם ישראל, המבואר בפרשת כי תשא, רשות היא ולא חובה.** כלומר, הבטיח ה' יתברך לאברהם אבינו, שזרעו לא יספר מרוב. ולכן מתוקף זה הדבר, אין לאף איש לספור את עם ישראל. וגזירה היא לפני המקום. ולכן אמר ה' יתברך למשה רבינו, כאשר תקבל חשבון מניינם, כלומר שתצטרכו לספור אותם לצורך חשוב ומהותי, בקש מהם כופר נפשם בעבור זו המניה. **וגם בזה לא התיר לספור את כולם, כלומר, אסור למנות את כל ישראל אפילו לצורך מצוה, ואפילו שסופר אותם על ידי דבר אחר.** וכמו שמבואר בפירוש הרד"ק על מה שנאמר בדברי הימים (דברי הימים א פרק כז פסוק כג): "וְלֹא־נָשָׂא דָוִיד אֶת־מִסְפָּרָם לְמִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּלְמֶטָּה כִּי אָמַר יְהוָה לְהַרְבּוֹת אֶת־יִשְׂרָאֵל כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמָיִם".

וכתב הרד"ק, "**כי אמר ה' להרבות וכו' - ואף כשאמר הקדוש ברוך הוא למנות ישראל** [בפרשת כי תשא וכו'], **לא אמר למנותם** [כולם], **אלא** [דווקא] **מבן עשרים שנה ומעלה, כי** [איך יאמר לעבור על מה שהבטיח? שהרי] **אמר להרבותם ככוכבי השמים! ואין להם מספר. כמו שאמר** (בראשית פרק יג פסוק טז פרשת לך לך): "וְשַׂמְתִּי אֶת־זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִם־יוּכַל אִישׁ לִמְנוֹת אֶת־עֲפַר הָאָרֶץ גַּם־זַרְעֲךָ יִמָּנֶה". ו[לכן עליך לדעת, כי] **כל אלה שספר דוד** [לצורך מצוה], **לא היו בכלל אותם שמנה יואב, שהתחיל** [יואב לפי דעתו] **למנות כל ישראל, ולא כילה** [ולא נתן לו ה' יתברך לסיים את הספירה] **כי שני שבטים לא ספר** [מהסיבה] **כי נתעב דבר המלך אל יואב, כמו שכתוב** (דברי הימים א פרק כז פסוק כד): "יוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה הֵחֵל לִמְנוֹת וְלֹא כִלָּה, וַיִּהִי בָזֹאת קֶצֶף עַל־יִשְׂרָאֵל וְלֹא עָלָה הַמִּסְפָּר בְּמִסְפַּר דִּבְרֵי־ הַיָּמִים לַמֶּלֶךְ דָּוִיד". ע"כ.

והרי לך קורא נעים כי הבטחת ה' עומדת באיתנה, ואף מה שאמר ה' יתברך לספור את העם בפרשת כי תשא, לא אמר לספור את כולם, כי הבטיח שזרעו של אברהם אבינו לא יספר מרוב. אמנם על עצם הספירה עצמה לצורך מצוה, על ידי דבר אחר, גם על זה היה צריך כפרה. ובהמשך נבין מדוע.

הגרלה בתרומת המזבח

והנה אמרו חז"ל (משנה מסכת יומא פרק ב משנה א): "**בראשונה כל מי שרוצה לתרום את המזבח תורם, ובזמן שהן מרובין רצין ועולין בכבש, וכל הקודם את חברו בארבע אמות זכה. ואם היו שניהם שוין, הממונה אומר להם הציבעו, ומה הן מוציאין?** [אצבע] **אחת או שתים, ואין מוציאין אגודל במקדש**". ע"כ. ונסביר הדברים על פי רבינו הטהור הרמב"ם: "ומה היא התרומה הזו שנקראת, "**תרומת המזבח**"? **שיסיר ממנו אפרו הצבור עליו.** ולימדו אותנו חז"ל שכל הקודם את חבירו לתוך ארבע אמות קרוב למזבח, הוא הזוכה. כלומר אין צורך שיגיעו ממש עד קצהו.

והנה בתוך הדברים האלו, ביארו חז"ל, מה הדין אם התקרבו כמה כהנים לתוך ארבע אמות בשיעור הנראה כשווה? כלומר, ואין יודעים מי באמת היה הראשון שהיה קרוב לארבע

אמות לתרומת המזבח. אז במקרה הזה, הממונה עושה סדר הגרלה לזכיה. וכיצד עושה את סדר ההגרלה? הנה, **לפי שאסור אצלנו** [ההולכים בתורת משה רבינו], **למנות אישי ישראל כלל, ואפילו לדבר מצוה** [כבר מדבריו אלו למדים אנו שאסור למנות את ישראל ואפילו יחידים, ואפילו לדבר מצוה על פי ראשיהם]. **וכמו שידענו ממעשה דוד המלך שהוא ידוע. אלא** [אם צריך לסופרם], **כיצד נמנים ישראל? כשירצה מי שהוא למנותם, מונה אותם בכך שלוקחין מכל אחד מהם משהו** [כמו שעשה שאול עם הטלאים], **ומונים אותם הדברים** [עצמם, ולא סופרים אישי בני אדם].

ולפיכך אם היו כהנים רבים שנתקרבו כולם למזבח, ואין יודעין מי זכה. אומר להם הממונה, הוציאו אצבעות, בכדי שיוכל לספור, וסופר האצבעות [עצמם] ולא אותם. ואחרי שמעמידם בשורה עם אצבעותיהם בחוץ, ומסכימים ממי יתחיל המספר ואיזה מספר, כגון שהסכימו שיהא המספר שלושים או ארבעים או חמשים או איזה מספר שירצו. מוציא כל אחד מהם אצבע אם היה חלש, או כמה אצבעות אם הוא בעל גוף חזק, ומתחיל לספור לפי אותם האצבעות, "אחת שתים שלוש" לפי הסדר, עד שישלם המספר שהסכימו עליו מראש. וזה שמגיע אצלו סוף המספר הוא זוכה ועושה אותה עבודה.

ואין מונין את הגודל למי שהוציא גודלו, מפני שקל לזקפה ולכפפה, ושמא יזקפנה או יכפפנה אם קרב המספר לסופו כדי שיבוא הפייס אצלו. וכסדר הזה היו ארבעת הפייסות שהיו במקדש. דע זה ולמדהו, לפי שהפיסות האלו לא נתבררו לשום אדם לפנינו במה שפירשו הגאונים שקדמונו ושראינו דבריהם, לפי שלשונות התלמוד לא ישיג מהם האדם כלום בעיון ראשון, **אבל הנכון באותן הלשונות הוא מה שביארנו**". עכת"ל.

ומדברים אלו למדים אנו, שאסור למנות את ישראל, בין יחידים, ובין רבים, ואפילו לצורך מצוה. וכאשר ירצה אדם למנותם, לא ימנה ראשיהם, אלא ימנה אותם על פי דבר מה. ואפילו על ידי איבר מגופם מותר. אלא שאסור למנותם לגולגלות. ולכן מצוה ה', "כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתְנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בִּפְקֹד אֹתָם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בִּפְקֹד אֹתָם". כלומר, מודיע ה' יתברך למשה רבינו, מתי שימנו את ראשיהם במעמד יחיד ומיוחד זה, ותקבל החשבון על פי ראשיהם, הבאתי לך תקנה שלא יקרה להם דבר, והוא שיביאו מחצית השקל.

ויתכן שכל ענין הספירה, הוראת שעה היתה, אבל בכל זאת היו צריכים כפרה. וכן נראה שהוראת שעה היתה, מכיון שלא מצינו מצוה מן המצות לספור את ישראל לדורות הבאים, כלומר, אין ציווי לישא את ראש בני ישראל בכל שנה ושנה, אלא מצוה לקחת מהם רק מחצית השקל **בלבד כאשר בית המקדש קיים.** (ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קעא).

עוד למדים אנו מן דברי הרמב"ם, שנטה אל המחשבה, שדוד המלך מנה את ישראל לצורך מצוה, ואפילו עם מחשבה זו, לא פטר אותו ה' יתברך מן העונש, מכיון שלא ספר אותם על ידי דבר אחר, אלא ספר אותם על פי ראשיהם. כאשר נראה בהמשך.

וכעת ראיתי להרמב"ם בהלכות תמידין ומוספין (פרק ד הלכה ג - ד): "כיצד מפיסין? עומדין בהיקף ומסכימין על מניין ש-מונים, מאה, או אלף, או כל מניין שיסכימו עליו, והממונה אומר להם, הצביעו והן מוציאין אצבעותיהן אחת, או שתים, ואם הוציא שלש מונין לו שלש, ואין מוציאין גודל במקדש, מפני הרמאים, שהגודל קצר ונוח להוציאו ולכפותו, והמוציא גודל אין מונין אותו לו, ומתחיל הממונה למנות מן האיש הידוע שהסיר מצנפתו תחילה, ומונה על אצבעותיהן וחוזר חלילה עד שישלים המניין שהסכימו עליו והאיש ששלם המניין אצל אצבעו הוא שיצא בפיס ראשון לעבודה.

ולמה מונה המניין שהסכימו עליו על האצבעות שהוציאו, ולא היה מונה על האנשים עצמן? לפי שאסור למנות ישראל אלא על ידי דבר אחר, שנאמר (שמואל א פרק טו פסוק ד): "ויפקדם בטלאים". ע"כ. והנה הדבר ברור ומובן שאסור למנות את ישראל בשום אופן, הן ביחיד הן ברבים. וכאשר רוצה למנותם, מונה אותם על ידי דבר אחר, וגם זה לא הותר אלא דווקא לצורך מצוה. ונסכם ההלכות בקצרה:

א) אסור למנות את כל ישראל בשום אופן, אפילו לצורך מצוה, אפילו על ידי דבר אחר.

ב) אסור למנות אנשים יחידים או קבוצה קטנה של אנשים על פי ראשיהם, אפילו לצורך מצוה.

ג) מותר למנות לצורך מצוה אנשים יחידים, או קבוצה קטנה לצורך מצוה, והוא שימנה אותם על ידי דבר אחר, ועולם אסור למנותם על פי ראשיהם.

ד) שלא לצורך מצוה, אסור למנות את ישראל אפילו על ידי דבר אחר.

מדוע בא הנגף בעבור הספירה?

והנה, אע"פ שההלכה והדין נתברר לנו, עדיין לא נתברר מדוע נאסר למנות את ישראל. כלומר מה טעם האיסור. ונראה שבכוונה נזהר הרמב"ם מלתת טעם לאיסור זה, והשאיר אותו על ענין הגזירה בלא נתינת טעם. ולצערינו הרב, לא מעט מפרשים נטה ליבם לחשוב שמדובר כאן על ענין "עין הרע" רוחנית ומסטית, שלפי טענתם, יש כח מאגי מסויים, שהבורא השליט על הבריאה מבלעדיו, המסוגל לפגוע בבני ישראל כאשר מונים אותם.

ולא הבאתי פירושיהם כי אין בהם צורך לפי דעתי, שדעתם כבר ידועה והוטמעה לציבור במשך השנים, ומפני הכבוד בלבד ודרך ארץ בכתיבה, איני מביע דעתי על פירושיהם המהובלים והנוטים מהשכל הישר, ולא יתאימו פירושיהם, אלא לאוהבי הנמנעות הבערים. וכמו שכתבתי במאמרים הקודמים, דעות אלו מלבד שהם כוזבות, אין להם שום יסוד, לא בתנ"ך, ולא בתלמוד. וכל החושב שבדברים אלו דברה התורה, לצערי הרב נטו ונמשכו אחר קודמיהם. ולאמיתו של דבר נתנו כח וממשלה ביד "גורמים אחרים" להנהיג את העולם בדבריהם. וזו האמת הברורה, ואין מסתכלים על מי כתב, אלא על מה שכתוב, עם כבוד לכל אחד, בלי חנופה, אבל עם אמת אחת ויחידה.

ויותר מזה יש לי לומר, שהנה לא מזמן ראיתי אור גדול בחיי, וזה היה כאשר קמו כמה אינשי בדברי נרגן, לא ראויים למנין ולא ראויים לחשבון, מתלהמים על דברי, ופותחים פיהם המשובשת לרעה, וכל דבריהם בחשכה יהלכו, זבובי מוות יבאישו, ועליהם נאמר (קהלת פרק י פסוק יב): "וְשִׂפְתוֹת כְּסִיל תְּבַלְּעֶנּוּ". והסכלות תרבה דברים אשר לא ידע, ונמשכו אחר דעות כוזבות ודעות רעות, אשר מהם הזהיר הנביא הגדול אשר לא היה כמותו ולא יהיה, **הוא משה רבינו עליו השלום, אשר ידע כל דבר ודבר בתורתינו הקדושה, וכל סודות התורה מונחים בחיקו, והעבירם בקבלה האמיתית האחת והיחידה, היא קבלה למשה מסיני.**

כמה כסיל נבער ולא חכם צריך להיות, בכדי לא להבין דבר זה שהוא פשוט לכל מבין. ועליהם אני אומר, וילכו אחר ההבל ויהבלו. כמו שראיתי לא מזמן דברי כפירה של ממש, **ראויים הדברים לפח האשפה ולא לגניזה.** ומה אומרים בדעתם המשובשת והכפרנית? **"שמשה רבינו גדול הנביאים, לא השיג החכמה של סודות התורה".** עפרא לפומיה! פה ידבר רעה וסרה על מקבל התורה ומעבירה. ובחוצפתם הגדולה ממשיכים להתלהם עלי, ולא לקבל הדברים, מרוב גאוותם הסרוחה שעליה נאמר, "תועבת ה'", נסתם ליבם! ומוחם עמוס במחשבות מינות קשות, וכורה שחת בה יפול! וקרוב יום אידם.

הלא תראה דברי רבינו הטהור הרמב"ם שכתב בהקדמה לפרק חלק (סנהדרין י' א'): "והיסוד השמיני הוא, תורה מן השמים. והוא, שנאמין, שכל התורה הזו הנמצאת בידינו היום הזה, היא התורה שניתנה למשה, ושהיא כולה [ניתנה] מפי הגבורה, כלומר שהגיעה עליו כולה מאת ה', הגעה שקורים אותה על דרך ההשאלה, "דיבור", ואין יודע איכות אותה ההגעה אלא הוא עליו השלום, אשר הגיעה אליו [בשיא השלימות], ושהוא [משה רבינו היה] במעלת לבלר [סופר] שקורין לפניו, והוא כותב כולה, תאריכיה וספוריה, ומצותיה, וכך נקרא "מחוקק".

ואין הבדל בין ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען, ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד, או אנכי ה', ושמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, הכל [הוא] מפי הגבורה, והכל תורת ה' תמימה טהורה קדושה אמת. ולא נעשה מנשה אצלם כופר ופוקר יותר מכל כופר אחר, אלא לפי שחשב שיש בתורה תוך וקליפה [כלומר דבר טוב, ודבר רע. כל שכן לסבור שיש כוחות טומאה בשמים], ושאלו התאריכים והספורים אין תועלת בהם, ומשה מדעתו אמרם, וזהו ענין [שאמרו, האומר] "אין תורה מן השמים". אמרו שהוא האומר, שכל התורה כולה מפי הקדוש ברוך הוא, חוץ מפסוק אחד שלא אמרו הקדוש ברוך הוא, אלא משה מפי עצמו [אמר], וזה הוא, "כי דבר ה' בזה". יתעלה ה' ממה שאומרים הכופרים. אלא כל אות שבה יש בה חכמות ונפלאות למי שהבינו ה', ולא תושג תכלית חכמתה, ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים. ואין לאדם אלא להתפלל כמו דוד משיח אלהי יעקב, שהתפלל, "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתיך".

וכן פירושה המקובל גם הוא [כולן] מפי הגבורה, וזה שאנו עושים היום צורת הסוכה והלולב והשופר והציצית והתפילים וזולתם, היא עצמה הצורה שאמר ה' למשה ואמר לנו, והוא [משה רבינו] רק מוביל שליחות נאמן במה שהביא, והדבור המורה על היסוד הזה השמיני הוא אמרו (במדבר פרק טז פסוק כח פרשת קרח): "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תֵּדְעוּן כִּי־יְהוָה שְׁלָחַנִי לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל־

הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי־לֹא מִלִּבִּי". ע"כ.

ולמדים אנו מדבריו החשובים, שכל התורה כולה היא מן השמים, מתורה שבכתב, ועד התורה שבעל פה כולל ההלכות למשה מסיני. ואין דבר ולו הקטן ביותר שמשה רבינו לא ידע ממנו בתורת ה', הן בדברי הכתוב, והן בפירושה. והכל הוא קיבל והעביר ליהושע תלמידו הנאמן. וכל מי שיאמר ההיפך מזה, או כל מי שינסה לרמוז שהוא יודע דבר שמשה רבינו לא ידע, הרי הוא מין גמור ומצוה לשנאותו.

ולכן היסודי התשיעי אצל רבינו בפירוש המשנה הנזכר, הוא דבריו אלו: "ויסוד התשיעי הבטול. והוא שזו תורת משה לא תבטל, ולא תבוא תורה מאת ה' זולתה, ולא יתוסף בה ולא יגרע ממנה לא בכתוב ולא בפירוש, [ועל זה] אמר, "לא תוסף עליו, ולא תגרע ממנו". וכבר ביארנו מה שצריך לבאר ביסוד זה בהקדמת החבור הזה ... וכאשר יהיו קיימים לאדם כל היסודות הללו ואמונתו בהם אמתית, הרי הוא נכנס בכלל ישראל, וחובה לאהבו ולחמול עליו וכל מה שצוה ה' אותנו זה על זה מן האהבה והאחוה, ואפילו עשה מה שיכול להיות מן העבירות מחמת תאותו והתגברות יצרו הרע, הרי הוא נענש לפי גודל מריו ויש לו חלק, והוא מפושעי ישראל. **וכאשר יפקפק אדם ביסוד מאלו היסודות הרי זה יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנותו ולהשמידו ועליו הוא אומר הלא משנאיך ה' אשנא וכו'". עכ"ל.**

כלומר למדים אנו מדברי הרמב"ם, שאפילו זה החוטא בגופו בעבירות חמורות, חובה לאהבו ולחמול עליו. אבל מי שהוא מין ומכחיש אמונת היחוד, מצוה לשנאותו ולהשמידו. ועל זה אמר בעצם דוד המלך (תהלים פרק קלט פסוק כא): "הֲלֹוא־מְשַׂנְאֶיךָ יְהוָה אֶשְׂנָא וּבְתַקּוֹמְמֶיךָ אֶתְקוֹטָט". וכתב הרד"ק, "הלוא משנאיך, הפסוק כפול בענין במלות שונות כמנהג. ופירשו רז"ל (שבת קטז) כי על המינין נאמר הפסוק הזה, שמכירים וכופרים". ע"כ. וכתב האבן עזרא (שמות פרק ב פסוק כב): "וכלל אומר לך, כל ספר שלא כתבוהו נביאים, או חכמים מפי הקבלה [למשה מסיני], **אין לסמוך עליו**, ואף כי [ובמיוחד אם] יש בו דברים שמכחישים הדעת הנכונה". ע"כ.

מי זה סמאל? משל ליצר הרע בלבד! לא מלאך רע וכעור!

ובתוך כל אלו הדברים זרח אור בחיי, ומצאתי לי חבר נאמן לקבלה האמיתית של משה רבינו עליו השלום, והוא החכם השלם, אשר מעטים שמעו עליו, נקרא שמו בישראל רבי יעקב אַנְטוֹלי, חי בזמן הרמב"ם, וכתב ספר מלא ביסודות אמיתיים ונכונים. נקרא שמו, "מַלְמַד התלמידים". תוכנית הספר, סגנונו, אופן הרצאתו ונמוקיו שונים המה לגמרי מספרי הדרשות שקדמוהו. כל דרשה ודרשה של הדרשן רבי יעקב אַנְטוֹלי, אינה העתקה של דרשות הקדמונים, **אלא מאמר מקורי בפני עצמו, שיש לו נושא מיוחד, והדרשן הולך ומברר את רעיונו המרכזי בפסוקים מן התורה ובדרשות חז"ל**, ואגב זה, הוא מבאר את הכתובים והמאמרים בחקירה הגיונית.

וראיתי מאמר אחד מדברי חכמתו, ושמח ליבי על ישרות שכלו. והוא במה שדברנו בו לעיל, שכל הנותן בדעתו שיש כח וממשלה ביד גורמים אחרים חלילה, הרי זה הפסיד הכל. **וכתב הוא כך** (ספר מלמד התלמידים לשבת שובה): "**וכפי זה הענין צריך שיובנו שני המאמרים האלה, צדיקים ילכו בם דרך ישרה, ופושעים יכשלו בם. ובהם וכיוצא בהם נכשלו המאמינים בזה, שהרי מצאו שם** [שכתוב במדרשים מפוזרים בחז"ל ש-], "**הפיל סמאל וכת שלו ממקום קדשו מן השמים**". [ואמרו המשובשים בדעתם], "**הרי נמצא במאמר הזה נפילתם מן השמים**".

ובמאמר האחר [מדברי המדרשים], **נמצא שהיה סמאל השר הגדול שבשמים, והוא הוא שהתעה האדם. וחלילה מהאמין דבר זה כפשוטו** [שלא דברו חז"ל אלא במשלים בלבד, כי אין מלאך שגורם להחטיא את האדם חלילה], **כי בהאמין הדבר הזה כפשוטו** [ולא יבין האדם שכל זה משל וחידות עמוקים, כמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות פרק י' משנה א' סנהדרין בהקדמה לפרק חלק], **יאמינו שתי אמונות בטלות ורעות מאד** [אשר מחריבים את היהדות ומחשיכים אותה]:

האחת: ביחס הקנאה למלאכים, שהם קדושי עליון, ואין להם דבקות בחומר, וידוע שהקנאה קנין מקניני האדם הדבקים במשיגי החומר. וזה דבר מפורסם בכל האומות, שהנפש לא תחטא לולי דבקותה בחומר, ואיך יחטאו המלאכים שהם נבדלים מכל חומר? עד שיקנאו **להחטיא האדם**? [טפשות לחשוב כן!].

והשנית: היא כפירה גמורה [בלומר מינות גמורה, ויציאה מן דת ישראל, וכפירה ביסוד הבחירה], **בהאמין שהשם יתברך ברא כת מושלת על האדם להחטיאו, ולגרום** [לו] **כל רע וכל הפסה. אין זה רק כדברי** [הכופרים היוונים או הנוצרים] **אלה שאומרים, ששני אלוהות הן. אחד טוב, ואחד רע. ועל הכפירה הרעה הזאת שיצאה קודם מתן תורה בארץ מצרים שיצאו אבותינו משם, ובארץ כנען שבאו לירשה. הקפידה התורה מאוד, וכדי למחותה, הזהירה אזהרות רבות. ו**[לצערינו הרב] **עם הכל** [בלומר, עם כל אזהרות התורה להרחיק הרבה מן מחשבות בעורות כאלו וכיוצא בהם, עדיין] **נשארה האמונה בתוכם** [שיש כוחות אחרים המנהיגים את בני האדם], **עד ש**[בדעתם המשובשת] **היו זובחים לשדים, כמו שאמר, "יזבחו לשדים לא אלוה חדשים מקרוב באו", ואמר, כי הם חדשים שהתחדשו בליבות הפתאים, ומקרוב באו במחשבתם הרעה, לא שהיה להם מציאות** [חלילה].

ועל דבר זה והנמשך אחריו, נחתם גזר דין על אבותינו ועלינו, להגלותינו בין האומות, כמו שאמר, "הם קנאוני בלא אל, כעסוני בהבליהם, ואני אקניאם בלא עם, בגוי נבל אכעיסם". וגוי נבל, נאמר על ישמעאל שחוקיו נבלים, והם שבאו באחרונה להכעיסנו, כדרך הזכרת הכתוב, "ויי הצדיק", [הוא יתברך] **מדד לנו מדה כנגד מדה** [כמו שעם ישראל חשבו דעה משובשת שיש "סמאל" שמסיט אותם לעבירות, ויש ממשלת טומאה המנהיגה את האדם, כך בדיוק] **המשיל בנו לא עם,** [וכל זה] **כנגד הממשלה והאלוהות שנתנו אבותינו ללא אלוה והכעיסנו בחוקי גוי נבל, שהם חוקים לא טובים והבלי נבלה, כנגד הבלי החוקים שהכעסנו בהם ה', הם שלמדנו מן האומות הקדומות שהם נמשכים אחר האמונה הבטלה ביחס הממשלה האלוהית לזולתו מלאכים או שדים או צבא השמים.**

ו[בכדי] למחות הדעת הבטל הזה, בא עיקר הקורבן במקום קדוש ידוע, כמו שאמר, ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים, והם השדים [שהם לא קיימים. ובדיוק כמו שאלהים אחרים לא קיימים, כך השדים אינם קיימים]. כמו שביאר בהוכיחו אותם, "יזבחו לשדים לא אלוה", וכן תרגם אנקלוס, "ולא יזבחון עוד ית דבחיהון לשדין", ושאר המצות הנגררות בפרשה ההיא, זאת היא הכונה בהם, כאזהרת אכילת הדם, וכמצות כסוי הדם, לפי שהיתה אמונתם הרעה, שהדם מזון השדים, ועליו יתחברו ויעשו רצון עובדיהם". ע"כ דבריו הנפלאים, ולא נפל מדבריו ולו דבר אחד, ועברו כמעט שמונה מאות שנה מדבריו, וכל דבריו דברי נבואה של ממש.

ומאלו הדברים בלבד, יש לך ללמוד להשכיל ולדעת, שכל מה שכתבנו בענין עין הרע רוחני ומאגי, שהוא אינו, אינו מתחיל בכלל, שזה הוא דבר פשוט שאינו קיים. ומה שכתב ספר מלמד התלמידים, דבריו חותמת לכך, שכל הצרות שיש לעם ישראל, הם בעבור מחשבות מינות כאלו וכיוצא בהן שנכנסו ביהדותנו הטהורה.

ושמח ליבי לראות את דברי הרד"ק על מה שנאמר (דברי הימים א פרק כח פסוק ט): "וְאַתָּה שְׁלֹמֹה־בְנִי דַּע אֶת־אֱלֹהֵי אָבִיךָ וְעָבְדֵהוּ בְּלֵב שָׁלֵם וּבְנֶפֶשׁ חֲפֵצָה כִּי כָל־לְבָבוֹת דּוֹרֵשׁ יְהוָה וְכָל־יֵצֶר מַחֲשָׁבוֹת מֵבִין אִם־תִּדְרְשֶׁנּוּ יִמָּצֵא לָךְ וְאִם־תַּעַזְבֶנּוּ יַזְנִיחֲךָ לָעַד". וכתב הרד"ק, "וכל יצר מחשבות מבין - פעולת הלב נקראת יצר, לפי שהלב פועל ויוצר במחשבה הענינים הן לטוב הן לרע". הרד"ק בעצם מבאר מה זה המילה "יצר" - ומסביר שאין ישות או מלאך שנקרא, "יצר". אלא מה היא? מכיון שפעולת הלב "יוצרת" מחשבות לטוב ולרע, קרא ה' יתברך לנפש הפועמת בתוך האדם "יצר" על שם "יוצר". וכאשר נוטה האדם אל הטוב, הולך אחר מחשבות הטוב, ואם נוטה ליבו לרע, הולך אחר מחשבות יצירותיו לרעה. פשוט ביותר לכל מבין.

ונחתום ענין זה במה שראיתי הרבה שכשלו בהבנה זו, ועוד נרחיב בזה במאמר בפני עצמו, על אותם אשר חשבו שיש כח מסויים לכישופים חלילה, כלומר, שהבורא יתברך אסר דבר זה, וזה דבר שכן יכול לפעול או להזיק, אלא שאסור לעשות כן. ולא שמו לב שבמילים אלו, הם הכשירו עבודה זרה, כי כל המאמין שיש כח למעשה כישוף, אפילו שמעולם לא עשה כן, הרי הוא מין וכופר בכל התורה כולה, ודומה לאדם שמדמה לעצמו, שיש אלהים אחרים, ואינו עובד אותם כי ה' יתברך אסר. וחלילה לאדם מלחשוב דעה כפרנית זו.

והנה נאמר (ויקרא פרק יט פסוק ד פרשת קדושים): "אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִם וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם". וכן נאמר (ויקרא פרק יט פסוק לא פרשת קדושים): "אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֹבֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים אַל־תְּבַקְשׁוּ לְטָמְאָה בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם". ואמר התרגום ירושלמי, "לא תסטו אחרי שואלי בידין [משביעים, מכשפים, נביאי שקר] ומעלה זכורו [דורש למתים] ומבקשי עצם ידוע, ולא תבקשו לְהִטמא בהם אני יי אלהיכם". ופירש האבן עזרא, האבת מגזרת, הֲנֵה־בְטֻנִי כְּיֵין לֹא־יִפָּתֵחַ כְּאֹבוֹת חֲדָשִׁים יִבָּקֵעַ". (איוב לב, יט), כי הם עיקר זאת האומנות. והידענים מגזרת דעת, שיבקשו לדעת העתידות.

וריקי מוח אמרו, לולי שהאובות אמת, גם כן דרך הכשוף, לא אסרם הכתוב [כלומר שאומרים בדעתם הריקה והפוחזת, שהבורא לא היה אוסר דבר שלא פועל כלום, ובוודאי הכישוף יש בו ממש, וכן המעלה אוב].

ואני אומר הפך דבריהם, כי הכתוב לא אסר האמת, רק השקר, והעד, [האמת לדברינו הם] האלילים והפסילים. ולולי שאין רצוני להאריך הייתי מבאר דבר בעלת אוב בראיות גמורות. וטעם אני ה' אלהיכם - שלא תבקשו כי אם השם לבדו, והנה הזכיר לטמאה, כי נפש הפונה והמבקשת טמאה היא, כי איננה דבקה בשם. ע"כ. והראת לדעת, שכל מי שמתעסק בכישופים, הסרת כישופים, הסרת עין הרע, הסרת כוחות טומאה, הרי הוא מין ארור גנוסטי משומד. ומדוע? שכל המודה בעבודה זרה, ככופר בכל התורה, ואין הבדל בין האמנה במעשי כישוף, לבין האמנה בעבודה זרה!

שאול המלך והטלאים

יד) והנה, מסופר על שאול המלך (שמואל א פרק טו פסוק א - ד): "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל, אֹתִי שָׁלַח יְהוָה לִמְשָׁחֵךְ לְמֶלֶךְ עַל־עַמּוֹ עַל־יִשְׂרָאֵל, וְעַתָּה שְׁמַע לְקוֹל דִּבְרֵי יְהוָה: כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת, פָּקַדְתִּי אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה עֲמָלֵק לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׂם לוֹ בַּדֶּרֶךְ בְּעָלֹתוֹ מִמִּצְרָיִם: עַתָּה לֵךְ וְהִכִּיתָה אֶת־עֲמָלֵק וְהַחֲרַמְתֶּם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלֹא תַחְמֹל עָלָיו, וְהֵמַתָּה מֵאִישׁ עַד־אִשָּׁה מֵעֹלֵל וְעַד־יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד־שֶׂה מִגָּמָל וְעַד־חֲמוֹר: וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל אֶת־הָעָם וַיִּפְקְדֵם בַּטְּלָאִים מָאתַיִם אֶלֶף רַגְלִי וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אֶת־אִישׁ יְהוּדָה".

והנה שאול מקשיב לדברי שמואל הנביא, מקבל את דבריו, ומוכן לצאת עם מאתים ועשר אלף איש לקרב. אמנם בחושבו לעשות כן, צריך הוא למנותם כדי לדעת מספרם בדיוק. אמנם יודע הוא שאסור למנות את ישראל. מה הוא עושה? מונה אותם על פי טלאים. כמו שכתב הרלב"ג, "שספר את ישראל על פי מנין הטלאים, ולא ספרם ממש, פן יהיה בהם נגף בפקוד אותם. וכמו שקרה לדוד המלך". ע"כ.

וכתב הרד"ק בשם התרגום יונתן, שזמן זה היה בפסח, ופקדם שאול באוהל מועד בזמן שהביאו פסחיהם, ועל ידי הפסחים ידע מניינם. כי פסח לא היה קרב בבמת יחיד. אבל אמרו רבותינו, שאמר להם שאול, שיקחו כל אנשי החיל טלאים משלו, ויקח כל אחד טלה אחד, ואחר כך צוה למנות הטלאים, וסמכו על זה הפסוק, ואמרו [ולמדו ממנו, ש] אסור למנות את ישראל אפי' לדבר מצוה. [כי היתה זו מצוה גדולה, שציוה אותו שמואל הנביא לעשות מלחמה בעמלק, שזו מצוה מן התורה להלחם בו ולהכריתו]. שנאמר, "ויפקדם בטלאים". אמר רבי אלעזר כל המונה את ישראל עובר בלאו. שנאמר, "אשר לא ימוד ולא יספר".

ואמרו, כל זמן שנמנו ישראל לצורך, לא חסרו. שלא לצורך, חסרו. בימי דוד נראה כי אפילו מנה אותם בדבר אחד, כיון שמנה אותם שלא לצורך הם חסרים. שאם כן למה לא לקח יואב מכל אחד שום דבר וימנה הדבר ההוא? ולא יהיה בהם נגף? וכן כ-שמנה אותם לצורך, צריך שימנה אותם בדבר אחד, כמו שאול שמנה אותם בטלאים. וכן במלחמה הראשונה שפקדם בבזק שפירושו באבנים כמו שפירשנו". עכת"ל. ולמדים אנו, שאפילו מנה את אחד מישראל על ידי דבר אחר, אמנם לא היה זה לצורך, אסור הדבר בתכלית האיסור. ואם היה לצורך, אסור למנות את ישראל על פי ראשיהם, אלא סופרם ומונם

על פי דבר אחר.

ואמרו רבותינו בתלמוד (בבלי יומא כב:) "ואם היו שניהן שוין, הממונה אומר להם הצביעו וכו'. שנו רבותינו בברייתא, "היה אומר להם הוציאו אצבעותיכם למנין". מקשה הגמרא, "ונימנינהו לדידהו". **כלומר, מדוע צריך לסופרן על פי אצבעותיהם? תמנה אותם על פי ראשם. שכן לדבר מצוה הוא צריך!** מסייע ליה לרבי יצחק, דאמר רבי יצחק: אסור למנות את ישראל לפי ראשם, אפילו לדבר מצוה. שכן נאמר (שמואל א פרק יא פסוק ח): "וַיִּפְקְדֵם בְּבֶזֶק וַיִּהְיוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אָלֶף וְאִישׁ יְהוּדָה שְׁלֹשִׁים אָלֶף".

ורבי יצחק לא לומד ש-"בזק" הוא שם מקום. אלא "בזק" פירושו, "אבנים". (ע"פ רד"ק על שמואל). **ולומד רבי יצחק שלקח אבן מכל אחד, ואז ידע בזה מספרם. רב אשי מקשה עליו ואומר, אולי זו לא ראיה, ומי אמר לך ש-"בזק" הכוונה לאבנים? אולי זה שם מקום? כמו שנאמר** (שופטים פרק א פסוק ה): "וַיִּמְצְאוּ אֶת־אֲדֹנִי בֶזֶק בְּבֶזֶק וַיִּלָּחֲמוּ בּוֹ וַיַּכּוּ אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַפְּרִזִּי". **ולכן אין ראיה משם שאסור למנות את ישראל לצורך מצוה. ועדיין אפשר לומר שמותר לצורך מצוה למנות אותם לראשים.**

ומתרצת הגמרא ומביאה סיוע לרבי יצחק, שמקור האיסור למנות את ישראל על פי ראשם לצורך מצוה, הוא ממה שנאמר אצל שאול המלך (שמואל א פרק טו פסוק ד): "וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל אֶת־הָעָם וַיִּפְקְדֵם בַּטְּלָאִים מָאתַיִם אֶלֶף רַגְלִי וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אֶת־אִישׁ יְהוּדָה". **ומענין זה שעשה שאול, אין ספק כי אסור למנות את ישראל על פי ראשיהם אפילו לצורך מצוה גדולה, כי ספר את ישראל לצורך מלחמת עמלק, ובכל זאת ראה לעשות ספירה זו על ידי טלאים ולא על פי ראשיהם.**

והנה מוסיף התלמוד ומבאר, אמר רבי אלעזר: כל המונה את ישראל עובר בלאו, שנאמר (הושע פרק ב פסוק א): "וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִמַּד וְלֹא יִסָּפֵר וְהָיָה בִּמְקוֹם אֲשֶׁר־יֵאָמֵר לָהֶם לֹא־עַמִּי אַתֶּם יֵאָמֵר לָהֶם בְּנֵי אֵל־חָי". ומתוך שאמר, "לא ימד", כלומר לא יאמד במספר. למדים אנו שהוא עובר בלאו. רב נחמן בר יצחק מוסיף ואומר, שמי שמופר את ישראל עובר בשני לאוין. שכן כתוב, "לֹא־יִמַּד וְלֹא יִסָּפֵר". והרי שני פעמים נאמר, "לא". אחד "לא" ימד. והשני "לא" יספר. והנה אמר רבי שמואל בר נחמני, שרבי יונתן מקשה! שבאותו פסוק נאמר, "והיה מספר בני ישראל כחול הים". ומשמע שיש להם מספר. ובאותו פסוק אמר, "לא ימד ולא יספר". ומשמע שאין להם מספר. והרי זו סתירה!

מתרצת הגמרא ומבארת, לא קשיא: כאן - בזמן שישראל עושין רצונו של מקום. כאן - בזמן שאין עושין רצונו של מקום. רבי אמר משום אבא יוסי בן דוסתאי: לא קשיא; כאן - בידי אדם, כאן - בידי שמים". ע"כ.

ולמדים אנו שאסור בכל ענין שהוא, לעולם לספור את עם ישראל על פי ראשיהם. וגם לאט לאט מתבאר סיבת האיסור, שמכיון שה' יתברך אמר, "לא יספר", מי זה אשר יעז

לספור? וכל הסופר ראשיהם אפילו לצורך מצוה גדולה אסור הדבר. וכן הסופר אותם שלא לצורך מצוה, אפילו על ידי דבר אחר אסור. ואף אם סופרם בלב, כל שהוא לא לצורך מצוה, נראה שאסור לומר גם את תוצאות הספירה בפה.

וכתב התוספות רי"ד (יומא שם שם): "אסור למנות ישראל אפילו לדבר מצוה - פירוש [לדבר מצוה, הכוונה] לדבר שבקדושה, צריך לשיפקדם ע"י דבר אחר. אבל שלא לדבר מצוה אפילו ע"י דבר אחר אסור. שאם [תאמר] יועיל ע"י דבר אחר שלא לדבר מצוה, למה נענש דוד כשמנה את ישראל והיה דבר בישראל? ימנה אותם ע"י דבר אחר? ולמה לא עשה יואב וכל סנהדרין שבישראל ע"י דבר אחר ויתנו המספר לדוד? כלום היה רוצה דוד כ"א לדעת מספרם ימנו ע"י דבר אחר ולא הי' דבר בעם.

אלא לאו שלא לדבר מצוה אסור למנותם אפילו ע"י דבר אחר, ומעשה דדוד שלא לדבר מצוה היה, שלא היה בעת המלחמה למנות עליהם שרי צבאות ומפני זה נענש". ע"כ. וראיתי בספר הר המוריה (הלכות תמידין ומוספין פרק ד הלכה ד) שכתב, שמה שכתב הרמב"ם שמקור האיסור למנות את ישראל הוא ממה שמסופר על שאול, שכאשר ספר את ישראל, ספרם על ידי הטלאים. וכן כך מבואר בתלמוד. ונשאלת שאלה, מדוע לא מביא התלמוד ראיה ממה שנאמר בפרשת כי תשא, "כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם, וְנָתְנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בִּפְקֹד אֹתָם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בִּפְקֹד אֹתָם". והרי זה מפורש שצריכים לתת כופר נפשם בעבור זו המניה.

אלא היה מקום לומר בזה הענין, שזו מצוה לשעה היתה, וכמו שטעה דוד המלך עליו השלום. וכן מה שלא הביא התלמוד ראיה מדוד המלך לאסור, הוא משום שאצל דוד המלך לא היה זה לצורך מצוה. והיית חושב שאם היה לצורך מצוה היה מותר למנותם. ולכן הראיה משאול המלך היא החזקה ביותר, שאפילו לצורך מצוה אסור למנות את ישראל, אלא דווקא על ידי דבר אחר. וגם הרמב"ם מה שמביא ראיה משאול המלך דווקא ולא מבזק, משום שבתלמוד יש מי שדחה ראיה זו מבזק וכו'. ע"כ. וכבר כתבנו לעיל מעצמינו, שיתכן שמה שאמר "כי תשא את ראש וכו'", היתה זו להוראת שעה.

מעשה דוד המלך שספר את ישראל

והנה מסופר בספר שמואל ב (פרק כד): "וַיֹּסֶף אַף־יְהוָה לַחֲרוֹת בְּיִשְׂרָאֵל וַיָּסֶת אֶת־דָּוִד בָּהֶם לֵאמֹר, לֵךְ מְנֵה אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֶת־יְהוּדָה". ולמדים אנו שה' יתברך חרה אפו בעם ישראל. וחרון אף זה, לא מבואר בכתובים למה היה. שאם נאמר שעשו עם ישראל עבירות, דבר זה לא יתכן, כי דוד המלך היה מלכם, ובוודאי היה מוכיחם. והרד"ק ביאר, שאולי היו בישראל עוברי עבירה בסתר. ומכיון שהעובר עבירה בסתר אין אף אדם יודע על כך, ואף לא הנביא הגדול. חרה אף ה' על העבירות שהיו עושים בסתר.

ולפי שלא היו גלויות ברבים, העניש האל על ידי סיבה, כי כל משפטיו צדק ואמת,

והסית את דוד ונתן בליבו שימנה אותם. כמו שאמר: "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־יוֹאָב| שַׂר־הַחַיִל אֲשֶׁר־אִתּוֹ, שׁוּט־נָא בְכָל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל מִדָּן וְעַד־בְּאֵר שָׁבַע וּפִקְדוּ אֶת־הָעָם וְיֵדַעְתִּי אֶת מִסְפַּר הָעָם". **וכבר היה דבר זה נודע בישראל מן התורה, כי אם ימנו את ישראל שלא יתנו איש כופר נפשו, שיהיה בהם נגף, ואפילו** [אם] **ימנה אותם לצורך.** והיה קשה בעיני יואב לעשות זה הדבר, כמו שאמר: "וַיֹּאמֶר יוֹאָב אֶל־הַמֶּלֶךְ, וְיוֹסֵף יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָעָם כָּהֵם| וְכָהֵם מֵאָה פְּעָמִים וְעֵינֵי אֲדֹנִי־הַמֶּלֶךְ רֹאוֹת וַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ לָמָּה חָפֵץ בַּדָּבָר הַזֶּה". בתשובה זו אמר יואב לדוד המלך, למה אתה צריך לדעת מנינם? הרי אתה מונה אותם כעת שלא לצורך. ויהי רצון שיתרבו ויהיו פי מאה. ואם תספרם ודאי יחסרו.

וכל זה אמר, לפי שידע שיחסרו, וכן אמר בדברי הימים (דברי הימים א פרק כא פסוק ג): "וַיֹּאמֶר יוֹאָב יוֹסֵף יְהוָה עַל־עַמּוֹ| כָּהֵם מֵאָה פְעָמִים הֲלֹא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ כֻּלָּם לַאדֹנִי לַעֲבָדִים לָמָּה יְבַקֵּשׁ זֹאת אֲדֹנִי לָמָּה יִהְיֶה לְאַשְׁמָה לְיִשְׂרָאֵל". ואף על פי שיקח מהם כסף או שום דבר, כיון שימנה אותם שלא לצורך יחסרו, כמו שפירשתי למעלה בפסוק ויפקדם בטלאים. ואמרו רז"ל, כל זמן שנמנו ישראל לצורך מצוה, לא חסרו. **שלא לצורך מצוה, חסרו. כמו בימי דוד, לפיכך היה קשה בעיני יואב לעשות זה הדבר, עד שחזק דבר המלך אל יואב ועל שרי החיל.**

ובעבור זה מתו בעם מה שמתו, כמו שכתוב: "וַיִּתֵּן יוֹאָב אֶת־מִסְפַּר מִפְקַד־הָעָם אֶל־הַמֶּלֶךְ וַתְּהִי יִשְׂרָאֵל שְׁמֹנֶה מֵאוֹת אֶלֶף אִישׁ־חַיִל שֹׁלֵף חָרֶב וְאִישׁ יְהוּדָה חֲמֵשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף אִישׁ: וַיִּלְבֵּד־דָּוִד אֹתוֹ אַחֲרֵי־כֵן סָפַר אֶת־הָעָם ס וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־יְהוָה חָטָאתִי מְאֹד אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וְעַתָּה יְהוָה הַעֲבֶר־נָא אֶת־עֲוֹן עַבְדְּךָ כִּי נִסְכַּלְתִּי מְאֹד: וַיָּקָם דָּוִד בַּבֹּקֶר פ וּדְבַר־יְהוָה הָיָה אֶל־גָּד הַנָּבִיא חוֹזֵה דָּוִד לֵאמֹר: הָלוֹךְ וְדִבַּרְתָּ אֶל־דָּוִד כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלֹשׁ אָנֹכִי נוֹטֶל עָלֶיךָ בְּחַר־לְךָ אַחַת־מֵהֶם וְאֶעֱשֶׂה־לָּךְ: וַיָּבֹא־גָד אֶל־דָּוִד וַיַּגֶּד־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ הֲתָבוֹא לְךָ שֶׁבַע שָׁנִים| רָעָב| בְּאַרְצֶךָ אִם־שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים נָסְךָ לִפְנֵי־צָרֶיךָ וְהוּא רֹדְפֶךָ וְאִם־הֱיוֹת שְׁלֹשֶׁת יָמִים דֶּבֶר בְּאַרְצֶךָ עַתָּה דַּע וּרְאֵה מָה־אָשִׁיב שֹׁלְחִי דָּבָר: ס וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־גָּד צַר־לִי מְאֹד נִפְלָה־נָּא בְיַד־יְהוָה כִּי־רַבִּים רחמו רַחֲמָיו וּבְיַד־אָדָם אַל־אֶפְּלָה: וַיִּתֵּן יְהוָה דֶּבֶר בְּיִשְׂרָאֵל מֵהַבֹּקֶר וְעַד־עֵת מוֹעֵד וַיָּמָת מִן־הָעָם מִדָּן וְעַד־בְּאֵר שֶׁבַע שִׁבְעִים אֶלֶף אִישׁ: וַיִּשְׁלַח יָדוֹ הַמַּלְאָךְ| יְרוּשָׁלַ͏ִם לְשַׁחֲתָהּ וַיִּנָּחֶם יְהוָה אֶל־הָרָעָה וַיֹּאמֶר לַמַּלְאָךְ הַמַּשְׁחִית בָּעָם רַב עַתָּה הֶרֶף יָדֶךָ וּמַלְאַךְ יְהוָה הָיָה עִם־גֹּרֶן הָאורנה הָאֲרַונָה הַיְבוּסִי: ס וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־יְהוָה בְּרְאתוֹ| אֶת־הַמַּלְאָךְ| הַמַּכֶּה בָּעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה אָנֹכִי חָטָאתִי וְאָנֹכִי הֶעֱוֵיתִי וְאֵלֶּה הַצֹּאן מֶה עָשׂוּ תְּהִי נָא יָדְךָ בִי וּבְבֵית אָבִי". ועיין בשאר הענין המסופר שם.

והנה מבואר בדברי הימים, בפעם אחרת שספרו את ישראל (א פרק כז פסוק כג - כד): "**וְלֹא־נָשָׂא דָוִיד מִסְפָּרָם לְמִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְלְמַטָּה כִּי אָמַר יְהוָה לְהַרְבּוֹת אֶת־יִשְׂרָאֵל כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמָיִם: יוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה הֵחֵל לִמְנוֹת וְלֹא כִלָּה וַיְהִי בָזֹאת קֶצֶף עַל־יִשְׂרָאֵל וְלֹא עָלָה הַמִּסְפָּר בְּמִסְפַּר דִּבְרֵי־ הַיָּמִים לַמֶּלֶךְ דָּוִיד**". וביאר הרד"ק, שכאן, כל אלה שספר דוד לצורך מצוה ספר, שנים עשר מחלקות כל אחד מעשרים וארבעה אלף, **ולא ספר אלא מעשרים שנה ומעלה.** ומדוע לא ספר את כולם? כי אמר ה', "**להרבות את ישראל ככוכבי השמים**",

כלומר, כמו שאת הכוכבים בשמים לא מונים כי לא ניתן. כך לא מונים את כל ישראל. ואף כשאמר הקדוש ברוך הוא למנות ישראל בפרשת כי תשא, לא אמר למנותם אלא מבן עשרים שנה ומעלה, כי אמר להרבותם ככוכבי השמים, ואין להם מספר לכולם. כמו שאמר, "גם זרעך ימנה". וכל אלה שספר דוד, לא היו בכלל אותם שמנה יואב. כי יואב התחיל למנות כל ישראל ולא כילה [סיים], כי שני שבטים לא ספר, כי נתעב דבר המלך אל יואב, כמו שכתוב, "ויהי בזאת קצף על ישראל". ע"כ.

ולמדים אנו, שאסור לספור את כל ישראל לעולם. ואם רוצים לספור מקצת מהם, צריך שיהיה הדבר לצורך מצוה, וגם זו הספירה צריך שתהיה על ידי דבר אחר, ולא על ידי ספירת ראשיהם. ואם סופר שלא לצורך, אפילו על ידי דבר אחר אסור. ומפני מה אסור לספרם על פי ראשיהם? **מפני שאסור לתת בישראל מספר.**

ולגבי טעם הדבר. הנה כתב רבי אברהם בן הרמב"ם (פרשת כי תשא יב-יג) "שסיבת זה הטעם, משום שהמנין גורם לנגף שיבוא, והסרתו על ידי הכופר, שהוא כפרה. ולפיכך מנה שאול את ישראל באמצעים, כלומר בטלאים, וכאשר טעה דוד ע"ה, אירע הנגף". ע"כ. ומתוך דבריו למדים אנו לכאורה, שאם דוד המלך היה נותן כופר נפשם, לא היו מתים. **אולם זה אינו, כי דוד המלך מנאם שלא לצורך, ואף לאלו שאומרים שדוד המלך נתן כופר נפשם, מובן מדוע לא הועיל זה הכופר, כי היה שלא לצורך.** ומשה מנאם לצורך תרומת המשכן. ולכן כאשר מנה אותם לצורך על פי ראשיהם, לא על פי דבר, הוצרכו לתת כופר נפשם.

והנלמד מכל זה יוצא לפי עניות דעתי, שיותר חמור למנות את ישראל שלא לצורך אפילו על ידי דבר אחר, מאשר למנות את ישראל לצור מצוה על פי ראשיהם. כי המונה לצורך מצוה, אף שמונה על פי ראשיהם, יש לו תקנה, לתת כופר נפשם. **אולם המונה שלא לצורך מצוה אפילו שמונה על ידי דבר אחר, אין לו תקנה זו. ודקדק היטב בזה הדבר.**

והנה מה זה הטעם שכתב רבי אברהם בן הרמב"ם, "**שהמנין גורם לנגף שיבוא**"? וכי יש כח אחר מלבדו יתברך? אלא כוונתו לומר, שכאשר מונין את ישראל, הרי זו עבירה מהתורה. ובגלל שעברו עבירה מהתורה, הנגף בא. ולא "המנין" גורם לנגף שיבוא, אלא העבירה עצמה גורמת לנגף שיבוא. ובדיוק כמו בכל מצוות התורה.

שכאשר עובר אדם על מצוות התורה, גורם לעצמו רעה. ואינו ענין מסטי או מאני חלילה. וכן בדיוק עניני, "מזוזה", "ציצית", **כל אלו לא נועדו לשמור על האדם חלילה. אלא נועדו להזכיר לאדם תמיד את ה' יתברך, שכן נאמר** (משלי פרק ל פסוק ט): "פֶּן אֶשְׂבַּע וְכִחַשְׁתִּי וְאָמַרְתִּי מִי יְהוָה וּפֶן־אִוָּרֵשׁ וְגָנַבְתִּי וְתָפַשְׂתִּי שֵׁם אֱלֹהָי". והרי שהאדם על ידי ריבוי טובות, עלול לשכוח את ה' יתברך ולכחש כוחו יתברך עליו. ולכן באו המצוות, להזכיר לאדם את יחוד ה' עליו.

ובזה פרשתי מה שאמרו (בראשית רבה פרשת לך לך פרשה מד ג): "**אמר ר' שמואל בר יצחק,**

המזל דוחקני ואומר, אברם אינו מוליד, אמר לו הקדוש ברוך הוא הן כדברך, אברם ושרי אין מולידים, אברהם ושרה מולידים". ע"כ. ואינו מובן כלל, וכי יש ענין מאני או מסטי בשמו של האדם אשר יכול להשפיע לטוב או לרע לפני האלהים? והרי מעשיו של האדם הם הם המשפיעים עליו לטוב ולרע, ולא השם שלו! ואם ירצה הוא יתברך להביא להם את יצחק, וכי שמו של אברהם ושמה של שרה ימנעהו מכך? וכי הוא יתברך מוגבל חלילה?

אלא הדבר הוא פשוט ביותר וקל להבין לאוהבי השכל הישר ומרחיקי הנמנעות. והוא, כי יצר לב האדם לעולם מטהו לחשוב כי בכוחו פעל, ובכוחו עשה, ובחכמתו הצליח, על דרך שנאמר (דברים פרק לב פסוק כז פרשת האזינו): "לוּלֵי כַּעַס אוֹיֵב אָגוּר פֶּן־יְנַכְּרוּ צָרֵימוֹ פֶּן־יֹאמְרוּ יָדֵנוּ רָמָה וְלֹא יְהוָה פָּעַל כָּל־זֹאת". ולכן, מתוקף זה הדבר, אם ה' יתברך היה מברך את אברהם ושרה בילדים, היו יכולים לחשוב בצד מה, שיש להם חלק בזו העשיה, או שעשו דבר מה בכח עצמם, או שבכל אופן מחשבת היצר הפנימית היתה מסיטה אותם לחשוב בכגון אלו המחשבות.

ולכן מה עשה ה' יתברך? אמר להם, תוסיפו אות בשמכם, ועל ידי כן יהיה לכם בן זכר. ולא שהאות תגרום שיבוא הילד לעולם חלילה. אלא האות הוא ענין הוראה, שלעולם ידעו כי מאת ה' היתה זאת, ולא מכוחם ולא ממחשבתם, אלא הכל ממנו יתברך. ומתוקף זה ציוה להוסיף את האות ה' לשמם, שיזכרו לעולם את ה' יתברך שמו במעשה זה שקרה. ושוב מבואר יוצא, שכאשר מפרשים הדברים בשכל ישר, כל עניני וציווי התורה לא באו אלא על מנת שנשיג אותו יתברך השגה שלימה, ולא נתקרב לתאוות אשר מחשיכות את כושר השכל הפלאי של האדם.

ומצאתי שוב בספר מלמד התלמידים (פרשת כי תשא) שכתב בענין מאמר שלמה המלך, "פלס ומאזני משפט לי"י מעשהו כל אבני כיס". והסביר, כי שלמה החכם ע"ה, בא להעיר האדם בכתוב הזה, להתבונן בדרכי השם עם ברואיו, כדי שילך האדם בדרכיו ההם, עד שידע למען ימצא חן בעיניו [יתברך], שהוא תכלית הכונה במציאות מין האדם, והוא שבקש משה רבינו ואמר, "הודיעני נא את דרכיך ואדעך למען אמצא חן בעיניך". ועל ענין זה הזהיר החכם באמרו, "פלס מעגל רגליך וכל דרכיך יכונו". וסמך לו אזהרת האשה הזונה והזכיר באזהרה ההיא, "ארח חיים פן תפלס נעו מעגלותיה לא תדע". ע"כ.

והנה לאחר שהמשיך לבאר כמה ענינים שם, ראה להסביר בענין מנית עם ישראל, ומה טעם שאסור למנותם, ומה טעם שאם מונים אותם צריך הכפרה בכסף עליהם, וכל הענין הזה שדברה התורה בו. וכתב, "ואי אפשר לי שלא אוסיף עוד ביאור בזה אחר שאכתוב שאלה קטנה שיצאה לי במצוה זו, והיא זאת: מפני מה אמרה תורה שיתן אדם חצי שקל? ונתנה קצב השקל עשרים גרה? והלא היה נאות יותר שיתן האדם שקל שלם! ויהיה קצב השקל עשר גרה! ועוד, למה בא במצוה זאת שהיא לדורות, העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט? וגם על המתפרנס מן הצדקה הוטלה מצוה זו כמו שבאה הקבלה, ולמה לא היתה כפי הישג יד?

והקרוב אצלי [הטעם הנכון אצלי] **שהתורה כיונה במצוה זו** [ה' יתברך רצה במצוה זו] **להעיר האדם בכל דרכיו לדעת ה'** [כלומר להכיר את ה' יתברך ולסמוך רק עליו], **ושלא ישים** [חלילה בליבו] **בשר זרועו, ויהי' מבטחו** [רק] **בה'. והוא** [ולזו הסיבה] **שפתח הפרשה ואמר, "כי תשא את ראש בני ישראל",** [מלשון "נשיאה" והרמה. כי רצה] **להעיר האדם ולהודיע אותו, כי אין המלך נושע ברוב חיל, גיבור לא ינצל ברב כח.**

ועתה התבוננו אנשי לבב וראו מקום הכתוב הזה שהוא מקיים אמתת ההשגחה ועינה. שהרי כתוב לפניו, "ממכון שבתו השגיח אל כל יושבי הארץ". "היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם". וכבר בארו ז"ל משום דיוצר יחד לבם מבין אל כל מעשיהם. וזה התבאר בדרש ראש השנה.

והכל [על מנת] **להעיר האדם** [מתרדמת חושיו הגשמיים ומעיוורון העולם הזה], **ולהודיע** [לו על ידי מצוה זו] **שהכל תלוי בלב האדם,** [ביצד הוא חושב על ה' ועל מי הוא בוטח באמת בליבו, ושידע לעולם כי] **לא ברב כח ולא ברב חיל** [ינצח או יפסיד]. **ואחריו מה כתיב? "הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו להציל ממות נפשם ולחיותם ברעב". בא והודיעך שהישועה ההיא** [שתבוא לאדם, תהיה] **כפי התוחלת** [הבטחון שיש לאדם בליבו] **על חסדו** [של ה' יתברך. ולא שיבטח על גבורת הגוף או על חוזק גשמי מסויים אחר], **והתוחלת ההיא** [והבטחון בה' יתברך] **אינה כפי הדבור** [כלומר, אי אפשר להגיע לזה בדיבורים או במעשים חיצוניים], [אלא] **רק כפי ציור הלב** [ששם מבטחו על ה' יתברך בתוך ליבו], **שהיא כפי ההשגה והידיעה במעשה ה' יתברך ובעשותו החסד לעולם.** [כלומר, לא יתכן לאדם לבטוח בבורא אלא אם כן יקיים מצוותיו, שעשיית המצוות מקרבת הלב אליו יתברך, ומדבקת אותו אליו].

ולהעיר על הכונה הזאת היתה הכוונה [של ה' יתברך] **ברבוי המצוות,** [ולא שרצה להכביד על בריותיו בעשיית מצוותיו, אלא על מנת שיהיו דבוקים עמו בליבם תמיד. לכן הרבה להם תורה ומצוות, שיהיו תמיד מקושרים אליו יתברך ומוקפים במצוותיו]. **והיא** [זו] **הכונה במצוה זו** [של מחצית השקל], **לתת כל העובר על הפקודים** [שכל מי שסופרים אותו ומחשיבים אותו, שיתן] **מחצית השקל.** [ומדוע? בכדי] **להודיע להעם** [על ידי נתינתם מ-ממנם לכבוד ה' יתברך] **שאין ישועתם מרובה מכל העמים כי הם המעט, והוא** [וזה] **שאמר ה', "ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם".**

וזה [והטעם], **לפי שאין עון המנין** [עונש הספירה] **כעון גזילה וגניבה וכיוצא בהם. כי הגזילה או הגניבה הוא עון בבחינת עצמו** [כלומר על עצם הגניבה עצמה], **אבל המנין [הספירה], הוא עון בבחינת תכלית** [כלומר, בגזל עיקר העבירה היא שעושק וגוזל במעשה שעושה. אבל עצם המניה עצמה לא אסורה מצד הספירה, אלא תוצאות הספירה היא שאסורה, ומה היא?] **שהוא** [על ידי שיספרו ויחשיבו אותם, תכנס בהם] **הגאוה ו[ה]סור הבטחון באלקים ממנו** [מהם], **ורחוק הלבבות ממשלתו** [מגבורתו היחידה], **ושית בשר זרועם.**

ולפיכך ראוי להיות הנגף [דווקא] **במנוים** [באלו שסופרים אותם ולא בזה שספר, כי כאשר סופרים אותם נבנסת בהם הגאווה והשררה, אבל] **לא במונה** [שהוא הסופר ולא מן הנספרים]. **והוא** [זו הסיבה] **שמתו** [אצל דוד המלך כאשר ספר אותם] **שבעים אלף מישראל מאותם המנוים, כפי שהשיגה אותם הגאוה וסור לבבם מה', כמו שקדם באזהרה, "ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם". כי בתת** [כאשר יתנו]

כל אחד מהם חצי השקל כפי שבאה המצוה, [אז על ידי הענווה והבטחון המלא שיכנס בליבם בבורא יתברך] יסור המלאך המשחית ולא יתן אותו ה' לבוא אל בתי בני ישראל, לפי דבקותם בשם [שנתנו מחצית השקל והורו בכך שאים סומכים על עצמם], ובטחונם [רק] בו [יתברך]. והמצוה הזאת הנזכרת ראשונה בפרשה, היתה לתרומת אדנים שהיו יסוד אל בית השם". עכת"ל.

והנה התבאר לך אתה הקורא הנעים, שאין שום קשר לענין עין הרע רוחנית ומסטית שיכולה לפגוע בבני ישראל על ידי מניה וספירה. ואע"פ שהיה די לך בראיות שהבאנו בכל מה שכתבנו עד עתה, אבל כעת הוברר לך הדבר, שכל מי שסבר שאיסור מניה הוא מן החשש שמא יהיה עין הרע על עם ישראל, אחר המחילה הרבה, אין האמת עמו. ויותר מכך, נתן בפיו ובקולמוסו כח ביד גורמים אחרים.

ובכלל יש לשאול, מה שייכות יש לעין הרע אצל נתינת ממון? שהרי בנתינת הממון זהו כופר נפשם. ואין טעם נכון לסבור שמעשה הצדקה מעלימה עין רוחנית ומסטית של אדם אחר או של עם! וכי יש כח לממון להשפיע על עינו של השני? ודאי שלא. וכל טעם נתינת הממון הוא להכניע לב האדם בעשותו המצוה, שכאשר יעשה המצוה יבין שבעצם כלום לא שלו, ואם כלום לא שלו, אז גם אין בכוחו להלחם, לא לדבר, לא לעשות שום דבר מן הדברים, ומכח זה פונה ליבו לאביו שבשמים. וכאשר הפועל היוצא הזה מתקיים, אז הקב"ה מעביר את הנגף, כי נכנע לב האדם כלפיו.

והוא כמו שהסברנו למעלה, שלזה ניתנה מצוות מזוזה, על מנת להזכיר לו את הבורא, ולא על מנת להשתמש עמה לשמירה. וכן על זו הדרך בענין ציצית, וכן על זו הדרך בענין תפילין, לא שהתפילין שומרות חלילה וחס. אלא התפילין מזכירות לאדם את הבורא יתברך ואת יחודו, ואת טובותיו עלינו, ומכח זה אדם מתעורר להדבק בבורא יתברך. וזכות המצוה היא מגינה עליו מכל דבר רע, ולא הדבר עצמו.

ולכן אמר ה' יתברך אל אליהו (מלכים א פרק כא פסוק כח - כט): "וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֶל־אֵלִיָּהוּ הַתִּשְׁבִּי לֵאמֹר: הֲרָאִיתָ כִּי־נִכְנַע אַחְאָב מִלְּפָנָי יַעַן כִּי־נִכְנַע מִפָּנַי לֹא־אבי אָבִיא הָרָעָה בְּיָמָיו בִּימֵי בְנוֹ אָבִיא הָרָעָה עַל־בֵּיתוֹ". ואיזו הכנעה היתה זו? כתב המצודת דוד, "הראית - האם נותן אתה לב לראות אשר נכנע אחאב מלפני? ור"ל לא מפחד העונש נכנע, אלא נכנס מגדולת האדון ה'". ע"כ. ואפילו אחאב עם כל רשעותו, כאשר נכנע, חמל עליו ה' יתברך. וזה שאמר דניאל לנבוכדנצאר (דניאל פרק ד פסוק כד): "לָהֵן מַלְכָּא מְלִכִּי יִשְׁפַּר עֲלַיִךְ וְעֶלֶךְ וְחַטֵיךְ וַחֲטָא אֶךְ בְּצִדְקָה פְּרָק וַעֲוָיָתֶךְ בְּמָחֲן עֲנָיִן הֵן תֶּהֱוֵא אַרְכָה לִשְׁלֵוְתָךְ". וגם כאן היתה כוונת דניאל, לגרום לנבוכדנצאר להכנע מלפניו יתברך. שהרי הנותן צדקה ודאי מאמין בהשגחת האל ובקבלת השכר, ומאמין שיש מנהיג לזה העולם, ורצה דניאל לגרום לו לשיכנע ליבו על ידי מעשה הצדקה.

ומה שהסיקו חז"ל בתלמוד (בבלי בבא בתרא ד.) שנענש דניאל בעבור עצה זו, שהשליכו אותו לגוב האריות. נראה שלפי דעתם, היה לדניאל לומר לו לחזור בתשובה ממעשיו, ולעבוד את

האלהים בלבד. ואע"פ שכיון דניאל לטובה, על מנת שהצדקה תגרום לו לעשות תשובה, הנה נראה לדעת חז"ל, כי דניאל לא נהג כמנהג הנביאים, שלעולם אמרו לאדם החוטא לחזור בתשובה, והוכיחו אותם בשער בת רבים, ולא חפשו דרכים אחרות.

ומכאן תראה מה שנאמר (ישעיהו פרק לב פסוק יז): "וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שָׁלוֹם וַעֲבֹדַת הַצְּדָקָה הַשְׁקֵט וָבֶטַח עַד־עוֹלָם". ואע"פ שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, שכוונת הכתוב לומר, שמעשה הצדקה מרבה שלום בעולם, כי כאשר אדם נותן כספו לאחרים, הנה גורם שזה האדם הרעב ללחם לא יגנוב אחרים, ולא יגיעו לידי מעשים אחרים, ונמצא שהביא שלום לעולם על ידי הצדקה. מה גם שנתינת הממון מרבה אהבה בין בני אדם, כי רואה שחבירו חפץ בטובתו וכן על זו הדרך, שגורם לשלום בין איש לאשה, שכן כאשר התבואה מצויה בביתו של אדם שלום מצוי וכו'.

אבל ניתן גם לומר, שכאשר אדם נותן צדקה ואפילו יהיה הרחוק ביותר, דבר זה מורה על הכנעת הלב, שבשעה שנותן הממון מבין שאינו שלו, ואינו בכוחו לעשות דבר, כאשר הנתינה מגיעה מעומק הלב. ולכן יש ביד הצדקה להכניע את הלב, וזהו סעיף לעשיית תשובה. ומכח כל אלו הדברים אשר נפעלים אצל לב האדם, יש בכח הצדקה לגרום לאדם להכנעת הלב, והיא זו אשר מגינה עליו, מה גם שהפעולה עצמה מעידה על הפועל. **ובפעולת הצדקה ישנה נטיה אל הרחמים, ומכיון שהוא ריחם על בריותיו מרחמים עליו מן השמים.** וכמו שידעת מענין מיכה, שאע"פ שעבד עבודה זרה, מכיון שהיה מאכיל עניים, ריחם עליו ה' יתברך. ומכל אלו הדברים תלמד אתה, שהצדקה גם היא אין בה כח, אלא היא מעידה על הפועל העושה אותה או על האדם המקבל אותה. ופשוט.

והנה ראה ראיתי לרבינו המאירי שהסביר בפנים אחרות, וכתב, "כבר ידעת בהרבה עבירות [שבני אדם עושים], שמדרכי ה' בעונשיהן [על האדם], שלא להספיק בידו לעשות תשובה לרוב הפלגת המרי, וכובד [משקל] רוע הפעולה היוצאת ממנו. ומ"מ כל שעשה תשובה [מעצמו], מ"מ אין הפרגוד נגעל בפניה לעולם [כי התשובה מתקבלת אף לחוטא הגדול ביותר. כל זמן שהוא חי]. וכבר ביארנו דבר זה בארוכה בחיבור התשובה, [והסברנו ש] כל שנתברר לחכם, או למוכיח, או למנהיג, על איזה שהוא [אדם] מזה הכת [שהרשיע הרבה כלפי ה' יתברך], אין ראוי לו להשיאו עצה למרוק חטאיו ולהדריכו בדרכי התשובה, אלא יתנהג בו במדת קונו. והוא שאמרו, "לא נענש דניאל בירידתו מגדולתו, או בהשלכת לגוב אריות אלא מפני שהשיא עצה לנבוכדנאצר. ומכל מקום [יש לסייג מה שכתבנו למעלה ולומר, ש] כל שהוא מוטבע בעשיית המצות, אפילו באותן שהנשים חייבות בהן לבד, אי אפשר להיותו מזה הכת, רק על צד רחוק וברוך בעל המאזנים". עכת"ל.

והנה הסברו הנפלא הזה של המאירי מעיד על השכל הישר שבה הוא נקט בהסבר הדבר. כי המאירי מסביר, שבוודאי דניאל ניסה להחזירו בתשובה, מכיון שנתינת הצדקה אינה, "סגולה", כמו שרבים נטו לחשוב, אלא פעולת הצדקה היא פעולה הפועלת כלפי האדם ומכניעה ליבו, וכמו שהסביר בספר מלמד התלמידים הנזכר לעיל. וכמו שכתבנו לעיל, שגם

יש כאן מדת רחמים שפועל האדם כלפי האחר. בכל אופן מסביר המאירי, שנענש דניאל שנתן לו עצה טובה על מנת שיחזור בתשובה ממעשיו, ומכיון שעבר נבוכדנצאר על עבירות חמורות שאין מספיקין בידו לעשות תשובה, היה אסור לו לנסות להחזירו בתשובה. ועל זה נענש. ומדברים אלו יראה לי, שכל אותם שנים עשר חודשים שהיה נבוכדנצאר חי, היה מהרר אם לעשות תשובה או לא, ולכן האריך לו ה' את הימים.

אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין

טו) והנה בתלמוד (בבלי תענית ח:) **נשאו ונתנו בענין שבח הגשמים. והביא התלמוד את** מאמר **"רבי יצחק"**, שאמר, שלא בכל זמן שירד הגשם, הדבר יהיה בתור ברכה לעולם. אלא פעמים יחשב הדבר אף לקללה. וכאשר יבוא הגשם בעתים שיחשב הדבר לקללה, **צריכים לפשפש עם ישראל בדבר זה ולחזור בתשובה.** ומתי זה? "אפילו היו הגשמים באותם שנים כשני אליהו", שגזר הוא בראשות ה' יתברך שלא ירד גשם. אפילו במצב כזה, אם ירדו גשמים שלכאורה אמורים הם להיות בתור ברכה כי שנים רבות לא ירד גשם, הנה מחדש רבי יצחק ואומר, **"אם ירדו הם בערבי שבתות, אינן אלא סימן קללה"**. ומדוע? משום שאם ירד הגשם בערבי שבתות אין יכולין לטרוח לכבוד שבת. (ע"פ רבינו גרשום). ונמצא אם כן, זה הגשם לא בא, אלא בעבור העוונות ולא בעבור הטובות, ולכן לימד רבי יצחק, שצריכים עם ישראל לפשפש במעשיהם ולדקדק בהם היטב, כי הבורא יתברך לא בחינם הוריד הגשם בשעה שצריכים עם ישראל להכין צרכיהם לכבוד השבת.

ומביא התלמוד מאמרו של רבה בר שילא שאמר, **"קשה יומא דמיטרא, כיומא דדינא"**. ופירוש דבריו, "קשה יום של גשם, כיום של דין". וצריך להבין מה כוונתו שאמר, "כיום של דין". ובוודאי שנוכל להבין את תחילת דבריו, שכוונתו לכאורה, שקשה יום של גשם, דווקא **בזמנים שהאדם צריך להיות בשוק, והוא באור היום.** ולא כל יום של גשם הוא קשה לכאורה, אלא דווקא בזמנים שזה מפריע לאדם לעשות צרכיו וצרכי אנשי ביתו.

ויוצא לפי דבריו, שאע"פ שהגשם נזכר בתורה לטובה ולברכה, והסרתו מאת ה' תחשב לקללה. הנה בזמנים מסויימים, כאשר יורד הגשם בעתים שהוא מפריע לאדם לעשות צרכיו, הרי הוא קשה מאוד. וזה מה שאמר, **"כיום של דין"**, כביכול הגשם שהוא מפריע לאדם לעשות צרכיו, הרי הוא עליו כיום שדנים אותו. שליבו לא עמו, וקשה עליו הדבר מאוד בדיוק כמו שמעמידים אותו בדין.

ועל מילים אלו של רבה בר שילא, מביא התלמוד חיזוק בשם "אמימר" ["אמימר" היה אמורא בבלי בן הדור החמישי והשישי, היה מחשובי החכמים שבדורו. וכן היה מראשי חכמי ישיבת נהרדעא. עם תלמידיו נמנו אמוראים מגדולי הדור השישי, ובהם רב אשי, ראש ישיבת סורא, שהיה לו כתלמיד חבר, ורב הונא בר נתן, ראש הגולה. חבריו של אמימר היו מר זוטרא ורב אשי, ובתלמוד הבבלי מוזכרים השלושה ביחד פעמים רבות]. **שאמר אמימר: "אי לא דצריך לברייתא - בעינן רחמי ומבטלינן ליה"**. ופירוש הדברים, **שאע"פ שקשה** הגשם לאדם כדברי רבה בר שילא, בכל זאת בני אדם זקוקים לו. ואם לא היו בני אדם

זקוקים לגשם, מרוב שהוא קשה מאוד לאדם, היינו מבקשים רחמים ומבטלים אותו לגמרי.

ואם תשאל, מדוע אמימר היה רוצה לבטל הגשם לגמרי? היה לו לומר, שצריכים אנו להתפלל שירד בזמנים שהגשם לא מפריע לאדם! אלא ודאי כי אמימר מבין בדעתו, שלעולם הגשם הוא דבר קשה לאדם, אולם בזמנים מסויימים אע"פ שהוא קשה, לא יחשב לסימן קללה, אלא רק לקושי. ולכן אף שירדו הגשמים בלילי רביעי, ובלילי שבת, ואינו מפריע לאדם לעשות צרכיו, בכל זאת עדיין קשה הוא לבני אדם. ואם בני אדם לא היו צריכים לגשם היינו מבקשים לבטל אותו מאתנו.

וכעת התלמוד מביא את מאמרו של רבי יצחק, שאמר, **"שמש בשבת - צדקה לעניים**, שנאמר (מלאכי פרק ג פסוק כ): "וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ וְיֵצָאתֶם וּפִשְׁתֶּם כְּעֶגְלֵי מַרְבֵּק". ואינו מובן כלל מאמר זה ומה בא ללמדנו, מה ענין השמש לכל המהלך הזה של התלמוד? **איך נכנסה השמש בכלל לדיון**? ומה היא קשורה לענין הגשמים? ונראה לי לבאר, שמכיון שהם, רבותינו השלימים בעלי התלמוד, הסיקו, שאף הגשמים שנחשבים ברכה גדולה לעולם, בכל זאת קשים הם לאדם, ובזמנים מסויימים יחשבו הם אף לקללה. הוכרחו לעמוד על קושי שיבוא, **"מה מועילה שמש מחממת בשבת? וכי איזה עונג יש בכך"**? כלומר, אם אתה אומר שהגשם קשה לאדם, מה יש בשמש בשבת? על זה מביא התלמוד את מאמרו של רבי יצחק, שאומר, שלא תטעה לחשוב ששמש בשבת זו גם קללה. אלא להיפך, השמש היא צדקה לעניים.

וכן אמר (ישעיהו פרק יח פסוק ג - ה): "כָּל־יֹשְׁבֵי תֵבֵל וְשֹׁכְנֵי אֶרֶץ כִּנְשֹׂא־נֵס הָרִים תִּרְאוּ וְכִתְקֹעַ שׁוֹפָר תִּשְׁמָעוּ: כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אֵלַי אשקוטה אֶשְׁקְטָה וְאַבִּיטָה בִּמְכוֹנִי כְּחֹם צַח עֲלֵי־אוֹר כְּעַב טַל בְּחֹם קָצִיר: כִּי־לִפְנֵי קָצִיר כְּתָם־פֶּרַח וּבֹסֶר גֹּמֵל יִהְיֶה נֵצֶה וְכָרַת הַזַּלְזַלִּים בַּמַּזְמֵרוֹת וְאֶת־הַנְּטִישׁוֹת הֵסִיר הֵתַז". וכתב הרד"ק, "כחום צח עלי אור - כמו שיהיה לטובה חם צח ובהיר עלי אור, והוא המטר, כמו יפיץ ענן אורו, **כי כשיהיה השמש בהיר על הארץ אחר המטר הוא יפה וטוב לצמחים, כמו שאמר מנוגה ממטר דשא מארץ**, וכן עב טל בחום קציר הוא טוב, כי בעת הקציר יהיה החום הגדול וכשתעבור עב טל יהיה טוב לבני אדם לקרר האויר, ואמר טל ולא אמר מטר כי המטר יזיק לקציר אבל הטל ייטיב ולא יזיק". ע"כ.

ואם תקשה ותאמר, מפני מה טובה היא רק לעניים? וכי לעשירים לא טובה היא? על זה נענה ונאמר, **בוודאי שגם לעשירים היא טובה**, אבל לא בתורת, **"צדקה"**, אלא בתורת, **"טובה"**. ולכן דקדק רבי יצחק לומר, **"צדקה לעניים"**, ונמשך אחר לשון הפסוק שנאמר שם, **"שמש צדקה ומרפא בכנפיה". ונראה לי שכל זה ידבר על ענין המאכלים**. כמו **שמבואר בתלמוד** (בבלי סנהדרין קא.) **"ואמר רבי יהושע בן לוי: כל ימי עני רעים! והאיכא שבתות וימים טובים!** [שגם לעני יש מעדנים ביום שבת. ואיך שלמה המלך אמר שכל ימיו רעים כולל יום השבת?] - [מתרץ התלמוד] **כדשמואל. דאמר שמואל: שינוי וסת** [שאין העני רגיל לאכול מעדנים בימות החול, אף שאוכל בשבת מעדנים, בכל זאת רע עליו הדבר, והוא] **תחלת חולי מעיים**". ע"כ. **וכעת מובן, מדוע השמש היא צדקה לעניים. מכיון שהשמש מקילה על חולי מעיים.**

אבל רבינו גרשום, ביאר, שהשמש צדקה לעניים, מכיון שמתחממין שהן ערומים מבגדים טובים. ולפי דעתו, אף שהשמש טובה גם לעשירים, לעניים היא באה בתורת צדקה. ומי הוא זה אשר נצרך לצדקה? מי שחסר. ומכיון שהעני חסר בבגדים, אצלו השמש היא בתורת צדקה. אלא שבפסוק שעליו נסמך רבי יצחק, לא אמר "עניים", אלא אמר, "**יראי שמי**"! ואיך ייחס הדבר דווקא לעניים? ולי נראה לפרש את הענין כך. ושני דרכים יש לי בדבר:

א) יתכן שהבין שאותם עניים נקראו "**יראי שמי**", על שם שמקבלים הכל באהבה ובשמחה. ואף שאין להם בגדים או מאכלים טובים, עדיין שמחים הם ביסורים. ואין לך יראת שמים גדולה מזו. **שיודעים ריבונם ומאמינים שהכל לטובתם עם כל היסורים אשר להם.**

ב) מה שאמר, "וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ". יש הבדל בין "**זרחה**", לבין, "**צדקה**", שלאותם יראי שמים, **השמש זורחת**, אבל לא בתורת צדקה. אולם מה שאמר, "**שמש צדקה**", הוא לעניים, **שבא להם בתור צדקה.**

וידיד נפשי ר' אשר סאסי כתב להעיר ולהוסיף: "וזה בדיוק הקשר והראיה מהפסוק שאמר, "**יראי שמי**", לא שהפסוק בא להראות שהעני הוא ירא ה'! אלא שעצם היציאה החוצה והתענגות על השמש היא דבר חיובי ורצוי על האדם, והראיה שהפסוק מציג זאת כדבר טוב, בניגוד לרשעים שהשמש תשרוף אותם. לכן מדמה לעגלי מרבק, שמתענגים על השמש החמה במרבצי המדשאות.

ומה הוא, "**וזרחה לכם**"? וכי ולשאר העולם לא זורחת? אלא זורחת לכולם! אך לכם דווקא היא שמש צדקה ומרפא! ואילו לרשעים? **להם היא שורפת ומכלה מהעולם.** אבל השמש? אותה שמש! והמים? אותם מים! **מה השתנה? בחירה! מעשיך יקרבוך ומעשיך ירחוקך".ואף**אם**תקשה**ותא**מר,מדועה**ביא**רבייצחקפסוקד**ווקא**עם**המילים "יראישמי"?**על**זה**נענה**ונא**מר,שמכיון**שבפסוקהזההיישאתכלהמילים**האפשריותלתיאורמתנתה ותועלתה הגדולה של השמש לעולם. אך רק הצדיקים ויראי השם מעריכים ומבינים אותה ולכן נהנים ממנה. כל השאר ככל הנראה עובדים אותה ולכן ישרפו ממנה. ע"כ.

ונמשיך לבאר את התלמוד הנזכר. לאחר שהתלמוד הביא את מאמרו של רבי יצחק לגבי השמש, שגם היא מועילה מאוד, ויש בה ברכה גדולה. ממשיך התלמוד להביא מאמר נוסף בשמו של רבי יצחק, שאמר, "**גדול יום הגשמים, שאפילו פרוטה שבכיס מתברכת בו**". **שנאמר** (דברים פרק כח פסוק יב פרשת כי תבוא): "יִפְתַּח יְהוָה| לְךָ אֶת־אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם, לָתֵת מְטַר־אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ וּלְבָרֵךְ אֵת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדֶךָ וְהִלְוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה". ע"כ דבריו.

ויש להבין, מה זה שאמר, "**אפילו פרוטה שבכיס מתברכת בו**"? וכי יש לפרוטה שבכיס הרגש? או שפועל בה כח מסויים? עוד יש לשאול, וכי הגשם משפיע בענין מיסטי או מאגי על הפרוטה שבכיס? שגורם לה להתברך? וכי הגשם יש בכוחו לקבוע אם היא תתברך או לא?

ועוד יש להקשות, מדוע אמר דווקא "פרוטה" שבכיס מתברכת? ולמה לא אמר על תבואת השדה שמתברכת? או על כל דבר אחר שיש לאדם? ומה ענין דווקא בפרוטה שבכיס? ויותר מזה יש לשאול, מדוע נקט דווקא "פרוטה"? למה לא אמר "ממון"? והנה כבר כאן נאמר דבר שהיה לקורא לשאול, מדוע נקט "כיס"? ועל זה נענה, כי דרך האדם לשים מעותיו בכיסו שנמצא בבגדיו, או בכיסו השמור לו בביתו, ודיבר רבי יצחק בדרך של בני אדם, ולא שיש ענין מיוחד ומסטי בכסף הנמצא ואגור בכיס.

ובכדי להבין זה הענין והשאלות ששאלנו בו, נצטרך לדקדק, מהיכן למד רבי יצחק זה הדבר. והנה מיד אחרי שאמר רבי יצחק את דבריו, סמך את דיבורו על פסוק בתורה. שבו נאמר, "יִפְתַּח יְהוָה־לְךָ אֶת־אוֹצָרוֹ הַטּוֹב, אֶת־הַשָּׁמַיִם לָתֵת מְטַר־אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ, וּלְבָרֵךְ אֵת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדֶךָ, וְהִלְוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה". ותרגם הירושלמי, "ארבעה מפתחות בידי אדון עולם, שלא מסרם ביד של שליח. מפתח חיים, ושל קברים, ושל מזון, ושל מטר. וכן אמר משה נביא כאן, יפתח יי לכם את אוצרו הטוב שעמו בשמים, לתת מטר ארצכם בזמנו, יורה במרחשון, ומלקוש בניסן. ולברך את כל מעשי ידיכם ותלוו לגויים רבים ואתם לא תצטרכו ללוות".

והנה נראה, שכל לימודו של רבי יצחק, הוא מזה שסמך הכתוב, את ענין המטר היורד על הארץ, לברכה של האדם, כלומר שיתברך במעשה ידיו. וכמובן כבר כאן יש לומר, שמה שאמר רבי יצחק, "**גדול יום הגשמים**", הוא דווקא בזמן שהגשם יורד בעתים, שבו אפשר שיהיה ברכה בתבואה. וכן מדוייק מן הכתוב, שאמר הכתוב, "לָתֵת מְטַר־אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ". ומה הוא, "**בעתו**"? בזמנו! שאין הברכה בגשמים אלא דווקא שיורדים בזמן הראוי לברכה.

ולכן נראה לפרש, שמה שאמר, "**גדול יום הגשמים**", אף שמדבר על אותו היום שיורד בו הגשם הראוי לברכה, כוונת רבי יצחק, לתוצאה הסופית של הגשמי ברכה, כלומר, **שעל ידי גשמי ברכה בזמנם, התבואה מתברכת, ועל ידי שיש ברכה בתבואה, השוק יהיה מוצף בתבואה, פירות וירקות טובים ומשובחים, ולא שיהיו בכמות קטנה, שאם יהיה בכמות קטנה, השער שלהם יהיה יקר מאוד**, ואז מה יכול לקנות האדם? ולכן נקט, "פרוטה", שיש לה ערך קטן ואדם בקושי מייחס לה חשיבות.

לכן אמר רבי יצחק, שגדול יום הגשמים, שעל ידי גשמי ברכה, אף אותה, "פרוטה" שאינה שווה הרבה כעת, מתברכת בזכות גשמי הברכה! ומדוע? כי באותה פרוטה שמקודם לא היתה שווה הרבה, כעת השוק יהיה מוצף בתבואה, בפירות וירקות, והשער שלהם ירד פלאות, **במציאות שבה יהיה אפשר עם פרוטה לקנות את אותם הפירות וירקות.**

ועל זה אמרו בתלמוד (בבלי בבא מציעא נט.) "**אמר רב יהודה: לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו, שאין מריבה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה**". והרי זה העני שמקודם לא היה לו שלום בביתו, מכיון שהיה לו, "פרוטה", ואיזו תבואה יכל לקנות בה? כעת בעבור גשמי הברכה יוכל לקנות תבואה לביתו וישכון שלום באהלו. ולכן

"גדול יום הגשמים, שאפילו עני, שאין לו תבואה בביתו, ויש לו פרוטה, אותה פרוטה מתברכת, ויכול לקנות עמה כל שיחפוץ, ולהשכין שלום בביתו".

והרי לך קורא נעים, כשמדקדקים היטב בדברי רבותינו ז"ל, רואים בחוש, כמה כיוונו הכל לענינים שכליים, ולא לענינים מסטיים ומאגים חלילה. וכבר ידעת ושמעת, כמה פירשו זה הענין של רבי יצחק, בענין שהגשם משפיע על הכסף של האדם בענין רוחני, או בענין מסטי, וכתבו, נשאו, ונתנו בטפל, ולא עסקו בעיקר.

ונמשיך בדברי התלמוד. כעת התלמוד מביא עוד מאמר של רבי יצחק שאין לו שום שייכות למה שאמר לעיל. ובו אומר התלמוד, "ואמר רבי יצחק: **אין הברכה מצויה, אלא בדבר הסמוי מן העין. שנאמר** (דברים פרק כח פסוק ח פרשת כי תבוא): "יְצַו יְהוָה אִתְּךָ אֶת־הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ וּבֵרַכְךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ". ע"כ דברי התלמוד. ויש לשאול:

א) מה בא ללמדנו רבי יצחק?

ב) וכי הברכה מצויה רק בדבר המוסתר מעיני אנשים? ואין ביכולת ה' יתברך לברך את האדם בדברים שהם נגלים?

ג) מה פשר המילים "**מצויה**"?

ד) מה זה שאמר, "**מן העין**"? משמע כל עין, ואפילו של עצמו.

ה) האם בכלל כוונת רבי יצחק אחרת, כלומר, שהתכוין לומר, "**ברכה**" ממש. שאין תוקף לברך ברכה בשם ומלכות, אלא דווקא על דבר שהוא נסתר מהעין?

והנה בכדי לענות על זה, נצטרך לנהוג כמו שנהגנו לעיל, וללכת אחר הפסוק, כי רבי יצחק סמך את דבריו על הכתוב. וראשית כל נתבונן ונראה בכתוב, שהבטחת הברכה שתהיה לאדם, לא אמורה דווקא על, "**האוצרות**" שנקראים, "**אסמיך**". אלא גם מברך ה' את האדם ואומר, "**בכל משלח ידך**". וכן אמר, "**וברכך בארץ**", ובוודאי שבמאמר זה, מבטיח ה', שיתן את הברכה אף על הדברים הנגלים. וכ"כ התרגום ירושלמי, "יצוה יי עמכם את הברכה באוצריכם ובכל מִשלוח ידכם ויברככם בארץ שיי אלהיכם נותן לכם". וכבר נראה לי שמכאן תשובה, למה ששאלנו למעלה, שנראה שכל זה הוא לענין "**ברכה**" ממש, שצריך לברך האדם או להתפלל, כלומר לעשות מעשה. ולא שהתבואה מתברכת בגלל שהיא לא נראית!

וכראיה שדבריו של רבי יצחק, אכן עולים בקנה אחד עם האמת. התלמוד מביא ברייתא שנשנית בבית מדרשו של רבי ישמעאל, והיא, שאמרו בבית המדרש: "**אין הברכה מצויה, אלא בדבר שאין העין שולטת בו**". **שנאמר** (דברים פרק כח פסוק ח פרשת כי תבוא): "יְצַו יְהוָה אִתְּךָ אֶת־הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ וּבֵרַכְךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ". ומה שאמרו, "**שאין העין שולטת בו**", לפי דעתי אין הבדל בין דבריו לדברי רבי יצחק, שאמר,

"**אלא בדבר הסמוי מן העין**", כי כל דבר שהוא מוחבא מהעין, המציאות מכריחה שאין העין שולטת בו. כלומר, **אין מי שמתעורר לחמוד או לעשות רע בדבר שהוא נסתר**. ופשוט.

ולכן התלמוד מביא מיד, ששנו חכמים בברייתא ופסקו, "הנכנס למוד את גרנו אומר: יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשלח ברכה במעשה ידנו. [שכח להתפלל ו] **התחיל למוד** [ולא סיים עדיין, ונזכר שלא התפלל קודם], **אומר: ברוך השולח ברכה בכרי הזה**. [נזכר שלא התפלל לאחר ש] **מדה, ואחר כך בירך, הרי זו תפלת שוא**. לפי שאין הברכה מצויה, **לא בדבר השקול, ולא בדבר המדוד, ולא בדבר המנוי, אלא בדבר הסמוי מן העין**". ע"כ לשון התלמוד. וכעת קורא נעים, דקדק אתה היטב, וראה כמה פשוטים הם הדברים להבנה ולא מסובכים הם. כי כל ענין ה-"ברכה" שלימד רבי יצחק, וכן מה שלימדו בבית המדרש של רבי ישמעאל, הכל הוא לענין תפילת האדם, כאשר בא למדוד את תבואתו וגרנו.

כלומר, רצו ללמד אותנו חכמים, שלעולם לא נתפלל תפילה שאינה ראויה לפני הבורא. ומילת, "ברכה", הרי היא משמשת כאן ל-"תפילה", **כי זה הנכנס למדוד את גרנו ואת שיעורו, אינו יודע את הברכה הנתונה בו עדיין. ולכן אמרו חכמים, לפני שהאדם נכנס למדוד את גרנו, תקוותו עדיין גדולה, כי אינו יודע השיעור ואיכות הכרי אשר יש שם, ולפיכך מה אומר? "יהי רצון מלפניך ה' אלקינו שתשלח ברכה במעשה ידינו"**. והאם זו לא תפילת שווא? ודאי שלא. כי בעת שהדבר סמוי מעיניו, ואינו יודע מידתו, יכול להתפלל שה' יתברך ישלח ברכה בתבואתו.

ומלמדים אותנו חכמים יותר מזה, שאפילו אם שכח והתחיל למדוד, **אולם עדיין לא סיים למדוד**, אומר, "**ברוך השולח ברכה בכרי הזה**", ואם תשאל, כיצד יברך? הרי כבר יודע שיעורו ואיכותו! מלמדים חכמים, שמכיון שעדיין לא סיים למוד, אין זה נקרא תפילת שווא, שכביכול סומך על הנס חלילה. כי עדיין התפילה והברכה שייכים כאן, כי הספירה לא נגמרה, והחלק הקטן הזה שנשאר סמוי מעיניו, שייך בו תפילה וברכה.

ולזה כיון רבי יצחק, שאמר, "**אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין**", כלומר, על זה שמדד, אמנם עוד לא סיים את הספירה, ולכן עדיין יכול להתפלל, והרי זה בירך את ה' יתברך בלשונו, והוציא בשפתיו שהוא מקור הברכות יתעלה שמו, שהרי הוא ברוך, ומעשיו ברוכים הם. אבל אחר שמדד וסיים לספור הכל, כיצד יעלה על הדעת שיברך? וכי סומך הוא על הנס? שהרי כעת, כבר יודע הוא, אם ה' יתברך ברך אותו במדידה זו או לא.

ולכן סיימו חכמים ואמרו, "**לפי שאין הברכה מצויה, לא בדבר השקול, ולא בדבר המדוד, ולא בדבר המנוי, אלא בדבר הסמוי מן העין**". ומה פירוש, "**שאין הברכה מצויה**"? כוונתם, שאי אפשר להתפלל יותר על דבר שנשקל! ולא על דבר שנמדד! ולא על דבר שנמנה ונספר! **אלא התפילה היא דווקא על דבר שנסתר מעיני האדם ואינו יודע שיעורו! והכל מדבר כאן על ענין התפילה, באופן שיהיה האדם בשכל ישר והגיוני.** וכתב הרמב"ם (הלכות ברכות פרק י הלכה כב): "ההולך למוד גורנו, אומר, יהי רצון מלפניך יי' אלהי,

שתשלח ברכה במעשה ידי. התחיל למוד, אומר, ברוך השולח ברכה בברי זה, מדד ואחר כך ביקש רחמים, הרי זו תפלת שוא, וכל הצועק לשעבר הרי זו תפלת שוא". ע"כ.

וראיתי בבית הבחירה למאירי, שכתב, "ההולך למוד את גרנו, אומר, יהי רצון שתשלח ברכה במעשי ידי. ולא [ואין בבקשה ובתפילה זו] שירבו הפירות [הנמצאות כעת בגורן, כי זו סבלות לחשוב כך]. אלא [כוונת רבותינו בתפילה זו, שיתפלל האדם] שיצליח בהם לסחורתו [לעתיד]. התחיל למוד, אומר, "ברוך השולח ברכה בברי הזה", כך כתבוה גדולי הרבנים, ופרשו שמזכיר בה ברכה ומלכות. ומ"מ יש גורסים, "יהי רצון שתשלח ברכה בברי הזה".

מדד ואחר כך בירך, הרי זו תפלת שוא, שאין הברכה מצויה לא בדבר המדוד ולא בדבר השקול ולא בדבר המנוי אלא בדבר הסמוי מן העין. וגדולי המפרשים שואלים, על מה הוא מברך? אם על שלא ירקבו, הרי בכל שעה הוא צריך לה, ואף על פי שאין הברכה מצויה בו, תפלת שוא מיהא למה? ולדעתי כל שהוא מברך שלא יפסיד פירותיו אין כאן תפלת שוא, אלא שעל התפלה הנזכרת הוא אומר כן, יהי רצון שתשלח ברכה בפירות הללו, ור"ל שיתברכו בכל מיני הצלחה, ואי אפשר שהמדידה, או הפרסום, לא יעכב בהצלחתו אי זה עכוב". עכ"ל.

ונסביר את דברי המאירי ואת שכלו הישר: בתחילת דבריו המאירי מבאר, שאין הברכה והתפילה הזו, בשביל שיקרה כאן נס בגרנו ויתרבו הפירות חלילה, כלומר, שבמקום עשרים ק"ג פירות, יהיו בעבור תפילתו חמשים ק"ג פירות. שזו המחשבה, סבלות גמורה היא! וזה נקרא, "להפוך נמנע למציאות"! ויש בזה איסור להתפלל בצורה כזו מטופשת ומסטית. ולכן המאירי עוצר אותך ומזהיר, ובא ללמד, שאין התפילה הזו באה בשביל שיקרה כאן נסים. שהקב"ה לא מנהיג את העולם בנס.

אלא, כוונת רבותינו השלימים בתקנת תפילה זו, שיתפלל האדם לפני ה' יתברך לפני המדידה, שיצליח האדם בסחורה זו אשר הולך לעסוק בה. ואם תשאל, מפני מה לא תועיל תפילה זו לאחר שמדד או מנה? ומה יש בכך להתפלל שתצליח סחורתו? על זה עונה המאירי ואומר, "יהי רצון שתשלח ברכה בפירות הללו, ורוצה לומר, שיתברכו בכל מיני הצלחה. ואי אפשר שהמדידה, או הפרסום, לא יעכב בהצלחתו אי זה עכוב". ומה כוונתו במה שאמר, "ואי אפשר שהמדידה, או הפרסום, לא יעכב בהצלחתו איזה עיכוב". הקורא בשטחיות דבר זה, יכול לחשוב מיד על ענין מאגי ומסטי, כלומר שעצם ספירתו פגעה במזלו חלילה.

אבל כוונת המאירי ברורה לחלוטין, כי לפני שאדם מודד את גרנו, הרי אינו יודע מה מצב פירותיו ותבואתו, ואינו יודע איכותם, ואינו יודע כמותם, אז ליבו מסור לתפילה בכל כוחו, ותפילה זו מעומק הלב באה, מכיון שהדבר מוסתר וסמוי ממנו. ולכן תפילתו באה מעומק הלב, ויכולה להועיל, אף שאין סחורתו מושלמת כל כך, ואין הרבה פירות בגרנו, שיהיה בה ברכה גדולה, כי אצל ה' יתברך אין כח ולא מספר.

אבל אחר שאדם מדד וסיים לספור, הפרסום של המדידה נרשם ונחקק אצלו, וזה לכשעצמו ממעיט מהאדם את כח התפילה, והרי זו תהיה תפילת שווא. ומדוע? מכיון שליבו בל עמו. ובצדק, כי ה' יתברך לא מנהיג את עולמו בהנהגה ניסית. ומכיון שעל פי הטבע הוא כבר יודע שיעורו, ויתכן שסחורתו לא באיכות טובה, וכמותו לא מספיקה לו, אינו יכול להתפלל מעומק הלב שיהיה הצלחה בכרי זה. ולכן פרסום גרנו מעכב ההצלחה, הן מצד התעצלותו לעסוק בסחורה שאינה מוצלחת, והן מצד תפילתו שכבר לא יכול להתפלל כמו שהיה מתפלל לפני כן בלב שלם.

למה הדבר דומה? לאיש ואשה שפעם ראשונה התוועדו אחד את השני, ולפני הפגישה, התפלל האיש שזו האשה תהיה יפה וטובה, ובעלת מידות טובות. הנה בוודאי שלפני שראה אותה זה האיש, תפילתו באה מעומק הלב, באופן שכל הרגשי הלב מסורים אליו יתברך.

אולם לאחר שראה אותה, והבחין בה שאינה יפה כמו שחשב או רצה, היתכן כעת להתפלל שהיא תהיה יפה? אף שיכול לומר שתהיה יפה בעיניו, אולם כעת יש בתפילה זו חסרון, כי תפילה זו לא תהיה בשלימות ממש, כי בשכל האדם מוטבע וידוע, שהטבע לא יתחלף וישתנה.

אבל לפני כן, כלומר לפני שראה אותה, שהיתה סמויה אצלו, תפילתו היתה חזקה. באופן שלפי גודל תפילתו, אע"פ שאינה יפה, יכלה להיות יפה בעיניו, כי מה' יתברך בא הברכה והיופי. ולכן אין הברכה מצויה, כלומר אין התפילה יכולה לפעול באופן שתהיה כאן ברכה בזכות תפילתו, אלא דווקא בדבר הסמוי מן העין, שעוד לא ראית אותו, ועוד לא מדדת אותו. ואין כאן בדברי רבותינו, שום ענין מסטי ומאגי חלילה. והכל על פי שכל ישר.

ואפילו אני הכותב כמה שמשתדל לדבוק בשכל הישר, נפלאתי ונשתוממתי, לדעת ולהבין כמה הדברים פשוטים, ויש דברים וסוגיות כמו אלו, שחשבתי שיהיה לי ממש קשה להתמודד מולם, אבל לאמיתו של דבר, כאשר אני ניגש עם מחשבה ברורה וזכה, שעין הרע רוחנית ומסטית אינה קיימת, הקב"ה פותח שבילי חכמה, והכל ממנו יתברך.

וראיתי לסיים את הענין הזה גם באופן אחר: שאף אם תרצה לומר, "אין לך ברכה אלא בדבר הסמוי מן העין", נוכל להסביר, שכאשר דבר מוסתר מעיני הבריות, אף אחד לא מקנא במה שיש לשני, כי הדבר מוסתר! ואיך יקנא בדבר מוסתר? ולפיכך, כל דבר המוסתר מעיני בני אדם יש בו ברכה, לא בגלל שעינם יכולה להזיק בכוח רוחני ומאגי, אלא בגלל שאם הוא לא רואה הוא לא חומד, ואם הוא לא חומד, אז הדבר השמור אצלך ישאר על עומדו ולא יקומו לגונבו. ולכן אמרו, אתה רוצה שיהיה ברכה אצלך? אל תפרסם כל מה שיש לך. ולא מחשש עין הרע רוחנית ומסטית, אלא משום שאתה גורם לאחרים לעבור על לא תחמוד. ופשוט ביותר ונפלא למתבונן.

עין הרע על תלמיד אחד שהיה רגיל לקבל מעשרות

טז) ולאחר בירור נפלא זה, של טו' מערכות המלאות במוסר, מחשבה זכה, ושכל ישר. כעת נעבור למעט מן מדרשי חז"ל, מעשיות בתנ"ך, ועוד כהנה וכהנה. ונסביר הכל על פי השכל הישר כפי יד ה' הטובה עלינו. והקורא כבר ילמד לגבי שאר הדברים המפוזרים בתלמוד ובמדרשים המהימנים.

ונאמר בתלמוד (ירושלמי מסכת פאה פרק ח' דף כא): "**חד תלמיד מן דרבי** [אחד התלמידים של רבי], **היו לו מאתים חסר דינר** [היו לו מאה תשעים ותשע דינר. כלומר שבמצב זה יכול הוא לקבל מעשר עני]. **והוה רבי יליף זכי עימיה חדא לתלת שני מעשר מסכינין.** [והיה רבי אחת לשלוש שנים מעשר לאותו תלמיד באופן קבוע מעשר עני]. **עבדון ביה תלמידוי עינא בישא** [נתנו בו התלמידים בישיבה שלומדים עמו תורה, עין הרע! ומה עשו?] **ומלון ליה** [והשלימו לו ברשעותם דינר אחד, על מנת שלא יוכל לקבל מעשר עני, שכן מי שיש לו מאתיים דינר אינו יכול לקבל מעשר עני]. **אתא בעא מזכי עימיה** [כאשר בא רבי לתת לזה התלמיד מעשר עני] **אמר ליה, רבי, אית לי שיעורא.** [אמר לו לרבי, איני יכול לקחת ממך, כבר יש לי שיעור מאתים דינר], **אמר** [רבי], **זה** [התלמיד], **מכת פרושים נגעו בו** [כלומר, מה שנתנו לו דינר, לא עשו דבר זה לטובה, אלא שמו עליו עין הרע, שהיה צר להם שאני מביא לו מעשר עני, ועשו מעשה בבוונה על מנת שלא יקבל ממני. מה עשה רבי?]. **רמז לתלמידוי ואעלוניה לקפילין וחסרוניה חד קרט** [רמז לתלמידיו הנאמנים שיעשו לו תחבולה, והכניסוהו לחנות אחת, ובאותה חנות נחסר ממנו חלק מן הדינר] **וזכה עימיה". ע"כ.**

והרי לך שהפירוש כאן במעשה זה, "עין הרע", אינו ענין מסטי ומאגי חלילה. והוא בדיוק כמו שהסברנו עד עתה, שעין הרע, הכוונה שמישהו עושה מעשה בפועל להזיק לאחר, על ידי שנתן עינו הרעה בשני. וזה מה שעשו תלמידיו של רבי, כאשר ראו שיש תלמיד אחד, שרבי מביא לו מעשר עני כל שלוש שנים. קנאו בו. ולא ידעו מה לעשות. עד שעשו תחבולה בעיניהם הרעה, ונתנו לו, "צדקה", ועל ידי זו הצדקה כמעט הפסיד את המעשר עני של רבי. ואם עין הרע היה ענין מסטי, היה מספיק שנתנו בו עין הרע, והיה קורה לו הדבר על ידי אחרים. אבל לא! דווקא אלו ששמו לו עין הרע, הם אלו שעשו מעשה בפועל בכדי להרע לו. והכל תמיד הולך אחר המעשה.

עשרים וארבע קריות של רבי

והוא הדין מה שאמרו בתלמוד (ירושלמי מסכת סנהדרין פרק א הלכה ב): "**רבי בא בר זבדא בשם רב, טעמא דרבי לעזר בי רבי צדוק, בשעה שרואין בית דין שלמעלן בית דין שלמטן שמקדשין אותו גם הם מקדשין אותו. ר' לעזר בשם ר' חנינה, מעשה בעשרים וארבע קריות של בית רבי, שנכנסו לעבר שנה בלוד, ונכנסו בהן עין רע, ומתו כולם בפרק אחד, מאותה שעה עקרוה מיהודה וקבעוה בגליל". ע"כ. והנה הקורא הדבר בשטחיות, מבין שהלכו עשרים וארבע קריות של רבי, לעבר השנה בלוד, ומכיון שראו אותם בני אדם, נכנס בהן עין הרע ומתו כולם. וכמובן כל מי שסבר כן, החדיר הזיה קשה והשקפת מינות רעה ביותר לעם ה'.**

אבל ודאי שאין זו כוונת הדברים. אלא כוונת חכמים ללמדנו במעשה זה, שאותם בני אדם טהורים וקדושים של בית רבי, כשנכנסו לעבר שנה בעיר לוד, נכנס בהם עין רע, כלומר נכנס בהם הקנאה והתחרות, מי יהיה בראש, כלומר מי הראשון לקדש השנה ולקחת הגדולה לעצמו! ועל ידי כן התעכבו מלעבר את החודש.

מה עשה ה' יתברך? הרג את כולם בבת אחת. והראיה לכך, הם דברי רב: "רבי בא בר זבדא בשם רב, טעמא דרבי לעזר בי רבי צדוק, בשעה שרואין בית דין שלמעלן בית דין שלמטן שמקדשין אותו גם הם מקדשין אותו". ומכיון שראה ה' יתברך שנתעכבו לקדש את החודש בגלל צרות עין ותחרות, לקח אותם מן העולם!

ולכן גם פה אנחנו רואים, כי המילים, "נכנס בהן עין רע", לא חלילה לומר או ללמד את הקוראים, שיש ביד מישהו אחר על ידי ראייתו להשפיע על חייו של השני, ובכלל לא מסתבר בשכל אנוש, שבגלל עין רעה של מישהו אחר, יקח ה' יתברך עשרים וארבע קריות של רבי! ומי שחושב כך, סובר שה' יתברך מוסר הנהגות לכוחות אחרים בעולם חלילה, או הוא מושפע מהם חלילה. ושוב פעם אנו נוכחים לדעת ולהשכיל, שכל ענין "עין הרע", או "עין רעה" ידבר על האדם עצמו, או שעל ידי שמקנאים בו עשו לו משהו במעשה בפועל, או שהוא על ידי עין רעה שנתן באחרים, עשה למישהו אחר משהו במעשה שגרם לו. וכן יתכן שבעבור עין רעה שנותן באחרים, מתאווה למה שיש להם, ועושה מעשים לא כשרים על מנת שיהיה לו כמותם. וכמו שכתבנו כן לעיל כבר.

הפלת עוברה של הגר

והנה לאחר כל הדברים הללו, לא מעט מקשים מדברי רש"י, מה שכתב בענין הפלת עוברה של הגר. אבל מכיון שמקור דברי רש"י הם אינם דברי עצמו, ולא הוא מחדש הדבר. צריך לעיין במקורות היטב, ולהבין מפני מה הגר הפילה עוברה ע"פ דברי המדרש.

ותחילה נביא את הסיפור המלא הנאמר בתורה (בראשית פרק טז פסוק א - יא פרשת לך לך): "וְשָׂרַי אֵשֶׁת אַבְרָם לֹא יָלְדָה לוֹ וְלָהּ שִׁפְחָה מִצְרִית וּשְׁמָהּ הָגָר: וַתֹּאמֶר שָׂרַי אֶל־אַבְרָם הִנֵּה־נָא עֲצָרַנִי יְהוָה מִלֶּדֶת בֹּא־נָא אֶל־שִׁפְחָתִי אוּלַי אִבָּנֶה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל שָׂרָי: וַתִּקַּח שָׂרַי אֵשֶׁת־אַבְרָם אֶת־הָגָר הַמִּצְרִית שִׁפְחָתָהּ מִקֵּץ עֶשֶׂר שָׁנִים לְשֶׁבֶת אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְאַבְרָם אִישָׁהּ לוֹ לְאִשָּׁה: וַיָּבֹא אֶל־הָגָר וַתַּהַר וַתֵּרֶא כִּי הָרָתָה וַתֵּקַל גְּבִרְתָּהּ בְּעֵינֶיהָ: וַתֹּאמֶר שָׂרַי אֶל־אַבְרָם חֲמָסִי עָלֶיךָ, אָנֹכִי נָתַתִּי שִׁפְחָתִי בְּחֵיקֶךָ, וַתֵּרֶא כִּי הָרָתָה, וָאֵקַל בְּעֵינֶיהָ, יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ: וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל־שָׂרַי הִנֵּה שִׁפְחָתֵךְ בְּיָדֵךְ עֲשִׂי־לָהּ הַטּוֹב בְּעֵינָיִךְ וַתְּעַנֶּהָ שָׂרַי וַתִּבְרַח מִפָּנֶיהָ: וַיִּמְצָאָהּ מַלְאַךְ יְהוָה עַל־עֵין הַמַּיִם בַּמִּדְבָּר עַל־הָעַיִן בְּדֶרֶךְ שׁוּר: וַיֹּאמַר הָגָר שִׁפְחַת שָׂרַי אֵי־מִזֶּה בָאת וְאָנָה תֵלֵכִי וַתֹּאמֶר מִפְּנֵי שָׂרַי גְּבִרְתִּי אָנֹכִי בֹרַחַת: וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאַךְ יְהוָה שׁוּבִי אֶל־גְּבִרְתֵּךְ וְהִתְעַנִּי תַּחַת יָדֶיהָ: וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאַךְ יְהוָה הַרְבָּה אַרְבֶּה אֶת־זַרְעֵךְ וְלֹא יִסָּפֵר מֵרֹב: וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאַךְ יְהוָה הִנָּךְ הָרָה וְיֹלַדְתְּ בֵּן וְקָרָאת שְׁמוֹ יִשְׁמָעֵאל כִּי־שָׁמַע יְהוָה אֶל־עָנְיֵךְ".

ונסביר על פי פשט הדברים. שרי אשתו של אברהם לא ילדה לו ילדים, והבינה שה' יתברך עצר אותה מלדת, כלומר עשה אותה עקרה. ובתוך כך הודיעה התורה שלשרה יש שפחה מצרית ושמה הגר. כאשר עובר זמן, ושרה אינה מתעברת מאברהם אבינו, לרוב רצונה לילדים, מתרצה להביא לעצמה ילד מ-שפחתה, היא הגר. וכמו שאמרה, "אולי אבנה ממנה", כלומר, אולי אשיג על ידיה ילה.

והודיעה התורה, שהיה זה לאחר עשר שנים שאברהם ישב בארץ. ושרה ויתרה בכך על שפחתה, והביאה לאברהם אבינו אשה שניה, היא "הגר". לאחר שאברהם אבינו היה עמה, מיד הרתה, כלומר מאותה ביאה נתעברה. והתורה מספרת ומעידה, שהגר, לאחר ששמה לב שהיא הרה, ותכף תביא לאברהם אבינו ילד ראשון לעולם, נהייתה שרה אמנו, "**קלה בעיניה**". כלומר שזלזלה בה. על פניו, הסתכלות זו של הגר היא מעין, "**גאווה**", כאילו היא עצמה משהו בעולם. **וכבר כאן מהסתכלות זו בלבד היתה ראויה לכאורה להפיל ולדה. שהמתגאה בליבו מורד הוא במלכות שמים!** ומידה כנגד מידה לא בטלה.

ולאחר שהעידה התורה כן, עוד מבואר, שכאשר שרה, שמה לב לזלזול של הגר עליה, ושדיבורה כבר לא אותו דבר כמו שהיה לפני שהביאה את הגר לאברהם לאשה. שרה אומרת לאברהם, "**חמסי עליך**". ואין "חמס" אלא "**גניבה**". וכוונתה לומר, שהגר גנבה את אברהם ממנה, והתייחסה בזלזול לשרה, ומי אשם בכך לפי דעתה של שרה? אברהם! לכן המשיכה ואמרה, אני נתתי את שפחתי ומסרתי נפשי להשיא לך אשה, על מנת להביא ממנה ילדים, והיא ניצלה זאת לרעה ואתה שותק? על כן, "**ישפוט ה' ביני וביניך**"! וכאשר אברהם רואה ושומע את טענתה של שרה, מה הוא עושה? מגרש את הגר מיד! ולכן מעידה התורה ואומרת, "**הנה שפחתך בידך**", כלומר הנה זאת שהיתה אשתי ברצונך, כעת גרשתי אותה מרצוני, בעבור שזלזלה בך ונתגאתה עלייך.

והמשיך ואמר לה, "**עשי לה הטוב בעיניך**". והיא מה עשתה? ענתה אותה! ומה עינוי עשתה לה? לפי עניות דעתי, מדובר כאן, או בעינוי של עדות ותוכחה. כלומר שהוכיחה שרה את הגר בעבור מעשיה. כמו שנאמר (בראשית פרק ל פסוק לג פרשת ויצא): "וְעָנְתָה־בִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם מָחָר כִּי־תָבוֹא עַל־שְׂכָרִי לְפָנֶיךָ כֹּל אֲשֶׁר־אֵינֶנּוּ נָקֹד וְטָלוּא בָּעִזִּים וְחוּם בַּכְּשָׂבִים גָּנוּב הוּא אִתִּי". ותרגם הירושלמי, "**ותעיד בי צדקתי ליום המחר וכו'**". ואין הבדל בין, "**ענתה**", ולבין, "**ותענה**". שכן אמרה התורה (דברים פרק ה פסוק יז פרשת ואתחנן): "וְלֹא־תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁוְא". ומה הוא, "**ולא תענה**"? הוי אומר זו "**עדות**", שלא יעיד עדות שקר על חבירו. ולכן נראה ששרה העידה בה על מעשיה שעשתה. או שעינתה אותה שרה בעבודות קשות. והגר מה עשתה? ברחה מתוכחה! לא רצתה לקבל תוכחתה של שרה ונשארה בגאוותה.

ובדברי התרגום ירושלמי מבואר היטב, "ותאמר שרי לאברם, כל עלבוני ממך, שהייתי בטוחה שתעשה דיני, שאני עזבתי ארץ, ובית אבא ובאתי עמך לארץ נכריה, ועתה בעבור שלא הייתי יולדת שחררתי שפחתי, ונתתיה בחיקך, ותרא כי הרתה, ויתבזה כבודי בפניה, ועתה יתגלה לפני יי עלבוני, ויפרוס שלום ביני ובינך, ותתמלא הארץ מִמנו, **ולא נצטרך**

לבניה של הגר בת פרעה בן נמרוד, שהטילך לכבשן האש". ולפי התרגום הזה, אנו למדים דבר פלא. ששרה חשבה בדעתה שהחיבור של אברהם עם הגר, יגרום לה ולאברהם אבינו להתחבר עוד יותר.

אולם לאמיתו של דבר ראתה שזה פגע בשלום שלה ושל אברהם אבינו, ולכן אמרה לו, כעת אחר שהתבזתי כל כך, הבורא יתן שלום ביני ובינך, והארץ תתמלא ממני וממך, ואין אנו צריכים את הבנים של הגר. והנה על פי פשט התורה, הגר לא הפילה עוברה שנתעברה מאברהם, אלא לאחר שברחה הגר, מלאך ה' הורה לה לחזור ולהתענות תחת ידיה של שרה ותו לא.

ועל דרך הדרש, דרשו רבותינו ואמרו (בראשית רבה מהדו' תיאודור-אלבק פרשת לך לך פרשה מה): "ישפט ה' ביני וביניך - ר' תנחומא משום ר' חייה רבא, ר' ברכיה משום ר' אלעזר, כל מי שהרתיק אחר מידת הדין, לא יצא שפוי מתחת ידיה [של מדת הדין]. ראויה היתה שרה להגיע לשני אברהם [למספר השנים של אברהם שנפטר בגיל מאה שבעים וחמש]. ועל ידי שאמרה, "ישפוט ה' ביני וביניך", נמנעו מחייה מ"ח שנה. אמר ר' הושעיא "בינך" כתוב [חסר יו"ד לפי דעת המדרש. ולכן הוא נדרש כמו "בנך", ולפי דעת המדרש קיללה שרה את עוברה של הגר במה שאמרה לאברהם, ישפוט ה' ביני ובן בנך הנמצא במעיה של הגר]. כבר כתב, "ויבא אל הגר ותהר". מה תלמוד לומר, [בלומר מה בא ללמד שאמר שוב] "הנך הרה"? אלא מלמד שנכנסה בה [בהגר. או שנכנסה בשרה] עין רעה [על הגר], והפילה [הגר] עוברה. אמר ר' חנינה אילו אלישע הנביא אמ' כך ברוח הקודש דיי". ע"כ לשון המדרש.

והנה לכאורה, כלל לא מובנים דברי המדרש הללו. שהרי אנו רואים בכתוב, שלא חסר "יו"ד" במילה, "ביניך", אלא הוא נכתב מלא ולא חסר. דבר שני, גם אם נאמר שרבי הושעיא מבין שצריך לכתוב "בינך" חסר יו"ד, מה זה שאמר, "אלא מלמד שנכנסה בה עין רעה והפילה עוברה". במי נכנסה עין רעה? בשרה? בהגר? בכל אופן למדים אנו, שלפי דברי הדרש, מבין רבי הושעיא, שהפילה הגר את עוברה.

והנה על פי כל מה שלמדנו לעיל, "עין הרע", או "עין רעה", הוא פועל הנפעם באדם עצמו בתוך ליבו, וגורם לו, או שעושה דברים במעשה כלפי חוץ, בדיבור, במעשה וכו'. או שעינו הרעה והצרה הורסת אותו מבפנים, ולעולם הדבר מושלך כלפי האדם שגורם נזק לעצמו, ולא שמישהו יכול לתת עליו עינו רעה, והוא בראיה רוחנית יגרום שיסבול חלילה וחס מחשבות הבל כאלו.

וגם כאן הוא הענין. בין אם נאמר, שדעת רבי הושעיא שנתנה שרה עין הרע בהגר, ובין אם נאמר שהפילה הגר את עוברה על ידי שנכנסה בה בעצמה עין הרע. וכיצד? אם נאמר שרבי הושעיא מדבר על כך שנכנסה עין הרע בשרה, וגרמה להגר להפיל את עוברה. הדבר פשוט ביותר, שלאחר שראתה שרה שהגר הרתה, הפריע לה הדבר מאוד, שכן הצער הנפשי הנגרם לה אינו נתון להסבר. אולם עדיין יכלה לספוג זאת עם כל הקושי.

אבל כשראתה ששפחתה החלה להתגאות עליה, ענתה אותה תחת ידיה, כמו שנאמר, "וַתְּעַנֶּהָ שָׂרַי וַתִּבְרַח מִפָּנֶיהָ". ומה עינוי עשתה לה? הכבידה עליה במטלות והעמיסה עליה, וכל זה על מנת שתפיל עוברה! וזו כוונת רבי הושעיא שאמר, נכנסה עין הרע בשרה וגרמה שהגר תפיל עוברה. ולכן ברחה ממנה הגר, שאחר שראתה שהפילה עוברה בעקבות זה העינוי, ברחה ממנה. ואם תקשה, כיצד נתן לזה ה' לקרות? מכיון שהגר נתגאתה בליבה בעבור ההריון, ובמעשה שעשתה על שרה, נענשה. והוא מידה כנגד מידה, היא נתגאתה בעוברה, ה' יתברך הפיל עוברה.

וכפי הבנה זו כך נראה שמפרש רש"י. וכתב, "אנכי נתתי שפחתי וגו' ביני וביניך - כל ביני וביניך שבמקרא חסר, וזה מלא, קרי ביה וביניך, שהכניסה [שרה] עין הרע בעיבורה של הגר, והפילה עוברה. הוא שהמלאך אומר להגר, "הנך הרה", והלא כבר הרתה? והוא מבשר לה שתהר? אלא מלמד שהפילה הריון הראשון". ע"כ

והנה אע"פ שדברי רש"י לקוחים מן דברי המדרש, רש"י מפרש אותם לפי דעתו. שהרי לפנינו במדרש כתוב, "**אלא מלמד שנכנסה בה עין רעה והפילה עוברה**". ורש"י כתב, "**שהכניסה עין הרע** בעיבורה של הגר והפילה עוברה". ולא כתוב במדרש, "**שהכניסה**"! וכי מכניסים "**עין הרע**" במישהו? ויותר מזה קשה! כיצד לא התייחס רש"י לענין "**ביניך**"? שהרי כל חידושו של רבי הושעיא, זה מצד זה שלפי דעתו, "**ביניך**", נכתב חסר. ורש"י עוד כותב, "**וזה מלא**"! ואם הוא מלא מה חידוש יש כאן? ומה שתירץ השפתי חכמים לא מסתדר עם דקדוק המקרא. וגם הרד"ק הרגיש בכך וכתב, "ביניך - **מלא יו"ד בין הנו"ן והכ"ף**, כי כן תבא מלת "בין", פעמים בלא רבוי, ופעמים ביו"ד הרבוי, וכן ביניכם וביני (יהושע ד'). **ויש בו דרש** (כ"ר מ"ח) כי שרה נתנה עיניה בהרונה [של הגר] והפילה מאותו ההריון. **אם כן** [לפי דברי הדרש] **אינו** מן הדין [אינו מסתדר] **שיהיה מלא אלא** [צריך היה להיות] **חסר**". ע"כ. והרי שגם הרד"ק הרגיש בזה, וכתב, שאינו מסתדר לדרוש זה הדרש כאשר "**ביניך**" מלא. בכל אופן למדים אנו שרש"י והרד"ק מבינים שהעין הרע האמור כאן, מכוון כלפי שרה. אלא שהרד"ק דקדק יפה וכתב, "כי שרה נתנה עיניה בהרונה של הגר, והפילה מאותו הריון". וכמו שביארנו, "נתנה עיניה", זה שעשתה מעשה, שעינתה אותה באופן שגרמה לה להפיל עוברה.

אבל אפשר לדרוש גם אחרת, לא ששרה נכנסה בה עין הרע. אלא שהגר נכנסה בה עין הרע, שמתחילה נתגאתה בליבה על שרה אמנו, ונכנסה בה עין הרע על גברתה, ונהיתה קלה בעיניה, והסתכלה עליה כבר בעין רעה ולא טובה כאילו היא כלום. ועל חוסר הכרת הטוב הזו, הפילה הגר את עוברה, וכמו שביארנו בדיוק לעיל, מכיון שלא קבלה התוכחה משרה, והמשיכה בנאוותה, הפילה עוברה, וזה היה עונשה. ופשוט. וכמובן כל זה על פי הדרש.

אברהם מוליד אברם אינו מוליד - אות יכולה להשפיע?

ובזה פרשתי מה שאמרו (בראשית רבה פרשת לך לך פרשה מד ג): "**אמר ר' שמואל בר יצחק**, המזל דוחקני ואומר, אברם אינו מוליד, אמר לו הקדוש ברוך הוא, הן כדברך, אברם ושרי

אין מולידים, אברהם ושרה מולידים". ע"כ. ואינו מובן כלל, וכי יש ענין מאגי או מסטי בשמו של האדם אשר יכול להשפיע לטוב או לרע לפני האלהים? והרי מעשיו של האדם הם הם המשפיעים עליו לטוב ולרע, ולא השם שלו! ואם ירצה הוא יתברך להביא להם את יצחק, וכי שמו של אברהם ושמה של שרה ימנעהו מכך? וכי הוא יתברך מוגבל חלילה וחס?

אלא הדבר הוא פשוט ביותר וקל להבין לאוהבי השכל הישר ומרחיקי הנמנעות. והוא, כי יצר לב האדם לעולם מטהו לחשוב כי בכוחו פעל, ובכוחו עשה, ובחכמתו הצליח, על דרך שנאמר (דברים פרק לב פסוק כז פרשת האזינו): "לוּלֵי כַּעַס אוֹיֵב אָגוּר פֶּן־יְנַכְּרוּ צָרֵימוֹ פֶּן־יֹאמְרוּ יָדֵנוּ רָמָה וְלֹא יְהוָה פָּעַל כָּל־זֹאת".

ולכן, מתוקף זה הדבר, אם ה' יתברך היה מברך את אברהם ושרה בילדים, היו יכולים לחשוב בצד מה, שיש להם חלק בזו העשיה, או שעשו דבר מה בכח עצמם, או שבכל אופן מחשבת היצר הפנימית היתה מסיטה אותם לחשוב בכגון אלו המחשבות. ולכן מה עשה ה' יתברך? אמר להם, תוסיפו אות בשמכם, ועל ידי כן יהיה לכם בן זכר ולא שהאות תגרום שיבוא הילד לעולם חלילה. אלא האות הוא ענין הוראה בשבילהם, שלעולם ידעו כי מאת ה' היתה זאת, ולא מכוחם ולא ממחשבתם, אלא הכל ממנו יתברך. ומתוקף זה ציוה להוסיף את האות ה' לשמם, שיזכרו לעולם את ה' יתברך שמו במעשה זה שקרה להם. ושוב מבואר יוצא, שכאשר מפרשים הדברים בשכל ישר, כל עניני וציווי התורה לא באו אלא על מנת שנשיג אותו יתברך השגה שלימה, ולא נתקרב לתאוות אשר מחשיבות את כושר השכל הפלאי של האדם.

חוליו של ישמעאל

יז) ולאחר שכתבתי דברים אלו הנזכרים, הנה הקשו עלי ממה שכתב רש"י בענין חוליו של ישמעאל. ולפני שנציג דבריו שגם הם בעצם מן המדרש, יש לנו לראות הדברים כהוויתן כמו שראינו עד עתה.

והנה נאמר בתורה (בראשית פרק כא פסוק ח - יד פרשת וירא): "וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיִּגָּמַל וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁתֶּה גָּדוֹל בְּיוֹם הִגָּמֵל אֶת־יִצְחָק: וַתֵּרֶא שָׂרָה אֶת־בֶּן־הָגָר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר־יָלְדָה לְאַבְרָהָם מְצַחֵק: וַתֹּאמֶר לְאַבְרָהָם גָּרֵשׁ הָאָמָה הַזֹּאת וְאֶת־בְּנָהּ כִּי לֹא יִירַשׁ בֶּן־הָאָמָה הַזֹּאת עִם־בְּנִי עִם־יִצְחָק: וַיֵּרַע הַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינֵי אַבְרָהָם עַל אוֹדֹת בְּנוֹ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם אַל־יֵרַע בְּעֵינֶיךָ עַל־הַנַּעַר וְעַל־אֲמָתֶךָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקֹלָהּ כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע: וְגַם אֶת־בֶּן־הָאָמָה לְגוֹי אֲשִׂימֶנּוּ כִּי זַרְעֲךָ הוּא: וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם| בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח־לֶחֶם וְחֵמַת מַיִם וַיִּתֵּן אֶל־הָגָר שָׂם עַל־שִׁכְמָהּ וְאֶת־הַיֶּלֶד וַיְשַׁלְּחֶהָ וַתֵּלֶךְ וַתֵּתַע בְּמִדְבַּר בְּאֵר שָׁבַע".

והנה צריך לשים ליבנו אל תכלית סיפור זה המעשה. כלומר, מה הסיבה שהודיע לנו ה' יתברך ענינים אלו בתורתו, ומה באים הם ללמד. התורה מספרת שלאחר שיצחק גודל ומתחיל להבין דבר, רואה שרה את ישמעאל מצחק. ומה הוא, "מצחק"? שנטה עינו לעבודה

זרה. אולם עדיין לא עבד אותה, אלא היה חושק בה. כמו שכתב התרגום ירושלמי, "ותראה שרה את בנה של הגר המִצריה שילדה לאברהם, מצחק לעבודה זרה וכורע ליי". כלומר, מצד אחד כורע לה' יתברך, מצד שני חושק בעבודה זרה. ובדעתו לפסוח על שני הסעיפים.

וכאשר רואה דבר זה שרה, לא חומלת על ישמעאל, אלא שומרת על בנה יצחק, ומבקשת מאברהם אבינו לגרש את הגר ואת ישמעאל. ואברהם הסכים עם שרה. ולכן מה שנאמר, "וירע הדבר מאוד בעיני אברהם על אודות בנו", לא שהיה בעיניו רע דיבורה של שרה לגרש את בנו, כי יודע אברהם שצדיקה היתה. **אלא היה בעיניו רע, התנהגותו של בנו ישמעאל שנוטה לעבודה זרה ורוצה לעובדה.** וכך פירש התרגום ירושלמי, "וירע הדבר מאוד בעיני אברהם, על עֶנין ישמעאל בנו שיעבוד לעבודה זרה". אבל מכיון שעדיין לא עבדה, לא יודע היה מה לעשות.

לכן אמר לו ה' יתברך, אל ירע בעיניך, כלומר מן הנראה בעיניך. והסביר התרגום ירושלמי, "ויאמר יי לאברהם, **לא ירע בעיניך על הילד שיצא מִתרבותך ועל אמתך שאתה מגרש**, כל שתאמר לך שרה קבל ממנה, שנביאה היא, כי ביצחק יקראו לך בנים. וזה בן האמה לא מתייחס אחריך". ולאחר מכן השכים אברהם בבוקר, לקח לחם ומים וקשר אותו על שכמה, ושלח את הגר עם ישמעאל לדרך.

ופרש רש"י, "ואת הילד - אף הילד שם על שכמה, שהכניסה בו שרה עין רעה, ואחזתו חמה, ולא יכול לילך ברגליו". עכ"ל. וקשה! לא מבואר בכתוב כלל ששם את הילד על שכמה. ועוד, שישמעאל כבר היה גדול, וכיצד יעלה על הדעת שתשים אותו על שכמה? והשאלה החשובה והנצרכת ביותר, וכי בגלל ששרה הסתכלה "בעין רעה" על ישמעאל זה מה שגרם לו להיות חולה במצב שהוא זקוק לשתיה כה מרובה ונמצא בסכנת נפשות? וכי יש כח אחר להרע או להיטיב לאדם? וכתב התרגום ירושלמי, "וישכם אברהם בבוקר, ויקח לחם וחמת של מים, ויתן להגר, שם על כתפה, וקשר לה במותניה, להודיע ששפחה היא, ואת הילה, ושלחה בגט, ותלך ותתעה מן דרך לִמדבר שסמוך לבאר של שבע". עכ"ל.

ומבואר מדבריו שבאותו עת לא היה כלל ישמעאל חולה, אלא כל מה שעשה לה אברהם זה להכין לה צידה לדרך. ולא בא ענין "על שכמה", אלא על מנת להורות ששפחה היא. ולאמיתו של דבר כאשר נתבונן בדברי המדרש עצמו, נראה שכתוב לגמרי אחרת ממה שהביא רש"י. וזה כלל חשוב לדעת, כי רש"י לא אחת העתיק את דברי המדרש ועיבד אותם לפי הבנתו ושכלו, ולא כפי שכתוב אחת לאחת.

ופשוט לכל בר דעת זה הדבר, שרש"י אינו שומר על דברי המדרש כמו שהם, אלא מעבד אותם כפי שעולה על רוחו ומחשבתו מפני הסיבות אשר עמו. וכן כתב המוציא לאור ר' חיים דוב שעוועל (תשמ"ב פירוש רש"י על התורה עמוד 11 אות ב): "**בהביאו את לשון המדרשים הוא מוסיף עליהם מעט ביאור, או מקצר את לשונם, או שהוא בוחר בין המקראות, ואף משנה מעט את סגנונם. אבל כל זה נעשה במזיגה נפלאה כל כך, עד שנדמה כאילו המקור והתוספת**

מ-"עט" אחד יצאו". עכ"ל.

ואחר המחילה הרבה, דבריו של המוציא לאור מעוטפים במעט חנופה לפירושו של רש"י, במה שכתב, "אבל כל זה נעשה במזיגה נפלאה כל כך, עד שנדמה כאילו המקור והתוספת מ-"עט" אחד יצאו". והאמת היא שהמתבונן היטב יראה כי רש"י עליו השלום, בחר לעצמו שיטה יחודית לעבד את דברי המדרש, עד שנראה כאילו כל הדברים הנדרשים הם פשט גמור. והקורא בדבריו של רש"י במקומות מסויימים, יראה כי מלבד שבהרבה מקומות לא הזכיר את מקור המדרשים, אלא גם יראה כאילו שינם לגמרי מכוונתם. ולכן, לא זה יקרא "שינוי מעט".

והאמת צריכה להיות לעולם לנגד עינינו. וחייבים אנו לומר שיתכן שרש"י השתמש בדברי ה-"דרש" על מנת לפרש "פשט". אולם לא זו היתה כוונת חז"ל, כי הדרש כאשר נמנע מן המציאות, או כאשר נמנע מיסודות הדת ומסורת ישראל, ודאי שלא יתפרש בפשט ממש, אלא מכיל בתוכו חידות עצומות עם תובנות נפלאות המביאות את האדם למוסר ולדרך האמת. וזה הוא הנקרא, "סוד". הבנת מדרשי חז"ל, הבנת המשלים שבתורה ובניאים ובכתובים. ולכן נכתב הספר "מורה הנבוכים". וכבר הבאנו והסברנו את השקפת התורה לאורו של רבינו הטהור הרמב"ם. ונביא קצת מעט מן דברי קודשו (סנהדרין פרק י' משנה א' הקדמה לפרק): "וממה שאתה צריך לדעת, שדברי חכמים עליהם השלום, נחלקו בהם בני אדם [בהבנתם, באופן פירושם, ובתכלית ענינם. ונמנים אותם בני אדם] לשלוש כתות.

הכת הראשונה, והם רוב [מבני אדם] אשר נפגשתי עמהם, ואשר ראיתי חבוריהם [המשובשים], ואשר שמעתי עליהם [ועל דבריהם המפורסמים, וראיתי ש] מבינים אותם, [כלומר את דברי חז"ל] כפשוטם [ממש], ואינם מסבירים אותם [לעומק כוונתם] כלל, [ואינם חוקרים לעיקר כוונתם הגדולה אשר ביוונו אלו השלימים], ונעשו אצלם, [כלומר אצל אותם בני אדם הנקראים בפי רבינו "הכת הראשונה"], כל הנמנעות [נמנע הוא דבר אשר לא יכול להתכן בנדרי הטבע אלא דווקא באורח נס פלאי ורחוק, או שדבר נמנע, הוא דבר שאמרו חז"ל והוא זר ורחוק מיסודות הדת. והם, אותם אנשי הכת הזו, פירשו כל הדברים שאמרו חז"ל, שלא יכולים להיות בנדר הטבע אם לא בנס גמור, ועשו אותם את כל דבריהם] מחוייבי המציאות, [כלומר שכך זה היה ממש, בעבור שהוצרכו לפרש הדברים כפשוטם לפי רוב שיבושם].

ולא עשו כן [אותם המפרשים, וכותבי ספרים, ומגידי השיעורים] אלא [רק] מחמת סכלותם בחכמות [השלימות], וריחוקם מן המדעים [האמיתיים]. ו[בוודאי] אין בהם [באותם אנשי התורה ואלו שנקראים חכמים אשר מפרשים כל דבר כפשוטו, אין בהם] מן השלימות [האמיתי], עד כדי שיתעוררו על כך מעצמם. ו[מכיון שרוב בני התורה וכותבי הספרים הולכים בדרך זו, מחמת סיבה זו] לא מצאו [אפילו אחד] מעורר שיעוררם [על טעותם וסכלותם], ולכן חושבים הם, שאין כוונת חכמים בכל מאמריהם המחוכמים, אלא מה שהבינו הם מהם, וש[כל דבריהם] הם כפשוטם.

ואף על פי [שנראה לעין כל ופשוט הדבר], שיש בפשטי מקצת דבריהם מן הזרות [כלומר כל ילד יודע להבחין וידע לתמוה, אם תפרש כל אמרה של חז"ל כפשוטה, כי הדברים לא יתכנו בטבע אנושי]. עד כדי [כך] שאם

תספרנו כפשוטו להמון העם [באותו כת הראשונה שכך דורשים הדברים ברבים], כל שכן ליחידיהם, היו נדהמים בכך [תמהים שואלים] ואומרים, "היאך אפשר [איך יתכן] שיהא בעולם אדם שמדמה דברים אלו, וחושב [בדעתו הטפשית] שהם דברים נכונים, וכל שכן שימצאו חן בעיניו".

והכת הזו המסכנה, רחמנות על סכלותם, לפי שהם [באותם פירושיהם שפירשו על פי פשוטם של דברים ולא התבוננו לדבריהם העמוקים של רבותינו. כביכול חשבו שבכך הם] רוממו את החכמים לפי [סכלותם ו]מחשבתם, ו[האמת הברורה היא, שפעלו להיפך הגמור! כי בפירושיהם שנתנו וכתבו דברים זרים כאלו], אינם אלא משפילים אותם בתכלית השפלות, ו[הצרה הגדולה ביותר, שאותם המפרשים אפילו] אינם מרגישים בכך!

וחי ה' [הריני נשבע בשמו של ה' יתברך], כי הכת הזו [המסכנה, הם אלו ה]מאבדים הדר התורה, ו[לפי האמת] מחשיכים זהרה, ועושים [הם, את] תורת ה' בהיפך המכוון בה, לפי שה' אמר על חכמת תורתו, "אשר ישמעון את כל החוקים האלה וכו', [דווקא דברים אשר נשמעים על אחרים, ולא דברים שאינם נשמעים!]. והכת הזו דורשין מפשטי דברי חכמים, דברים אשר אם ישמעום העמים, [יצחקו ו]-יאמרו רק עם סכל ונבל הגוי הקטן הזה. ו[ממה שראיתי] הרבה שעושין כן, [הם אותם] הדרשנין המבינים [המסבירים] לעם [ומלמדים אותו], מה שאינם מבינים הם עצמם, ומי יתן ו[אותם הדרשנים המשובשים] שתקו!

כיון שאינם מבינים [בכלל מה שלומדים, כל שכן שמקלקלים כאשר מסבירים זאת לאחרים]. מי יתן החרש תחרישון [ועל ידי שתחרישו] ותהי לכם לחכמה [כי השתיקה מורה על החכמה], או היה להם [לאותם דרשנין] לומר [האמת לקהל שומעם, ולהבריז בפיהם], אין אנו יודעים מה רצו חכמים [לומר בדברים אלו, ולא [נדע] היאך פירושו [האמיתי. אבל הם לא עשו כן], אלא חושבים [בקוצר דעתם] שהבינו [את דברי חכמינו עליהם השלום], ו[לא זו בלבד, אלא מוסיפים רעה על רעה, ש]מעמידים את עצמם להבין [ללמד] לעם, מה שהבינו הם עצמם [בדעתם המשובשת, ולאמיתו של דבר, הם כלל] לא [הבינו] מה שאמרו חכמים. ודורשין בפני ההמון בדרשות [בתלמוד מסכת] ברכות, ו[בתלמוד מסכת סנהדרין] פרק חלק וזולתם, כפשוטם מלה במלה [ללא כל הסבר שישבר את האוזן לקהל שומעיהם]. עכ"ל.

והנה כל מי שמעכל את מה שכתוב כאן מסיק וזוכה לכמה מסקנות:

א) החרבת היהדות באה בעקבות אי הבנת חז"ל וחוסר עיון בהם. כמובן וברור שכל זה הגיע מן החשק העז לחבר ספרים, להיות פוסק, להיות עוד אחד ששומעים עליו, עד שלא שמו ליבם לאמת של חז"ל.

ב) בעלי המשנה ושני התלמודים בבלי וירושלמי, הם שקבלו את התורה במסורת ממשה רבינו ועד אליהם, וכל דבריהם בחכמה גדולה ונפלאה. ועליהם אין להוסיף ואין לגרוע. וכמו שכתב רבינו הרמב"ם ביסוד התשיעי: "ויסוד התשיעי הבטול. והוא שזו תורת משה לא תבטל, ולא תבוא תורה מאת ה' זולתה, ולא יתוסף בה ולא יגרע ממנה לא בכתוב ולא בפירוש, [ועל זה] אמר, "לא תוסף עליו, ולא תגרע ממנו". וכבר ביארנו מה שצריך לבאר ביסוד זה בהקדמת החבור הזה". עכ"ל.

וכתב האבן עזרא (שמות פרק ב פסוק כב): "וכלל אומר לך, כל ספר שלא כתבוהו נביאים, או חכמים מפי הקבלה [למשה מסיני], אין לסמוך עליו, ואף כי [ובמיוחד אם] יש בו דברים שמכחישים הדעת הנכונה".

ג) **הרמב"ם הוא לא עוד "שיטה" חולקת, כמו שנוהגים לומר כמה בני תורה שמבינים את דבריו היטב, ומדחיקים את הדבר ואומרים, "טוב זו דעת הרמב"ם". לא זו לא דעתו! זו מחשבת ה' והמסורת היהודית. הרמב"ם מגלה לך היכן הבעיה בעם ישראל. וכל מי שחולק, עושה את חז"ל טפשים ולא חכמים.**

ד) **הדרשנים** ומחברי הספרים בדורות עברו ובדור זה, הם עיקר הבעיה ושורש הצרה. אין מי שיעיר אותם לאמת, ואם יתעוררו לאמת יהיה להם קשה לשנות הדרך. וגם לי אני הכותב יש לי עדיין שאלות ודברים לא מובנים, אבל מבין אני שזו האמת הברורה, ומפאת זו הסיבה הוצרכתי לגנוז את ספרי שכתבתי ועמלתי עליהם רבות.

ה) **הבעיה בעם ישראל לא התחילה לפני 750 שנה. אלא התחילה לאחר חתימת התלמוד**, שהיו כמה גאונים, שעזבו את המסורת, והאמינו בדעות כוזבות. ולכן רבינא ורב אשי ראו לחתום את התלמוד. וזאת מהסיבה שהיו בתוך עם ישראל אנשים שנקראים חשובים, שהיו חולקים על המסורת של חז"ל. ומתוך כל זה הגיע ענין, "**מיסטיקה**" - "**מאגיה**" - "**האמנה בכוחות טומאה**" - "**בירור ניצוצות**", שנכנסו לאט לאט לתוך עם ישראל, כאילו זו תורה למשה מסיני חלילה וחס.

ו) **הרמב"ם הוא בין הבודדים שהיה נאמן לתלמוד בכל ליבו מאודו ונפשו, ולא עזב את המסורת האמיתית של אבותינו. ואם הוא נהג כך, כך אני רוצה לנהוג.**

ולכן, אנו מסופקים לא מעט בפירושי רש"י, האם כאשר הביא מדרשים, היתה כוונתו להשאירם על מדרשם, ולא היתה כוונתו שמדובר בפשט, ולכן בלא מעט מקומות רש"י כותב, "**ואף בזה צריכין אנו לדברי הדרש**", כלומר, הרבה חשבו שמכיון שרש"י כתב לא אחת, "**ואני לא באתי לפרש אלא פשוטו של מקרא**", חשבו שבמילים אלו, רש"י פירש כל הענינים המובאים בפירושו על דרך הפשט.

כלומר, שגו לחשוב שכאשר מביא רש"י מדרש, מתכוין הוא לומר, שכך הדברים היו בפשט. ולא היא, כי רש"י מודיע ואומר, כאשר הוא מפרש מדברי עצמו, הוא לא בא לפרש אלא פשוטו של מקרא. אבל כאשר הוא מביא דברי דרוש של רבותינו, אין הוא מתכוין שהכל היה במציאות ממש, אלא הכל על דרך הדרוש והמוסר. אולם יש מי שחולק על ההסבר הזה, וסובר, שדברי הרמב"ם בהקדמה לפרק חלק, מוסבים גם על רש"י, שהביא מדרשים, וסבר שהיו פשטים ממש. וה' יזכנו לאמת הברורה בדברי רש"י אמן.

והנה דברי המדרש הנזכרים כהוויתן (בראשית רבה מהדורת תיאודור-אלבק פרשת וירא פרשה נג): "**שם על שכמה וגו' בן כ"ז שנה היה ואת אמ' שם על שכמה ואת הילה, אלא מלמד שהכניסה**

בו עין רעה, ונכנסה בו חמה ואבבית, תדע לך שכן דכתיב, "ויכלו המים מן החמת שכן דרך החולה להיות שותה בכל שעה". ע"כ. והנה, שוב, לא נאמר כאן מי הכניסה עין רעה בישמעאל. מה שכן נוכל לדעת, שעל ידי זה נכנסה בו חמה ואבבית.

אלא שנראה על פי דברי התרגום ירושלמי, אחר העיון הטוב, שהגר היא זו שהכניסה בו עין רעה, ואיזו היא? שלאחר שגרשה שרה את הגר ואת ישמעאל, ידעה שהיה זה בעבור שנתן ישמעאל עינו בעבודה זרה, ורצה ללכת אחר שרירות ליבו. מה עשתה? הכניסה בו עין רעה, כלומר לא החזירה אותו בתשובה, ולא הוכיחה אותו על מעשיו, ולאחר שיצא מבית אברהם, עבד עבודה זרה, ובגלל שהיה יודע ריבונו ומרד בו, הפיל אותו ה' יתברך לידי חולי, על מנת לעוררו לתשובה.

כמו שתרגם הירושלמי, "ויהי כיון שהגיעו לפיתחו של מדבר, נזכרו לטעות אחרי עבודה זרה, ולקה ישמעאל באש קדחת, וישתה כל המים, עד שכלו כל המים מן החמת ונחרך ונחלש בשרו ותשאהו ונתייגעה, ותקרא לירא‌תו של אביה, ולא ענה אותה, ומיד השליכה את הילד תחת אחד מן העצים". ע"כ. ומדבריו מבואר, שכאשר יצא ישמעאל מבית אברהם היה בריא וחזק. אולם היא לא דברה על ליבו ולא החזירה אותו בתשובה. ועשתה יותר גרוע, שלאחר שחלה ישמעאל, היתה מתפללת לעבודה זרה של אביה פרעה, ואותה עבודה זרה לא ענתה אותה. הבינה שאין מי שיכול לעזור לילה. והשליכה אותו ביד ה' יתברך.

ועל זה אמר כבר הנביא (ישעיהו פרק מו פסוק ז): "יִשָּׂאֻהוּ עַל־כָּתֵף יִסְבְּלֻהוּ וְיַנִּיחֻהוּ תַּחְתָּיו וַיַּעֲמֹד מִמְּקוֹמוֹ לֹא יָמִישׁ אַף־יִצְעַק אֵלָיו וְלֹא יַעֲנֶה מִצָּרָתוֹ לֹא יוֹשִׁיעֶנּוּ". והנביא כאן מדבר על אותם אנשים עובדי עבודה זרה המשתחווים לפסל, שהרי בכדי להשתחוות לפסל הם צריכים ללכת ולקנות אותו מן השוק, ולהביאו לתוך ביתם, ובזה מוכיח אותם הנביא ואומר, כיצד אתם עובדים למי שלא מסוגל לקחת את עצמו ממקום למקום? וכאשר באה לכם רעה, ומבקשים אתם ממנו ישועה, אתם לא נושעים בתפילה! ובדיוק כדוגמת הגר הנזכרת.

ולכן מה לכם לעבוד אלוהות הרבה? ומדוע עזבתם את ה' יתברך ואחדותו היחידה! כי אין בכח אף אחד להרע או להיטיב לאדם מלבד ה' יתברך. והרי שוב נוכחת לדעת, שאין ענין "עין הרע" דבר רוחני או הסתכלות רוחנית מאגית שיכולה להשפיע על חייו של האחר חלילה, אלא הכל הוא פעולה שעושה המסתכל בפועל, ומשחית את עצמו בעבירות מסויימות, כגון, "קנאה", "חמדה", "תאווה", "מחשבת עבודה זרה" וכו'. או שעושה פעולות בשביל להרע לשני, שלא מוכיח אותם מכל מיני סיבות, וזה גם נקרא, "עין רעה", שעל ידי שנותן עינו הרעה בממונם אינו מוכיחם על מעשיהם, כי רוצה את מה שמביאים לו, ולא רוצה בטובתם. וכמו שאמר שלמה המלך (משלי פרק כז פסוק ו): "נֶאֱמָנִים פִּצְעֵי אוֹהֵב וְנַעְתָּרוֹת נְשִׁיקוֹת שׂוֹנֵא".

וגם אם נפרש הדבר כפי שביאר הרד"ק, "וירע הדבר מאד - כי אף על פי שהיה בן האמה, בנו היה; והיה אוהב אותו; כי היה בכורו, והיה מרחם עליו כרחם אב על בנים. **ובדרך טובה היה הולך, כי הוא גדל עמו ולמדהו דרך ה'**, כי אפילו לאחרים היה מלמד ומדריך בדרך טובה כל שכן לבנו, והיה רע בעיניו שיגרשהו מביתו, ולא נער באשתו מפני שלום הבית, כמו שכתבנו בדבר הגר, והיה מצטער על הדבר, והיה סובל מריבת אשתו עד שבא אליו הדבור".

ולפי דברי הרד"ק ישמעאל לא נטה כלל לעבודה זרה. ואע"פ שקשה על הרד"ק כיצד התעלם הוא לגמרי מדברי התרגום ירושלמי. בכל אופן מדבריו נוכל לתרץ, **ששרה, על ידי שהכניסה עין הרע על ישמעאל, גרמה לו צער גדול, והוציאה אותו מביתו**, ועל ידי דכדוך מצבו נכנס בו חולי. וידוע שהמדוכא והעצב, קופצים עליו חולאים לרוע מצבו. **וזה מה שנקרא, "רוח רעה" - רוח של עצבות!** או רוח של בלבול. וכן לא אחת בני אדם שקיבלו בשורות רעות נהיו חולים, וכן על זו הדרך. ואין כאן שום ענין לעין הרע רוחנית ומסטית. ופשוט הענין.

וכן כתב רבינו הטהור הרמב"ם, על מה שאמרו במשנה (מסכת עירובין פרק ד משנה א): "מי שהוציאוהו עובדי כוכבים או רוח רעה אין לו אלא ארבע אמות. החזירוהו כאילו לא יצא". וכתב רבינו, "רוח רעה - קורין לכל לקיון בכח ההבחנה של אדם, ותהיה סבתו אשר תהיה. ואם יצא אדם חוץ לתחום ברצונו אין לו אלא לארבע אמות ואפילו הוחזר שלא לרצונו, וכן אם יצא שלא ברצון וחזר ברצונו". עכ"ל. ומבואר מדבריו, שרוח רעה אין הדבר לכח מאגי או לרוחות מדומיינות, אלא רוח רעה מוסב על האדם עצמו, שרוחו לא עמו, ונקראת רעה, כי גורמת לו לצאת מגדר ההבחנה הרגילה.

וכל מי שרק ינסה לפרש הדברים כרוח מאגית ואלילית, יקבל דחיה מן תחילת המשנה, שמדברת על מציאות פיזית, שכן בתחילה אמרה המשנה, "הוציאו עובדי כוכבים", ומדבר על הוצאה פיזית! וממתי רוחות רעות מאגיות ואליליות מזיזות בן אדם? אלא בוודאי שרוח רעה הוא כמו שפירשנו. וכן הניף ידו הרמב"ם על המשנה בשבת (מסכת שבת פרק ב משנה ה): "רוח רעה, קורין לכל מיני "אלמאלנכ'וליאת", ויש מהן מין שהחולה בורח ויוצא מגדרו כשרואה אור או כשהוא נמצא בין בני אדם, וימצא נחת רוח ותשקוט נפשו בחושך ובבדידות ובמקומות השוממין, וזה מצוי הרבה בבעלי המרה". ע"כ.

ולכן, בפשטות נוכל לומר, שעל ידי ששרה הוציאה את ישמעאל מן הבית, היתה עליו רוח רעה, של דכאון, עצבות, דכדוך, ראשו לא היה עליו. וזה פירוש, "עין הרע", או "עין רעה". שעל ידי מעשה זה של שרה, גרמה היא בכך רע לישמעאל, ולזה כיוונו רבותינו ואמרו שהכניסה בו עין רעה. והדברים מובנים היטב למשכיל הנבון.

בת תחלה סימן יפה לבנים

יח) **והנה** עוד שאלוני והקשו עלי, בענין מה שנאמר בתלמוד (בבלי בבא בתרא קמא.): "דאמר

רב חסדא: [נולדה למשפחה] בת תחלה, סימן יפה לבנים. איכא דאמרי: דמרביא לאחהא, ואיכא דאמרי: דלא שלטא ביה עינא בישא. אמר רב חסדא: ולדידי בנתן, עדיפן לי מבני". ע"כ.

ונסביר הדברים: אמר רב חסדא, אם נולדת בת תחילה לזוג הורים, הרי זה סימן יפה לבנים. יש אומרים בדעתו, משום שכאשר באה בת ראשונה, אז היא מגדלת אותם, כלומר עוזרת לאמא בגידול הקטנים, כי בנות יש להם טבע לעזור לאמא בבית. ויש אומרים בדעתו, משום שאם באה בת ראשונה, לא שולטת במשפחה זו עין רעה, או בבן שיוולד אחריה. ע"כ.

והנה, מזה התלמוד, רצו המקשים עלי להוכיח, ש-בת שנולדת תחילה, לוקחת היא את העין הרע הרוחנית והמסטית מן המשפחה, וזה מה שאמר, "סימן יפה לבנים". ונלמד מתוך דעתם המשובשת והאלילית, שבשעה שכולם רואים שנולדת בת ראשונה, יש בהולדה זו, כח סגולי ומאגי לגרום להעלים את עין הרע והקשה מן המשפחה. וזה סימן יפה לבנים. ובמילים אלו בלבד, נתנו ממשלה וכח ביד אחרים, כאילו יש בעין רעה, ישות רעה שמזיקה בני אדם.

ואני אומר, על פירושים מעין אלה הזהיר ואמר ה' יתברך (דברים פרק לב פסוק כא פרשת האזינו): "הֵם קִנְאוּנִי בְלֹא־אֵל כִּעֲסוּנִי בְּהַבְלֵיהֶם וַאֲנִי אַקְנִיאֵם בְּלֹא־עָם, בְּגוֹי נָבָל אַכְעִיסֵם". הכיצד לקחו תלמוד פשוט ביותר והפכו אותו למסובך ורע? האם לא על זה נאמר, "את אשר טהרת טמאתי"? ובאמת שפשוטים הדברים להבנה בשכל ישר, כמו שנסביר להלן.

רב חסדא בא לומר, שכאשר נולדת בת ראשונה לעולם, בת זו זה סימן יפה להכנת הבנים שיבואו, כלומר אם יבואו לעולם בנים לאחר זו הבת, זה סימן יפה לענין גידולים, **ולא שיש בכל הולדת בת, לגרום שלאחר מכן יבואו בנים. כי כמה משפחות ראינו שיש שם רק בנות?** ואם תפרש את דברי רב חסדא, ש-בת ראשונה שבאה, זו הוכחה שלאחר מכן יבואו אחריה בנים, דבריו לא עלו בקנה אחד עם המציאות.

אלא ודאי שכוונתו הפשוטה לומר וללמד מוסר, שכאשר נולדת בת למשפחה, והיא הראשונה, זה סימן יפה להכנת הבנים, כלומר אם יבואו בנים אחריה, היא תסייע לאמא בגידולם. כי יש קושי בגידול הבנים יותר מן הבנות, והבנות יכולות להועיל ולעזור בגידולם.

וממשיכה הגמרא ואומרת בדעתו, כלומר מסביר התלמוד מפני מה היה דעתו כך?

דעה ראשונה אומרת: "דמרביא לאחהא". מה פירוש? שהבת מגדלת את הבנים, ומכיון שהבת היא אחראית ועוזרת תמיד לאמא. אם תבוא בת ראשונה, היא תעזור לאמה בגידול הבנים, ובכך יהיה יותר שלום בבית, שהמלאכות יהיו פחות עמוסות על האמא. ולכן כאשר נולדת בת ראשונה לעולם, הרי זה סימן יפה להכנת בנים. שיהיה לאמא כח לגדלם ולחנכם.

דעה שניה אומרת: "דלא שלטא ביה עינא בישא". וגם דעה זו היא פשוטה ביותר ושכלית לכל דבר. ונתרץ הדברים על פי המהרש"א, שכתב, "מה שאמרו, "דלא שלטא ביה עינא בישא", כוונתם לענין "בכורה", כי כאשר תבוא בת תחילה, **לא יהיה בכור בין האחים,**

ועל ידי שהיא באה תחלה, גרמה לשאר האחים ריבוי בחלק הירושה. ובכך הסירה הקנאה, הסכסוך, התאווה וכו'.

אבל כשיהיה בן תחילה ויהיה בכור, הרי הוא ממעט חלק שאר כל האחים בירושה. וזה מה שאמר, "שלא תשלוט עין הרע", שכאשר יהיה בן בכור ראשון, והוא נוטל פי שנים, כל האחים נותנין בו עין רעה ומתקנאין בו, ועוברים עבירות וכו'". ע"כ.

והרי הראת לדעת, כמה ענין זה הוא פשוט ולא מאגי, שכלי והגיוני, רחוק ממסטיקה ודמיונות שפורחות באוויר. כי הכוונה בדברי רבותינו, היא, שבזמן ש-בת נולדת תחלה, היא בעצם עושה שלום במשפחה, כי במצב זה לא יבואו האחים לידי סכסוך, מריבות, ועין רעה אחד על השני, אשר מתוך הקנאה יוכלו לבוא לידי שפיכות דמים ולקיצור החיים. ופשוט ביותר למבין. ורואים זאת בחוש בדורינו אנו.

אני מזרעו של יוסף - לא שולטת בו העין

עוד מבואר בתלמוד (בבלי ברכות כ.): "רב גידל הוה רגיל דהוה קא אזיל ויתיב אשערי דטבילה, אמר להו: הכי טבילו והכי טבילו. אמרי ליה רבנן: לא קא מסתפי מר מיצר הרע? אמר להו: דמיין באפאי כי קאקי חיורי".

ונפרש הדברים: רב גידל היה רגיל ללכת ולשבת סמוך למקום שהנשים באות לטבול. והיה עושה זאת על מנת להורות אותם הלכות טבילה. שכן בזמנם לא היו בקיאות הנשים כל כך בהלכות טבילה, וגם לא היתה מי שעומדת עליהן ומלמדתן, ובודקת אותם היטב.

ולפיכך יכלו הם בנקל להכשל בטבילה. והוא היה עומד שם להצילם ממבוכה זו. שאלו אותו חכמים, "האם אינך מתייירא מן היצר שבתוכך שיסיט אותך לעבירה"? אמר להם, "אני, כאשר רואה אותן הנשים, אני מדמיין אותם כמו אווזים לבנות". ע"כ. וראשית כל, כבר כאן יש לעצור וללמד את האדם מוסר גדול. כי "יצר" הוא מלשון "יצירה", ואינו "ישות", כי אין התאווה שולטת אלא מכח הדמיון. וכאשר שאלו חכמים את רב גידל, כיצד הוא לא מפחד מן היצר הפועם בקרבו? ענה להם, שכח הדמיון שלו כל כך חזק, עד שאין הוא רואה אותם כנשים, אלא כאווזים. וכשם שאדם לא נמשך לאווזים ואינו מתאווה להם, כך אין לו סיכוי להתאוות לאותם נשים.

עוד ממשיך התלמוד ומספר: "רבי יוחנן הוה רגיל דהוה קא אזיל ויתיב אשערי דטבילה. אמר: כי סלקן בנות ישראל ואתיין מטבילה מסתכלן בי, ונהוי להו זרעא דשפירי כוותי. אמרי ליה רבנן: לא קא מסתפי מר מעינא בישא? אמר להו: אנא מזרעא דיוסף קא אתינא, דלא שלטא ביה עינא בישא, דכתיב: בן פורת יוסף בן פורת עלי עין". ע"כ.

ונפרש הדברים: "רבי יוחנן היה רגיל ללכת ולשבת ליד המקום שהנשים טובלות. ואמר

והסביר סיבתו, כאשר יחזרו הבנות מבית הטבילה, יסתכלו בי, והראיה שלהם בי, תגרום להם שיצא להם ילדים כמותי. אמרו לו חכמים, אינך מפחד ומתיירא מן עין רעה? אמר להם, אני מזרעו של יוסף באתי, והוא יוסף הצדיק לא שולטת בו עין רעה. כמו שנאמר (בראשית פרק מט פסוק כב פרשת ויחי): "בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף בֵּן פֹּרָת עֲלֵי־עָיִן בָּנוֹת צָעֲדָה עָלֵי־שׁוּר". ע"כ.

והנה מיותר לציין כמה ניסו להשיג עלי מזה התלמוד, ורצו להוכיח מכאן שבוודאי יש עין הרע רוחנית ומסטית. ולאמיתו של דבר, גם כאן, לצערי הרב ולשמחתי, לא הבינו הדברים היטב, ולא דקדקו אחר הענין, ולא נחתו לאמת הברורה, ונמשכו אחר קודמיהם.

ונסביר: ראשית כל נאמר לקורא הנעים, כי יש הבדל בין רבי יוחנן, לבין רב גידל. ולכן גם השאלה ששאלו אותם חכמים היא שונה. **רב גידל היה ענינו עם בנות ישראל לפני הטבילה, שהיה צריך ללמדן דברים של טבילה עצמה.** והיה מוכרח להסתכל בהם כאשר היה מדבר איתם.

ועל זה שאלו אותו חכמים, האם אינך מפחד מן התאווה, שהרי בשעה שאתה מדבר עם בנות ישראל, יכול אתה לבוא לידי תאווה, שתהנה מיופיה של אשה? על זה אמר להם, יש בי כח דמיון חזק ומופתי, והפנים שלהם נראות לי כאווז לבן. אמנם רבי יוחנן היה בהיפך. כי הוא לא היה מביט בהן חלילה. אלא הן היו מביטות בו ומסתכלות עליו! ולכן, לא שייך לשאול אותו, "האם אינך מפחד מן היצר הרע שבך"? מכיון שהוא לא מסתכל עליהן! ואין היצר הפועם בתוך האדם מתעורר לתאווה אלא מתוך הראיה!

ובאשר למעשה זה של רבי יוחנן, שעמד על שערי הטבילה. הדבר פשוט ביותר. **רבי יוחנן רצה להראות לבנות ישראל את גודל היראת שמים שלו.** שהרי "מים גנובים ימתקו", ותאווה לאשה נשואה, היא יותר גדולה וחזקה מתאווה של אשה פנויה. וכמאמר שלמה המלך (משלי פרק ו פסוק כה - כו): "אַל־תַּחְמֹד יָפְיָהּ בִּלְבָבֶךָ וְאַל־תִּקָּחֲךָ בְּעַפְעַפֶּיהָ: כִּי בְעַד־אִשָּׁה זוֹנָה עַד־כִּכַּר לֶחֶם וְאֵשֶׁת אִישׁ נֶפֶשׁ יְקָרָה תָצוּד". והרי לך שאשה נשואה צדה נפש יקרה! ומי הוא נפש יקרה? תלמיד חכם כמו רבי יוחנן.

ולא רק שהיה תלמיד חכם, אלא היה יפה ביותר כידוע. ולכן כאשר היה עומד שם רבי יוחנן, במקום המסוכן ביותר מבחינה רוחנית, ולא היה מביט בבנות ישראל, היו רואות את גודל היראת שמים שלו, ומתחזקות ומתייראות מעבירה. ולכן אמר רבי יוחנן, שכאשר, "יראו אותי", מה פירוש "אותי"? וכי מותר לאדם לייחס חשיבות לעצמו וליופיו? והרי תועבת ה' כל גבה לב! אלא כוונתו, כאשר יראו את היראת שמים שלי, אז יהיו חוזרות בתשובה על מעשיהם, ויש סיכוי שיצא להם ילד כמותי.

ועל זה שאלוהו חכמים, שאמנם אנו מבינים שאתה לא מתבונן ולא מסתכל עליהן, ואין לך סיכוי לחטוא מצד עצמך. אבל האם אתה לא מפחד מעין רעה? כלומר, האם אינך מפחד מאשה שתראה את גודל היראת שמים שלך, ואת היופי שלך ותתאוה אליך? ותעשה

תחבולה להחטיא אותך בידיים? על זה ענה רבי יוחנן ואמר, לא! אני מזרעו של יוסף, שאשת פוטיפר ניסתה להכשיל אותו ולפתותו ולא הצליחה, ובעבור שעמד איתן במעשה זה, שוב זרעו כאשר שומר על עצמו כמוני, ה' יתברך לא יביא אותו לידי חטא כזה. ומיד הביא את הפסוק שנאמר (בראשית פרק מט פסוק כב פרשת ויחי): "בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף בֵּן פֹּרָת עֲלֵי־עָיִן בָּנוֹת צָעֲדָה עֲלֵי־שׁוּר". ע"כ.

ותרגם הירושלמי את הפסוק, "בני שגדלת יוסף, בני שגדלת והתחזקת, וסוף היה עליך להתחזק שכבשת יצרך במעשה גבירתך, ובמעשה של אחיך, מדמה אני לך לגפן שתולה על מעינות של מים, ששולחת שורשיה ושוברת שיני סלעים, ובענפיה כובשת כל עצי סרק. כן כבשת יוסף בני, בחכמתך ובמעשיך הטובים, כל חרטומי מִצרים, וכאשר היו משבחים לפניך, היו בנותיהם של שליטיהם מהלכות על ההרים וזורקות לפניך נזמים, וטבעות של זהב, מן בגלל שתִתלה עיניך בהן, ולא תלית עיניך באחת מהן לחטוא בהן ליום הדין הגדול".

והנה כמה שמחה בקוראינו דברים אלו שנכתבו לאחר חתימת התלמוד על ידי זה המתרגם. שהרי משבח יעקב את יוסף בנו, שיוסף הצדיק התגבר על תאוותו בכל זמן וכל מצב, ואפילו שהמצריות היו עושות כל תחבולה על מנת שהוא יוסף, יביט בהן. לא היה מביט בהן. ולכן כעת מובן מה הטעם של רבי יוחנן, שאין הוא מפחד מעין רעה של אשה שתבוא להחטיאו. שחזקה בידו, שמכיון שהוא מזרעו של יוסף, אע"פ שיבואו להחטיאו, בגלל ששומר על עצמו כל כך, לא יבוא להתפתות.

וכמובן שבכל המאמר הזה, אין שום שייכות לענין עין הרע רוחנית ומסטית חלילה, וזילות גדולה לומר כן ושיבוש הוא! וכי חכמים ישאלו את רבי יוחנן גדול האמוראים, אם אינו מפחד מהעין הרע מסטית שתזיק אותו? ואיך זה בכלל קשור לענין? והרי שני השאלות של חכמים לרב גידל ולרבי יוחנן, אמורות על ענין התאוה, ורצו לדעת חכמים כיצד הם אינם מפחדים לא ליפול בתאות נשים ועריות. וזה היה כל ענין המאמר, וזה בעצם עיקרו.

עוד נאמר בתלמוד הנזכר: "ואמר רבי אבהו: אל תקרי "עלי עין", אלא "עולי עין". רבי יוסי ברבי חנינא אמר מהכא, "וידגו לרב בקרב הארץ". מה דגים שבים מים מכסין עליהם, ואין עין הרע שולטת בהם. אף זרעו של יוסף אין עין הרע שולטת בהם. ואי בעית אימא: עין שלא רצתה לזון ממה שאינו שלו - אין עין הרע שולטת בו". ע"כ.

ונסביר הדברים: לאחר כל מה שהבאנו לעיל, התלמוד מביא את פירושו של רבי אבהו לפסוק הנזכר, "בן פורת יוסף, בן פורת עלי עין". ורבי אבהו דורש אותו כאילו יש אות "ואו", בין האות, "עין", לאות, "למד". וקוראו "עולי עין". וכוונתו לומר, שלא רק יוסף עלה והתגבר על עין הרע שקמו להחטיאו בידים, כמו שהסברנו, שפירוש "עין הרע", זה שאדם מקנא, או צר עין על השני, ועושה מעשים בידים בכדי להזיק או להחטיא את האחר. אלא כל זרעו של יוסף, שהוא, "בן פורת יוסף", כל זרעו יהיה, "עולי עין", שהם יזכו בזכות הצדיק יוסף, אם ילכו

בדרך טובה ומעולה, שלעולם לא יתנו בהן עין רעה לקום להחטיא אותם, וישמור אותם ה׳ מכל צרה ורעה.

והתלמוד מביא את רבי יוסי ברבי חנינא, שאמר והסביר, שחידושו של רבי אבהו הוא ממה שנאמר בתורה (בראשית פרק מח פסוק טז פרשת ויחי): ״הַמַּלְאָךְ הַגֹּאֵל אֹתִי מִכָּל־רָע יְבָרֵךְ אֶת־הַנְּעָרִים וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתַי אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיִדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ״. ואיזה נערים ברך יעקב אבינו כאן? את בניו של יוסף! ומה ברכם? שיתרבו כמו הדגים שבים. ואומר רבי יוסי ברבי חנינא, **״מה דגים שבים מים מכסין עליהם, ואין עין הרע שולטת בהם, אף זרעו של יוסף אין עין הרע שולטת בהם״**. ע״כ.

כלומר, כל הברכה של זרעו של יוסף לפי דעת רבי חנינא, הוא משום שיעקב אבינו ברך את זרעו שלא ישלוט על זרעו עין הרע. ומה פירוש, ״אין העין הרע שולטת בהם״? הדגים שבים, מכיון שהם נסתרים מעיני הבריות, חוץ מן הדייגים שרוצים לאכלם, אין הם מעניינים אף אחד הנמצא בחוץ. ואין אחד שמקנא להם, או חומד מה שיש להם. ומדוע? מכיון שאין רואים אותם. כי מכוסים הם בים. וכל דבר המכוסה וסמוי, אין מתגרין לקחתו או להיות כמוהו, ומכיון שהיצר הרע שבתוך האדם פועל ונפעם מהראיה, ואותם דגים אינם נראים, ולכן עיני בני אדם לא שולטת בהם, ויש בהם ברכה ומתרבים הם. **וכך בדיוק זרעו של יוסף, בעבור ברכתו של יעקב אבינו, יזכו זרעו של יוסף, שלעולם יהיו מוסתרים ומוגנים, באופן שעין רעה של בני אדם לא תשלוט עליהם לקום להחטיא אותם לרעה, או להזיק בהיזק מציאותי.**

ומיד התלמוד מביא סברא, שזכה זרעו של יוסף לזה הדבר, לאו דווקא בגלל ברכתו של יעקב. אלא משום מדה כנגד מדה: ״עין שלא רצתה לזון ממה שאינו שלו - אין עין הרע שולטת בו״. ואם תפרשהו על ענין עין רוחנית ומסטית! מה שיך ״לזון״? ומה שייך ״אינו שלו״? אלא הכל מדבר לענין עין רעה של תאווה והתגברות יצר האדם הפנימי, ומכיון שיוסף לא התנהג בעין רעה לקחת מה שלא שלו, שהיתה אשת פוטיפר שייכת לאיש, אע״פ שאין אישות לגוי. כך מידה כנגד מידה זרעו של יוסף התברך, שלא יקימו להחטיאם אם שומרים הם על עצמם כמו שצריך, וכדוגמת רבי יוחנן האמורא.

וכתב התרגום ירושלמי, ״יהי רצון לפניך שמלאך שזמנתה לי לגאול אותי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק. וכמו שדגי הים גדלים ומתרבים במים, כך בניו של יוסף יתעצמו לרבות בתוך הארץ״. ע״כ. והתברר הענין הזה היטב, ושוב פעם נוכחנו לדעת ולהבין שאין כאן שום ענין לעין הרע רוחנית ומסטית שבעצם אינה קיימת כלל. ועקשן נשאר עקשן! וכיון דישתבש ישתבש!

ע״כ כתבתי הנראה לעניות דעתי.

חקירה ובירור מקיף בענין "מעשה מרכבה" – ובו יתבאר האם ניתן לדרוש במעשה מרכבהבין ליחיד ובין לרבים, והאם ניתן לכתוב מעשה מרכבה על ספר

התנ"ך וחז"ל נמנעו לדבר על מצב האדם לאחר הפטירה

א) והנה חובה עלינו להקדים ולומר, שיתכן שמצאנו את אחד המפתחות, להבין, להשכיל, ולהפנים, כמה הרס וחורבן זרעו, כל מי שדיבר בענינים הקורים את האדם, לאחר פטירתו מזה העולם. שכן יתבאר בהמשך, שאחד מן האיסורים החמורים ביותר שהזהירו מהם חז"ל, העלולים להביא עם שלם לידי כפירה, **ושהם בעצם עלולים להמית ולהרוס את מחשבת האדם כלפי הבורא יתברך.** הם אלו, שדברו, דרשו, נשאו ונתנו, בענינים הקורים את האדם לאחר פטירתו.

ורצוני לומר, שהמשים על ליבו וחוקר האמת היטב, יראה, **כי לעולם לא ימצא בכל התנ"ך, בכל המשנה, ובכל שני התלמודים, ביאור נחרץ, עמוק, ומפורט, מה קורה עם האדם לאחר פטירתו והיציאה מן הגוף.** ואין כוונתי במילים אלו לומר, שיש מקומות שדברו בזה מעט, אלא רצוני לומר, שאם תמצא בדבריהם כפי הנראה בעיניך מקומות שרמזו מה קורה עם האדם לאחר הפטירה, דע לך שזה אינו. אלא כל מי שדיבר בענינים הללו, לעולם לא דברו בענין זה לפרטי פרטים, כלומר, לא תמצא שדברו חז"ל וקודמיהם, מה בדיוק קורה עם האדם, והמהלכים שהוא עובר לאחר פטירתו, וכל הקורות עמו אחר פטירתו, וכיוצא בדברים אלו. ואף שחלקם הקטן יתכן וכן היה משיג דברים אלה בדעתו.

ומה שנמנעו חז"ל והדומים להם מן החכמים השלימים, מלדבר בענינים אלו לפרטי פרטים, **הוא למיעוט ההשגה בענין זה, וכן לאיסור הדיבור או הכתיבה בענין זה. כמו שנסביר בהמשך,** שהדברים אשר נקראים, **"מעשה מרכבה"** - לא ניתן לקבלם איש מפי איש, ולא ניתן לכתוב את הדברים בספר, או לומר אותם בפה, כאשר אחד מן האנשים משיג אותם במחשבתו. ובהמשך נבין מדוע.

ויש לציין שחלק ממעשה מרכבה הנקרא **"המדע האלהי"** - הוא לדעת בשכל האדם, ולהשיג בדעתו, מה קורה עם האדם אחר פטירתו ומה מהלכו.

ובאמת הרואה יראה, שכך נהגו כל קדמונינו הטהורים! ולא רק חז"ל והקודמים להם, שהם בעלי התלמוד והמשנה וכו', **אלא כל מי שהיה דבק במסורת התלמוד והמשנה בלי לזוז ימין ושמאל, לעולם לא דיבר בענינים הקורים את האדם לפרטי פרטים לאחר פטירתו, ומה קורה לו בדיוק, ולאן הולך, ולאן בא, חלילה וחס, מכיון שזה איסור חמור מאוד, לדרוש או לדבר באותם דברים, ואפילו לאיש יחידי לומר את זה אסור!**

שאף אם נאמר שחלק מהם כן השיגו מקצת מן הידיעות הללו, מעולם לא העלו הדברים

ודרשו בהם ברבים במפורש, אלא משלו דבריהם במשלים, על מנת שבעל השכל יקח מוסר מדבריהם, ולא שחלילה רצו ללמד או לדרוש בזה הענין, כי הרי זה בגדר איסור הנאמר במשנה, כפי שנראה בהמשך. וכל דבריהם הטמיעו בצורה כזו, שרק בעל שכל נכון וישר, יכול להבין דבריהם, והכל במשלים מחוכמים ביותר.

ויש לציין, שגם זה המשל שאמרו, אם אמרו ודרשו במקצת מן הענינים הללו, לא דברו ב-"מעשה מרכבה" ממש, אלא כל דבריהם באו במשלים, וגם הם לא באו במשלים של "מעשי מרכבה" ממש. אלא דברו במשלים של הדברים הנקראים, "ראשי פרקים", של "מעשה מרכבה". כלומר, בהמשך נסביר, שאסור ללמד עניני מעשה מרכבה אפילו ליחיד, ואפילו לחכם גדול וחשוב כמו תנא אסור ללמד דבר זה. אלא אם כן נמצא אדם חכם וחשוב, עם דעה נכונה וצלולה, וכאשר נמצא כן, אז החכם לפי שיקול דעתו ובחינתו, יכול למסור לו רק, "ראשי פרקים" בלבד.

ולכן, אם בדברים הללו, אין מלמדים אפילו ליחיד וחכם ושלם בדעתו, כל שכן, ובטח ובטח, שאסור להעלות הדברים בכתב על הספר, גם למי שזכה להבין ולדעת בזה הענין, קל וחומר למי שאינו יודע ומטעה את הרבים, ודורש או כותב בענינים הקורים את האדם לאחר פטירתו. שכן זה איסור חמור ביותר, כפי שנראה בהמשך.

ולאור המידע שנציג כאן כעת, יתברר לקורא דבר מבהיל, שלא רק מי שכתב על הענינים הנעשים עם האדם לאחר הפטירה, שגה מאוד בזה, שהעלה הדברים על הספר בכתב. אלא יותר מזה, כל דבריו הם משובשים וקרובים לשקר גמור, ואין בהם מעט מן האמת, כפי שנוכיח בהמשך הדברים.

והלא תראה, אף שחז"ל דברו בענינים אלו, לא דברו בפרטים הקורים את האדם לאחר הפטירה, אלא רק במושגים כלליים, וזה מפאת שגם הם בעצמם לא ידעו הכל, כי אלו דברים הנסתרים מבני אדם. ואף אם שיערו בדעתם כל מיני דברים, מעולם לא דברו בהם, וכל דבריהם היו בהסתר והעלם גדול בענינים אלו. והשאירו הדברים לעצמם, ולא פרסמו דבריהם ברבים חלילה וחס להם. וכל זה מחמת דבקותם למסורת המקובלת.

עין לא ראתה אלהים זולתך

וכבר אמר הנביא (ישעיהו פרק סד פסוק ג): "וּמֵעוֹלָם לֹא־שָׁמְעוּ, לֹא הֶאֱזִינוּ, עַיִן לֹא־רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ, יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה־לוֹ". כלומר, הנביא מעיד ואומר, שיש ענין או ענינים מסויימים, שהנביאים עצמם, היה נעלם מהם לגמרי אותם הדברים. שכן מפורש אמר, "לא שמעו ולא האזינו", כלומר מבאר הכתוב, שיש השגות מסויימות שלא היתה אף לנביאים גישה אליהם. ויתכן שמה שנאמר כאן, "עין לא ראתה אלהים זולתך", אלו הדברים שלא ניתן להשיג בכלל, כלומר, לא ניתן להשיג גם לחכם המבין מדעתו, ואין זה בכלל "מעשה מרכבה", שהיו חכמים וגדולים מאוד, אשר זכו לדעת הימנו מקצת כל אחד לפי דרגתו!

ונבאר הדברים על פי התלמוד (בבלי ברכות לד:): "אמר רבי חייא בר אבא, אמר רבי יוחנן: כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא, למשיא בתו לתלמיד חכם, ולעושה פרקמטיא לתלמיד חכם, ולמהנה תלמיד חכם מנכסיו. אבל תלמידי חכמים עצמן - עין לא ראתה אלהים זולתך, יעשה למחכה לו". ע"כ.

ונסביר, רבי יוחנן מבאר, שכל הטובות שנתנבאו הנביאים שיהיו לישראל כאשר ילכו בתורת ה', כל הטובות הללו, הם הטובות שיגיעו למי שמשיא בתו לתלמיד חכם, וכן למי שמנהל את רוב העסק שלו בזמן שהתלמיד חכם משקיע עמו בעסק מסוים, וזאת על מנת שהתלמיד חכם ישב וילמד בהשקט ובטח.

וכן, מי שמהנה לתלמיד חכם מנכסיו, כלומר, שמארח אותו בביתו, שמאכיל אותו על שלחנו וכו'. אדם כזה, מובטח לו, שיקבל את הטובות שדברו עליהם הנביאים. כלומר, הבטחת הנביאים וכל הנבואות שניבאו, אין הכוונה לדברים שיקבלו בני אדם אחר הפטירה, אלא כוונתם לדברים אשר יקבלו בגוף גשמי. או בחיי חיותם, או לאחר שיקומו מן הקבר לחיים ארוכים מלאים בשמחה, וזה יקרה בזמן תחיית המתים והלאה.

אולם את השכר של מי שמוסר עצמו ללימוד התורה, כלומר שעובד מעט ומקדיש את רוב חייו ללימוד תורת אמת והפצתה, השכר הזה, גם הנביאים לא ידעו כיצד יהיה זה! ועל זה נאמר "עין לא ראתה", כלומר, אין עין שראתה ולא דעת שהשכילה להשיג את עניני "העולם הבא", מלבד הבורא יתעלה שמו, שרק הוא יתברך לבדו יודע אותם.

ממשיך התלמוד הנזכר ומבאר, עוד מאמר אחד בשם רבי יוחנן: "ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הנביאים כולן, לא נתנבאו אלא לימות המשיח. אבל לעולם הבא - עין לא ראתה אלהים זולתך". ע"כ.

והנה הערה חשובה חייבים אנו לציין כאן, המאמר הזה בשם רבי יוחנן, לא חולק על המאמר המובא למעלה בשם רבי יוחנן. כלומר, הבאת מאמרים אלו בתלמוד, אינה תלויה במחלוקת, אלא רבי יוחנן מבאר הדברים שלא ניתן בשום אופן להשיגם, וגם לא לחכם המבין מדעתו. כלומר, מה שנאמר, "עין לא ראתה אלהים זולתך", אין מדובר במעשה מרכבה! כי מעשה מרכבה ניתן להשיג לחכם יחיד, המבין מדעתו וחושב מדעת עצמו עליהם, כפי שנבאר בהמשך. ושים ליבך היטב על מה שכתבתי וחזור עליו.

והנה במאמר והלימוד השני בשם רבי יוחנן, מובא דבר חשוב מאוד: רבי יוחנן בא במאמר זה, להוציא מדעת בני אדם, שעלולים לחשוב, כי אחד מן הנביאים היה משיג הענינים הקורים את האדם, כאשר יגיע הוא, כמובן אם יזכה - לחיי העולם הבא. ובא לבאר ולומר, שכל הנבואה של הנביאים שנתנבאו, הוא דווקא בדברים שיקרו בנופות הגשמיים והגולמים, ומתי זה? בימות המשיח, שאז יחיו בני אדם בטובה גדולה מאוד.

אולם לדעת מה יקרה ב-"עולם הבא" שיבוא אחר תחיית המתים, דבר זה, אף הנביאים

החשובים, לא יכלו להשיג! **ובעצם אף אחד מאישי בני אדם לא יכולים לדעת את השכר אשר יקבל האדם בעולם הבא**. רצוני לומר, את המהלכים, התחושות, התענוג, השמחה, הדעת הצלולה, השגת ה' יתברך וכו' לפרטי פרטים, אשר ירגיש האדם במצב זה שיהיה בו, והוא העולם הבא. דבר זה אין אחד בעולם שיכול לדעת ולהשיג!

עוד יש לציין, כי בדברים חשובים אלו של רבי יוחנן, נמצא הצלה של ממש, כלומר שהציל הוא את ישראל ממחשבת התוהו. ונסביר, כאשר רבי יוחנן אמר: "כל הנביאים כולן, לא נתנבאו אלא לימות המשיח. אבל לעולם הבא - עין לא ראתה אלהים זולתך". והנה רבי יוחנן יכל לומר רק כך: "כל הנביאים כולם לא נתנבאו לעולם הבא וכו'". והיית יכול לחשוב, שאמנם לעולם הבא לא נתנבאו, אבל מה שיהיה לאחר הפטירה של האדם, מה שנקרא בגדר "מעשה מרכבה", בוודאי שלא רק שהשיגו בדעתם, אלא דרשו וכתבו דברים אלו על ספר. ואז היית יכול להביא ראיה שהנה, אף הנביאים כתבו מעשה מרכבה על הספר!

אולם רבי יוחנן בא להוציא דעה קשה זו, אשר מובילה לכפירה למינות, ואמר בדבריו, "כל הנביאים כולן, לא נתנבאו אלא לימות המשיח". כלומר, "**כל הנביאים**" כולם כולל כולם! לא רק שאינם יודעים ואינם משיגים את עניני העולם הבא, אלא כאשר דברו בדברים ברבים וכתבו אותם בספרים, לא דברו אלא רק במה שהותר להם לדבר, והוא, המצב הגשמי והתענוג הגשמי אשר ישיגו הגופות מבני אדם בזמן ביאת המשיח, ובזמן תחיית המתים, שתבוא עלינו לטובה אמן. **אבל מה שקורה לאדם אחר הפטירה שלו מן העולם, מעולם לא דברו בדבר זה ברבים ולא כתבו אותו על הספר חלילה להם מעשות זאת. והבן זה היטב!**

ונעשה לקורא סדר בדברים לפני שנמשיך הלאה:

א) **אדם בא לעולם הזה בציווי ה' יתברך - שלב ראשון:** על זה אין מחלוקת ודבר פשוט הוא, שאדם בא לעולם הזה, ונברא ונוצר במעי אמו, רק על ידי כח הניתן מהבורא יתברך בלבד! וכמו שאמרו בתלמוד (בבלי קידושין ל:): "שלושה שותפין הן באדם: הקדוש ברוך הוא, ואביו, ואמו". ע"כ.

והנה כל הדברים שקשורים לעולם הזה, השמש, הירח, הכוכבים וכו', **יש ביכולת האדם להשיג, ואף להעבירו לאיש יחידי מאישי בני אדם, מאותה החכמה אשר למד במדעי הטבע**. כמו שנראה בהמשך הדברים, שמותר ללמד מעשה בראשית לחכם אחד ויחידי בלבד מה שאין כן בעניני מעשה המרכבה. ומדוע מותר ללמד דבר זה? מכיון שאלו הדברים, על אף היותם קשים ומצריכים דעת רחבה, הנה בכל זאת מדובר במושגיים גשמיים, ולא אלהיים, כ-"**מעשה מרכבה**".

ונבאר לקורא יותר מה כוונתינו, כלומר, מדוע במושגים האלהיים שנקראים "**מעשה מרכבה**", אסור לכותבם על הספר, או להעביר אותם אחד לשני, והדבר גובל באיסור חמור ביותר.

ונסביר: הנה יש אדם, שמדמיין לעצמו דברים רחוקים מצד הטבע במחשבתו, למשל, כאשר אדם מדמיין במחשבתו, כי בנין שלם עומד על אצבעו האחת. הנה אע"פ שדבר זה לא יכול להיות בגדרי הטבע, אמנם הדמיון עצמו אף שרחוק מגדר הטבע האנושי, בכל זאת מצטייר בדעתו של האדם, ואף יכול הוא לכותבו ולהסבירו בספר, כיצד חשב במחשבתו דברים אלו. מכיון שסוף סוף מדובר באוסף של דברים גשמיים אשר נמצאים בזה העולם, או מדובר בדברים גשמיים שהוא ראה בחיי חיותו. וכל הדמיון הזה אשר הוא מתאר במחשבתו, הם פרי דמיונו של זה החושב או החולם.

ורצוני לומר, לעולם אדם לא יכול לדמיין דברים או לחשוב דברים שהם מעבר להשגתו הגשמית ומושגיו הגשמיים. אדם יכול לחשוב על פרה צבועה בצבע ירוק כולה. אע"פ שזה נמנע מצד טבע הפרה להיות ירוקה כולה.

ואם תשאל כיצד הוא מצליח לדמיין כן? אלא משום, שהצבע ירוק קיים במציאות גשמית, וגם הפרה היא קיימת במציאות גשמית. ולכן במחשבתו הוא יכול לחבר רק דברים גשמיים שהוא מכיר.

וזאת הסיבה הגדולה שנסביר בהמשך, מדוע לעולם ועד, אסור לאדם לדבר על דברים הנקראים "מעשה מרכבה" והם "המדעים האלהיים" - ואפילו להעבירם לאדם יחיד ולהסבירו, מה קורה לאחר המוות, וכיצד ה' יתברך מנהיג את עולמו, וכיצד הוא חושב שה' יתברך מנהיג את המלאכים הדבר אסור באיסור חמור!

ומדוע? מכיון שלא ניתן לאדם לתאר את הדברים הללו במושגים גשמיים בלי להפיק מהם שיבוש וכפירה בתיאורו הגשמי! בין כשהדברים מועברים בפה שהוא גשמי, ובין כשהדברים נמסרים בכתב, שהוא גם גשמי. כי המדע האלהי מה שנקרא, "מעשה מרכבה" הם דברים שניתן להשיג רק בדעת שלימה ורוחנית אשר טמועה בשכל האדם שהוא רוחני לגמרי! אבל לעלות הדברים או לפשט אותם בדברים גשמים, אי אפשר! ואסור באיסור חמור לעשות כן, ובוודאי יוליד כפירה חזקה מאוד ושיבוש גדול כפי שאנו רואים בדורינו אנו, ובדורות עברו!

ב) אדם נפטר מן העולם הזה - שלב שני: השלב הזה הוא כבר נכלל בגדר, "מעשה מרכבה" - כמו שנסביר בהמשך. ועל השלב הזה ומה שבא אחריו, כלומר כל הדברים שעובר האדם בעניים היוצאים מגדרי הטבע, אסור לאדם לדבר בהם, לא על המהלכים אשר קורים בו, ולא על המקומות שמשער בדעתו שהאדם עובר בהם אחר פטירתו. כלומר אם אדם השיג במחשבתו, מה קורה לאחר פטירת האדם, עד תחיית המתים - שהוא השלב השלישי, אסור לאדם לדרוש בו לעולם, מכיון שאין דורשים במעשה מרכבה. ואף אם מישהו מן האנשים החכמים והשלמים השיג מקצת מן הידיעות הללו במחשבתו, אסור לו להעבירם לשני ואפילו לאיש יחידי, כל שכן לכתוב אותם על ספר. וכמו שהסברנו למעלה, וכן נרחיב על כך בהמשך ונביא הראיות.

ויש לציין היטב, כי המצב הקורה את האדם לאחר הפטירה, אינו נקרא, "חיי העולם הבא". שכן כמו שנבאר בהמשך, הבדל ניכר יש בין העולם הבא לבין מה שקורה לאחר הפטירה של האדם. כי העולם הבא הם חיים שאין בהם או אחריהם צער לעולם, כלומר, מלבד זה שהעולם הבא עצמו אין בו צער ולא עצב, לא דין ולא משפט, כמו שנראה בהמשך, יותר מזה, חיי העולם הבא זו התחנה האחרונה של האדם, ואחריה אין דבר אחר לפי כל מה שידוע לנו במסורת.

מה שאין כן, כל הדברים שקורים את האדם לאחר פטירתו, שיצטרך הוא לקום בתחיית המתים, ולשלם על החטאים שעשה אם נפטר בתור אדם, "רשע - שיש לו חלק לעולם הבא". ועיין בהמשך.

ג) תחיית המתים - השלב השלישי: שלושה סוגים של בני אדם יש בענין זה. יש לציין כבר כאן, כי הדברים, ההנאות, השמחה וכו', שיהיו בתחיית המתים, לא נקראים, "מעשה מרכבה", מכיון שמדובר במושגיים גשמיים ולא רוחניים, ובדברים אלו ניתן לשער מה יהיה וכיצד יהיה. מכיון שמדובר בגוף גשמי. וכן מותר גם לדבר בהם ולכותבם על ספר, וכפי שביארו לנו הנביאים עליהם השלום.

השלושה סוגים של בני אדם שכתבנו, הם:

1) צדיק - רוב זכויות ומיעוט עוונות. אדם כזה קם בתחיית המתים ואין לו שום עונש. מכיון שנכלל בגדר של "צדיק". כמו שכתב רבינו הטהור (רמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה א - ב): "כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכיות ועונות, מי שזכיותיו יתירות על עונותיו [נקרא] "צדיק", ומי שעונותיו יתירות על זכיותיו [נקרא] "רשע", מחצה למחצה [נקרא] בינוני, וכן המדינה אם היו זכיות כל יושביה מרובות על עונותיהן הרי זו צדקת, ואם היו עונותיהם מרובין הרי זו רשעה, וכן כל העולם כולו.

אדם שעונותיו מרובין על זכיותיו מיד הוא מת ברשעו, שנאמר, "על רוב עונך", וכן מדינה שעונותיה מרובין, מיד היא אובדת, שנאמר, "זעקת סדום ועמורה כי רבה" וגו', וכן כל העולם כולו, אם היו עונותיהם מרובין מזכיותיהן, מיד הן נשחתין, שנאמר, "וירא ה' כי רבה רעת האדם".

ושיקול זה אינו לפי מנין הזכיות והעונות, אלא לפי גודלם, יש זכות שהיא כנגד כמה עונות, שנאמר, "יען נמצא בו דבר טוב", ויש עון שהוא כנגד כמה זכיות, שנאמר, "וחוטא אחד יאבד טובה הרבה", ואין שוקלין אלא בדעתו של אל דעות, והוא היודע היאך עורכין הזכיות כנגד העונות". עכ"ל.

והנה למדים אנו, ש-"צדיק" זה לא אדם ש-נקי לגמרי מעוונות! אלא צדיק יכול להיות אדם שיש בו מיעוט עוונות ורוב זכויות. אדם כזה נחתם לחיים וזוכה לקום בתחיית המתים ללא עונש. ותמיד היה לי קשה כיצד כתוב בספרים מסויימים אשר זרים הם ליהדות הטהורה, שעברו עבירה חמורה ודברו בנושאים אלו, והסבירו, שלאחר הפטירה, אדם ישלם על כל חטא הכי

קטן שעשה בזה העולם. ותמהתי, כיצד זה יכול להיות? הרי אין אדם יעשה טוב ולא יחטא?

כמו שאמר שלמה המלך (קהלת פרק ז פסוק כ): "כִּי אָדָם אֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה־טּוֹב וְלֹא יֶחֱטָא". והסביר האבן עזרא: "כי אדם - חזר לבאר ענין, "אל תהי צדיק הרבה", וענינו, דע כי לא תוכל שלא תחטא, כי אין אדם אשר לא יחטא בפועל, או בדבור, או במחשבה, ככתוב בספר משלי בשבע התועבות, לב חורש מחשבות און, וענין אשר יעשה טוב תמיד ולא יחטא לעולם". ע"כ.

וכעת קבלנו תשובה שאין מקום לסברות של אותם ספרים הזרים ליהדות הטהורה, ולכן אם יצא דינו של האדם בגדר, "צדיק", אין לו שום עונש ולא משפט, אלא נחתם לחיים טובים.

וכעת מובן היטב, מדוע יש לא מקצת מן הצדיקים, אשר בקשו לקבל עליהם יסורים בעולם הזה. ומדוע? הרי אם יש תיקון לאחר המוות, או אפשר לעלות נשמה, או יש חלילה משרפות אחר הפטירה, מפני מה התאוו כל כך הצדיקים ליסורים בעולם הזה? אלא מפני שכאן בחיי חיותו של האדם, כל זמן שהוא חי, יכול לתקן ולכפר על מעשיו, ועל ידי היסורים מתעורר הוא לשוב ולהתוודות על אשר לא התוודה קודם לכן לפני אלהיו. ועל זה אמר דוד המלך (תהלים פרק קיח פסוק יח): "יַסֹּר יִסְּרַנִּי יָהּ וְלַמָּוֶת לֹא נְתָנָנִי".

וכתב הרד"ק, "יסר יסרניה. הימים אשר הייתי ברע, מוסר האל הוא שהיה עלי לנקותי מפשעי, לא שרצה להמיתני". וכן כתב רש"י, "יסור יסרניה - בגלות, ושם נתכפר כל עונותי, ולמות לא נתנני". ע"כ.

וכתב בבית הבחירה למאירי (תלמוד בבלי ראש השנה טז:) "אף בזמן הצרות [והדוחק], ראוי לאדם לפשפש במעשיו. וכן בשעה שייסורין באין עליו, [צריך הוא] להתבונן, שהכל מתגלגל מאתו יתברך על ידי עונותיו.

ומ"מ שעת המות היא שעה הכרחית, לכל מי שרוצה לחיות את נפשו לשוב ולהתחרט על מה שקדמו מן המרי, ולהשיב החמס אשר בידו, ולהתודות על מה שחטא, שאם לא עכשו אימתי? ואין לנפש תשובה אחר מותה!

וידע ויתבונן, שאם ימות בלא תשובה, הוא נדון כפי רשעו לדורי דורות [כלומר, אין לו תיקון לא על ידי עצמו ולא על ידי אחרים!]. אלא שהכאבתו גדולה כפי גודל חטאיו. ואם הוא בינוני נדון על חטאיו זמן ידוע, כפי מה שיחייב יושר משפטיו יתברך. והצדיק נחתם לאלתר לחיים ולתענוג נפשי, אלא שהתענוג מתרבה כפי מה שתחייב השגחת הגומל לפי רוב צדקותיו. מעתה ישתדל כל אדם להתעורר להיותו בכלל הצדיקים, ויראה עצמו כחייב, או כחציו חייב [וחציו זכאי], כדי שישתדל [לעשות ולרוץ אחר המצוות, ובזה] להכריע עצמו לכף זכות! ולא עוד אלא שיחשוב עצמו כאלו כל העולם תלוי בו, כדי שישתדל להכריע עצמו וכל העולם כלו לכף זכות. וכן כל כיוצא באלו ההנהגות". ע"כ דבריו.

ולמדים אנו מדבריו הטהורים, שאין לנפש תשובה בכל אופן לאחר המיתה, לא על ידי עצמו בוודאי, וכל שכן לא על ידי אחרים, כלומר, שלא יכולים אישי מבני אדם להועיל לנשמתו של האדם שחטא לפני אלהיו.

עוד כתב (בית הבחירה למאירי מסכת סנהדרין דף מו עמוד ב): "לעולם אל יהרהר אדם אחר מדותיו של מקום, בראותו העדר הסדור בין בני אדם, בין בחייהם, כגון צדיק ורע לו רשע וטוב לו, בין לאחר מיתה, אם יארע לפעמים שיהא הרשע נקבר בכבוד, והצדיק שלא בכבוד, שהכל בדין ובמשפט ואם אפני המשקל נעלמים ממנו ... והוא שאמרו סימן יפה למת שנפרעין ממנו אחר מיתה, כגון שלא נספד, או שלא נקבר, או שנעשה ולא כראוי, או שגררתו חיה, או שהיו גשמים מזלפים על מטתו וכל כיוצא באלו, שהדברים נראין שרוצין מן השמים לענשו מעט כדי שלא יהיה שכרו מקופח לעולם הבא, וכל אלו דברים דתיים ראוי להתעורר בהם ולהזהר לבל להרהר אחר מדות השם כלל ברב או במעט". ע"כ.

ולמדים אנו מדבריו, שאין יסורין בלא עוון, ואין "עוון" שאדם יעשה, שלא יצטרך הוא להתייסר עליו. וכדאי לאדם להתייסר בזה העולם, או לעשות תשובה מעומק הלב המביאתו לידי יסורי הלב על עוונותיו אשר עשה. ובכך יזכה ויזכה נפשו, ויהיה לו חלק טוב ונחלה עם הצדיקים הטהורים. ועל הסוג הזה של הצדיק נאמר (מלאכי פרק ג פסוק יח): "וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע בֵּין עֹבֵד אֱלֹהִים לַאֲשֶׁר לֹא עֲבָדוֹ".

2) רשע - רוב עוונות - מיעוט מצוות. מה שנקרא - "רשע" שיש לו חלק לעולם הבא. אדם כזה יקום בתחית המתים על מנת להטהר מעוונותיו. כמו שנאמר (מלאכי פרק ג פסוק כא): "וַעֲסוֹתֶם רְשָׁעִים כִּי־יִהְיוּ אֵפֶר תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם בַּיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת". ולכן, "נהינם", אינו בא אחר המוות כמו שרבים הורגלו לחשוב, אלא הנהינם זה או מקום, או צער, שיבוא לאדם בתחית המתים על מנת לנקותו מן הסיגים שבו. כמו שנבאר בהמשך.

ואל יקשה לך ממה שאמרו בתלמוד (בבלי ברכות סב.): "משום דתניא: כשם שנפרעין מן המתים - כך נפרעין מן הספדנין ומן העונין אחריהן". ומה פירוש נפרעין מן המתים? שנקבר בזלזול וכיוצא בזה, כמו שראינו למעלה, שצדיק הנקבר בזלזול כאן בעולם הזה, ה' יתברך מנקה לו מן העוונות אשר היו בידו בעולם הזה ולא התוודה עליהם כמו שצריך.

אמנם יש לציין כאן דבר חשוב, שאיננו יודעים אם זה הרשע שיש לו חלק לעולם הבא, כאשר יקום בתחיית המתים, לאחר שישלם על עונשו, ימשיך לחיות כמו הצדיקים. או שמא יהיה דינו שישלם על חטאיו ויתנקה מעוונו, אמנם לא יזכה לחיות בתחית המתים, כמו הצדיקים שזכו לכך. אבל דע, כי בכל אופן, בוודאי לנו ופשוט, שיש לו חלק לעולם הבא. ועל זה נאמר (משנה מסכת סנהדרין פרק י משנה א): "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא". ומה פירוש "כל ישראל", כל אלו שנכללים בכלל "ישראל", ואפילו רשעים שלא יצאו מן הכלל. כי יש עבירות שאדם יעבור, ולא יחשב לו שיצא מכלל ישראל.

ויתכן לומר, שנאמר דבר זה, גם על אלו שעשו עבירות, שאין להם חלק לעולם הבא, ורצון בעל המשנה לומר, שכל זמן שיעשו תשובה בעודם חיים, עדיין יוכלו להחשב בתור "ישראל" שעשה תשובה. אבל אם נפטרו ללא תשובה, ויצאו מזה העולם בגדר אותם אנשים שיצאו מכלל ישראל, אלו, אין להם תקנה וכמובן אין להם חלק לעולם הבא.

ונסתפקנו בכך מפני שנאמר בתלמוד (בבלי ראש השנה יז.): "פושעי ישראל בגופן, ופושעי אומות העולם בגופן - יורדין לגיהנם, ונידונין בה שנים עשר חודש, לאחר שנים עשר חודש גופן כלה, ונשמתן נשרפת, ורוח מפזרתן תחת כפות רגלי צדיקים, שנאמר (מלאכי פרק ג פסוק כא): "וְעַסּוֹתֶם רְשָׁעִים כִּי־יִהְיוּ אֵפֶר תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם בַּיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת". ע"כ.

אבל המינין, והמסורות, והמשומדים, והאפיקורסים, שכפרו בתורה, ושכפרו בתחיית המתים, ושפירשו מדרכי צבור, ושנתנו חיתיתם בארץ חיים, ושחטאו והחטיאו את הרבים, כגון, ירבעם בן נבט וחביריו.

[אלו] **יורדין לגיהנם, ונידונין בה לדורי דורות. שנאמר** (ישעיהו פרק סו פסוק כד): "וְיָצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפֹּשְׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דֵרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר". [אלו] **גיהנם כלה** [בלומר כל צער שיש בעולם יגמר וילך], **והן אינן כלין. שנאמר** (תהלים פרק מט פסוק טו): "כַּצֹּאן לִשְׁאוֹל שַׁתּוּ מָוֶת יִרְעֵם וַיִּרְדּוּ בָם יְשָׁרִים| לַבֹּקֶר וצירם וְצוּרָם לְבַלּוֹת שְׁאוֹל מִזְּבֻל לוֹ". וכל כך למה [בלומר מפני יענשו שלא יהיה להם שום תיקון?] **מפני שפשטו ידיהם בזבול, שנאמר מזבל לו, ואין זבול אלא בית המקדש**". ע"כ.

וראשית כל **לפני שנבאר** זה הענין, על הקורא לדעת, שכל הענין המבואר כאן בתלמוד, **בוודאי כי מדבר בעונש הגוף**, כלומר בתחית המתים, ולא במה שקורה אחר המוות של האדם. כי מה שקורה אחר המוות, הוא בכלל עניני, "**מעשה מרכבה**", שאסור לאדם לדבר בהם, אסור לדרוש בהם, וכל שכן שאסור לכותבם על הספר.

ומה שנאמר בכל מקום במשנה, ובשני התלמודים, לשון, "**גהינם**", אין מדובר דווקא על מקום מיוחד שנקרא, "**גהינם**". אלא מילת, "**גהינם**", הוא שם משותף לענין "**צער**" - "**סבל**" - "**יסורין**", שיעבור האדם בגופו.

והנה, מפני מה נסתפקנו, האם הרשע שיש לו חלק לעולם הבא, יחיה אחר התחיה? מכיון שבתלמוד הנזכר מבואר שנשמתם של הרשעים שיש להם חלק לעולם הבא, נשרפת היא! כלומר לאחר הדין והמשפט שיבוא לאדם בתחיית המתים, נשמתו תשרף ולא תהיה קיימת. ומשמע מכך, שזה הרשע, אע"פ שיש לו חלק לעולם הבא, בכל זאת לא יהיה עם הצדיקים בזמן תחיית המתים.

אלא שקשה! שהרי אחד מן התנאים לכאורה, שאדם יזכה להכנס לחיי העולם הבא, הוא השלב של, "**תחית המתים**", שזו התחנה האחרונה לפני העולם הבא. ולכן בגדר, "רשע ויש לו חלק לעולם הבא", אנו מסתפקים האם יחיה הוא בזמן תחית המתים או לא.

והנה מה שכתבנו בענין "גהינם", שאינו מקום דווקא, אלא כינוי ושם משותף לעניני צער וכו'. כן מוכח ממה שכתב רבינו הטהור הרמב"ם (הקדמה לפרק חלק סנהדרין י' א'): "אבל גן עדן הוא מקום דשן [נשמי ומוחשי] בכדור הארץ [ואינו מקום שנמצא לנשמה אחר המוות], מרובים בו המימות והאילנות, יגלהו ה' לבני אדם בעתיד, ויורה להם את דרכו ויתענגו בו. ואולי ימצאו בו צמחים נפלאים מאוד, שתועלתם גדולה והנאתם מרובה, זולת אלו הידועים אצלינו. וכל זה בלתי נמנע ולא רחוק, אלא אפשרותו קרובה, ואפילו אלו לא הזכירתו תורה, כל שכן אחר שנתבאר כל זה בתורה ונתפרסם [ענין הטוב שיש בגן עדן].

אבל גהינם [אינו מקום מסויים, אלא] הוא כינוי לצער שישיג את הרשעים [בתחית המתים]. ולא נתבאר בתלמוד תיאור [ביצד ובאיזה אופן] אותו הצער. אלא יש אומרים, השמש מתקרבת אליהם ושורפתם, ולומד ממה שנאמר, "כי הנה יום בא בוער כתנור" וכו'. ויש אומרים, חום מוזר יווצר בגופם וישרפם, ולומד ממה שנאמר, "רוחכם אש תאכלכם".

ותחיית המתים יסוד מיסודות תורת משה רבינו, אין דת ואין קשר עם האומה היהודית, למי שאינו מאמין בכך. אלא שהיא לצדיקים. ולשון בראשית רבה, "גבורת גשמים לצדיקים ולרשעים, ותחיית המתים לצדיקים בלבד. והיאך יחיו הרשעים והם מתים אפילו בחייהם, וכך אמרו עליהם השלום, "רשעים אפילו בחייהם קרואים מתים, וצדיקים אפילו במיתתן קרואים חיים". ודע שהאדם ימות בהחלט ויפרד למה שהורכב ממנו". עכ"ל.

והנה מתוך דבריו של רבינו למדים אנו, כי מילת, "גהינם" הוא ביאור לענין צער שיבוא לאדם, ואינו מקום מסויים בדווקא. עוד למדים אנו מתוך דברי רבינו, שתחית המתים הוא לצדיקים בלבד. ואיך יחיו הרשעים בתחית המתים והם נקראים מתים בחייהם? ולכן נראה מתוך דברי רבינו הטהור, שרשעים שנכללים בכלל, "רשע שיש לו חלק לעולם הבא", הם הרשעים שלא יחיו בתחית המתים, אמנם יזכו לניקוי נשמתם ורוחם בתחית המתים, ויבואו לחיי העולם הבא.

וכתב בספר מלמד התלמידים (פרשת ויצא): "וגהינם הוא לשון משותף, שכן כתוב ביהושע, "גיא הנם", ובמקום אחר נכתב, "גיא בן הנם", והוא נאמר בספר ירמיהו על מקום השרפה, שהיו שורפים שם בניהם. ולפיכך היו קורין אותו תופת גם כן, כמו שכתוב, "כי ערוך מאתמול תפתה גם הוא למלך הוכן העמיק הרחיב מדורתה אש ועצים הרבה נשמת י"י כנחל גפרית בוערה בם".

ותרגמה יונתן, "ארי מסדדא מעלמין לקבל חוביהון גיהנם אף הוא מלך מלכיא אתקנה לעמקא ולאפתאה מדורת אישתא דלקא בה כאעין סגיאין מימרא די"י כנחל גפרית דלקה בה". כבר התבאר זה למבינים, שהוא נאמר על אש הכליון, שהוא בדבר ה'. ונמצא בדברי רבותינו שנקרא, "תפת" ו-"הנם", לפי שהיו מנהמים בתופים ובכנורות שלא ישמע האב [יסורי בנו] וירחם [עליו].

וזה הענין כלו, הוא כפי מה שהקדים לו ישעיה ואמר, "בתפים ובכנורות ובמלחמות תנופה

נלחם בם", ולפי הענין הנזכר, רצה בו שישלם להם מדה כנגד מדה.

ולפי שזה מקום שריפת הפושעים, הושאל זה השם למשפט הרשעים, ולפי שהוא עומק התרדמה שישנו שם שינת עולם, ושם ישרפו גם כן בניהם ובנותיהם. והנביא ירמיה אמר שם, "וישנו שנת עולם", ודניאל אמר, "ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם", והם שאינם נדונים לגיהנום.

אבל אותם שאינם חיים, לעולם יהיו לדראון עולם, והוא שאמרו ז"ל, "לא יום ולא לילה גיהנום, אלא אש יוצאה מגופן של רשעים ומלהטתן", ככתוב, "תהרו חשש תלדו קש רוחכם אש תאכלם".

והרצון בזה, שגם נפש הרשעים תמות במיתת הגוף. והיא שאמרו בבראשית רבה, "ביום אכלך ממנו מות תמות", שתי מיתות, לו ולחוה. והוא שתרגום אנקלוס, "ומותא תנינא לא ימות, והיא המיתה המתמדת, אבל הצדיקים יקיצו לחיי עולם", וכבר בא זה בתורה בביאור והוא אמרו, "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע ובחרת בחיים". והבוחר בחיים, הוא ההולך בדרכי י"י, והבוחר במות, הוא הנכשל בם, ונוטה לדרך אחרת". ע"כ.

ומבואר מדבריהם:

אדם שנפטר בתור אדם רשע, אמנם בתור רשע שיש לו חלק לעולם הבא, אינו זוכה לחיות בתחית המתים. גופו כלה ונשמתו נשרפת, ויש לו חלק לחיי העולם הבא.

3) **רשע - שאין לו חלק לעולם הבא.** עשה מעשים שבגינם אין לו חלק לעולם הבא, כמו שמבואר בתלמוד שהבאנו למעלה. כגון שהחטיא את הרבים, או חילל שבת ברבים, או חשב על הבורא דברים שיש בהם שמץ של מינות חלילה, ובכך עבר על עבירות שאין בהם חלק לעולם הבא. נראה פשוט, שמכיון שאין לו חלק לעולם הבא, ממילא אינו יקום בתחית המתים, גם לא לצורך קבלת העונש. ועל זה אמר (ישעיהו פרק סו פסוק כד): "וְיָצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפֹּשְׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דֵרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר". וכן מוכח קצת ממה שכתב רבינו הטהור הרמב"ם (הלכות תשובה פרק ג הלכה ו): "**ואלו הן שאין להן חלק לעולם הבא, אלא נכרתים ואובדין ונידונין על גודל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים.** המינים והאפיקורוסין והכופרים בתורה והכופרים בתחיית המתים ובביאת הגואל המורדים ומחטיאי הרבים והפורשין מדרכי צבור והעושה עבירות ביד רמה בפרהסיא כיהויקים והמוסרים ומטילי אימה על הצבור שלא לשם שמים ושופכי דמים ובעלי לשון הרע והמושך ערלתו".

וממה שאמר, "**נכרתים ואובדין ונידונין**", משמע שעיקר העונש של אותם אלו, הם שיכרתו מן העולם הבא, כלומר שלא יקבלו שום אפשרות לתקן את עצמם. ואע"פ שבעיני הקורא יכול הדבר להתפרש כאילו אין להם סבל כל עיקר. בוודאי שעלינו להבין, כי הסבל

של אותם אלו שהחטיאו את הרבים שלא זוכים תיקון ומזור לנפשם, הוא יותר חמור מכל סבל אשר יש בעולם, וזו הבושה הגדולה ביותר שיכול האדם להגיע אליה.

אולם, יש לציין שדבר זה אינו בטוח, ויתכן שגם הם יסבלו וישרפו, כמו אותם רשעים שיש להם חלק לעולם הבא. אלא שההבדל ביניהם, ש-לסבל של אלו שאין להם חלק לעולם הבא, לא יהיה הפסק לצער שלהם. והראיה ממה שאמר דניאל (דניאל פרק יב פסוק ב - ג): "וְרַבִּים מִיְּשֵׁנֵי אַדְמַת־עָפָר יָקִיצוּ אֵלֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם וְאֵלֶּה לַחֲרָפוֹת לְדִרְאוֹן עוֹלָם". ע"כ.

ד) חיי העולם הבא - החיים שיבואו אחר תחיית המתים - השלב הרביעי. כפי שביאר רבינו הטהור הרמב"ם בהקדמתו לפרק חלק. (סנהדרין י' א'). **ובהמשך נציג הוכחות לדבריו.** ועל זה מודיע הנביא ואומר, "**עין לא ראתה אלהים זולתך**", כלומר, לעולם ועד אין אפשרות לאדם כלשהו להשיג, את התענוג, השמחה, ההרגשה שיהיה לאדם במקום הזה אשר נקרא, "**חיי העולם הבא**".

ואינו נכלל בכלל, "מעשה מרכבה", כי עניני מעשה מרכבה, אלו דברים שכן יכול חכם גדול מאוד להשיג, כפי שזכו לכך חלק מחז"ל, והנביאים בדעתם. **אולם מי שכתב הדברים על ספר, בוודאי כי שקר דיבר, וכל דבריו הם טעות, אף אם נאמר שכל הדברים אשר השיג הם אמת, בזמן שהעלה הדבר על הספר, נשתבשו הדברים בוודאי**, וכפי שנוכיח בהמשך.

ונחתום בדברי רבינו הטהור שכתב (רמב"ם הלכות תשובה פרק ח הלכה ז): "**וכמה** [מלשון כמיהה וכיסוף], דוד והתאוה לחיי העולם הבא שנאמר, לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים, כבר הודיעונו החכמים הראשונים, שטובת העולם הבא, אין כח באדם להשיגה על בוריה, ואין יודע גדלה ויפיה ועצמה, אלא הקדוש ברוך הוא לבדו, ושכל הטובות שמתנבאים בהם הנביאים לישראל אינן אלא לדברים שבגוף שנהנין בהן ישראל לימות המשיח, בזמן שתשוב הממשלה לישראל. **אבל טובת חיי העולם הבא אין לה ערך ודמיון ולא דמוה הנביאים כדי שלא יפחתו אותה בדמיון**, הוא שישעיהו אמר, "עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו", כלומר הטובה שלא ראתה אותה עין נביא ולא ראה אותה אלא אלהים, עשה אותה האלהים לאדם שמחכה לו, אמרו חכמים כל הנביאים כולן לא ניבאו אלא לימות המשיח, אבל העולם הבא עין לא ראתה אלהים זולתך". ע"כ.

ולמדים אנו מדבריו:

1) חיי העולם הבא - לאף אחד מבני אדם לא היה בו השגה.

2) כל מה שהתנבאו הנביאים וכתבו הדברים על ספר, הכל הוא לענין הנאות גשמיות וטובות גשמיות. וכל אלו הדברים אינם נכללים בתור, "מעשה מרכבה". אולם מה שקורה אחר המוות ויציאה מגדרי הטבע בוודאי כי זה הוא בכלל, "מעשה מרכבה". ויוצא שהנביאים לעולם לא דברו ולא העזו לדבר ולדרוש בעניני מעשה מרכבה.

מעשה מרכבה - השגגה הגדולה והטעות המרה

ג) וכעת הבוא נבוא אל הדבר אשר שמנו לב אליו. נאמר במשנה (מסכת חגיגה פרק ב משנה א): "**אין דורשין בעריות בשלושה, ולא במעשה בראשית בשנים, ולא במרכבה ביחיד. אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו. כל המסתכל בארבעה דברים, ראוי לו כאילו לא בא לעולם.** [ומה הם?], **מה למעלה, מה למטה, מה לפנים, ומה לאחור. וכל שלא חס על כבוד קונו, ראוי לו שלא בא לעולם**". ע"כ.

ותחילה יש לדקדק בלשון המשנה, שנאמר בתחילתה, "אין דורשין", כלומר, בשלושת הדברים הללו, לעולם אין דורשין בהם ברבים, ולא רק שאין דורשין בהם ברבים, אלא בעניני עריות של איסור והיתר בין איש ואשה, לא הותר לדבר לשלושה, אלא דווקא לשנים.

והכוונה, "אין דורשין בעריות", מדובר על סתרי עריות, כלומר, אותם הדברים שלא נתבארו במפורש בכתוב או בדבריהם ז"ל, כי ודאי לא יתכן לומר, שאסור לדרוש בכל מה שנוגע לעניני עריות, שהרי נכתבו איסורים מפורשים בעניינים אלו בתורה ובתלמוד.

לכן הכוונה היא, כפי שנאמר בתלמוד בבלי (חגיגה יא, ב): "אֶלָּא אָמַר רַב אָשֵׁי: מַאי אֵין דּוֹרְשִׁין בָּעֲרָיוֹת בִּשְׁלֹשָׁה – אֵין דּוֹרְשִׁין בְּסִתְרֵי עֲרָיוֹת בִּשְׁלֹשָׁה. וכך ביאר רבינו הטהור הרמב"ם בפירושו על המשנה הנזכרת לעיל, וז"ל: "אומר שאסור לדרוש בסתרי עריות אלא אם כן הם השומעין פחות משלושה. והטעם, שלא יתעסק האחד להקשות על הרב, והשנים להקשות זה עם זה, ויטרדו מחשבתם, ולא יבינו המשפט הישר בסתרי עריות. ומרוב תאות בני אדם בזה הענין, יורו היתר לעצמן כשיפול ביניהן ספק מה ששמעו מן הרב, והולכין להקל". עכ"ל. **כל זה בענין מה שאמרו במשנה בעניני עריות שאין דורשין בהם.**

אמנם, בעניני מעשה בראשית, כלומר במדעי הטבע ודקדוק מעשה בריאת העולם, לא הותר לדבר וללמד, אלא דווקא לאדם אחד אשר חפץ בלימוד עניני מדעי הבריאה הטבעיים.

אמנם בענין הזה הנקרא, "**מרכבה**", לכאורה משמע, כי אסור ללמד אפילו לאחד יחיד החפץ לכך. כלומר, כל היודע ומבין את עניני המרכבה, שנסביר מה הם בהמשך, **אסור לו ללמד דבר זה אפילו לאדם יחידי!** והמשנה ממשיכה ומלמדת, שיש אופן אחד שבו מותר הדבר, כלומר מותר ללמד מעשה מרכבה לאדם יחידי, רק בתנאי אחד, "**אלא אם כן היה חכם, ומבין מדעתו**". כלומר, המובן מזו המשנה אשר אין עליה מחלוקת, **שבעניני מעשה מרכבה, אסור לדבר בהם לעולם ברבים, ולא רק שאסור לדבר בהם ברבים, אלא אסור ללמד אותם לאף אחד, וכל שכן על אחת כמה וכמה שלא לכותבם על ספר.**

ואם יש יחידי הרוצה ללמוד מעשה מרכבה, צריך שזה הרוצה ללמוד יהיה חכם ומבין מדעתו ומעצמו מה שרומזים לו, ויתבאר שאותם הרמזים נקראים, "ראשי פרקים". ורק

באופן זה מותר לאדם יחידי ללמד אדם יחידי. ולא שמלמדו - "מעשה מרכבה ממש"! אלא רק פותח לו החכם דרכים שיבין מדעתו השכלית בלבד עניני מעשה מרכבה.

אבל ללמד מעשה מרכבה ממש, לכאורה נראה כי אסור ללמד גם לחכם המבין מדעתו. אלא רק ברמזים שנקראים "ראשי פרקים" בלבד מותר ללמדו. ולכן נקט התנא ואמר, "ומבין מדעתו", כלומר מבין מדעתו הרמזים שפותחים לו בעניינים אלו. ואם המשנה היתה אומרת, "ולא במרכבה ביחיד. אלא אם כן היה חכם בר דעת", אז היית יכול להבין, שהותר גם ללמד מעשה מרכבה ממש לאדם יחיד, אם הוא בר דעת ממש. אבל נראה כי זה אינו, ומעשה מרכבה ממש אסור לעולם ללמד לאחרים ואפילו תנא לתנא.

ויש לנו לציין כאן, שדבר זה אינו מוחלט, כלומר, אע"פ שדעת התלמוד, שאסור ללמד מעשה מרכבה לאדם יחיד אפילו גדול בכל שיהיה, אלא מלמדים אותו רמזים הנקראים "ראשי פרקים" בלבד. אמנם לגבי הזמן שלפני התלמוד, אנו נדון ונראה האם ובאיזה אופן לימדו או למדו אם בכלל עניני מעשה מרכבה ממש.

ואם תשאל, מדוע החמירו כל כך בדבר זה? שאסור ללמד, לכתוב, להסביר אפילו ליחיד, את עניני מעשה המרכבה? אלא ודאי, כי כל האיסור הזה, הכל בכדי שלא יגיע זה הלומד החדש, מהבנת הדברים, לשיבושים ולכפירה באל יתברך, ויהיה כאלישע אחר שקרה לו מה שקרה כפי שנראה בהמשך.

מדוע חז"ל קראו לעניינים אלו, "מעשה מרכבה"?

וכבר כאן יש לשאול, מדוע עניני המדע האלהי קראום חז"ל דווקא תחת המילה, "מרכבה"? כי הנה, כשאמרו ודברו בקשר למדע הטבעי הנוגע לעניני הכוכבים השמש והירח, קראום, "מעשה בראשית", אמנם זה מובן מדוע קראום כך, שכאשר אדם מתבונן בבריאה, הרי כל אלו הדברים נבראו על ידי הבורא יתברך בששת ימי בראשית, ולכן אמרו חז"ל, "מעשה בראשית". שמתבונן במה שברא ה' יתברך בששת ימי בראשית.

אבל מעשה מרכבה צריך להבין מדוע נקרא כך, ולכאורה, חז"ל היו צריכים לקרוא לעניינים שמדברים בהנהגת ה', "מעשה האלהים", אבל הם בחרו בדווקא במונח שנקרא, "מרכבה". ונראה לנו בס"ד, שמכיון שהמרכבה הוא הכלי שנמצא עליו הרוכב. ועל ידי הכלי שנקרא, "מרכבה", הרוכב מגיע לכל מקום שירצה ועושה פעולותיו. לכן חז"ל קראו למדעי האלהים, "מעשה מרכבה". שגם השגה קשה זו שיכול להגיע אליה רק חכם גדול ומבין מדעתו, מה שהוא יכול להשיג זה כל מה שקשור למרכבה ולסוסים.

אבל להשיג את עניני הרוכב עצמו, לדעת מי הוא בעצמותו, לדעת כיצד הוא אחד, דבר זה אין בריה יכולה להשיג בשלימות, וכמו שכתב רבינו הטהור (רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ב הלכה ח): "וכל הצורות האלו חיים ומכירין את הבורא ויודעים אותו דעה גדולה עד למאד, כל צורה וצורה לפי מעלתה לא לפי גודלה, אפילו מעלה הראשונה אינה יכולה להשיג

אמתת הבורא כמו שהוא אלא דעתה קצרה להשיג ולידע, אבל משגת ויודעת יותר ממה שמשגת ויודעת צורה שלמטה ממנה, וכן כל מעלה ומעלה עד מעלה עשירית **גם היא יודעת הבורא דעה שאין כח בני האדם המחוברים מגולם וצורה יכול להשיג ולידע כמותה, והכל אינן יודעין הבורא כמו שהוא יודע עצמו**". עכ"ל.

ולכן קראו לזה "**מעשה מרכבה**"... ש-המרכב הוא משל לדרכים שהבורא מנהיג את העולם. והסוסים הם המלאכים שעושים השליחות שלו יתברך.

הבורא אינו זקוק לאף בריה

וכמובן שהכל הוא על דרך המשל, כי ה' יתברך אינו זקוק לאף בריה, לא למלאך, ולא לשום דבר בעולם. כמו שכתב רבינו הטהור הרמב"ם (הקדמה לפרק חלק סנהדרין י' א'): "**היסוד הראשון - מציאות הבורא ישתבח. והוא, ש**[נדע בדעתינו ונחתום בליבנו, כי] **יש שם מצוי בשלמות אופני המציאות, והוא עלת מציאות כל הנמצאים, ובו קיום מציאותם, וממנו נמשך להם הקיום. ואילו** [לולא] **נתאר סילוק מציאותו,** [נדע בהחלט] **כי אז בטלה מציאות כל נמצא, ולא ישארו קיימים במציאות. ו**[אמנם], **אלו נתאר סילוק כל הנמצאים זולתו, כי אז** [ודאי] **לא תבטל מציאותו יתעלה, ולא תחסר.**

כי הוא יתעלה בלתי זקוק במציאותו לזולתו [לאף אחד], **וכל מה שזולתו מן השכלים,** כלומר המלאכים וגרמי הגלגלים ומה שלמטה מהן, **הכל זקוק במציאותו אליו.** וזה יסוד הראשון, הוא אשר מורה עליו דיבור [שאמר] (שמות פרק כ פסוק ב פרשת יתרו): "אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֹא־יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנָי". ע"כ.

והנלמד מיסוד זה, שלעולם ועד אין הבורא זקוק לנו ולא למעשינו, וכן בענין המלאכים, אין הוא זקוק להם כלל על מנת שיעשה רצונו וחפצו בעולם שברא, אלא הם שליחיו עושי רצונו. וכל החולק על זה, הרי הוא מין ואפיקורוס כמו שסיכם רבינו הטהור הרמב"ם את יסודותיו.

שלילת הגשמות ממנו יתברך

וכן על אותו ענין, מה שאמרו חז"ל ונקטו את עניני המדע האלהי תחת המילה, "מעשה מרכבה", לא שבאמת יש לפניו מרכבה גשמית או דימוי גשמי חלילה וחס, כי הוא יתברך אינו גוף ולא דמיון לגוף. כמו שכתב רבינו הטהור (שם שם): "**והיסוד השלישי - שלילת הגשמות** [החומר] **ממנו. והוא, שזה האחד** [כלומר, הבורא יתברך] **אינו גוף ולא כח בגוף, ולא יארעוהו מאורעות הגופים,** כגון התנועה והמנוחה **לא בעצם ולא במקרה** [כל שכן שלא יהיה אצלו התשמיש, ואפילו לא הדימוי לו בענינים אלו חלילה וחס, יתעלה שמו ממה שאומרים התועים, עליו יתברך. ובזה שגג מה שכתב ואסף משה די ליאון בספר הזוהר, והטעה את כל ישראל ללכת אחר אמונות כוזבות ועבודת הפרצופים, ויחוס המשגל והזיווגים כלפי אלהינו, יתעלה שמו ממה שכתב עליו בספרו הנ"ל].

ולפיכך שללו ממנו עליהם השלום החבור והפירוד, ואמרו, **לא ישיבה ולא עמידה, לא עורף ולא עפוי, כלומר לא פירוד והוא עורף, ולא חבור**, כי עפוי מן ועפו בכתף פלשתים כלומר ידחפום בכתף להתחברם בהם, ואמר הנביא, "ואל מי תדמיון אל" וכו', "ואל מי תדמיוני ואשוה" וכו'. ואילו היה [הבורא] גוף, כי אז היה דומה לגופות.

וכל מה שבא בספרים מתאריו בתארי הגופות כגון ההליכה והעמידה והישיבה והדבור וכיוצא בזה, **הם כולם דרך השאלה** [שם משותף, על מנת שנבין בשכלנו הקטן את הדברים], **וכמו שאמרו, דברה תורה כלשון בני אדם**. וכבר דברו בני אדם בענין זה הרבה, וזה היסוד השלישי הוא אשר מורה עליו מה שנאמר, "**כי לא ראיתם כל תמונה**", **כלומר לא השגתם אותו בעל תמונה, לפי שהוא כמו שאמרנו, "לא גוף ולא כח בגוף"**. ע"כ.

ודע לך קורא נעים, כי רבינו הטהור הרמב"ם בספרו "**מורה הנבוכים**", מקדיש פרקים שלימים (חלק א' פרקים לא - לד) **שבהם הוא מבאר, מדוע אסור ללמד מעשה מרכבה לאחרים, ומדוע השגה זו קשה עד מאוד**. ובהמשך נביא בלא נדר את עיקרי דבריו בענין זה.

עוד יש לציין כאן דבר חשוב שנעמוד עליו בלא נדר בהמשך, הוא ענין אחד שהרמב"ם היה חשוב לו לשים עליו דגש, והוא מה שכתב במורה (חלק ב' פרק ב'. וכן בפרק כט שם) **וביאר, שספר מורה נבוכים אינו מדבר חלילה בעניני המרכבה ולא מלמד מעשה מרכבה, אלא לימד עיקרי ענין מעשה מרכבה ולא מעשה מרכבה עצמו**.

אבל הענין החשוב הוא, שרבינו הטהור, לאחר שביאר דברים אלו, היה חשוב לו לבאר, שאין בכלל ענין או לימוד זה של, "**שלילת הגשמות**" ממנו יתברך, בכלל מעשה מרכבה. כלומר, רבינו מזהיר, שלא תעלה בדעתך אם תרצה ללמד לאחרים שה' יתברך אינו גוף, או שהוא יתברך אינו מתחלק לגורמים, ותחשוב בדעתך שהדברים הללו נכללים בענין מעשה מרכבה, מסביר רבינו כי זה בוודאי אינו נכלל בכלל מעשה מרכבה, וחובה ללמד את הילדים הקטנים ולהרגילם בדבר זה שידעו לעולם:

א) **הבורא אינו מתחלק לעולם. אלא הוא אחד ושמו אחד.**

ב) הבורא יתברך אינו גוף ולא דמות הגוף חלילה וחס.

ודע לך קורא נעים כי אלו שני הענינים רבינו הטהור עומד עליהם בכל תוקף, שכל ילד וילד וכל שכן נער מתבגר יהיה חייב לחרוט אותם על לוח ליבו ולשים על לב אותם כל ימי חייו.

וכה דברי רבינו הטהור (מורה הנבוכים חלק א' פרק לה - לו עמוד פב): "**אל תחשוב שכל מה שהצענו בפרקים הללו שקדמו על גודל הדבר** [של עניני מעשה מרכבה] **וסודיותיו, וריחוק השגתו** [מרוב בני אדם], **ושחסים עליו** [כלומר שחסים מללמדם] **מפני ההמון**. [שלא תעלה על דעתך] **ששלילת הגשמות**

[כלומר, שלא תחשוב בדעתך שללמד את הקטנים ואת שאר בני אדם, שהבורא יתברך אינו גוף ולא דמיון לגוף חלילה], **ושלילת ההתפעלויות** [כלומר, שלא תחשוב בדעתך שללמד את הקטנים ואת שאר בני אדם, שהבורא יתברך לא יארע בו דבר ולו הקטן ביותר שעובר על בני אדם, ואינו מתנהג כמעשיהם חלילה וחס], **נכלל בתוך זה.** [כלומר, רבינו מדגיש ואומר, שאין לימוד דברים אלו נכלל בכלל מעשה מרכבה. בוודאי כי] **אין הדבר כן.**

אלא [פשוט הדבר], **כשם שצריך לחנך את הקטנים ולפרסם בהמון, כי ה' יתהדר ויתרומם** [הוא] **אחד, ו**[כשם שצריך לחנך את הקטנים ולפרסם בהמון] **שאין ראוי לעבוד זולתו** [כלומר, אין ראוי לעבוד ולהתפלל לשום דבר אחר ממנו יתברך], **כך צריך** [על אותו משקל] **לשנן להם** [לילדים, וכל שכן לנערים], **כי ה' אינו גוף, ואין דמיון בינו לבין ברואיו כלל, בשום דבר מן הדברים, ושאין מציאותו כעין מציאותם, ולא חייו כמו חיי החי מהם, ולא ידיעתו כמו ידיעת כל מי שיש לו ידיעה מהם, ו**[כן צריך להסביר להמון] **שאין השוני בינו לבינם בריבוי ומיעוט בלבד, אלא** [השוני ביניהם הוא ממש] **במין המציאות,** [כלומר, אין שום דימוי בין תכונות האדם ואופיו, לבין הבורא יתעלה שמו, ולו אפילו בדבר הקטן ביותר].

כלומר, שצריך לאמת [לחזק הדבר ולהסביר] **אצל הכל, שאין ידיעתנו וידיעתו, או יכולתינו ויכולתו** [דומים, אמנם רק] **שונים ברבוי ומיעוט, וחוזק וחולשה, וכל הדומה לכך. כי החזק והחלש דומים במינם בהכרח, וכוללתם הגדרה מסויימת אחידה, וכך כל יחס לא יהא אלא בין שני דברים שהם תחת מין אחד.** [כלומר, כוונת רבינו היא נפלאה אבל פשוטה ביותר. הרבה בני אדם יחשבו את הבורא שהוא אחד, אמנם יחשבו גם, כי דומה הוא לבני אדם בחלק מן החושים או ההתפעלויות, אלא שהוא המנהיג העליון והאל החזק רק מפני שהוא חזק יותר מחוזקם, וגופו וכוחו מושלמים יותר מהם. ודבר זה ודאי כי סכלות נוראה, ומינות גמורה לחשוב כן, כי אע"פ שהאומר יאמר שהאל חזק יותר מכולם, בכל זאת דימה את הבורא יתברך למין האדם או לאחד ממיני המתפעלים בבריה, וזו מינות גמורה!

ואע"פ שנמצא לא מעט בתנ"ך מקומות שבהם משתמע מכך שיש לבורא יתברך התפעלות או גוף, כמובן שלא דיברה תורה ולא דיברו הנביאים אלא בלשון בני אדם, וכל זה על מנת לשבר האוזן מה שיכולה להבין ולשמוע, ודוגמה לכך מה שנאמר (ישעיהו מב, יג): "יְהוָה כַּגִּבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יָעִיר קִנְאָה יָרִיעַ אַף־יַצְרִיחַ עַל־אֹיְבָיו יִתְגַּבָּר". ועוד אין ספור מקומות הדומים לכך. וגם כאשר עשה ה' יתברך כן, דימה עצמו ל-ג' חושים, אבל לשני חושים שהם המישוש והטעימה לא נדמה ה' בהם. וכמו שהסביר רבינו במורה (חלק א' פרק מו-מט). ולכן פשוט הוא, כי אין ה' יתברך דומה בשום דבר לאחד מן הנבראים, אלא רק הוא יתברך מכיר את עצמו כמו שהוא מכירו, ואין אדם יכול להשיג דבר זה על בוריו לעולם! אבל נדע בלא ספק, כי הוא יתברך אין לו גוף ולא דמות הגוף, ושהוא אחד ואין יחיד ביחודו. ודבר זה אינו נכלל במעשה מרכבה, וחובה על האדם ללמד את הקטנים על הגדולים].

אבל שלילת הגשמות [ממנו יתברך], **וסילוק הדימוי** [לגוף, כלומר רק לדמות אותו בלבד לגוף, אסור הוא! אע"פ שהאומר יאמר, שאין הוא חושב שהבורא גוף, אלא הוא רק מדמה אותו לגוף], **וההתפעלויות** [כלומר, שמדמה את מצב ה' יתברך למצב הנופות בעלי החומר שיש להם התפעלויות כגון, שינה, מנוחה, עצבות, כעס, תשמיש, זיווג וכו'. כלומר, אע"פ שהאומר יאמר, שהבורא יתברך אינו גוף, אמנם בעצמותו מזדווג הוא, או מתחלק, וכן על זו הדרך. כל אלו המחשבות מינות גמורה וסכלות, וחובה להרחיק זו המחשבה] **ממנו** [יתברך, הוא חובה גמורה! ולכן] **הוא דבר שראוי לפרשו ולבארו לכל אדם כראוי לו, ולשננו לקטנים ולנשים, ולפתאים, ולחסרי התבונה, כמו שמשננים להם שהוא אחד, ושהוא קדמון, ושאין לעבוד זולתו.**

[ואם תשאל, מדוע כל כך חשוב להסביר דבר זה לכל ההמון? נענה ונאמר] **לפי שאין יחוד** [אמיתי], **כי אם בשלילת הגשמות** [ממנו יתברך]. **כי הגוף אינו אחד, אלא מורכב מחומר וצורה, שנים מוגדרים, והוא גם** [בלומר הגוף או דמיון הגוף] **מתחלק וסובל את החלוקה ... ואין ראוי להניח** [בטעותו של] **שום אדם באמונת הגשמות או האמנת מאורע ממאורעות הגופים, אלא** [חובה על כל אחד ואחד להוכיח ולהסביר להמון העם, שה' יתברך אינו גוף, ואין בו שום מאורע ממאורעות הגופים חלילה. ובדיוק] **כמו שמניחים** [בלומר - כמו שמלמדים] **על האמנת הדרר האלוה, או השיתוף עמו, או עבודת זולתו** [בלומר, כמו שמלמדים את העם שה' יתברך הוא קיים והוא קדמון, ואסור לעבוד עמו שום כח, כך צריך להסביר להמון העם שה' יתברך אינו גוף, ואין בו שום מאורע ממאורעות הגופים חלילה]. **ע"כ.**

ומבואר מדברי רבינו הטהור כמה דברים חשובים:

א) הבורא אינו גוף ולא דמות הגוף.

ב) לא יארע בבורא יתברך דבר ממה שקורה לבני אדם או לשאר בריותיו. וכל החושב על הבורא דברים ומארועות שקורים בו, כגון, "תשמיש, זיווג, עצב, כעס, חרון, שמחה וכו', הרי הוא נקרא מין, **ואף דינו חמור יותר מעובד עבודה זרה,** כפי שרבינו יבאר בהמשך.

ג) לימוד והסבר שלילת הגוף ממנו יתברך, וכן לימוד והסבר על שלילת דמיון הגוף ממנו יתברך, כל ידיעת דברים אלה ולימודם לאחרים, **אינם נכללים בכלל מעשה מרכבה.** ולהיפך, חובה על כל מלמד ועל כל הורה ללמדם לאחרים, ובפרט לילדים הקטנים שיגדלו על חינוך נכון והשקפה נכונה בענינים הנוגעים לבורא יתברך.

והנה לאחר שלמדנו כל זה. כעת רבינו מבאר עוד פינה אחת חשובה בענין זה, ומטרתו העיקרית היא לבאר, שענין זה שבני אדם חושבים שהבורא יתברך הוא גוף או דמות הגוף, או חושבים שיש בו מעט ממאורעות הגופות, עלול האדם לחשוב שאין זה כל כך חמור כמי שעובד או שעבד עבודה זרה, או כמי שעשה מתווך בינו לבין הבורא בדרך כלשהי. אולם לא כן הוא, כי מסביר רבינו, שעיקר התרעומת על עובדי עבודה זרה והחרוף אף הגדול, אינה מפני שחשבו שאין לעולם מנהיג, כי כולם ידעו שהבורא יתברך הוא בורא העולם, אלא שחשבו לעשות מתווך בינם לבין הבורא.

ולכן, כפירתם היתה בשיתוף, כלומר ששיתפו עמו גורם אחר, וזה הוא עיקר עבודה זרה שעליה דברה התורה וממנה הזהיר ה' יתברך בתורתו.

וכה דברי רבינו (שם שם): "...**ואתה יודע שכל מי שעבד עבודה זרה, לא עבדה מתוך הנחה** [ידיעה] **שאין אלוה זולתה** [בלומר, כל עובדי עבודה זרה ומחשבות מינות למיניהם, כולם ידעו שיש בורא לעולם ושהוא קיים וצופה וכו'], **ולא דימה אדם מעולם בדורות שעברו, ולא ידמה מן העתידים, שהצורה שהוא עושה מן המתכות, או מן האבנים והעצים, אותה הצורה בראה את השמים והארץ, ו**[ולא ידמה בדעתו שאותה צורת אשר הוא עובד] **היא המנהיגה אותם.** [בלומר, מעולם לא היה ולא יהיה מעובדי עבודה זרה, אשר עובדים את פסיליהם וכיוצא בדברים אלו, שיחשוב שאת מה שהוא עובד ומשתחווה אליו, הוא אשר ברא

את השמים והארץ. אלא בוודאי כולם ידעו שיש בורא ומנהיג לעולם], **ולא עבדום, אלא על דרך שהם דמות לדבר** [אותם הצלמים או הדמויות] **שהוא** [יהיה בתור] **אמצעי בינינו לבין ה' ... וכבר בארנו את זה בחיבורינו הגדול** [משנה תורה], **וזה ממה שאין מתווכח בו אף אחד מאנשי תורתינו** [בלומר אין בדבר מחלוקת בענין זה, שכל עובדי עבודה זרה ידעו שהבורא יתברך קיים, אלא שהם עשו שיתוף עמו יתברך].

אלא שעם היות אותם הכופרים סוברים מציאות ה', [אין דבר זה מצילם, ומדוע?], **הואיל וקשורה כפירתם במה ששייך אליו יתעלה בלבד, כלומר העבודה והרוממות** [שייכת רק לבורא יתברך בלבד], **כמו שאמר, "ועבדתם את ה'"**. [ונמצא כי כל עובדי עבודה זרה, אע"פ שהאמינו שהבורא יתברך קיים, כפרו במה ששייך לו בלבד. והוא העבודה הבלעדית אליו יתברך. ואמר הוא יתברך, "ועבדתם את ה'"] **כדי שתקבע מציאותו** [הבלעדית] **בתודעת ההמון.**

וחשבו כי זה שייך לזולתו, והיה זה גורם להעדר מציאותו יתעלה מתודעת ההמון, לפי שאין ההמון מכיר אלא פעולות הפולחן לא ענינם ולא אמתת הנעבד בהם, לכן היה זה [הסכלות] **שהביא לכך, שנתחייבו** [עובדי עבודה זרה אלו והדומים להם] **כליה, כמו שאמר הכתוב, "לא תחיה כל נשמה", ובאר את הטעם, שהוא עקירת ההשקפה הבטלה הזו, כדי שלא יתקלקלו בה אחרים, כמו שאמר "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות", וקראם, "אויבים", ו-"שונאים", ו-"צרים", ואמר, כי העושה כן,** [הוא] **מקנא ומכעיס ומעלה חמה** [לפניו יתברך].

והיאך יהיה מצב מי שקשורה כפירתו בעצמותו יתעלה, והוא בדעתו היפך מכפי שהוא, כלומר שאינו לדעתו מצוי, או שלדעתו הוא שנים, או שסבור שהוא גוף, או שהוא לדעתו בעל התפעלויות, או שמייחס לו איזה מגרעת שהיא [בנון שאומר, שהבורא חסר, ואנו עושים פעולות על מנת להשלימו, או על מנת להשיב לו ניצוצות מסויימים], **הנה זה בלי ספק יותר חמור מעובד עבודה זרה,** [שכן מי שעובד עבודה זרה אינו כופר בעצמות הבורא ואף יכול להודות שהוא אחד, ולא עושה כן אלא] **על דעת שהיא אמצעי או מיטבה או מרעה לפי דמיונו.**

ואתה [הקורא], **דע, שכל זמן שתהא בדעתך** [מספיק חלילה שרק במחשבה של האדם אם הוא חושב על הבורא בדעתו בלבד] **גשמות או מאורע ממאורעות הגוף, הנך מקנא, ומכעיס, וקודח אש חמה, ושונא, ואוייב, וצה, יותר חמור מעובד עבודה זרה בהרבה". ע"כ.**

ומבואר יוצא לפי דברי רבינו הטהור:

א) מי שחושב בדעתו כי ה' יתברך הוא גוף, או חושב בדעתו כי הבורא יתברך יש לו דמיון לגוף, או חושב בדעתו כי הבורא יתברך יארע בו דבר ממאורעות הגוף, או חושב בדעתו כי הבורא יתברך מתחלק לגורמים, או חושב בדעתו כי הבורא יתברך הוא חסר או זקוק לבריותיו בדרך כלשהי. או חושב בדעתו אפילו שיאמר שזה בדרך משל, שהבורא יתברך מזדווג חלילה וחס, לא רק שהוא מין ואיבד את עולמו, אלא שהוא יותר גרוע ממי שעבד עבודה זרה, ומכעיס לפניו יתברך יותר מכל עובדי עבודה זרה.

והחמור ביותר הוא, שדבר זה אפשר לעבור ולהכעיס לפניו במחשבה בלבד, מה שאין כן

זה העושה פסל, כי לוקח לו מעט זמן עד שיכינהו, ואולי יתחרט בדרך העשיה שעושה.

אין כף זכות על עובדי עבודה זרה ועל מינים

ונסיים בדבריו האחרונים של רבינו בענין זה, שכן הרבה בני אדם עלולים לטעות ולומר, שיש כף זכות על מי שהגשים את ה', או על מי שמחלק אותו, כי כך הוא חונך מגיל קטן וכו'.

ורבינו הטהור מסיים במורה נבוכים בפרק הנזכר למעלה (לו) וכותב, "ואם יעלה בדעתך שיש ללמד זכות על מאמיני הגשמות בשל היותו חונך כך, או מחמת סבלותו וקוצר השגתו, כך ראוי לך להיות בדעה [זו] ב[מי ש]עובד עבודה זרה, מפני שאינו עובד אלא מחמת סבלות או חינוך, [ו]מנהג אבותיהם בידיהם. ואם תאמר [ותדון לכף זכות, את המינים שהגשימו את הבורא, או שחילקו את הבורא, או שהעלו בדעתם שיש לבורא מאורע ממאורעות הגוף, ותאמר] כי פשטי הכתובים הפילום בשיבושים אלו [ואינם אשמים כל כך], כך תדע שעובד עבודה זרה, לא הביאוהו לעבדה, כי אם דמיונות ומושגים גרועים. נמצא שאין התנצלות למי שאינו סומך על בעלי העיון האמתיים אם היה קצר יכולת עיונית.

ו[אמנם], איני חושב לכופר מי שלא הוכח לו שלילת הגשמות, אך חושב אני לכופר מי שאינו קובע בדעתו שלילתה, ובפרט עם מציאות [בלומר, עוד צד חזק לומר על מי שמגשים את ה' יתברך ובכך כופר הוא בבורא, שלא שייך התנצלות על כך שנדל על מה שנדל, לאחר שיש בידינו את] תרגום אונקלוס [שביאר את פסוקי התורה], ותרגום יונתן בן עוזיאל [שתרגם את פסוקי הנביאים] עליהם השלום, אשר הרחיקו את הגשמות תכלית ההרחקה [ממנו יתברך ויתעלה שמו]. ע"כ. ומספיק בענין זה והדבר מובן היטב וההשלכות לכך מושגות לכל משכיל.

מעשה מרכבה - כל המסתכל בארבעה דברים וכו'

ובעת לאחר שעצרנו וביררנו את הענינים החשובים הללו, נמשיך בביאור המשנה שדברה בעניני מעשה מרכבה ואיסור הדרישה בהם. וראינו למעלה, כי באותה משנה חשובה אמרו לנו חז"ל וסיימו, "כל המסתכל בארבעה דברים, ראוי לו כאילו לא בא לעולם. [ומה הם ארבעה דברים אלו? שכל המסתכל] מה למעלה, מה למטה, מה לפנים, ומה לאחור. וכל שלא חס על כבוד קונו, ראוי לו שלא בא לעולם". ע"כ.

והנה עלינו להבין, האם עניני מרכבה הם אותם דברים שאמרו וסיימו חז"ל, "כל המסתכל בארבעה דברים וכו'. ומה שאמרו, "כל המסתכל", האם הוא דווקא שמסתכל מדעת עצמו בלא לקבל הקדמות הראויות לכך? או שאפילו אם יודע להבין עניני מרכבה, בכל זאת אסור לו להסתכל בארבעה דברים אלו לעולם, ואכן שונים הם ממעשה מרכבה?

מעשה מרכבה - סיכום השאלות עד כאן

וכעת נציב בפני הקורא את סיכום השאלות העולות עד כאן:

א) מה הוא "מעשה מרכבה"? כלומר, מה הוא עיקר, "מעשה מרכבה", ועל ידי זה נבין באיזה ענינים אסור לאדם לדבר וכל שכך לכותבם על ספר.

ב) האם מותר היום ללמד "מעשה מרכבה" לאדם יחיד שמבין מדעתו? כלומר, האם כל האיסור הוא ללמד לשני אנשים, או ללמד לחכם שאינו מבין מדעתו? ואם יתבאר שאסור ללמד, האם היה מותר באיזה זמן מן הזמנים ללמד מעשה מרכבה ממש לחכם המבין מדעתו?

ג) האם מה שנאמר, "**כל המסתכל בארבעה דברים וכו'**", הם עניני מעשה מרכבה או הם דבר שונה ואסור בארבעה דברים אלו לחקור כל עיקר ואפילו לאחד יחידי.

מעשה מרכבה - מה הוא?

ד) והנה כעת, צריכים אנו לעמוד על השאלה הראשונה שהצבנו לפני הקורא בסוף האות הקודמת. והשאלה היא, מה הוא, "**מעשה מרכבה**", כלומר, מה הם, "**עיקרי מעשה מרכבה**"? ומה הם עקרונות הלימוד שכלולים בידיעת, "**מעשה מרכבה**", ובעצם, באיזה אופן של השגה שהשיג המשיג, המעיין בדעתו, יהיה אסור לו ללמד לאחרים דבר זה שהשיג, אם בכלל השיג בדעתו הזכה, אם זכה לכך.

ועל מנת להבין מה הוא, "**מעשה מרכבה**", יש לזכור דבר חשוב אשר יוביל אותנו בהמשך הדרך כמו שהסברנו לעיל, והוא הסיבה, מדוע חז"ל קראו למדע האלהי תחת המילים - "**מעשה מרכבה**", כלומר מדוע חז"ל קראו, להנהגת ה' בעולמו והדרכים אשר הוא מנהיג את הבריאה, קראו לזה, "מעשה מרכבה", וביארנו לעיל, **כי לעולם, אדם שמתעסק בדעתו השכלית במעשה מרכבה, ומנסה להבין את הענינים הללו, אינו מתעסק ומנסה להבין, אלא דווקא את הדרכים שהבורא מנהיג את העולם, אולם בבורא עצמו, כלומר בעצמותו, לכאורה נראה שאין זו השגה אפשרית כלל!.**

ורצוני לומר, שכל מה שהשיגו הנביאים, ומהם בחיר הנביאים, הוא משה רבינו עליו השלום, כל ההשגה הגדולה שהיתה לו, לא היתה כלל ולא התעסקה בעצמותו של ה' יתברך וכיצד הוא יתברך אחד וכו', אלא הכל היה בהבנת הדרכים והפעולות אשר הוא יתברך ברא ומנהיג את העולם, וזו הידיעה אצל משה רבינו היתה ההשגה הגדולה ביותר, שהצליח הוא, מכל הנביאים, לדעת בדעתו הזכה יותר מכולם בענינים הללו, וזיכה אותו הבורא יתברך לכך, להשיג ולדעת את דרכיו, וכיצד ברא ומנהיג הוא יתברך את העולם.

ועל זה אמר משה רבינו עליו השלום (שמות פרק לג פסוק יג פרשת כי תשא): "וְעַתָּה אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדִעֵנִי נָא אֶת־דְּרָכֶךָ וְאֵדָעֲךָ לְמַעַן אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינֶיךָ וּרְאֵה כִּי עַמְּךָ הַגּוֹי הַזֶּה". ומפשט הכתוב, ביקש משה רבינו לדעת את הדרכים שהבורא מנהיג את עולמו. שכן אמר,

"**הודיעני נא את דרכיך**", ולא אמר, "הודיעני נא את **מציאותך**" וכו'. ולכן הוסיף ואמר, "ואדעך", כלומר, על ידי ידיעת הדרכים שאתה פועל בעולם, אני יכיר ויבין את רחמנותך, פועלך וכו', וכל זה יוביל אותי לדעת מי אתה יותר ויותר.

וכך תרגם פרשן האמת והצדק, רבינו אונקלוס, "וכען אם כען אשכחית רחמין קדמך, **הודעני כען ית אורח טובך ואדע רחמך**, בדיל דאשכח רחמין קדמך וגלי קדמך ארי עמך עמא הדין". עכ"ל. והנה שימו לב אתם הקוראים הנעימים, לתרגום הנפלא של אונקלוס, שכתב על המילה, "**ואדעך**" - "**ואדע רחמך**", ובא אונקלוס לפי עניות דעתינו, להרחיק מן המחשבה של הקוראים שמשה רבינו ביקש לדעת את ה' ידיעה כמו שאדם מכיר את חבירו ויודע מי הוא בצורתו פנים בפנים, ויותר כיון אונקלוס בכל פירושו זה, **שהידיעה של משה רבינו כלפי ה', היא ידיעת דרכיו והנהגותיו של הבורא בעולם.**

ולכן מבואר יוצא, **שמשה רבינו ביקש לדעת את דרכי ה' בעולם**, כלומר, ביקש להשיג ולהבין עניני "מעשה מרכבה"!

וכן תרגם הירושלמי, "**ועתה אם נא מצאתי רחמים לפניך, הודיעני עתה את דרך טובך, ואדע רחמיך איך אתה נוהג עם בני אדם**, צדיקים מגיע להם כמו חוטאים ולחוטאים כמו צדיקים, ושוב צדיקים מגיע להם כמו זכויותיהם, וחוטאים מגיע להם כמו חטאיהם מִן בְּגלל שאמצא רחמים לפניך, וגלוי לפניך כי עמך העם הזה". ע"כ.

ולכן לפי דעתינו לכאורה, **עיקר הלימוד בעניני מעשה המרכבה, הוא להשיג ולדעת את דרכי הבורא בעולם, וכיצד מנהיג הוא את העולם, ועניני מעשה מרכבה לא חונים סביב ההתעסקות בעצמותו יתברך.**

ומדוע אנו סוברים כך? מפני שדבר זה כבר ביקש משה רבינו להשיג, וכנגד בקשתו, השיב לו הקב"ה ואמר, שאין ביכולתו וביכולת אף אדם לדעת ולהשיג מי הוא יתברך בעצמותו, וזה מה **שנאמר** (שמות לג, יח): "וַיֹּאמֶר הַרְאֵנִי נָּא אֶת־כְּבֹדֶךָ", **והשיב לו האל יתברך** (שמות לג, כ): "וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת־פָּנָי כִּי לֹא־יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי". ודייק רש"י ואמר: "**ויאמר לא תוכל וגו'. אַף כְּשֶׁאַעֲבִיר כָּל טוּבִי עַל פָּנֶיךָ אֵינִי נוֹתֵן לְךָ רְשׁוּת לִרְאוֹת אֶת פָּנַי** [="פני" - השגת עצמותו יתברך]". **עכ"ל.**

ורצוני לומר בכל זה, שחשיבות לימוד מעשה מרכבה הוא כל כך גדול, משום שכאשר אדם מבין את פעולותיו של הבורא יתברך, וכיצד מנהיג הוא את העולם, אז אין בליבו שום ספיקות עליו יתברך, ובכך משיג את הבורא ויודע אותו ידיעה גדולה ביותר.

וכמו שאדם מביט בשמש בירח ובכוכבים, על ידי כן מתמלא ליבו אמונה ובטחון מכך שיש בורא שברא את הכל, כל שכן ועל אחת כמה וכמה, **כאשר אדם משיג בדעתו כיצד כל דבר ודבר מונהג בשיא השלימות על ידי הבורא יתברך, וכאשר אדם משיג דבר**

זה, ליבו שלם עם הבורא יתברך באופן הטוב ביותר, ונהיה הוא יציר ובחיר הבריאה.

יסוד היסודות ועמוד החכמות

ועל מנת להבין יותר טוב מה הוא ענין מעשה מרכבה ומה עיקרו, צריכים אנו לדברי רבינו הטהור, ולמה שכתב בספרו הגדול משנה תורה (רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק א והלאה): וז"ל: "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו. ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי, אין דבר אחר יכול להמצאות.

ואם יעלה על הדעת שאין כל הנמצאים מלבדו מצויים, הוא לבדו יהיה מצוי, ולא יבטל הוא לבטולם, שכל הנמצאים צריכין לו, והוא ברוך הוא, אינו צריך להם ולא לאחד מהם, לפיכך אין אמתתו כאמתת אחד מהם. הוא שהנביא אומר, "וה' אלהים אמת", [בלומר], הוא לבדו האמת, ואין לאחר אמת כאמתתו, והוא שהתורה אומרת, "אין עוד מלבדו", כלומר אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו.

המצוי הזה הוא אלהי העולם אדון כל הארץ, והוא המנהיג הגלגל [הגלגל הוא החומר שבו תפוסים הירח השמש והכוכבים וכו'] בכח שאין לו קץ ותכלית, בכח שאין לו הפסק, שהגלגל סובב תמיד, ואי אפשר שיסוב בלא מסבב, והוא ברוך הוא המסבב אותו בלא יד ובלא גוף.

וידיעת דבר זה מצות עשה, שנאמר, "אנכי ה' אלהיך", וכל המעלה על דעתו שיש שם אלוה [או כח] אחר חוץ מזה, עובר בלא תעשה, שנאמר, "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני", ו[נקרא] "כופר בעיקר", שזהו העיקר הגדול שהכל תלוי בו.

אלוה זה אחד הוא ואינו שנים, ולא יתר על שנים, אלא אחד, שאין כיחודו אחד מן האחדים הנמצאים בעולם, לא אחד כמין, שהוא כולל אחדים הרבה, ולא אחד כגוף, שהוא נחלק למחלקות ולקצוות, אלא יחוד שאין יחוד אחר כמותו בעולם [כלומר, כל מי שרק יפרש כיצד הבורא הוא אחד בעצמותו, כפר בעיקר, מכיון שאין יחוד כיחודו יתברך] ... הרי מפורש בתורה ובנביאים, שאין הקדוש ברוך הוא גוף וגוייה, שנאמר, "כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת", והגוף לא יהיה בשני מקומות, ונאמר, "כי לא ראיתם כל תמונה", ונאמר, "ואל מי תדמיוני ואשוה", ואילו היה גוף, היה דומה לשאר גופים.

אם כן מהו זה שכתוב בתורה, "ותחת רגליו", "כתובים באצבע אלהים", "יד ה'", "עיני ה'", "אזני ה'", וכיוצא בדברים האלו? [ד"ע ש]הכל לפי דעתן של בני אדם הוא, ש[בני אדם] אינן מכירין אלא הגופות [בלבד, כלומר בני אדם משיגים רק מה שנעשה מחומר וצורה], ודברה תורה כלשון בני אדם, [על מנת שנבין בדעתינו פעולות ה', ומה עושים אנו במעשינו].

והכל כנויים הן, שנאמר, "אם שנותי ברק חרבי", וכי חרב יש לו? ובחרב הוא הורג? אלא משל [הוא]! והכל משל!

ראיה לדבר, שנביא אחד אומר שראה הקדוש ברוך הוא לבושיה כתלג חיור, ואחד ראהו חמוץ בגדים מבצרה, משה רבינו עצמו ראהו על הים כגבור עושה מלחמה, ובסיני כשליח צבור עטוף, [כל זה] לומר שאין לו דמות וצורה, אלא הכל במראה הנבואה ובמחזה, ואמתת הדבר [הזה, כלומר לדעת מי הוא יתברך בעצמותו], אין דעתו של אדם מבין, ולא יכולה להשיגו ולחקרו, וזה שאמר הכתוב (איוב פרק יא פסוק ז): "הַחֵקֶר אֱלוֹהַּ תִּמְצָא אִם עַד־תַּכְלִית שַׁדַּי תִּמְצָא". ע"כ.

והנה הרואה יראה שכתב רבינו במפורש, "לומר שאין לו דמות וצורה, אלא הכל במראה הנבואה ובמחזה, ואמתת הדבר [הזה, כלומר לדעת מי הוא יתברך בעצמותו], **אין דעתו של אדם מבין, ולא יכולה להשיגו ולחקרו, וזה שאמר הכתוב** (איוב פרק יא פסוק ז): "הַחֵקֶר אֱלוֹהַּ תִּמְצָא אִם עַד־תַּכְלִית שַׁדַּי תִּמְצָא". עכ"ל. והנלמד מדבריו כפי שכתבנו, שעיניי מעשה מרכבה שמשיג האדם בדעתו, **נראה כי אין הוא מתעסק כלל ב-לנסות לדעת מי הוא הבורא בעצמותו, כי זה אין אדם יכול להשיג ולא לחקור לכאורה.**

ולכן ממשיך רבינו ומבאר (הלכה י' בפרק הנזכר): "[אם כן], מהו זה שביקש משה רבינו להשיג? כשאמר, "הראני נא את כבודך"! **ביקש לידע אמיתת המצאו של הקדוש ברוך הוא**, עד שיהיה ידוע בלבו [מי זה ה' יתברך], כמו ידיעת אחד מן האנשים שראה פניו ונחקקה צורתו בלבו, שנמצא אותו האיש נפרד בדעתו משאר האנשים. **כך ביקש משה רבינו להיות מציאות הקדוש ברוך הוא נפרדת בלבו משאר הנמצאים, עד שידע אמתת המצאו כאשר היא.**

והשיבו ברוך הוא, שאין כח בדעת האדם החי שהוא מחובר מגוף ונפש להשיג אמיתת דבר זה על בוריו. **והודיעו ברוך הוא** [למשה רבינו], **מה שלא ידע אדם לפניו ולא ידע לאחריו, עד שהשיג מאמיתת המצאו**, דבר שנפרד הקדוש ברוך הוא בדעתו משאר הנמצאים, כמו שיפרד אחד מן האנשים שראה אחוריו, והשיג כל גופו ומלבושו בדעתו משאר גופי האנשים, ועל דבר זה רמז הכתוב ואמר, "וראית את אחורי, ופני לא יראו". ע"כ.

והנה נראה קצת מתוך דברי רבינו הטהור, **שמשה רבינו ביקש לדעת מי הוא ה' יתברך בעצמותו, ולא רק להבין דרכיו והנהגתו בלבד.** וענה לו ה' יתברך ואמר, שדבר זה אין בכח אדם לדעת כלל.

ולכן המשיך הרמב"ם וכתב, "**והודיעו ברוך הוא, מה שלא ידע אדם לפניו ולא ידע לאחריו, עד שהשיג מאמיתת המצאו** וכו'". כלומר, כוונת הרמב"ם לומר, שגילה לו ה' יתברך, ונתן כח בשכלו של משה רבינו, להשיג כל הדרכים והידיעות, כיצד הוא יתברך מנהיג את העולם בכללותו, **וכיצד הכל מנוהל ומסודר בתכלית הסדר והסידור! עד שבעיני משה רבינו היתה השגת ה' בענינים הללו, כמי שראה את גבו של חבירו** ואת בגדיו אשר הוא לובש, באופן שאי אפשר לומר לו יותר, שמה שהוא ראה לא היה קיים!

ולכן אמר לו ה' יתברך (שמות פרק לג פסוק כג פרשת כי תשא): "וְהַסִרֹתִי אֶת־כַּפִּי, וְרָאִיתָ אֶת־אֲחֹרָי, וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ". כלומר, כוונת ה' יתברך במילים אלו, הוא למשול במשל ולשבר את האוזן, שלעולם לא היה אדם בעבר, ולא יהיה גם בעתיד, ואפילו משה רבינו עליו השלום,

שיוכל להשיג ולדעת את ה' יתברך בעצמותו, ומי הוא ממש. וזה הענין שאמר ה' לשון זו למשה רבינו, "**ופני לא יראו**", ולא חלילה שיש ל-ה' יתברך פנים או אחור כמו שביארנו כבר.

אלא לשון, "**פני**", הכוונה על השגה בשלימות וידיעת עצמותו יתברך. ולשון, "**אחור**", הוא אמנם השגה, אבל אינה השגה שלימה שמכיר ויודע ומשיג, מי העומד מולו ממש.

וכוונתי לומר, שהנה, מי שראה את גבו של חבירו, אע"פ שנחקק בליבו ראיית חבירו בצד מה, ויודע מציאותו שהינו קיים, אלא שעדיין ודאי אינו מכיר ויודע את תווי פניו של חבירו, ולא השיגו בתכלית השלימות. ועל זה הדבר ה' יתברך משל את הדברים הללו במשל, **ואמר, שמשה רבינו שהוא בחיר מכל בני האדם שהיו, ושיהיו בעתיד, גם הוא עם כל גדולת מעלתו**, לא יכול היה להשיג את ה' יתברך בעצמותו, כלומר שאינו יכול לדעת כלל מי זה ה' יתברך בעצמותו ומי הוא ממש.

אמנם גילה לו ה' יתברך את ההשגה הגדולה ביותר שידע איש מכל בני אדם שהיו מבריאת העולם, ושיהיו לעתיד, הוא משה רבינו, שזכה להשגה כזו גבוהה, **שהיה בקי בכל דרכי ה' יתברך בעולם**, כלומר שהיה בקי בשלימות בדרכי הנהגתו בעולם, וזה הוא הנקרא, "**מעשה מרכבה**", לדעת את הדרכים והמהלכים שהבורא יתברך מנהיג בהם את העולם, מה שנקרא, "**המדע האלהי**" כפי שנראה בהמשך.

ודע כי כל האבות הטהורים אברהם יצחק ויעקב, גם הם השיגו השגה גדולה את דרכי ה' יתברך וכיצד מנהיג הוא את העולם, והיו עוסקים הם ללא ספק במעשה מרכבה, אמנם עם כל גדולתם, לא השיגו את כל דרכי ה' יתברך בשלימות. אמנם משה רבינו בוודאי כי השיג את כל דרכי ה' יתברך בשלימות, והיה בקי בכל עניני מעשה מרכבה.

כמו שכתב רבינו הטהור (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק י משנה א): "**והיסוד השביעי** נבואת משה רבינו. והוא, שנאמין שהוא אביהן של כל הנביאים, שקדמו לפניו, והבאים אחריו, **הכל הם למטה ממנו במעלה, והוא בחיר ה' מכל המין האנושי, אשר השיג ממנו יתעלה יותר ממה שהשיג** [בעבר] **וישיג** [בעתיד] **כל אדם שנמצא, ושימצא** [לעתיד].

ושהוא עליו השלום הגיע לתכלית הרוממות מעל האנושיות, עד שהשיג המעלה המלאכית ונעשה במעלת המלאכים, **לא נשאר לפניו שום מסך שלא קרעו, ולא עצר בעדו שום מעצור גופני, ולא נשאר בו שום דבר מן החסרון לא מעט ולא הרבה, והושבתו בו הכוחות הדמיוניים והחושים בכל השגותיו**, ונתבהל כוחו המתעורר, ונשאר שכל בלבד, ועל ענין זה אמרו עליו שהוא מדבר עם ה' בלי אמצעות המלאכים". ע"כ.

והנה מוכח לך אתה הקורא הנעים, כי משה רבינו הוא היחיד מכל בני אנוש שהיו ושיהיו בעתיד, ששבר כל המסכים כולם, והשיג את הנהגת ה' יתברך בשלימות, והיה בקי בכל עניני מעשה המרכבה בתכלית השלימות.

ומכיון שכך, לעולם ועד אי אפשר היה לכחש ולומר לו, שה' יתברך אינו קיים או אינו אחד יחיד ומיוחד, ונחקק הדבר אצלו באופן כזה, שאי אפשר לומר לו, שה' יתברך אינו קיים או שאינו מנהיג לבדו את העולם. והיה דבר זה אצלו כמי שראה במציאות אדם עם בגדים, וכל מי שיאמר לו שהוא דמיין, הרי זה בשבילו שקר גמור! וכך היה אצל משה רבינו ידיעת ה' יתברך!

אמנם חשוב לב לשים לנקודה חשובה אשר תוביל אותנו בהמשך, והוא, שעם כל גדולת משה רבינו שהיה בחיר האנושי מכל בני האדם שהיו ושיהיו בעתיד, גם הוא לא זכה לדעת ולא יכל לדעת מי הוא ה' יתברך בעצמותו. וידיעת ה' יתברך בעצמותו אינה נחשבת כלל למעשה מרכבה, וכמו שביארנו כבר למעלה, שזו הסיבה שחז"ל הטהורים קראו לידיעת והבנת דרכים אשר ה' מנהיג את עולמו, בשם העולה על, "מעשה מרכבה". כי כל מה שניתן להשיג זה את המרכבה עצמה, שהם הדרכים שבהם ה' מנהיג את העולם, אבל לדעת מי הוא הרוכב בעצמותו, דבר זה אינו נכלל בכלל מעשה מרכבה, ואי אפשר לאף אנוש להשיג דבר זה.

ואף המלאכים לא יודעים מי זה ה' יתברך בעצמותו בשלימות, ולכן כתוב עליהם, "נושאי כסא הכבוד", ולא "נושאי הכבוד", כי גם הם לא יכולים לדעת מי הוא ה' יתברך בעצמותו.

ודע לך קורא נעים, שאם יבוא מישהו ויאמר שהשיג הוא, יותר ממה שהשיג משה רבינו ולו בדבר אחד, הרי נדע בדעתינו שכל דבריו אינם אמת, ומכחיש הוא נבואתו של משה רבינו. וכבר כתב רבינו על מי שחולק או רק מפקפק במחשבתו באחד מיסודות הדת (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק י משנה א): בזה"ל: "... וכאשר יפקפק אדם ביסוד מאלו היסודות, הרי זה יצא מן הכלל, וכפר בעיקר, ונקרא מין, ואפיקורוס, וקוצץ בנטיעות, וחובה לשנותו ולהשמידו. ועליו הוא אומר הלא משנאיך ה' אשנא וכו'". עכ"ל.

והרי לך שכל מי שכתב, אמה, חשב, שיש מישהו בעולם שהשיג ולו בדבר אחד יותר ממה שהשיג משה רבינו, זו ההוראה והראיה, שכל דבריו הם שקר גמור, וחובה עלינו לשנותו ולהשמידו, ונקרא מין גמור וכופר בעיקר, ונחשב הוא לאפיקורוס גמור!

הסברו של הרמב"ם במורה נבוכים

והנה בתוך כל הדברים הללו, ראינו כי זיכנו האל יתברך לכוין לדעתו של הרמב"ם בספרו הגדול, "מורה הנבוכים", וכתב רבינו הטהור (חלק א' פרק נד): "דע – כי אדון החכמים 'משה רבינו' ע"ה, ביקש שתי בקשות [מהבורא יתברך]. וְבָאֲתָהוּ [=והשיב לו הוא יתברך] התשובה, על שתי הבקשות [אשר ביקש משה רבינו, ממנו יתברך].

הבקשה האחת: היא בקשו ממנו יתברך, שיודיעהו עצמו ואמיתתו. [כלומר, שביקש משה רבינו לדעת להבין ולהשיג בשכלו, מי הוא בדיוק ה' יתברך, מה שנקרא, "ידיעת עצמותו"].

והבקשה השנית: והיא אשר ביקש [משה רבינו] **תחילה** [=בראשונה, כלומר הבקשה הראשונה שביקש משה רבינו מן הבורא יתברך, הוא] **שיודיעהו תאריו.** [=ידיעת "תואר" הכוונה - "כיצד הוא יתברך מנהיג את עולמו". שכן כל תואר המוזכר כלפיו יתברך, הוא רק בגדר, "דברה תורה בלשון בני אדם". והבנת משמעות התואר לפרטי פרטים הם הדרכים שבהם ה' מנהיג את העולם, והיא זו הנקראת ידיעת "מעשה מרכבה". והסביר רבינו הטהור, שהיא היתה הבקשה הראשונה שביקש משה רבינו לדעת, על מנת לדבק נפשו בבורא יתברך].

והשיבו [הוא] **יתברך על שתי השאלות בשייעד לו, בהודיעו אותו תאריו כולם** [על מה הם מורים, וכיצד כל תיאור בא לתאר את הנהגתו יתברך באופן המדוייק ביותר], **ושהם** [התוארים המוזכרים הם הוראה על] **פעולותיו** [יתברך ויתעלה שמו]. **והודיעו** [ה' יתברך לאחר מכן ואמר למשה רבינו, והשיב לו על השאלה השנית ששאל], **כי עצמו** [=ענין עצמותו יתברך שביקש משה רבינו לדעת, זה בוודאי כי] **לא יושג לפי מה שהוא** [באמת, ולו אפילו במעט].

אלא שהוא [יתברך ויתעלה שמו], **העירו** [למשה רבינו] **על מקום עיון** [=כלומר, הודיע ה' יתברך למשה רבינו והסביר לו, באלו אופנים ניתן לעיין בענינים הנוגעים אליו יתברך, ובמה לא ניתן לעיין בדברים הנוגעים אליו יתברך. ואמנם הבטיח לו ואמר, שכל מה שאפשר שאדם נשמי ישיג בזה העולם במדע האלהי הנקרא מעשה מרכבה], **ישיגו** [הוא משה רבינו] **ממנו תכלית מה שאפשר לאדם שישיגהו, ואשר השיגו הוא** [משה רבינו] **ע"ה, לא השיגו אדם** [שהיה] **לפניו, ולא** [ישיג השגה כמו שהוא השיג כל מי שיבוא] **לאחריו.**

אמנם בקשו [=בקשתו של משה רבינו על בירור] **ידיעת תאריו** [ודרכי הנהגתו של הבורא יתברך], **הוא אמרו** (שמות פרק לג פסוק יג פרשת כי תשא): **"וְעַתָּה אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדִעֵנִי נָא אֶת־דְּרָכֶךָ, וְאֵדָעֲךָ, לְמַעַן אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינֶיךָ, וּרְאֵה כִּי עַמְּךָ הַגּוֹי הַזֶּה". והסתכל מה שנכנס תחת זה המאמר מענינים נפלאים.**

[הנה] **אמרו** [=כלומר מה שאמר משה בתחילה]: **"הודיעני נא את דרכיך, ואדעך".** [בקשה זו אשר ביקש משה רבינו] **מורה** [ומלמדת אותנו] **על היותו יתברך נודע בתאריו, כי כשידע 'הדרכים' – ידעהו.** [כלומר, למדים אנו ממילותיו אלו של משה רבינו, שידיעת "תוארים" והבנתם לכל אדם עד היכן שידו מגעת, והם בעצם ידיעת הדרכים שהבורא יתברך מנהיג את העולם, כלומר ידיעת דרכיו יתברך. היא זו הגורמת לאדם להכיר את הבורא ולהיות דבוק בו. **והנה משה רבינו על ידי בקשת ידיעת הדרכים הללו, בוודאי כי יהיה ה' יתברך נודע יותר באמיתתו מאשר קודם לכן לפני משה רבינו. ולכן הרמב"ם מדגיש, כי תכלית בקשתו של משה רבינו, היתה להדבק בבורא יתברך ולהיות קרוב אליו בתכלית הקירוב,** ולא רק לדעת את "דרכיו" בשביל ענינים אחרים והשכלה וכו', אלא כל זה היה על מנת להכיר אותו יתברך יותר ולהדבק בו יותר].

ואמרו [=ואמנם מה שאמר משה רבינו]: **"למען אמצא חן בעיניך".** [ענין זה] **מורה** [ומלמד] **על, שמי שידע האלוה** [יותר ויותר במחשבתו ובליבו], **הוא אשר ימצא חן בעיניו** [=בעיני ה' יתברך יותר], [ו]**לא** [כמו שחושבים המון בני אדם, שהמרוצה יותר לפניו יתברך, הוא דווקא] **מי שיצום** [צומות ארוכים של ענוי נפש וירבה בהם וכו'], **ויתפלל לבד** [בכוונה מלאה ועצומה, ויתפלל שעות שלימות, וזו טעותו!], **אבל** [=אלא בוודאי], **כל מי שידעהו** [=כל מי שידע אותו יתברך יותר, וישיג אותו יותר], **הוא הנרצה, המקורב** [לפניו יתברך].

ומי שסכלו [=כלומר מי שלא משיג את ה' עד היכן שידו מגעת, ולא מתאמץ להשיגו יותר ממה שהוא מכירו], **הוא**

הנקצף בו, המרוחק [לפניו יתברך].וכפי שיעור החכמה והסכלות [שהגיעו בני אדם אליהם], יהיה הרצון והקצף [לפניו יתברך], והקירוב והריחוק [ממנו יתברך]. וכבר יצאנו מֵכֵּנֶת הפרק, ואשוב אל הענין.

וכאשר ביקש [משה רבינו] ידיעת [=לדעת את] התוארים, וביקש מחילה על האומה, ונענה במחילתם. וביקש אחר כן השגת עצמו יתברך [=כלומר שביקש להשיג גם את עצמותו יתברך ולדעת מי הוא ממש]. והוא אמרו [=ועל זה אמר], "הראני נא את כבודך". נענה [תחילה] על המבוקש הראשון [שביקש], והוא [מה שביקש ואמר], "הודיעני נא את דרכיך", ונאמר לו: "אני אעביר כל טובי על פניך".

ו[אמנם] נאמר לו [והושב לו] במענה השאלה השניה [על ידי הבורא באומרו], "לא תוכל לראות את פני וכו'". [כלומר, השגת עצמותו יתברך ומי הוא יתברך שמו, גם משה רבינו לא יכל להשיג דבר זה ואפילו במעט מן המעט].

אמנם אמרו [=אמנם מה שאמר לו ה' יתברך] 'אני אעביר כל טובי על פניך', [אינו לענין ידיעת עצמותו יתברך, אלא] הוא [יתברך] רמז [אליו], להראות אותו הנמצאות כולם [כלומר רמז לו ה' יתברך, שילמד אותו ויראה לו את כל עניני מעשה המרכבה, וכיצד בעצם הוא יתברך מנהיג את העולם], הנאמר עליהם, "וירא אלהים את כל אשר עשה, והנה טוב מאוד". רצוני לומר, ב-"הראות אותם לו" שישיג טבעיהם והקשרם קצתם בקצתם, וקשריהם זה בזה [על פי מהדורת הרב קאפח עמוד קכט], וידע הנהגתו להם איך היא בכלל ובפרט.

ואל זה הענין רמז באמרו: "בכל ביתי נאמן הוא" – כלומר: שהוא [משה רבינו] הבין מציאות עולמי כולו [=ולא חלק ממנו או רובו; אלא היה משה רבינו מבין עניני מעשה המרכבה כולה אחד לא חסר, והיה מבין] הבנה אמיתית קיימת\יציבה [במדע האלהי], כי ההשקפות שהן בלתי נכונות אינן יציבות. נמצא כי השגת אותם המעשים\הפעולות, הם תאריו יתעלה, אשר על ידם הוא [יתברך] נודע.

והראיה [=ההוכחה] על שהדבר אשר יעדו בהשיגו אותו הם [רק] פעליו יתברך [=כלומר הראיה שאותם הדברים שגילה לו ה' יתברך למשה רבינו, הם רק הדרכים שבהם מנהיג הוא את העולם], היות הדבר אשר הודיעו – תארי פעולות גמורים: "רחום וחנון ארך אפים" – הנה כבר התבאר כי ה'דרכים' אשר ביקש ידיעתם והודיעוהו אותם הם הפעולות הבאות ממנו יתברך.

וה-"חכמים" יקראום 'מידות', ויאמרו: 'שלוש עשרה מדות', וזה השם נופל בשמושם על מדות האדם, "ארבעה מידות בנותני צדקה", "ארבע מידות בהולכי לבית המדרש" – וזה הרבה.

והענין, הנה אינו שהוא [יתברך] בעל מידות, אבל פועל פעולות דומות לפעולות הבאות מאתנו ממידות, רצוני לומר: מתכונות נפשיות, ולא שהוא יתברך בעל תכונות נפשיות.

ואמנם, הספיק לו [למשה רבינו] זכרון [למנות רק] אלו ה-"שלוש עשרה מידות". ואף על פי שכבר השיג 'כל טובו', רצוני לומר [שהשיג משה רבינו] כל פעולותיו [של הבורא יתברך], כי אלו הפעולות הבאות ממנו ית' בחוק המצאת בני אדם והנהגתם. וזאת היתה אחרית כונת שאלתו, כי

סוף המאמר "ואדעך למען אמצא חן בעיניך, וראה כי עמך הגוי הזה" – כלומר: אשר אני צריך להנהיגם בפעולות, אלך בהם בדרך פעולותיך בהנהגתם.

הנה כבר התבאר לך כי ה'דרכים' וה'מידות' – אחד [לשון משותף הם כלפיו יתברך], והם – הפעולות הבאות מאתו ית' בעולם, וכל אשר הושגה פעולה מפעולותיו, תואר הוא ית' בתואר אשר יבוא ממנו הפועל ההוא, ונקרא בשם הנגזר מן הפועל ההוא ... והכונה כולה – כי התארים המיוחסים לו ית' הם תארי פעולותיו, לא שהוא ית' בעל איכות". עכת"ד רבינו הטהור הרמב"ם.

והדברים מובנים. ומוכח מדבריו של רבינו הטהור, שמשה רבינו עליו השלום זכה לדעת את כל הדרכים שמנהיג הבורא יתברך את העולם, וידע מעשה מרכבה בשלימות לא חסר אפילו מעט.

אמנם מה שביקש לדעת מי זה ה' יתברך בעצמותו, הודיע לו הבורא יתברך שגם הוא, לא יכול לדעת דבר זה, ולא מפני שהחיסרון אצלו, אלא מפני שאדם בעל גוף גשמי אינו יכול לדעת לעולם מי זה ה' יתברך בעצמותו!

האם אחר המוות יוכל להשיג האדם את עצמותו?

והנה מה שכתבנו שאין אדם בעל גוף גשמי יכול להשיג את הבורא יתברך בעצמותו, ונשמע מכך שלאחר הפטירה של האדם יוכל הוא להכיר ולדעת את ה' יתברך בעצמותו. ראינו כי דבר זה שנוי במחלוקת בין התנאים כפי שנביא בהמשך. ונקדים ונאמר, שאין בדברים אלו התעסקות ב-"מעשה מרכבה", כי אנו לא מתעסקים בפרטים או בעניינים הקורים את האדם אחר המוות והמהלכים אשר הוא עובר. אלא אנו רק עומדים על הנקודה העיקרית שדנו בה חכמים, "האם אחר הפטירה של האדם יש באפשרותו לדעת מי זה הבורא יתברך בעצמותו".

ובתחילה עלה בדעתינו להשמיט הענין הזה מתוך החקירה, אמנם אחר שראינו כי יש תועלת באותם הדברים, נתנו אל ליבנו, לעלות הדברים על הכתב, ומדברים אלו נלמד אנו, כמה ענינים חשובים הנוגעים למה שאנו עוסקים בו.

נאמר בתורה (במדבר פרק ז פסוק פט פרשת נשא): "וּבְבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל מִדַּבֵּר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים וַיְדַבֵּר אֵלָיו". ואמרו חז"ל בתורת כהנים (ספרא ויקרא - דבורא דנדבה פרשה א תחילת פרק ב אות יב): "מאהל מועד, יכול מכל הבית? ת"ל, "מעל הכפרת", אי מעל הכפרת יכול מעל הכפרת כולה, ת"ל, "מבין שני הכרובים", דברי רבי עקיבא.

אמר ר' שמעון בן עזאי, איני כמשיב על דברי רבי, אלא כמוסיף על דבריו, "הכבוד" שנאמר בו, "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא" ראה חיבתן של ישראל להיכן גרמה לכבוד הזה,

כלומר דחק [ה' יתברך כביכול את עצמו], **להיות מדבר מעל הכפורת, מבין שני הכרובים.**

רבי דוסא אומר, הרי הוא אומר, "כי לא יראני האדם וחי", [מה פירוש "וחי"? לומר לך וללמד, ש]**-בחייהם אינן רואים** [את הכבוד, כלומר כל בני האדם כולל משה רבינו, בחייהם שנמצאים בגוף נשמי, לא יכולים להשיג את הבורא ואת עצמותו יתברך], **אבל רואים** [=משיגין את הבורא יתברך] **במיתתן. וכן הוא אומר** (תהלים פרק כב פסוק ל): "**אָכְלוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ כָּל־דִּשְׁנֵי־אֶרֶץ, לְפָנָיו יִכְרְעוּ כָּל־יוֹרְדֵי עָפָר, וְנַפְשׁוֹ לֹא חִיָּה**". [כלומר, מביא התנא החשוב, רבי דוסא, ראיה לדבריו, מתוך שנאמר, "**לפניו יכרעו כל יורדי עפר**", וראייתו מזה שנאמר, "**לפניו יכרעו**", ומה פירוש, "**לפניו**", שמשיגים כל המתים את ה' יתברך ויודעים אותו יתברך ממש. כך סובר רבי דוסא. **ובוודאי ופשוט שמדבר במה שקורה לאדם אחר הפטירה, כלומר במה שישיג לאחר פטירתו מן העולם.**

ונראה כי אין כוונתו לחיי העולם הבא, שהעולם הבא הוא התחנה הסופית כמו שביארנו לעיל. שאם כן, היה לו להביא את הפסוק שנאמר על העולם הבא, "**עין לא ראתה אלהים זולתך**", בתור ראיה לדבריו. **אולם השתמש הוא בפסוק המתאר לאדם, שבחיי חיותו דווקא אין הוא מכיר את ה' יתברך בשלימות, כלומר שלא יכול לדעת מי זה ה' יתברך בעצמותו, אבל לאחר המיתה בוודאי כי יכרע "לפני" הבורא בהכרה גמורה, כלומר שידע מי הוא יתברך בעצמותו.** כך סובר רבי דוסא. וכמובן שאין בדבריו אלו לימוד או שמץ של לימוד בכלל מעשה מרכבה, כי לא ביאר כלום מעניני המדע האלהי, אלא רק הסביר שלאדם תהיה השגה בבורא יתברך, מה שלא יוכל לקנות בחיי העולם הזה].

רבי עקיבא אומר, "כי לא יראני האדם וחי", [בוונת הכתוב להודיע, כי] **אף "חיות הקודש" הנושאות את "כסא הכבוד"** [="חיות הקודש" **הם המלאכים אשר משיגים את ה' יתברך השגה הגדולה ביותר מן כל המלאכים הנמצאים תחתיהם**, ולכן קראם במשל, "**נושאות את כסא הכבוד**", לתאר את מעלתן הגדולה, ואף הם] **אינן רואות את הכבוד** [=כלומר, אף המלאכים הנקראים במשל, "חיות הקודש", אינן מכירים ויודעים את ה' יתברך ואת עצמותו.

וכמו שכתב רבינו הטהור (רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ב הלכה ה - ז): "ובמה יפרדו הצורות זו מזו? והרי אינן גופין! לפי שאינן שוין במציאותן אלא כל אחד מהן למטה ממעלתו של חבירו, והוא מצוי מכוחו זה למעלה מזה, והכל נמצאים מכחו של הקדוש ברוך הוא וטובו, וזהו שרמז שלמה בחכמתו ואמר כי גבוה מעל גבוה שומר. זה שאמרנו למטה ממעלתו של חבירו אינה מעלת מקום, כמו אדם שיושב למעלה מחבירו, אלא כמו שאומרין בשני חכמים שאחד גדול מחבירו בחכמה שהוא למעלה ממעלתו של זה, וכמו שאומרין ב-עילה שהיא למעלה מן העלול. שינוי שמות המלאכים על שם מעלתם הוא, ולפיכך נקראים חיות הקדש והם למעלה מן הכל ... **וכל הצורות האלו חיים ומכירין את הבורא ויודעים אותו דעה גדולה עד למאד, כל צורה וצורה לפי מעלתה לא לפי גודלה, אפילו מעלה הראשונה אינה יכולה להשיג אמתת הבורא כמו שהוא, אלא דעתה קצרה להשיג ולידע** אבל משגת ויודעת יותר ממה שמשגת ויודעת צורה שלמטה ממנה, וכן כל מעלה ומעלה עד מעלה עשירית גם היא יודעת הבורא דעה שאין כח בני האדם המחוברים מגולם וצורה יכול להשיג ולידע כמותה, והכל אינן יודעין הבורא כמו שהוא יודע עצמו". ע"כ.

וכיצד אנו יודעים שמילת, "כבוד" הוא ידיעת עצמותו יתברך? מכיון שאמר משה רבינו לבורא יתברך הבאנו הדברים למעלה, "הראני נא את **כבודך**", ואין כבוד אלא עצמות ה', ומדוע? מכיון שעל זה השיב לו ה' יתברך ואמר, שאינו יכול לדעת את עצמותו! וגם המלאכים לא רואים את הכבוד, אלא "נושאות" את כסא הכבוד. כלומר, שהמלאכים יודעים ומכירים את כל הדרכים שה' יתברך מנהיג את העולם, אולם גם הם אינם יודעים מי הוא יתברך כמו שהוא יודע מי הוא]

אמר רבי שמעון ["התימני" שהיה אחד מתלמידי רבי עקיבא], **איני כמשיב על דברי רבי** [עקיבא], **אלא כמוסיף על דבריו**, [מה שנאמר], "**כי לא יראני האדם וחי**", **אף מלאכים שחיים חיי העולם, אינן רואין את הכבוד** [=כלומר אינם יודעים את עצמותו יתברך]". **ע"כ דברי הספרא.**

והנה שני עמדות יש לנו בדבר זה:

א) רבי עקיבא חולק על רבי דוסא וסובר, שלאחר הפטירה של האדם אין הוא יכול לדעת את עצמותו יתברך, והראיה לכך, שגם מלאכי השרת הגדולים במעלה אינם יודעים את עצמות הבורא, שהרי אם הטענה של רבי דוסא שבגוף גשמי אין אדם יכול לדעת את עצמות ה', זו אינה ראיה, כי גם המלאכים שאין להם גוף גשמי אינם יודעים ואינם מכירים את ה' יתברך כמו שהוא מכיר את עצמו, והם ודאי נפרדים מכל חומר גשמי. ולכן רבי עקיבא חולק ואומר, שגם לאחר פטירת האדם אין הוא יכול לדעת ולהבין את עצמות הבורא.

ויתכן שסובר רבי עקיבא, שרק בחיי העולם הבא שעליו נאמר, "עין לא ראתה אלהים זולתך", יזכו כל הבריות לדעת את הבורא יתברך בשלימות, שכן גם המלאכים לא ראו ולא יודעים מאותו התענוג והראיה השלימה הזו. ובעצם שרק אז לחיי העולם הבא יזכו כל הבריות שזכו לכך, לראות ולהשיג את ה' יתברך השגה אמיתית ושלימה בעצמותו.

ב) שיטה שניה, רבי עקיבא כלל לא חולק על רבי דוסא, אלא שניהם סוברים שכל מה שנאמר, "לא יראני האדם וחי", הכל מדובר לענין העולם הבא, כלומר, שרק בעולם הבא אם זכה האדם לכך, יזכה להשיג את ה' יתברך בעצמותו. ועל זה מוסיף רבי עקיבא ואומר, שגם המלאכים כעת אינם יודעים את ה' יתברך בעצמותו, ולעתיד לבוא בעולם הבא ידעו כולם את ה' יתברך בעצמותו וישיגו אותו יתברך השגה גדולה ביותר, וזה התענוג העילאי ביותר.

וכן משמע קצת ממה שאמרו במדרש (מדרש תנחומא, במדבר י"ז:א'): "אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בָּעוֹלָם הַזֶּה עַל שֶׁהָיוּ רוֹאִין אֶת כְּבוֹדִי, הָיוּ כָּלִין, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי (שמות לג, כ). אֲבָל לֶעָתִיד לָבוֹא כְּשֶׁאַחְזִיר שְׁכִינָתִי לְצִיּוֹן, אֲנִי נִגְלֶה בִּכְבוֹדִי עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְהֵן רוֹאִין אוֹתִי וְחַיִּים לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן (ישעיה נב, ח). **וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמַּרְאִין אוֹתוֹ בָּאֲצַבַּע**, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי זֶה אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ עוֹלָם וָעֶד, **הוּא יַנְהֲגֵנוּ עַל מוּת** (תהלים מח, טו). **וְאוֹמֵר: וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קִוִּינוּ לוֹ וְיוֹשִׁיעֵנוּ, זֶה ה' קִוִּינוּ לוֹ, נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתוֹ** (ישעיה כה, ט)". **ע"כ.**

בכל אופן אין לנו להתעסק בדברים הקורים את האדם אחר פטירתו, כי זה בגדר מעשה מרכבה שאסרה התורה, וקל וחומר שלא ניתן לדעת מה האדם ישיג בחיי העולם הבא, ואף שאין זה בכלל מעשה מרכבה, בכל זאת הודיע הנביא שאין כל בריה יכולה להשיג דבר זה מלבד ה' יתברך שנאמר (ישעיהו סד, ג): "וּמֵעוֹלָם לֹא־שָׁמְעוּ לֹא הֶאֱזִינוּ עַיִן לֹא־רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתְךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה־לוֹ".

ועל כן אנו לא רואים לנכון להאריך בדברים אלו. וכל המטרה שהבאנו את דברי התנאים בספרא הנזכר, הוא על מנת להוכיח ולהראות לקורא, שאין אדם ואפילו המלאכים, שהם משיגים את ה' השגה הגבוהה ביותר והם הנקראים "חיות הקודש", גם הם אינם משיגים את עצמותו של הבורא יתברך. וזה מוסכם לכל השיטות. **ולכן בוודאי כי ידיעת עצמותו אין זה בכלל - "מעשה מרכבה", מכיון שמעשה מרכבה זה דבר שניתן להשיג לחכם גדול שמבין מדעתו כדוגמת הנביאים וממשיכי דרכם**, והוא ידיעת פעולותיו והדרכים אשר הוא יתברך מנהיג בהם את העולם.

אמנם ידיעת עצמותו, בוודאי שאם משה רבינו לא השיג, וכן מלאכי השרת גם הם לא משיגים דבר זה, ולו מעט ממנו יתברך, כל שכן שלעולם ועד לא יוכל איש מכל בני אדם, שהיו, ושיהיו לעתיד, להשיג דבר זה ולו מעט שבמעט, וקל וחומר שלא יוכל למשול במשל את הדברים על ידיעת עצמותו, כי לא ניתן לדעת דבר זה כלל!

ולכן כבר כאן נוכל לומר ללא מורא וללא פחד:

ספר הזוהר בוודאי שלא נכתב על ידי רשב"י, שכן חלק מן הדברים הכתובים שם נוגעים ועוסקים בעצמותו יתברך ממש! ואף שיאמרו שכל דבריהם במשל ונמשל, אין זה מציל אותם, מכיון שגם אם יאמרו שדבריהם במשל, בכל זאת המשל משול על עצמותו יתברך, ולעולם המשל בא בשביל הנמשל, ויוצא שהנמשל ממשיל את ענין עצמותו, וזה ודאי ניאוץ וחירוף.

ומלבד שבספר זה מתואר מהלכיו יתברך, ומה שקורה אחר המוות ועוד הרבה דברים שהם אסורים לדרוש ולדבר בהם, וכמובן כיחשו בדברים אלו, ועברו על חוקות התורה.

ולכן בוודאי שרשב"י לא כתבו מעולם! ולפיכך מחבר זה הספר כיחש וייחס דברים קשים לתנא הטהור רשב"י, ובוודאי שכל הדברים הכתובים בעניין זה בספר הזוהר הם שקר וכזב, כי אם משה רבנו לא ידע דברים אלו ולא השיגם, ואפילו מלאכי השרת לא יודעים עניין עצמות ה' יתברך, בוודאי שאין בריה בעולם שיודעת ומשיגה עניין זה, וקל וחומר שלא יוכל להמשיל עניין זה במשלים, כי המושל משל, בוודאי יודע הנמשל.

ולכן יוצא שכל עניין זה שקר וכזב. ויתרה מזאת הוציאו לעז על משה רבנו ומלאכי השרת, **על עצם היותם אומרים שהם [מחברי הזוהר] זכו לדעת עצמות ה' יתברך, והדבר הגדול והנורא ביותר שעשו, מלבד שהם שיקרו, ביזו את כבוד השם יתברך, בהיותם מתארים אותו במשלים נגעלים ומתועבים של זיווגים ופרצופים!**

חקיקה בלב וראיה בעינים יותר טובה מאלף שמועות

והנה עוד רוצים אנו לפרט ולבאר בענין זה האמור גבי השגתו של משה רבינו, על מנת שיהיה מובן לקורא היטב:

אדם שסיפרו לו שאיש פלוני חשוד שגנב ממנו דבר מה, הנה בתחילה יעלה ספק בליבו, אבל מכיון שהמ-ספרים לו הם מעטים, לא יחקוק בליבו כי כך היה באמת, אלא ידרוש וישאל. וכאשר ילך לחשוד, ישאל אותו לפשר הדבר אם נכון או לא. והנה כל זמן שיכחש החשוד, האדם שנגנב ממנו הדבר לא יוכל לעשות מאומה! מכיון שהוא לא ראה בעיניו!

ונניח ובאו כל עם ישראל לזה שגנבו ממנו, וסיפרו לו שאיש פלוני חשוד על הגניבה, גם אז, אע"פ שהרושם יהיה יותר חזק על הגנב, הנה הדבר תלוי בגנב עצמו אם יודה לכך או לא. ואם יכחש הגנב, לא ניתן לעשות עמו דבר, מכיון שאין מישהו שראה בעיניו את מעשה הגניבה!

ודומה הענין לאשה שזינתה תחת בעלה, ומאויימת אצל הכהן הגדול ליד כל משפחתה, כל זמן שלא מודה בבגידה, לא ניתן להוציא אותה מתחת ידי בעלה, אלא מחייבים אותה לשתות מן המים המרים אשר בוחנים את צדקותה.

והנה אם היה זה שגנבו ממנו רואה בעיניו את מעשה הגניבה וכיצד אותו גנב גנב ממנו ממש. אף אם היו באים כל ישראל ואומרים לו, "הוא לא גנב ממך", היה מאמין להם? ודאי שלא! ומדוע? מכיון שאין לאדם אלא מה שעיניו רואות, ומכיון שראה את הגנב שגנב ממנו, מי ישכנעו אחרת?

וכך בעצם המצב של כולנו, אנו שומרים היום תורה ומצוות ומקיימים את רצון הבורא יתברך ומשתדלים מאוד בעשיית רצונו יתברך, אולם לא השגנו את הבורא בדעתינו ולא נחקקה אמיתתו בליבנו כמי שרואה איש את רעהו, ולכן יש סיכוי שגם לאחר שמונים שנה של תורה ומצוות, חלילה האדם יכול לכפור בבורא יתברך, ומדוע? מפני שמעולם לא נחקקה אצלו אמיתת הבורא כמו שנחקקה גניבת הגנב מזה האיש שדברנו עליו למעלה.

וכך בדיוק הדבר עם משה רבינו, הוא אינו צריך למשכנעים על אמיתת הבורא, מכיון שהוא השיג את הבורא באופן כזה שאי אפשר עוד לכחש לו ולומר, אין ה' בעולם, או שהוא לא אחד, או שהינו מתחלק לכמה גורמים חלילה וחס מתועבות הנוצרים וממשיכי דרכם בעלי הספירות והפרצופים וכו'.

על משה רבינו לא ניתן לכחש ולא לזייף, מכיון שהוא השיג את ה' באופן הכי גדול שמישהו מבני אדם השיגו. ובדומה לדרגה של השגה זו, אמנם יותר פחותה, היו כל ישראל במעמד התורה, באופן שלא ניתן לשכנעם שאין ה' בעולם, כי ראו את הקולות ואת הלפידים, והיו משיגים את ה' במקצת.

השגת משה רבינו - לא היה ולא יהיה כמוהו מי שהשיג וישיג

והנה אמר ה' יתברך בתורתו, על מעלתו ודרגתו של משה רבנו, וכך נאמר (במדבר פרק יב פסוק ו - ח פרשת בהעלותך): "וַיֹּאמֶר שִׁמְעוּ־נָא דְּבָרָי אִם־יִהְיֶה נְבִיאֲכֶם יְהוָה בַּמַּרְאָה אֵלָיו אֶתְוַדָּע בַּחֲלוֹם אֲדַבֶּר־בּוֹ: לֹא־כֵן עַבְדִּי מֹשֶׁה בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא: פֶּה אֶל־פֶּה אֲדַבֶּר־בּוֹ וּמַרְאֶה וְלֹא בְחִידֹת וּתְמֻנַת יְהוָה יַבִּיט וּמַדּוּעַ לֹא יְרֵאתֶם לְדַבֵּר בְּעַבְדִּי בְמֹשֶׁה".

וכתב התרגום ירושלמי, "ויאמר שִׁמעו נא דברי עד שאדבר אם יהיו כל הנביאים שקמו מִן ימות העולם מדבר עִמהם כמו שמדבר עִם משה, שמאמר של יי במראה אליהם מִתגלה, בחלום מדבר עִמהם, לא כך דרכו של משה עבדי, בכל בית ישׂראל עמי נאמן הוא, דיבור עִם דיבור דְברתי עִמו שיפרוש מִתשמיש של מִטה, ומראה, ולא בהחבא מִתגלה לו בסנה, ודמות שאחרי שכינתי ראה, ומה זה לא יראתם לספר כאלה מִלים בעבדי במשה".

ולמדים אנו שדיבורו של משה עם ה' הוא לא בחזיון ולא במשל, אלא פה אל פה דיבר בו. כלומר היה רואה הכל במראה הנבואה ללא חלום, שהיתה השגתו ודיבורו עם הבורא בעודו ער ממש, ובזה היה כל כך גבוה משאר כל הנביאים.

וכתב הרמב"ם (הלכות יסודי התורה פרק ז הלכה ד - ו): "כל הנביאים אין מתנבאין בכל עת שירצו אלא מכוונים דעתם ויושבים שמחים וטובי לב ומתבודדים, שאין הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות אלא מתוך שמחה, לפיכך בני הנביאים, לפניהם נבל, ותוף, וחליל, וכנור, והם מבקשים הנבואה. וזהו שנאמר, "והמה מתנבאים", כלומר מהלכין בדרך הנבואה עד שינבאו. כמו שאתה אומר, "פלוני מתגדל".

אלו שהם מבקשין להתנבא הם הנקראים בני הנביאים, ואף על פי שמכוונים דעתם, אפשר שתשרה שכינה עליהן, ואפשר שלא תשרה. כל הדברים שאמרנו, הם דרך נבואה לכל הנביאים הראשונים והאחרונים. חוץ ממשה רבינו רבן של כל הנביאים.

ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל הנביאים? שכל הנביאים בחלום או במראה! ומשה רבינו מתנבא והוא ער ועומד, שנאמר, "ובבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול", כל הנביאים על ידי מלאך, לפיכך רואים מה שהם רואים במשל וחידה, משה רבינו לא על ידי מלאך, שנאמר, "פה אל פה אדבר בו", ונאמר, "ודבר ה' אל משה פנים אל פנים". ונאמר, "ותמונת ה' יביט". כלומר, שאין שם משל! אלא רואה הדבר על בוריו, בלא חידה ובלא משל, הוא שהתורה מעידה עליו במראה ולא בחידות, שאינו מתנבא בחידה, אלא במראה שרואה הדבר על בוריו.

כל הנביאים יראים ונבהלים ומתמוגגין. ומשה רבינו אינו כן, הוא שהכתוב אומר, "כאשר ידבר איש אל רעהו", כלומר כמו שאין אדם נבהל לשמוע דברי חבירו, כך היה כח בדעתו של משה רבינו להבין דברי הנבואה, והוא עומד על עומדו שלם. כל הנביאים אין מתנבאים בכל עת שירצו.

משה רבינו אינו כן, אלא כל זמן שיחפוץ, רוח הקודש לובשתו ונבואה שורה עליו, ואינו צריך לכוין דעתו ולהזדמן לה. שהרי הוא מכוון ומזומן ועומד כמלאכי השרת, לפיכך מתנבא בכל עת. שנאמר, "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם". ובזה הבטיחו האל, שנאמר, "לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי".

הא למדת שכל הנביאים כשהנבואה מסתלקת מהם, חוזרים לאהלם שהוא צרכי הגוף, כולם כשאר העם, לפיכך אין פורשין מנשותיהם, ומשה רבינו לא חזר לאהלו הראשון, לפיכך פירש מן האשה לעולם ומן הדומה לו. ונקשרה דעתו לצור העולמים ולא נסתלק מעליו ההוד לעולם, וקרן עור פניו ונתקדש כמלאכים". ע"כ דברי רבינו הטהור.

וכן מעידה התורה שוב על משה רבנו לאחר פטירתו, שנאמר (בדברים לד, י) "וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יְדָעוֹ יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים". ומה פירוש, "לא קם"? העידה התורה שנביא כמו משה לא יקום ולא יהיה.

וכן כתב הרלב"ג: "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה - ידוע כי מדברי התורה שלא קם נביא [מביא] תורה ולא יקום זולת משה, כי שום נביא לא יאמן לחדש בה או לגרוע באופן שישימהו תורה נוהגת לדורות. כ"ש שלא יאמן לשנותה ולהמירה באחרת. וזה כולו מבואר ממה שקדם. ולזה לא זכר כאן זה ההבדל נפלא שיש בין נבוא' משה ובין נבואת זולתו אבל זכר מה שהובדל בו משה מכל נביא שיקום להתנבא בישראל". ע"כ.

וכבר כתב רבי יעקב אנטולי בספר מלמד התלמידים (פרשת ואתחנן): "והכלל הגדול שידיעת כל המצות תלויה בתורה שבעל פה, ועליה סמך משה רבינו ע"ה בקצורו בתורה שבכתב, הלא תראה שהוא היה מאריך מאד בספורי התורה להחזיק באמתתם, ולהראות החבוב בכל דרכי השם.

אבל במצות היה מקצר בתכלית הקצור, מדעתו מעלת הדבר הנאמר פה אל פה על הדבר שנכתב בספר, לפי שדבר הנכתב תפול המחלוקת כפי דעות הקוראים, כמו שאמרו שבעים פנים לתורה, כפי מספר הלשונות. וכבר תעו רבים והתעו אחרים בדברי משה רבינו ובדברי שאר הנביאים. ואל זה הענין היתה הכונה בקצור דברים במצות, עד שבאו קצת מצות בדרך הרמז, כדי שיקבלו האמת איש מפי איש, ולא נספק בדברי הקבלה [למשה מסיני] שהם העיקר במצות.

ועל דרך זה באו ג"כ סודות התורה [האמיתיים, כנון דברי האגדה שבתלמוד שרוב דבריהם הם משל ומליצה. ולא דברים של מינות ודמיונות כפי שראינו שדיברו לצערינו בעצמותו של הבורא וביחשו ואמרו וייחסו לו הספירות והפרצופים] לקבל באורם מפי היחידים יודעיהם, לא שנסמך במה שנראה מן הכתוב בלבד, כי יש שם דברים נמנעים לפי משמעותם הפשוטה, ולא מסרן הכתוב, אלא לחכמים יהושע ושאר הזקנים והזקנים לנביאים ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה כמו שבאה המשנה משה קבל תורה וכו'". ע"כ.

ולפי דבריו הטהורים, משה רבינו קיבל כבר את כל סודות התורה [=מעשה מרכבה], ולא רק שקיבל את סודות התורה, אלא העבירם ליהושע וכן על זו הדרך. ולכן סודות התורה האמיתיים נמצאים כולם בתנ"ך, במשניות, ובשני התלמודים. וחלילה לומר שמישהו במהלך הדורות קיבל סודות התורה באיזה שהוא מקום ומשה רבינו לא ידעם, או בעלי התלמוד לא ידעום.

וכמו שלימדונו חז"ל, ש-לחכם יחידי אשר מבין מדעתו, מוסרין לו ראשי פרקים, וכן עשה משה רבינו ושאר הנביאים שמלבד שהעבירו את כל התורה והמצוות איש מפי איש, עוד העבירו את מה שידעו והשיגו בעניני המרכבה מאחד לשני. וגם בזה היה צריך שיהיה המקבל, חכם ומבין מדעתו. אבל חלילה מעולם לא דרשו בזה ברבים, וכל שכן שלא הרסו וכתבו זאת על הספר.

וכתב רבינו הטהור בגודל מעלתו של משה רבינו (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק י משנה א): "והיסוד השביעי נבואת משה רבינו. והוא, שנאמין שהוא אביהן של כל הנביאים שקדמו לפניו והבאים אחריו, הכל הם למטה ממנו במעלה, והוא בחיר ה' מכל המין האנושי, אשר השיג ממנו יתעלה יותר ממה שהשיג וישיג כל אדם שנמצא ושימצא.

ושהוא עליו השלום הגיע לתכלית הרוממות מעל האנושיות עד שהשיג המעלה המלאכית ונעשה במעלת המלאכים, לא נשאר לפניו שום מסך שלא קרעו ולא עצר בעדו שום מעצור גופני, ולא נשאר בו שום דבר מן החסרון לא מעט ולא הרבה, והושבתו בו הכוחות הדמיוניים והחושים בכל השנותיו, ונתבהל כוחו המתעורר, ונשאר שכל בלבד, ועל ענין זה אמרו עליו שהוא מדבר עם ה' בלי אמצעות המלאכים". ע"כ.

והתבאר לך אתה הקורא, שמעלת משה רבינו היא המעלה הכי גדולה שהגיע אליה אדם מכל בני האדם שהיו או שיהיו לעתיד. וכל החולק על דבר זה הרי הוא מין, ומצוה לשנאותו ולהשמידו.

והמשיך רבינו הטהור וכתב (הלכות יסודי התורה פרק א' הלכה יא' והלאה): "וכיון שנתברר שאינו גוף וגוייה, יתברר [בוודאי], שלא יארע לו אחד ממאורעות הגופות, לא חיבור ולא פירוד, לא מקום ולא מידה, לא עליה ולא ירידה, ולא ימין ולא שמאל, ולא פנים ולא אחור, ולא ישיבה ולא עמידה, ואינו מצוי בזמן עד שיהיה לו ראשית ואחרית ומנין שנים.

ואינו משתנה, שאין לו דבר שיגרום לו שינוי, ואין לו, לא מוות ולא חיים כחיי הגוף החי, ולא סכלות ולא חכמה כחכמת האיש החכם, לא שינה ולא הקיצה, ולא כעס ולא שחוק ולא שמחה ולא עצבות, ולא שתיקה ולא דבור כדבור בני אדם, וכך אמרו חכמים, אין למעלה לא ישיבה ולא עמידה ולא עורף ולא עיפוי.

והואיל והדבר כן הוא, כל הדברים הללו וכיוצא בהן, שנאמרו בתורה, ובדברי נביאים, הכל [בוודאי] משל ומליצה הן, כמו שנאמר, "יושב בשמים ישחק", "כעסוני בהבליהם", "כאשר

שש ה"', וכיוצא בהן, על הכל אמרו חכמים, דברה תורה כלשון בני אדם, וכן הוא אומר, "האותי הם מכעיסים", הרי הוא אומר, "אני ה' לא שניתי", ואילו היה פעמים כועס ופעמים שמח, היה משתנה, וכל הדברים האלו אינן מצויין אלא לגופים האפלים השפלים שוכני בתי חומר, אשר בעפר יסודם, אבל הוא ברוך הוא יתברך ויתרומם על כל זה". ע"כ דבריו של רבינו.

והנה מדברים נפלאים אלו למדים אנו, שמשה רבינו השיג את ההשגה הגבוהה ביותר שהשיג מישהו מבני אדם שהיה ושיהיה לעתיד. ועוד למדים אנו, שמעשה מרכבה, אינו נוגע בעניני עצמותו של הבורא ברוך הוא, וכמו שנלמד בהמשך בהרחבה, מה נכלל בגדר עניני, "מעשה מרכבה".

עיקרים וכללים ב-"מעשה מרכבה" - ע"פ הרמב"ם במשנה תורה

והנה בעומדינו על השאלה הראשונה שהצבנו למעלה, "מה הוא מעשה מרכבה"? נרחיב את היריעה עוד יותר בס"ד:

כי הנה כתב רבינו הטהור (רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ב): "האל הנכבד והנורא הזה, מצוה לאהבו, וליראה אותו, שנאמר, "ואהבת את ה' אלהיך", ונאמר, "את ה' אלהיך תירא".

והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם [במחשבתו ובעיניו] במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהן חכמתו, שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול, כמו שאמר דוד, "צמאה נפשי לאלהים לאל חי".

וכשמחשב בדברים האלו עצמן [=כלומר בעומק עניינם], מיד הוא נרתע לאחוריו, ויפחד, ויודע, שהוא [האדם], בריה קטנה, שפלה, אפלה, עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות, כמו שאמר דוד, "כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך, מה אנוש כי תזכרנו". ולפי הדברים האלו, אני מבאר כללים גדולים ממעשה רבון העולמים, כדי שיהיו פתח למבין לאהוב את השם, כמו שאמרו חכמים בענין אהבה, שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם". עכ"ל.

והנה כבר כאן יש לציין ולהדגיש היטב לקורא, כמו שכתבנו כבר לעיל, שהרמב"ם לא מלמד, "מעשה מרכבה"! וחלילה לו מכך. ואפילו רבינו אינו מלמד בספריו, "ראשי פרקים" של מעשה מרכבה. אלא הרמב"ם מסביר בשני הפרקים הראשונים בתחילת ספרו "משנה תורה", בהלכות יסודי התורה, מה הוא נקרא בכלל עניני, "מעשה מרכבה", כלומר, מה בגדר "עיקרי" מעשה מרכבה.

וכמו שכתב בלשונו, "ולפי הדברים האלו, אני מבאר כללים גדולים ממעשה רבון העולמים, כדי שיהיו פתח למבין לאהוב את השם וכו'". עכ"ל. והנה הדגיש הרמב"ם

בקולמוסו וכתב, "**אני מבאר כללים גדולים**", כלומר הרמב"ם מודיע ואומר, שהוא אינו מלמד, "**מעשה מרכבה**", וגם לא מלמד, "**ראשי פרקים**", אלא מלמד "**כללים**" בלבד של עניני מעשה מרכבה.

ולכן מה שכתב רבינו, "**בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים**". הנה מה שכתב, "**במעשיו**", לפי עניות דעתינו, כל הדברים הללו מכוונים כלפי עניני, "**מעשה המרכבה**", שהמשיג בדעתו את מעשיו ואת פעולותיו של ה', זה הנקרא ידיעת, "**מעשה מרכבה**".

ומה שכתב, "**וברואיו הנפלאים הגדולים**", גם בזה חוזר הדבר לעניני, "**מעשה מרכבה**". ובהתבוננות האדם בדברים אלו, יאהב האדם את ה' אהבה גדולה. ועוד יותר הדגיש ואמר, "**וכשמחשב בדברים האלו עצמן**", כלומר, כאשר אדם חושב על פעולותיו של ה" וכיצד הוא מנהיג את העולם בחכמה, אלו הדברים נקראים, "**מעשה מרכבה**"! ודע, כי בשני הפרקים הראשונים מלמדנו רבנו, מה בגדר מעשה מרכבה בלבד, ובפרק שלישי ורביעי מלמד רבנו מה בגדר מעשה בראשית.

וכן סיים וכתב בסוף ההלכה והדגיש, "**ולפי הדברים האלו, אני מבאר כללים גדולים ממעשה רבון העולמים, כדי שיהיו פתח למבין לאהוב את השם, כמו שאמרו חכמים בענין אהבה, שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם**". עכ"ל. כלומר, הרמב"ם מדגיש במפורש, שאחר שהקדים, שעניני מעשה מרכבה, הם הם הגורמים לאדם להיות דבוק בבורא העולם ולירא ממנו. כעת הוא בא ללמד "**כללים**", "**עיקרים**" גדולים, ממעשה ה' יתברך בעולם, ומה הם? הם הנקראים "**כללי**" - "**מעשה המרכבה**".

ולכן, שוב אנו מדגישים ואומרים, שלא יטעה הקורא לחשוב שרבינו בא ללמד מעשה מרכבה, שזה איסור חמור הוא! אלא רבינו הטהור כותב "כללים בלבד"! וכמו שכתבנו למעלה. וראה לבאר מה הם "כללי", דהיינו מה בגדר מעשה מרכבה מפאת ג' סיבות:

א) שאם השיג האדם מעט מעניני המרכבה, לא יבאר האדם ענינים אלו לאחרים, ולא יכתבם בספר לעולם.

ב) על מנת שיהיו פתח לאדם שקצת מבין, לאהוב את ה' ולדבוק בו. שכן ידיעת האדם והשגתו בענינים אלו, גורם לו לאהוב את הבורא יותר ויותר, שכן משיג על ידי כך את הבורא השגה מרובה.

ג) שאם מחר יטען טוען, שהוא השיג בחכמתו "עניני מעשה מרכבה", וישבש הדברים, ידע מיד האדם, שדבריו הם שקר וכזב. כי רבינו כבר ביאר מה הם "עניני מעשה מרכבה". **ואם יאמר האומר שהוא השיג את ידיעת עצמותו, נדע כי כיחש הוא! מכיון שעצמות ה' לא ניתן להשיג, ואין זה נכלל בגדר מעשה מרכבה.**

עוד דוגמה: אם רבינו כתב בפירוש המשנה, שחלק מן כללי מעשה מרכבה, הם ההשגות והידיעות של מה שקורה לאחר המוות עם האדם. כאשר נראה שמישהו כתב דברים אלו על הספר, נדע כי כל דבריו שקר וכזב. או שגם אם לשיטתו הוא צודק, ואכן זה מה שקורה לאדם לאחר המיתה, אז בוודאי הוא בגדר הדורש במעשה מרכבה, ועובר על משנה ותלמוד מפורשים, מכיון שאין דורשין במעשה מרכבה!

ומדוע אין דורשין במעשה מרכבה? לא מפני שאין ראוי לגלות סודות לאחרים, כמו שחשבו כמה מבולבלים! זו לא הסיבה! אלא, אין דורשין במעשה מרכבה, כי לא ניתן לדרוש במעשה מרכבה! כלומר, אי אפשר לדרוש או לכתוב ענינים אלו, בלי שהמסר המועבר ישתבש ויצא מענינו. ולכן בוודאי נדע, כי מי שכתב את הענינים הקורים לאדם אחר המוות, עבר על איסורים חמורים, והחטיא והכשיל אחרים! וכל זה מפני דבר אחד, לא שמעו לרבותינו בעלי המשנה והתלמוד!

הבריות שברא הבורא - מתחלקים לשלושה

והמשיך וכתב רבינו (שם הלכה ג): "כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו נחלק לשלושה חלקים:

א) מהן ברואים שהן מחוברים מגולם וצורה - והם, [אותם הברואים הללו], הווים ונפסדים תמיד, כמו גופות האדם והבהמה והצמחים והמתכות [=כל מה שמתחת לכיפת הרקיע].

ב) ומהן ברואים שהן מחוברים מגולם וצורה - אבל אינן משתנין מגוף לגוף ומצורה לצורה כמו [אותם] הראשונים, אלא [=בשונה מאותם הראשונים], צורתן קבועה לעולם בגולמם ואינן משתנין כמו אלו. והם הגלגלים והכוכבים שבהן, ואין גולמם כשאר גולמים ולא צורתם כשאר צורות.

ג) ומהן ברואים צורה [=נפש רוחנית], בלא גולם [=גוף] כלל, והם המלאכים, שהמלאכים אינם גוף וגויה, אלא צורות נפרדות זו מזו". עכ"ל.

ולמדים אנו מדברי רבינו הללו שני דברים חשובים:

א) אין בריה בפני עצמה שנקראת, "שדים", אין בריות שנקראות, "מזיקים", אין בריות שנקראות, "רוחות". כלומר, אין בכח האדם לברוא "שדים" או "רוחות" על ידי מעשיו, וכל כיוצא בזה מן ההזיות הקשות הכתובות בספר האופל. [=זוהר]. אלא שלושה סוגי בריות ישנם בעולם בלבד! שנים מהם אנו מכירים ורואים, והם השמש הירח והכוכבים וכדומה, שאינם נפסדים ומשתנים. והשנית הם אנחנו בני אדם וכל שאר הבריות הנמצאים על הארץ תחת כיפת הרקיע. והבריה השלישית הם המלאכים.

ואם תקשה ותאמר, אם כן כיצד חז"ל בתלמוד מזכירים ומדברים על "שדים", "רוחות",

"מזיקין", אלא דע לך שאם תעיין היטב בדבריהם תדע, שכל אלו הם כינויים בלבד, ולא בריה בפניה עצמה. ובעזרת ה' נבאר בעתיד עניין זה בהרחבה במקום הראוי לו.

ב) הדבר השני שלמדים אנו מדבריו, הוא, שמלאך לא מתלבש בגוף, מלאך אין לו גוף, ולא יקרה לו לעולם מאורע ממאורעות הגופים. וכל מי שכתב שמלאך, "חטא" וכדומה, הוציא דיבה רעה על המלאכים, וכפר ביסודות הדת. וכבר קיללו רשב"י במדרש (בראשית רבה פרשה כו סימן ה): "ויראו בני האלהים, **רבי שמעון בן יוחאי קרא להון בני דייניא. רבי שמעון בן יוחאי מקלל לכל מאן דקרא להון בני אלהיא**".

כלומר רשב"י לא הסתפק רק להסביר ולבאר שאותם בני האלהים הם בני אדם חשובים, ונקראו בני האלהים על שם החשיבות שלהם בעיני הבריות. אלא הוסיף לקלל בקללה חמורה, על מנת להוציא מלב הטועים סברות עקומות אלו. ובמאמרים אחרים נפרסם הסיבה מדוע רשב"י עשה זאת.

ועל זה ממשיך רבינו ומבאר (שם שם הלכה ד): "ומהו זה שהנביאים אומרים שראו המלאך **אש ובעל כנפים**? [אלא בוודאי כי] **הכל במראה הנבואה ודרך חידה** [שדיברו הנביאים], **לומר** [ולרמוז לבאים אחריהם], **ש**[המלאך] **אינו גוף, ואינו כבד כגופות הכבדים, כמו שנאמר**, "**כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא**", **ואינו אש** [חלילה], **אלא משל** [הוא], **וכמו שנאמר**, "**עושה מלאכיו רוחות**", [הכל משל וחידה הוא].

אם המלאכים אינם גוף, במה שונים זה מזה?

ואחר הנחה זו שכתב רבינו, כעת הוא פונה לשאלה המתבקשת, **אם** המלאכים אינם גוף, **במה יהיה השוני ביניהם**? **ועל זה כותב ואומר** (שם שם הלכה ה' והלאה): "**ובמה יפרדו הצורות זו מזו והרי אינן גופין? לפי שאינן שוין במציאותן! אלא כל אחד מהן למטה ממעלתו** [=מהשגתו] **של חבירו, והוא מצוי מכוחו** [של חבירו], **זה למעלה מזה**, [כגון, אם הסוחבת את בנה בהריון, היא מצויה מכח ה', ומכח ה' שקיבלה היא מזינה את התינוק], **והכל נמצאים מכוחו של הקדוש ברוך הוא וטובו**, וזהו שרמז שלמה בחכמתו ואמר, "**כי גבוה מעל גבוה שומר**".

זה שאמרנו למטה ממעלתו של חבירו, אינה מעלת מקום, כמו אדם שיושב למעלה מחבירו [בקומה], **אלא כמו שאומרין בשני חכמים, שאחד גדול מחבירו בחכמה**, שהוא למעלה ממעלתו של זה, וכמו שאומרין ב-"**עילה**", שהיא למעלה מן ה-"עלול".

שינוי שמות המלאכים על שם מעלתם [=השגתם] הוא, ולפיכך נקראים, "**חיות הקודש**", והם למעלה מן הכל. ואופנים, וארלים, וחשמלים, ושרפים, ומלאכים, ואלהים, ובני אלהים, וכרובים, ואישים, כל אלו עשרה השמות שנקראו בהן המלאכים על שם עשר מעלות [=השגות] שלהן הן.

ומעלה שאין למעלה ממנה אלא מעלת האל ברוך הוא, היא מעלת הצורה שנקראת,

חיות, לפיכך נאמר בנבואה, שהן תחת כסא הכבוד [להורות על גודל השנתם, ולא שבאמת יש כסא כבוד לפניו יתברך]. ומעלה עשירית [הפחותה מכולם], היא מעלת הצורה שנקראת, "אישים", והם [=אלו אותם] המלאכים המדברים עם הנביאים ונראים להם במראה הנבואה, לפיכך נקראו, "אישים", [בגלל] שמעלתם קרובה למעלת דעת בני אדם. [=כלומר, מכיון שבני אדם חשובים נקראים במקרא, "איש", לכן המלאכים הנראים לבני אדם במראה הנבואה נקראו "אישים", להורות שהם אלו הנראים לבני אדם ולא אחרים].

וכל הצורות [=המלאכים] האלו, חיים, ומכירין את הבורא, ויודעים אותו דעה גדולה עד למאוד. כל צורה וצורה [מכירה ומשיגה את הבורא] לפי מעלתה, לא לפי גודלה. [אלא שיש לך לדעת, כי] אפילו מעלה הראשונה, אינה יכולה להשיג אמתת הבורא [=ידיעת עצמותו יתברך] כמו שהוא, אלא דעתה קצרה להשיג ולידע, אבל משגת ויודעת יותר ממה שמשגת ויודעת צורה ש-למטה ממנה.

וכן כל מעלה ומעלה עד מעלה עשירית, גם היא יודעת הבורא דעה שאין כח בני האדם המחוברים מגולם וצורה יכול להשיג ולידע כמותה. והכל אינן יודעין הבורא כמו שהוא יודע עצמו.

כל הנמצאים חוץ מן הבורא, מצורה הראשונה עד יתוש קטן שיהיה בטבור הארץ, הכל מכח אמתתו נמצאו, ולפי שהוא יודע עצמו, ומכיר גדולתו ותפארתו ואמתתו, הוא יודע הכל, ואין דבר נעלם ממנו. הקדוש ברוך הוא מכיר אמתו ויודע אותה כמו שהיא, ואינו יודע בדעה שהיא חוץ ממנו כמו שאנו יודעין [בדעה שהיא חוץ מאתנו], שאין אנו ודעתינו אחד.

אבל הבורא יתברך הוא ודעתו וחייו אחד מכל צד ומכל פינה ובכל דרך ייחוד, שאלמלי היה חי בחיים ויודע בדעה חוץ ממנו, היו שם אלוהות הרבה הוא וחייו ודעתו. ואין הדבר כן! אלא [הוא יתברך] אחד מכל צד ומכל פינה, ובכל דרך ייחוד.

נמצאת אתה אומר, הוא היודע [הכל], והוא הידוע [לנו ולכל הבריות כולם], והוא הדעה עצמה, הכל אחד. ודבר זה אין כח בפה לאומרו [ולהסבירו בשלימות], ולא באוזן לשמעו [ולהבין בשלימות], ולא בלב האדם להכירו על בוריו [בשלימות].

ולפיכך אומר, "חַי ה'", שאין הבורא וחייו שנים, כמו חיי הגופים החיים או כחיי המלאכים, לפיכך אינו מכיר הברואים ויודעם מחמת הברואים, כמו שאנו יודעין אותם. אלא [הוא יתברך] מחמת עצמו ידעם, לפיכך, מפני שהוא יודע עצמו, יודע הכל, שהכל נסמך לו בהוייתו". עכ"ל.

הדגשת הרמב"ם שהדברים שדיבר הם מעט עיקרי "מעשה מרכבה"

והנה אחר כל מה שהביא רבינו הטהור, רואה הוא צורך נכון לכתוב הבהרה חשובה לגבי כל מה שכתב לעיל, ומסיג ואומר בזה"ל: "דברים אלו שאמרנו בענין זה בשני פרקים אלו,

כמו טיפה מן הים הם, ממה שצריך לבאר בענין זה, וביאור "כל העיקרים" שבשני פרקים אלו הוא הנקרא, "מעשה מרכבה". עכ"ל.

וחשוב להתבונן לדברי רבינו הטהור שמחלק את דבריו:

א) כל מה שדיבר רבינו בשני הפרקים הראשונים של הלכות יסודי התורה, הם רק, "עיקרי" מעשה מרכבה. ומה הוא "מעשה מרכבה" לפי שיטת רבינו כאן? הוא מי שזיכה אותו האל יתברך להבין ביאורם של אותם העיקרים שהביא רבינו וכל כיוצא בהם. והוא שיתחיל להתבונן ולבאר לעצמו את המהלכים המדוייקים של עיקרים אלו, לפי מה שידו מגעת. כל זה נקרא לימוד ועיון "מעשה מרכבה" ממש, והוא מה שזכו הנביאים וחלק מן החכמים כמו שמסופר בתלמוד.

ב) כל מה שכתב רבינו ב-"עיקרים" אלו של עניני "מעשה מרכבה", הם רק טיפה מן הים, ממה שצריך לבאר בענין זה של "עיקרים אלו". כלומר, דבריו החשובים של רבינו הטהור, הם עצומים למתבונן הנבון המשכיל.

וננסה להסביר כוונתינו כמה שנוכל בדעתו של רבינו: רבינו מנחיל כאן קו עמוק ביותר, וממש אבן יסוד לבאות, ומחלק את דבריו לשני ענינים. האחד הוא, שכל מה שכתב בשני הפרקים הללו, הם רק "עיקרי" מעשה מרכבה, כלומר, שכל שני פרקים אלו שכתב, ביאר רק, מה זה בגדר, "מעשה מרכבה".

והוסיף ואמר הדגיש וחילק, שבענין זה של "עיקרי" מעשה מרכבה, לא ביאר הוא, אלא רק טיפה מן הים! כלומר, שלא תחשוב אתה הקורא, כי הכללים של "מעשה מרכבה" הנוגעים במדע האלהי, הם רק בענינים שכתב רבינו בלבד! זה אינו! אלא תדע לך, כי יש עוד המון עיקרים לעניני, "מעשה מרכבה" והמדע האלהי, וכל מה שכתב רבינו, הם לא "כל" העיקרים בענין זה של, "מעשה מרכבה".

וכמו שנראה בהמשך, שבפירוש המשנה לרבינו הטהור, הוא מבאר ומוסיף, שגם ההתעסקות במה שיקרה לאדם מיד אחר המוות, גם זה נכלל בענין - "מעשה מרכבה". ולא שרבינו חזר בו בספר משנה תורה, ממה שכתב בפירוש המשנה! אלא דברי תורה עניים במקום אחד, ועשירים במקום אחר.

ויוצא מדבריו הנפלאים הללו, שלא רק שאסור לדבר ולדרוש בעניני מעשה מרכבה, שזה דבר פשוט הוא לכל משכיל. אלא אפילו בענין העיקרים והכללים של "מעשה מרכבה", כלומר לדעת מה בגדר, "מעשה מרכבה" כמו שצריך לדעת, גם בזה, כל מה שכתב רבינו, הם רק טיפה מן הים! וכמו שכתבנו כבר למעלה, וכפי שנראה בהמשך בפירוש המשנה של רבינו, שהרחיב הוא מעט יותר, וביאר מעט יותר, מה זה נקרא "עיקרי" מעשה מרכבה.

ג) והדבר השלישי הנלמד מדברי רבינו, הוא, שאחר שאדם יודע את עיקרי מעשה מרכבה, ה-"ביאור" עצמו של אותם העיקרים בשכלו של האדם, והסברו בראשי פרקים לחכם יחיד המבין מדעתו, הוא זה אשר נקרא לימוד - "מעשה מרכבה" ממש!

ורק כאן, כבר בנקודה זו של הכתיבה, נוכל לומר ללא מורא ופחד, מי הוא זה, ואיזה הוא, שיוכל לומר שהשיג עניני המרכבה? וכל שכן אם כתב דבריו על ספר, שבוודאי כיחש\בילבל הוא בעניינים אלו! שכן חכם אמיתי לא יעבור על ציווי חז"ל, ולא יכתוב ביאור עניני המרכבה על הספר אם באמת השיג אותם! ועל אחת כמה וכמה מי שכתב דברים על עצמות ה' יתברך, כלומר שהעלה בדעתו שהשיג מעט מן המעט מעצמותו יתברך, שזה כבר למדנו שאינו, ולא ניתן להשיג דבר זה אף למלאכים!

וכבר אמר החכם באדם (משלי פרק כה פסוק ב): "כְּבֹד אֱלֹהִים הַסְתֵּר דָּבָר וּכְבֹד מְלָכִים חֲקֹר דָּבָר". ויוצא שכל מי שכתב ודרש, וחשב שמדובר באמת במעשה מרכבה, מלבד שכיחש והוליד כפירה והזיות קשות בעם ישראל, ועבר מפורשות של תורה שבעל פה ועל גזרת חז"ל אשר שמו גדר נוסף לאיסור זה, כפי שיתבאר בהמשך. עוד עשה רעה חולה, והוא, שלא חס על כבוד ה' בזה שהתעסק בדבר הגדול והחשוב ביותר, ועיוות וסילף את כל הכוונה הברורה, וכל זה מפני שפרץ פרץ לעלות למקומות אשר לא לו!

ושלא נדבר מה שכתבו בני אדם בספרים מסויימים במאות השנים האחרונות, דברים נתעבים וארורים על הבורא בעניני זיווג ומשגל! ועברו על איסורים חמורים מאוד, וחירפו את שמו של הבורא וחיללו שם שמים ברבים ביד רמה, ומינים גמורים יחשבו! אע"פ שכל דבריהם נאמרו במשל לטענתם, אין זה מוציא מידי החירוף והגידוף כלפי הבורא יתברך.

ובהמשך נביא את מה שכתב הרשב"ש בענין של הספירות החדשות, שצצו להם ללא מסורת איש מפי איש, ונסביר שאינם שונות ממה שכתבו הנוצרים ביסודות דתם השקרית. וכל זה נבאר אנו, שהגיעו לזה בעלי הספירות והפרצופים, מכך שעלו למקום שלא להם! ודרשו בדבר שאסור להם לדורשו, כל שכן שלא להעבירו, ועל אחת כמה וכמה שלא לכתוב הדברים בספר לדורות.

האיסור לדרוש במעשה מרכבה

והנה כעת נביא את ההלכה האחרונה בהלכות יסודי התורה בפרק ב' לרבינו הטהור, שכתב בזה"ל: "ציוו חכמים הראשונים, שלא לדרוש בדברים אלו [של מעשה מרכבה], אלא [רק] לאיש אחד בלבד, והוא [=חובה גמורה לבחון היטב] שיהיה חכם ומבין מדעתו, ו[רק] אחר כך, מוסרין לו ראשי הפרקים [בלבד], ומודיעין אותו שמץ [=טיפה מן הים] מן הדבר, והוא מבין מדעתו, וידע סוף הדבר ועומקו [בדעתו].

ודברים אלו, דברים עמוקים הם עד למאוד, ואין כל דעת ודעת ראויה לסובלן.

ועליהם אמר שלמה בחכמתו דרך משל, "כבשים ללבושך", כך אמרו חכמים בפירוש משל זה, "דברים שהן כבשונו של עולם יהיו ללבושך", כלומר, "לך לבדך ואל תדרוש אותם ברבים", ועליהם אמר, "יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך", ועליהם אמר, "דבש וחלב תחת לשונך", כך פירשו חכמים הראשונים, "דברים שהן כדבש וחלב יהיו תחת לשונך". עכ"ל.

והנה מבואר מדברי רבינו הטהור, שמקור דבריו הם מתוך דברי המשנה והתלמוד, שדבריהם של בעלי המשנה והתלמוד, מיוסדים על פי הקבלה למשה מסיני, שאסור לדרוש ברבים בעניני מעשה מרכבה, וכל שכן לכתוב הדברים על ספר.

וכל העובר על דבר זה, מלבד שעבר על חוקות התורה, והתורה שבעל פה. עוד גרם אסון נורא, שבוודאי מתוך דבריו, אשר העלה אותם על הכתב, או דרש אותם ברבים, גרם שתקום כפירה חמורה בעם ישראל, שכן נותן לבני אדם מידע, אשר אין כל אדם יכול לסובלו, וכל זה אמור כאשר דיבר אמת, והשיג עניני מעשה מרכבה באמת! כל שכן אם בדה הזיות בראשו וחשב מחשבות של הבל והעלה אותם על הכתב בחושבו שאלו האמת שבעניני המרכבה. ולא זאת בלבד, אלא גם אם השיג השגות של אמת בדעתו, לא ניתן להסביר את ההשגות הללו כמעט בפה אנוש, כפי שנראה בהמשך בשם הרמב"ם בפירושו למשנה.

ולא בחינם ה' יתברך מסר דבר זה בקבלה למשה רבינו, שאסור ללמד דבר זה ברבים, או לכתוב דברים אלו על ספר, שכן ידע הוא יתברך, שכתוצאה מלימוד דבר זה ברבים, או כתיבת הדברים בספר, דבר זה יוליד כפירה עצומה וארוכה, אשר היציאה ממנה קשה מאוד.

כמו שכתב רבנו בספרו הגדול מורה הנבוכים (חלק א פרק עא): "דע, כי המדעים הרבים שהיו באומתינו [=אצל חכמים יהודים], באמיתת דברים הללו [=שהשיגו בדעתם סתרי תורה], אבדו במשך הזמן, ובשלטון העמים הסכלים עלינו, ו[גם עוד סיבה אשר נאבדו מאתנו] מפני שלא היו אותם הדברים מסורים לכל בני אדם ... וכבר ידעת כי אפילו תורה-שבעל-פה המקובלת לא הייתה כתובה לפנים, כפי הציווי המפורסם באומה, "דברים שאמרתי לך על פה אי אתה רשאי לאמרם בכתב", והרי זו [ההרחקה מלכתוב תורה שבעל פה], היא תכלית החכמה בתורה, לפי שהיתה הרחקה, ממה שאירע בה בסופו של דבר, כלומר ריבוי הסברות והסתעפות השטות, ומשפטים בלתי ברורים שיארעו בהסברת המחבר, ושכחה שתארע לו, ויתחדשו מחלוקות בין בני אדם ונעשים כתות ונבוכים במעשה.

... ואם במשפטי ההלכה חשו לקובעם בספר שיהא מסור לכל אדם מחמת מה שיארע בסופו של דבר מן ההפסד [=כלומר, אפילו דברים שלכאורה אין בהם הפסד אם יכתבו על ספר כגון משפטי ההלכות בלבד, חשו מאוד לכתוב אותם על הכתב מפני היקשים של שטות כמו שרואים אנו בדורות האחרונים, שכל אחד מרחיב ומפקיר כתיבתו על ספר, ומחמיר חומרות על עם ישראל על מנת להדר ולהשביח את ספריו].

קל וחומר לחבר ספר בדבר מסתרי תורה הללו שיימסר לכל אדם! [=כמו ספר האופל הפנאני שנקרא "זוהר"] אלא, היו נמסרים מיחידי סגולה ליחידי סגולה, כמו שביארתי לך באמרם, "אין

מוסרים סתרי תורה אלא ליועץ חכם חרשים".

וזו היא הסיבה שגרמה להעדר היסודות העצומים הללו מן האומה, ולא תמצא מהם [=מעניני סודות התורה], **אלא הערות מעטות ורמזים, נאמרו בתלמוד ובמדרשות". ע"כ. והרי לך מפורש שאפילו תורה שבעל פה, הסיבה אשר לא נכתבה ונמסרה על פה, הוא משום שדברים הנכתבים על ספר ניתן לפרוץ בהם ולהרחיב היריעה מאוד, וכל שכן כאשר מדובר בסודות ובעניני המדע האלהי, שאסור בתכלית לדרוש בהם ברבים, וכל שכן האיסור לכותבם על ספר, שדבר זה לעולם היה אסור ולא נעשה בו שינוי, כלומר, שלעולם ועד אסור היה לכתוב עניני המרכבה על ספר, ומעולם גם לא יהיה מותר! ואנו עדים למה שקרה בעקבות כך במאות השנים האחרונות, שהוחדרה מינות קשה וחירוף קשה אשר נעשה כלפי הבורא יתברך בעקבות הניסיון להשיג ולדרוש דברים אלו.**

וכתב רבינו בפירוש המשנה (בהקדמתו לפירוש המשנה) **"... והחכמים ע"ה היו מסתירים זה מזה סתרי תורה** [=אפילו חכמים היו מסתירים זה מזה; כל שכן שלא יגלה חכם למי שפחות ממנו, וכל שכן שלא יכתוב הדברים על הספר], **וסיפרו שאחד מן החכמים נזדמן עם אנשים שהיו בקיאים במעשה בראשית, והוא היה יודע מעשה מרכבה, אמר להם למדוני מעשה בראשית, ואלמדכם, "מעשה מרכבה", נענו לו, לאחר שלמדוהו מעשה בראשית, נמנע מללמדם מעשה מרכבה.**

ולא עשה זאת חלילה מתוך צרות עין, או שרצונו להתגדל עליהם, כי המדות האלה מגונות אפילו לאחד השפלים שבעם, כל שכן לאנשים הגדולים, אלא עשה זאת מפני שראה עצמו ראוי ללמוד מה שבידם ולא מצאם ראוים ללמוד מה שבידו, ולמד על ענין זה ממאמר שלמה דבש וחלב תחת לשונך, ופירשוהו ע"ה ואמרו שענין דברים אלו שהמושגים הערבים שהנפש מתענגת בהם כעונג חוש הטעם בדבש וחלב, ראוי שלא ייאמרו ושלא יוצאו מתחת הלשון בשום פנים, וזהו אמרו, "תחת לשונך".

כי ענינים אלה אינם ממה שאפשר ללמדם, ואינם נדרשים ברבים, אלא רומזים עליהם בספרים רמזים נסתרים [=כמו שעשו בעלי התלמוד שמשלו ראשי פרקים של מעשה מרכבה במשלים, על ידי מעשים ואגדות מסויימות], **ואם הסיר ה' המסך מעל לב מי שרצוי לפניו אחרי שהכשיר עצמו בלמודים, יבין מהם לפי כח שכלו.**

ואין לאדם לעשות עם הלמוד וההשתדלות בעסק התורה אלא לכוון את לבו לה' ויתפלל לפניו ויתחנן שיחנהו דעת ויעזרהו ויגלה לו הסודות הכמוסים בכתבי הקדש, כמו שמצאנו דוד ע"ה עשה כן והוא אמרו גל עיני ואביטה נפלאות מתורתיך. וכשיגלה ה' לאדם מהם מה שיגלה, יסתירם, כמו שאמרנו, ואם ירמוז במשהו מהם, הרי [ירמוז דבר זה] **רק למי ששלמה דעתו, ונודע ישרו כמו שביארו וביררו במעשיות רבות בתלמוד.**

ולכן אין ראוי לאדם השלם לפרסם מה שידע מהסודות אלא למי שהוא גדול ממנו או כמוהו, לפי שאם יציענו לפני כסיל, אם לא יגנהו בפניו ודאי לא ייטב בעיניו, ולפיכך אמר החכם, "באזני כסיל אל תדבר כי יבוז לשכל מליך". ע"כ דברי רבינו.

והנה מתוך דברי רבינו אשר דבריו מיוסדים על מסורת מסודרת איש מפי איש, **כבר כאן הינך מבין שספר הזוהר אינו שייך לרשב"י ולא לאחד האמוראים או התנאים חלילה להם**, מכיון שחכם אמיתי אם השיג סודות במעשה מרכבה לא פורץ פרץ לפרסם הדברים ואינו דורשם ברבים, וכל שכן שלא מעלה הדברים על הספר! ושלא נדבר על ההזיות הרבות והחירופים הגדולים שנאמרו ונכתבו בספר זה כלפי הבורא יתברך

ומבואר מתוך דברי רבינו, שכאשר רוצה זה החכם שבקי בעניני מעשה המרכבה ויודע המדע האלהי, ללמד למישהו אחר ענינים אלו, גם בזה יש תנאי סף, והוא, **שאסור לו לדרוש דבר זה אפילו לאדם יחידי, אלא אם כן הוא חכם ומבין מדעתו, כדוגמת אחד מן התנאים שזכה לדעת ולהבין**, וגם בזה עליו ללמדו רק, "**ראשי פרקים**" בלבד, של מעשה מרכבה.

ויש להבין כבר כעת, **האם איסור זה על כל פרטיו הינו קבלה למשה מסיני?** או שמא איסור זה המבואר במשנה על כל פרטיו הוא תקנה של חכמים? והתעוררנו לשאלה זו מפני הלשון של רבינו, שכתב, "**ציוו חכמים הראשונים**", ומשמע מדבריו שזו "תקנה" שציוו, כלומר "גזירה" שלא היתה לפני כן.

"ציוו חכמים ראשונים" - גדר או קבלה של חכמים

כמו שכתב רבינו הטהור, **הבאנו דבריו לעיל**, "**ציוו חכמים הראשונים, שלא לדרוש בדברים אלו** [של מעשה מרכבה], **אלא** [רק] **לאיש אחד בלבד, והוא** [=חובה גמורה לבחון באלף עינים] **שיהיה חכם ומבין מדעתו, ו**[רק] **אחר כך מוסרין לו ראשי הפרקים** [בלבד], ומודיעין אותו שמץ [=טיפה מן הים] **מן הדבר, והוא מבין מדעתו, וידע סוף הדבר ועומקו**". עכ"ל.

ויש לשאול, האם כל מה שנאמר כאן הוא בגדר, "ציוו" חכמים? או שמא רק מה שאמר, "**ראשי פרקים בלבד**"? זה מה שגדרו חכמים בלבד. ונסביר יותר הדברים בשביל שיובן היטב לקורא, ונחלק המסקנות הנחלקות בדעתינו:

דרך א: אמרו במשנה רבי וחבריו (מסכת חגיגה פרק ב משנה א): "**אין דורשין בעריות בשלשה ולא במעשה בראשית בשנים ולא במרכבה ביחיד, אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו**". ויש לשאול, האם כוונת רבינו שכל זה הענין הוא ציווי וגזירה של בעלי המשנה? ואם אכן ראו לגדור הם דבר זה, משמע שלפני כן, היה מותר ללמד ולדרוש במעשה מרכבה, **ולא היה נכלל דבר זה בגדר איסור!**

ובאו אותם חכמים בעלי המשנה ואסרו על דבר זה! ועשו כן מפני הקושי שבזה הענין, והשיבוש שיצא ממנו לפניהם, ומה שיכול לצאת מחוסר הבנתו לאחריהם. **ולא רק שאסרו ללמד מעשה מרכבה ברבים, אלא אף ביחידות אסרו ללמד דבר זה לכל איש, אלא התירו ללמד רק לחכם המבין מדעתו מעשה מרכבה.** ואם זה החכם אכן ניכר שמבין מדעתו, אז מוסרים לו ראשי פרקים בלבד של מעשה מרכבה.

ונראה שענין זה של "**ראשי פרקים**" למסקנה ולדרך זו שכתבנו, הוא נכלל בדברי המשנה. כי מה שייך צמד המילים, "**מבין מדעתו**"? שהרי אם מלמדים אותו ממש מעשה מרכבה, כלל לא שייך לומר, "**מבין מדעתו**"! אלא ודאי כי צמד המילים, "מבין מדעתו", אמור על דברים שמוסרים לו, אמנם לא מוסרים לו אותם בשלימות, אלא דווקא בראשי פרקים בלבד. ואם הבין את הענין הבין, ואם לא הבין, בוודאי לא ישתבש. **זו דרך אחת בהבנת הדברים.**

דרך ב: דרך שנית להבין הדברים שבמשנה, שלעולם ועד מזמן קבלת משה רבינו עד לרבי יהודה הנשיא שכתב את המשנה, אסור היה ללמד מעשה מרכבה ברבים, ואף לא ללמד דבר זה ביחידות לאף אדם. **אלא כאשר רוצה אדם ללמד מעשה מרכבה לאחר, צריך לבדוק שיהיה זה הרוצה ללמוד חכם ומבין מדעתו, אז מלמד אותו מעשה מרכבה ממש, ואין צורך ללמדו "ראשי פרקים", אלא על פי דרך שניה זו, כאשר מוצאים חכם אמיתי שמבין מדעתו, מותר ללמדו מעשה מרכבה ממש.** אלא שחובה לעשות כן רק לאדם יחידי, וחובה לבודקו היטב שהינו מבין הדברים מדעתו!

ומה שכתב רבינו הרמב"ם, "**ציוו חכמים ראשונים**", הכוונה לאמוראים חכמי התלמוד, שהגבילו את דברי המשנה עוד יותר, ואמרו, שגם באופן כזה שאמר רבי במשנה שלמדים לחכם המבין מדעתו ביחידות, גם אז אין מוסרין לו מעשה מרכבה בשלימות, אלא מוסרין לו ראשי פרקים בלבד, ואם הבין הבין, ואם לא הבין לא השתבש. שהרי כך אמרו חז"ל בתלמוד (בבלי חגיגה יג.) "וְלֹא בַּמֶּרְכָּבָה בְּיָחִיד. תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא: אֲבָל מוֹסְרִין לוֹ רָאשֵׁי פְּרָקִים". **זו דרך שניה בהבנת הדברים.**

דרך ג: דרך שלישית להבין הדברים. מה שכתב רבינו, "ציוו" חכמים הראשונים, **אין הכוונה שציוו מה שלא היה אסור לפני כן.** אלא כוונת רבינו לומר, ש-"ציוו", כלומר שציוו על פי קודמיהם, כלומר שקיבלו כן בקבלה מסודרת איש מפי איש.

ומה שראה רבינו להדגיש זה הענין יותר משאר דברים שכתבו בעלי המשנה, הוא על עוצם ריחוקם של חכמים מענין זה. מכיון שענין זה הוא לא קשור לכאורה לעניני מצוות והלכות, ולכאורה אלו דברים שלא היו צריכים להיות כתובים כלל בספר.

וכמו שמעולם לא הזכירו במשנה ענין חיוב התפילין וכן על זו הדרך, כך לא היו צריכים להזכיר ענין זה רבי וחבריו, כי הסיבה שלא הזכירו בעלי המשנה עניני הברכות, תפילין, ושאר מצוות שלא כתובים במשנה, הוא משום שהדבר היה פשוט ומפורסם אצל העם.

ועל זה כתב רבינו, "ציוו", כלומר, ראו לכתוב ענין זה ולייחד משנה שלימה ולהסביר על עוצם קלקול הדבר של לימוד מעשה מרכבה ברבים.

ולפי מסקנה ודרך זו, מראשית קבלת התורה שבעל פה היה אסור ללמד מעשה מרכבה ממש, ואף לא לחכם יחיד המבין מדעתו. אלא לעולם ועד מזמן הקבלה למשה

מסיני, כאשר רוצה החכם ללמד לתלמידו ענין מעשה מרכבה, אינו מלמדו אלא אם כן הוא חכם ומבין מדעתו, וחובה ללמדו כשהוא לבדו, וגם זה מלמדו רק בראשי פרקים בלבד! וכל שכן שהיה אסור לכתוב הדברים על הספר לכל הדעות והדרכים שכתבנו כולם.

מה גם שעד רבי יהודה הנשיא, היה אסור לכתוב תורה שבעל פה. ומכאן ניתן להבין בפשטות שלא יתכן שרשב"י כתב את ספר האופל, מכיון שאסור היה לכתוב תורה שבעל פה. עד כאן דרך שלישית להבין הדברים.

כמובן שכל מה שאנו דנים בענין זה, הוא רק בכדי להבין מה היה מותר או אסור לפני שרבי וחבריו כתבו את המשנה והעלו את התורה שבעל פה על הכתב. ועושים זאת אנו מכיון שמצאנו מעשים מפוזרים אצל חכמים בשני התלמודים, בענין של לימוד מעשה מרכבה, וכן עושים זאת אנו, בשביל להבין את דברי רבינו הטהור בפירוש המשנה ובהלכות יסודי התורה, מה כוונתו באמת.

ונותנים אנו הנחות יסוד חשובות אלו, על מנת שנדע להתמודד עם המעשים אשר יוצגו כאן לפני הקורא, ואם יעלו תהיות או קושיות, אז נדע להתמודד עמהם על פי הנחות יסוד אלו. ואז נגיע למסקנה המתבקשת בעזרתו יתברך.

מה גם שיש תועלת בהצגת דרכים אלו שהצגנו, שאם יעלה על דעתו של המקשה להקשות לאחד מן הדרכים שהראנו, הדבר כבר נכתב על ידינו, ולא יוכל המקשה לומר שהשמטנו ענין זה ולא חשבנו עליו בדעתינו.

וכמובן שיש להדגיש, שפשוט הדבר וברור לכל, שכל מי שעבר על מה שכתבו רבי וחבריו, זה הוא איסור חמור מאוד למי שעבר אותו, או עובר אותו כעת, בין אם הדבר הוא גזירה שלהם והרחקה, בין אם הדבר הוא תקנה, וכל שכן אם הוא דבר הנמסר ממשה רבינו ועד אליהם.

כמו שכתב רבינו הטהור (רמב"ם הלכות ממרים פרק א הלכה א - ג): "בית דין הגדול ש[היה] בירושלים הם עיקר תורה שבעל פה, והם עמודי ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהן הבטיחה תורה, שנאמר, "על פי התורה אשר יורוך" - זו מצות עשה, וכל המאמין במשה רבינו ובתורתו חייב לסמוך מעשה הדת עליהן ולישען עליהן.

כל מי שאינו עושה כהוראתן עובר בלא תעשה, שנאמר, "לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל", ואין לוקין על לאו זה מפני שניתן לאזהרת מיתת בית דין, שכל חכם שמורה על דבריהם, מיתתו בחנק, שנאמר, "והאיש אשר יעשה בזדון" וגו',

א) אחד דברים שלמדו אותן מפי השמועה והם תורה שבעל פה. [אסור לעבור עליהם].

ב) ואחד דברים שלמדום מפי דעתם באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן ונראה בעיניהם שדבר זה כך הוא [גם באופנים אלו אסור לעבור על דבריהם].

ג) ואחד דברים שעשאום סייג לתורה, ולפי מה שהשעה צריכה, והן הגזירות והתקנות והמנהגות. [גם כן אסור לעבור עליהם. ואף אם נאמר שכל מה שאסרו בענין האיסור לדרוש בעניני מעשה מרכבה הוא גזירה, הרי דינו כמו תורה שבעל פה לכל דבר כמו שכתב רבינו מיד בהמשך].

כל אחד ואחד מאלו השלושה דברים מצות עשה לשמוע להן, והעובר על כל אחד מהן עובר בלא תעשה, הרי הוא אומר על פי התורה אשר יורוך, אלו התקנות והגזירות והמנהגות שיורו בהם לרבים כדי לחזק הדת ולתקן העולם, ועל המשפט אשר יאמרו אלו דברים שילמדו אותן מן הדין באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן, מכל הדבר אשר יגידו לך זו הקבלה שקבלו איש מפי איש". ע"כ. ע"ש.

ולכן אין בחקירה זו שאנו חוקרים, להתיר או לאסור דבר מה. אלא כל זה עושים אנו על מנת ליישב המעשים שבשני התלמודים אשר נציג בהמשך.

ולכן כאשר רבי וחבריו כתבו את המשנה והסכימו על דבר זה כל ישראל, הדבר נכלל ככל איסורי התורה שאסור לעבור עליהם. שכן כבר נאמר (דברים פרק יז פסוק י - יא פרשת שופטים): "וְעָשִׂיתָ עַל־פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרוּךָ: עַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה לֹא תָסוּר מִן־הַדָּבָר אֲשֶׁר־יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל".

וכל העובר על דברים אלו של חכמים, ודרש במעשה מרכבה ברבים, או כתבם על הספר, או לימד מעשה מרכבה ממש לאדם יחיד אפילו מבין מדעתו, עבר על איסורים חמורים מאוד, ונציג את אותם דברים בהמשך, וכיצד עם ישראל הלך אחר התוהו בעקבות אי שמיעה לחכמי המשנה והתלמוד בנושאים אלו.

כל מה שכתוב במשנה הוא הלכה למשה מסיני?

אלא שבעת צריכים אנו להביא כבר בשלב זה, ראיה על צמד המילים שכתב רבינו, "**חכמים ראשונים**", ונשתדל להסביר לקורא, שלשון רבינו בצמד מילים אלו מכוונת על בעלי המשנה ובעלי התלמוד.

ולפני שנביא הדוגמאות. יש להביא מה שכתב רבינו בהקדמה לפירוש המשנה: "ועם מות יהושע מסר לזקנים מה שקיבל מהפירושים, ומה שנתחדש בזמנו ולא היה בו מחלוקת, ומה שהיה בו מחלוקת ונפסקה הלכה כדעת הרוב, והם שאמר בהם הכתוב, "וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע".

ואותם הזקנים מסרו מה שקבלו לנביאים ע"ה, והנביאים מסרו זה לזה. ולא היה דור שלא היו בו דברי עיון וחדושים. וכל דור היה עושה דברי קודמיו ליסוד, ומהם לומד ומחדש. והיסודות המקובלים לא היה בהם שום מחלוקת. וכך נמשך הדבר עד אנשי כנסת הגדולה, והם חגי זכריה ומלאכי ודניאל וחנניה ומישאל ועזריה ועזרא הסופר ונחמיה בן

חכליה ומרדכי וזרובבל בן שאלתיאל ועם אלו הנביאים תשלום מאה ועשרים זקן מן החרש והמסגר ודומיהם.

וגם הם עסקו בעיון כמו שעשו קודמיהם וגזרו גזרות ותקנו תקנות, ואחרון אותה החבורה הטהורה הוא ראשון לחכמים שנזכרו במשנה, והוא שמעון הצדיק, והוא היה כהן גדול באותו הדור.

וכאשר עבר הזמן אחריהם עד רבינו הקדוש ע"ה, והיה יחיד בדורו ומיוחד בתקופתו, איש שכלל בו ה' מן המדות הטובות והחסידות מה שזכהו בעיני אנשי דורו לקרותו רבינו הקדוש, והיה שמו יהודה, והיה בתכלית החכמה ורום המעלה, כמו שאמרו מימי משה ועד רבי לא ראינו תורה וגדולה במקום אחד. והיה בתכלית הענוה ושפלות הרוח והרחקת התאות כמו שאמרו משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא. והיה צח לשון ובקי בשפה העברית יותר מכל אדם, עד שהיו החכמים ע"ה לומדין ביאור מלים שנסתפקו להם בלשון המקרא מפי עבדיו ומשרתיו, וזה מן המפורסמות בתלמוד. והיה לו מהעושר וההון עד שאמרו עליו אהריריה דרבי עתיר משבור מלכא.

ולכן היטיב לחכמים ולתלמידים, וריבץ תורה בישראל, ואסף כל הקבלות והשמועות והמחלוקות שנאמרו מימות משה רבינו ועד ימיו, והוא בעצמו היה מן המקבלים, שהוא קבל משמעון אביו, מגמליאל אביו, משמעון אביו, מגמליאל אביו, משמעון אביו, מהלל אביו, משמעיה ואבטליון רבותיו, מיהודה בן טבאי ושמעון בן שטח, מיהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי, מיוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן, מאנטגנוס איש סוכו, משמעון הצדיק, שקבל מעזרא, לפי שהוא היה משיירי כנסת הגדולה, ועזרא מברוך בן נריה רבו, וברוך בן נריה מירמיה, וכך קבל ירמיה בלי ספק מן הנביאים שקדמוהו, נביא מפי נביא עד הזקנים שקבלו מיהושע, ממשה.

וכאשר אסף כל הסברות והשמועות החל בחבור המשנה הכוללת ביאור כל המצות הכתובות בתורה, מהם קבלות מקובלות ממשה ע"ה, ומהם למידיות שלמדום על פי הדין ואין בהן מחלוקת, ומהם למידיות שנפלה בהם מחלוקת בין שני הדנים, וקבעם כפי מחלוקתם פלוני אומר כך ופלוני אומר כך, ואפילו יחיד החולק על רבים קבע דברי היחיד ודברי הרבים.

... נמצא שכלל הדינים האמורים במשנה נחלקים לפי חמשה חלקים אלה. מהם פירושים מקובלים ממשה ויש להם רמז בכתוב או שאפשר ללמדם באחת המדות. ומהם הלכה למשה מסיני. ומהם שנלמדו באחת המדות ובהם נפלה מחלוקת, ומהם גזרות, ומהם תקנות". ע"כ.

והנלמד מדברי רבינו, שמה שכתב רבי במשנה לגבי ענין מעשה מרכבה יכול להיות שזו הלכה למשה מסיני, יכול להיות שזו גזירה שגזרו מפני דבר מסויים, או שיתכן שזו תקנה של רבי וחבריו אשר ראו את הנולד והתקלות היכולות לצאת בעקבות לימוד מעשה מרכבה.

ובהמשך אנו נשתדל להבין מהיכן יצא הדין הזה של איסור לימוד מעשה מרכבה אלא לחכם יחיד המבין מדעתו.

מי אלו חכמים הראשונים?

וכעת יש לחקור בדעת רבינו את צמד המילים, "**חכמים הראשונים**". האם יתכן שחכמים ראשונים הם גם חכמי המשנה? או שמא מדובר רק בחכמי התלמוד?

דוגמה א': נאמר במשנה (חגיגה פרק ב משנה א): "**אין דורשין בעריות בשלשה ולא במעשה בראשית בשנים ולא במרכבה ביחיד, אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו**". ע"כ. **והנה** מתוך דברי המשנה לכשעצמה, **אתה למד, כי לכאורה הם אלו שאסרו על לימוד מעשה מרכבה ממש. ולא התירו אלא רק לחכם יחיד המבין מדעתו, כלומר שמבין מדעתו, "מעשה מרכבה".**

דוגמה ב': כתב רבינו הטהור (רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ב הלכה יב): "**כך פירשו חכמים הראשונים** דברים שהן כדבש וחלב יהיו תחת לשונך". עכ"ל. ומהיכן מקורו של רבינו? מן התלמוד (בבלי חגיגה יג.): "**רבי אבהו אמר מהכא: כבשים ללבושך - דברים שהן כבשונו של עולם יהיו תחת לבושך**". ע"כ. יוצא שצמד המילים, "**חכמים ראשונים**", מכוונים על דברי "**רבי אבהו**". ומי הוא היה רבי אבהו? **אמורא ארץ ישראלי בדור השלישי מתלמידיו המובהקים של רבי יוחנן** (תלמוד בבלי כתובות נז.).

דוגמה ג': כתב רבינו הטהור (רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ט הלכה ג): "**וכן נביא שעבר על** דברי עצמו, והכובש נבואתו, חייב מיתה בידי שמים. ובשלשתן נאמר, "אנכי אדרוש מעמו", וכן אם יאמר לנו הנביא שנודע לנו שהוא נביא לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה או על מצות הרבה, בין קלות בין חמורות לפי שעה, מצוה לשמוע לו. וכן למדנו מחכמים ראשונים מפי השמועה, **בכל אם יאמר לך הנביא עבור על דברי תורה כאליהו בהר הכרמל, שמע לו, חוץ מעבודת כוכבים**, והוא שיהיה הדבר לפי שעה, כגון אליהו בהר הכרמל שהקריב עולה בחוץ, וירושלים נבחרת לכך, והמקריב בחוץ חייב כרת וכו'". **ע"ש.** והנה מקור דבריו של רבינו, הוא ממה שאמרו חכמים אמוראים בתלמוד. (בבלי סנהדרין פט.). ע"ש.

דוגמה ד': כתב רבינו הטהור בהלכות דעות (פרק א הלכה ד): "הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם, והיא הדעה שהיא רחוקה משתי הקצוות ריחוק שוה ואינה קרובה לא לזו ולא לזו, **לפיכך צוו חכמים הראשונים שיהא אדם שם דעותיו תמיד ומשער אותם** ומכוין אותם בדרך האמצעית כדי שיהא שלם בגופו וכו'". ע"ש. והנה מקור דבריו של רבינו, הם מתוך דברי התלמוד (בבלי סוטה ה.). ושם מבואר רשימה של הרחקות שהרחיקו אמוראים בעניני המידות. וגם כאן נוכחנו לדעת כי צמד המילים בדעתו של רבינו, "חכמים הראשונים". **מכוון על אותם חכמים שהותרו דבריהם להכתב, בין חכמי המשנה, ובין חכמי האמוראים.**

דוגמה ה': אלא שמצאתי אצל רבינו הטהור כתוב כך (רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ד הלכה ה): "לא יהיה התלמיד בוש מחביריו שלמדו מפעם ראשונה או שניה והוא לא למד אלא אחר כמה פעמים, שאם נתבייש מדבר זה נמצא נכנס ויוצא לבית המדרש והוא אינו למד כלום, לפיכך אמרו חכמים הראשונים אין הביישן למד ולא הקפדן מלמד וכו'". ומקורו של רבינו מתוך דברי המשנה באבות (משנה מסכת אבות פרק ב משנה ה): "הוא היה אומר אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד ולא הביישן למד ולא הקפדן מלמד ולא כל המרבה בסחורה מחכים ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש". ע"כ.

והרי שאצל רבינו צמד המילים, "**חכמים הראשונים**", מדובר או בחכמי המשנה, או בחכמי התלמוד. וכן בשאר המקומות אצל רבינו, זה מה שהקורא ימצא אחר שבדקנו הדברים היטב. **ודבר זה שכתבנו הוא חשוב ביותר להמשך הדרך, מפני שהקורא לא יחשוב שצמד המילים, "חכמים הראשונים", ידבר דווקא על חכמי המשנה או דווקא רק על חכמי התלמוד.** אלא ידבר או על חכמי המשנה או על חכמי התלמוד האמוראים שהותרו דבריהם להכתב. לא פחות ולא יותר.

ההבדל בין "מעשה בראשית", ל-"מעשה מרכבה"

עוד כתב רבינו (רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ד הלכה יא): "**ומה בין ענין "מעשה מרכבה" לענין "מעשה בראשית"**? שענין "**מעשה מרכבה**" אפילו לאחד אין דורשים בו, אלא אם כן, **היה חכם ומבין מדעתו**, [אז] מוסרין לו ראשי הפרקים [בלבד]. וענין מעשה בראשית מלמדין אותו ליחיד אף על פי שאינו מבין אותו מדעתו, ומודיעים אותו כל מה שיכול לידע מדברים אלו, **ולמה אין מלמדין אותו לרבים, לפי שאין כל אדם יש לו דעת רחבה להשיג פירוש וביאור כל הדברים על בוריין.**

החשיבות של "מעשה מרכבה" ומעשה בראשית

בזמן שאדם מתבונן בדברים האלו [של מעשה מרכבה ומעשה בראשית], **ומכיר** [על ידי התבוננות זו] כל הברואים, ממלאך, וגלגל, ואדם כיוצא בו, ויראה חכמתו של הקדוש ברוך הוא בכל היצורים וכל הברואים, **מוסיף אהבה למקום, ותצמא נפשו, ויכמה בשרו לאהוב המקום ברוך הוא, ויירא ויפחד משפלותו ודלותו וקלותו, כשיעריך עצמו לאחד מהגופות הקדושים הגדולים** [השמש הירח והכוכבים וכו'], **וכ"ש לאחת מהצורות** [=המלאכים] **הטהורות הנפרדות מן הגולמים, שלא נתחברו בגולם כלל**, וימצא עצמו שהוא ככלי מלא בושה וכלימה ריק וחסר ... ועניני ארבעה פרקים אלו שבחמש מצות האלו, הם שחכמים הראשונים קוראין אותו "**פרדס**". כמו שאמרו ארבעה נכנסו ל-"**פרדס**", ואף על פי שגדולי ישראל היו, וחכמים גדולים היו, **לא כולם היה בהן כח לידע ולהשיג כל הדברים על בוריין.**

ואני אומר שאין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו, "**לחם ובשר**", ולחם ובשר, הוא לידע האסור והמותר וכיוצא בהם משאר המצות, ואף על פי שדברים אלו דבר קטן

קראו אותן חכמים, שהרי אמרו חכמים, "דבר גדול מעשה מרכבה", ודבר קטן, "הוויות דאביי ורבא". אעפ"כ ראויין הן להקדימן, שהן מיישבין דעתו של אדם תחלה, ועוד שהם הטובה הגדולה שהשפיע הקדוש ברוך הוא ליישוב העולם הזה, כדי לנחול חיי העולם הבא, ואפשר שידעם הכל, קטן וגדול איש ואשה, בעל לב רחב ובעל לב קצר". ע"כ.

ונסכם את דברי רבינו:

א) מזמן המשנה והלאה מה שבטוח הוא, שאסור ללמד מעשה מרכבה אפילו ליחיד. אלא אם כן היה זה היחיד חכם ומבין מדעתו. ונראה כי החכמים בתלמוד שמו גדר נוסף באיסור זה ואמרו, שגם אם יש חכם יחיד המבין מדעתו מעשה מרכבה, אז יש ללמדו רק בראשי פרקים בלבד, כפי שנתבאר ממה ששנה רבי חייא בתלמוד הבבלי (חגיגה יג, א).

ב) לעולם ועד אין מלאך יורד בתור "גוף", ולא ימצא לו מעולם הרגש כמו בני אדם או הרגש כחלק מן הגופות. וכמו שכתב רבינו בפירוש: "וכל שכן לאחת מהצורות [=המלאכים] הטהורות הנפרדות מן הגולמים, שלא נתחברו בגולם כלל". עכ"ל. ומפורש כתב, **"שלא נתחברו בגולם כלל".**

ועוד כתב במורה הנבוכים (חלק א פרק מט): **"המלאכים גם כן אינם בעלי גשמים, אבל הם שכלים נבדלים מהחומר; אמנם הם עשויים והאלוה בראם, כמו שיתבאר. וב'בראשית רבה' אמרו: "להט החרב המתהפכת" – על שם 'משרתיו אש לוהט'; 'המתהפכת' – שהם מתהפכים, פעמים אנשים – פעמים נשים פעמים רוחות – פעמים מלאכים"** – הנה כבר בארו בזה המאמר שהם אינם בעלי חומר ואין להם תמונה קיימת גשמית, חוץ לשכל, אבל הכל ב'מראה הנבואה' ולפי פועל הכח המדמה כמו שיזכר בענין אמתת הנבואה". ע"כ. ע"ש.

כלומר, לעולם מלאך לא מתלבש בגוף גשמי! לא היה ולא יהיה. ובספר חנוך החבשי שכתבו עליו חז"ל שהוא ספר חיצוני, מובאים דעות אלו, שמלאכים היו עם בנות אדם. ובדיוק כמו שכתוב בספר האופל שמלוקט מן ספרי החיצונים! ונביא דברים אלו בהמשך!

מדוע אסור ללמד מעשה מרכבה - ע"פ פירוש המשנה לרבינו

והנה מלבד מה שביאר רבינו הטהור בהלכות יסודי התורה, מה הם עיקר עניני **"מעשה מרכבה"**. עוד כתב כמה דברים חשובים בפירושו למשנה ב-**"חגיגה"** שהבאנו לעיל. ונעתיק אותה שוב כעת. נאמר במשנה (מסכת חגיגה פרק ב משנה א): **"אין דורשין בעריות בשלושה, ולא במעשה בראשית בשנים, ולא במרכבה ביחיד. אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו.** כל המסתכל בארבעה דברים, ראוי לו כאילו לא בא לעולם. [ומה הם?], מה למעלה, מה למטה, מה לפנים, ומה לאחור. וכל שלא חס על כבוד קונו, ראוי לו שלא בא לעולם". ע"כ.

ויש לשאול, מה שייך, "כבוד קונו"? אלא דבר זה בוודאי אמור על מכשפי האופל, שעל ידי התעסקותם במה שלא להם, פגמו במחשבתם, ועל ידי זה קראו לבורא יתברך, אבא, אמא, בן, בת, וכינו את הבורא בעזות מצח, "זעיר" - כלומר, קצר אפים - זעיר אנפין. יתעלה שמו מהדברים הארורים הללו שהמציאו אלו הפרו-נוצרים.

והנה, לפני שנביא את פירוש המשנה לרבינו. יש לציין שרבינו בתחילת ימיו כשהיה צעיר, כתב תחילה את "פירוש המשנה" כמה שנים רצופות. ולאחר מכן כתב את משנה תורה, וסיים לכותבו בגיל 42. ולאחר מכן חזר והגיה שוב את כל פירוש המשנה פעם שנית, כמו שביאר הסיבה באגרותיו. ולאחר מכן לקראת סוף ימיו כתב את ספרו הגדול, "מורה הנבוכים".

והנה לנו יש עדות, שחזר רבינו כמה שנים לפני פטירתו, והגיה שוב את כל מה שכתב בפירוש המשנה אשר לו. ומהיכן ראייתנו? מזה שכתב רבינו בפירוש המשנה (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק י משנה א): "וזה שתראה שאני סובב סביב ענין קדמות העולם לפי דעת הפילוסופים, הוא כדי שיהא המופת מוחלט על מציאותו יתעלה, כמו שביארתי וביררתי במורה". עכ"ל.

והנה מוכח ומבורר מכאן, שרבינו לפני פטירתו, הגיה את פירוש המשנה ועבר עליו והוסיף בו דברים. שדבר ברור הוא שספר מורה הנבוכים נכתב לקראת סוף ימיו של הרמב"ם! ואם הזכירו בפירוש המשנה, ודאי כי עבר שוב על פירוש המשנה לאחר שכתב את המורה נבוכים.

ולכן תמצא שבהלכות יסודי התורה, כאשר ביאר מה הוא בגדר, "מעשה מרכבה", לא כתב שחלק ממעשה מרכבה, הם גם כל הענינים הקורים את האדם אחר המוות, שהרי אסור לדרוש בהם ברבים ולא לכותבם בספר, אלא כל אדם שהבין דבר זה מדעתו, חייב להשאיר זאת לעצמו בלבד. ואם רוצה אדם שהשיג דברים נשגבים אלו ללמד דבר זה לאחרים, מלמד ענינים אלו בראשי פרקים בלבד! וכל זה רק לחכם יחיד המבין מדעת.

כמו שמבואר אצל רבינו הטהור הרמב"ם בהלכות יסודי התורה שאם האדם הוא חכם ומבין מדעתו, רומזים לו בלבד והוא מבין מעצמו. לכן יש לומר שמה שפסק הרמב"ם זה בדיוק מה שמובן ממסקנת התלמוד שנראה בהמשך (חגיגה יג, א): "וְלֹא בַּמֶּרְכָּבָה בְּיָחִיד. תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא: אֲבָל מוֹסְרִין לוֹ רָאשֵׁי פְּרָקִים". וזהו כוונת רבנו שאמר, "רומזין לו הרמזים והוא מבין מעצמו", זה מה שאמר רבי חייא, "אבל מוסרין לו ראשי פרקים", שזה בעצם רק רמזים, ומשם האדם מבין מעצמו, כי בראש פרק בלבד אין ביאור והסבר לפרק, אלא רק רמז למה שיש בפרק עצמו של מעשה מרכבה.

ולכן מדין התלמוד וכך פוסק רבינו, שאם יש אדם שיודע מעשה מרכבה, והוא רוצה ללמד אדם אחר, בוודאי שאסור לו ללמדו, אלא אם הוא חכם ומבין מדעתו [מבין מעצמו מעשה מרכבה] וכל זה רק בראשי פרקים, דהיינו רמזים, ולא לימוד ממש!

אלא שבפירוש המשנה כתב מפורש, שחלק מן "**מעשה מרכבה**", **הוא הדרישה והחקירה מה קורה לאדם לאחר פטירתו**, כפי שנראה לקמן. **שזה הוא איסור חמור** ועבירה על חוקות התורה, **וכל מי שכתב**, דיבר, **התעסק ודרש בדברים אלו ברבים**, ועל **אחת כמה וכמה אם כתב הדברים על הספר**, **עבר על איסור תורה מפורש! והרים יד בתורת משה.**

ומכאן אחת מן הראיות שלנו, ש-ודאי ספר שנקרא, "זוהר", אשר מלא בזוהמה פגאנית, **לא כתבו רשב"י או אחד מן התנאים, ולא האמוראים חלילה להם. אלא הוא ספר מאוחר מאוד והמצאה גמורה, שיצאה מכמה הוזי הזיות שנמשכו אחר ענינים זרים אשר נגעו בדברי כפירה.** שהרי מבואר בספר זה, המון ענינים שקורים אחר מותו של האדם, ומכיון שענין זה נכלל בגדר מעשה מרכבה, שאין דורשין בו כלל, בוודאי וברור לכל אדם משכיל עם דעת, שלא נכתב ספר זה על ידי רשב"י ולא על ידי אחד מן האמוראים חלילה להם לעבור על מסורת התורה וחוקותיה.

אמנם במשנה תורה שראינו לעיל, לא כתב רבינו, שמה שקורה לאחר המוות, זה אחד מעיקרים שהם בגדר מעשה מרכבה. וכי בעבור זה נאמר שהרמב"ם חזר בו או שמא ענינים אלו לא נכללים בכלל מעשה מרכבה? שיבוש לומר כן! שהרי כל עניני מעשה מרכבה הם אותם דברים שאין לאדם "השגה" מוחשית בהם, מכיון שהוא לא מכירם בחושיו הרגילים!

ולא זאת בלבד, אלא לעולם דברי תורה עניים במקום אחד, ועשירים במקום אחר. **וכבר כתבנו בענין מעשה מרכבה שכתב רבינו בהלכות יסודי התורה, ודייקנו, שהדברים שהביא הרמב"ם, הם רק חלק מן העיקרים במעשה מרכבה, ולא הביא את כל העיקרים כולם.** ויש עוד המון דוגמאות לכך, מה הוא עיקר עניני מעשה מרכבה.

כפי שכתב הרמב"ם בבירור (בהלכות יסודי התורה פרק ב, הלכה יא) **וזה לשונו:** "דְּבָרִים אֵלּוּ שֶׁאָמַרְנוּ בְּעִנְיָן זֶה בִּשְׁנֵי פְּרָקִים אֵלּוּ כְּמוֹ טִפָּה מִן הַיָּם הֵם מְמַה שֶּׁצָּרִיךְ לְבָאֵר בְּעִנְיָן זֶה". ולכן אין להקשות, מדוע לא כתב הרמב"ם בספר משנה תורה, שמה שקורה אחר המוות הוא בגדר מעשה מרכבה, כי כבר אמר והודיע שכל מה שכתב בגדר עניני מעשה מרכבה, הם רק טיפה מן הים מן הדברים שהם נכללים בגדר מעשה מרכבה, ועל כן ראינו שבפירושו על המשנה, כתב במפורש שמה שקורה אחר המיתה, הוא בגדר מעשה מרכבה, ולכן אין כל קושיה, והדברים ברורים!

ואנחנו מצאתי לשון ברורה אצל רבינו חננאל מה הוא הוא ענין לימוד מעשה מרכבה בדיוק. כמו שכתב והסביר (מסכת חגיגה דף טז עמוד א): "מתני' כל המסתכל בד' דברים ראוי לו כאילו לא בא לעולם. פי' טוב ממנו הנפל שלא בא לעולם, **כי אין לאדם להתעסק אלא [במה] שנצטוה להכיר קונו, בעשיית חוקיו ומשפטיו, כי עשיית משפט וצדקה, הם ידיעתו של הקדוש ברוך הוא כדכתיב בעשיית צדקה ומשפט הלא הוא הדעת אותי נאום ה' ולעשות מצותיו ותורותיו. אבל להסתכל לידע מה למעלה ומה למטה מה לפנים ומה לאחור לא. כי לא נתנה רשות לאדם להתעסק אלא בדבר שהוא מן היום אשר**

ברא אלהים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים ולא בדברים אחרים". ע"כ.

והרי שמבואר יוצא היטב, שהיום אפילו לאדם יחידי לא ניתן רשות להתעסק אלא רק בדברים שהוא מכיר, ובענינים אשר רואה בחושיו הגשמיים. ולכן אמר, "בדבר שהוא מן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ, ולמקצה השמים וכו', כלומר לשיטת רבינו חננאל, היום בזמנינו כבר אסור לאדם יחידי אפילו בינו לבין עצמו להתעסק בענינים הקורים את בני האדם אחר המוות, וכל זה נחשב מעשה מרכבה לכל דבר.

וזה רק בהתעסקות בלבד לאדם עם עצמו, כל שכן כאשר דורש לאחרים או מפרסם הדברים ברבים, ועל אחת כמה וכמה מי שכותב את הדברים הללו על הספר כמה עוונו גדול מנשוא. וכמו שנראה מה שמבואר בתלמוד ירושלמי שנציג בהמשך, כיצד תלמידו הוותיק של רבי יהודה הנשיא לקה בשחין!

ולכן רבינו חננאל מבאר, שכל מה שהאדם יכול להתעסק בו, הם רק בדברים החושיים אשר יש לו תפיסה בהם. ואם כן מוכח, שלעולם ועד, לא יתכן שרשב"י ילמד שאר בני אדם, ענינים במדע האלהי, שכן אף שבזמן רשב"י היו עוד אנשים רמי מעלה שיכלו להתעסק עם עצמם בעניני המרכבה ולהשיג דברים אלו הגבוהים, אלא שמעולם לא הותר לרב ללמד מעשה מרכבה לתלמידו, וכל שכן שלא ידרוש הדברים ברבים, ועל אחת כמה וכמה שלא יכתבם בספר ויכשיל אחרים בעניני מעשה מרכבה שאין להם יכולת תפיסה בהם.

ויותר מזה נאמר, שמעולם לא מצינו שרב לימד את תלמידו מעשה מרכבה. כי אסור ללמד מעשה מרכבה בשום אופן! אלא כאשר רוצה הרב ללמד את התלמיד, רומז לו ברמזים בלבד, כלומר פותח לו פתח להבין מעט ממעשה מרכבה. אבל בשום פנים ואופן לא מצינו שרב לימד את תלמידו מעשה מרכבה ממש!

מדוע אסור ללמד מעשה מרכבה - ומה פירוש "ראשי פרקים"?

ובעת אחר הקדמה זו הברורה, הבוא נבוא לפירוש רבינו הטהור במה שכתב על משנה זו בחגיגה, שהיא כמובן קבלה למשה מסיני, האוסרת על לימוד מעשה מרכבה ברבים, וכן האוסרת על לימוד ליחיד שאינו חכם ומבין מדעתו. ונביא את דברי רבינו כאן בחלקים, ונשתדל לבארם אחד לאחד.

וז"ל של רבינו בפירוש המשנה הנזכרת: "אמר [התנא במשנה], שאסור לדרוש בסתרי עריות [ברבים], אלא אם כן [היו] השומעין פחות משלושה. [=כלומר שיהיו השומעים שנים בלבד לכל היותר]. וטעם הדבר [=שאין משמיעין ונותנין בסתרי עריות אלא דווקא לשנים ולא יותר], כדי שלא יתעסק אחד מהם במשא ומתן עם הרב, והשנים במשא ומתן זה עם זה, ותטרד דעתם, ולא ידעו הדין הנכון בסתרי עריות, ומחמת תאות רוב בני אדם בענין זה, לא יקפידו אם נפל להם ספק במה

ששמעו מן הרב, ויכריעו להקל.

[והמשיך התנא ו]**אמר**, "**ולא במעשה בראשית בשנים**", [=כלומר, שמותר ללמד בענין זה, רק המלמד, והלומד היחיד בלבד], **וכל שכן שלא יהו יותר. ואמרו**, "**כי שאל נא לימים ראשונים**", **יחיד שואל** [את הרב בעניני מעשה בראשית], **ואין שנים שואלים** [את הרב], **וכבר ביארנו טעם זה בהקדמתינו לחיבור זה, והוא, שההמון** [=העם], **אי אפשר להם להבין אותם הענינים** [בהוגן], **ואינם נמסרין אלא מאחד לאחד, ונזהרים בהם** [שלא ללמדם ולדורשם לרבים חלילה, וכל שכן שלא לכתוב הענינים על הספר], **כי מעט מאוד יבין בהם ההמון, וכשישמעם הפתי, תשתבש אמונתו, ויחשוב שהם סותרים את האמת** [אשר מכיר], **ו**[לאמיתו של דבר], **הם האמת** [המוחלטת].

אבל "מעשה מרכבה", אין דורשין בהם [=כמו שהם] **כלל, אפילו** [לא] **ליחיד! אלא אם כן היה כמו שאמר** [במשנה], "**חכם ומבין מדעתו**", **והוא** [=ופירוש צמד המילים, "מבין מדעתו"], **שמתעורר ומבין הענינים מעצמו, ואינו צריך לבאר לו** [אותם, כלומר שאינו צריך לעורר אותו לענין עצמו שעליו נרמז, כי זה הוא כבר לימוד מעשה מרכבה!], **אלא רומזים לו ברמז, והוא לומד** [לבדו], **ודן על פיו מעצמו** [בלבד! ובכל אופן שלא יהיה, אין החכם מלמדו מעשה מרכבה ממש, גם לאחר שנבחן שהוא מבין מדעתו]!

וזהו ענין אמרם, "**שונין לו ראשי הפרקים**" [בלבד! כלומר, זה הענין החמור שהזהירו חז"ל בתלמוד ואמרו, שכאשר יבקש איש חכם ומבין מדעתו, ללמוד "מעשה מרכבה" מרבו, לא ישנה הרב וילמד אותו אפילו ביחידות בינו לבינו, "מעשה מרכבה" ממש, ואפילו היה זה, הרוצה ללמוד, גאון יחיד בדורו בצורה פלאית מאוד, הדבר אסור! אלא לעולם אין הרב מלמד את תלמידו מעשה מרכבה ממש. ואם תשאל מדוע? ומה החשש הגדול? אלא] **לפי שיש שם** [בהשנות לימוד, "מעשה מרכבה"], **ענינים הנחקקים** [=השגות שכליות המצטיירים על נבון, רק] **בנפשות השלמים מבני אדם. וכשמסבירים** [את] **אותם** [=ההשגות השכליות של עניני, "מעשה מרכבה" לאחרים שאף פעם לא השינו דברים אלו, בפירוש ממש] **בלשון**, [=כלומר כאשר מבטאים את עניני מעשה מרכבה ממש בפה אנוש למי שמעולם לא השיג ענינים אלו], **וממשלים אותם במשלים**, [בוודאי כי] **פג טעמן, ויוצאין מענינן". ע"כ חלק זה בפירוש רבינו.**

וכמובן שמוכרחים אנו לעצור כאן בביאור דברי רבינו, ולהסביר לקורא את החלק הזה שבדבריו, שכן דבריו של רבינו בענין האיסור של לימוד מעשה מרכבה ובאיזה אופן אסור, הוא אחד מן הדברים החשובים להמשך הדרך, והוא בעצם הבסיס שעליו אנו נטען את טענותינו בהמשך.

והנה נסביר את דברי רבינו בענין מה שפירש, בביאור איסור לימוד מעשה מרכבה. והנה רבינו מסביר ועונה על השאלה שתבוא, "מדוע לא ניתן ללמד מעשה מרכבה ממש, כלומר כמו שהוא כהוויתו והבנתו, לאדם חכם אשר נבחן ונבדק שהוא ברמה שכלית ישרה ונבונה, עד כדי כך שמבין הדברים מדעתו כאשר רומזים לו ברמזים בלבד"?

ולא רק זו בלבד, **אלא** המדקדק בדברי רבינו יתבונן היטב בדבריו הטהורים שכתב, "**אבל "מעשה מרכבה", אין דורשין בהם** [=כמו שהם] **כלל, אפילו** [לא] **ליחיד! אלא אם כן היה כמו שאמר** [במשנה], "**חכם ומבין מדעתו**", **והוא** [=ופירוש צמד המילים, "מבין מדעתו"], **שמתעורר**

ומבין הענינים מעצמו, ואינו צריך לבאר לו [אותם, כלומר שאינו צריך לעורר אותו לענין עצמו שעליו נרמז], אלא רומזים לו ברמז, והוא לומד [לבדו], ודן על פיו מעצמו". עכ"ל.

ושים ליבך קורא נעים, למה שכתב רבינו וסיים, "אלא רומזים לו ברמז, והוא לומד, ודן על פיו מעצמו", כלומר, רבינו מסביר, שאף לאחר שבדעתו הרחבה הצליח להשיג זה התלמיד ענין הרמז שרמז לו רבו, רבינו מזהיר ואומר, "ודן על פיו מעצמו", כלומר, שאסור לו לשתף ולדון במה שהבין מעניני מעשה מרכבה אפילו את זה שלימדו והוא רבו! ואפילו שרבו כבר בקי ויודע עניני המרכבה ואין חשש שישתבש מכך. בכל זאת הדבר אסור. וזה כמובן חוץ משלושה בלבד שהרצו מעשה מרכבה לפני רבותיהם.

והטעם הוא כמו שנראה בהמשך, שמוכח ומבורר מדברי התלמוד, שלאחר תקופת רבי עקיבא ותלמידו בעקבות מאורעות קשים שארעו לגדולים מן התנאים בעבור דרישה בעניני המרכבה, לכן מאז היה אסור גם לתלמיד שכבר קיבל רמזים והבין עניני המרכבה, להראות לרבו שאכן הוא בקי בכך ולדרוש לפניו מעשה מרכבה, שכן אין דורשין במעשה מרכבה כלל, לא רב לתלמיד, ולא תלמיד לרב.

ודברי רבינו בפירוש המשנה מיוסדים ומבוררים מדברי התלמוד. כמו שכתב בעצמו בהקדמה לפירושו למשנה (הקדמת הרמב"ם לפירוש המשנה): "וכאשר תיארתי לעצמי ענינים אלו, נחלצתי לכתוב החיבור שיזמתי. וכוונתי בחיבור זה לפרש את המשנה כפי שנתפרשה בתלמוד, ולהביא רק את הפירושים הנכונים, ולהשמיט את הפירושים שנדחו בתלמוד, ואכתוב הטעמים שמחמתן נקבע אותו דבר, והטעמים שבגללן נפלה מחלוקת בין החולקים בקצת המחלוקות, וכדעת מי ההלכה, כמו שנתבאר בתלמוד, ואשתדל בכל זה לקצר הלשון עד כדי שלא יפול ספק לקורא, לפי שאין חיבורינו זה להסביר לאבנים, ואינו אלא להסביר למי שמבין". עכ"ל.

ולכן מסביר רבינו וכותב מיד טעמו ונימוקו, " ... וזהו ענין אמרם [בתלמוד], "שונין לו ראשי הפרקים" [בלבד! כלומר, זה הענין החמור שהזהירו חז"ל בתלמוד ואמרו, שכאשר יבקש איש חכם ומבין מדעתו, ללמוד "מעשה מרכבה" מרבו, לא ישנה הרב וילמד אותו אפילו ביחידות בינו לבינו, "מעשה מרכבה" ממש, ואפילו היה זה, הרוצה ללמוד, גאון יחיד בדורו בצורה פלאית מאוד, הדבר אסור! אלא לעולם אין הרב מלמד את תלמידו מעשה מרכבה ממש. ואם תשאל מדוע? ומה החשש הגדול? אלא] לפי שיש שם [בהשנות לימוד, "מעשה מרכבה"], ענינים הנחקקים [=השנות שכליות המצטיירים על נבון, רק] בנפשות השלמים מבני אדם. וכשמסבירים [את] אותם [=ההשנות השכליות של עניני, "מעשה מרכבה" לאחרים שאף פעם לא השינו דברים אלו, בפירוש ממש] בלשון, [=כלומר כאשר מבטאים את עניני מעשה מרכבה ממש בפה אנוש למי שמעולם לא השיג ענינים אלו], וממשלים אותם במשלים, [בוודאי כי] פג טעמן, ויוצאין מענינו". עכ"ל.

והמובן יוצא מדבריו של רבינו, שלעולם ועד, לא ניתן הרשות לשום חכם שהיה או שיהיה, להסביר ענין מעשה מרכבה ממש בפה אנוש לתלמידו, גם לא לתלמיד חכם המבין מדעתו כדוגמת התנאים, וכל שכן שלא הותר לעולם ולא יותר, לדרוש באותם הדברים ברבים, ועל אחת כמה וכמה שלא לכותבם על הכתב. ומנמק רבינו ומסביר, שכל ניסיון של מי

שלא יהיה להסביר את השגות עניני מעשה מרכבה בפה אנוש למי שמעולם לא השיג אותם, וכיוצא בזה מן ההסברים הגשמיים, כל הסבר כזה יוביל לכישלון וחורבן שאין כמותו.

ומדוע? מנמק רבינו וכותב, "לפי שיש שם [בהשגות לימוד, "מעשה מרכבה"], **ענינים הנחקקים** [=השגות שכליות המצטיירים על נבון, רק] **בנפשות השלמים מבני אדם. וכשמסבירים** [את] **אותם** [=ההשגות השכליות של עניני, "מעשה מרכבה" לאחרים שאף פעם לא השיגו דברים אלו, בפירוש ממש] **בלשון,** [=כלומר כאשר מבטאים את עניני מעשה מרכבה ממש בפה אנוש למי שמעולם לא השיג ענינים אלו], **וממשלים אותם במשלים,** [בוודאי כי] **פג טעמן, ויוצאין מענינן". עכ"ל.**

כלומר, רבינו מסביר, שרק יחידי סגולה מאותם אנשים השלימים במעלה, הם אלו אשר זכו לדעת עניני המרכבה ודרך הפעולות שהבורא מנהיג את העולם, ועניינים אלו לא ניתן להשיגם אלא רק בשכל בלבד, כמו שכתב, "ענינים הנחקקים בנפשות השלימים מבני אדם". ומכיון שדברים אלו לא ניתן להשיג אותם אלא רק בשכל, במחשבה, ובתבונה הפועמת אצל האדם במחשבתו בלבד, הרי שבוודאי אם יסביר אותם מישהו מבני אדם ואפילו יהיה תנא למי שאינו בקי במעשה מרכבה, הדבר ישתבש ויצא מענינו האמיתי, ומסוגל אף להוליד כפירה עצומה בלבבות השומעים. וכל שכן ועל אחת כמה וכמה אם ידרשו את הדברים ברבים או יכתבו אותם על כתב.

ולכן נראה בתלמוד שנביא בהמשך, כיצד התלמוד מדגיש שרק שלושה מכל חכמי ישראל הרצו מעשה מרכבה ממש לפני רבותיהם, שהם כבר היו בקיאים במעשה מרכבה, והיה זה על מנת שיקבלו אישור מרכם על מנת שאכן הם הבינו נכון הדבר.

וכמו שכתב רבינו, "וכשמסבירים [את] **אותם** [=ההשגות השכליות של עניני, "מעשה מרכבה" לאחרים שאף פעם לא השיגו דברים אלו, בפירוש ממש] **בלשון,** [=כלומר כאשר מבטאים את עניני מעשה מרכבה ממש בפה אנוש למי שמעולם לא השיג ענינים אלו], **וממשלים אותם במשלים,** [בוודאי כי] **פג טעמן, ויוצאין מענינן". עכ"ל. כלומר רבינו מסביר, שלעולם ועד לא היה ניתן ללמד מעשה מרכבה ממש בפה וכיוצא בזה, ודבר אסור הוא! ומדוע? מכיון שהשגת מעשה מרכבה היא השגה הנוגעת רק למדע האלהי שאין לזה שום קשר לעשיה גשמית שאדם צריך לעשות כאן, וזה בשונה מן המצוות וכו'.**

ומכיון שדבר הנוגע רק לענינים הרוחנים והמדע האלהי, ניתן להשינו במחשבה בלבד, מפני כך אסור בשום אופן ללמד מעשה מרכבה בפה אנוש, וכל שכן לא לדרוש הדברים ברבים, ועל אחת כמה וכמה לא לכתוב הדברים על הכתב. וכל זה בהנחה שמה שהשיג המשיג השלם, הם ענינים אמיתיים ונכוחים! ושלא נדבר על ההזיות הרבות הכתובות בספר הזוהר הארור מפי הגבורה, וכן בספרי הקבלה הטמאה שחירפו בעצמות הבורא יתברך וקראו לו בשמות חדשים, וחילקו אותו לגורמים, ועליהם רמז הנביא ואמר (ישעיהו פרק א פסוק יב): "כִּי תָּבֹאוּ לֵרָאוֹת פָּנָי מִי־בִקֵּשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם רְמֹס חֲצֵרָי".

וגם אם יבוא הטוען ויטען שמה שמבואר בספר האופל (זוהר) הם עניני "מעשה מרכבה" אמיתיים, הרי בכל אופן שלא יהיה, חייבים להשמיד ולבער את ספריהם, מכיון שעברו על איסור מפורש, ואין הביעור הוא משום שעברו על איסור ותו לא. אלא משום שטעם האיסור הוא, משום שהם "גילו" עניני מעשה מרכבה לפי שיטתם והם מודים בכך, ואף קוראים לדבריהם מעשה מרכבה. וכל זמן שספריהם נמצאים, הרי שטעם האיסור נמשך, ויכול לשבש את כל עם ישראל ולהוליד כפירה עצומה, ובכך ימצא עם ישראל במצב שאין הוא מכיר את ריבונו כמו שהוא.

וכפי שאנו רואים לצערנו בפועל, שכל העוסקים בקבלה השקרית, הם לומדים ומלמדים לאחרים, שהבורא היה צריך לצמצם עצמו בשביל לבורא את העולם, דהיינו הפכו את הקב"ה למשתנה, ומשמעותו שהקב"ה מוגבל חס ושלום, ועוד רעות רבות אשר עשו, ובעזרת השם נציגם במקומם הראוי.

ובאמת שכך ספר האופל עשה, ואימת את חשש התורה שבעל פה שנמסר למשה מסיני על ידי הבורא יתעלה שמו, והשחיתו המכשפים הזוהרים את ליבות עם ישראל, והסיתו אותם אחר המאגיה, המיסטיקה, ולימדו וביחשו בדברים הקשורים למה שקורה אחר פטירת האדם, וספר האופל החשיך את עם ישראל ושם אותם ב-"עלטה" עצומה אשר לא נודעה מימות אדם הראשון על הארץ ועד הנה.

ודברים אלו אשר הזכרנו שעשה ספר האופל, הם הקטנים שבתועבותם, ואשר כתבו הם, כי הדברים החמורים והבזויים ביותר שכתבו, הוא הדימוי לאל יתברך בעושה מעשה תשמיש מנהג השפלים בארץ, או כנצרך לבני אדם אשר בארץ, וחשבו מכשפי האופל שיש בכוחם להשפיע על יוצר הכל, וקראו אותו בשמות, "אבא, אמא, בן, בת". ולא רק שחרפו בעצמותו יתברך, אלא דימו את ישותו למשגל של עריות, וטמאו את כל בתי הכנסיות בטומאת הזיווגים האלילים של בן והבת של זוג האלילים אבא ואמא. ויוצא שבחלק מן ישותו של הבורא שלהם, יש זיווג של עריות!

ומה שניסו הנוצרים לעשות ולא צלח להם, צלח לנוצרי הזוהר הטמא מפי הגבורה. ונולדה דת חדשה בישראל, דת המקובלים ודת הזוהרים הארורים, והם בעצם דת "פרו-נצרות" מובהקת ובזויה.

ובעת מובן מדוע משה רבינו הוא היחיד שהגיע להשגות הכי גדולות והבין הכל במעשה המרכבה, כלומר בידיעת דרכי האל וכל הקשור למדע האלהי, וגם לא היה מי שיבין כמוהו את עניני מעשה מרכבה בין בעבר ובין בעתיד. ואם היה מותר ללמד מעשה מרכבה ממש ליחיד באיזה שהוא זמן מן הזמנים, מדוע לא לימד משה רבינו את יהושע בן נון את כל ענין מעשה המרכבה ממש, והיה משיג הוא גם מה שהשיג משה רבינו!

ולכן רבי יהודה הנשיא וחבריו הביאו במשנה את אשר קיבלו איש מפי איש במעמד התורה, והוא, שלעולם ועד אסור ללמד מעשה מרכבה ברבים, ואף לא ליחיד, אלא אם

כן היה חכם ומבין מדעתו. וכמו שנאמר, "**ולא במרכבה ביחיד**. אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו".

ומה זה שסיים ואמר, "**ומבין מדעתו**"?, ולכאורה היה לו לומר, **אלא אם כן היה חכם מופלג**! אלא כוונת רבי וחבריו לומר, שגם אם ימצא חכם מופלג מאוד ופלאי בחכמה והבנה ושכל ישר ככל שיהיה, **לעולם ועד לא מלמדים אותו מעשה מרכבה בצורה ישירה וגלויה**, כי לא ניתן לפרש למי שאינו למד מעולם מעשה מרכבה, את הדברים בפה אנוש, כי כל ניסיון כזה בוודאי יוליד כפירה בלב השומע, כי כאשר ממשלים את הדברים במשלים למי שמעולם לא למד ענינים אלו, פג טעמן ויוצאים מענינם ומולידים שיבוש אצל השומע. ולכן סיים ואמר, "**ומבין מדעתו**", **כלומר שהרב מלמד את התלמיד אשר רוצה ללמוד רק פתחים, רמזים, ראשי פרקים בלבד, והוא מבין מדעתו בלבד, ואם הבין הבין**.

ולקראת חתימת זה המאמר, מצאתי לרבינו בחיי בן פקודה בשער הבטחון (פרק ד' חלק הששי) שהסביר, "... **והנה** אע"פ שבעניני העבירות ביאר הכתוב מה ישלם האדם בעולם הזה כאשר יעבור על חוקות הדת והתורה. **אבל בעניני העולם הבא ועונשו, כלומר בענינים שבאים לאחר המוות וכיוצא בהם, כמו תחיית המתים וכו', לא פרש מהם הנביא מאומה בספרו**. ומדוע נהג כן ולא פירש הנביא? וכן מדוע לא פירשה גם התורה מה יקרה לאדם אחר המוות? וכתב רבינו והסביר, שהסיבה הראשונה שלא פירש הנביא אופן התשלום והשכר לאחר המוות וכיצד יהיה אם יהיה שם בכלל או במקום אחר. נהג כן, בגלל שצורת הנפש בלעדי הגוף אינה ידועה אצלנו. כלומר, צורת הנפש כיצד תראה לאחר פרידתה מן הגוף, אינה ידועה אצלינו, **וזה כאמור רק על הצורה עצמה בלבד!! ומסביר רבינו, שאם צורת האדם כיצד תהיה לאחר המוות אין אדם יודע אותה, אז כל שכן שלא נדע לעולם מה שתתענג בו, או תצטער בענין ההוא מגמול ועונש**.

אבל פרש אותו הנביא, **רק למי שהיה מבין הענין הזה מדעתו**, וכל זה עשה מכיון שמדובר בעניינים של "**מעשה מרכבה**", ואסור לגלות סודות המרכבה אלא ברמזים בלבד, וגם זה רק לחכם המבין מדעתו, וביחידות בלבד! וחלילה אסורים הדברים לפרסום לשאר העם. ולכן רק יחידי סגולה מסוגלים להבין על ידי רמזים, כמו שאמר במשנה, "לחכם המבין מדעתו".

וכן אמר הנביא ליהושע הכהן הגדול (זכריה פרק ג פסוק ז): "כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־בִּדְרָכַי תֵּלֵךְ וְאִם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי תִשְׁמֹר וְגַם־אַתָּה תָּדִין אֶת־בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֲצֵרַי וְנָתַתִּי לְךָ מַהְלְכִים בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה". **ולא יהיה זה בעוד נפשו קשורה בגופו, אבל רמז לו למה שיהיה אחר המות, שתשוב הנפש בצורת המלאכים בענין פשיטותה ודקותה, ועוזבה להשתמש בגופה, כשתזדכך ותזהיר, והיו מעשיה טובים בעולם הזה**". ע"כ.

והרי לך קורא נעים שפשוט גם לרבינו בחיי בן קודה החכם השלם, שכל עניני מעשה מרכבה לא ניתן מעולם לפרש אותם בצורה גלויה ממש. ומי שזכה להשגות אלו היו יחידים בלבד, ומעולם לא הותר לפרסם את הדברים הללו ברבים, וכל שכן שלא לכותבם על ספר.